UMILIŢI ŞI OBIDIŢI – Roman în patru părţi cu epilog

PARTEA ÎNTÎI

CAPITOLUL I

Anul trecut, la douăzeci şi două martie, seara, mi s-a în-tîmplat ceva foarte ciudat. Cutreierasem toată ziua prin oraş în căutarea unei locuinţe. Cea veche era prea igrasioasă şi de cîtva timp mă chinuia o tuse urîtă. Intenţionasem să mă mut încă din toamnă, dar am tot tărăgănat-o aşa pînă în primăvară. Cu toată alergătura din ziua aceea, nu mi-am găsit nimic potrivit. Aş fi vrut, în primul rînd, să fie o locuinţă separată şi nu subînchiriată; m-aş fi mulţumit, pînă la urmă, chiar şi cu o singură cameră, dar negreşit spaţioasă şi, bineînţeles, cît mai ieftină. Am observat că într-o încăpere prea strîmtă pînă şi gîndurile ţi le simţi înghesuite. Iar mie, cînd meditam la viitoarele mele romane, îmi plăcea întotdeauna să mă plimb prin odaie de la un capăt la celălalt. Şi pentru că veni vorba de scrierile mele, nu ştiu de ce, dar mi-a fost mult mai drag să le gîndesc, închipuindu-mi cum le voi scrie, decît să le aştern pe hîrtie ; şi nu din lene, vă asigur. Atunci, de ce oare ?

încă de dimineaţă nu mă simţeam în apele mele, iar spre seară mi s-a făcut foarte rău şi mă scuturau frigurile. Unde mai pui că după atîta alergătură eram frînt de oboseală. Ultimele raze ale soarelui m-au găsit străbătînd Bulevardul Voznesenski. îmi place nespus soarele de martie la Petersburg, mai cu seamă în asfinţit, bineînţeles la sfîrşitul unei zile senine şi geroase. Vezi cum strada întreagă se învăpăiază

deodată, scăldată într-o lumină sclipitoare. Casele toate parcă răsfrîng scîntei. Atunci, culorile lor mohorîte, cenuşii, galbene sau de un verde-murdar se înviorează pentru o clipă; ai senzaţia că sufletul ţi se înseninează şi te pomeneşti tresărind ca de un ghiont cu cotul venit de alături fără veste. Privirea ţi se schimbă, gînduri noi te copleşesc... E uimitor ce poate face o rază de soare cu sufletul omului!

Dar raza de soare se stinse curînd; gerul se înteţea şi da să te pişte de nas; umbra înserării se lăsa tot mai deasă ; din magazine şi localuri ţîşniră fîşii de lumină albă de gaz aerian. Ajungînd în dreptul cafenelei Miller, mă oprisem deodată, încremenit locului, cu privirea aţintită spre partea opusă a străzii, ca şi cum o vagă presimţire mi-ar fi şoptit că în momentul acela avea să mi se întîmple ceva neobişnuit; şi exact în aceeaşi clipă, pe celălalt trotuar, l-am zărit

pe bă-trîn împreună cu nelipsitul său cîine. îmi amintesc foarte bine că inima mi s-a strîns sub impulsul unei senzaţii dintre cele mai neplăcute, fără să-mi pot da seama însă de ce natură era acea senzaţie.

Nu sînt mistic şi nu cred aproape de loc în presimţiri sau preziceri; mi s-a întîmplat, totuşi, cum li se întîmplă şi altora, probabil, să trec prin nişte peripeţii aproape inexplicabile. Dînd cu ochii de acest bătrîn, de pildă, de ce oare am avut presentimentul că în seara aceea mi se va întîmplă ceva neobişnuit? E drept că eram bolnav, iar senzaţiile omului cuprins de febră sînt aproape întotdeauna înşelătoare.

Gîrbovit, abia tîrîndu-şi picioarele ţepene ca nişte catalige şi lovind uşor cu bastonul în lespezile trotuarului, bătrî-nul înainta încet, cu paşi nesiguri, spre uşa cafenelei. N-am văzut de cînd sînt un om cu o înfăţişare mai bizară, cu totul de neînchipuit. Şi înainte de această întîlnire, ori de cîte ori îl zăream în cafeneaua lui Miller, înfăţişarea lui îmi producea o impresie penibilă. Statura-i înaltă, spatele încovoiat, chipul lui de octogenar de o paloare cadaverică, paltonul ros de vreme şi deşirat pe la cusături, pălăria turtită, veche de cel puţin două decenii, de pe capu-i despuiat de orice urmă de păr, avînd doar la ceafă un biet smoc de fire albe-gălbii; apoi, mişcările lui aproape automate se iscau aşa, fără nici o noimă, parcă sub impulsul unui resort nevăzut — toate acestea izbeau privirile, stîrnind uimirea oricui îl vedea pentru întîia oară. Era, într-adevăr, surprinzător să dai cu ochii

de un bătrîn care-şi trăise de mult veleatul, rătăcind singuratic]a voia întîmplării, cu atît mai mult cu cît după înfăţişare părea a fi un nebun scăpat dintr-un ospiciu. Era înspăi-mîntător de slab ; trupul lui deşirat fusese de mult secătuit de orice vlagă, iar pielea-i părea încleiată pe oase. Ochii mari, stinşi, înţepeniţi în fundul găvanelor încercănate, te priveau totdeauna ţintă în faţă, niciodată în lături, fără a vedea însă nimic, lucru de care sînt absolut încredinţat: chiar dacă privirea îi era aţintită asupra ta, continua să înainteze de-a dreptul spre tine, ca şi cum ar fi avut în faţă un loc gol. Am observat acest lucru în mai multe rînduri. Pe la cafeneaua lui Miller bătrînul se înnădise de curînd, ivin-du-se aşa, din senin, nu se ştie de unde şi apărea întotdeauna însoţit de cîinele lui. Nimeni dintre muşteriii cafenelei nu cuteza să intre în vorbă cu el; dar nici dînsul nu s-a arătat vreodată doritor să schimbe măcar un cuvînt cu vreunul din ei. . .

„De ce-o fi venind la Miller, oare ce caută acolo ? mă întrebam eu, stînd nemişcat pe partea cealaltă a străzii, mî-nat irezistibil de dorinţa să-l observ. Un fel de ciudă — care nu putea fi decît o consecinţă a bolii şi a stării de oboseală — începu să clocotească în mine. La ce s-o fi gîndind oare ? continuam eu să-mi deşir întrebările. Ce-o fi acum în capul lui ? Dar o mai fi capabil oare să se gîndească la ceva ? Faţa îi e atît de lipsită de viaţă, încît nu mai exprimă nimic. Şi

de unde şi-o fi pripăşit el cîinele ăsta dezgustător, care-l urmează pas cu pas, ca şi cum ar face cu stăpînul său un tot inseparabil şi care îi şi seamănă atît de mult ?"

Cîinele acela nenorocit părea să numere şi el vreo opt decenii; nici nu-mi închipui să fi fost altfel. Mai întîi, arăta atît de bătrîn, cum nu s-a mai pomenit să fie vreodată un cîine şi, în al doilea rînd, de cum îl văzui, aşa, din senin, mă fulgeră gîndul că nu era ca toţi cîinii, că avea, desigur, ceva neobişnuit, ceva fantastic, de domeniul vrăjitoriei; cine ştie, era poate un soi de Mefisto în chip de cîine, al cărui destin misterios e legat prin cine ştie ce fire necunoscute de soarta stapînului său. Oricine, privindu-l, ar fi convenit că trebuie să se fi scurs pe puţin douăzeci de ani de cînd mîncase pentru ultima oară. Era îngrozitor de slab, numai pielea şi osul, arăta ca un schelet sau (nici că se putea un exemplu mai potrivit) ca şi stăpînu-său. Ogîrjit la culme, năpîrlise aproape

tot, pînă în vîrful cozii, care-i spînzura ca un vrej uscat, şi pe care o ţinea mereu strînsă între picioare. Capul, cu urechile lungi, pleoştite, îi atîrna jalnic. Pe scurt, n-am mai în-tîlnit de cînd sînt un cîine atît de respingător. Cînd treceau pe stradă, stăpînul înainte, iar cîinele urmîndu-l, botul co-tarlei atingea pulpana paltonului său, de parcă ar fi fost lipit de ea. Şi umbletul, şi înfăţişarea lor păreau a spune la

fiece pas :

Of-of-oj, *că tare bătrîni mai sîntem, Doamne! tare bă-*

trîni....

Ţin minte că într-o zi m-a ispitit chiar gîndul că bătrînul şi cîinele lui s-au desprins cumva dintr-o pagină a cărţilor lui Hoffmann S ilustrată de Gavarni[2], şi continuă acum să rătăcească prin lume ca nişte afişe ambulante ale ediţiei. Traversai strada şi intrai, pe urmele bătrînului, în cafenea. Aici, comportarea lui era atît de ciudată, încît Miller, nelipsit de la tejghea, începuse de la o vreme să-şi arate vădit nemulţumirea, ori de cîte ori apărea în local acest musafir nedorit. Mai întîi că muşteriul acesta ciudat nu comanda niciodată nimic. Mergea întins spre colţul din fund şi se aşeza lîngă sobă. Iar de se întîmpla să-şi găsească locul ocupat, rămînea un timp într-o nedumerire tîmpă în faţa aceluia ce-i ocupase scaunul, după care se întorcea, contrariat parcă, îndreptîndu-şi paşii spre colţul opus, de lîngă fereastră. Acolo-şi alegea un scaun, se aşeza încetişor, îşi scotea pălăria, o punea pe duşumea, cu bastonul alături, apoi se rezema de speteaza scaunului şi rămînea aşa, nemişcat, timp de trei-patru ore. Nu s-a întîmplat niciodată să ia în mînă un ziar, să spună o vorbă, să scoată un oftat sau măcar un geamăt; stătea cu ochii aţintiţi în gol, cu o privire atît de inexpresivă şi de absentă, încît ai fi putut jura că nu vede şi nu aude nimic din ceea ce se petrece în jur. Iar cîinele, după ce se rotea de două-trei ori pe loc, se trîntea la picioarele

stăpînului său, îşi vîra botul între cizmele acestuia, suspina din adînc şi rămînea aşa lungit pe duşumea, la rîndu-i nemişcat toată seara, de parcă ar fi fost mort. Ai fi zis că aceste două fiinţe, după ce au zăcut toată ziua amorţite undeva într-un ungher ascuns, înviau deodată după asfinţitul soarelui numai şi numai pentru a se prezenta la cafeneaua Miller, întru împlinirea cine ştie cărei tainice îndatoriri, de nimeni cunoscută. După ce stătea aşa trei-patru ore în şir, bătrînul se ridica de pe

scaun, îşi lua pălăria şi bastonul şi pleca undeva acasă. Cîî-nele se scula şi el de jos şi, cu coada între picioare, cu botul în pămînt, îl urma automat pe bătrîn, tîrîndu-şi picioarele. Muşteriii obişnuiţi ai cafenelei începură în cele din urmă să-l ocolească pe bătrîn, ba chiar evitau să se aşeze alături de el, ca şi cum le-ar fi inspirat repulsie. Dar omul nu observa ni-niic din toate astea.

Muşteriii de toate zilele ai cafenelei erau în majoritate nemţi, jupîni ai unor întreprinderi şi ateliere de pe Bulevardul Voznesenski: lăcătuşi, franzelari, vopsitori, pălărieri, curelari — adică tot oameni cu deprinderi patriarhale în accepţiunea germană a cuvîntului. De altfel, însăşi cafeneaua lui Miller se distingea printr-o atmosferă patriarhală. Îl vedeai adesea pe patron aşezîndu-se la cîte o masă cu muşterii mai cunoscuţi şi, bineînţeles, cu acest prilej se mai consuma o anumită cantitate de punci. Cîinii şi copiii cei mici ai patronului veneau uneori şi ei pe la mesele consumatorilor care-i mîngîiau şi pe unii, şi pe alţii. Aici toţi se cunoşteau între ei şi-şi purtau respect reciproc. Iar în timp ce muşteriii se cufundau în lectura ziarelor nemţeşti, din odaia de alături a locuinţei patronului răsuna melodia *„Mein lieber Augustin"* cîntată la un pian hodorogit de fata lui cea mare — o nemţoaică bălăioară cu părul buclat care semăna mult cu un şoricel alb. Şi toată lumea asculta valsul cu plăcere. Mă duceam pe la Miller regulat în primele zile ale fiecărei luni, cînd îi soseau revistele ruseşti.

Intrînd acum în cafenea, l-am găsit pe bătrîn instalat lîngă fereastră, iar cîinele, ca de obicei, zăcea tolănit la picioarele lui. M-am aşezat tăcut într-un colţ, gîndindu-mă : „De ce-oi mai fi intrat, cînd n-am de loc ce căuta aici, cînd sînt bolnav şi cînd, de fapt, ar trebui să mă duc cît mai repede acasă, să beau un ceai şi să mă aşez în pat ? Intrasem oare numai ca să-l pot observa pe acest bătrîn ?" Simţeam cum mă cuprinde un fel de ciudă. „Dar ce mă interesează omul acesta, îmi ziceam, gîndindu-mă la senzaţia aceea stranie, bolnăvicioasă, pe care o încercasem zărindu-l adineauri în stradă. Şi ce-mi pasă mie, în definitiv, de toţi nemţii ăştia plicticoşi ? De unde şi pînă unde predispoziţia aceasta de a bănui peste tot ceva fantastic ? Ce rost are această frămîntare minoră pentru nişte lucruri mărunte care mă obsedează în ultimul timp, îmi tulbură viaţa şi mă împiedică să văd clar realitatea,

it

cum foarte prezumţios semnala într-o zi un critic, analizînd **plin** de indignare ultimul meu roman ?" Dar cugetînd şi necă- jindu-mă mereu, am rămas mai departe pe scaun, fără a mă urni din loc; simţeam cum boala mi se încuiba tot mai mult în mădulare, pînă cînd, în cele din urmă, n-am mai avut nici un chef să ies în frigul de afară. Am luat un ziar proaspăt sosit din Frankfurt şi, parcurgînd cîteva rînduri, am aţipit. Nemţii nu mă stinghereau cîtuşi de puţin. Ei citeau, fumau şi doar din cînd în cînd, la cîte o jumătate de oră, îşi comunicau unul altuia, în fraze abrupte şi cu glas scăzut, vreo ştire din Frankfurt, vreun *Witz* sau *Scharfsinn* * de ale vestitului mucalit german Saphir[8]; după care, cu o şi mai sporită mîndrie naţională, se cufundau din nou în **lectură.**

M-am trezit cam după o jumătate de ceas, scuturat de frisoane puternice. Hotărît lucru, trebuia să mă ridic şi să plec cît mai repede acasă. Dar o scenă mută care se petrecu în clipa aceea înaintea ochilor mei mă ţintui iarăşi locului. Am spus că bătrînul, după ce se aşeza pe scaun, avea obiceiul să-şi aţintească numaidecît ochii asupra unui punct oarecare şi să rămînă toată seara aşa, cu privirea fixă, fără să şi-o mai treacă asupra vreunui alt obiect din sală. Mi se întîmplase şi mie să fiu ţinta acelei priviri stăruitoare, dar lipsite de orice expresie, o privire cu totul absentă, şi de fiecare dată mă încerca o senzaţie atît de neplăcută, penibilă chiar, încît mă grăbeam să-mi schimb locul. De data aceasta, victima bătrînului se nimeri să fie un neamţ mic de stat, grăsun, spilcuit, cu ştaif ţeapăn la gît şi cu faţa stacojie, un negustor — după cum am aflat mai pe urmă — de fel din Riga, aflat în trecere prin Petersburg, pe nume Adam Ivanîci Schultz, bun prieten cu Miller, dar care n-avea încă de unde să-l cunoască pe bătrîn şi nici pe mulţi dintre vizitatorii obişnuiţi ai cafenelei. Absorbit de ştirile din *„Dorfbarbier"* * şi savurîndu-şi punciul, el îşi înălţă la un moment dat capul şi ochii i se izbiră de neclintita uitătură a bătrînului. Rămase foarte contrariat. Ca orice neamţ „onorabil", Adam Ivanîci era foarte susceptibil. I se păru ciudat şi jignitor faptul că bătrînul îl fixează cu o stăruinţă atît de insolentă. Stăpînin-du-şi mînia, neamţul nostru îşi feri mai întîi ochii de privirea indiscretă a clientului necuviincios şi, mormăind ceva

* Glumă sau vorbă de duh (germ.).

pe sub nas, se ascunse în dosul gazetei. Dar nu-l mai rabdă mult inima, şi după vreo două minute, scoţîndu-şi bănuitor capul de după gazetă, se izbi iar de aceeaşi uitătură îndărătnică şi fără noimă. Adam Ivanîci se stăpîni şi de data aceasta. Cînd însă jocul se repetă şi pentru a treia oară, neamţul, indignat la culme, se simţi obligat să-şi apere în faţa publicului select din local onoarea lezată, precum şi prestigiul falnicului său oraş de baştină — Riga, al cărui

reprezentant se considera, de bună seamă. Aruncă, deci, cu un gest nervos, ziarul, izbind zdravăn cu rama de lemn în masă, apoi, pătruns de sentimentul propriei demnităţi, roşu de ambiţie şi de punciul băut, îşi aţinti la rîndu-i ochii mici şi injectaţi asupra acestui bătrîn enervant. Părea că amîndoi, şi neamţul, şi adversarul său, încercau să se înfrunte cu forţa magnetică a privirilor, aşteptînd fiecare deopotrivă ca să se tulbure celălalt şi să-şi întoarcă privirea altundeva. Zgomotul produs de izbitura în masă a ramei ziarului ca şi atitudinea extravagantă a lui Adam Ivanîci atraseră atenţia tuturor vizitatorilor. Toţi îşi părăsiră pentru cîteva clipe îndeletnicirile pentru a urmări cu o curiozitate gravă, mută, pe cei doi adversari. Scena lua o întorsătură de-a dreptul comică. Căci magnetismul ochişorilor sfidători ai stacojiului Adam Ivanîci nu-şi produse efectul aşteptat. Bătrînul continua să-l fixeze pe domnul Schultz, fără să-i pese de furia acestuia şi nici de faptul că devenise obiect de curiozitate pentru cei din sală, ca şi cum ar fi plutit cu capul undeva printre nori, şi nu pe pămînt. în cele din urmă, Adam Ivanîci îşi pierdu răbdarea şi explodă :

— Ce mă tot priviţi cu atîta insistenţă ? strigă el în nemţeşte, cu glas ascuţit, strident şi ameninţător.

Dar adversarul său continua să tacă mîlc, ca şi cum nici n-ar fi înţeles şi nici n-ar fi auzit întrebarea. Atunci Adam Ivanîci se hotărî să-i vorbească pe ruseşte.

— Eu întrebat la tumneata, te ce privit la mine cu atît stăruinţ ? ţipă el, ieşindu-şi din fire. Eu cunoscut la curte, tumneata nu cunoscut la curte ! mai adăugă apoi, sărind de pe scaun.

Bătrînul nu schiţă însă nici de data aceasta vreo mişcare. Peste mesele nemţilor se rostogoli un murmur de indignare. tras de zgomot, Miller intră şi el în sală să vadă ce se în-

lipi faţa palidă de botul fostului său paznic şi prieten. O tă-

rfîrsit înţelese cum stau lucrurile, îşi zise Ure adîncă se aşternuse în sală Bietul moşneag se ridică S3bU Sd7« aplecă la ureche, lui: t cele din urmă. Alb ca varul, tremura, ca scuturat de

Tnirmul Schultz rugat la tumneavoastră, cu mult stă- friguri.

Tomnui bcnuuz *iuy* răspica el vorbele cît *]* se poate făcut paiat, sări compătimitor Miller sa-l con-

e ciudatul său musafir. seze într-un fel pe bătrîn. („Paiat" ar fi vrut să însemne

Rătrînul cată absent la MiUer, apoi deodată faţa lui, pînă împăiat.) Se poate foarte bine paiat, Feodor Karlovici Krie-

desăvîrsire încremenită, trăda semnele unui gînd ar mare maister la paiat, repeta într-una Miller, ridicind de

atunci cu desăvarşire ne me , se apleacă * bastonul şi îniinzînclii-l batrînului.

«Sd îşapucTînfrfgurat Pălăria şi bastonul, se ridică de Da, eu ştii bun paiat, confirmă modest Herr Krieger, *le* scaun şi cu un zîmbet jalnic, zîmbet umil de om sărac, ieşind în primul plan.

Ponit de pe un loc pe care se aşezase din greşeala, dădu sa Herr Kriieger era un neamţ virtuos, înalt şi deşirat, cu o asă Graba aceasta umilă şi supusă a bietului bătrîn era chică bogată de păr roşcovan şi cu ochelarii încălecaţi pe atîtde mişcătoare, inspira atîta milă şi compătimire, incit nasui coroiat.

toţi cei de faţă începînd chiar cu Adam Ivanîci, îşi scrum- ţ Feodor ivanovici Krieger talent colosal paiat splentit bară numaidecît atitudinea. Era limpede că bătrînul n-ar fi orice animal adăugă Miller, îneîntat de ideea lui. fost în stare nu numai să jignească în vreun fel oarecare pe am talent colosai pentru paiat splentit orice am-cineva ci dimpotrivă, el îşi dădea bine seama că poate ti m întări din nou însuşi Herr Krieger, şi eu paiat gratis la orice clipă alungat de pretutindeni, ca un cerşetor. tumneavostr chine, se oferi ci sub imboldul unei dărnicii

Miller era om bun la suflet şi milos de felul lui. pline de abnegaţie.

— Ba nu grăi el bătîndu-l încurajator pe umăr, este Nu eu platit la tumneavostr pentru paiat! strigă exaî-voie stat aici! *Aber* * Herr Schultz rugat la tumneavostr Adam Ivanîci schultz, şi mai roşu la faţă, năpădit la cu mult stăruinţ, nu mai privit la tumnealui. El tomn bine- rîndui de un acces subit de mărinimie, poate pentru că se

cunoscut la curte.

credea pe nedrept singurul vinovat de toată nenorocirea în-"Darbîetul om nu se dumeri nici de data aceasta. Agitin- tîmplată du-se şi mai mult, se aplecă să-şi ridice batista, o batistă al- *MQe*

du-se şi mai mun, se *av-a* »* v- —---------- . „ Moşneagul părea a nu înţelege nimic din ce i se spunea

bastră ponosită, care-i căzuse din pălărie, apoi iŞi striga cu- ş. continua să tremure din tot corpul.

nele, care sta întins fără mişcare pe duşumea, cu botul ura Aşteptat puţin ! Trebuie băut un păhărel coniac bun !

cele două labe dinainte, şi părea să doarmă dus. g „ Mm vaZmd că ciudatul lui oaspe dă să plece.

Azorka, Azorka ! fonfăi stapînul moşnegeşte cu voc„ j . bătdnui păh„

tremurătoare. Azorka ! relul, cum însă mîinile îi tremurau, vărsă pe jos jumătate

Azorka rămînea nemişcat. ncr,pacml i 1 atins din conţinut înainte de a-l duce la gură ; de altfel, îl depuse

— Azorka, Azorka ! repeia jalnic moşneagul şi-i aL - g f. Q înghiţitură Schiţînd

uşor cu bastonul, dar cîinele nu se clintea.

— *Schwerenot! Was jur eine Geschichte!* * făceau nemţii bîndu-se unul la altul

holbîndu-se unul la altul.

Şi

Bietul

picioarele stăpînului său, poate de

foame. Bătrînul îl privi o vreme uluit, ca ,

a crede că Azorka al lui era mort, apoi se aplecă încet şi-ş

* Dar (germ.).

14

M-am repezit în stradă după bătrîn. La cîţiva paşi de cafenea, cotea la dreapta o ulicioară îngustă şi întunecoasă, străjuită de două rînduri de case enorme. Un fel de intuiţie mă aviză că bătrînul a luat-o într-acolo. A doua casă pe partea dreaptă se afla în construcţie şi era înconjurată de schele. Gardul ce împrejmuia schelăria se întindea aproape pînă-n mijlocul ulicioarei; un podeţ de scînduri fusese ridicat pentru trecători. L-am găsit pe bătrîn într-un colţ întunecos între capătul gardului şi zidul clădirii. Şedea pe marginea podeţului cu capul proptit în mîini şi coatele sprijinite pe genunchi. M-am aşezat lîngă el.

— Ascultă, i-am zis, neştiind cum să încep, nu-ţi face inimă rea din pricina lui Azorka. Să mergem, te duc eu pînă acasă. Linişteşte-te ! Chem îndată un birjar. Unde stai ?

Bătrînul tăcea. Nu ştiam ce să întreprind. Pe stradă nu se vedea ţipenie de om. Deodată el se crispa, căutînd să-mi

prindă mîna.

— Mă sufoc, hîrîi cu vocea sugrumată, mă sufoc !

— Să mergem acasă la dumneata! strigai eu, ridicîn-du-mă în picioare şi încercînd să-l trag şi pe el — bei un ceai şi te culci în pat... Uite, aduc numaidecît o trăsură. Chem şi un medic... am eu un medic cunoscut...

Nu-mi aduc bine aminte ce i-oi mai fi spus. El făcu sforţarea să se ridice, dar se prăbuşi iar greoi pe jos, bolborosind ceva, cu acelaşi hîrîit sugrumat. M-am aplecat spre el cît mai aproape, ca să pot desluşi ce vrea să spună.

— Vasilievski Ostrov, horeai bătrînul abia răsuflînd. Strada a şasea... strada a şa-sea...

Apoi amuţi.

— Locuieşti pe Vasilievski ? Păi, n-ai luat-o bine, trebuia să apuci la stînga, nu la dreapta. Te duc eu într-acolc

numaidecît...

Dar bătrînul rămase nemişcat. îl apucai de braţ : braţul i-a căzut moale, fără viaţă. I-am privit încordat faţa, i-air atins-o cu mîna — era mort. Aveam senzaţia

că trăiesc ur vis urît.

Toată întîmplarea aceasta mi-a dat multă bătaie de cap şi nici n-am simţit cum, în toiul grijilor ce mă năpădiseră, îmi dispăru ca prin farmec şi febra. Pînă la urmă s-a aflat şi unde avea locuinţa bătrînul. Nu stătea însă pe Vasilievsk Ostrov, ci la doi paşi de locul unde murise, în casa lui Klu-

gen, la etajul al patrulea, chiar sub acoperiş, unde ocupa o locuinţă separată compusă dintr-un antreiaş şi o camera mare, scundă, cu trei crăpături înguste în chip de ferestre. Trăia într-o mizerie cumplită. Ca mobilier, n-avea decît o masă, două scaune şi un divan vechi, dărăpănat, tare ca piatra, care lăsa din toate părţile să-i atîrne şomoioage de paie; de altfel, şi aceste obiecte aparţineau, după cum s-a dovedit ulterior, proprietarului. Se vedea bine că în sobă nu se mai făcuse de mult focul; de asemenea, nu s-a găsit nici urmă de lumînare. îmi vine să cred acum că bătrînul luase obiceiul să treacă seara pe la Miller numai şi numai ca să mai stea la lumină şi să-şi dezmorţească puţin trupul la căldură. Pe masă nu se vedea decît o cană veche de lut şi o coajă de pîine uscată. De bani, nici pomeneală, nu s-a găsit nimic. N-avea nici măcar un singur schimb de rufe, ca să poată fi primenit de înmormîntare ; a trebuit să vină cineva cu o cămaşă de dar ca să-î îmbrace. De la sine înţeles că nu se putea să fi trăit el chiar aşa, singur-cuc; trebuie să fi existat totuşi cineva care-l vizita din cînd în cînd. în sertarul mesei s-a dat peste actul lui de identitate. Se numea Iere-mia Smith, străin de origină, dar de cetăţenie rusă, mecanic, în vîrstă de şaptezeci şi opt de ani. Se mai aflau pe masă două cărţi: un manual de geografie elementară şi Noul Testament, în traducere rusească, plin de însemnări marginale în creion şi nenumărate semne făcute cu unghia. Le-am reţinut pentru mine pe amîndouă. încolo, nici locatarii ceilalţi, nici proprietarul n-au ştiut să spună nimic despre bătrîn. în casă erau foarte mulţi chiriaşi, în majoritate mici meşteşugari şi nemţoaice care închiriau camere mobilate cu pensiune şi serviciu. Administratorul, un nobil scăpătat, nu prea avu nici el să adauge mare lucru la cele ştiute de noi despre chiriaşul lui, atîta doar că încăperea pe care o deţinuse era închiriată cu şase ruble pe lună, că răposatul locuia acolo de patru luni şi că pe ultimele două întîrziase cu plata chiriei, încît urma să fie dat afară din casă. Şi nimeni nu s-a priceput să ne desluşească dacă venea măcar cineva să-l vadă din cînd în cînd. Casa unde stătuse era o clădire imensă cu locuinţe de închiriat, în care mişuna multă lume, încît era cu neputinţă ca administratorul să-i ştie pe toţi cei care intrau şi ieşeau din acea arcă a lui Noe. Portarul, care ingrijea de imobil de vreo cinci ani încoace şi care poate că

1?

ar fi fost în măsură să dea lămuriri mai ca lumea plecase în urmă cu vreo

două săptămîni să-şi viziteze rudele la ţară, iar nepotu-său, rămas în locul lui, nu apucase a cunoaşte nici jumătate din locatarii casei. Nu ştiu pînă unde anume s-a ajuns cu aceste informaţii, dar în cele din urmă bătrînul a fost înmormîntat. în zilele acelea, m-am rupt o dată de la treburi şi m-am repezit pînă la Vasilievski Ostrov, dar după ce am ajuns la strada a şasea, mi-am dat seama cît de naivă şi ridicolă era încercarea mea : ce altceva speram să găsesc acolo, decît un şir de case obişnuite ? Şi totuşi, de ce bătrînul, mă întrebam eu, înainte de a-şi da sufletul, pomenise de strada a şasea şi de Vasilievski Ostrov ? Să nu fi fost decît rodul delirului din ultimele clipe ?

Am cercetat fosta încăpere a lui Smith, rămasă liberă. Mi-a plăcut şi am reţinut-o pentru mine. Era într-adevăr o cameră spaţioasă, ceea ce m-a atras în primul rînd, deşi părea atît de scundă, încît la început aveam senzaţia că risc tot timpul să mă lovesc cu capul de tavan ; curînd însă m-am obişnuit şi cu asta. Altceva mai bun, cu şase ruble pe lună, nici nu se putea găsi. Mi-a convenit mai ales faptul că locuinţa era cu totul separată ; trebuia să-mi angajez însă pe cineva care să-mi ducă grija serviciilor zilnice, întrucît nu m-aş fi putut descurca acolo fără servitor. Pentru început, am obţinut făgăduiala portarului să treacă măcar o dată pe zi pentru treburi mai urgente. „Cine ştie, mă gîndeam eu, poate că se abate totuşi pe aici cineva care i-a fost mai apropiat, ca să se intereseze de bătrîn", deşi în cele cinci zile scurse de la moartea lui nu-i călcase nimeni pragul.

CAPITOLUL II

în perioada aceea, mai exact acum un an, colaboram încă pe la diferite reviste, publicînd articole scurte şi aveam convingerea fermă că voi ajunge să scriu şi o operă interesantă, valoroasă. Lucram pe atunci la un roman mare ; realitatea a vrut însă ca totul să decurgă altfel, căci iată-mă ajuns acum pe un pat de spital şi, după cît se pare, aproape vecin cu

18

ceasul morţii. Iar dacă e vorba că tot va trebui să mor în ţ curînd, ce rost mai au însemnările acestea ? J----------—•

Nu mă părăseşte o clipă amintirea acestui an greu, zbuciumat, anul cel din urmă al vieţii mele. Aş vrea să aştern acum pe hîrtie totul şi am credinţa că, dacă nu m-aş supune acestui imbold, aş muri de amărăciune. Uneori, întreg noianul întîmplărilor trecute îmi trezeşte în suflet o tulburare sfî-şietor de dureroasă. Poate că, din vîrful condeiului, ele se vor rîndui mai închegat, vor apărea în tonuri mai atenuate şi poate că vor semăna mai puţin cu un delir, cu un coşmar. Cel puţin aşa îmi vine să cred. Dacă ar fi să nu mă gîn-desc decît la efectele mecanismului propriu-zis al scrierii, şi tot m-aş socoti îndreptăţit s-o fac ; scrisul m-ar calma, mi-ar răcori capul înfierbîntat, mi-ar trezi vechile deprinderi literare,

mi-ar reînvia amintirile şi bolnăvicioasele visări în întruchipare vie, într-o îndeletnicire plăsmuitoare... Excelentă idee ! Unde mai pui că va avea şi felcerul ce moşteni după mine, ca să-şi lipească cel puţin la iarnă ferestrele cu filele însemnărilor mele.

Dar văd că mi-am început povestirea, nu ştiu de ce, tocmai de pe la mijloc, şi de fapt, dacă-i vorba să notez totul, s-ar cădea s-o iau de la capăt. Aşadar, s-o luăm de la capăt. De altfel, autobiografia nu-mi va fi prea lungă.

Nu sînt originar din Petersburg, ci dintr-o gubernie foarte depărtată de capitală. Părinţii mei au fost, mi se pare, nişte oameni foarte de treabă, dar m-au lăsat orfan de mic copil şi am fost crescut în casa lui Nikolai Sergheici Ihmenev, un mic proprietar de moşie, care mă luă în casa lui de milă. N-avea decît un singur copil, o fetiţă, Nataşa, cu trei ani mai mică decît mine. Şi am crescut împreună, ca frate şi soră. O, dulcea mea copilărie ! E absurd să te regret şi să-ţi duc dorul de pe acum, neavînd încă nici douăzeci şi cinci de ani împliniţi, şi să nu am a-mi aduce aminte cu încîntare şi recunoştinţă, în ceasul morfii, decît de tine ! Cerul era pe atunci atît de senin, şi soarele atît de deosebit de cel de aici, din Petersburg, iar inimioarele noastre zglobii băteau atît de tare ! în jurul nostru nu vedeam decît lanuri şi păduri, nu ca azi, doar îngrămădiri de piatră neînsufleţită. Ce minunate erau livada şi parcul moşiei de la Vasilievskoe, pe care o administra Nikolai Sergheici! Ne plimbam adesea, Nataşa şi cu mine, prin livada aceea la capătul căreia începea pădurea

mare şi umbroasă, care se întindea pînă hăt-departe şi prin care ne-am şi rătăcit o dată. Neuitate zile de aur ! Pentru întîia oară se dezvăluia în faţa noastră viaţa, cu chipul ei atrăgător şi tainic, şi era atît de dulce şi îmbietoare pătrunderea misterelor ei! Ni se părea că după fiecare tufiş, după fiecare copac se ascund fiinţe misterioase, necunoscute nouă ; lumea basmelor se îngîna cu lumea reală şi adeseori, cînd prin adîncurile văilor se învolbura pîcla înserării, agă-ţîndu-şi cîlţii plutitori de tufărişul prizărit de pe coastele pleşuve, pietroase, ale rîpei noastre, eu şi cu Nataşa, stînd în picioare pe margini de prăpăstii şi ţinîndu-ne strîns de mînă scrutam genunea cu o curiozitate plină de teamă, aşteptîn-du-ne să apară dintr-o dată din neguri ori să ahuie din adîncuri o fiinţă misterioasă, ca o adeverire năprasnică a minunatelor basme auzite din gura dădacei noastre. O dată, mult mai tîrziu, îi adusei aminte Nataşei de ziua cînd cineva ne dăruise cartea de „Lecturi pentru copii" şi cum ne re-fugiarăm degrabă cu ea în livadă, pe malul eleşteului, unde, sub un arţar bătrîn cu frunza deasă ne găsisem ascunzişul preferat — o bancă verde — pe care ne aşezarăm prinzînd a citi fermecătoarea poveste a lui Alfons şi a Dalindei[5]. Şi astăzi, de cîte ori îmi

aduc aminte de acea povestire, încerc o emoţie adîncă, iar anul trecut, cînd i-am reamintit Nataşei cele dintîi două rînduri cu care începea cartea: „Alfons, eroul povestirii mele, se născuse în Portugalia ; tatăl său, don Ramiro..." lacrimile îmi înceţoşară privirea. Eram, probabil, tare caraghios în clipa aceea, de vreme ce Nataşa nu-şi putu stăpîni un zîmbet straniu care-mi reteză tot avîntul. Ea însă băgă de seamă acest lucru (mi-aduc foarte bine aminte) şi, ca să mă împace, încercă, la rîndul ei, să evoce trecutul, pentru ca, în cele din urmă, s-o văd şi pe ea tulburată. Ce seară frumoasă am petrecut atunci, depănînd amintiri! Am retrăit şi momentul plecării mele la liceul internat din capitala guberniei. Dumnezeule mare, pe ce hohot de plîns s-a pornit ea atunci! Mai tîrziu am reînchegat din frînturi ziua despărţirii noastre din urmă, cînd am plecat pentru totdeauna din Vasilievskoe. Absolvisem liceul şi mă pregăteam să mă înscriu la Universitatea din Petersburg ! împlinisem şaptesprezece ani, iar ea păşise într-al cincisprezecelea. Nataşa zicea că eram pe vremea aceea înalt, deşirat şi atît de colţuros şi neîndemînatic, încît oricine mă vedea nu-şi putea

stăpîni rîsul. Cînd să ne luăm rămas bun, am tras-o deoparte ca să-i spun ceva foarte important; dar limba îmi rămase mută, parcă se lipise de cerul gurii. îşi mai amintea Nataşa că eram tare emoţionat. N-am reuşit, bineînţeles, să ne spunem nimic. Eu nu ştiam cu ce să-ncep, iar ea poate că nici nu m-ar fi înţeles. Ştiu doar atît: că m-au podidit lacrimi amare şi am plecat fără să fi rostit un singur cuvînt. Nu ne-am revăzut decît mult mai tîrziu, de-abia acum doi ani, la Petersburg. Bătrînul Ihmenev venise să facă unele demersuri în legătură cu un proces, iar eu tocmai făceam primii paşi în literatură.

CAPITOLUL III

Nikolai Sergheici Ihmenev cobora dintr-o familie bună, însă demult scăpătată. De pe urma părinţilor săi se alesese totuşi cu o moşioară frumuşică, cu vreo sută cincizeci de suflete. La vîrsta de douăzeci de ani, se hotărî să îmbrăţişeze cariera de husar. Totul părea că merge strună. Dar într-al şaselea an de serviciu, avu ghinionul să piardă într-o seară la cărţi întreaga-i avere. Nu dormi toată noaptea. în seara următoare, se înfiinţa din nou la masa de joc şi miză singurul avut ce-i mai rămăsese — calul. Cîştigă. Miză iar, şi iar cîştigă, şi tot aşa, după o jumătate de ceas norocul făcu să-şi redobîndească Ihmenevka, un sătuc ce număra, după ultimul recensămînt, cincizeci de suflete — a treia parte din ocina lui. Refuză să mai continue jocul şi chiar a doua zi demisiona din armată. Restul de o sută de suflete rămaseră pentru totdeauna pierdute. Peste două luni de la înaintarea demisiei, fu pus în retragere cu gradul de porucic şi se grăbi să plece în sătucul său. Nimeni nu-l mai auzi după aceea pomenind vreodată despre partida aceea teribilă de cărţi şi, cu toată bunătatea lui

sufletească, ajunsă proverbială, s-ar fi certat negreşit cu omul care şi-ar fi îngăduit să aducă vorba despre întîmplarea cu pricina. Retras la ţară, se înhamă cu toată nvna la carul gospodăriei, iar mai tîrziu, la vîrsta de treizeci Şi cinci de ani, se căsători cu Anna Andreevna Şumilova, o fată de familie nobilă, dar fără zestre, care îşi făcuse studiile

ei

la Institutul gubernial pentru domnişoarele nobile, condus de emigranta Mont-Reveche, lucru cu care Anna Andreevna s-a mîndrit toată viaţa, deşi nimeni n-ar fi ştiut să spună vreodată în ce anume constau acele studii. In puţină vreme, Nikolai Sergheici se dovedi cu adevărat un gospodar de frunte, de la care moşierii vecini începură să ia pildă. Se scurseră astfel cîţiva ani, cînd, într-o bună zi, descinse în satul Vasilievskoe, fiind în trecere de la Petersburg, prinţul Piotr Alexandrovici Valkovski, proprietarul moşiei învecinate care număra nouă sute de suflete. Sosirea lui produse prin partea locului o impresie puternică. Prinţul era un om încă în putere, deşi lăsase demult în urmă anii primei tinereţi, avea un rang destul de important şi relaţii de vază ; era un bărbat frumos, bogat, ba şi văduv, ceea ce avu darul să stîrnească un şi mai sporit interes din partea doamnelor şi domnişoarelor de prin întreg judeţul. Umblau zvonuri despre strălucita primire pe care i-o făcuse în capitala guberniei însuşi guvernatorul, cu care se afla, de altfel, şi într-un grad oarecare de rudenie depărtată, şi se mai povestea că la acea recepţie prinţul fusese atît de curtenitor, încît „zăpăcise toate doamnele" etc, etc... Intr-un cuvînt, era unul dintre acei reprezentanţi străluciţi ai înaltei societăţi din Petersburg, care catadicsise să onoreze foarte rar provincia şi a căror apariţie stîrneşte de obicei o mare fierbere şi vîlvă. Totuşi, prinţul nu era de loc curtenitor, mai ales faţă de cei de care socotea el că n-o să aibă niciodată nevoie şi pe care, în sinea lui, îi rînduia pe trepte cît de cît inferioare rangului său. Pe vecinii săi de moşie nici nu catadicsi a-i cunoaşte, atrăgîndu-şi astfel pe loc destulă ostilitate. Iată de ce toată lumea se arătă extrem de surprinsă, cînd deodată prinţului îi căşună să-l viziteze pe Nikolai Sergheici. Ce-i drept, Nikolai Sergheici era unul dintre vecinii săi cei mai apropiaţi. Pe soţii Ihmenev vizita prinţului i-a impresionat profund. Amîndoi rămaseră pur şi simplu încîntaţi : Anna Andreevna mai ales era entuziasmată la culme. Curînd, Piotr Alexandrovici Valkovski deveni unul din obişnuiţii casei; venea zilnic, îi invita la rîndul său la el la moşie, făcea spirite, spunea anecdote, cînta acompaniindu-se la pianul lor hodorogit. Ihmenevii păreau nedumeriţi: cum de s-au putut scorni atîtea vorbe pe seama acestui om încîntător şi amabil cum că ar fi mîndru, trufaş şi egoist (cel puţin, aşa

22

pretindeau în cor absolut toţi vecinii săi). Se vede treaba că-i plăcuse mult

Nikolai Sergheici — fire simplă, sinceră, nobilă si dezinteresată. De altfel, totul se lămuri în curînd. Prinţul venise la Vasilievskoe ca să se descotorosească de administratorul moşiei, un neamţ venetic, cu ochelari, cu părul cărunt care îţi impunea respect, şi cu nasul coroiat, agronom de meserie, dar ambiţios, un om care, în pofida tuturor acestor însuşiri avantajoase, jefuia ca în codru, fără nici un pic de ruşine, ba trimisese chiar pe lumea cealaltă cîţiva ţărani, stîlcindu-i în bătăi. In cele din urmă, prins asupra faptului, Ivan Karlovici se indignă la culme şi ţinu un discurs întreg despre cinstea nemţească; cu toate acestea, fu alungat de pe moşie, chiar destul de compromis. Prinţul avea, aşadar, nevoie de un administrator nou şi alegerea sa căzuse asupra lui Nikolai Sergheici, un gospodar excelent, un om de o cinste ireproşabilă, în privinţa onestităţii căruia nu încăpea nici o îndoială. Prinţul ar fi preferat probabil ca Nikolai Sergheici să-şi ofere singur serviciile, venind cu propunerea de a prelua administrarea treburilor moşiei; cum însă acesta nu manifestă în nici un fel o asemenea intenţie, într-o dimineaţă prinţul îi propuse chiar el acest lucru, în termeni de o prietenească şi cît se poate de îndatoritoare rugăminte. In primul moment, Ihmenev încercă să refuze, dar remuneraţia apreciabilă o ispiti pe Anna Andreevna, iar amabilităţile sporite ale prinţului risipiră şi ultimele ezitări, încît, pînă la urmă, acesta îşi văzu ţelul atins. E de presupus că se pricepea foarte bine la oameni. In timpul scurt de cînd îl cunoştea pe Ihmenev îşi dăduse perfect de bine seama cu ce fel de om are de-a face, înţelegînd că omul acesta nu poate fi cîştigat decît numai dacă ţi-l apropii prieteneşte, prin relaţii cordiale, şi că, în asemenea cazuri, aspectul bănesc al chestiunii joacă un rol mai puţin important. Avea nevoie de un administrator în care să aibă deplină încredere, o încredere nelimitată ; un administrator pe care să se poată bizui întru totul, încît să nu mai fie niciodată nevoie să se mai deplaseze la Vasilievskoe, cum ar fi dorit să-şi rînduiască treburile pe viitor. Cucerit de farmecul prinţului, Ihmenev crezu realmente în prietenia acestuia. Nikolai Sergheici părea [a] fi un om nespus de bun şi romantic pînă la naivitate, unul dm acei oameni admirabili cum întîlneşti la noi în Rusia, °nce s-ar spune despre ei, şi care, o dată ce au îndrăgit pe

cineva (uneori te şi miri pentru ce), i se dăruie din tot sufletul, împingîndu-şi cîteodată devotamentul pînă la comic. Au trecut mulţi ani. Moşia prinţului ajunsese într-o stare înfloritoare. Nici o neînţelegere nu tulburase raporturile dintre proprietar şi administrator, iar legăturile lor se limitau numai la corespondenţa de rigoare privind gospodărirea moşiei. Totuşi prinţul, care nu se amesteca de fel în dispoziţiile pe care găsea cu cale să le dea Nikolai Sergheici, îi trimitea adeseori scrisori cu sfaturi ce-l uimeau pe Ihmenev prin justeţea lor şi prin extraordinara utilitate practică a soluţiilor. Se vădea nu numai că nu-i erau

pe plac orice fel de cheltuieli inutile, dar şi că se pricepea să-şi asigure chiar şi noi venituri. Astfel, după vreo cinci ani de la vizita lui la Vasilievskoe, îi trimise o procură prin care îl împuternicea să cumpere încă o moşie în aceeaşi gubernie, o proprietate mare, cu patru sute de suflete. Nikolai Sergheici era încîntat. Succesele prinţului, orice veste despre izbînzile lui îl bucurau nespus, de parcă ar fi fost vorba de propriul său frate. Dar entuziasmul lui Ihmenev ajunse la culme, cînd, într-o anumită împrejurare, prinţul dovedi faţă de administratorul moşiei sale o încredere cu adevărat nemaipomenită. Lucrurile se petrecură în felul următor... Aci însă găsesc cu cale să dau mai întîi cîteva amănunte deosebit de importante din viaţa acestui prinţ Valkovski, deoarece el este întrucîtva unul din principalele personaje ale povestirii mele.

CAPITOLUL IV

Am spus mai înainte că prinţul era văduv. Se însurase de tînăr şi o făcuse pentru bani. Părinţii lui, care se ruinaseră cu desăvîrşire la Moscova, nu-i lăsaseră decît moşia de la Vasilievskoe, şi aceea grevată de mai multe rînduri de ipoteci care nu veneau să adauge decît un alt şir de grele datorii. Aşa că, la douăzeci şi doi de ani, lipsit de orice alte resurse băneşti şi nevoit să intre în viaţă ca un „pîrlit descendent al unei familii de viţă veche", tînărul prinţ se văzu silit să-şi ia o slujbuliţă într-o cancelarie oarecare din Moscova. Ieşirea din impas şi-a aflat-o însă în căsătoria cu fata

mult prea trecută a unui negustor otcupciu. Acesta avu, bine-î teles, grija să-l păcălească la zestre ; prinţului i se deschise totuşi posibilitatea de a-şi răscumpăra cu banii neveste-si moşia părintească şi de a se redresa întrucîtva materialiceşte. Fiica de negustor care-i picase în mînă aproape că nici nu ştia să scrie, era urîtă, incapabilă să lege două vorbe; în schimb avea o mare calitate : era blîndă şi supusă. Prinţul se folosi din plin de aceste însuşiri importante : după un an de căsătorie, îşi lăsă nevasta, care între timp născuse un fiu, în grija lui socru-său otcupciul, la Moscova, şi plecă să preia în gubernia X un post important obţinut după multe stăruinţe, prin intermediul unei rubedenii ilustre din Peters-burg. Ardea de dorinţa să avanseze, era setos de măriri, rîv-nea la o carieră strălucită, şi, socotind că din pricina soţiei sale nu era chip să trăiască nici la Petersburg, nici la Moscova, se hotărî, pînă una, alta, în aşteptarea unor vremi mai bune, să-şi înceapă cariera undeva în provincie. Umbla vorba că se purtase atît de brutal cu nevastă-sa, încît din primul an de căsnicie era cît pe ce s-o bage în mormînt. Zvonurile acestea îl revoltau întotdeauna pe Nikolai Sergheici, care-l apăra cu foc, susţinînd că prinţul nu este capabil de fapte josnice. în sfîrşit, după vreo şapte ani, prinţesa răposa şi, rămas văduv, prinţul se mută pe dată la Petersburg. Apariţia sa în capitală fusese remarcată. Tînăr încă, bărbat chipeş,

dispunînd de o avere frumoasă, înzestrat cu o mulţime de însuşiri strălucite, vesel, spiritual, rafinat în gusturi şi plin de energie clocotitoare, se introduse în societate nu ca un solicitant de sprijin şi protecţie în goană după noroc, ci cu siguranţa omului ce se bucură de o situaţie destul de independentă. Se spune că împrăştia într-adevăr în juru-i un farmec irezistibil, un aer"cTe" fOTţS şi dominare. Plăcea mai cu osebire femeilor şi legătura ctr"d" frumoasă din lumea selectă îi aduse faima unui scandal monden. Risipea banul fără părere de rău, deşi spiritul său înnăscut de economie îl împingea pînă la zgîrcenie; ştia să piardă la joc, dar numai cînd simţea că e în folosul lui să piardă şi o făcea cu atîta ᶜalm şi naturaleţe, încît faţa lui nu trăda nici cea mai mică tulburare, oricît de mare ar fi fost suma sacrificată. Dar nu Pentru a vîna distracţii venise el la Petersburg, ci ca să-şi consolideze cariera şi să-şi deschidă drum spre posturi mai malte. Şi; în cele din urmă, izbuti. Contele Nainski, rubedenia

sa ilustră, care n-ar fi catadicsit să-i acorde nici cea mai mică atenţie dacă l-ar fi văzut prezentîndu-se în postura unui simplu solicitator, fu plăcut surprins văzînd succesele lui în societate. Socotind compatibil cu poziţia sa de a-i acorda o atenţie deosebită, îi făcu excepţionala favoare de a se ocupa personal de creşterea şi educaţia copilului său, pe atunci în vîrstă de şapte ani, luîndu-l în casa lui. Era tocmai perioada în care prinţul întreprinsese călătoria sa la Vasilievskoe şi-i cunoscuse pe Ihmenevi. în cele din urmă, prinţul obţinu prin intermediul contelui un post de vază pe lîngă una din cele mai importante ambasade ale noastre şi plecă în străinătate. De aci încolo, zvonurile ce nu încetaseră să circule pe seama lui căpătară tonuri oarecum mai sumbre ; se vorbea, astfel, de nişte lucruri neplăcute ce i s-ar fi întîmplat în străinătate, dar nimeni n-ar fi ştiut să spună despre ce anume era vorba. Cert era însă că, între timp, îşi sporise averea cu încă patru sute de suflete, achiziţie despre care am şi amintit mai înainte. După o şedere de mai mulţi ani în străinătate, prinţul se reîntoarse în ţară cu un grad înalt în diplomaţie şi ocupă imediat un post foarte important la Petersburg. La Ihmenevka se şoptea că are de gînd să se recăsătorească, înrudindu-se astfel cu familia bogată, de viţă veche, a unor nobili influenţi. „Ţinteşte sus! Ca mîine o să-l vedem mare demnitar !" spunea Nikolai Sergheici, frecîndu-şi mîinile de mulţumire. Pe vremea aceea îmi urmam studiile la Universitatea din Petersburg, şi îmi aduc aminte că Ihmenev mi-a scris anume să mă interesez dacă zvonurile cu privire la căsătorie erau sau nu întemeiate. De altfel, i se adresase şi prinţului să mă ia sub protecţia lui; dar scrisoarea aceea rămăsese fără răspuns. Am putut afla doar atît: că fiul prinţului, crescut mai întîi în casa contelui Nainski, şi mai tîrziu la un institut nobiliar superior, tocmai îşi

isprăvise studiile la nouăsprezece ani. îl vestii despre toate acestea pe Ihmenev şi adăugai în scrisoarea mea că — desigur — prinţul îşi iubea mult fiul, că-l răsfăţa şi-şi făcea de pe acum în privinţa lui strălucite planuri de viitor. Toate acestea le aflasem de la colegii mei, studenţi la universitate, care-l cunoşteau pe tînărul prinţ. Nu mult după aceea, într-o buna dimineaţă, Ihmenev primi de la prinţ o epistolă care-l uimi peste măsură...

Prinţul care pînă atunci, după cum am mai spus, se mărginise în raporturile cu Nikolai Sergheici numai la o co-respondenţă rece, de afaceri, îi scria acum sincer şi amănunţit, ca unui bun prieten, despre treburile sale de familie : geplîngea de fiul său, a cărui purtare îi pricinuia multă amărăciune; că deşi nu trebuiau luate în seamă ştrengăriile unui băieţandru (vădit lucru, încerca să-l scuze), se hotărîse totuşi să-l pedepsească, să-l mai sperie, trimiţîndu-l să stea cîtva timp la ţară, sub supravegherea lui Ihmenev. Mai scria că se bizuie pe deplin „pe bunul şi nobilul Nikolai Ser-gheevici şi, mai cu seamă, pe Anna Andreevna" şi-i ruga pe amîndoi să-l primească pe zănaticul său fiu în familia lor, să-l îndemne şi să-l povăţuiască a asculta, meditînd în singurătate, glasul cuminţeniei ; iar dacă le era cu putinţă — să-l iubească, dar mai ales să-i îndrepte firea uşuratică şi „să-i insufle reguli de comportare severe şi salutare, fără de care omul nu poate răzbi în viaţă". Fireşte, bătrînul Ihmenev conveni încîntat să îndeplinească rugămintea prinţului. Tînărul prinţ fu primit în casa lui ca un fiu şi în scurt timp Nikolai Sergheici îl îndrăgi aproape la fel ca şi pe Nataşa. De altminteri, chiar şi mai tîrziu, după ce rupsese orice legătură cu prinţul Piotr Alexandrovici, continua să-şi aducă aminte cu drag de al său Alioşa, cum se obişnuise el să-i spună tînărului Alexei Petrovici. Şi într-adevăr, Alioşa era un băiat încîntător : frumos, delicat şi sensibil ca o femeie, plin de exuberanţă şi de candoare, sincer şi însufleţit de cele mai nobile simţăminte, cu o inimă iubitoare, dreaptă şi recunoscătoare, el deveni idolul familiei Ihmenev. Cu toate că păşise în al douăzecilea an al vieţii, era încă tot copil. Anevoie şi-ar fi lămurit cineva motivele ce-l determinaseră pe tatăl său, care — aşa se spunea cel puţin — îl iubea nespus de mult, să-l surghiunească atît de nemilos. Se zvonea că tînărul ar fi dus la Petersburg o viaţă trîndavă şi uşuratică, că ar fi refuzat cu încăpăţînare să ocupe o slujbă, ceea ce îl amăra mult pe părintele său. în discuţiile cu Alioşa, Nikolai Sergheici se feri să aducă vorba despre asta, deoarece era evident că "în scrisoarea sa prinţul Piotr Alexandrovici preferase să treacă sub tăcere adevărata cauză pentru care-şi surghiuneşte fiul. De altfel, circulau tot felul de zvonuri despre o nesocotinţă "p neiertat a lui Alioşa şi despre legătura lui cu o doamnă, nu ştiu ce provocare la duel, despre o pierdere fan-

tastică la un joc de cărţi, ba unii mergeau şi mai departe, pomenind despre

însuşirea unei sume de bani ce nu-i aparţinea şi pe care tînărul o cheltuise în scopuri frivole. Iar după părerea altora, hotărîrea prinţului de a-şi îndepărta fiul nu se datora vreunei vini a acestuia, ci era determinată de consideraţii cu substrat pur egoist, în vederea unor combinaţii personale. Nikolai Sergheici respingea cu indignare această alegaţiune, mai ales că-şi dădea seama cît îl adoră Alioşa pe tatăl său. Cu toate că nu-l cunoscuse nici în copilărie, nici în adolescenţă, vorbea despre tînărul prinţ cu o admiraţie entuziastă, de unde se vedea limpede că se afla cu desăvîrşire sub influenţa acestuia. în flecărerile sale, Alioşa pomenea uneori de o contesă, căreia îi făcuseră curte şi tatăl, şi fiul, şi la care el, Alioşa, s-ar fi bucurat de mai mult succes, fiind cel preferat, pentru care motiv tatăl se supărase cumplit pe el. întîmplarea aceasta o povestea totdeauna în-cîntat la culme şi făcînd mare haz, cu o candoare aproape copilărească; dar Nikolai Sergheici căuta întotdeauna să-l împiedice a mai continua istorisirea acestei întîmplări. Alioşa confirmă de asemenea zvonul că tatăl său ar avea de gînd să se recăsătorească.

împlinise astfel aproape un an de surghiun; la anumite intervale, trimitea cu regularitate tatălui său scrisori cuminţi şi respectuoase ; în cele din urmă, se obişnuise atît de bine şi-i plăcuse atît de mult la Vasilievskoe, încît îl imploră pe tatăl său, cînd acesta veni la moşie în timpul verii (anunţîn-du-şi sosirea din timp) să-l lase la Vasilievskoe cît mai mult cu putinţă, susţinînd că este născut pentru viaţa la ţară. Toate hotărîrile lui Alioşa, toate pornirile lui se datorau receptivităţii sale excesive, firii nervoase, inimii învăpăiate, nechibzuinţei sale care mergea uneori pînă la absurd ca şi neîngrăditei sale înclinări de a se supune oricărei înrîuriri dinafară din pricina lipsei totale de voinţă. Prinţul însă primi rugămintea fiului său cu oarecare suspiciune... în general, Nikolai Sergheici îşi recunoştea cu greu *„prietenul"* de odinioară ; prinţul Piotr Alexandrovici părea acum cu totul schimbat. Găsea numai cusururi în tot ce făcea Nikolai Sergheici, iar la verificarea scriptelor privind administrarea moşiei se arătă de o lăcomie şi de o zgîrcenie dezgustătoare, manifestînd o neîncredere de neînţeles. Toate acestea îl mîhniră profund pe bunul Ihmenev, care mult timp nu ştiu 29

ce să mai creadă. Acum, toate mergeau de-a-ndoaselea, absolut contrar felului cum decurseseră lucrurile la prima vizită a prinţului, cu paisprezece ani în urmă ; prinţul căută să-şi cunoască vecinii, pe cei mai de seamă, bineînţeles, iar pe Nikolai Sergheici nici nu-l vizita şi-l trata ca pe un subaltern. Apoi deodată, ca din senin, surveni ceva cu totul neexplicabil; fără nici un motiv aparent, între prinţ şi Ihmenev se produse o ruptură violentă. Cei din spatele uşii biroului înregistraseră un schimb de cuvinte grele şi jignitoare rostite de ambele părţi. Ihmenev părăsi indignat Vasilievskoe, dar lucrurile nu se opriră aci. Prin tot judeţul se răspîndi fulgerător un val de bîrfeli infame. Se spunea cum că Nikolai

Sergheici, ghicind firea tînărului prinţ, îşi pusese în gînd să-i speculeze slăbiciunile; că fiica lui, Nataşa (care împlinise şaptesprezece ani), ştiuse să-l prindă în mreje pe tînăr, şi că părinţii ei, prefăcîndu-se a nu băga de seamă, încurajaseră această iubire; că Nataşa, vicleană şi „imorală", îl vrăjise, pur şi simplu, pe acest tînăr de douăzeci de ani, care, din pricina manevrelor ei perfide, nu mai putuse vedea, vreme de un an, nici o tînără cu adevărat nobilă, deşi prin casele onorabile ale moşierilor din împrejurimi se pîrguiau atîtea fete. Se mai da ca precis faptul că tinerii îndrăgostiţi hotărîseră să se cunune în satul vecin, Grigorievo, la cincisprezece verste depărtare de Vasilievskoe, chipurile, fără ştirea părinţilor fetei, care însă erau la curent cu toată istoria, pînă la cele mai mici amănunte, călăuzindu-şi fiica, pas cu pas, cu sfaturile lor interesate. în sfîrşit, un volum întreg n-ar fi de ajuns să cuprindă tot ce au putut să născocească în această privinţă cumetrele de ambe sexe din judeţ. Mai surprinzător era însă faptul că însuşi prinţul dădu crezare tuturor acestor scorneli ajunse la cunoştinţa lui prin-tr-o scrisoare anonimă trimisă din provincie şi că se grăbise să vină tocmai din această pricină de la Petersburg direct la Vasilievskoe. Fără îndoială că toţi cei care-l cunoşteau cît de cît pe Nikolai Sergheici ar fi avut toate temeiurile să nu creadă nici un cuvînt din învinuirile ce i se aduceau ; dar cum se întîmplă de obicei în astfel de împrejurări, fiecare îşi dădea frîu liber curiozităţii, comenta pe larg şi cu subînţelesuri cele auzite, clătina din cap şi rostea cuvinte grele de reprobare. Ihmenev era prea mîndru ca să încerce reabilitarea reputaţiei fiicei sale în ochii cumetrelor şi-i interzise

frefea n-a ştiut nimic despre toate aceste birfeh şi calomnii ; i sî ascunsese cu grijă toată istoria aceasta şi fata continua să fie veselă şi inocentă ca un copil de doisprezece ani.

între timp cearta îşi adîncea rădăcinile. Binevoitorii zeloşi nu-şi pierdeau timpul de pomană. Se găsiră denunţători şi martori care izbutiră să-l facă pe prinţ a crede că felul cum Nikolai Sergheici îi administrase moşia ani de-a rîndul era departe de a putea fi socotit drept un model de onestitate. Mai mult. se străduiră a-l convinge că la vînzarea unei pădurici, cu vreo trei ani în urmă, Ihmenev ar fi tăinuit douăsprezece mii de ruble, lucru care putea fi dovedit prin probe incontestabile în faţa judecăţii, dat fiind că Ihmenev procedase la această vînzare fără vreo procură legală din partea prinţului; o vînduse din proprie iniţiativă, aşa cum îl tăiase capul, reuşind să-l convingă abia mai tîrziu pe prinţ de utilitatea vînzării şi făcînd venit în casă o sumă mult mai mică decît aceea pe care o primise în realitate. Bineînţeles, toate acestea nu erau decît pure calomnii, după cum se şi dovedi mai tîrziu, dar prinţul le dădu crezare şi în faţa unor martori îl învinui pe Nikolai Sergheici de hoţie. Nemaiputînd suporta o asemenea insultă, Ihmenev îi răspunse pe acelaşi ton ; se petrecu atunci o scenă groaznică,

după care urmă procesul. Nikolai Sergheici, care nu ştiuse să-şi asigure din timp o serie de probe scrise, absolut indispensabile, dar mai ales lipsit cu desăvîrşire de protecţie şi de orice experienţă în astfel de treburi, se văzu curînd în situaţia de a pierde procesul, pomenindu-se într-o bună zi cu moşia pusă sub sechestru. Exasperat de întorsătura pe care o luau lucrurile, bătrînul părăsi totul şi se hotărî să se mute Ia Petersburg, spre a întreprinde personal demersurile necesare pentru a i se face dreptate. încredinţa apărarea intereselor sale în proces unui avocat cu experienţă şi se stabili în capitală. Se pare că prinţul îşi dădu în curînd seama că-l învinuise pe nedrept. Dar jignirile de ambele părţi fuseseră atît de grave, încît nu mai putea da înapoi; îndîrjit la culme, el depuse toate eforturile ca să obţină cu orice preţ cîştig de cauză în acest proces, adică, de fapt, să ia ultima bucată de pîine de la gura fostului său administrator.

CAPITOLUL V

Aşadar, Ihmenevii se mutară la Petersburg. N-am să descriu revederea mea cu Nataşa după o despărţire atît de lungă. Trebuie să mărturisesc însă că în cei patru ani n-o uitasem o clipă. Desigur, nici eu însumi nu-mi dau prea bine seama de sentimentul cu care îmi aminteam de dînsa ; dar cînd ne-am revăzut, am înţeles imediat că îmi era hărăzită de soartă. La început, vreau să spun, în primele zile după sosirea lor, am avut mereu impresia că în toţi anii aceştia cît am stat departe de ei, Nataşa nu se dezvoltase cine ştie ce mult, nu se schimbase aproape de loc, şi rămăsese aceeaşi fetiţă de odinioară, aşa cum o cunoscusem altădată. Treptat însă, pe măsură ce se scurgeau zilele, descopeream la ea mereu ceva nou, ce nu cunoscusem încă, lucruri care-mi rămăseseră parcă înadins ascunse, ca şi cum fata ar fi căutat să-şi ferească sufletul de mine ; o, dar cu cîtă desfătare gustam încercarea aceea de a-i ghici sufletul! La începutul şederii sale la Petersburg, bătrînul Ihmenev era nervos şi înveninat. Treburile mergeau prost; se indigna, îşi ieşea din fire, îl vedeam tot timpul preocupat de actele şi hîrtiile lui şi nu-i ardea de loc de noi. Anna Andreevna, pe de altă parte, părea cu totul descumpănită şi la început nu era în stare să înţeleagă nimic. Petersburgul o înfricoşa. Ofta într-una, tremura, tînjea necontenit după viaţa de la ţară, fugind mereu cu gîndul la Ihmenevka ; se perpelea cumplit pentru că Nataşa ajunsese la vîrsta măritişului şi că n-avea pe nimeni care să se gîn-dească la soarta ei; în atare clipe, negăsind pe altcineva mai demn de încrederea ei, se apuca să-mi facă mie felurite destăinuiri ciudate.

Era chiar perioada cînd, cu puţin înainte de sosirea lor, isprăvisem primul meu roman, acela cu care începe cariera mea literară ; ca debutant ce eram, la început nu prea ştiam ce-aş putea face cu el. Ihmenevilor nu le spusesem nimic, deşi mă dojeneau într-una şi erau gata să se certe cu mine pentru că mă

complac a sta fără nici o ocupaţie şi nu mă învrednicesc să-mi caut o slujbă. Bătrînul îmi reproşa acest lucru cu destulă asprime şi amărăciune în glas ; o făcuse cu gînd bun, bineînţeles, în grija părintească ce-mi purta. Mie însă îmi era ruşine să mărturisesc natura ocupaţiilor mele.

31

Cum era să le spun aşa, de-a dreptul, că nu mă ispiteşte cariera de funcţionar şi că vreau să scriu romane ? De aceea, căutam deocamdată să tărăgănez lucrurile, asigurîndu-l că nimeni n-a vrut pînă acum să mă angajeze, dar că mă zbat totuşi să-mi găsesc o slujbă. Ihmenev n-avea timp să-mi controleze spusele. într-o zi însă Nataşa, după ce ascultase toată discuţia noastră pe această temă, m-a tras misterios deoparte, şi, implorîndu-mă cu lacrimi în ochi să mă gîndesc la viitorul meu, a încercat să mă iscodească, doar-doar o afla cu ce anume mă ocup ; văzînd totuşi că nu izbuteşte, m-a pus să jur că n-am să mă nenorocesc pentru toată viaţa trîndăvind şi umblînd ca un pierde-vară. E drept că m-am ferit a-i destăinui ceva despre preocupările mele, dar tot atît de adevărat este că un singur cuvînt de aprobare din partea ei cu privire la lucrarea mea (e vorba de primul meu roman) aş fi preferat-o tuturor laudelor pe care mi-a fost dat să le aud mai tîrziu din partea criticilor şi a cunoscătorilor. Dar iată că-mi apăru, în sfîrşit, şi romanul. Cu mult înainte de publicarea lui, se stîrnise în lumea literară zarvă mare. B. s-a bucurat ca un copil[6], citindu-mi manuscrisul. Şi totuşi, dacă e vorba să afirm că am fost vreodată fericit, nu m-aş gîndi la primele clipe ale acelui succes îmbătător, ci mai cu-rînd la perioada cînd încă nu citisem şi nu arătasem nimănui manuscrisul meu; la nopţile acelea lungi, petrecute între nădejdi şi visări exaltate; la nopţile de pasionată dragoste pentru lucrarea mea; la nopţile acelea cînd mă înfrăţisem cu plăsmuirea mea, cu personajele mele dragi, ca şi cum ele ar fi existat aievea; cînd îmi împărţeam cu ele bucuriile şi necazurile; ba uneori vărsăm lacrimi sincere de compasiune pentru sărmanul meuexen. Jtfici n-aş putea descrie cît de mult s-au bucurat bătrmii de succesul pe care l-am obţinut, deşi la început se arătară foarte miraţi — atît de ciudate li se păreau toate acestea ! Anna Andreevna, de pildă, nu voia să creadă nici în ruptul capului că proaspătul, mult lăudatul scriitor este acel Vanea, care etc, etc, şi tot da mereu din cap neîncrezătoare. Bătrînul păstră îndelung o rezervă circumspectă ; rezistă mult timp pe poziţii; ba la început, cînd prinseră a se răspîndi prin oraş zvonurile, se arătă chiar foarte alarmat. Ţinu să-mi vorbească despre cariera de funcţionar pierdută, şi, în general, despre viaţa dezordonată a maz tuturor scriitorilor. Dar veştile soseau neîntrerupt la

32

urechile lui, o dată cu anunţurile de prin reviste, şi, în cele din urmă, cuvintele de laudă, pe care le auzise despre mine din gura unor persoane în care

avea încredere nelimitată, îl făcură să-şi schimbe părerea despre cele scriitoriceşti. Iar cînd a văzut că mi s-au plătit şi bani şi a aflat ce onorarii se pot încasa pentru o lucrare literară, ultimele lui îndoieli se risipiră cu totul. Trecînd repede de la îndoieli la încredere deplină, entuziastă, bucurîndu-se ca un copil de norocul ce dăduse peste mine, se lăsă deodată captivat de cele mai nestăvilite speranţe, de cele mai ispititoare visuri privind viitorul meu. Nu era zi să nu făurească pentru mine noi şi noi proiecte şi planuri de viitor, şi cîte şi mai cîte nu găseai închipuite în ele ! începuse chiar a-mi arăta şi o consideraţie cu totul neobişnuită pentru relaţiile noastre de pînă atunci. Şi totuşi, mi-aduc aminte, se întîmpla ca îndoielile să-l asalteze din nou ; de multe ori, în plin elan al fanteziei, îl vedeam alunecînd iar în păienjenişul incertitudinii.

„Scriitor, poet! Mi se pare cam ciudat, nu ştiu cum... Nu

prea am auzit ca poeţii să se aleagă cu vreun cin, să ajungă *j* şi ei în rîndul oamenilor. Ia, nişte scribi nenorociţi, oameni pe care nu te poţi bizui niciodată !"

Am observat că stările acestea de îndoială şi reflecţii sceptice îl cuprindeau de cele mai multe ori pe înserat (ţin foarte bine minte orice amănunt din acea perioadă minunată !). Către seară, bătrînul nostru devenea întotdeauna extrem de nervos, sensibil şi neîncrezător. Nataşa şi cu mine ştiam acest lucru şi ne distram anticipînd ceea ce va urma. în asemenea clipe, ca să-i mai ridic moralul, îi povesteam fie anecdote despre accesele de grandomanie ale lui Sumarokov[7], după ce i se acordase gradul de general, fie despre înalta preţuire de care s-a bucurat Derjavin, căruia i s-a trimis în dar o tabacheră plină cu monezi de aur, fie despre memorabila vizită pe care împărăteasa însăşi o făcuse lui Lomonosov; i-am povestit şi despre Puşkin, şi despre Gogol.

— Am auzit, frăţioare, am auzit despre toate astea, încerca să obiecteze bătrînul, care auzea poate pentru prima oară în viaţa lui istoriile acestea. Hm ! Ştii, Vanea, aş vrea, totuşi, să-ţi fac o mărturisire : mă bucură mai ales faptul că toate compunerile astea ale tale nu sînt scrise în versuri. A scrie versuri, dragul meu, nu-i o treabă serioasă ; nici nu încerca să mă contrazici, crede-mă pe mine, că-s bătrîn şi

nu-ţi doresc decît binele; versurile-s neghiobie curată, pierdere de vreme, şi atîta tot! N-au decît să le scrie şcolarii, poate că lor le sade bine. Versurile astea îi duc pe alde voi, tinerii, de-a dreptul la balamuc... Mă rog, Puşkin e mare, nu zic ba ! Şi totuşi, nişte stihuleţe, şi nimic mai mult; ceva nebulos. De altfel, nici nu prea l-am citit pe Puşkin... Pe cînd proza e cu totul altceva ! Aici, autorul are cum să şi povă-ţuiască, vorbind, bunăoară, despre dragostea de patrie, ori, în

general, despre virtuţi... Hm ! Eu, frăţioare, nu mă ştiu exprima, dar sper că mă înţelegi: ţi-o spun, fiindcă te iubesc. Ia să-ţi auzim compunerea ! încheie el cu un aer oarecum protector, cînd în sfîrşit am adus cu mine cartea şi ne-am instalat cu toţii după ceai în jurul mesei. Citeşte-ne, să aflăm şi noi ce-ai zmîngălit acolo; ai stîrnit o vîlvă, de-ţi merge fala în tot oraşul! Să vedem ! Să vedem !

Am deschis cartea ca să încep lectura. în seara aceea tocmai ieşise de sub tipar romanul meu şi, reuşind să pun mîna pe un exemplar, am alergat într-un suflet să-l citesc Ihme-nevilor.

Ce necăjit şi amărît am fost că n-am avut cum s-o fac mai înainte! Unicul exemplar de manuscris îl predasem editorului! Nataşa a şi plîns de ciudă, m-a certat, mi-a reproşat că alţii vor citi romanul înaintea ei... Dar iată-ne, în sfîrşit, adunaţi în jurul mesei. Bătrînul luă o înfăţişare rezervată şi solemnă. Era hotărît să privească lucrurile cu toată seriozitatea, deci pornit pe o critică aspră. „Vreau să mă conving personal", spusese el. Anna Andreevna arboră şi ea o mină festivă; doar că nu-şi pusese o scufiţă nouă anume pentru asta. Observase ea de mult că mă uit la nepreţuita ei Nataşa cu infinită dragoste ; că mi se taie respiraţia şi mi se tulbură privirea cînd stau de vorbă cu dînsa şi că, la rîndul ei, Nataşa mă săgetează cu priviri mai scînteietoare decît altădată. Da ! Sosise, în sfîrşit, momentul acesta; sosise într-o clipă de izbîndă, de speranţe ameţitoare, de fericire deplină — toate sosiseră dintr-o dată. Mai observase bătrînica şi că soţul ei începuse de la o vreme să mă laude cam peste măsură şi să ne privească, pe mine şi pe fiică-sa, într-un chip deosebit... Şi, deodată, o cuprinse teama : nu eram totuşi nici prinţ, nici conte, nici nobil latifundiar, nici măcar consilier de colegiu cu studii juridice, un tînăr cu pieptul plin de decoraţii

şi frumos ca în poveşti! Visurile Annei Andreevna nu cunoşteau jumătăţi de măsură.

„îl laudă lumea, gîndea ea despre mine, dar pentru ce — nu se ştie. Cică-i scriitor, poet... Ce-i aia... scriitor ?"

CAPITOLUL VI

Cartea le-am citit-o într-o singură seară. Am început nu-maidecît după ceai şi am stat pînă pe la două după miezul nopţii. La început, bătrînul îşi cam încruntase sprîncenele. Se aşteptase, probabil, la ceva neînchipuit de măreţ, la ceva care, poate, să nu-i fie nici lui tocmai pe înţeles, dar negreşit foarte elevat şi măreţ, bineînţeles ; cînd colo, nimic din toate astea ; nu auzea decît lucruri prea obişnuite şi atît de cunoscute, mă rog, exact ceea ce vezi întîmplîndu-se zilnic în jurul nostru. Şi barem de-ar fi fost eroul cine ştie ce om mare sau interesant, sau măcar subiectul să-l fi luat din istoria ţării, ca în „Roslavlev", să zicem, sau în „Iuri Miloslavski" [8]; aici însă era vorba de un biet slujbaş mărunt,

umil şi prăpădit, ba şi cam sărac cu duhul, se pare, care nici măcar nasturii de la uniformă nu-i avea la locul lor — şi toate acestea erau scrise într-o limbă atît de simplă, cu nimic deosebită de felul obişnuit al nostru de a vorbi între noi... Ca să vezi! Bătrînica se uita întrebătoare la Nikolai Sergheici, cu o mină puţin bosumflată, ca şi cum s-ar fi simţit jignită. ,,Nu, zău, ce rost avea să se tipărească asemenea fleacuri, ba să le şi asculţi citindu-ţi-se, şi unde mai pui că pentru toate astea, auzi, s-au plătit şi bani!" părea că-i citeai gîndurile pe faţă. Nataşa era foarte atentă; asculta cu înfrigurare, nu-şi lua privirea o clipă de pe chipul meu, îmi urmărea încordată mişcarea buzelor, felul cum pronunţ fiecare cuvînt, mişcîndu-şi, la rîndul ei, fără să-şi dea seama, după mine, buzele încîntă-toare. Şi poate n-o să mă credeţi, dar înainte să ajung cu lectura la jumătatea cărţii, ochii ascultătorilor mei erau plini de lacrimi. Anna Andreevna plîngea sincer, compătimindu-mi eroul şi cu o mişcătoare naivitate ar fi voit să-i fie de folos *năcar cu ceva în nenorocirile ce-l loviseră ; cel puţin aşa am înţeles eu, din scurtele ei exclamaţii. Bătrînul renunţase, se

vede treaba, la pretenţia de a i se oferi o plăsmuire cu un conţinut măreţ, înălţător : „Chiar de la primul pas sare în ochi că nu-i cine ştie ce operă grozavă, ia, o istorioară oarecare ; în schimb, te înduioşează mult, zise el, începi să-ţi dai prea bine seama ce se petrece în jurul tău şi lucrurile astea nu le mai poţi uita ; vezi că sijamujcel mai umil, cel mai bătut de soartă este şi el totuşi un sui]5tjd«--©aa4i.ĩlţi:£¡Jrate!" Nataşa asculta, plîngea şi pe ascuns, sub masă îmi strîngea mîna cu putere. Lectura luă sfîrşit. Nataşa se ridică ; obrajii îi ardeau şi avea ochii înlăcrimaţi; deodată, îmi luă mîna, mi-o sărută şi fugi din odaie. Părinţii ei se priviră îndelung.

— Hm ! Ca să vezi cît e de exaltată ! făcu bătrînul, uimit de gestul fiicei sale. De altfel, nu-i nimic rău în asta, adăugă el; dimpotrivă, e o pornire frumoasă ! Are o inimă minunată, copila asta... continuă el să metecăie prin vorbe, privindu-şi pieziş nevasta, vrînd parcă s-o scuze pe Nataşa şi totodată să mă scuze şi pe mine.

Dar Anna Andreevna, cu toate că în timpul lecturii se arătase destul de tulburată, mă privea acum ca şi cînd ar fi vrut să spună :

„Mă rog, că Alexandru Machedon e un erou, nu mai încape vorbă dar de ce să se fărîme din pricina asta scaunele ?" [9] etc.

Nataşa se întoarse curînd, veselă şi fericită, şi, trecînd pe Iîngă mine, mă ciupi pe furiş. Bătrînul se apucă iarăşi să-mi judece „serios" povestirea, dar nemaiputîndu-şi stăpîni bucuria, îşi dădu drumul:

— Ei bine, frăţioare, să ştii că mi-a plăcut, e foarte-foarte frumos ! Ce să mai vorbim, mi-ai făcut o mare bucurie! O bucurie la care nici nu m-aş fi aşteptat. Bineînţeles nu e ceva înălţător, grandios, e limpede ca lumina zilei...

Uite, am pe măsuţa mea *Eliberarea Moscovei*[10]. La Moscova a şi fost scrisă cartea. Acolo se vede dintr-o dată, de la cele dintîi pagini, că omul se avîntă spre culmi în zbor de şoim, ca să zic aşa... La tine însă, Vanea, totul apare mai simplu şi mai pe înţeles, *fii* tocmai de aceea îmi place mai mult, că e mai pe înţeles! Ce ai scris tu acolo îmi pare atît de cunoscut, ca şi cum totul mi s-ar fi întîmplat chiar mie. La urma urmei, cui folosesc acele cărţi înălţătoare ? Nici chiar eu nu le-aş fi înţeles. Ce-i drept, s-ar cuveni să-ţi mai netezeşti ici, colo, stilul: te laud eu, da orice s-ar spune, prea puţin înălţătoare

36

sînt toate astea... Ei, dar acum n-ai ce să-i faci: cartea e gata tipărită. Poate că la ediţia a doua mai schimbi cîte ceva. Cred că apare şi într-o a doua ediţie, nu-i aşa ? Ce zici, apare ? Şi mai capeţi nişte bani... Hm !

— Ţi-au dat şi bani pentru asta, Ivan Petrovici ? întrebă Anna Andreevna. Mă uit la dumneata, şi nu-mi vine să cred. Dumnezeule, ca să vezi pe ce dă lumea astăzi bani!

— Ştii, Vanea, continuă bătrînul înflăcărîndu-se tot mai mult, treaba asta, chiar dacă nu e la fel cu o slujbă, e o carieră, totuşi. Cartea aceasta o vor citi, probabil, şi persoane sus-puse. Uite, spuneai că Gogol primeşte în fiecare an ajutoare, e trimis şi prin străinătăţi. Poate c-o să ai şi tu parte de aşa ceva. Sau e prea devreme încă ? Trebuie să mai compui şi altceva ? Atunci, dă-i zor, băiatule ! Aşterne pe hîrtie cît mai repede ! Nu te culca pe lauri! Nu-i vreme de pierdut.

Bătrînul le spunea toate astea cu atîta convingere şi bunătate, încît nu mă înduram să-l opresc, să-i curm zborul fanteziei.

— Sau le vine, să zicem, să-ţi dea o tabacheră... Tot ce se poate. Favorurile nu au un calapod anume. Aşa, un semn de încurajare... Sau, de... poate că ai să nimereşti chiar la Curte, adăugă el cu înţeles, aproape în şoaptă, arborînd un aer solemn, mijind ochiul stîng. Sau nu-ţi vine a crede că ai putea ajunge şi la Curte ? Ar fi şi cam prea devreme... nu-i aşa ?

— Ei, şi tu, la Curte ! îl domoli Anna Andreevna cu un aer oarecum ofensat.

— N-a rămas mult să mă faceţi şi general, am răspuns eu rîzînd din inimă.

Bătrînul rîse şi el. Părea tare mulţumit.

— Excelenţă, poftim la masă! strigă zglobie Nataşa, care între timp pregătise de cină.

Rîzînd în hohote, ea alergă către tatăl ei şi-l cuprinse duios cu braţele ei fierbinţi.

— Bunul meu tătic ! Bătrînul era emoţionat.

— Bine, bine, să lăsăm asta ! Am spus-o aşa, într-o doară. Pînă una, alta, să trecem mai bine la masă. Tu, sentimentalo ! adăugă el, mîngîind-o pe Nataşa pe obrăjorul parfumat, cum li plăcea lui să facă la orice prilej. Să ştii, Vanea, că ţi

le-am spus toate astea fiindcă mi-eşti drag. Cu toate că nu eşti ge-

neral (mai ai mult pînă acolo !), ei, da oricum, s-ar putea spune că acum eşti un om cunoscut, un alcătuitor de cărţi !

. Azi, tăticule, nu se mai spune alcătuitor, ci scriitor.

Cum ? Nu se mai spune alcătuitor ? Ei, uite că n-am

ştiut. Bine, să-i zicem atunci scriitor. Altceva am vrut să spun : şambelan, fireşte, n-au cum să te facă numai pentru că ai scris un roman ; la aşa ceva nici nu trebuie să ne gîndim, dar poţi să-ţi croieşti un drum ; să ajungi, de pildă, ataşat la o ambasadă. S-ar putea să te trimită în străinătate, Italia, să zicem, ca să-ţi cauţi sănătatea sau să te perfecţionezi într-ale ştiinţelor; te vor ajuta cu bani. Şi din partea ta, bineînţeles, totul trebuie să fie cît se poate de onorabil; orice sumă de bani sau orice distincţii vei primi să fie pe merit, pentru muncă cinstită, ca o răsplată binemeritată şl nu aşa, pentru te miri ce, prin protecţii...

— Vezi să nu ţi se urce la cap atunci, Ivan Petrovici, şi să nu vrei să mai ştii de noi, adăugă în glumă Anna An-dreevna.

— Fericeşte-l încalţe pe loc cu o decoraţie, tăticule, că numai ataşat nu-i cine ştie ce mare rang.

Şi Nataşa mă ciupi iar de mînă.

— Uită-te la ea cum rîde de mine ! se burzului bătrînul, privindu-i fericit faţa îmbujorată, cu ochişorii strălucind ca două steluţe. Poate că aveţi dreptate, dragii mei, mi se pare că am mers cam prea departe, de parcă aş fi Alnaskar[u]: de altfel, cam aşa am fost eu întotdeauna... şi totuşi, mă uit la tine, măi Vanea, şi mi se pare că eşti atît de simplu...

— O, Doamne, Dumnezeule ! Şi cum ai fi vrut să fie, tăticule ?

— Nu, nu, nu m-ara exprimat tocmai bine. Voiam să spun, Vanea, că înfăţişarea ta nu are nimic de poet... Se zice că poeţii sînt palizi la faţă, poartă părul nu ştiu cum, aparte, şi au o expresie a ochilor, ca la Goethe, de pildă, sau la alt-careva... Am citit eu despre de-alde astea în *Abbaddonna.*[t2] Ce, nu-i aşa ? Sau vi se pare că iar am luat-o razna ? Uitaţi-vă la ştrengăriţă asta, cum rîde de mine ! Eh, dragii mei, nu prea am eu învăţătură multă, dar ştiu să pricep cu inima. Hai să zicem că faţa n-are nici o importanţă şi n-ar fi cine ştie ce mare nenorocire ; mie şi faţa ta mi-e dragă şi-mi place mult aşa **cum** este,.. Dar nu la asta m-am gîndit,.. Liucrul cel roai

de seamă, Vanea, e să rămîi uri om cinstit, să duci o viaţă onestă, să nu ţi se urce fumurile la cap ! Ai înaintea ta un drum deschis. Urmează-l cu inima neîntinată ; acesta mi-a fost î gîndul, da... da... şi chiar asta am vrut să spun !

Ce zile minunate! Toate ceasurile de răgaz, toate serile mi le petreceam la ei. îi aduceam bătrînului, cînd veneam din oraş, ştiri din lumea literelor, despre literaţi, pentru care, nu ştiu de ce, prinsese dintr-o dată interes ; ba începuse chiar să citească şi articolele de critică ale **lui** B., despre care îi vorbisem atîta şi pe care abia îl înţelegea; totuşi, îl lăuda cu entuziasm, tunînd şi fulgerînd împotriva adversarilor acestuia care scriau la *Severnîi Trulen* [ls]. Dar şi bătrînica veghea cu străşnicie la ceea ce se petrecea între mine şi Nataşa ; nu reuşi ea, fireşte, să vadă chiar totul! Noi ne şi spusesem cuvîntul hotărîtor şi mi-a fost dat, în sfîrşit, să văd cum Nataşa, ple-cîndu-şi sfioasă căpşorul, rostise aproape şoptit, cu buzele-i întredeschise, cuvîntul *da.* în curînd, aflară şi bătrînii hotărîrea noastră : căzură pe gînduri, mai chibzuiră, iar Anna Andreevna clătină mult timp din cap. Totul îi părea ciudat şi înfricoşător. Nu-i prea inspiram multă încredere.

— Ţi-a surîs norocul, Ivan Petrovici, îmi spuse ea, dar dacă n-o să-ţi mai meargă la fel şi în viitor, sau dacă se mai întîmplă cine ştie ce, cum va fi atunci ? De-ai avea cel puţin o slujbă !

— Uite ce vreau să-ţi spun, Vanea, hotărî bătrînul după un timp, am băgat şi eu de seamă că e ceva între voi, am priceput şi, mărturisesc, m-am bucurat că tu şi cu Nataşa... Ei, dar ce mai atîta vorbă ! Amîndoi sînteţi încă tineri şi Anna Andreevna cam are dreptate. Să mai aşteptăm puţin ! Să zicem că tu ai talent, ba încă mult talent... Ce-i drept, nu eşti chiar un geniu, cum s-a scris atîta despre tine la început, ci pur şi simplu ai talent. (Uite, chiar astăzi am citit o critică, aceea din *Truten,* în care te cam ia în răspăr. Ei, dar ce să mai vorbim, că doar ştim noi ce fel de gazetă-i asta !) Aşadar, îţi dai şi tu seama : talent încă nu înseamnă bani depuşi la Muntele de Pietate[14]. Amîndoi sînteţi săraci. Să mai aşteptăm un an şi jumătate, hai să zicem numai un an : de ţi-o merge tot aşa, ai să calci şi tu mai cu temei pe drumul tău şi atunci a ta să fie Nataşa ; de nu izbuteşti însă, judecă şi tu !... Că doar eşti un om cinstit, gîndeşte-te !...

S-a hotărît, prin urmare, să mai aşteptăm. Iar peste un an, iată ce s-a întîmplat.

Da, aproape exact la un an după aceea ! într-o zi senină de septembrie, către seară, vin la bătrînii mei, bolnav, cu inima strînsă şi, de cum intru, mă prăbuşesc pe un scaun, aproape leşinat; oamenii se îngroziră văzîndu-mă în ce hal eram. Dar nu din pricina asta mi se învîrtea capul şi mi se strîngea inima de durere, încît înainte de asta poate că de zece ori încercasem să mă apropii de uşa lor şi tot de atîtea ori mă întorsesem înapoi, fără a mă hotărî să bat; şi nici pentru că nu mi-a reuşit cariera pe care o îmbrăţişasem şi nu aveam nici glorie, nici bani; nici pentru că nu izbutisem să ajung „ataşat" şi nu-mi surîsese nici pe departe norocul de a fi trimis în Italia, ca să-mi caut sănătatea ; ci pentru că omul poate să trăiască într-un singur an cît în zece, şi tot aşa se întîmplase şi cu

Nataşa : în anul acela trăise cît în zece. Se săpase între noi o prăpastie de netrecut... Mi-aduc aminte că şedeam tăcut în faţa bătrînului şi-mi frămîntam distrat pălăria, care şi aşa era destul de mototolită ; şedeam pe scaun şi aşteptam, nu ştiu nici eu pentru ce, să iasă Nataşa. Hainele mele erau într-o stare de plîns, aveam faţa suptă, gălbejită şi cu toate astea nu semănăm nici pe departe cu un poet şi nici privirea mea nu trăda nimic din acea măreţie pe care ar fi vrut s-o vadă reflec-tîndu-se în ea bunul meu Nikolai Sergheici. Bătrînica mă privea cu sinceră compasiune, dar prea grăbită ca să-i poată ascunde gîndul nemărturisit: „Şi cînd te gîndeşti că ăsta era cît pe-aci să-i fie Nataşei logodnic, ajută-ne Doamne, şi ne mi-luieşte !"

— N-ai vrea o ceaşcă de ceai, Ivan Petrovici ? (Samovarul clocotea pe masă.) Ei, cum o mai duci, maică ? Pari tare bolnav, îmi spuse dînsa pe un ton compătimitor. Parcă o aud şi acum.

Şi parcă o văd aievea : cum îmi spune toate astea, şi cum îi tremură în ochi o altă grijă, care-l făcuse şi pe bătrîn să se întunece la faţă şi sub povara căreia stătea acum tăcut lîngă ceaşca lui de ceai, pradă gîndurilor. Ştiam prea bine că în clipele acelea îi neliniştea mult procesul cu prinţulQaikovski, proces care luase o întorsătură nu tocmai favorabilă pentru ei şi că, pe deasupra, mai surveniseră în viaţa lor şi alte necazuri care l-au zdruncinat pe Nikolai Sergheici atît de tare, încît aproape să-l trîntească la pat. în urmă cu vreo cinci luni,

fiul prinţului, din pricina căruia se iscase toată zarva cu procesul, găsise prilejul să-i viziteze pe Ihmenevi. Bătrînul, care-l îndrăgise aproape ca pe propriul său copil, încît mai că nu era zi să nu-şi amintească de el, îl primi cu multă bucurie. Anna Andreevna îşi aduse iar aminte de Vasilievskoe şi, bineînţeles, o podidiră lacrimile. Alioşa începu să vina pe la ei tot mai des, fără ştirea tatălui său. Fire deschisă, dreaptă şi cinstită, Nikolai Sergheici respinse cu indignare orice măsuri de precauţie. Dintr-o nobilă mîndrie, el nici nu voi să se gîndească la ceea ce va spune prinţul cînd va afla că fiul său este primit iarăşi în casa Ihmenevilor şi în sinea lui dispreţuia toate suspiciunile absurde ale potrivnicului său. Nu se gîndi însă bătrînul dacă va avea destulă putere să îndure şi alte jigniri. Tînărul prinţ venea aproape zilnic. Petrecea în casa lor seri întregi, pînă tîrziu după miezul nopţii. Prezenţa lui îi înviora şi-i înveselea pe bătrîni. Natural, părintele său află curînd totul. Noi clevetiri, dintre cele mai dezgustătoare, făcură ocolul oraşului. Prinţul trimise lui Nikolai Sergheici o scrisoare groaznică, reeditînd jignirile de altădată, iar fiului său îi interzise categoric să mai calce pragul Ihmenevilor. Toate astea s-au întîmplat cu vreo două săptămîni înainte de vizita mea la ei. Bătrînul Ihmenev era nespus de îndurerat. Cum ? Nataşa lui, suflet neprihănit şi nobil, să fie tîrîtă din nou în această cloacă ! Numele ei curat să fie rostit în chipul cel mai infam de acelaşi

om care îl mai jignise o dată !... Şi el să treacă toate astea cu vederea fără a cere satisfacţie ? La început, bătrînul căzu pur şi simplu la pat, bolnav de disperare. Toate astea le ştiam şi eu. îmi parveniseră pînă în cele mai mici amănunte, deşi timp de trei săptămîni nu trecusem de loc pe la ei, ci zăcusem zdrobit şi bolnav la mine acasă. Dar mai ştiam şi altceva... Ba nu ! Pe atunci presimţeam numai, adică... ştiam, de fapt, dar nu-mi venea încă să cred că, afară de această supărare, ei mai aveau şi un alt necaz, mult mai mare, care-i frămînta mai rău decît orice, şi aceasta mă făcea să-i observ cu o privire chinuită. Ce chin mistuitor ! Mă tortura dorinţa de a afla adevărul şi teama de a crede, şi căutam din răsputeri să îndepărtez cît mai mult clipa fatală. Şi totuşi, venisem anume pentru a înfrunta această clipă. Nu ştiu nici eu ce mipuls inexplicabil mă îndemnase să vin la ei în seara aceea. — Ce-i cu tine, Vanea? întrebă deodată bătrînui, reve-nindu-şi puţin. Ai fost bolnav ? N-ai mai dat pe la noi de atîta

41

vreme ! Mă simt vinovat faţă de tine : de mult voiam să trec să te văd, dar nu ştiu cum s-a făcut că... Şi iarăşi tăcu în-gîndurat.

— Am fost cam bolnav, am răspuns.

— Hm, bolnav ! repetă el după vreo cinci minute. Nici nu mă miră. Ţi-am spus doar, te-am prevenit şi n-ai vrut să mă asculţi ! Hm... Ei da, frăţioare, se vede treaba că soarta muzei, de cînd lumea, e să stea tot prin mansarde, flămîndă, şi aşa va fi de-a pururi. Asta-i!

Da, tare indispus mai era bătrînul. De nu era durerea lui care-i sfîşia inima, nu deschidea el vorba acum despre muza cea flămîndă. îi scrutai faţa : era suptă-gălbejită, ochii exprimau o profundă nedumerire, încărcată de un gînd întrebător pe care înţelegeai că nu e în stare să-l dezlege. Contrar felului său de a fi obişnuit, se arăta impulsiv şi caustic. Anna An-dreevna clătina din cap îngrijorată. Prinzînd un moment cînd bătrînul era întors cu spatele la noi, ea îmi făcu semn cu capul, arătînd către dînsul.

—• Cum se simte Natalia Nikolaevna ? E acasă ? o întrebai văzînd-o atît de neliniştită.

—• E acasă, maică, e acasă, răspunse cam încurcată. Vine îndată, vrea şi ea să te vadă. Doar nu e glumă, de trei săptă-mîni n-ai mai dat de loc pe aici! Nici nu ştiu cum să-ţi spun : se petrece ceva cu dînsa, dar ce anume — nu pricep ; nu mai ştiu dacă e bolnavă sau sănătoasă ; numai Dumnezeu ştie !

Şi aruncă o privire sfioasă spre soţul ei.

— Ce să aibă ? N-are nimic ! răspunse Nikolai Sergheici tăios, aproape în silă. E bine sănătoasă. A crescut, acum e domnişoară, ce vreţi, nu mai e copil, asta-i tot. Cine să le mai înţeleagă, aceste tristeţi şi capricii de fată ?

— Ei, asta-i acum, capricii! făcu Anna Andreevna cu un glas ofensat.

Bătrînul nu mai spuse nimic, ci începu să bată mărunt darabana cu degetele pe masă. „Doamne, e cu putinţă să fi intervenit ceva între ei cu adevărat ?" mă gîndii eu îngrozit.

— Ei, dar pe la voi cum mai merg treburile ? începu iar bătrînul. Ce face B., tot mai scrie critică ?

— Scrie, răspunsei eu.

— Ce să mai vorbim, Vanea ! încheie dînsul, dînd din mînă. De critică ne arde nouă acum ? !

Uşa se deschise şi intră Nataşa.

CAPITOLUL VII

îşi scosese pălăriuţa din cap şi, după ce o lăsă pe pian, se apropie de mine şi-mi întinse în tăcere mîna. Buzele i se mişcară uşor, ca şi cum ar fi vrut să-mi adreseze un salut; nu rosti însă nici un cuvînt.

Nu ne mai văzuserăm de trei săptămîni. O priveam cu nedumerire şi cu teamă. Ce mult se schimbase în aceste trei săptămîni ! Mi se strînse inima de durere, văzîndu-i obrajii supţi şi palizi, buzele arse ca de friguri şi, sub genele-i negre, ochii mistuiţi parcă de o hotărîre nestrămutată.

Şi totuşi, o, Doamne, cît era de frumoasă ! Niciodată mai înainte sau după asta nu mi-a fost dat s-o văd atît de fermecătoare ca în ziua aceea fatală. Să fie oare ea, aceeaşi Nataşa, aceeaşi fetiţă care de-abia acum un an nu-şi mai lua ochii de la mine şi frămîntîndu-şi buzele în tăcere, mă asculta citin-du-mi romanul; care făcuse haz şi glumise cu atîta voioşie cu tatăl ei şi cu mine, în seara aceea, cînd stăteam în jurul mesei ? Să fie oare aceeaşi Nataşa, care, acolo, în odaia aceea, plecîndu-şi căpşorul, îmi spusese îmbujorată *da ?*

Se auzi dangătul grav al unui clopot, de vecernie. Ea tresări. Bătrîna îşi făcu semnul crucii.

— Vroiai să te duci la biserică, Nataşa ? Se aud clopotele de vecernie, o întrebă bătrîna. Du-te, Nataşenka, du-te de te roagă lui Dumnezeu, doar biserica nu-i departe! Faci şi o plimbare. De ce să stai mereu în casă ? Ia te uită ce palidă eşti, parcă te-ar fi deocheat cineva !

— Poate... să nu mă mai duc azi, rosti Nataşa rar şi încet, aproape în şoaptă. Eu... nu prea mă simt bine... adăugă ea pe urmă şi se făcu albă ca varul.

— Du-te mai bine, Nataşa, că doar ai vrut să te duci mai adineauri. îţi luaseşi şi pălăriuţa. Şi roagă-te, Nataşenka, roa-gă-te să-ţi dea Dumnezeu sănătate, o îndemna Anna Andreevna, privind-o sfioasă, aproape cu teamă.

— Chiar aşa, du-te ; ai să faci o plimbare, adăugă bătrînul, privind-o şi el îngrijorat. Are dreptate maică-ta, du-te. îl vom ruga, uite, pe Vanea să te

însoţească.

Avui impresia că un zîmbet amar flutură pe buzele Nata-Şei. Ea se apropie de pian, îşi luă pălăriuţa ţi o puse pe cap ; mîinile-i tremurau. Părea că se mişcă în neştire, ca şi cum

42

nu şi-ar fi dat seama de tot ce face. Tatăl şi mama îi urmăreau fiece mişcare cu o nelinişte încordată.

— Rămîneţi cu bine ! rosti dînsa abia auzit.

— Vai, îngeraşul meu, ce să-ţi mai iei atîta rămas bun, doar nu-i cine ştie ce cale lungă ! Mai iei şi tu puţin aer... Nu vezi ce palidă eşti ? A ! uitasem cu totul (uitucă mai sînt!)... Ţi-am pregătit o amuletă ; am pus în ea o rugăciune, îngeraşul meu ; o călugăriţă din Kiev m-a povăţuit s-o fac încă de anul trecut; rugăciunea-i binefăcătoare, am cusut-o acum cîteva zile. S-o porţi cu tine, Nataşa ! Poate că o să-ţi dea Dumnezeu sănătate... Că noi doar numai pe tine te avem.

Şi bătrînica a scos din sertarul măsuţei sale de lucru cruciuliţa de aur a Nataşei, de a cărei panglicuţă era prinsă şi amuleta.

— S-o porţi sănătoasă ! adăugă ea, punîndu-i cruciuliţa la gît şi binecuvîntînd-o ; a fost o vreme cînd în fiecare seară te binecuvantam aşa, la culcare ; rosteam o rugăciune, iar tu o repetai după mine. Acuma însă te-ai schimbat şi nu-ţi mai dă Domnul Dumnezeu linişte sufletească. Ah, Nataşa, Nataşa, ai ajuns să nu-ţi mai fie de ajutor nici rugăciunile mele de mamă ! Şi bătrîna începu să plîngă.

Nataşa îi sărută mîna şi, fără să scoată un cuvînt, se îndreptă spre uşă; apoi, deodată, se întoarse şi se apropie de tatăl ei. Pieptul îi tresaltă ca de o frămîntare lăuntrică.

— Tăticule ! Binecuvîntează-ţi şi dumneata fata, se rugă ea cu un glas sugrumat şi îngenunche în faţa tatălui său.

Ramaserăm cu toţii înmărmuriţi în faţa acestei comportări, atît de solemne, a Nataşei. Cîteva clipe bătrînul o privi pierdut.

— Nataşenka, fetiţa mea, odorul meu, viaţa mea, dar ce-i cu tine ? strigă el în cele din urmă, podidit de lacrimi. De ce te frămînţi atîta ? De ce plîngi zi şi noapte ? Că doar eu văd, văd totul; nu dorm nopţile, mă scol şi ascult la uşa odăiţei tale ! Spune-mi tot, Nataşenka, deschide-ţi sufletul în faţa bătrînului tău tată, şi noi...

înainte de a putea sfîrşi, o cuprinse în braţe şi o strînse cu putere la piept. Ea se lipi înfrigurată de pieptul tatălui său şi-şi sprijini capul pe umărul lui.

— Nu-i nimic, o să-mi treacă, nu prea mă simt bine... îngînă ea cu glasul înecat în lacrimi cu greu stăpînite.

— Dumnezeu să te binecuvînteze, aşa cum te binecuvîntez eu, copila mea dragă şi scumpă ! o mîngîie Ihmenev. Harul Domnului să pogoare pacea în sufletul tău şi să te păzească de orice durere. Roagă-te lui Dumnezeu, copila mea, ca ruga mea nevrednică să ajungă la dînsul.

— Şi eu, şi eu te binecuvîntez ! întări bătrînica, izbucnind în hohote de plîns.

— Adio ! şopti Nataşa.

Ajugînd la uşă, ea se opri iarăşi, să-i mai privească o dată ; ar fi vrut, poate, să le mai spună ceva, dar neizbutind, ieşi repede din odaie. Am urmat-o, cuprins de presimţiri rele.

CAPITOLUL VIII

Mergea grăbită, fără un cuvînt, cu capul în piept, ferin-du-şi ochii. După ce străbăturăm însă strada şi ajunserăm pe chei, se opri brusc şi mă apucă de mînă.

— Mă înăbuş ! îngînă ea, mi-e inima pierită... Mă înăbuş !

— întoarce-te acasă, Nataşa ! strigai îngrozit.

— Oare nu pricepi tu, Vanea, că am plecat de *tot,* că i-am părăsit şi că n-am să mă mai întorc la ei niciodată ? îmi răspunse privindu-mă cu o durere nesfîrşită în ochi.

Inima mi se strînse. Toate acestea le presimţisem, încă de pe drum, mergînd spre casa lor ; toate acestea mi le închipuisem ca prin ceaţă, cine ştie dacă nu chiar cu mult înainte de a fi venit ziua aceea; şi totuşi, cuvintele ei mă loviră ca trăsnetul.

Pornirăm trişti de-a lungul cheiului. Nu eram în stare să scot o vorbă ; chibzuiam la ceea ce aveam de făcut, dar îmi lipsea cu desăvîrşire puterea să-mi limpezesc gîndurile. Capul mi se învîrtea. Totul îmi părea monstruos şi de neînchipuit.

— Mă condamni, Vanea ? mă întrebă ea într-un tîrziu.

— Nu, dar... dar mintea mea refuză să creadă că ar fi cu putinţă, am răspuns fără să ştiu ce spun.

— Nu, Vanea, nu mai e nimic de făcut! I-am părăsit pe ai mei şi nu ştiu ce-o să se întîmple cu dînşii... De altfel, nici cu mine nu ştiu ce-o să se întîmple !

— Te duci la *el,* Nataşa ?

45

— Da, răspunse ea.

— Dar e cu neputinţă ! strigai în culmea deznădejdii, nu-ţi dai seama că aşa ceva nu trebuie să se-ntîmple, sărmana mea Nataşa ? E o nebunie ceea ce vrei să faci! Asta o să-i omoare. Şi pe tine te nenoroceşti! Nu-ţi dai seama, Nataşa ! ?

— Ba da, însă nu pot altfel, nu mai e în voia mea, o auzii răspunzîndu-mi, şi cuvintele ei trădară atîta disperare, de parcă era dusă la moarte.

— întoarce-te, întoarce-te cît mai e timp, o implorai eu, şi cu cît stăruiam

mai mult, cu atît îmi dădeam mai bine seama că toate străduinţele mele sînt zadarnice şi absolut de prisos în clipa aceea. Te-ai gîndit oare la ceea ce se va întîmpla cu tatăl tău ? Te-ai gîndit la asta ? Tatăl *lui* e doar duşmanul tatălui tău ; prinţul ţi-a jignit grav părintele, l-a învinuit de necinste, l-a făcut hoţ. Sînt în proces... Se judecă... Ce să mai vorbim ! Asta n-ar fi încă nimic, dar ştii tu oare, Nataşa... (o, Doamne, că doar le ştii toate astea, cum să nu le ştii!) ştii tu oare că bătrînul prinţ îl bănuieşte pe tatăl tău şi pe maică-ta tocmai de faptul că ei ar fi pus la cale anume o apropiere între tine şi Alioşa încă de pe cînd stătea la voi, la ţară ? Gîndeşte-te, închipuie-ţi numai cît a suferit tatăl tău de pe urma acestei calomnii! Doar îl vezi bine că a încărunţit în aceşti doi ani! Adevărul este însă că tu, Nataşa, le ştii foarte bine toate astea, o, Doamne ! Ce să mai vorbim de ceea ce va însemna pentru ei amîndoi să te piardă pentru totdeauna pe tine, comoara lor, tot ce le-a mai rămas la bătrîneţe. Nici n-ar mai trebui să vorbesc despre asta. S-ar cădea s-o înţelegi singură ; adu-ţi aminte că tatăl tău te crede şi azi ponegrită şi calomniată pe nedrept de către oamenii aceştia trufaşi; că meriţi să fii răzbunată! Acum, toate astea au răbufnit din nou, cu mai multă furie ; duşmănia, adunată de atîta vreme în sufletul amîndorura, din cauză că l-aţi primit pe Alioşa, s-a înteţit şi mai tare. De curînd, prinţul l-a jignit iarăşi pe tatăl tău. Bătrînul mai clocoteşte încă de această nouă obidă. Şi iată că, dintr-o dată, toate aceste învinovăţiri se vor găsi întemeiate ! Toţi acei la urechile cărora a ajuns cunoscut acest caz îi vor da acum dreptate prinţului ţfi îl vor învinui pe tatăl tău, şi te vor învinui şi pe tine. Ce-o să se întîmple acum cu el ? Asta o să-l doboare, o să-l distrugă definitiv ! Ruşine, dezonoare şi... din pricina cui toate astea ? Din pricina ta. Tu, fiica lui, singurul şi nepreţuitul lui copil, îi vei da

această lovitură mortală ! Dar la maică-ta, la ea, nu te-ai gîndit ? Crezi că ea va mai supravieţui bătrînului... Nataşa, Nataşa ! Ce faci, Nataşa ? Intoarce-te acasă ! Trezeşte-te !

Nataşa tăcea ; apoi mă privi cu nişte ochi, care, prin dojana mută ce se cerea înţeleasă, trădau atîta durere, atîta suferinţă mistuitoare, încît nu mi-a fost greu să înţeleg cît de chinuită îi era inima, chiar şi fără aceste vorbe ale mele. Am înţeles cît de scump o costase hotărîrea luată şi ce chin însemna pentru dînsa să mă audă vorbindu-i astfel, vorbe, de altminteri, cu totul tardive şi inutile ; îmi dădeam seama de toate astea, dar nu mă puteam opri :

— Chiar adineauri îi spuneai Annei Andreevna că poate n-ai să ieşi din casă, că n-ai să te duci la vecernie. înseamnă că voiai să rămîi acasă ! înseamnă că nu eşti cu totul hotărîtă ?

Drept răspuns, Nataşa surîse amar. Oare mai era nevoie să-i pun şi această întrebare ? Nu era greu de înţeles că hotărîrea ei era nestrămutată. Dar ajunsesem să-mi pierd cu desă-vîrşire cumpătul.

— îl iubeşti atît de mult ? strigai eu cu sufletul la gură, privind-o ţintă în ochi, aproape fără să-mi dau seama de ceea ce întreb.

— Ce-aş putea să-ţi răspund, Vanea ? Vezi bine doar ! Mi-a poruncit să vin, şi iată-mă, sînt aici, şi-l aştept, îmi răspunse ea cu acelaşi surîs amar.

— Dar ascultă-mă, ascultă-mă, te rog, începui eu din nou s-o implor, încercînd să mă agăţ de un pai, toate astea, situaţia asta nu sînt încă total iremediabile. Lucrurile se pot aranja şi într-alt fel, în cu totul alt fel! Ai putea să nu pleci de acasă. Iţi spun eu cum trebuie să faci, Nataşenka. Uite, mă leg să am grijă să vă aranjez totul, şi întîlnirile voastre, într-un cuvînt, totul... Numai să nu pleci de acasă ! Am să vă duc scrisorile ; de ce n-aş face-o ? Oricum, e mai bine aşa decît ceea ce vrei să faci tu acum. Voi şti eu să aranjez totul; veţi fi amîndoi mulţumiţi... şi nu vei merge la pierzanie, Nataşenka, ca acum... căci te pierzi, te pierzi... Fă aşa cum îţi spun, Nataşa, şi ai să vezi că totul va fi bine şi veţi fi fericiţi amîndoi, şi o să vă iubiţi după vrerea inimii voastre... Iar cînd părinţii voştri vor înceta să se mai duşmănească (negreşit vor trebui să sfîrşească odată !) atunci...

— Ajunge, Vanea, nu te mai frămînta atîta, mă întrerupse ea, strîngîndu-mi cu putere mîna şi zîmbind printre lacrimi.

47

Tu eşti bun, tare bun ! Eşti atît de bun şi de cinstit! Şi nu pomeneşti un cuvînt despre tine ! Că doar mai întîi şi-ntîi pe tine te-am părăsit, iar tu — iată ! mi-ai iertat totul, nu te gîndeşti decît la fericirea mea. Ba... vrei să ne porţi şi scrisorile...

O podidiră lacrimile.

— Eu ştiu, Vanea, cît de mult m-ai iubit, ştiu că mă iubeşti şi acum, şi nu mi-ai spus niciodată, nu-mi spui nici în clipa asta un singur cuvînt amar de dojana ! Iar eu, eu... o, Doamne, cît sînt de vinovată faţă de tine ! Ţi-aduci aminte de vremea cînd eram împreună ? Ah, mai bine să nu-l fi cunoscut de loc, să nu-l fi întîlnit pe *el* niciodată ! Aş fi rămas lîngă tine, Vanea, bunul şi dragul meu Vanea !... Nu, hotărît, eu nu sînt demnă de tine ! Vezi cum am ajuns ? în astfel de clipe, îţi mai amintesc despre trecuta noastră fericire, deşi tu şi fără de asta suferi îndeajuns ! Uite, de trei săptămîni n-ai mai dat de loc pe la noi: îţi jur, Vanea, că totuşi în aceste trei săptămîni nici nu mi-a trecut vreodată prin cap că tu ai putea să mă blestemi şi să mă urăşti. Ştiam de ce ai plecat: n-ai vrut să ne stai în cale, ca o mustrare vie. Ştiam că ţi-era greu să ne vezi împreună. Şi totuşi, cum te-am aşteptat, Vanea, cum te-am aşteptat! Mă auzi, Vanea, chiar dacă îl iubesc nebuneşte pe Alioşa, pe tine, să ştii, te iubesc poate şi mai mult: ca pe un prieten scump. Presimt, ştiu bine că fără tine îmi va fi cu neputinţă să trăiesc; am nevoie de tine, am nevoie de inima

ta, de sufletul tău minunat... Ah, Vanea ! Ce vremuri de restrişte, ce vremuri grele ne aşteaptă !

Şi iarăşi o năpădiră lacrimile. Da, într-adevăr, era la grea cumpănă !

— Ah, cît de mult doream să te văd ! continuă ea stăpînin-du-şi plînsul. Ai slăbit, eşti palid, ai fost bolnav, Vanea ; ai fost, nu-i aşa ? Vezi, am şi uitat să te întreb ! Vorbesc numai de mine. Ce mai zic publiciştii tăi ? Cum merge noul tău roman ? Ai mai lucrat la el ?

— Nu-i timpul acum să vorbim despre romane şi nici despre mine, Nataşa ! Treburile mele, nimic de zis, merg bine. Dar să lăsăm asta ! Spune-mi, Nataşa : ţi-a cerut chiar el să te duci la dînsul ?

— Nu, nu numai el, mai mult eu am ţinut. E drept că a pomenit şi el despre asta, dar mai mult eu... Vezi, dragul meu, trebuie să-ţi spun totul: vor să-l însoare cu o fată bogată, de

familie mare, cu rude influente. Tatăl lui ţine neapărat să-l căsătorească cu dînsa ; îl cunoşti pe tatăl lui cît e de meşter în tras sforile; a pus în mişcare toate relaţiile sale ; nu prea se-ntîmplă a doua oară să aibă omul o asemenea ocazie. Relaţii, bani... se spune că şi fata e tare drăguţă ; e cu studii şi are şi un suflet bun, în sfîrşit, e bine de tot; se pare că lui Alioşa îi place mult. Mai ales că tatăl său ar vrea să scape de el cît mai repede, ca să se însoare şi dînsul; de aceea, caută cu orice preţ să rupă legătura noastră. Se teme de mine şi de înrîurirea mea asupra lui Alioşa...

— Vrei să spui, am întrerupt-o eu surprins, că tatăl lui a şi aflat despre dragostea voastră ? Pînă acum, mi se pare, n-avea decît vagi bănuieli, fără să ştie ceva precis.

— Acuma însă ştie totul.

— Şi cine i-a spus ?

— Chiar Alioşa, nu demult. Mi-a mărturisit el însuşi că i-a povestit tatălui său totul.

— Doamne, Dumnezeule ! Ce se petrece la voi! S-a apucat să-i spună totul tatălui său şi încă ce moment potrivit şi-a găsit s-o facă !

— Să nu-l învinuieşti, Vanea, mă întrerupse Nataşa, şi să nu rîzi de el! Ar fi nedrept să-l. judecicape oricare altul. Că doar el nu-i ca alţii, ca mine, ori ca tme, *3e pildă. E încă un copil, a fost crescut altfel decît noi. Parcă el îşi dă seama de ce face ? Cea dintîi impresie, cea dintîi înrîurire străină poate să-l facă să uite toate jurămintele făcute cu cîteva clipe înainte şi să-l îndepărteze de tot ce-i păruse nepreţuit pînă atunci. N-are caracter. Uite acum se jură în faţa ta, şi în aceeaşi zi, cu tot atîta sinceritate, se dăruie altei inimi şi altor pasiuni; ba chiar vine singur să ţi-o spună. E în stare şi de o faptă urîtă; dar n-ai cum să-l

învinuieşti şi nu ştii dacă trebuie să-l plîngi ori să-l dojeneşti. E capabil chiar şi de sacrificii, .şi încă ce sacrificii! Toate astea însă pînă cînd vreo nouă şi puternică impresie îi copleşeşte sufletul, atunci iar e în stare să uite de orice, de tot. *Aşa mă va uita şi pe mine, dacă nu voi căuta să fiu mereu Ungă dînsul.* Aşa e firea lui!

— Ah, Nataşa, gîndeşte-te, poate că toate astea nu sînt adevărate, ci numai simple zvonuri fără nici un temei. Cum vor, adică, să-l căsătorească ? E încă un băieţandru.

— Are taică-său socotelile lui, îţi spun.

49

— Dar de unde ştii că logodnica lui e frumoasă şi-i place ?

— Păi, mi-a spus-o chiar el.

— Cum ? Vine chiar el să-ţi spună că ar putea să iubească pe alta şi în acelaşi timp îţi cere un asemenea sacrificiu ?

—• Nu, Vanea, nu ! Tu nu-l cunoşti bine ; l-ai văzut numai în treacăt; trebuie să-l cunoşti mai îndeaproape ca să-l judeci. Nu există pe lume o inimă mai sinceră şi mai curată ca a lui! Oare ar fi mai bine să mă mintă ? Iar dacă a început să-i placă alta, e de ajuns să nu mă vadă o săptămînă ca să mă uite cu totul şi să se îndrăgostească de cealaltă ; dar aşa, văzîndu-mă din nou, va cădea iarăşi la picioarele mele. Nu ! E foarte bine că ştiu totul, că el nu-mi va ascunde nimic : altminteri, aş muri din pricina bănuielilor. Da, Vanea ! Sînt hotărîtă : *dacă nu voi fi totdeauna Ungă el, mereu, în fiece clipă, va înceta să mă iubească, mă va da uitării şi mă va părăsi.* Aşa-i el : oricare alta îl poate vrăji. Ce m-aş face atunci ? Nu mi-ar rămîne altceva decît să mor... Dar ce să vorbim de moarte! Aş fi chiar bucuroasă acum să mor ! Jt)ar viaţa fără el ar fi mai groaznică decît moartea, decît oricare "sttterintă! jAh, Vanea, Vanea ! Gîndeşte-te că trebuie"săfîe"Teva7că se în-tîmplă ceva cu mine, dacă mi-am părăsit chiar şi părinţii pentru el! Să nu mă întrebi nimic, sînt hotărîtă ! El trebuie să fie lîngă mine mereu, în orice clipă ; nu m-aş mai putea întoarce din drum. Ştiu că sînt pierdută şi că i-am nenorocit şi pe ceilalţi. Dar... Vanea, ah, ah ! strigă ea deodată cutremu-rîndu-se, dar dacă într-adevăr el nu mă mai iubeşte? Dacă ceea ce ai spus tu adineauri despre el este adevărat, că mă înşală (nu-i vorbisem nimic despre aşa ceva) şi că se preface numai sincer şi cinstit, pe cînd în realitate e rău şi vanitos ? Poate că în clipa asta, cînd eu îl apăr în faţa ta, el e alături de alta şi-şi rîde în sinea lui de mine... în timp ce eu, nemernica, am părăsit totul şi umblu pe străzi căutîndu-l... Ah, Vanea !

Geamătul acesta ţîşnise atît de dureros din pieptul ei, că-mi simţii tot sufletul sfîrtecat. înţelesei atunci că Nataşa îşi pierduse cu desăvîrşire cumpătul şi nu mai era stăpînă pe ea. Numai gelozia oarbă, nesăbuită putea s-o împingă spre

cea mai nebunească hotărîre. Şi-nţelesei că şi-n mine începu să fiarbă gelozia. Nemaifiind în stare să mă stăpînesc, m-am lăsat tîrît de acest sentiment dezgustător care mă împiedica să raţionez lucid.

50

Nataşa, îi spusei eu, nu pot pricepe un singur lucru :

cum de-l mai poţi iubi, după atîtea cîte mi-ai spus tu însăţi despre el ? Nu-l respecţi, te îndoieşti de dragostea lui, şi totuşi te duci la el, fără nici o putinţă de întoarcere, iar o dată cu tine îi duci pe toţi la pierzanie pentru un astfel de om. Ce-nseamnă asta, Nataşa ? Ai să te chinui cu el toată viaţa, ai să-l chinui şi pe el. îl iubeşti, Nataşa, desigur, prea tare îl iubeşti! Dar eu unul nu sînt în stare să pricep o asemenea dragoste !

— Aşa e, aşa e, îl iubesc nebuneşte, răspunse pălind ca săgetată de o durere. Pe tine niciodată nu te-am iubit aşa, Vanea. Văd bine că mi-am pierdut minţile şi că nu-l iubesc aşa cum ar trebui să fie dragostea. Ştiu că n-ar fi trebuit să-l iubesc atît... Ascultă-mă, Vanea, doar am ştiut-o de mult; chiar în clipele noastre cele mai fericite am avut presimţirea că nu mă pot aştepta de la el decît la suferinţe fără sfîrşit. Dar ce-aş putea face cînd pînă şi durerea pe care mi-o prici-nuieşte e o adevărată fericire pentru mine ? La ce bucurii m-aş putea aştepta ducîndu-mă la el ? Ştiu dinainte ce mă pîndeşte şi cîte voi avea de îndurat de pe urma lui. Mi-a jurat că mă iubeşte, mi-a făgăduit cîte în lună şi-n stele, dar nu cred în nici una din făgăduielile lui, nu pun pe ele nici un preţ şi n-am pus nici pînă acum, deşi ştiam că nu mă minte, fiindcă nici nu e în stare să mintă. I-am spus că nu vreau să-l încurc în nici un fel. Faţă de el, aşa e mai bine : nimănui nu-i place să se simtă legat; nici mie nu mi-ar plăcea. Şi totuşi, aş fi fericită să-i fiu roabă, să fiu sclava lui de bunăvoie : să îndur din partea lui totul, numai să-l ştiu cu mine, numai să-l pot privi mereu ! Nu m-aş împotrivi chiar dacă ar iubi o altă femeie, dar să-l am lîngă mine... Ce josnicie, nu-i aşa, Vanea ? mă-ntrebă ea deodată căutîndu-mi privirea cu ochii înfriguraţi, încît avui la un moment dat impresia că aiurează. Sînt nişte porniri dezgustătoare, aşa-i ? Simt eu însămi cît de adînc m-am prăbuşit şi totuşi dacă mă părăseşte, sau chiar dacă mă va respinge şi mă va alunga, sînt gata să alerg după el pînă la capătul lumii. Uite, tu mă îndemni acum să mă întorc acasă, dar la ce bun ? Chiar dacă m-aş întoarce, mîine aş pleca iar. E de ajuns să-mi spună un singur cuvînt, să-mi facă doar un semn, şi plec din nou ; să mă cheme, să mă fluiere ca pe un căţeluş, m-aş învîrteji să-l urmez... Suferinţele ! Hm ! Dacă vin de la el, nu mi-e teamă de nici un fel de suferinţe. Fiindcă ştiu

51

că le îndur de la *el...* Ah, Vanea, cum să fac, cum să fac să înţelegi...

„Dar tatăl tău, dar mama?" mă gîndii eu. Nataşa parcă uitase cu desăvîrşire

de ei.

— Va să zică, nici nu se căsătoreşte cu tine, Nataşa ?

— Mi-a făgăduit, mi-a făgăduit totul, doar pentru asta mă cheamă acum, să ne căsătorim mîine, pe ascuns, undeva afară din oraş : numai că nici el singur nu ştie ce face. Poate că nici nu ştie ce înseamnă cununia ? Şi cum i-ar sta lui ca soţ ? E ridicol, zău ! Şi dacă se-nsoară, se va simţi, desigur, nefericit şi atunci vor începe reproşurile... Ah, tare aş vrea să nu aibă ce să-mi reproşeze vreodată. I-aş da totul, fără să aştept nimic de la el. Căci dacă înr-adevăr căsătoria l-ar face nefericit, de ce să fiu tocmai eu cauza nefericirii lui ?

— Iartă-mă, Nataşa, dar acum îmi vine să cred că treci printr-un fel de rătăcire a minţii, i-am zis eu. Şi acum ce ai de gînd să faci, te duci direct la el ?

— Nu, m-a încredinţat că vine el aici să mă ia ; aşa ne-am înţeles...

Cu o privire nerăbdătoare, Nataşa scrută depărtarea, dar pe chei nu se zărea nimeni.

— El nici gînd să vină încă, iar tu ai venit *cea dintîi!* izbucnii eu revoltat. La vorbele mele, Nataşa se clătină ca sub greutatea unei lovituri. Durerea îi răvăşi chipul.

— Nu ştiu, poate că nici n-o să mai vină, zise apoi cu un zîmbet amar. Alaltăieri mi-a scris că dacă nu-i dau cuvîntul că vin, va fi nevoit să-şi amîne hotărîrea de a mai merge să ne cununăm, şi atunci taică-său îl va duce la logodnica pe care i-a ales-o. Şi atît de simplu, atît de firesc îmi scrie toate astea, ca şi cum nici n-ar fi fost cine ştie ce mare lucru. Vanea, dar dacă între timp a plecat la *ea* cu adevărat ?

Nu i-am răspuns. Nataşa îmi prinse mîna cu putere, ochii îi scăpărau ca nişte cărbuni aprinşi.

— Să ştii că e la ea, îmi şopti abia auzit. A sperat că n-am să vin, pentru ca să poată pleca la dînsa, iar pe urmă să poată spune că tot el are dreptate şi că m-a prevenit din timp ; că numai eu sînt de vină, pentru că n-am venit. S-a plictisit de mine şi acum uite că dă îndărăt... O, Doamne ! Na-tînga de mine! Păi, nu mi-a spus-o chiar el, ultima dată cînd ne-am întîlnit, că-l plictisesc ?... De ce-l mai aştept oare ? !

52

— Iată-l! strigai eu în aceeaşi clipă, căci îl zărisem de departe venind de-a lungul cheiului.

Nataşa tresări, scoase un ţipăt, privi îndelung neîncrezătoare şi deodată, recunoscîndu-l pe Alioşa, îmi lepădă mîna din mîinile ei şi alergă spre dînsul. La rîndul său, Alioşa grăbi pasul şi în clipa următoare Nataşa i se lipi de piept. Pe stradă, afară de noi, nu mai era nimeni. Ei se sărutau, rîdeau ; Nataşa amesteca rîsul cu plînsul, ca şi cum l-ar fi reîntîlnit după o lungă despărţire. Obrajii ei, palizi

pînă atunci, dogoreau ca focul; părea că nici nu ştie pe ce lume se află ! Văzîndu-mă, Alioşa se îndreptă îndată către mine.

CAPITOLUL IX

îl cercetam cu priviri lacome, deşi-l mai văzusem de atîtea ori pînă atunci; îi scrutam adîncul ochilor, ca şi cum privirea lor mi-ar fi putut da vreun răspuns la toate nedumeririle mele, ori dezvălui ceea ce singur nu reuşeam să înţeleg : cum anume, prin ce putere, izbutise acest copilandru s-o farmece pe Nataşa ca să-l iubească nebuneşte, cu o dragoste mergînd pînă la totala uitare a celei dintîi îndatoriri, pînă la sacrificarea nesăbuită a tot ceea ce fusese pînă atunci pentrj ea lucrul cel mai sfînt ? Tînărul prinţ îmi strînse mîinile cu" multă căldură; privirea lui blîndă şi senină îmi merse drept la inimă. f"""""......*—-•*•* ,,,--

Am simţit atunci că mă puteam înşela judecîndu-l altfel de cum era, fie chiar şi prin faptul că vedeam în el un rival. E adevărat că nu-l aveam la inimă şi, mărturisesc, mi-a fost peste puteri să-l îndrăgesc vreodată, poate singurul dintre toţi cei care l-au cunoscut. Multe nu-mi plăceau la prinţ, nici chiar înfăţişarea lui elegantă, ba poate tocmai pentru că era prea elegantă. Am înţeles mai tîrziu că şi în această privinţă judecasem cu totul subiectiv. Era înalt, slab, zvelt; avea faţa uşor alungită, totdeauna palidă ; părul blond, ochii albaştri, blînzi, mari şi visători, săgetaţi uneori brusc de cea mai naivă Şi copilărească voioşie. Buzele mici, roşii, cărnoase, frumos conturate, păstrau aproape întotdeauna o cută de seriozitate; cu atît mai surprinzător şi mai plin de farmec era zîmbetul

53

naiv şi pur ce se ivea deodată pe la colţurile gurii, încît ori-. jeine îl privea, în orice dispoziţie sufletească s-ar fi aflat, *I;* simţea de îndată nevoia să-i răspundă printr-un zîmbet. Se îmbrăca elegant, dar fără pretenţii excesive ; se vedea că I această eleganţă pe care o păstra în toate nu-l costa nici un efort, că-i era înnăscută. Avea, ce-i drept, unele apucături ne-I suferite, deprinderi proaste de bonton : superficialitatea, mulţumirea de sine şi o impertinenţă mascată de politeţe. în schimb, era atît de senin şi atît de sincer, încît el însuşi, cel dintîi, îşi mărturisea cu părere de rău defectele, bătîndu-şi joc de ele. Cred că niciodată, nici chiar în glumă, acest copil n-ar fi fost în stare să spună o minciună, iar dacă ar fi făcut-o, apoi — negreşit — fără să-şi dea seama că săvîrşeşte ceva • rău. Pînă şi egoismul lui părea adorabil, poate tocmai prin faptul că era sincer, nedisimulat. într-adevăr, tînărul prinţ n-avea în el nimic ascuns. Avea o inimă slabă, încrezătoare, sfioasă şi era cu totul lipsit de voinţă, încît ar fi fost cu adevărat păcat să-l jignească, să-l înşele cineva, aşa cum e păcat să jigneşti sau să înşeli un copil. Cu toţi anii lui, era neînchipuit de naiv şi nu se pricepea aproape de loc să se descurce în viaţa de toate zilele ; de altfel, cred că nici la patruzeci de ani n-ar fi ajuns să înveţe din viaţă ceva.(Oameni, ca el sînt osîndiţi

parcă să rărnînă de-a pururi nişte nSvirstnîS. Cred că nu există om care, întîlnindu-l, cuceritele mea lui de copil, să nu-l îndrăgească. Nataşa avusese dreptate : sub înrîurirea altora, împins de o mînă străină, era în stare şi de o faptă urîtă, dar cred că ar fi murit de remuşcare în clipa în care şi-ar fi dat seama de urmările ei. Nataşa simţise instinctiv că-i va fi stăpînă, regină, că el va fi doar o victimă a ei. Adulmeca voluptatea de a iubi fără preget şi de a-l chinui pînă la durere pe acela care-i era drag, numai pentru că îl iubea şi poate că tocmai de aceea Nataşa se şi grăbise a se jertfi, dăruindu-i-se cea dintîi. Dar şi ochii lui scînteiau de dragoste ; Ajjf»ş»-t»-s»riaea din ochi într-un nesfîrşit extaz. Transfigurată, Nataşa îmi aruncă o privire triumfătoare. în clipa aceea îşi uitase totul: părinţii, plecarea de acasă, bănuielile ei... Era fericită.

— Vanea ! strigă ea, l-am nedreptăţit şi nu-s vrednică de el! Am crezut că n-o să mai vii, Alioşa. Uită-mi gîndurile rele, Vanea ! Am să caut să-mi îndrept greşeala ! adăugă ea

apoi, privindu-l pe Alioşa cu nemărginită dragoste. El zîmbi, îi sărută mîna şi, reţinîndu-i-o îndelung, îmi spuse :

— Nu mă judeca nici pe mine prea aspru. De mult voiam să te îmbrăţişez ca pe un frate bun ; Nataşa mi-a vorbit atîta de dumneata ! Ne cunoşteam doar de mai multă vreme, dar nu ştiu cum se face că nu ne-am apropiat. Să fim prieteni şi... iartă-ne, adăugă el cu jumătate glas, înroşindu-se, dar cu un zîrnbet atît de fermecător, încît inima mea n-a putut rămîne indiferentă la chemarea aceea.

— Da, da, Alioşa, reluă Nataşa, el e ca un frate pentru noi, ne-a şi iertat; fără el, nici n-am putea fi fericiţi. Ţi-am mai vorbit eu despre toate astea... Ah, ce copii cruzi sîntem, Alioşa ! Dar de acum încolo vom fi împreună tustrei... Vanea ! urmă ea cu un tremur în glas, ai să te întorci acum la *ei,* acasă. Ai o inimă de aur, şi chiar dacă nu mă vor ierta, văzînd că tu m-ai iertat, poate că se vor îndupleca şi se vor îmbuna şi dînşii. SpUne-le tot, cu vorbele *tale,* pornite din inimă ; încearcă să găseşti asemenea vorbe... Apără-mă, sal-vează-mă ! Fă-i să înţeleagă ce m-a făcut să plec, aşa cum tu însuţi ai înţeles. Poate că nici nu m-aş fi hotărît să fac asta, dacă nu se întîmpla să fii tu azi cu mine ! Tu eşti salvarea mea ; mi-am pus numaidecît toată speranţa în tine, simţind că tu ai să ştii să le explici în aşa fel, ca să le alini cel puţin primele clipe de groază şi durere. O, Doamne, Dumnezeule ! Spune-le, Vanea, din partea mea că, pentru mine, îmi dau seama, nu poate fi iertare : căci dacă ei m-ar ierta, Dumnezeu nu mă iartă; şi de mă vor blestema, eu tot am să-i binecu-vîntez şi am să mă rog pentru ei cît voi trăi. Sînt cu toată inima alături de ei! Ah ! De ce nu-i cu putinţă să fim fericiţi cu toţii ? De ce, de ce ? Dar ce-am făcut! O, Doamne ! strigă ea deodată, venindu-şi parcă în fire şi, tremurînd toată de groază, îşi acoperi faţa cu mîinile.

Alioşa o îmbrăţişa şi o strînse la pieptul lui fără a scoate o vorbă. Trecură astfel în tăcere cîteva clipe.

— Cum ai putut să-i pretinzi acest sacrificiu ? spusei eu privindu-l cu dojana.

— Să nu mă judeci prea aspru ! repetă el. Te asigur că acum toate aceste nenorociri, deşi îmi dau seama că sînt grave, nu vor mai ţine decît un moment. Sînt încredinţat că-i uşor. Nu e nevoie decît de puţină tărie ca să putem trece prin acest moment; Nataşa gîndeşte la fel. Ştii, eu cred că totul se

55

trage de la mîndria aceea de familie, de la certurile şi pîrile acelea cu totul inutile!... Dar... (m-am gîndit mult la asta, crede-mă), toate astea trebuie să înceteze. Ne vom uni şi vom fi iarăşi cu toţii împreună, şi atunci bătrînii noştri, văzîn-du-ne atît de fericiţi, se vor împăca şi ei între dînşii. Cine ştie, poate că tocmai căsătoria noastră va prilejui începutul împăcării lor ! Cred că nici nu poate fi într-alt fel. Dumneata ce zici ?

— Te aud vorbind de căsătorie, dar cînd aveţi de gînd să vă cununaţi ? îl întrebai întorcîndu-mi ochii spre Nataşa.

— Mîine sau poimîine ; în orice caz, poimîine — sigur. Să vezi, de fapt nici eu nu ştiu prea bine încă şi, drept să-ţi spun, n-am întreprins nimic în această privinţă. M-am gîndit că, poate, Nataşa nu va veni astăzi. Şi-apoi, tatăl meu voia neapărat să mă ducă astăzi la logodnică (cred că Nataşa ţi-a spus : vor să mă însoare, eu însă nu vreau). Şi uite aşa se face că n-am apucat încă să meditez asupra chestiunilor de amănunt. Totuşi, cred că ne vom cununa negreşit poimîine. Cel puţin aşa mi se pare, pentru că altfel nici nu s-ar putea. Chiar mîine pornim pe şoseaua Pskovului. Am eu un prieten într-un sat, nu departe de aici, mi-a fost coleg de liceu, un om foarte de treabă ; poate că am să-ţi fac vreodată cunoştinţă cu el. în satul acela trebuie să fie şi preot, deşi nu prea sînt sigur dacă există ori ba. Ar fi trebuit, fireşte, să aflu dinainte, dar n-am avut timp... De altfel, toate astea nu sînt decît nişte nimicuri. Important este să nu pierdem din vedere esenţialul. S-ar putea, presupun, să chemăm un preot din-tr-un sat vecin, nu-i aşa ? Or mai fi şi alte sate pe acolo ! îmi pare rău că nu i-am scris încă nimic prietenului meu ; ar fi trebuit să-l anunţ. Te pomeneşti că acum nici n-o fi acasă... Ei, dar nu-i nimic! Principalul e să fim hotărîţi, încolo toate se vor aranja de la sine, nu-i aşa ? Pentru moment, pînă mîine sau poimîine, Nataşa o să rămînă la mine. Am închiriat un apartament, în care vom locui după ce ne întoarcem. Nu mă mai întorc în casa tatălui meu ; nu-i aşa ? Ai să vii să ne vezi, am aranjat o locuinţă foarte drăguţă. O să primim vizitele foştilor mei colegi; o să organizăm serate...

îl priveam nedumerit, cu o strîngere de inimă. Nataşa mă implora cu privirea să nu-l învinuiesc, să fiu mai îngăduitor, îl asculta cu un zîmbet trist şi în acelaşi

timp părea să-l admire, aşa cum admiri un copil drăgălaş şi zburdalnic, ascul-

tîndu-i sporovăială naivă şi fermecătoare. Am privit-o cu dojana. Simţeam în suflet o grea apăsare.

— Dar tatăl dumitale? îl întrebai eu. Eşti convins că te va ierta ?

— Fireşte. Ce-ar mai avea de făcut ? La început, bineînţeles, mă va blestema, de asta sînt încredinţat. Aşa e el cu mine: foarte aspru. Ba s-ar putea chiar să încerce vreo intervenţie pe la autorităţi. într-un cuvînt, va recurge la prerogativele lui de părinte... Dar toate astea nu vor dura mult. Mă iubeşte nespus; va fi supărat o vreme, apoi mă va ierta. Şi atunci, toată lumea se va împăca şi vom fi cu toţii fericiţi; şi tatăl ei de asemenea.

— Dar dacă nu te va ierta ? La asta te-ai gîndit ?

— Nu se poate, trebuie să ne ierte. Poate că nu chiar aşa de repede. Ei, şi ? Am să-i dovedesc că am şi eu caracter. Prea mă ceartă într-una că sînt lipsit de caracter şi fluştu-ratic. Să vadă acum, să se convingă, dacă sînt sau nu fluştu-ratic. Că doar nu e lucru de glumă să devii familist; n-am să mai fiu băieţandrul de azi... vreau să spun că atunci am să fiu şi eu ca toţi ceilalţi... ca orice om căsătorit. Voi trăi din munca mea. Nataşa zice că aşa e mai bine, decît să trăieşti pe spinarea altuia, cum facem noi toţi. Dacă ai şti cîte lucruri frumoase îmi spune ea ! Eu, unul, nu m-aş fi gîndit niciodată la toate astea, pentru că am fost crescut altfel. E drept, şi-mi dau seama de acest lucru, că sînt cam uşuratic şi că nu mă pricep aproape la nimic; dar să ştii că zilele trecute mi-a venit o idee grozavă. Deşi poate nu-i acum momentul să vorbim despre asta, aş vrea totuşi să ţi-o spun ca să audă şi Nataşa, iar dumneata să ne ajuţi cu un sfat. Iată la ce m-am gîndit: vreau să scriu, ca şi dumneata, romane pe care să le dau la reviste. Ai să mă ajuţi să intru în legătură cu cei de pe la redacţii, nu-i aşa ? Mi-am pus toată nădejdea în dumneata şi ieri, toată noaptea, m-am gîndit la un roman, aşa, ca o încercare şi, să vezi, cred că ar putea să iasă un lucru tare drăguţ. Subiectul l-am luat dintr-o comedie a lui Scribe... Lasă c-am să-ţi povestesc totul mai tîrziu. Principalul e că în felul ăsta am să cîştig bani... Şi dumneata capeţi bani pentru ceea ce scrii, nu-i aşa ?

Nu mi-am putut ascunde un zîmbet.

— Dumneata rîzi, îmi spuse el, zîmbind de asemenea. Şi totuşi, adăugă el cu o candoare dezarmantă, să nu te iei după

S?

aparenţe ; să ştii că am mult spirit de observaţie ; ai sa te convingi mai tîrziu. De ce n-aş încerca, adică ? Cine ştie, poate că izbutesc... Şi totuşi mi se pare că ai dreptate; căci nu cunosc nimic din viaţă; asta mi-o spune şi Nataşa ; dar nu numai ea, mi-au spus-o şi alţii; ce fel de scriitor ar putea să iasă din mine ? Rîzi, rîzi de mine, dar ajută-mă să mă îndrept; că doar o faci pentru dînsa, iar dumneata... ştiu că dumneata o iubeşti. Am

să-ţi spun drept: nu sînt vrednic de ea; simt asta; îmi vine greu să recunosc şi nici nu ştiu să-mi explic pentru ce m-o fi îndrăgit atîta ? în ceea ce mă priveşte, parcă mi-aş da şi viaţa pentru ea ! Şi ca să vezi, pînă acum nu mi-era teamă de nimic, acum însă încep să mă înspăimînt: ce-am făcut, pe ce drum ne avîntăm ? ! Doamne, Dumnezeule, e cu putinţă oare ca un om dornic să-şi împlinească cinstit îndatoririle să nu aibă destulă tărie şi pricepere pentru a şi le împlini ? Ajută-ne dumneata, căci eşti singurul nostru prieten. Ce-aş putea face singur ? Iartă-mă că mi-am pus toată nădejdea în dumneata, dar te consider un suflet ales, un om infinit mai bun decît mine. Mă voi strădui totuşi să mă schimb, fiţi siguri că voi ajunge să fiu demn de voi «amîndoi.

a Spunînd acestea, Alioşa îmi strînse iarăşi mîna şi ochii «săi minunaţi se luminară de un sentiment cald, generos. îmi j întindea mîna cu atîta încredere şi era atît de sigur de prietenia mea !

— Nataşa îmi va ajuta să mă îndrept, urmă el. în definitiv, să nu-ţi închipui cine ştie ce grozăvii despre mine, şi nici să nu te necăjeşti prea tare din pricina noastră. Sînt plin de speranţe, iar cît priveşte partea materială, vom fi asiguraţi. Bunăoară, dacă nu-mi va reuşi romanul (chiar adineauri m-am gîndit c-ar fi poate o prostie să mă apuc a scrie un roman şi dacă ţi-am vorbit despre asta, am făcut-o doar aşa, ca să-ţi aud părerea), zic, dacă nu-mi va reuşi romanul, aş putea, în cel mai rău caz, să dau lecţii de muzică. Poate că nici n-ai ştiut pînă azi că mă pricep la muzică ? Nu mi-ar fi de loc ruşine să mă întreţin şi dintr-o astfel de muncă. în privinţa asta, am idei foarte înaintate. Mai am apoi acasă o mulţime de bibelouri scumpe şi de obiecte de toaletă: la ce-mi folosesc ? Am să le vînd şi nici nu-ţi închipui cîtă vreme am putea să trăim din ele! în sfîrşit, în cel mai rău caz, poate că, într-adevăr, aş putea să-mţ iau şi o slujbă. Tatăl meu ar fi

chiar bucuros să mă vadă ocupînd un serviciu ; mereu mă îndeamnă s-o fac, eu însă îl amîn într-una spunîndu-i că nu prea stau bine cu sănătatea. (De altfel, mi se pare că am şi figurat pe statul unei instituţii oarecare.) Şi cînd va vedea că însurătoarea mi-a fost de folos, că m-a făcut om de treabă şi am acceptat să iau un post, se va bucura şi mă va ierta...

— Te-aş întreba însă, Alexei Petrovici, dacă te-ai gîndit ce se poate întîmpla între tatăl dumitale şi tatăl ei ? Cum îţi închipui dumneata că se vor petrece lucrurile diseară la ei acasă ?

Spunînd asta, i-am arătat-o cu privirile pe Nataşa, căreia în clipa aceea, la auzul cuvintelor mele, îi pieri tot sîngele din obraz. Eram neîndurător.

— Da, da, ai dreptate, e groaznic ! răspunse el, m-am gîndit la asta şi sînt tare mîhnit... Dar ce-i de făcut ? Dumneata ai perfectă dreptate : măcar părinţii ei de ne-ar ierta ! Şi dacă ai şti cît îi iubesc pe amîndoi! Mi-au fost ca nişte părinţi adevăraţi şi iată cum îi răsplătesc !... Ah, certurile şi procesele astea! Nici nu-ţi închipui cît de penibile sînt acum pentru noi toate astea! Şi de ce se ceartă ei, mă rog ? Ne iubim cu toţii atîta, şi totuşi ne certăm ! De s-ar împăca şi ei odată ! Zău, în locul lor, aşa aş face... Cuvintele dumitale mă înspăi-mîntă. Nataşa, dar e groaznic ceea ce facem noi amîndoi! Ţi-am spus-o şi înainte... Tu ai stăruit însă... Şi totuşi, Ivan Petrovici, eu cred că toate s-ar putea schimba în bine, dumneata ce părere ai ? Că doar trebuie să se împace şi părinţii

noştri odată şi odată ! îi vom împăca noi. Aşa va fi, negreşit; nu se vor putea împotrivi dragostei noastre... Lasă-i să ne blesteme, noi totuşi o să-i iubim, şi atunci nici ei n-au să poată rezista şi au să cedeze. Nici nu-ţi închipui ce inimă bună are uneori bătrînul meu ! S-a obişnuit el să se uite aşa, pe sub sprîncene, dar de multe ori e un om foarte cumpănit. Dacă ai şti cu cîtă blîndeţe mi-a vorbit azi, încercînd să mă convingă ! Şi uite chiar azi, tot azi, fac un pas împotriva voinţei lui; asta mă întristează. Şi cînd te gîndeşti că toate acestea se datorează numai şi numai unor mizerabile prejudecăţi ! E curată nebunie ! Ar fi fost de ajuns numai să se uite la Nataşa mai atent, să stea cu ea de vorbă vreo jumătate de ceas, şi după aceea totul ar fi fost altfel. Şi-ar fi dat negreşit consimţămîntul! Spunînd aceste cuvinte, Alioşa o învălui pe Nataşa cu o privire mîngîieţoare şi plină de pasiune.

59

— Mi-am închipuit de nenumărate ori, cu negrăită bucurie, îşi continuă el trăncăneala, cum are s-o îndrăgească tatăl meu, cînd o va cunoaşte, şi ce plăcut surprinşi vor fi cu toţii atunci! Nimeni n-a văzut vreodată o fată ca dînsa ! Tata e convins că e o intrigantă. Datoria mea este să-i reabilitez onoarea şi asta am s-o fac ! Ah, Nataşa ! Te vor îndrăgi ei toţi, toţi ;nu există om pe lume, care să nu te îndrăgească ! urmă el exuSîîţtTJCu toate că eu nici nu te merit, tu, însă, Nataşa, tu să mă iubeşti; cît despre mine... mă ştii doar ! mă ştii. (J£§, trebuie atît de puţin ca să fim fejieiţij Şi totuşi, eu cred, cred că seara asta e menită să ne adflcamturor şi fericire, şi pace, şi bună înţelegere ! Binecuvîntată fie această seară ! Nu-i aşa, Nataşa ? Dar ce-i cu tine ? O, Doamne, ce-i cu tine ?

Peste chipul Nataşei se aşternuse paloarea morţii. în tot timpul cît a perorat Alioşa, ea nu l-a slăbit din ochi; însă privirea ei devenea tot mai tulbure, mai fixă, iar faţa din ce în ce mai palidă. La un moment dat am avut impresia că încetase să-l mai asculte, căzînd într-un fel de uitare. Apoi strigătele lui Alioşa o dezmeticiră. îşi reveni numaidecît, privi în jur şi deodată se repezi spre mine. înfrigurată, grăbindu-se parcă, dar şi ferindu-se de Alioşa, scoase din buzunar o scrisoare şi mi-o întinse. Scrisoarea, pregătită din ajun, era adresată părinţilor ei. Mi-o vîrî în mînă, privindu-mă ţintă, neputînd parcă să-şi dezlipească ochii de la mine. Desluşeam în ochii ei o deznădejde fără margini; nu voi uita niciodată privirea aceea înfricoşătoare. Mă cuprinse şi pe mine spaima : înţelesei că de-abia acum ea începe să-şi dea pe deplin seama de toată grozăvia faptei sale. Se sili să-mi spună ceva, dar puterile o părăsiră, nu mai putu rosti nici un cuvînt şi-şi pierdu cunoştinţa. Avui doar timpul s-o prind în braţe înainte să se fi prăbuşit la pămînt. Alioşa păli, îngrozit. încerca să-i frece tîmplele, îi săruta mîinile, buzele, pierdut; după vreo două minute, ea îşi reveni. în apropiere, aştepta cupeul de piaţă cu care venise Alioşa ; la semnul lui, trăsura se apropie. Urcînd, Nataşa se agăţă ca înnebunită de mîna mea şi o lacrimă fierbinte îmi arse degetele. Cupeul porni. Am rămas multă vreme ţintuit locului, urmărindu-l cu

privirea pînă nu se mai văzu. în clipa aceea toată fericirea mea se năruise şi-ntreaga mea viaţă se frînse în două. Simţeam asta, o simţea inima mea însîngerată... Am pornit îndărăt, pe acelaşi drum pe care venisem, spre casa bătrînilor ei părinţi. Nu ştiam nici

cum am să intru, nici ce-am să le spun. Gîndurile îmi amorţiseră, abia îmi tîram picioarele.

Iată, dar, toată povestea fericirii mele; aşa s-a încheiat dragostea mea. Acum să reluăm firul întrerupt al povestirii noastre.

CAPITOLUL X

La vreo cinci zile după moartea lui Smith, m-am mutat în locuinţa lui. O tristeţe nemărginită a pus stăpînire pe mine în ziua aceea. Vremea se urîţise şi se făcuse frig; cădea lapo-viţă. Tîrziu, spre seară, şi doar pentru o clipă, o rază de soare, pasămite din pură curiozitate, se strecură discret în odaia mea. începea să-mi pară rău că-mi căşunase să mă mut în hruba asta. Camera era încăpătoare, dar atît de joasă, afumată şi pătrunsă de un miros stătut, părea atît de goală, încît bruma de lucruşoare pe care le adusesem n-o putuseră înveseli cu nimic. Mă gîndii atunci că într-o astfel de vizuină îmi voi pierde şi puţina sănătate ce-mi rămăsese. Şi chiar aşa s-a întîmplat.

Dimineaţa mi-am tot făcut de lucru, punîndu-mi în ordine hîrtiile, pe care, din lipsă de servietă, le cărasem într-o faţă de pernă; se mototoliseră şi se învălmăşiseră groaznic. Apoi m-am apucat de scris. Continuam să lucrez la marele meu roman, însă treaba nu mergea: altele-mi umblau vîrtej prin cap...

Am aruncat condeiul şi m-am aşezat la fereastră. Se lăsa amurgul şi mă simţeam din ce în ce mai deprimat. Mă asaltau tot felul de gînduri apăsătoare. Mereu îmi părea că la Petersburg, în cele din urmă, îmi este dat să mă prăpădesc. Se apropia primăvara şi îmi ziceam că aş deveni un alt om, aş renaşte, dacă aş scăpa din găoacea asta la aer, la soare, dacă aş sorbi mireasma proaspătă a cîmpiilor şi a pădurilor, care mi-au lipsit atîta, căci de mult nu mai fusesem în mijlocul naturii!... Mi-aduc aminte că mă ispiti un alt gînd : ce frumos ar fi dacă aş putea, printr-o minune, să uit de tot ce s-a petrecut, de toate cele prin care am trecut în ultimii ani; să uit de toate, să-mi limpezesc mintea şi s-o pornesc din nou,

cu alte forţe. Pe atunci mai visam încă, şi mai speram într-o astfel de renaştere. „Să mă internez poate într-o casă de nebuni, notării în cele din urmă, ca să mi se răstoarne cumva tot creierul pentru ca, reaşezîndu-se, să mi se rînduiască într-alt fel; apoi să mă vindec." Eram încă setos de viaţă, plin de încredere !... Dar în acelaşi timp mi-aduc aminte că am şi rîs. „Ce-af"îf urmat, va să zică, să fac după ce ieşeam din casa de nebuni ? Să mă apuc iar de scris

romane ?..."

Şi tot aşa visam şi mă frămîntam într-una, iar timpul îşi urma mersul implacabil. Se înnopta. Pentru seara aceea fusese hotarît să mă duc la Nataşa ; îmi scrisese în ajun un bileţel în care mă ruga să trec neapărat pe la dînsa. Am sărit deci şi am început să mă îmbrac în grabă. Oricum, simţeam nevoia să ies, cu orice preţ, chiar şi pentru a o lua razna pe străzi, prin ploaie şi lapoviţă.

Pe măsură ce se lăsa întunericul, interiorul camerei mele devenea parcă mai larg şi mai încăpător. Mă bătu gîndul că, noapte de noapte, din fiecare colţ al ei, o să-mi apară Smith: o să-l văd stînd pe scaun, cu privirea fixă aţintită asupră-mi aşa cum o avea aţintită la cafenea asupra lui Adam Ivanovici, cu Azorka tolănit jos, la picioare. Şi chiar în clipa aceea a intervenit acel fapt neobişnuit care m-a zguduit atîta.

De altfel, trebuie să vă mărturisesc sincer că, fie din cauza nervilor mei zdruncinaţi, fie datorită noilor impresii din locuinţa cea nouă, sau poate numai din pricina stării de ipohondrie ce mă năpădise în ultima vreme, cădeam încet-încet, pe nesimţite, de cum începea a se însera, în acea stare sufletească răvăşitoare, care-mi ajunsese atît de familiară în nopţile de cînd sînt bolnav, stare pe care eu am numit-o ttoaeă *mistică.* Era o senzaţie de teamă, cea mai cumplită şi chinui-"toare" teamă de ceva ce n-aş putea să definesc, ceva de neînţeles şi care nu se află în rînduiala lucrurilor, dar care, negreşit, ar putea să se adeverească în orice clipă, devenind realitate, şi ca o sfidare aruncată tuturor argumentelor raţiunii, îmi va apărea în faţa ochilor ca un fapt incontestabil, înspăimîntător, monstruos şi implacabil. De obicei, teama aceasta creşte şi devine din ce în ce mai puternică, în pofida oricărei logici, încît, în cele din urmă, mintea, deşi în asemenea momente capătă poate şi mai multă luciditate, este totuşi neputincioasă de a se împotrivi senzaţiilor care te năpădesc. Raţiunea se simte inutilă, iar dedublarea aceasta face

sa sporească şi mai mult apăsarea înfricoşatei aşteptări. Mi se pare că, întrucîtva, aceasta e senzaţia pe care o încearcă cei ce se tem de morţi. Dar în ceea ce simţeam eu incertitudinea şi neputinţa de a sesiza natura primejdiei ce părea să mă împresoare îmi făcea chinul şi mai de nesuportat.

Ţin minte că stăteam în picioare cu spatele la uşă şi cu mîna întinsă ca să-mi iau pălăria de pe masă, cînd îmi fulgeră prin minte gîndul că dacă m-aş întoarce, l-aş vedea negreşit în spatele meu pe Smih, care va deschide mai întîi uşa, încet, apoi se va opri în prag şi-şi va roti privirea prin cameră ; apoi, aplecînd uşor capul, va intra fără zgomot, se va opri în faţa mea, aţintindu-şi privirea tulbure asupra ochilor mei şi va izbucni într-un rîs prelung, fără glas, dezgolindu-şi gingiile ştirbe, în timp ce tot corpul îi va tresaltă îndelung de cutremurarea acestui rîs neauzit. îmi apăru în închipuire absolut limpede

imaginea nălucirii mele şi în acelaşi timp senzaţia tot atît de clară că toate acestea au să se întîmple neapărat, că se şi întîmplă, poate, în momentul acela, atîta doar că încă nu le văd eu, şi numai pentru că stau cu spatele către uşă; că, în aceeaşi clipă uşa poate că s-a şi deschis. Intorsei brusc capul... şi, într-adevăr, uşa începuse să se crape încet, neauzit, întocmai cum îmi închipuisem cu o clipă mai înainte. Am scos un ţipăt. Un timp, care mi s-a părut că durează cît o veşnicie, nu s-a văzut nimeni, de parcă uşa s-ar fi deschis singură ; apoi, deodată, răsări în prag o făptură ciudată; doi ochi, pe cît am putut distinge în întuneric, mă cercetau atent. Un fior de gheaţă îmi trecu prin mădulare. Spre marea mea spaimă, am văzut că e un copil, o fetiţă, şi dacă ar fi fost chiar Smith în persoană, fantoma lui nu m-ar fi îngrozit atît cît această apariţie neaşteptată a unui copil necunoscut, în odaia mea, la ora aceea şi pe o vreme atît de cumplită.

V-am spus că uşa s-a deschis fără zgomot şi foarte încet, ca şi cum copila s-ar fi temut să intre. Oprindu-se în prag, mă privi lung, nespus de mirată, şi rămase aşa, aproape încremenită ; în sfîrşit, făcu doi paşi înainte şi se opri în faţa mea, nehotărîtă, fără să spună un cuvînt. O vedeam acum mai de aproape. Era o fetiţă de vreo doisprezece-treisprezece ani, puţintică la trup, slabă şi palidă, de parcă atunci s-ar fi ridicat după boală.Cu„„atît mai scînteietori păreau ochii ei mari, întunecaţi. Cu mîna stingă îşi strîngea la piept colţurile unui şal vechi, găurit, ca să-şi apere trupşorul de frigul

63

62

serii. Îmbrăcămintea ei era aproape numai zdrenţe ; părul ei, des şi negru, era nepieptănat, zbîrlit. Ne privirăm astfel, nemişcaţi, cîtva timp, fără să ne slăbim din ochi.

— Unde-i bunicul ? întrebă ea în cele din urmă cu glas răguşit şi slab, de parcă ar fi durut-o pieptul sau gîtul.

Groaza mea mistică se risipi la auzul întrebării aceleia. Se interesa de Smith : cu totul neaşteptat, se reînnoda firul întrerupt al urmelor lui.

— Bunicul tău ? Păi... a murit! scăpai eu deodată, nepregătit a răspunde la asemenea întrebare şi numaidecît îmi păru rău de brutalitatea răspunsului meu. Ea rămase mai departe nemişcata şi deodată fu zguduită de un tremur puternic, ca înaintea unei crize grave de nervi ce ameninţă să izbucnească din clipă în clipă. Mă repezii s-o sprijin, ca să nu cadă. Peste cîteva minute îşi reveni şi o văzui căznindu-se din răsputeri ca să-şi ascundă emoţia.

— Iartă-mă, iartă-mă, fetiţo! Iartă-mă, copila mea ! mă neliniştii eu. Ţi-am spus şi eu aşa, într-o doară, poate că nici nu-i vorba de el... sărmana mea !... Pe cine cauţi ? Pe bătrînul

care locuia aici ?

— Da, şopti ea cu vădit efort, privindu-mă cu nelinişte şi

cu teamă.

— îl chema Smith ? Da ?

— Da-a!

— Păi... el... ei da, el a murit... Dar nu fi tristă, copila mea... De ce n-ai mai venit pe aici de atîta timp ? De unde vii acum ? L-au înmormîntat ieri; a murit, ştii, aşa, deodată, într-o clipă... îi eşti nepoată ?

Fetiţa nu răspunse nimic la întrebările mele precipitate şi fără şir. Se întoarse în tăcere şi părăsi încet camera. Uluit, n-am mai făcut nici o mişcare ca s-o reţin sau s-o mai întreb ceva. Totuşi, în prag, ea se opri o dată şi, cu faţa întoarsă numai jumătate, mă întrebă :

— A murit şi Azorka ?

— Da,""ă¯lnurit*°şPAzorka, răspunsei eu, deşi întrebarea mi se păru din capul locului ciudată: era sigură, s-ar fi zis, că Azorka trebuia să moară negreşit a dată cu bătrînul.

Auzindu-mi răspunsul, fetiţa ieşi din cameră şi închise binişor uşa după ea.

La un minut după asta, alergam s-o ajung, necăjit că o lăsasem să plece. Ieşise atît de încet, încît nici n-am auzit-o

deschizînd uşa antreiaşului ce da pe scară. Mă gîndii că nu avusese încă timp să coboare şi mă oprii în antreu, atent la orice zgomot. Se aşternuse însă o linişte adîncă şi nu auzii nimic. Undeva, la unul din caturile de jos, se închise o uşă, după care se făcu iarăşi linişte.

O luai repede pe scară în jos. De la locuinţa mea, de la etajul patru, pînă la etajul trei scara era în spirală. De la etajul trei, treptele coborau drept. Scara era neagră, murdară şi întotdeauna întunecoasă, cum sînt de obicei scările în casele de raport cu mai multe apartamente mici. La ora aceea pe scară domnea un întuneric de nepătruns. Ajungînd pe dibuite la etajul trei, mă oprii, reţinut parcă de un imbold neînţeles care îmi spunea că aici, pe palier, trebuie să fie cineva care se ascunde de mine. Căutai bîjbîind de jur împrejur şi, într-adevăr, fetiţa era acolo ; ghemuită într-un colţ, cu faţa la perete, plîngea fără glas.

— Ascultă-mă, de ce ţi-e frică ? începui eu. Te-am speriat, recunosc, şi mă simt vinovat. Bunicul tău, înainte de a muri, mi-a vorbit de tine. Au fost ultimele sale cuvinte... Cărţile lui sînt la mine, probabil îţi aparţin. Cum te cheamă ? Şi unde stai ? Bunicul tău mi-a spus că undeva pe strada a şasea...

Nu apucai să-mi termin vorba. Copila scoase un ţipăt de spaimă, poate pentru că aflasem unde locuieşte, mă împinse la o parte cu mînuţa ei slabă şi osoasă şi coborî în goană scara. Mă luai după dînsa ; îi auzeam paşii depărtîndu-se undeva, dedesubt, departe. Şi deodată nu mai auzii nimic... Ajunsei în stradă.

Nu i-am mai dat de urmă. Alergai pînă la Bulevardul Voznesenski, dar căutările mele au fost zadarnice ; dispăruse... „S-a ascuns pe undeva, ca să nu dau de ea, îmi zisei, s-o fi pitit pe cînd cobora scara."

CAPITOLUL XI.

Neaşteptat, în clipa cînd păşii pe trotuarul ud şi murdar al bulevardului, mă lovii de un trecător, care mergea cu totul absorbit de gînduri, cu capul plecat şi probabil tare grăbit. Mare mi-a fost surprinderea, constatînd că era bătrînul Ihmenev ! Era, se vede, pentru mine o seară hărăzită întîl-

nirilor neprevăzute. Îl ştiam pe bătrîn bolnav de vreo trei zile, aşa că m-a mirat mult să-l văd pe stradă pe o vreme atît de urîtă. Şi-apoi nici mai înainte nu prea avusese el obiceiul să iasă la ore tîrzii, iar de cînd plecase Nataşa, adică de vreo jumătate de an încoace, aproape că nu ieşea de loc din casă* S-a arătat nespus de bucuros să mă vadă, ca omul care dă pe neaşteptate de un prieten cu care ar putea sta de vorbă de la suflet la suflet; mi-a prins mîna, mi-a strîns-o cu putere şi, fără să mă întrebe încotro am drum, mă luă cu el. Părea preocupat, zorit, agitat. „Pe unde o fi umblat ?" mă întrebam nedumerit. N-ar fi avut nici un rost să-l mai descos : devenise în ultima vreme foarte bănuitor şi atît de susceptibil, încît pînă şi cea mai simplă întrebare ori remarcă ar fi fost în stare s-o ia drept aluzie ofensatoare sau chiar jignire. Mergînd alături, îl privii pe furiş; avea faţa suptă, bolnăvicioasă ; slăbise şi era nebărbierit cel puţin de o săptă-mînă. De sub pălăria turtită, i se vedea părul cu desăvîrşire încărunţit, atîrnînd neîngrijit, în smocuri lungi, peste gulerul paltonului vechi şi ros. Observasem şi mai înainte că uneori rămmea cu totul absent; uita, de pildă, că nu se află singur în odaie şi vorbea cu el însuşi, gesticulînd ; îţi venea greu să-l vezi într-un asemenea hal.

— Ei, ce mai faci, Vanea ? deschise el vorba, în cele din urmă, încotro te duceai ? eu, uite, am ieşit de-acasă după nişte treburi. Eşti bine, sănătos ?

— Dar dumneata cum te simţi ? i-am întors eu întrebarea ; în ultima vreme te ştiam cam suferind. Dar văd că

ai ieşit...

Bătrînul îmi ocoli vorbele, ca şi cum nici nu m-ar fi auzit.

— Cum se simte Anna Andreevna ? continuai.

— Ale bine sănătoasă... Dar parcă nici ea nu e în toate apele ei. O văd cam mîhnită... M-a întrebat de tine : de ce nu mai vii pe la noi ? Unde te duceai acum ? Nu cumva la noi ? Ori mergeai altundeva ? Te pomeneşti că te-am împiedicat eu să-ţi vezi de treburi! făcu el deodată, cercetîndu-mă cu privirea neîncrezătoare, pornit pe bănuială. Devenise atît de susceptibil, sensibilitatea i se

ascuţise pînă într-atît, încît, de i-aş fi spus că nu mă duc la ei, ci în altă parte, l-aş fi jignit, desigur, şi s-ar fi îndepărtat îndată de mine. De aceea m-affi grăbit să-i răspund că într-adevăr mă duceam s-o văd pe

66

Anna Andreevna, deşi îmi dădeam seama că am să întîrzii sau poate chiar nici n-o să mai am timp să ajung la Nataşa.

— Bine, dacă-i aşa, spuse bătrînul, pe care răspunsul meu îl linişti, e foarte bine... şi tăcu numaidecît, copleşit iarăşi de gînduri.

— Da, e foarte bine ! repetă el automat, după cîteva minute, revenindu-şi parcă din îngîndurarea-i adîncă. Hm... să vezi, Vanea, tu ai fost totdeauna pentru noi ca un fiu ; Dumnezeu n-a vrut să ne binecuvînteze, pe mine şi pe Anna Andreevna, cu un fiu... Dar ni te-a trimis pe tine ; sînt încredinţat de asta. Şi bătrîna mea gîndeşte la fel... Da ! şi ai fost întotdeauna respectuos faţă de noi, ca un adevărat fiu recunoscător. Dumnezeu să te binecuvînteze pentru asta, Vanea, aşa cum te binecuvîntăm şi cum te iubim şi noi... Da !

Vocea îi tremură ; tăcu o clipă.

— Da... aşa ! Ia spune... nu cumva ai fost bolnav ? Că n-ai mai dat pe la noi de un car de vreme.

I-am povestit întîmplarea cu Smith, scuzîndu-mă că din pricina asta n-am venit pe la ei, că, în afară de aceasta, era cît pe ce să mă îmbolnăvesc şi că grijile din ultimul timp mă împiedicaseră să merg tocmai pînă la Vasilievski Ostrov (unde locuiau ei pe atunci). Cît pe-aci să-mi scape mărturisirea că găsisem totuşi răgazul trebuitor ca să mă abat pe la Nataşa, dar m-am oprit la timp.

întîmplarea cu Smith avu darul să-i stîrnească interesul şi bătrînul deveni mai atent. Iar după ce află că noua mea locuinţă e igrasioasă, ba poate chiar şi mai proastă decît cea veche, şi că totuşi plăteam şase ruble pe lună, se aprinse de-a binelea. în general, devenise nerăbdător şi irascibil. în asemenea clipe, singură Anna Andreevna dacă mai reuşea să-l potolească, şi încă nu întotdeauna.

— Hm... asta-i tot din pricina literaturii tale, Vanea! strigă el aproape supărat; ea te-a cocoţat la mansardă, tot ea te va vîrî şi în mormînt! Ţi-am spus-o de mult, ţi-am prezis-o !... Şi B. tot mai scrie critică ?

— Nu mai scrie, a murit de oftică. Credeam că v-am spus.

— A murit! Hm... A murit! Se putea altfel ? Ei, da le-a lăsat ceva copiilor, soţiei ? Spuneai, mi se pare, că e căsătorit... De ce s-or mai fi căsătorind oamenii ăştia ? !

— Nu, n-a lăsat nimic, am răspuns eu.

5*

— Ei, vezi! strigă Ihmenev cu atîta înfocare, de parcă toată afacerea l-ar fi

privit pe el însuşi, iar răposatul B. i-ar fi fost cel puţin frate. Auzi tu : nimic ! Ce ţi-am spus eu ? Am prevăzut eu că ăsta are să-i fie **sfarşitul,** ţi-aduci aminte încă de cînd mi-l tot lăudai. E uşor să spui: n-a lăsat nimic. Hm... şi-a cîştigat glorie. Hai să zicem, poate chiar o glorie nemuritoare, dar gloria nu astîmpără foamea. Şi pe tine, Va-nea, ţi-am spus tot atunci cam ce te aşteaptă. Nu m-am înşelat ! De lăudat, te-am lăudat, e adevărat, dar ştiam unde ai să ajungi. Şi zici că B. a murit ? Păi, cum să nu moară! O viaţă ca asta... într-un loc ca ăsta, priveşte !

Şi cu un gest nestăpînit, aproape involuntar, îmi arătă cu mina priveliştea ceţoasă a străzii, luminată slab de felinarele pierdute în pîcla umedă şi deasă, casele murdare şi lespezile ude, lucioase ale trotuarelor, trecătorii mohorîţi şi plouaţi, tabloul acesta adăpostit sub bolta neagră, ca de cerneală a cerului petersburghez. Ieşisem în piaţă ; în faţa noastră se înălţa, prin negura nopţii, monumentul luminat de jos cu felinare de gaz aerian, iar mai departe se profilau contururile întunecate şi masive ale catedralei Isaakievski.

— Spuneai că era un om bun, mărinimos, simpatic, un om de inimă şi de adîncă simţire. Uite, să ştii de la mine că toţi oamenii aceştia simpatici şi de inimă, toţi oamenii tăi nu ştiu să facă altceva decît să sporească numărul orfanilor! Hm... îmi cam închipui eu, cum se simţea el înainte de a muri... Of, of, of,! Tare aş pleca de aici undeva, departe, poate chiar în Siberia !... Ce-i cu tine, fetiţo ? întrebă bă-trînul deodată, văzînd pe trotuar un copilaş care cerşea.

Era o fetiţă pricăjită, slăbuţă, de vreo şapte-opt anişori, acoperită cu cîteva zdrenţe murdare; picioruşele ei mici, goale, erau vîrîte în nişte pantofi rupţi. Se silea să-şi acopere trupşorul îngheţat de frig în nişte rămăşiţe de capot vechi, din care crescuse de mult. îşi întoarse spre noi feţişoara palidă, trasă, bolnăvicioasă, sfielnică şi tăcută, ne privi cu o teamă supusă, aşteptîndu-se parcă dinainte la un refuz, şi-şi întinse spre noi mînuţa tremurătoare. Bătrînul fu zguduit la vederea ei şi se răsuci atît de brusc spre ea, încît era aproape s-o sperie. Ea tresări şi se dădu înfricoşată înapoi.

68

— Ce-i fetiţo ? strigă el. Cerşeşti *1* Da ? Ei uite... ţine !

înfrigurat şi tremurînd de emoţie, se scotoci prin buzunare şi scoase doi sau trei bănuţi de argint. Apoi, părîndu-i că era prea puţin, îşi scoase portofelul şi găsind o hîrtie de o rublă, tot ce avea la el, de altminteri, o puse în mînuţa micuţei cerşetoare.

— Cristos să te aibă în paza lui, micuţo... copilaş drag ! îngerul DornxuilujLJe călăuzească !

Ş:fcu mîna tremurătoare o binecuvîntă de cîteva ori cu semnul crucii; deodată, însă, aducîndu-şi aminte că sînt şi eu de faţă şi că-l privesc, se încruntă

şi porni înainte cu paşi grăbiţi.

— Nu pot să văd, Vanea, vorbi el după o lungă şi grea tăcere, nu pot să văd aceste făpturi nevinovate dîrdîind de frig pe străzi... din vina blestemaţilor de părinţi. De altfel, ce mamă crezi că ar putea să-şi trimită copilul la o asemenea grozăvie, dacă nu o disperată, ajunsă în cea mai neagră mizerie !... Probabil că undeva, într-un ungher, mai are şi alţi orfani, iar firimitura asta de copilă e cea mai mare. Poate că mama ei e bolnavă, hm!... nu sînt copii de prinţ ! Sînt mulţi copilaşi pe lume, Vanea... care... deh, nu sînt copii de prinţ ! Hm !

Tăcu un minut, ezitînd.

— Să vezi, Vanea, i-am făgăduit Annei Andreevna, începu el încurcat şi nehotărît, i-am făgăduit... adică ne-am înţeles noi amîndoi, dînsa şi cu mine, să luăm o fetiţă orfană, una săracă şi mititică, s-o luăm, adică, de suflet, s-o înfiem, înţelegi ? Că tare ne e urît, aşa bătrîni şi singuri cum sîntem, hm... numai că, să vezi: în ultima vreme, Anna Andreevna se arată cam potrivnică. încearcă tu să vorbeşti cu ea, ştii... aşa, ca să pară că nu vine de la mine, ci ca din partea ta. Caută s-o convingi... pricepi ? De mult vreau să te rog... adică s-o îndemni să-i fie şi ei cu voie ; mie îmi vine prea greu să-i cer una ca asta... Ei, dar ce să ne pierdem vremea cu fleacuri! Cît despre mine, ce nevoie aş avea eu de o asemenea fetiţă ? Doar aşa... ca să se audă prin casă glas de copil... că, de fapt n-aş face-o decît pentru batrîna, să-i fie ei mai uşor, s-o mai înveselească, pentru că numai cu mine s-o fi plictisind. La urma urmei, toate astea sînt nişte prostii!

69

Nu crezi, Vanea, că aşa, pe jos, n-o să mai ajungem niciodată ? Eu zic să luăm mai bine o birjă; îmi închipui că Anna An-dreevna şi-a pierdut răbdarea tot aşteptîndu-ne...

Bătuse şapte şi jumătate cînd ajunserăm acasă la Ihmenevi.

CAPITOLUL XII

Bătrînii ţineau mult unul la altul; îi lega o dragoste trainică şi obişnuinţa statornicită de curgerea vremii. E drept că Nikolai Sergheici şi nu numai de la o vreme încoace, dar şi înainte, chiar şi în anii cei mai fericiţi ai căsniciei lor, era prea puţin comunicativ cu Anna Andreevna lui, ba cîte-odată se arăta chiar aspru, mai cu seamă de faţă cu străinii. Există firi sensibile şi de o netăgăduită delicateţe, care preferă totuşi cu îndărătnicie, cu o pudică rîvnă, să nu-şi deschidă sufletul nici chiar celei mai scumpe fiinţe, să nu-şi dezvăluie dragostea şi gingăşia nu numai în faţa altora, dar nici măcar atunci cînd se află singure, între patru ochi: dimpotrivă, adeseori într-o asemenea intimitate ele devin mai stăpînite, lăsînd doar arareori să apară la suprafaţă toată gingăşia sentimentelor lor, şi-atunei sentimentele acelea răbufnesc, se revarsă cu atît mai puternice cu

cît mai îndelung au fost reţinute. Aşa era întrucîtva şi firea bătrînului Ihme-nev, care se purta astfel cu Anna Andreevna încă din întîia lor tinereţe. O respecta şi o iubea nespus, cu toate că dînsa nu era decît o femeie tare blîndă şi iubitoare, lucru pe care, în naivitatea sa, Anna Andreevna, sinceră şi cu sufletul deschis, nu-l ştia ascunde cîtuşi de puţin faţă de el, ceea ce de multe ori îl cam supăra. După plecarea Nataşei însă deveniseră mai grijulii unul faţă de altul şi se apropiaseră mai mult; erau îndureraţi că rămăseseră singuri pe lume. Şi cu toate că nu arareori se întîmp]a ca Nikolai Sergheici să fie din cale afară de ursuz, orice despărţire, fie chiar şi numai de o oră-două, o resimţeau amîndoi dureros. Printr-o înţelegere tacită, se fereau de mult de a mai vorbi despre Nataşa, ca şi cum ea nici n-ar fi existat pe lume. Anna Andreevna nu şi-ar fi îngăduit să amintească nici măcar printr-o vagă aluzie de dînsa, în faţa soţului ei, deşi, ca mamă, îi venea

tare greu. Inima ei iertase demult. Şi se stabilise între noî deprinderea ca de fiecare dată să-i aduc veşti despre copila ei scumpă şi dragă.

De se întîmpla să nu aibă veşti mai multe zile la rînd, bătrînica era pur şi simplu bolnavă, de aceea, ori de cîte ori îmi făceam drum pe la ei, căuta să mă descoasă, să afle cele mai mici amănunte, şi întrebîndu-mă cu înfrigurare tot felul de nimicuri, îşi mai astîmpăra aleanul cu cele ce-i puteam spune. Iar într-o zi, cînd i-am şoptit că Nataşa e bolnavă, cît pe ce să moară de spaimă ; de-abia am convins-o să nu se ducă s-o vadă. Aceasta nu s-a întîmplat însă decît o singură dată. La început, nu îndrăznea să-şi destăinuie nici chiar faţă de mine dorul care o mistuia. De obicei, după ce stăteam de vorbă şi-i spuneam tot ce ştiam, găsea de cuviinţă să-şi închidă îndată inima şi să se prefacă nepăsătoare, lăsînd a se înţelege că, deşi se interesează de soarta fiicei sale, Nataşa este totuşi o criminală de neiertat. Toate astea însă numai de ochii lumii. Pentru că adesea, nemaiputîndu-se stă-pîni, Anna Andreevna izbucnea în lacrimi amare şi-mi vorbea cu nesfîrşită dragoste despre Nataşa ei, alintînd-o cu numele cele mai duioase, şi mi se plîngea de Nikolai Sergheici; iar de faţă cu el se limita doar la unele *aluzii* prudente privind mîndria şi asprimea oamenilor acelora care nu ştiu ierta greşelile altora şi spunînd că Dumnezeu nu-i izbăveşte pe cei neiertători, dar numai atît, neîndrăznind să spună nimic răspicat şi precis. In astfel de clipe, bătrînul se posomora şi se închidea pe dată în carapacea lui; părea nesimţitor la tot ce se vorbea : asculta cît asculta, încruntat, apoi brusc şi vădit forţat, poate chiar cu glas prea tare, aducea vorba despre cu totul altceva, sau, în sfîrşit, se retrăgea *la el,* lăsîn-du-ne singuri şi dînd astfel posibilitatea Annei Andreevna să-şi verse tot amarul în lacrimi şi tînguieli. Mai tîrziu, de cîte ori veneam eu, nu mai zăbovea aproape de loc cu noi; de obicei schimba cu mine un salut şi se retrăgea

numai-decît, îngăduindu-mi astfel să-i spun Annei Andreevna tot ce mai aflasem nou despre Nataşa. Tot aşa procedă şi de data aceasta.

— Sînt ud leoarcă, pretextă el de-abia intrînd, mă duc dincolo la mine; tu, Vanea, rămîi aici. Să vezi ce i s-a întîm-Plat cu locuinţa ; povesteşte-i, Vanea. Mă întorc şi eu îndată...

71

Şi bătrînul îhmenev ne părăsi în grabă, ferindu-şi pri-
virea şi oarecum stingherit de faptul că încerca astfel să ne
lase singuri. în asemenea cazuri, şi mai ales cînd revenea
mai tîrziu între noi, era de obicei oţărît şi morocănos ; tuna
şi fulgera pentru orice, furios parcă din pricina propriei lui
slăbiciuni.

— Uite-aşa face totdeauna, îmi zise bătrînica, după ce ramaserăm singuri, căci în ultimul timp renunţase la orice fel de rezervă faţă de mine; şi doar ştie bine că-i înţelegem toate şiretlicurile. Atunci ce rost mai are să se ferească de mine ? ! îi sînt oare străină ? Aşa şi cu fie-sa. Ar fi putut s-o ierte, ba poate chiar şi vrea s-o ierte ; Dumnezeu să-l mai înţeleagă! Noaptea, pe ascuns, plînge; l-am auzit doar. Numai că nu vrea să aflu. Asta e ! Mîndrie, de... Hai, spune, Ivan Petrovici, spune-mi repede : unde a fost ?

— Cine ? Nikolai Sergheici ? Păi, nu ştiu, tocmai asta
vroiam să vă întreb şi eu.

— Era cît pe-aci să leşin cînd l-am văzut că iese. Bolnav, pe vremea asta urîtă, şi încă în prag de noapte; mi-am închipuit că trebuie să fie ceva foarte important. Dar ce poate fi mai important decît ceea ce ştii şi dumneata ? Mă tot gîndeam la asta, dar nu îndrăzneam să-l întreb. De la o vreme încoace nu mai cutez să-l întreb nimic. O, Doamne ! Mi-a fost teamă şi pentru el, şi pentru ea. Dar dacă se duce la dînsa, acolo ? Să se fi hotărît s-o ierte ? Căci acum a aflat totul despre Nataşa ; cel puţin aşa cred, că ştie negreşit; şi nu mă pot dumiri de unde le-o fi aflînd. Ieri şi azi a fost tare trist şi necăjit. Dar de ce taci, Ivan Petrovici? Spune, băiatule, spune-mi ce s-a mai întîmplat acolo ? Te-am aşteptat ca pe Dumnezeu, să vii să-mi spui. Mi se pare că becisnicul acela vrea s-o părăsească pe Nataşa. Aşa e ?

I-am povestit într-un suflet Annei Andreevna tot ce ştiam. Nu-i ascundeam niciodată nimic. I-am spus că în ultimul timp Nataşa şi Alioşa nu se prea înţeleg şi că pare inevitabilă ruptura între ei, că de data asta situaţia e mai serioasă decît altă dată; că primisem cu o seară în urmă de la Nataşa un bileţel în care mă ruga să trec pe la ei astă-seară, la ora nouă ; că nici n-aş fi venit pe la ei, dacă nu-l întîl-neam pe Nikolai Sergheici, care m-a adus aici. I-am explicat Annei Andreevna amănunţit cît de gravă este situaţia : că tatăl lui Alioşa, întors acum

două săptămîni dintr-o călăto-

72

rie, nici nu vrea să audă de Nataşa şi că l-a luat de scurt pe fecioru-său ; dar ceea ce este mai grav, nici Alioşa, după cît se pare, nu e împotriva căsătoriei puse la cale de taică-său, ba pare chiar îndrăgostit de acea logodnică. Am mai adăugat că, judecind după bileţelul primit, Nataşa trece printr-o mare frămîntare, deoarece îmi scrie că totul se va hotărî în seara asta, dar ce anume nu-mi spune : şi mi se pare ciudat că-mi scrie de ieri, rugîndu-mă să fiu la ea astăzi exact la ora nouă ; de aceea trebuie să mă duc acolo neapărat, iar pentru asta va trebui să plec de la dînşii cît mai repede.

— Păi, du-te, maică, du-te, du-te negreşit! mă zori bătrînica. Cum iese dînsul, bei un ceai şi te duci... Da ce-i cu Matriona, de ce o fi întîrziind cu samovarul ? Matriona! Hai, adu mai repede samovarul! Neruşinato... Aşa, maică, bei un ceai, spune-i lui ceva, scorneşte un motiv mai potrivit, şi pleacă. Iar mîine să vii, să-mi povesteşti totul; dar vezi să vii cît mai devreme. Doamne ! să nu i se fi întîmplat vreo nenorocire ! Şi cînd te gîndeşti, ce poate fi mai rău decît acuma! Sînt sigură că Nikolai Sergheici a aflat totul, a aflat, inima nu mă înşală. Mai aflu şi eu cîte ceva prin Matriona, care se duce din cînd în cînd pe la Agasa ; Maria Vasilievna, naşa Agaşei, stă în casa prinţului. Asta o ştii şi tu. Of, tare ursuz a mai fost astăzi Nikolai al meu... începusem să-i spun ba de una, ba de alta, ştii... adică de nevoile casei, şi ce s-a mai burzuluit la mine ! Pe urmă, se vede treaba că i-o fi părut rău, şi a întors-o, zicînd că nu prea avem noi bani, chipurile. Ca şi cum din pricina banilor ar fi zbierat. După-masă s-a dus să se culce. Dar cînd m-am uitat prin crăpătura uşii (că e o crăpătură în uşă, de care dînsul nici nu ştie), l-am văzut- stînd în genunchi în faţa icoanelor şi rugîndu-se. Cînd l-am văzut aşa, mi s-au muiat picioarele. Nici ceai n-a băut, nici de dormit n-a dormit; şi-a luat pălăria şi a ieşit. Asta a fost pe la cinci. N-am mai cutezat să-l întreb încotro, că s-ar fi răstit la mine. De la o vreme încoace a cam început să ţipe tot mai des la noi — şi la mine, dar mai mult la Matriona ; şi cînd începe să ţipe, mă şi zăpăcesc, de nici nu mai ştiu pe ce lume mă aflu. îmi dau seama că o face numai aşa, ca să-şi uşureze inima, dar mie tot mi-e frică. M-am rugat lui Dumnezeu un ceas încheiat, de cum a plecat el, să-i hărăzească gînduri bune...

73

Da ia să văd şi eu bileţelul pe care zici că ţi l-a trimis Na-taşa, arată-mi-l!

I-am arătat bileţelul. Ştiam că Anna Andreevna nutrea un gînd al ei, tăinuit adînc, sperînd că Alioşa, pe care-l numea cînd nemernic, cînd băieţandru prost şi lipsit de suflet, în cele din urmă se va căsători totuşi cu Nataşa şi că tatăl său, prinţul Piotr Alexandrovici, îşi va da şi el con-simţămîntul. Gîndul acesta tainic mi-l împărtăşise şi mie în cîteva rînduri, deşi după aceea căuta într-una să mă

facă a crede că nici nu-mi vorbise despre aşa ceva. Faţă de Ni-kolai Sergheici însă pentru nimic în lume n-ar fi îndrăznit să-şi mărturisească speranţele ascunse, cu toate că îşi dădea seama că bătrînul le bănuieşte, ba, de multe ori prin vorbe spuse pe ocolite, îi şi reproşase acest lucru. Cred că el ar fi blestemat-o pentru totdeauna pe Nataşa, că şi-ar fi smuls-o cu totul din inimă, dacă ar mai fi aflat şi despre eventualitatea realizării acestei căsătorii.

Aşa credeam cu toţii în zilele acelea. îşi aştepta fata cu toată nerăbdarea, dorea s-o revadă din adîncul inimii lui de tată; dar o aştepta să se întoarcă singură, pocăită, după ce-şi va fi smuls din suflet pînă şi amintirea lui Alioşa. Era unica condiţie a iertării lui, care, deşi nemărturisită, privin-du-l mai atent, părea neîndoielnică, lesne de ghicit.

— E un băieţandru fără pic de caracter, şi lipsit de suflet, am spus-o întotdeauna, reluă Anna Andreevna. Nici n-au ştiut să-l crească cum trebuie, de aceea a ieşit un zăpăcit; cînd te gîndeşti cît îl iubeşte şi el vrea s-o părăsească, Doamne, Dumnezeule ! Ce-o să se întîmple de aci încolo cu ea, sărmana ! Şi ce-o fi găsit la cealaltă, nu pricep !

— Am auzit, Anna Andreevna, că logodnica lui e totuşi o fată fermecătoare; de altfel, însăşi Natalia Nikolaevna spune acelaşi lucru...

— Să nu crezi, mă întrerupse bătrînica. Cum, adică, fermecătoare ? Pentru voi, mîzgălitorii de hîrtie, oricare e minunată, numai fustă să fie. Iar Nataşa, dacă o laudă, o face pentru că are un suflet nobil. Asta-i! Nu ştie ea să-l reţină lîngă dînsa ; îi iartă totul, şi suferă în tăcere. De cîte ori n-a înşelat-o ! Oameni cruzi şi fără inimă ! Ştii, Ivan Petrovici, mă apucă groaza cînd mă gîndesc la mîndria care a pus stă-pînire pe ei toţi. Măcar omul ăsta al meu de s-ar îmblînzi, s-o ierte pe porumbiţa mea dragă, şi s-o cheme înapoi acasă.

74

ICum aş îmbrăţişa-o, cum aş primi-o ! A slăbit, zici ? A slăbit — aşa e ?

— Da, Anna Andreevna, a cam slăbit...

— Draga mamei, dragă ! Şi să vezi, Ivan Petrovici, ce necaz pe capul meu ! Toată noaptea şi toată ziulica de azi am plîns într-una... Ce să mai vorbim! Ţi-oi povesti pe urmă ! De cîte ori n-am dat să aduc vorba de departe, ca s-o ierte cumva ; pentru că nici nu îndrăznesc să-i spun de-a dreptul, încerc şi eu, aşa... pe ocolite... Şi o fac cu atîta frică, de mi se strînge inima : mă tem să nu se supere mai rău şi să n-o afurisească ! Nu l-am auzit încă blestemînd-o, slavă Domnului... Dar uite, mă tot frămînt, ca nu cumva s-o afurisească. Căci blestemul părintesc,x—pedeapsa Domnului. Da, uite aşa o duc zi de zi şi noapte de noapte, cu frica în sîn. Ţie însă, Ivan Petrovici, să-ţi fie ruşine : că ai crescut doar în casa noastră şi am fost pentru tine ca nişte părinţi şi, poftim, ce-ţi dete prin cap : că aia e fermecătoare ! Ia, numai s-o auzi pe Maria Vasilievna a lor ce

spune ! (M-a împins păcatul de am chemat-o o dată, într-o dimineaţă, la cafea, cînd al meu era plecat după treburi.) Mi-a povestit ea toate dedesubturile. Prinţul avea, cică, legături nepermise cu contesa ceea şi contesa îi scotea ochii că nu vrea să se însoare cu dînsa, iar prinţul găsea mereu altă pricină s-o amîne. De altminteri, încă de pe cînd trăia soţul ei, contesa asta avusese purtări cam deşucheate. Iar după ce l-a îngropat, a pornit-o haihui prin străinătăţi: italieni, franţuji, baroni, cîţi bărbaţi n-au trecut prin mîinile ei! Ei, uite, cam tot pe acolo l-a prins în gheare şi pe prinţul Piotr Alexandrovici. Primul ei bărbat, otcupciul, avusese o fată dintr-o altă căsătorie ; între timp fata a crescut. Contesa şi-a risipit curînd toată averea ; dar Katerina Feodorovna, cu anii, se făcu mare şi crescură şi cele două milioane de la Muntele de Pietate, puse acolo pe numele fetei de către tatăl ei, otcupciul. Se zice că ar avea acum vreo trei milioane. Şi ce şi-a spus prinţul atunci: hai să-l însoare pe Alioşa cu dînsa ! (Că-i şiret! Nu-i scapă nimic.) Contele, nobilul acela de la curte, ţi-aduci aminte, ruda aia a lor, e şi el de acord : că doar trei milioane nu-i o sumă de lepădat. Bine, zice, vorbiţi cu contesa. Prinţul îi spune contesei dorinţa lui. Ea sare la el: cică e o femeie dată naibii, o scandalagioaică — mamă-mamă ! Cică, pe aici au cam început să n-o mai primească, nu mai merge ca în

75

străinătate... Nu aşa, prinţe, zice ea, mai bine te căsătoreşti tu cu mine, cît despre fiică-mea vitregă nici să nu te gîndeşti c-am s-o dau după Alioşa ! Iar fata doar că nu se roagă la ea ca la icoana Maicii Domnului, atît de mult o iubeşte şi nu-i iese din cuvînt, supusă ca o mieluşică. Aşa e, se spune că-i tare blîndă, înger, nu alta! Cînd a văzut că n-o scoate la capăt cu maică-sa, prinţul îi spuse : vezi-ţi de treabă, contesă. Averea ţi-ai păpat-o şi ai intrat în datorii pînă în gît. Dacă o dai pe fiica-ta vitregă Supă Alioşa, va fi o pereche potrivită : fata e blajină, Alioşa al meu — prostănac : îi ţinem pe lîngă noi, sub tutela noastră : şi să vezi atunci că ai să ai şi tu bani; altminteri, ce mare folos că o să te măriţi cu mine ? Mare vulpoi! Ce mai încolo, încoace — mason ! Asta s-a întîmplat acum vreo jumătate de an şi pe atunci contesa, zice-se, că nu se putea hotărî, dar acuma, cică, au plecat amîndoi la Varşovia şi acolo ea s-a învoit. Asta am aflat. Mi le-a povestit toate, de-a fir-a-păr, Maria Vasilievna, care le-a auzit de la un om vrednic de toată încrederea. Ca să vezi unde-i buba : banii, Vanea, milioanele — asta-i! Nu că ar avea sau n-ar avea farmec !

Cele auzite de la Anna Andreevna mă uluiră. Se potriveau întru totul cu ceea ce aflasem şi eu în ultimele zile chiar din gura lui Alioşa. Povestindu-mi, el se străduia să-mi arate că e ferm hotărît să nu se însoare pentru bani: totuşi, Katerina Feodorovna îl tulburase şi-l fermecase. Tot de la Alioşa am mai auzit că şi tatăl său umblă să se însoare, deşi deocamdată respinge categoric aceste

zvonuri, ca să n-o înfurie înainte de vreme pe contesă. V-am mai amintit şi cu alt prilej că Alioşa ţinea tare mult la tatăl său, că-l admira şi credea în tot ce spune el ca într-un oracol.

— Precum vezi, nu-i nici ea din cine ştie ce neam mare de conţi, mult lăudata ta frumuseţe ! urmă Anna Andreevna, întărîtată la culme că-mi găsisem s-o laud pe viitoarea logodnică a tînărului prinţ. Nataşa e o partidă mult mai bună pentru el. Aia-i fată de negustor, pe cînd Nataşa noastră coboară dintr-un vechi neam de nobili, e o fată de familie bună. Aseară, bătrînul meu {uitai să-ţi spun) şi-a deschis sipetul acela bătut în fier — îl cunoşti ? — şi toată seara a scotocit prin actele de familie, preocupat şi grav. împleteam la ciorap, şi nu îndrăzneam să-l privesc. Cînd a văzut că tac mîlc, numai ce-l simt că începe să se supere, că mă strigă şi

I

case porneşte să-mi explice străvechea obîrşie a neamului nostru. Familia Ihmenev se trage încă de pe vremea lui Ivan Vasllievici cel Groaznic, din boieri de viţă veche, iar spiţa mea, a Şumilovilor, urcă pînă-n zilele lui Alexei Mihailovici *ţ: despre asta avem şi hrisoave, şi-n istoria lui Ka-ramzin[10] se pomeneşte despre neamul nostru. Şi uite aşa, maică, nici stirpea noastră nu-i mai prejos decît a altora în această privinţă. Şi de cum a început bătrînul să-mi spună toate astea, am priceput pe dată ce gînduri îl frămîntă. îl doare şi pe el, se vede treaba, că ei o dispreţuiesc pe Nataşa şi cu ce-s mai grozavi decît noi, mă rog ? Numai pentru că sînt mai bogaţi ? N-au decît! Tîlharul acela de Piotr Alexandrovici nu se gîndeşte decît la avere : cine nu-l cunoaşte ? Suflet hain şi lacom. Cică s-a dat în taină cu iezuiţii, cînd a fost la Varşovia. Să fie oare adevărat ?

— Zvonuri deşarte! am zis eu, surprins totuşi de persistenţa acestor zvonuri. Faptul însă că Nikolai Sergheici s-a apucat să-şi cerceteze actele de familie dădea de gîndit. Altădată nu i-ar fi trecut prin cap să-şi etaleze genealogia.

— Sînt fiare, nu oameni! spuse în continuare Anna Andreevna. Şi ce s-o mai fi frămîntînd acum biata mea porumbiţă ! Dar e timpul să pleci, să te duci la ea ! Matriona, Ma-triona! Ce neruşinată! Spune-mi, Vanea, n-au jignit-o cumva pe Nataşa ? De ce taci ?

Ce era să-i spun ? Bătrîna începu să plîngă. O întrebai de ce necazuri vroise să-mi vorbească adineauri.

— Of, păcatele mele, of ! Nu ne-au fost de ajuns nenorocirile de pînă acum, a trebuit să mai vină una ca să umple ochi paharul amărăciunilor noastre. Ţi-

aduci aminte, dragul meu, dar poate că tu nu-ţi aduci aminte, aveam un mic medalion, montat în aur, suvenir : ţineam în el portretul Na-taşei, de cînd era ea copilă : pe atunci îngeraşul meu n-avea decît opt anişori. îl comandasem împreună cu Nikolai Sergheici unui pictor aflat în trecere pe la noi, cred că nici de el nu-ţi mai aduci aminte. Era un pictor tare bun. A zugrăvit-o pe Nataşa ca pe un cupidon : părul blond, numai cîrlionţi, îmbrăcată cu o cămăşuţă străvezie de voal, prin care i se ghicea trupşorul roz, era aşa de drăguţă, că nu te mai saturai privind-o. L-am rugat eu pe pictor să-i pună şi două aripioare, dar n-a vrut. Mai deunăzi, după toate grozăviile care mi s-au întîmplat, an scos medalionaşul din sipet şi

77

rn-

mi l-am agăţat de un şnur la gît, lingă cruciuliţa, ferlî du-mă ca nu cumva să-l vadă bătrînul. Că doar poruncise atunci să aruncăm afară sau să ardem tot ce ne-ar fi amintit de dînsa. Eu însă vroiam să am portretul Nataşenkăi la în-demînă, ca să mă pot uita la el din cînd în cînd : şi cum îl priveam, mai vărsăm cîteva lacrimi şi mă simţeam parcă mai uşurată ; alteori, cînd rămîneam singură, îl sărutam, ca şi cum aş fi sărutat-o pe dînsa şi-i spuneam tot felul de vorbe frumoase, ba uneori, noaptea, o şi binecuvîntam, îi vorbeam cu glas tare, o mai întrebam cîte ceva, mi-o închipuiam că răspunde şi iar o întrebam. Ah, dragul meu Vanea, mi se strînge inima de durere şi acum, cînd îţi povestesc ! închi-puie-ţi, eram fericită că el nu ştie nimic de medalion. Cînd colo, ieri dimineaţă iau seama că şnurul se rupsese şi medalionul ia-l de unde nu-i! Să mor, nu altceva. Dau să-l caut, cotrobăiesc peste tot — nimic ! Caut eu mai cu grijă încă o dată, medalionul nicăieri. Unde să fie ? S-o fi desprins noaptea în aşternut, îmi zic ; răscolesc prin tot aşternutul, nu-i nici acolo. Şi totuşi, desprinzîndu-se de şnur, medalionul nu putea să cadă decît undeva prin casă şi l-o fi găsit tot careva de-al casei: şi cine altul putea să-l găsească în afară de el sau de Matriona ? Dinspre partea Matrionei n-am nici o bănuială, mi-e devotată trup şi suflet... (Hai, Matriona, vino odată cu samovarul acela !) Dar ce mă fac dacă l-a găsit el ? Stau singură, mă frămînt şi plîng într-una, nu-mi mai pot stăpîni lacrimile. Iar pe Nikolai Sergheici îl văd că e din ce în ce mai bun cu mine : mă tot priveşte cu o tristeţe duioasă în ochi, ca şi cum ar şti de ce plîng, şi-i pare rău. îmi vine atunci un gînd : de unde ar putea şti ? Nu cumva l-a găsit chiar el şi l-a aruncat pe fereastră ? Iute cum este la mînie, putea s-o facă şi pe asta : l-a aruncat, şi gata ! Acum îi pare şi lui rău, dar degeaba. M-am dus cu Matriona să-l caut pe afară, sub fereastră, dar nu l-am găsit nici acolo. Parcă a intrat în pămînt; toată noaptea m-am perpelit aşa. A fost cea dintîi noapte în care n-am ,mai binecuvîntat-o pe Nataşenka înainte de a mă culca. Of, nu-i a bine asta, nu-i a

bine, Ivan Petrovici! Tare mi-e teamă că trebuie să ne aşteptăm la ceva foarte rău; de ieri dimineaţă bocesc într-una. Te-am tot aşteptat, dragul meu, ca pe un înger salvator... să-mi descarc sufletul.

Şi bătrînica se porni iarăşi pe plîns cu lacrimi amare.

78

— Vai de mine, cît pe-aci să uit! reîncepu ea ceva mai peurmă, înviorîndu-se deodată la bucuria aducerii-aminte, nu ţj.-a pomenit nimic despre o fetiţă orfană ?

Ba da, Anna Andreevna, mi-a spus că v-aţi gîndit să luaţide suflet o fetiţă săracă, orfană. E adevărat ?

—Da de unde, dragul meu, nici prin gînd nu-mi trece ! Eu nuvreau nici un fel de orfană! Ce rost ar avea? Să-mi aducă (aminte mereu, văzînd-o, de nenorocirea noastră ? ! Afară «Je Nataşa, eu nu vreau pe nimeni. O fiică am avut, una singură vreau să-mi rămînă. Păi, ce treabă-i asta, dragul meu!, să iei un copil străin în casă ? Tu ce zici, Ivan Petrovici ? Vrea să-mi dea o mîngîiere, văzîndu-mă cum plîng într-una, ori vrea ca să-şi scoată de tot de la inimă propriul copil, îndrăgind un altul ? Ce crezi ? Ce ţi-a vorbit pe drum despre mine ? Cum ţi s-a părut ? Aspru, necăjit ? Sst! că vine ! ai să-mi spui pe urmă, pe urmă ai să-mi spui! Nu uita să vii mîine la noi...

CAPITOLUL XIII

Intră bătrînul. Cu o curiozitate pe care n-avusese tăria să nu şi-o dea în vileag, oarecum jenat, el ne privi, apoi se încruntă şi se aşeză la masă.

— Ei, ce-i cu samovarul acela ? întrebă dînsul. Nici pînă acum nu v-aţi învrednicit să serviţi ceaiul ?

— îl aduce îndată, tăicuţule, îl aduce; uite că l-a şi adus, se agită Anna Andreevna.

Şi într-adevăr, Matriona, de cum îl văzu ivindu-se pe Nikolai Sergheici, sosi cu samovarul, ca şi cum atîta aşteptase. Era o slugă veche, cinstită şi devotată, cunoscătoare într-ale stăpînilor, ceea ce nu o împiedica însă a fi totodată şi cea mai bodogănitoare slugă de pe pămînt. Avea o fire îndărătnică şi era de neclintit în încăpăţînările ei. De Nikolai Sergheici îi era teamă şi, de obicei, în prezenţa lui, se cam ferea să-şi dea drumul la gură. în schimb, cînd rămînea numai cu Anna Andreevna, îşi scotea paguba din plin, spunîndu-i obrăznicii la fiece pas, cu o făţişă pornire de a-şi domina stă-pîna, deşi, în sinea ei, o iubea cu străşnicie, după cum o iubea

79

din toată inima şi pe Nataşa. Am avut prilejul s-o cunosc ie această Matriona încă de pe cînd eram la Ihmenevka.

— Hm... Nu-i prea plăcut cînd te pătrunde ploaia,iar dumnealor *nu se gîndesc* să-ţi ofere măcar o ceaşcă de ceai... mormăia bătrînul. *j*

Anna Andreevna îmi făcu semn cu ochiul arătîndcătre dînsul. Ihmenev nu putea suferi aceste semne misterioase şi, cu toate că în clipa aceea părea a-şi

feri ochii de no}, după expresia feţei lui se putea totuşi ghici că Anna Andreevna tocmai în momentul acela îmi făcuse cu ochiul pe seama lui, şi că el ştia acest lucru.

— Am fost după nişte treburi, Vanea, mi se adresă el apoi. E o mîrşăvie ceea ce se petrece. Nu ţi-am spus ? Dumnealor mă găsesc vinovat şi vor să mă condamne cu orice preţ. Pretind că n-aş avea dovezi: că-mi lipsesc hîrtiile trebuitoare : adeverinţele, cică, nu întrunesc condiţiile legale...

Hm...

Se referea la procesul său cu prinţul: procesul se prelungise şi lua acum o întorsătură cu totul defavorabilă lui Ni-kolai Sergheici. Tăceam, neştiind ce să-i răspund. Mă privi

bănuitor.

— Ei, şi ? reluă el deodată, enervat parcă de tăcerea noastră : eu cît mai repede, cu atît mai bine. Ticălos, escroc tot n-au să reuşească ei să mă scoată vreodată, chiar dacă vor decide că trebuie să plătesc. Am, de partea mea, o conştiinţă nepătată, n-au decît să hotărască ce vor. Cel puţin se va sfîrşi odată: scap de toată sîcîiala asta. Or să mă aducă la sapă de lemn... ei, şi ? Las totul baltă şi plec în Siberia.

-— Doamne, ce-ţi mai trăsneşte prin cap ! Da ce să mergem atît de departe ? n-p rabdă inima pe Anna Andreevna să nu intervină.

— Dar aici cine şi ce anume ne este aproape ? se oţărî brutal bătrînul, bucuros parcă să întîmpine obiecţiuni.

— Oricum, sîntem printre oameni, încercă Anna Andreevna, privindu-mă îndurerată.

— Care oameni ? izbucni el, plimbîndu-şi privirea înfrigurată de la mine la dînsa şi invers. Care oameni, te întreb ? De tîlhari, clevetitori şi trădători ? De nemernici e plin pă-mîntul, îi găseşti peste tot, să n-ai nici o grijă : îi vom găsi şi în Siberia. Iar dacă nu vrei să mergi cu mine, poţi să rămîi, n-ai decît, eu nu te silesc.

— Nikolai Sergheici, scumpul meu ! Cum aş putea să ră-rijîn fără tine ? ! striga biata Anna Andreevna. Afară de tine, ştii bine că nu am pe ni...

Aci vorba i se curmă. Anna Andreevna îşi întoarse speriată privirea spre mine, implorînd parcă ajutor şi ocrotire. Bătrînul era întărîtat, gata să se lege de orice : şi n-ar fi fost nimerit să-l contrazic.

— Lăsaţi, Anna Andreevna, intervenii eu. Nici în Siberia nu-i chiar atît de rău cum s-ar părea. De-o să se întîmple... nenorocirea să vindeţi Ihmenevka, apoi ideea lui Nikolai Sergheici e chiar foarte bună. în Siberia se poate găsi un serviciu particular foarte bun şi onorabil, şi atunci...

— Bine, în sfîrşit, că barem tu, Ivane, judeci sănătos. Chiar aşa m-ara şi

gîndit. Lepăd totul şi plec.

— Ei, la una ca asta nu m-aş fi aşteptat! exclamă uluită Anna Andreevna, plesnind din palme. Tocmai tu, Vanea, să-i ţii isonul! Uite, de la tine, spun drept, chiar că nu m-ara aşteptat, Ivan Petrovici. Pe cît ştiu, afară de vorbă bună, din partea noastră nu ţi s-a tras niciodată vreun rău, şi cînd colo...

— Hahaha ! Dar tu ce-ai fi poftit ? Din ce mijloace crezi că am mai putea trăi noi aici, te-ai gîndit la asta? Bani nu mai avem. Ultimele părăluţe le cheltuim acum ! Ai vrea, poate, să mă tîrăsc pînă la uşa prinţului Piotr Alexandrovici, să-i cer iertare ?

Auzind pomenindu-se numele prinţului, bătrîna înmărmuri de frică. Linguriţa de ceai pe care o ţinea în mînă clincăni tremurat, lovindu-se de farfurioară.

— Ba nu, zău, continuă Ihmenev, aprinzîndu-se de o bucurie îndărătnică şi răutăcioasă : Tu ce zici Vanea, să mă duc, ai ? Să mă duc ? La ce bun să mai plec în Siberia ? Mai degrabă îmi pun mîine dimineaţă haina neagră, mă ferchezuiesc, Anna Andreevna îmi pregăteşte un plastron nou, bine scrobit (că de, nici nu se cade să te prezinţi într-alt fel înaintea unei feţe atît de simandicoase !) ; ca să fie în bonton, îmi mai cumpăr şi nişte mănuşi şi mă prezint frumuşel la excelenţa-sa: „Excelenţă, părintele şi binefăcătorul meu! Iartă-mă ! Iartă-mă şi miluieşte-mă cu o bucată de pîine, că am nevastă şi copii mici!" Ce zici, aşa să fac, Anna Andreevna ? Asta ai vrea tu ?

80

Si

— Dragul meu... dar eu nu vreau nimic ! Am spus-o doar aşa, în prostia mea: iartă-mă dacă te-am necăjit cumva, numai rogu-te, nu striga aşa, îngăimă bătrîna, tremu-

rînd toată.

Sînt convins că în clipa aceea sufletul bătrînului era adînc răscolit şi îndurerat văzînd lacrimile şi spaima sărmanei sale tovarăşe de viaţă ; sînt convins că suferea mai mult chiar decît dînsa, dar nu se putea stăpîni. Aşa se întîmplă uneori cu oamenii cu inimă bună s-o pui la rană : ieşindu-şi din fire, cu toată bunătatea lor, încearcă momente de adevărată voluptate scormonind propria lor nenorocire şi amărăciune, în speranţa să-şi descarce astfel necazul, chit că-şi fac rău lor înşile, ba cîteodată chiar cu preţul jignirii ce-ar putea-o aduce vreunui nevinovat, la care de obicei se întîmplă să ţină mai mult decît la orice pe lume. Femeile, de pildă, trebuie cînd şi cînd să se simtă nenorocite, nedreptăţite, chiar dacă n-au îndurat vreo nedreptate şi nu li s-a întîmplat nici o nenorocire. Şi există destui bărbaţi care seamănă în această privinţă cu femeile, deşi nimeni n-ar putea susţine că fac parte din categoria bărbaţilor cu firi slabe ori cu o structură psihică feminină. Bătrînul simţea nevoia să se certe, cu toate

că se vedea cît colo că el, cel dinţii, suferea cel mai cumplit, în clipa aceea, mi-aduc aminte, mă străfulgera un gînd : nu cumva o fi întreprins, într-adevăr, în ziua aceea, vreun pas în sensul celor presupuse de Anna Andreevna ? ! Oare nu l-o fi povăţuit cumva un gînd fericit să se ducă la Nataşa, pentru ca, răzgîndindu-se pe drum, ori ivindu-i-se în cale vreo piedică, să nu-şi mai poată realiza intenţia, cum era de altminteri şi firesc să se întîmple ? Şi iată-l acum întors acasă, furios pe el însuşi, zdrobit, ruşinîndu-se de propria lui pornire şi de sentimentele care-l împinseseră la acest pas, cău-tînd să-şi verse amarul pe altcineva pentru slăbiciunea sa, şi alegîndu-şi victima, se înţelege, chiar dintre apropiaţii lui, la care bănuia aceleaşi simţăminte şi dorinţi ? Poate că, în sinea lui, vrînd să-şi ierte fiica, îşi închipuise ce încîntată şi fericită va fi sărmana lui Anna Andreevna şi, *bineînţeles,* de vreme ce el nu izbutise, tot bătrînica se cuvenea să sufere cea dintîi de pe urma necazurilor lui.

Văzînd-o însă atît de nenorocită, tremurînd de frică în-faţa lui, i se făcu milă de dînsa. Ruşinat parcă de mînia ce-l cuprinsese doar o clipă, Ihmenev căută să se stăpînească. Tă-

82

cerea se aşternu între noi. Căutam să nu mă uit la el. Dar această clipă bună, din păcate, nu dură mult. Omul simţea nevoia să se descarce cu orice preţ, fie chiar şi printr-o izbucnire sau printr-o imprecaţie.

— înţelegi, Vanea, mi se adresă el deodată, îmi pare rău, n-aş fi vrut să deschid vorba despre asta, dar lucrurile s-au întors în aşa fel, încît trebuie să vorbesc pe faţă, fără ocolişuri, aşa cum i se cere oricărui om cinstit şi drept. înţelegi cum vine asta, Vanea ? Mă bucur că te afli la noi şi vreau s-o spun aici, cu glas tare, să mă auzi şi tu, şi să mă audă şi *alţii,* că m-am săturat de toate mofturile astea, de toate lacrimile, suspinele şi nenorocirile astea, fceea ce am smuls odată din inima mea, cu preţul sîngelui "ţiualt[1] ţl«"«u durere] cruntă, nu vreau să se mai întoarcă vrefflfată. Asta-i! C spun, şi am s-o fac. Pricepi ? Vorbesc despreTUe întîmplat cu o jumătate de an în urmă. Şi o spun categoric şi pe faţă, pentru ca nu cumva să mă înţelegi greşit, adăugă el aţintin-du-şi asupra mea privirea aprinsă, dar ferindu-se de ochii îngroziţi ai soţiei. Repet: toate astea sînt mofturi, şi eu nu le accept! Mă înfurie mai ales faptul că *toţi* mă consideră un prost şi un om de nimic, crezînd că aş fi capabil de asemenea şovăieli şi slăbiciuni... Ei îşi închipuie că sînt nebun de durere. Prostii! Mi-am smuls din inimă şi am uitat toate simţămintele de pînă acum ! Nu mai am nici un fel de amintiri. Da ! Aşa să ştiţi!

Ihmenev sări de pe scaun şi izbi cu pumnul în masă atît de tae, încît ceştile săltară cu un clinchet jalnic.

— Nikolai Sergheici! Dar nu vă e milă de Anna Andreevna ? Uitaţi-vă în ce

hal aţi adus-o, strigai eu indignat, neputîndu-mă stăpîni. N-am făcut însă altceva decît să torn gaz pe foc.

— Nu mi-e milă ! răcni el pălind şi tremurînd din tot trupul. Nu ! Pentru că nici altora nu le e milă de mine ! Nu mi-e milă, pentru că pînă şi aici, în casa mea, se pun la cale uneltiri împotriva mea, sînt ponegrit pentru destrăbălată de fie-mea, pentru una care nu merită decît blestemul şi pedeapsa cea mai cumplită !

— Tăicuţule, Nikolai Sergheici, nu blestema!... Tot ce vrei, dar numai să nu-ţi blestemi fiica ! imploră Anna Andreevna.

6*

83

— Ba am s-o blestem ! zbiera batrînul şi mai tare, pentru că văd cum toată lumea arde de nerăbdare să mă vadă ducîndu-mă la netrebnica asta ca să-i cer iertare, eu, cel obidit şi cel ponegrit! Da, da, asta vor de la mine. Pentru asta sînt chinuit zi de zi, din revărsat de zori şi pînă noaptea şi de seara pînă dimineaţa, aici, chiar aici, în casa mea, prin lacrimi, smiorcăieli, suspine, aluzii neroade ! Vor, adică, să mă înduioşeze... Poftim, citeşte, Vanea, adăugă el, scoţînd grăbit cu o mînă tremurătoare din buzunarul interior al hainei nişte hîrtii, am aici extrase din dosarul meu! Din ele reiese că sînt hoţ, şarlatan, că mi-am jefuit binefăcătorul !... Sînt calomniat, defăimat, supus oprobriului obştesc din pricina ei, a ei! Poftim, uită-te, priveşte!... Agitat, începu să scoată din buzunar, rînd pe rînd, o mulţime de hîrtii şi, pu-nîndu-le pe masă, căuta nerăbdător actul pe care voia să mi-l arate. Ca un făcut însă, documentul trebuincios nu apărea. Enervat la culme, deşertă din buzunar tot ce reuşi să cuprindă o dată cu mîna şi atunci un obiect greu căzu cu zgomot pe masă. Anna Andreevna scoase un ţipăt. Era medalionul pe care-l pierduse.

Nici nu-mi venea să-mi cred ochilor. Bătrînul tresări şi tot sîngele îi năvăli în obraz. Anna Andreevna rămase ca încremenită, cu mîinile încrucişate pe piept şi într-o nesfîr-şită rugă îl privea drept în ochi. Chipul i se luminase de speranţă. Roşeaţa bătrînului ca şi stinghereala pe care o trăda întreaga lui înfăţişare erau mai grăitoare decît orice cuvînt; bătrîna nu se înşelase : înţelegea acum în ce fel pierduse medalionul!

Pricepea că Nikolai Sergheici dăduse peste el şi, bucuros de această întîmplare, ba poate chiar tremurînd de fericire, îl ascunsese în buzunar, ferindu-l cu grijă de privirile celorlalţi ; că, probabil, pe ascuns, se uita cu dragoste nemărginită la chipul fetiţei sale dragi, îl privea cu nesaţ şi poate, aidoma sărmanei mame, se încuia în odaie, ca să poată sta de vorbă cu nepreţuita lui Nataşa, să-i răspundă la întrebări, iar noaptea, cu inima sfîşiată de durere, cu lacrimi înăbuşite în piept, mîngîia şi săruta acea imagine scumpă, şi în loc de

blesteme găsea cuvinte de iertare, binecuvîntînd-o pe aceea despre

84

tare, de faţă cu alţii, zicea că nu vrea nici sa mai audă de dînsa şi o trimitea în focul gheenei.

— Dragul meu, şi tu o iubeşti încă, şi tu ! strigă Anna Andreevna, pierindu-i orice teamă de tatăl acesta neîndurător, care doar o clipă mai înainte îşi blestemase fata.

I-a fost însă de ajuns bătrînului să audă acele vorbe, pentru ca o furie nebunească să i se aprindă în ochi. Apucă medalionul, dădu cu el de pămînt şi se năpusti furios să-l calce în picioare...

— De-a pururi, de-a pururi afurisită să fie! hîrîia el, sufocîndu-se. De-a pururi, de-a pururi!

— Doamne ! gemu bătrînica. Pe dînsa ! Dumnezeule, pe dînsa ! Pe Nataşa mea, chipul ei îl calcă în picioare ! In picioarele lui!... Tiran ce eşti! Om trufaş şi fără inimă...

Dezmeticit de strigătul deznădăjduit al soţiei sale, bătrînul se opri îngrozit de ceea ce făcuse. Apoi deodată se repezi, ridică de jos medalionul şi dădu să iasă repede din cameră, dar făcînd numai vreo doi paşi, se poticni, căzu în genunchi, duse braţele înainte, se sprijini, şi astfel proptit de divanul din faţa lui, îşi înclină capul istovit.

Plîngea ca un copil, ca o femeie. Suspinele îl înecau, îi apăsau pieptul, sălbatice, de parcă ar fi vrut să-l sfarme. Cumplitul bătrîn devenise într-o clipită mai slab decît un copil. Nu mai era în stare să blesteme, nu mai putea ; acum, nu-i mai era ruşine de noi şi, într-o înfrigurată dezlănţuire de dragoste, acoperi cu sărutări chipul fetiţei lui, pe care abia cu un minut înainte îl călcase în picioare. Părea că toată gingăşia, toată dragostea pentru fiica cea adorată, înfrînate şi tăinuite de atîta amar de vreme, răzbăteau acum la lumină cu o putere nestăvilită şi puterea aceasta năprasnică îi copleşise întreaga făptură.

— Iart-o, iart-o pe Nataşa ! îl implora, plîngînd, Anna Andreevna, aplecată deasupra lui şi îmbrăţişîndu-l cu negrăită duioşie. Cheam-o înapoi în casa ei părintească, dragul meu, şi atunci Dumnezeu însuşi, la judecata lui cea mare, o să ţină seamă de milostivirea ta smerită !...

— Nu, asta nu ! Niciodată ! se încăpăţîna bătrînul cu glas sugrumat. Asta niciodată ! Niciodată !

85

CAPITOLUL XIV

Am ajuns la Nataşa destul de tîrziu, abia pe la zece seara. Locuia acum pe Fontanka, lingă podul Semionovski, în casa prost îngrijită a negustorului Kolotuşkin, la etajul al treilea. La început, în primele zile după plecarea ei de-

acasă, ea şi cu Alioşa au stat într-o locuinţă mică, dar frumoasă şi confortabilă, la etajul doi, pe Liteinaia. Curînd însă, băierile pungii tînărului prinţ strîngîndu-se din cale afară, viaţa lor luă o altă întorsătură. Profesor de muzică, fireşte, nu se făcuse, dar în schimb se apucase să se împrumute de la oricine se nimerea, şi era plin de datorii. Banii şi-i cheltuia pentru înfrumuseţarea locuinţei sau copleşind-o pe Nataşa cu cadourile. Zadarnic se împotrivea ea acestei risipe, îl certa, ba şi plîngea din pricina aceasta. Gingaş şi sensibil, chibzuind uneori săptămîni în şir ce anume cadou să-i facă Nataşei, savurînd anticipat plăcerea surprizei şi găsind în asta, de fiecare dată, un nou prilej de adevărată sărbătoare, Alioşa, care îmi destăinuia dinainte bucuriile la care se aştepta, întîmpinînd reproşurile şi lacrimile ei, părea atît de abătut, încît ţi se făcea milă de dînsul; mai tîrziu, din cauza acestor daruri, se iscau adesea între ei chiar şi certuri grave. Pe de altă parte, Alioşa cheltuia mulţi bani chiar şi fără ştirea Nataşei, influenţat de prieteni, înhăitîndu-se cu ei şi înşelînd-o cu vreo Josefina sau Mina oarecare. Totuşi, o iubea mult... Era însă o dragoste chinuitoare : venea adeseori la mine, abătut şi trist, să-mi spună că e nevrednic de iubirea Nataşei, că el nu face nici cît vîrful degetului ei cel mic, că e brutal, şi rău, şi incapabil s-o înţeleagă. într-un anumit fel, avea dreptate : ei nu se potriveau nici pe departe ; se simţea ca un copil faţă de dînsa şi adevărul e că şi Nataşa îl socotea la fel. Cînd trecea pe la mine, îmi mărturisea cu lacrimi în ochi despre aventurile lui cu vreo Josefina, dar mă implora totodată să nu-i spun nimic Nataşei; iar cînd, după toate aceste spovedanii, sfios şi vinovat, mergea împreună cu mine la dînsa (neapărat cu mine, spunînd că altminteri se ruşinează s-o mai privească în ochi după nesăbuinţele săvîrşite şi că numai eu îi pot fi de ajutor în asemenea momente), Nataşa ghicea pe dată, dintr-o singură privire, tot ce se întîmplase. Era foarte geloasă şi nu-mi explic cum ajungea totuşi să-i

86

treacă cu vederea toate isprăvile de acest fel. De obicei, lucrurile se petreceau cam aşa: intram amîndoi, Alioşa deschidea sfios vorba şi o privea drăgăstos drept în ochi. Ea ghicea numaidecît că-i vinovat, dar nu lăsa să se bage de seamă ; nu-l întreba niciodată nimic şi nu căuta să-l des-coasă, ci, dimpotrivă, se străduia parcă anume să fie şi mai tandră, mai afectuoasă şi mai veselă ; şi n-o făcea ca în joacă, sau ca vreun şiretlic femeiesc. Nicidecum! Pentru fiinţa aceasta minunată, putinţa de a ierta şi de a mîngîia însemna o bucurie fără margini, ca şi cum iertarea însăşi ar fi avut pentru dînsa un farmec aparte, rafinat. E drept că pe atunci toate escapadele lui Alioşa se rezumau la cîte o Josefina. Văzînd-o pe Nataşa atît de blîndă şi de iertătoare, nu se mai putea ascunde şi-şi mărturisea pe loc greşeala fără a mai fi întrebat, numai ca să-şi uşureze sufletul, „ca să fie totul la fel ca mai înainte", cum obişnuia să

spună. După ce îi obţinea iertarea, se entuziasma la culme, ba uneori, plîn-gînd de bucurie şi de înduioşare, o îmbrăţişa şi o săruta. Apoi, cuprins de o veselie nebună, se apuca să descrie de-a fir-a-păr, cu o sinceritate copilărească, escapadele cu Josefina ; rîdea în hohote, se întrecea în cuvinte de laudă şi de admiraţie pentru Nataşa, şi astfel seara se încheia în dragoste şi fericire. Cînd isprăvi însă toţi banii, Alioşa începu să-şi vîndă lucrurile. La insistenţele Nataşei, descoperi o locuinţă mică şi ieftină pe Fontanka. Se întreţineau din ceea ce obţineau pe lucrurile vîndute ; în cele din. urmă, Nataşa îşi vîndu pînă şi rochiile, apoi începu să-şi caute de lucru; aflînd despre asta, Alioşa păru în culmea disperării: îşi blestema zilele, striga că se dispreţuieşte, dar nu întreprindea nimic pentru îndreptarea situaţiei. In perioada despre care este vorba acum, se pare că epuizaseră pînă şi aceste ultime resurse; o singură posibilitate le mai rămînea, să lucreze dar cîştigul acesta ar fi fost aproape infim.

încă de cînd venise Nataşa la el, se iscase o ceartă serioasă între Alioşa şi tatăl său. Intenţiile prinţului de a-şi însura băiatul cu Katerina Feodorovna Filimonova, fiica vitregă a contesei, erau pe atunci doar un proiect, dar prinţul acţiona stăruitor pentru realizarea lui; îl prezentase pe Alioşa viitoarei logodnice, îndemnîndu-l prin sfaturi şi apeluri la înţelepciune să se comporte în aşa fel, încît să-i placă fetei; dar planurile lui au fost zădărnicite chiar de contesă.

87

După aceea, prinţul nu se mai interesă prea mult de legătura fiului său cu Nataşa, lăsînd totul în seama timpului şi sperînd — cunoştea firea nestatornică a lui Alioşa — că pasiunea tî-nărului se va sfîrşi în curînd. începuse să nu mai creadă în eventualitatea unei căsătorii între Alioşa şi Nataşa, şi nu-şi mai bătea capul cu asta pînă aproape în ultimul moment, întrucît îi priveşte pe cei doi îndrăgostiţi, ei amînară chestiunea căsătoriei pînă la împăcarea formală dintre tată şi fiu şi, în general, pînă la o schimbare în mai bine a împrejurărilor. De altfel, Nataşa, pe cît se pare, n-avea de gînd să deschidă vorba despre aşa ceva. Alioşa îmi spuse o dată, îri taină, că tatăl său ar fi chiar întrucîtva bucuros de întreaga întîm-plare : îi plăcea mai ales faptul că Ihmenev apărea astfel într-o situaţie umilitoare. Aparent, prinţul continuă să-şi manifeste nemulţumirea, micşoră suma şi aşa destul de redusă cu care îşi subvenţiona fiul (era tare zgîrcit faţă de Alioşa), ba îl mai şi ameninţă că îl va lipsi de orice ajutor bănesc. Curînd însă, plecă în Polonia împreună cu contesa, care avea nişte treburi pe acolo şi în călătoria aceea nu încetă o clipă să stăruie asupra proiectului său de încuscrire. Ce-i drept, Alioşa era încă prea tînăr pentru însurătoare, dar logodnica pe care i-o găsise prinţul avea prea multă avere, aşa că nu voia să-i scape un asemenea prilej. în cele din urmă, prinţul îşi atinse scopul. Curînd ne-a ajuns la ureche vestea că planul său avea sorţi de izbîndă. Ceea ce relatez acum se petrecea

tocmai după întoarcerea lui la Pe-tersburg. îşi întîmpinase fiul cu afecţiune, dar trăinicia legăturii acestuia cu Nataşa îl surprinsese extrem de neplăcut, începu să se îndoiască de reuşita planului său, ba chiar îl cuprinse şi oarecare teamă. De aceea îi ceru lui Alioşa cu toată hotărîrea s-o rupă cu Nataşa ; curînd însă găsi cu cale să folosească un mijloc mai sigur de a obţine acest lucru : îl duse pe Alioşa la contesă. Fiica vitregă a acesteia putea fi socotită o adevărată frumuseţe : foarte tînără, aproape un copil încă, de o bunătate rară, cu sufletul senin, neîntinat, era veselă, deşteaptă şi plinăMe gingăşie. Prinţuî socotise că în cele şase luni care se scurseseră, Nataşa va pierde pentru fiul său farmecul noutăţii şi că Alioşa va privi acum cu alţi ochi pe viitoarea lui logodnică. Socotelile sale se adeveriră numai în parte. într-adevăr, Alioşa se îndrăgosti de tînăra fată. Aş vrea să mai adaug că prinţul

devenise pe neaşteptate deosebit de atent şi de bun faţă de el (deşi tot nu-i dădea încă bani). Dar Alioşa simţea că bunătatea aceasta a tatălui său ascunde o hotărîre nestrămutată, şi de aceea era cam trist, dar nu chiar atît cît ar fi fost dacă n-ar mai fi văzut-o zilnic pe Katerina Feodorovna. Ştiam că nu mai fusese de cinci zile pe la Nataşa. De aceea, în drum spre casa ei, după ce am plecat de la Ihmenevi, mă gîndeam cu nelinişte la ceea ce avea să-mi spună. Am zărit de departe lumină la fereastra ei. Ne înţelesesem încă mai demult că, dacă va avea nevoie neapărat să mă vadă, să lase o luminare aprinsă la fereastră, pentru ca, dacă s-ar întîmpla să trec pe acolo (şi lucrul acesta mi se întîmpla să-l fac în fiecare seară), să pot ghici după acea lumină neobişnuită din fereastră că sînt aşteptat şi că ea are nevoie de mine. în ultimul timp, Nataşa lăsa deseori luminarea aprinsă la fereastră...

CAPITOLUL XV

Nataşa era singură. Măsura odaia de la un capăt la altul, cu paşi neauziţi, cu braţele încrucişate la piept, adînc îngîn-durată. Samovarul de pe masă, aproape stins, mă aştepta de mult. Nataşa zîmbi şi îmi întinse mîna în tăcere. Avea faţa palidă. Zîmbetul ei trăda suferinţă, duioşie şi o îndelungă răbdare. Ochii ei albaştri, senini îmi părură şi mai mari ca de obicei, părul parcă şi mai des, şi aceasta, fără îndoială, din pricină că slăbise şi era bolnavă.

— Credeam că n-ai să mai vii, zise ea dîndu-mi mîna ; mă gîndisem chiar s-o trimit pe Mavra să afle ce-i cu tine; mă temeam să nu te fi îmbolnăvit iarăşi.

— Nu, nu sînt bolnav, dar am fost reţinut în altă parte, o să-ţi povestesc îndată. Dar ce-i cu tine ? Ce s-a întîmplat ?

— Nu s-a întîmplat nimic, îmi răspunse ea avînd aerul că este surprinsă. De ce mă întrebi ?

— Păi, mi-ai scris... nu mi-ai scris ieri să vin ? Mi-ai fixat şi ora : să nu vin nici mai devreme, nici mai tîrziu. Asta mi s-a părut cu totul neobişnuit.

— Aşa e ! îl aşteptam ieri pe *el...*

89

— Cum ! N-a mai fost de atunci pe la tine*!*

— De-atunci! Şi mi-am zis că dacă nu vine, să stăm puţin de vorbă noi doi; vreau să mă sfătuiesc cu tine, adăugă ea după o scurtă tăcere.

— Dar în seara asta nu-l mai aştepţi ?

— Nu, nu-l aştept : în seara asta e *acolo...*

— Tu ce crezi, Nataşa ? N-o să mai vie chiar de loc ?

— Ba o să vie, fireşte, răspunse ea pe un ton deosebit de grav, privindu-mă drept în ochii mei.

îi displăcea graba cu care îi puneam aceste întrebări. Tăcurăm o bucată de vreme continuînd să ne plimbăm prin

cameră.

— Ştii cum îmi treceam timpul aşteptîndu-te, Vanea ? JVTă plimbam prin odaie, recitind nişte versuri; îţi mai aduci aminte ? Clopoţelul, drumul de iarnă : „Cîntă vesel pe masă vechiul meu samovar...", le-am citit noi odată, demult, împreună :

Vijelia a stat; drumu-i iar luminat " Cu puzderii de ochi noaptea cată în sus...

Şi pe urmă :

Pătimaşă se-aude o voce cîntînd,
Clopoţelul o-ngînă uşor :
„Dragul meu va veni, va veni în curînd
Şi-l voi strînge la pieptu-mi cu dor !
Şi mi-e cuibul un rai — abia zorii apar
Că pe geamuri argintul şi-l lasă zălog ;
Cîntă vesel pe masă vechiul meu samovar,
Focu-n soba încinsă trosneşte arar
Luminînd patul-nalt cu polog..."

— Ce frumos ! Ce versuri răscolitoare, Vanea, şi ce tablou feeric, cu cîte rezonanţe... Totul e doar o canava, pe care desenul e abia schiţat, poţi broda ce-ţi place. Două simţăminte se întîlnesc : unul de demult şi altul de acum. Samovarul, pologul, totul îţi pare atît de familiar, atît de apropiat... Parcă te-ai afla într-o căsuţă din capitala noastră de judeţ ; întrevăd aievea căsuţa aceea mică, nouă, ridicată

90

din bîrne şi neîmbrăcată încă în căptuşeala de scînduri... Iar pe urmă tabloul

următor :

Iar se aude o voce duioasă cîntînd,
Clopoţelul suspină uşor :
„Dragul meu de demult de-o veni într-un rînd
Dezmierda-mă-va trist, ciînditor.
Şi mi-e viaţa un chin, frig în casă-i şi strimt,
Suflă vîntul prin geam; glas de vifor ascult...
Doar un vişin stingher stă în ninsu-i veşmînt
Insă poate nici el nu mai e pe pămînt
Şi-a murit sub fereastră demult.
Prăfuit, în ungher stă pologul uitat,
Prin odaie, bolnavă, mă plimb nencetat
Şi-aş pleca la ai mei, în zadar îl aştept...
O ocară cerşesc, ori un sfat înţelept...
N-are cine să-mi dea... Doar un glas sugrumat —
O *bătrînă mai bombăne..."*

— „Prin odaie, bolnavă, mă plimb nencetat"... cît e de adevărat ! „O ocară cerşesc, ori un sfat înţelept" — cîtă gingăşie, cît alean se ascunde în aceste versuri, şi cîtă suferinţă de pe urma amintirilor, suferinţă pe care tu singur ţi-ai pricinuit-o, pentru ca să te desfeţi acum cu ea... Doamne, cît e de adevărat! Aşa se întîmplă uneori !...

Stăpînindu-şi parcă un spasm în gît, Nataşa tăcu...

— Vanea, dragul meu !... îşi reveni ea într-un tîrziu, dar se opri deodată, parcă uitînd ce voia să-mi spună, sau poate fiindcă n-avea ce-mi spune şi nu vorbise decît într-o doară, fără un gînd anume, la îndemnul cine ştie cărui simţămînt neaşteptat.

Plimbarea noastră prin cameră continuă fără întrerupere. Băgai de seamă că avea candela aprinsă în faţa icoanei. în ultima vreme, un tot mai puternic sentiment de evlavie pusese stăpînire pe Nataşa, deşi nu-i plăcea să i se vorbească despre asta.

— Ce-i mîine, sărbătoare ? Văd că ai candela aprinsă.

— Nu, nu e sărbătoare... Dar, stai jos, Vanea, trebuie să fii tare obosit... Vrei un ceai ? în seara asta n-ai băut încă ceai, nu-i aşa.

91

— Să ne aşezăm Nataşa. Ceai am băut. «

— De unde vii tu acum ?

— De la ei.

Cînd vorbeam cu Nataşa, aşa obişnuiam totdeauna să-i numim pe ai ei de acasă.

— De la ei ? Păi, cînd ai avut vreme să treci şi pe acolo ? Te-ai dus singur, sau te-au chemat ei?...

întrebările ei curgeau precipitate, una după alta. Pălise şi mai tare la faţă de emoţie. I-am istorisit de-a fir-a-păr întîlnirea cu bătrînul, convorbirea cu mama ei, scena cu medalionul, totul, întocmai cum se petrecuse, fără să-mi scape cel mai mic amănunt, căci nu-i ascundeam niciodată nimic. Mă asculta, prinzînd cu nesaţ fiecare vorbă. Ochii i se înceţoşară. Scena cu medalionul o tulburase peste măsură.

— Ia stai, Vanea, stai puţin, mă pomeneam că mă întrerupe adesea, vreau să-mi povesteşti cu de-amănuntul tot, să nu-ţi scape nimic, fiindcă nu prea le spui tu pe toate !

I-am repetat încă şi încă o dată cele întîmplate, răspun-zînd mereu la nenumăratele întrebări, care se stîrneau din dorinţa de a afla noi şi noi amănunte.

— Crezi într-adevăr că a vrut să vină la mine ?

— Nu ştiu, Nataşa, nu mi-am făcut încă nici o părere despre asta. Că-i e dor şi că te iubeşte mult e limpede. Dar că avea de gînd să vină să te vadă, sau nu — asta... asta...

— Şi zici că a sărutat medalionul ? repetă ea întrebarea. Şi ce spunea cînd îl săruta ?

— Vorbe fără şir, exclamaţii: te striga pe numele cele mai duioase, te chema...

— Mă chema ?

— Da!

Nataşa începu să plîngă încet.

— Sărmanii! o auzii. Nu mă mir că ştie totul, întregi ea după o scurtă tăcere. A aflat o mulţime de lucruri şi despre tatăl lui Alioşa.

— Nataşa, îndrăznii după o clipă de ezitare, să mergem la ei...

— Cînd ? întrebă ea, pălind şi săltîndu-se puţin de pe fotoliu. îşi închipuise că ţin să mergem numaidecît. Nu, Vanea, adăugă apoi, lăsîndu-şi mîinile pe umerii mei cu un zîmbet plin de tristeţe, nu, dragul meu ; e dorinţa ta de totdeauna, însă... mai bine să nu-mi mai vorbeşti de asta.

02

— Şi nu va avea niciodată, niciodată sfîrşit această îngrozitoare neînţelegere ? strigai întristat. Eşti oare atît de orbită de mîndrie, încît nu vrei să faci tu primul pas ? Căci ar trebui să-l faci tu cea dintîi... Poate că tatăl tău atît aşteaptă, ca să te poată ierta.J ElJJ..tată.:,, l[a]i făcut să sufere ! Respectă-i ceî puţin mîndriay e firească, legitimă ! Ai datoria s-o faci; încearcăi şi el te va ierta, fără nici un fel de condiţii...

— Fără nici un fel de condiţii! E cu neputinţă ; şi să nu-mi reproşezi, Vanea, ar fi zadarnic. M-am gîndit la asta şi mă gîndesc mereu zi şi noapte. După ce am plecat de la ei, aproape că n-a fost zi de la Dumnezeu să nu mă gîndesc. Dar a cîta oară vorbim noi iar şi iar despre asta ? ! Doar ştii şi tu că aşa ceva este cu neputinţă !

— încearcă totuşi!

— Nu, dragă prietene, nu se poate. Dacă încerc, n-am să-l fac decît să se înverşuneze şi mai mult împotriva mea. Ceea ce este iremediabil n-ai cum să mai îndrepţi; şi vrei să ştii ce anume este aci iremediabil ? Nu se mai pot întoarce fericitele zile ale copilăriei, pe care le-am trăit alături de ei. Chiar şi iertîndu-mă, aşa cum sînt astăzi, tata tot nu m-ar mai recunoaşte. Mă ştia o fetiţă, un copil mai mărişor. Mă iubea şi se bucura de naivitatea mea copilărească, mă dez-mierda. Pînă în ultima clipă, înainte să fi plecat eu de la ei, tot mă mai mîngîia pe cap, de parcă aş fi fost tot ca la şapte ani, cînd, aşezată pe genunchii lui, îi cîntam cîntecele mele de copil. Din fragedă copilărie pînă în ziua plecării mele, n-a fost seară în care să nu fi venit lîngă patul meu, să mă bine-cuvînteze la culcare. Cu o lună înainte de nenorocirea noastră, îmi cumpărase, în taină, nişte cercei (de care eu aflasem însă) şi se bucura ca un copil, închipuindu-şi ce bucuroasă voi fi de acest dar ; şi cît de necăjit a fost şi cît de supărat pe noi toţi, mai întîi şi-ntîi pe mine, fireşte, cînd i-am spus că ştiam de mult ce dar îmi pregătise. Cu trei zile înainte de plecarea **mea,** băgase de seamă că sînt tristă ; îl năpădise şi pe el mîhnirea, de era cît pe-aci să se îmbolnăvească ; şi ce crezi ? Ca să mă distreze, cumpără nişte bilete de teatru. Sărmanul, cu asta vroia el să mă lecuiască ! Repet, Vanea, tata mă ştia şi mă iubea ca pe o copilită, nici n-ar fi vrut să se gîndească vreodată că voi deveni femeie... Pentru nimic în lume nu-i trecea aşa ceva prin cap. Dacă m-aş întoarce acum acasă, nu

m-ar mai recunoaşte. Chiar iertîndu-mă, zic, pe cine o să în*-tîmpine? Nu mai sînt fetiţa de altădată, am trecut prin atîtea în răstimp ! Şi de i-aş intra în voie, n-ar înceta să ofteze gîndindu-se mereu le fericirea noastră de altădată, cu părerea de rău că nu mai sînt aceeaşi care am fost odinioară, cînd el mă iubea ca pe un copil; căci trecutul pare întotdeauna mai frumos. Iar amintirile sînt dureroase ! Ah, ce frumos e trecutul, Vanea ! exclamă ea, furată de gînduri, dar se întrerupse o dată cu rostirea acestor cuvinte, ţîşnite din străfundul inimii şi al durerii.

— E adevărat ce-mi spui, Nataşa, şi asta înseamnă că el va trebui să te cunoască din nou, aşa cum eşti acum, şi să te îndrăgească iarăşi. Ar trebui mai ales să te cunoască şi te va îndrăgi negreşit aşa cum eşti. Nu-ţi închipui, cred, că nu se va strădui să te cunoască şi să te înţeleagă şi într-altfel, tocmai el, omul cel mai bun, cu o inimă atît de minunată!

— Ah, Vanea, nu fi nedrept! Ce lucruri deosebit de complicate ar avea de înţeles la mine ? Nu la asta mă gîn-deam. Vezi tu, dragostea părintească îşi are şi ea geloziile ei. 11 doare mai ales faptul că tot ce-a fost între mine şi Alioşa s-a înfiripat şi s-a petrecut fără ca el să se fi gîndit la o asemenea eventualitate. Că n-a ştiut să vadă la timp. Şi-o fi dînd seama, în sinea lui, că nici nu bănuise această posibilitate, iar nefericitele urmări ale dragostei noastre, fuga mea — toate acestea le trece numai pe seama firii mele ascunse şi „nerecunoscătoare". Nu m-am dus la el, chiar de la începutul începutului, să-i destăinui tot ce aveam pe suflet, întreg vălmăşagul frămîntărilor mele din clipa în care am simţit că iubesc; dimpotrivă, mi-am zăvorît simţămintele, mi le-am ascuns de dînsul şi crede-mă, Vanea, toate astea el le socoate mai jignitoare decît urmările propriu-zise ale dragostei mele, adică decît faptul că am plecat de la ei şi m-am dăruit cu totul celui pe care-l iubeam. Să zicem că m-ar primi ca un tată iubitor, cu bunătate şi căldură ; şi totuşi, gîndeşte-te, sămînţa duşmăniei nu va dispărea. A doua sau a treia zi după întoarcerea mea, au să înceapă amărăciunile, îndoielile, reproşurile. De altfel, nici nu m-ar ierta, cum îţi închipui tu, aşa, fără nici un fel de condiţii. Să presupunem că am să-i spun cu toată sinceritatea că-mi dau seama cît de mult l-am jignit, cît de vinovată sînt faţă de el, şi, cu toate că mă va durea mult dacă n-o să priceapă cît

94

m-a costat întreaga *fericirea* asta cu Alioşa, nici prin ce suferinţe am trecut, eu fireşte că am să-mi stăpînesc durerea, că am să rabd orice ; dar toate acestea pe el nu-l vor mulţumi. El îmi va cere o compensaţie pe care n-aş putea să i-o dau; îmi va pretinde să-mi reneg trecutul, să mi-l smulg din inimă, să-l blestem pe Alioşa şi să regret dragostea pe care am avut-o, pe care o am pentru el. îmi va pretinde imposibilul: reîntoarcerea zilelor senine de odinioară şi uitarea desăvîrşită a celor trăite în ultima jumătate de an. Iar eu, eu n-am să pot blestema pe nimeni, şi nici să regret, şi nici să am mustrări de cuget... Se vede că aşa a fost să fie, că aşa o fi trebuit să se întîmple... Nu, Vanea, e cu neputinţă să mă întorc acum la ei. Nu-i încă vremea.

— Şi cînd o să vină acea vrerne ?

— Nu ştiu... Trebuie să ne răscumpărăm dinainte fericirea viitoare; s-o plătim cumva, prin noi suferinţe... Da, da, suferinţa purifică totul! Ah, Vanea, cîtă durere îi este dat omului să îndure în viaţă !

O priveam mut, copleşit de gînduri.

— De ce te uiţi aşa la mine, Alioşa, adică nu, iartă-mă, Vanea ? La ce te uiţi ? mă întrebă surîzînd de greşeala pe care o făcuse.

— Mă uit la zîmbetul tău, Nataşa. De unde îl ai ? Altădată surîdeai altfel.

— Şi ce găseşti tu în zîmbetul meu ?

— E drept că i-a mai rămas ceva şi din naivitatea copilărească de odinioară... Totuşi, acum, cînd zîmbeşti, am impresia că văd cîteodată răzbătînd pe chipul tău durerea. Ai slăbit, Nataşa, iar părul ţi s-a făcut parcă mai des... Ce fel de rochie e asta pe tine ? O aveai încă de-acasă ?

— Ce mult ţii tu la mine, Vanea ! şopti ea, privindu-mă cu duioşie. Şi tu, ce faci tu acum ? Cum îţi mai merg treburile ?

— Cu mine, nici o schimbare ; scriu mereu la roman, deşi nu prea merge, mi-a secat inspiraţia! Să scriu aşa, la nimereală, cine ştie, poate c-ar ieşi la fel de interesant, însă n-aş vrea să compromit o idee frumoasă. E una din ideile cele mai scumpe mie. Totuşi, romanul trebuie predat la **ter-i** men. Mă bate gîndul să mă las de el şi să scriu mai bine o nuvelă, ceva uşor şi graţios, fără tendinţe sumbre... Dar absolut fără nici una... Toată lumea să fie veselă şi fericită !...

05

— Sărmanul meu truditor ! Şi cu Smith cum a rămas *f*

— Păi, Smith e mort.

— Nu ţi s-a arătat ? Iţi vorbesc serios, Vanea, eşti bolnav, ai nervii zdruncinaţi, trăieşti într-o lume de năluciri. Toate astea le-am observat cînd mi-ai povestit despre locuinţa ta cea nouă. Cum e locuinţa ? E umedă, nesănătoasă, nu-i aşa ?

— Da ! Şi mi s-a mai întîmplat o ciudăţenie în seara asta. Lasă că-ţi povestesc altă dată.

Nataşa nu mai auzea ce-i spuneam, se adîncise într-ale ei.

— Nu pricep, cum am putut să plec atunci de la *ei.* Eram ca în delir, adăugă ea într-un tîrziu, aţintind asupră-mi o privire care nu aştepta răspuns.

în clipele acelea, chiar dacă i-aş fi spus ceva, Nataşa tot nu m-ar fi auzit.

— Vanea, îmi zise apoi în şoaptă. Te-am chemat ca să-ţi spun ceva.

— Ce anume ?

— Că... mă despart de el.

— Te-ai şi despărţit, ori ai de gînd s-o faci de acum înainte ?

— Trebuie să sfîrşesc odată cu această viaţă. Pentru asta te-am chemat, ca să-ţi spun tot ce am pe suflet şi tot ce ţi-am ascuns pînă azi. De obicei începea astfel cînd vroia să-mi încredinţeze gîndurile şi dorinţele ei ascunse şi aproape întotdeauna ştiam dinainte — şi de cele mai multe ori tot de la dînsa — cam ce avea să-mi spună.

— Ah, Nataşa, de o mie de ori am mai auzit toate astea de la tine ! Fireşte, nu mai puteţi trăi aşa cum vă găsiţi; legătura voastră e ciudată, tare ciudată, de fapt, nu vă leagă nimic. O întrebare, însă : vei avea destulă tărie ca să te desparţi de el ?

— Ceea ce ai auzit, cum spui, de la mine pînă acum, n-a fost decît

frămîntarea intenţiei, Vanea; acum însă m-am hotărît. îl iubesc nespus, şi totuşi, parcă i-aş fi în acelaşi timp şi cel mai mare duşman ; îi distrug viitorul. Trebuie să-i redau libertatea. Cu mine nu se poate căsători; nu e în stare să-l înfrunte pe tatăl său. Şi nici eu n-aş vrea ca el să se simtă legat de mine. De aceea sînt aproape bucuroasă că s-a îndrăgostit de logodnica pe care i-au găsit-o. Aşa îi va fi

96

In ai lesne să se despartă de mine. Trebuia sa mă hotar asii; odată la asta ! E de datoria mea... De vreme ce-l iubesc, tre- l buie să sacrific totul pentru el, ca să-i dovedesc dragostea mea; e de datoria mea, nu-i aşa ?

— Şi totuşi, n-ai să-l poţi convinge, Nataşa...

— Nici n-am să încerc. Voi continua să fiu faţă de el ca şi pînă acum, chiar de-ar fi să apară în clipa asta. Dar trebuie să aflu un mijloc care i-ar putea îngădui să mă părăsească fără remuşcări. Asta mă obsedează şi mă chinuie, Vanea : ajută-mă, sfătuieşte-mă, ce să fac ?

— Există doar o singură cale : să încetezi a-l mai iubi şi să îndrăgeşti pe altcineva. Nu ştiu însă, dacă ar mai ajuta la ceva. Altminteri, îi cunoşti firea... Uite, n-a mai venit pe la tine de cinci zile, aşa e ? închipuie-ţi că te-a părăsit de tot; e de ajuns însă să-i scrii că-l părăseşti chiar tu, şi ai să vezi cum o să alerge într-un suflet la tine.

— De ce nu-l poţi suferi, Vanea ?

— Eu? !

— Da, tu, tu ! îl duşmăneşti şi în faţă, şi pe ascuns ! Nu; eşti în stare să rosteşti o vorbă despre el, fără s-o încarci de răzbunare. De nenumărate ori am băgat de seamă că-ţi face-o adevărată plăcere să-l umileşti, să-l ponegreşti! Da, chiar aşa : să-l ponegreşti, nu greşesc cînd o spun !

— Am auzit-o de nenumărate ori de la tine. Ajunge, Nataşa, hai să vorbim despre altceva.

— Aş vrea să mă mut într-o altă locuinţă, îmi spuse ea după o scurtă tăcere. Nu fi supărat, Vanea...

— La ce ţi-ar folosi ? Te va găsi şi acolo... Cît despre mine, nu mă supăr, credemă !

— Dragostea e puternică: iar dragostea lui cea nouă poate că-l va reţine. Chiar dacă s-ar întoarce la mine, n-ar fi decît numai pentru cîteva clipe, ce zici ?

— Nu ştiu ce să-ţi spun, Nataşa... totul la el, tot ce face este lipsit de logică elementară. Vrea să se însoare cu cealaltă, şi să te iubească în acelaşi timp şi pe tine. Nu mi-e lămurit cum reuşeşte el să le împace toate astea.

— Dacă aş şti sigur că o iubeşte cu adevărat, m-aş hotărî de îndată... Vanea ! Să nu-mi ascunzi nimic ! Poate că ştii ceva ce nu vrei să-mi spui ?

Mă iscodea înfrigurată.

«— Nu, nu ştiu nimic, draga mea, îţi dau cuvîntul meu de onoare că nu ştiu. Am fost întotdeauna sincer cu tine. De altfel, uite ce-aş mai crede : poate că nici nu-i îndrăgostit de fiica vitregă a contesei, cum ne închipuim noi. S-ar putea să fie doar o pasiune trecătoare...

— Crezi, Vanea ? Doamne, dacă aş şti cu certitudine ! Ah, cît aş vrea să-l văd acum, o clipă doar. Aş afla, după faţa lui, totul! Dar nu vine ! Nu vine !...

— îl aştepţi, Nataşa ?

— Nu; ştiu că e la ea... am trimis pe cineva să afle. Tare aş vrea s-o văd şi eu... Ascultă, Vanea, poate să-ţi pară că vorbesc prostii, dar n-aş putea oare s-o văd ? Nu s-ar putea să ne întîlnim undeva ? Ce părere ai ?

îmi aştepta, neliniştită, răspunsul.

— S-ar putea s-o vezi. Dar va fi oare de ajuns s-o vezi

numai ?

— Mie mi-ar fi suficient şi atîta, căci aş ghici îndată totul, dintr-o singură privire. Ascultă, nici nu ştii ce proastă m-am făcut în ultima vreme; mă învîrtesc prin odaie, singură, mereu singură, cu gîndurile mele; gîndurile mi se învălmăşesc în cap, şi mi-e atît de greu ! Şi, uite, ce mi-a trecut prin minte, Vanea : n-ai putea să faci cunoştinţă cu ea ? Te auzeam parcă o dată spunînd că mama logodnicei lui, contesa, ţi-a lăudat romanul; mi se pare că te duci din cînd în cînd pe la seratele prinţului R...; vine şi ea pe acolo. Fă în aşa fel, ca să-i fii prezentat. Sau ar putea să te prezinte chiar Alioşa. Caută s-o cunoşti. Şi ai să-mi povesteşti totul despre dînsa.

— Nataşa, scumpa mea, să lăsăm deocamdată, vom mai vorbi noi de asta. Dar uite ce te-aş ruga să-mi spui: oare crezi cu adevărat că ai să afli destulă tărie în tine ca să te desparţi de el ? Gîndeşte-te ce se petrece cu tine numai în clipa asta : ai putea să pretinzi că eşti acum liniştită ?

— Voi găsi în mine tăria necesară ! răspunse ea tărăgănat, aproape în şoaptă. Pentru el aş face orice. Viaţa mea i-am dăruit-o lui! Dar nu mă rabdă inima, Vanea, să-l ştiu acum la dînsa, uitînd cu totul de mine, că stă lîngă ea, îi spune fel de fel de lucruri, rîde... ţi-aduci aminte cum se întîmpla să stea aici, lîngă mine... îi caută privirea... întotdeauna se uită aşa, în adîncul ochilor ; şi nici nu se gîndeşte că eu sînt aici... cu tine.

Se întrerupse şi mă privi disperată.

— Cum vine asta, Nataşa, nu mai înţeleg nimic ! Chiar adineauri, cu cîteva clipe mai înainte, mi-ai spus chiar tu că...

— Uite aşa ! Toţi deodată, ne despărţim cu toţii deodată ! mă întrerupse ea,

cu ochii scăpărători. Chiar eu am să-l binecuvîntez. E mai bine ca despărţirea să pornească de la amîndoi. Mi-e atît de greu, Vanea, să mă gîndesc, numai să mă gîndesc că el, cel dintîi, mă va uita ! Ah, Vanea, de-ai şti ce-nseamnă chinul ăsta ! Nici eu nu mai înţeleg ce-i cu mine : raţiunea îmi spune că aşa trebuie să se întîmple, iar cînd e vorba ca lucrurile să se întîmple cu adevărat, atunci e cu totul altfel! Ce să mă fac ! ?

— Lasă, Nataşa, lasă, nu te mai gîndi la asta, linişteşte-te !

— De cinci zile, în fiecare oră, în fiecare minut... în veghe şi prin somn, tot la el mă gîndesc, mereu la el! Ascultă Vanea, mergem acolo. Te rog condu-mă !

— Linişteşte-te, Nataşa...

— Ba nu, ba nu, să mergem. Pentru asta te aşteptam. De trei zile mă frămîntă gîndul acesta. Pentru ce crezi că te-am chemat ? Trebuie să mă însoţeşti pînă acolo : nu-mi refuza rugămintea... Te-am aşteptat... De trei zile... într-una... Acum e serată la ei... El e acolo... Să mergem !

Părea în delir. în clipa aceea, auzii în antreu un zgomot: mi se păru că Mavra se ceartă cu cineva.

— Ia stai, Nataşa, cine o fi ? întrebai, ascultă !

Un zîmbet de neîncredere i se zugrăvi pe obraz, ascultă şi deodată păli.

— Doamne ! Cine-i acolo ? murmură ea aproape neauzit. Ar fi vrut să mă reţină, însă eu ieşisem repede în antreu,

la Mavra. Da, presimţirea n-o înşelase! Era el, Alioşa. Tocmai o întreba ceva pe Mavra, care nu-l lăsa să intre.

— De unde-mi vii în halul ăsta ? se răstea ea. Cum, ce-i ? Pe unde tot umbli ? Ei, hai, fie, intră ! Pe mine să ştii că n-ai să mă împaci cu una, cu două ! Intră ; să te văd acu ce-o să-i mai îndrugi ?

— Nu mi-e teamă de nimeni! Şi uite că am să intru ! îşi făcea curaj Alioşa, oarecum încurcat.

— Ei, hai, intră ! Te văd eu, cît de grozav eşti!

— Şi ce, crezi că n-am să intru ? ! Ah, eşti şi dumneata aici! exclamă el, zărindu-mă. Ce bine-mi pare că te aflu aici! Ei, uite... am venit şi eu ; nici nu ştiu ce să fac...

— Intră, şi gata, îl îndemnai, de ce te temi?

— Ba nu mă tem de loc, te-asigur, pentru că, zău, nu sînt vinovat cu nimic. Dumneata crezi că am vreo vină ? Poftim, ai să vezi pe dată cum mă justific. Nataşa, îmi dai voie să intru ? strigă el cu un curaj forţat, oprindu-se şovăitor în faţa uşii închise. Nu se auzi însă nici un răspuns.

— Ce-i asta ? mă întrebă el neliniştit.

— Ce poate să fie, chiar acum era acolo; poate doar... Alioşa împinse uşa încetişor, aruncînd o privire sfioasă

prin odaie. Nu se vedea nimeni.

. Apoi o zări într-un colţ, între dulap şi fereastră. Stătea acolo, ca şi cum ar fi vrut să se ascundă, mai mult moartă decît vie. Cînd mi-aduc aminte de momentul acela, nici acum nu pot să nu zîmbesc. Alioşa se apropie privind-o îngrijorat.

— Nataşa, ce-i cu tine ? Bună seara, Nataşa ! rosti el cu sfială, privind-o temător în ochi.

— Nu-i... Nu-i nimic, ce vrei să fie ? răspunse ea peste măsură de tulburată, ca şi cum ea ar fi fost cea vinovată.

Să-ţi fac un ceai ?

— Nataşa, ascultă-mă, bîigui Alioşa cu totul zăpăcit. Mă crezi poate vinovat, dar n-am nici o vină, ţi-o jur, nu sînt de loc vinovat! Să vezi, îţi povestesc îndată.

— Dar pentru ce ? murmură Nataşa, nu-i nevoie... Dă-mi mai bine mîna şi... gata... ca de obicei... Cu aceste vorbe, ieşi din colţul ei; obrajii începuseră să i se îmbujoreze.

Avea privirea lăsată în jos, ca şi cum i-ar fi fost frică să se uite în ochii lui.

— O, Doamne ! explodă el entuziasmat. Dacă aş fi vinovat, nici n-aş fi îndrăznit să mă uit în ochii ei. Priveşte-o, priveşte-o ! se întoarse el către mine. Mă consideră vinovat, totul vorbeşte împotrivă-mi, toate aparenţele sînt în dezavantajul meu, de cinci zile n-am mai fost pe aici, circulă fel de fel de zvonuri că sînt la logodnică şi uite că ea m-a şi iertat! îmi spune : „Dă-mi mîna, şi gata !" Nataşa, dragostea raea, îngerul meu ! Să ştii, să ştii că nu-s de loc vinovat! Nici un pic, nici atîtica ! Dimpotrivă ! Dimpotrivă, Nataşa !

— Bine, dar... dar tu la ora asta trebuia să fii *acolo.* Ai fost invitat, nu?... Cum se face că eşti aici? Cîţ... e ceasul?

— Zece şi jumătate ! Păi, da... am fost acolo, dar am pretextat că mă simt rău şi am plecat. E pentru întîia oară, în aceste cinci zile, că sînt liber şi pot să scap pentru un mo-

ment, ca să vin la tine, Nataşa. Adică, la drept vorbind, adică... aş fi putut veni şi mai curînd, dar n-am venit anume ! Mă-ntrebi de ce : anume ? O să afli îndată, o să-ţi explic ; de aceea am şi venit, ca să-ţi spun numai, ca să ştii; zău, de data aceasta nu sînt cu nimic vinovat faţă de tine, cu nimic ! înţelegi ? Cu nimic, Nataşa !

Nataşa ridică ochii şi-l privi... Era atîta sinceritate în privirea lui, avea faţa atît de radioasă, de cinstită, de pură şi plină de bucurie, încît nu puteai să te îndoieşti de spusele lui. Mă aşteptam să-i văd izbucnind în strigăte de bucurie,

repezindu-se unul în braţele celuilalt, ca de obicei. De data aceasta însă, Nataşa, copleşită parcă de fericire, îşi lăsă capul pe pieptul lui şi, pe neaşteptate... izbucni încet în plîns. Alioşa nu se mai putu stăpîni. Căzu la picioarele ei: îi săruta mîi-nile, rochia, ca în delir. Nataşa se clătină, gata să cadă. împinsei fotoliul mai aproape şi Nataşa se lăsă în el sleită de puteri.

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL I

După un minut rîdeam cu toţii ca nebunii.

— Dar lăsaţi-mă, lăsaţi-mă să vă povestesc, ne acoperea rîsul Alioşa cu vocea-i răsunătoare. Ia te uită la ei, îşi închipuie că... şi acum ca-n alte daţi... am venit să îndrug vorbe goale... vreau să vă vorbesc serios. Ei, gata, tăceţi odată !

Ardea de nerăbdare să se destăinuiască. După înfăţişarea lui, se vedea că are noutăţi importante. Dar aerul acela grav, pe care încerca să-l afişeze, alături de naiva lui mîndrie de a se fi întors cu asemenea veşti, o făcu din nou pe Nataşa să pufnească în rîs. Fără să vreau, rîsei şi eu după ea, neputîn-du-mă stăpîni. Şi cu cît se arăta Alioşa mai supărat pe noi, cu atît mai tare ne prăpădeam de rîs. Necazul şi disperarea lui copilărească ajunseseră să ni se pară atît de caraghioase, încît era destul să ni se arate numai degetul, pentru ca — aidoma micimanului din piesa lui Gogol[18] — să ne pufnească numaidecît rîsul. Venind de la ea din bucătărie, Mavra se oprise în pragul uşii, cîntărindu-ne cu o neînduplecată mînie, nemulţumită de faptul că Alioşa nu căpătase de la Nataşa c săpuneală zdravănă, pe care ea o aşteptase cu atîta plăcere în cele cinci zile, ci, dimpotrivă, ne vedea pe toţi veseli şi plini de voie bună.

în cele din urmă, Nataşa, văzînd că rîsul nostru aproape că-l jigneşte pe Alioşa, se stăpîni şi-l întrebă : — Ce vrei să ne povesteşti ?

*— Să pun samovarul ? sări atunci Mavra, oprindu-l fără nici un fel de respect pe Alioşa.

— Mavra, pleacă ! pleacă! o goni Alioşa, dînd din mîini şi zorind-o să iasă din cameră. Am să vă povestesc totul: tot ce a fost, tot ce este, şi tot ce va fi de aci înainte, pentru că acum ştiu absolut totul. Văd, dragii mei, că aţi vrea să ştiţi pe unde am umblat în aceste cinci zile ; ei, tocmai despre asta vreau să vă vorbesc, şi voi nu mă lăsaţi să încep, în primul rînd, să ştii, Nataşa, că în tot timpul acesta te-am cam minţit; te mint de mult şi ăsta este lucrul cel mai important.

— M-ai minţit!

— Da, de o lună de zile te tot mint! Am început prin a te minţi încă dinainte de a fi sosit tatăl meu; acum însă, acum e vremea să-ţi destăinuiesc totul. Cu o

lună în urmă, am primit de la el o scrisoare foarte lungă, despre care nu v-am spus nici unuia nimic. Simplu şi clar şi, băgaţi de seamă, pe un ton atît de grav, că mă şi speriasem — mă anunţa că problema căsătoriei mele este ca şi hotărîtă, că logodnica este întruchiparea perfecţiunii şi că, deşi eu n-o merit, trebuie totuşi să mă însor neapărat cu ea ; aşadar, să mă şi pregătesc şi să binevoiesc a-mi scoate din cap toate prostiile etc, etc... Bineînţeles, vă daţi seama cam unde vroia el să bată. Şi uite, tocmai scrisoarea asta eu v-am ascuns-o...

— Dar n-ai ascuns nimic, îl întrerupse Nataşa, ţi-ai şi găsit cu ce să te lauzi! De fapt, ne spuseseşi totul. Mi-aduc aminte că pe-atunci te-ai făcut deodată atît de cuminte şi de drăgăstos, nu te mişcai de lîngă mine, de parcă te-ai fi simţit vinovat faţă de mine şi ne-ai povestit, puţin cîte puţin, întregul cuprins **al scrisorii.**

— Cu neputinţă ! Sînt sigur că nu v-am povestit ceea ce era mai important acolo. Se prea poate să fi ghicit şi voi cîte ceva, asta-i treaba voastră, eu însă nu v-am povestit. V-am ascuns-o şi de aceea am şi suferit groaznic.

— Ba, după cîte mi-aduc eu aminte, Alioşa, dumneata te sfătuiai mereu cu mine şi... azi puţin, mîine puţin, mi-ai povestit fragmentar pînă la urmă totul, bineînţeles în chip de supoziţii, adăugai, uitîndu-mă la Nataşa.

— Ce mai vorbă, ne-ai povestit tot! Nu te mai împăuna atîta ! reluă ea. Ai fi în stare să ascunzi ceva ? Ţi-ai găsit cine

să mintă ! Pînă şi Mavra a aflat totul, de atunci. Nu-i aşa, Mavra, că şi tu ai ştiut?

— Asta-i bună, cum să nu ştiu! răspunse Mavra, vîrîn-du-şi capul pe uşă. Chiar în primele trei zile mi-a povestit totul. Ce mai tura-vura, nu-i de dînsul să facă pe pişicherul!

Tiii! N-are cum să mai stea omul de vorbă cu voi!

Ştiu, toate astea numai în ciudă mi le faci, Nataşa ! Iar tu, tu, Mavra, află că te înşeli amarnic. Mi-aduc aminte că eram atunci ca nebun ; ţii minte, Mavra ?

— Cum să nu ţin minte ? Păi, şi acuma, tot ca un nebun eşti.

— Stai, nu despre asta-i vorba. Ţi-aduci aminte? N-aveam nici o leţcaie şi te-am trimis să-mi pui amanet portţigaretul de argint; pînă una, alta, însă, dă-mi voie să-ţi atrag atenţia, Mavra, că de la un timp încoace ţi-ai cam luat nasul la purtare faţă de mine. E de vină şi Nataşa, că te-a învăţat aşa. Şi acum, hai să zicem că într-adevăr v-am povestit cîte puţin totul, chiar de atunci (mi-am amintit şi eu acum). Dar ceea ce nu ştiţi voi e tonul, tonul scrisorii, că doar într-o scrisoare tonul e lucrul cel mai de seamă. Tocmai despre asta vreau să vă vorbesc.

— Ei şi, cum era, mă rog, tonul scrisorii? întrebă Nataşa.

— Ascultă, Nataşa, tu mă întrebi aşa, de parcă într-adevăr ar fi vorba de o glumă. *Nu glumi!* Te asigur că toate astea sînt de foarte mare însemnătate. Tonul, înţelegi ? era de aşa manieră, că m-a făcut să-mi pierd cu desăvîrşire curajul. Niciodată, pînă atunci, tatăl meu nu-mi mai vorbise astfel. Adică, mai curînd să se dărîme Lisabona[19] decît să nu i se împlinească vrerea ; ăsta era tonul lui, poftim!

— Ei, hai, istoriseşte-ne ; ce nevoie aveai să-mi ascunzi toate astea ?

— O, Doamne ! Păi... ca să nu te sperii... Speram să aranjez totul singur şi uite aşa, după acea scrisoare, îndată ce s-a întors tatăl meu, a şi început calvarul cel mare. M-am pregătit să-i răspund răspicat, clar, cu toată seriozitatea, dar nu ştiu de ce, nu-mi prea reuşea. El însă, abil, nu mă întreba; nu mă întreba nimic. Avea, dimpotrivă, aerul că parcă totul fusese hotărît între noi de cînd lumea, şi nici nu mai încape vorbă de vreo rezistenţă sau de vreo nelămurire, oricît de i mică. Auzi, nici *nu* moi încape *vorbă!* Cîtă siguranţă la el...

Şi era faţă de mine atît de drăguţ, atît de binevoitor ! Pur şi simplu mă uluise. Dacă ai şti, Ivan Petrovici, ce om deştept e ! Toate le ştie, a citit grozav de mult. O singură dată e de ajuns să-ţi ridici ochii spre el, că îţi şi află toate gîndurile. De aceea, probabil, îi şi spune lumea iezuitul. Nataşei nu-i prea place cînd mă aude că-l laud. Nataşa, te rog, nu mi-o lua în nume de rău. Şi uite aşa... ce vream să spun, va să zică ? Apropo, ştiţi că în ultimul timp nu-mi dădea nici un ban ? Acum însă văd că a început să-mi dea iar ; chiar aseară mi-a dat. O, Nataşa! îngerul meu! S-a isprăvit cu sărăcia noastră ! Iată, priveşte, priveşte ! Tot ce-mi reţinuse drept pedeapsă în aceste şase luni, mi-a restituit ieri. Uitaţi-vă cît! Nici n-am apucat să-i număr pînă acum. Mavra, ia te uită, ce de bănet! De azi încolo nu mai e nevoie să amanetăm linguri şi butoni!

Alioşa scoase din buzunar un teanc destul de voluminos de bancnote, vreo mie cinci sute de ruble, şi-l depuse pe masă. Mavra privi încîntată banii şi-l lăudă pe Alioşa. Nataşa însă îl îndemna de zor să povestească mai departe.

— Şi uite aşa, stăteam şi mă perpeleam, gîndindu-mă cum şi ce să fac, urmă Alioşa. Să merg împotriva voinţei lui ? Să nu merg ?... Adică, v-o jur, amîndorura, de-ar fi continuat să se poarte rău faţă de mine, de nu se arăta atît de bun cum îl vedeam acum, puţin mi-ar fi păsat. I-aş fi spus de-a dreptul că nici nu vreau să aud, că sînt acum coşcogea om de capul meu — şi gata! Şi, vă rog să mă credeţi, aş fi izbutit să rămîn la punctul meu de vedere. Dar aşa — ce-i puteam spune ? Să nu mă învinuiţi. Te văd că eşti cam nemulţumită, Nataşa. Ce tot schimbaţi priviri între voi? Aha, vă gîndiţi, probabil: poftim, l-a şi dus de nas, n-are în el pic de tărie... Ba am tărie. Mai mult chiar decît vă închipuiţi voi! Dovadă că, în pofida situaţiei care se crease, mi-am zis de îndată : e de datoria mea să-i spun tatii totul; şi i-am spus, iar el mi-a dat ascultare.

— Şi ce anume i-ai spus ? întrebă îngrijorată Nataşa.

— I-am spus că nu vreau o altă logodnică, că am o logodnică şi aceea eşti tu. Adică, fireşte, chiar aşa de-a dreptul nu i-am vorbit încă, dar l-am pregătit ca să se aştepte la aşa ceva, iar mîine am să i-o spun ; în privinţa asta, sînt hotărît. Mai întîi, i-am arătat că e ruşine să te însori pentru bani, o mare ruşine, şi că e dezonorant şi o prostie ca noi să ne

credem cine ştie ce mari aristocraţi (îi vorbesc totdeauna deschis, ca unui frate). I-am explicat după aceea că eu sînt *tiers etat* şi că *tiers etat cest lessentiel* * ; pe urmă, i-am mărturisit că e o mîndrie pentru mine să fiu la fel cu toţi ceilalţi şi că nici nu vreau să mă deosebesc întru nimic de ei... I-am vorbit cu pasiune, cu înflăcărare, de mă miram eu însumi de mine. în sfîrşit, i-am demonstrat că şi din punctul lui de vedere... Adică i-am spus-o pe faţă : ce fel de prinţi sîntem noi ? ! Aşa, din naştere doar, căci altfel ce nobleţe avem ? în primul rînd, nu sîntem cine ştie ce avuţi; or, averea este lucrul cel mai de seamă. în zilele noastre, prinţul prinţilor este Rotschild... în al doilea rînd, acolo, în adevărata lume mare de mult nu se prea aude vorbindu-se de noi. Ultimul mai de faimă din neamul nostru a fost unchiul meu, Semion Valkovski, dar şi acela nu era cunoscut decît la Moscova şi numai prin faptul că-şi tocase şi bruma de avere ce-i mai rămăsese — o moşioară cu trei sute de suflete. Dacă tata n-ar fi izbutit să cîştige prin strădania lui ceva bani, apoi se prea poate că nepoţii lui, cu toate titlurile lor de prinţi, ar fi trebuit, probabil, să treacă la coarnele plugului. Şi atunci, ce rost are să ne fudulim atîta ? într-un cuvînt, i-am spus tot ce aveam pe inimă, deschis, cu înflăcărare, nu i-am tăinuit nimic, ba am mai adăugat, mi se pare, încă ceva. Şi să vedeţi că nu m-a contrazis de loc ; doar atît, mi-a reproşat că nu mă mai duc pe la contele Nainski, pe urmă mi-a sugerat că trebuie să-mi cîştig bunăvoinţa prinţesei K., naşa mea, şi mi-a dat de înţeles că, dacă reuşesc să fiu primit la ea, înseamnă că după aceea toate uşile îmi vor fi deschise şi voi avea cariera asigurată. Şi tot aşa, dă-i, şi dă-i... Dar toate vorbele lui nu erau decît aluzii la faptul că, de cînd sînt cu tine, Nataşa, i-am cam neglijat pe toţi ceilalţi ; cu alte cuvinte, că în toate acestea se simte înrîurirea ta. E drept, în ultima vreme nu se referă direct la tine, ba, dimpotrivă, se pare chiar că evită s-o facă. Şi uite aşa, umblăm cu şiretlicuri amîndoi, dar fii sigură că în cele din urmă va fi sărbătoare şi pe uliţa noastră, a ta şi a mea.

— Bine, bine, spune mai departe ! Vreau să ştiu cum s-au terminat toate astea ; el ce-a hotărît ? Asta contează. Of! că tare flecar mai eşti, Alioşa...

* Starea a treia... starea a treia este esenţialul (fr.).

— Ce a hotărît el ? Dumnezeu să-l înţeleagă... Nici n-ai avea cum şti ce a hotărît; dar eu nu vorbesc aiurea, vă spun lucruri foarte importante: n-a hotărît nimic. Doar zîmbea, aşa, de parcă, ascultîndu-mă, i-ar fi fost milă de mine. îmi dau seama că asta-i cam umilitor pentru mine» dar nu mi-e ruşine să v-o spun. „Sînt absolut de acord cu tine, a zis el la un moment dat, dar acum să mergem la contele Nainski. Vezi însă, nu te apuca să-i turui despre toate astea. Eu te înţeleg, fireşte, însă ei nu sînt în stare să te înţeleagă." Mi se pare mie că nici nu e prea bine primit acolo, sînt cam supăraţi pe dînsul. Şi în general în societate, cel puţin în ultimul timp, tata nu prea este agreat. La început, contele a fost cam rece cu mine şi m-a tratat foarte de sus, părînd a uita de tot că am crescut în casa lui, şi se făcu de-abia atunci că începe a-şi aduce aminte de mine, zău ! Ce-i drept, îmi poartă pică pentru nerecunoştinţa mea. Dar vă jur că din partea mea n-a fost nerecunoştinţa, zău ! E atîta plictiseală în casa aceea, încît nu mă trage de loc inima să mă duc pe acolo. Iar faţă de tatăl meu contele este prea puţin prevenitor şi atît de indiferent, încît nici nu-l pot înţelege pe tata de ce-i mai calcă pragul. Toate astea m-au revoltat. Bietul meu tată ajunge aproape să se umilească înaintea lui... înţeleg, oarecum, că o face pentru mine, dar nu e nevoie, n-am eu trebuinţă de aşa ceva ! Am vrut să i le spun toate acestea tatălui meu, dar m-am stăpînit. Ce rost ar fi avut ? ! Convingerile lui n-am să i le schimb, ci numai am să-l supăr ; are el destule pe cap şi fără asta. Ei bine, îmi zic, ia să fac eu pe şiretul şi să-i duc pe toţi de nas, silindu-l pe conte la o bunăvoinţă plină de stimă faţă de mine ; şi ce credeţi ? Am reuşit! Da, am reuşit îndată şi într-o singură zi am făcut ca lucrurile să se schimbe ! Contele Nainski nici nu ştie cum să se mai poarte acum cu mine. Şi toate, toate astea trebuie să ştiţi că le-am aranjat de unul singur, numai prin iscusinţa mea, aşa încît taică-meu aproape că a rămas cu gura căscată !

— Ascultă, Alioşa, vorbeşte mai bine despre ceea ce ne interesează pe noi! se rugă nerăbdătoare Nataşa. Am crezut că despre asta ai să ne povesteşti, cînd colo, tu te apuci să ne înşiri succesele tale la contele Nainski... Ce mă priveşte pe mine contele tău ?

107

— Cum, ce te priveşte ? Auzi, Ivan Petrovici, cică n-o priveşte ! Păi tocmai ceea ce îţi spun eu interesează în primul rînd pentru că aci e miezul chestiunii. Ai răbdare şi în cele din urmă ai să înţelegi totul. Lăsaţi-mă numai să vă povestesc. Ei, dar la urma urmei (de ce să nu v-o spun sincer !), uite ce-i, Nataşa, şi dumneata, Ivan Petrovici: poate că, într-adevăr, uneori sînt şi eu cam nesăbuit, hai să zicem (s-a întîmplat să fie şi aşa) uneori sînt un prost. Dar de data aceasta, vă rog să mă credeţi, am dat dovadă de foarte multă şiretenie. Ba... dacă vreţi... şi de isteţime, încît eram sigur că o să vă bucuraţi totuşi că nu sînt

totdeauna... redus.

— Vai, Alioşa, cum poţi să spui aşa ceva, dragul meu ! ?... Natala nu putea suferi ca Alioşa al ei să fie considerat

un om redus. De cîte ori nu s-a întîmplat să se supere foc pe mine, fără s-o spună, bineînţeles, atunci cînd îi arătam lui Alioşa, fără menajamente, că a mai făcut vreo prostie ! Era acesta unul din punctele foarte sensibile şi dureroase ale inimii ei. N-ar fi îndurat să-l ştie pe Alioşa umilit, poate tocmai fiindcă în sinea ei îşi dădea bine seama că e cam mărginit. Se ferea însă a-i face în această privinţă vreo aluzie cît de neînsemnată de natură a-i răni amorul propriu. Iar Alioşa, în asemenea cazuri, dădea dovadă de o deosebită perspicacitate şi reuşea întotdeauna să-i ghicească gîndurile cele mai tăinuite. Nataşa vedea şi înţelegea toate acestea şi se întrista, dar căuta repede să-l împace cu mîngîieri şi laude. Iată de ce, de data aceasta, resimţise atît de dureros vorbele lui...

— Lasă, Alioşa, că nu eşti de loc aşa cum vrei să ne spui, atîta doar că te porţi cam uşuratic, adăugă ea, dar n-ai de ce să te subestimezi ?

— Bine, lăsaţi-mă atunci să vă spun mai departe. După recepţia de la conte, tatăl meu se arătă cam supărat pe mine. Lasă, lasă, mă gîndeam eu, să vezi pînă la urmă ! Tocmai mergeam la prinţesă. Auzisem mai demult că la bătrîneţe prinţesa dăduse în mintea copiilor : unde mai pui că o pocnise şi surzenia !... Dar mai ştiam că-i plac grozav căţeluşii. Ţine o sumedenie de căţeluşe în casă şi nu mai poate după ele. Cu toate acestea, se bucură de o mare influenţă în societatea înaltă, încît pînă şi contele Nainski,

108

*le superbe *,* face *antichambre* ** la ea. Mi-am făcut deci pe drum un plan de acţiune şi pe ce credeţi că mi l-am întemeiat ? Pe faptul că toţi cîinii mă iubesc, zău aşa, am băgat -de seamă acest lucru. Şi numai pe asta am contat. Nu ştiu ce-oi fi avînd, de fapt, vreun magnetism special, sau din pricină că iubesc animalele, habar n-am pentru ce. Fapt e că absolut toţi cîinii mă iubesc ! Apropo de magnetism, nu ţi-am spus încă, Nataşa; zilele trecute am făcut o şedinţă de spiritism la unul care se ocupă cu asemenea experienţe. Ei, bine, ce să vă spun ? M-a impresionat profund. Să vezi, V Ivan Petrovici, am chemat spiritul lui Iuliu Cezar.

— O, Doamne ! Ce nevoie aveai să-l chemi tocmai pe Iuliu Cezar ? strigă Nataşa, rîzînd în hohote. Asta-ţi mai lipsea !

— Adică, de ce nu ?... Ce sînt eu ?... De ce n-aş avea, la urma urmelor, dreptul să chem spiritul lui Iuliu Cezar ? ! Ce, i se poate întîmpla ceva din pricina asta ? Ia te uită la ea, cum rîde !

— Sigur că nu i se întîmpla nimic... Ah, dragul meu ! Ei, şi ce ţi-a spus Iuliu Cezar ?

— Păi, nu mi-a spus nimic. Doar am ţinut în mînă creionul care se plimba singur pe hîrtie şi scria. Mi s-a spus că scrie Iuliu Cezar. Eu însă nu cred...

— Şi ce anume a scris ?

— Ce să scrie, ceva tare caraghios, ca la Gogol. Dar ajunge, gata, nu mai rîde atîta !

— Hai, spune mai departe cum a fost cu prinţesa !

— Păi, dacă mă tot întrerupeţi... Ajungem la prinţesă şi mă apuc să cochetez cu Mimi. Mimi, ca să fiţi în subiect, e o căţeluşă bătrînă şi urîcioasă, iar pe deasupra şi tare încăpăţînată. Se repede mereu să muşte. Prinţesa e nebună după ea, se pare că sînt de-o seamă amîndouă. Am început, aşadar, prin a o îndopa pe Mimi cu bomboane, încît nu trecură nici zece minute şi o învăţasem să dea laba, lucru pe care nu reuşise să-l facă nimeni pînă atunci, deşi se căzniseră mult şi mulţi cu ea. Prinţesa era pur şi simplu entuziasmată, cît pe ce să plîngă de bucurie; „Mimi! Mimi ! Mimi, dă lăbuţa !" Cum apărea un nou musafir, o auzeai

* Superbul, strălucitul (fr.). ** Anticameră (fr.).

iălindu-se : „Mimi a mea ştie să dea lăbuţa ! Uite, finul a învăţat-o !" La un moment dat, intră şi contele Nainski ; „Mimi a mea ştie să dea lăbuţa !" şi mă învălui cu nişte priviri atît de duioase... Are un suflet bun bătrînica ; ţi-e şi milă s-o priveşti. Cum nu sînt prost, m-am şi apucat pe loc s-o linguşesc. Avea pe capacul tabacherei un portret din tinereţe, de pe cînd era încă mireasă, acum vreo 60 de ani. S-a întîmplat să scape tabachera pe jos ; eu o ridic repede şi spun aşa, ca şi cum n-aş fi ştiut nimic : *quelle charmante peinture* !* Ce frumuseţe ideală ! Ei, cu asta am dat-o gata. Ea mă întreabă de una, de alta, că unde mi-am făcut studiile şi pe cine frecventez şi că ce păr frumos am, şi aşa mai departe... Vorbesc şi eu ce vorbesc, o fac să rîdă, îi spun apoi şi o istorioară cam deocheată ; îi plac năzbîtiile astea... Mă ameninţă, e adevărat, cu degetul, dar se prăpădea de rîs. La plecare, m-a sărutat, m-a binecuvîntat cu semnul crucii pe frunte şi m-a pus să-i făgăduiesc, negreşit, că am să trec în fiecare zi pe la ea, s-o distrez. Contele, nici nu-l mai cunoşteai, îmi strînge şi el mîna şi mă priveşte cu nişte ochi mieroşi. Cît despre tatăl meu, ce să vă spun, cu toate că e un om tare bun, de treabă şi cinstit, un suflet ales; vreţi ori nu vreţi să mă credeţi, doar că nu plîngea de bucurie ; cînd am ajuns amîndoi acasă, m-a îmbrăţişat, s-a apucat să-mi spună chiar şi nişte istorii intime din viaţa şi din cariera lui, despre tot felul de relaţii, bani, căsătorii — o mulţime de lucruri pe care nici nu le-am înţeles prea bine. Cu acest prilej, mi-a dat şi banii. Asta a fost ieri. Mîine mă duc iar la prinţesă. Tatăl meu e totuşi un om nobil — să nu vă închipuiţi cine ştie ce ; şi cu toate că încearcă să mă depărteze de tine, Nataşa,

n-o face decît pentru că e orbit şi ar vrea grozav să pună mîna pe milioanele Katiei. Tu n-ai aşa ceva, iar milioanele, dacă vrea să le aibă, tot pentru mine le vrea ; faţă de tine e nedrept numai pentru că nu te cunoaşte. Care tată nu ţine ca fiul lui să fie fericit ? Nu e vina lui că s-a obişnuit să vadă fericirea în bogăţie. Aşa-s ei toţi; nici nu se cade privite altfel lucrurile, cînd e vorba de el, şi atunci iese că din punctul lui de vedere, în felul lui, el are dreptate. De aceea m-am şi grăbit să vin la tine, Nataşa, ca să ţi le spun toate astea,

* Ce pictură încîntătoare ! (Fr.)

pentru că ştiu că tu ţi-ai format o părere greşită despre dînsul, fără să ai, bineînţeles, vreo vină. Şi nu ţi-o spun ca un reproş.

— Va să zică... numai atît s-a întîmplat cu tine ; că ai reuşit să-ţi faci drum cînd îţi pofteşte inima la prinţesă ? în asta constă tot şiretlicul tău ? îl întrebă Nataşa.

— Da de vinde ! Cum îţi închipui ? ! Asta-i doar preludiul... Ţi-am povestit despre prinţesă numai ca să-ţi dai seama că prin intermediul ei o să-l am la mînă pe taică-meu ; altminteri, ceea ce vreau să vă spun de fapt, adevărata poveste, nici n-a început încă.

— Ei, ce mai stai atunci ? ! Spune mai departe !

— Mi s-a întîmplat însă ceva foarte ciudat azi şi nici pînă acum n-am reuşit încă să-mi revin, urmă Alioşa. Trebuie să vă spun că, deşi tatăl meu şi contesa s-au şi înţeles asupra căsătoriei mele, în mod oficial ei n-au anunţat încă nimic, aşa că putem desface totul oricînd, fără nici un fel de scandal; numai contele Nainski ştie despre asta, însă el ne e rudă şi ocrotitorul nostru. Mai mult, cu toate că în aceste două săptămîni m-am apropiat mult de Katia, pînă în seara asta totuşi noi n-am schimbat o singură vorbă despre viitor, adică despre căsătorie, ori... despre dragoste. Pe deasupra, a rămas hotărît că trebuie mai întîi de toate să-şi dea con-simţămîntul şi prinţesa K. de la care ai noştri speră să le vină în viitor fel de fel de protecţii şi o mină de aur. Ce va spune ea — va fi lege pentru toată lumea ; are, cică, nişte relaţii... or, pe mine neapărat vor să mă introducă în societate şi să mă facă om, mai ales aşa insistă contesa, mama vitregă a Katiei. Chestiunea e că, pentru toate isprăvile pe care contesa le-a făcut în străinătate, prinţesa nici n-are să vrea poate s-o primească, iar dacă prinţesa n-o primeşte, apoi te pomeneşti că nici ceilalţi n-ar mai primi-o ; şi atunci s-au gîndit ei să găsească un prilej minunat pentru împăcarea lucrurilor, prin logodna mea cu Katia. Iată de ce contesa, care înainte vreme se opunea căsătoriei noastre, s-a bucurat grozav pentru succesul meu de azi de la prinţesă ; dar să lăsăm, să lăsăm şi asta la o parte. Important este altceva; am cunoscut-o pe Katerina Feodorovna de anul trecut, dar pe atunci eram încă copil şi nu prea vedeam

lucrurile limpede, încît nici n-am putut s-o cunosc mai bine...

UI

— Ba, pentru că pe atunci mă iubeai mai mult, îl întrerupse Nataşa, de aceea n-ai putut s-o cunoşti mai bine, iar acum... acum...

— Nici un cuvînt mai mult, Nataşa, strigă Alioşa, cu însufleţire, greşeşti profund şi mă jigneşti !... Nici nu vreau să-ţi răspund la asta ; ascultă mai departe şi ai să vezi... Ah, dacă ai cunoaşte-o tu pe Katia ! Dacă ai şti ce suflet delicat are, senin şi nevinovat ca de porumbiţă ! Dar o să vină momentul şi ai s-o cunoşti ; dar ascultă-mă pînă la capăt! Acum două săptămîni, imediat după întoarcerea lor de la Varşovia, tatăl meu m-a dus la Katia, şi chiar de atunci am căutat s-o cunosc mai îndeaproape ; am văzut că şi ea se uită la mine cu multă luare-aminte, ceea ce mi-a stîrnit curiozitatea. Hotărîrea de a o cunoaşte mai bine o luasem încă de la primirea scrisorii aceleia din partea tatălui meu, despre care v-am spus că mă consternase. N-am să vă dau nici un detaliu, nimic ; nici n-am să v-o laud, să ştiţi doar atît: că este o fiinţă cu totul deosebită de cei din cercul ei. Areo fire aparte, un suflet curat şi drept, care-i dă puterea sa domine de aceea, deşi Katia nu are decît şaptesprezece ani" mă simt în faţa ei ca un băieţandru, ca un frate mai mic. Dar am observat în purtarea ei o tristeţe tăinuită : nu e de loc vorbăreaţă, acasă tace mereu, ai zice că veşnic s-ar teme de ceva... Pare-se că o frămîntă nu ştiu ce gînduri. Tatăl meu mi se pare că-i inspiră teamă, şi, după cîte am înţeles, nu-şi iubeşte mama vitregă. Numai contesa, cine ştie în ce scop, răspîndeşte zvonul cum că fiica ei vitregă o iubeşte nespus; adevărul e altul; atîta doar : Katia o ascultă supusă, de parcă s-ar fi înţeles amîndouă în privinţa aceasta. Acum patru zile, după ce mi-am adunat toate aceste observaţii, m-am hotărît să pun în aplicare planul pe care mi-l făurisem, iar astă-seară am şi făcut-o, îmi propusesem să-i spun totul Katiei, să-i destăinuiesc adevărul despre noi şi să încerc s-o atrag de partea noastră, pentru ca, în felul acesta, să terminăm odată cu toată istoria asta...

— Cum, adică ? ! Să-i spui — ce ? despre ce destăinuire vorbeşti ? întrebă Nataşa neliniştită.

— Să-i spun totul, absolut totul, răspunse Alioşa, şi mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a dat acest gînd ; dar ascultaţi, ascultaţi numai! Acum patru zile m-am decis să mă înde-

1J2

părtez de voi şi să termin eu totul, de unul singur. Dacă aş fi rămas împreună cu voi, aş fi ezitat, m-ar fi pus în cumpănă sfaturile voastre şi nu m-aş fi hotărît niciodată. Singur însă, aflîndu-mă în situaţia de a putea să-mi repet în fiecare clipă că trebuie s-o termin şi că *sînt dator* să termin, mi-am luat în sfîrşit inima în dinţi şi am terminat! Hotărîsem să mă întorc la voi cu o situaţie clară şi

uite că m-am întors cu rezultatul dorit. -

— Dar ce-a fost ? Cum s-a întîmplat ? Spune mai repede !

— Foarte simplu! M-am dus la ea cinstit, cu inima deschisă şi plin de curaj. Dar aş vrea să vă povestesc mai întîi o întîmplare petrecută ceva mai înainte şi care m-a impresionat mult. Chiar înainte să plecăm spre casa lor, tatăl meu a primit o scrisoare. Tocmai intram în cabinetul lui şi m-am oprit neobservat în uşă. Nu mă văzuse încă şi era atît de uluit de acea scrisoare, încît vorbea singur, plimbîndu-se agitat prin cameră şi, în cele din urmă, izbucni în hohote de rîs, ţinînd plicul în mînă. M-am temut întîi să intru, am aşteptat puţin şi abia după aceea am îndrăznit. L-am găsit pe tata foarte fericit, primise o veste care-l bucurase nespus; îmi vorbi într-un chip oarecum ciudat, apoi curmă vorba şi îmi porunci să mă îmbrac îndată, ca să mergem la contesă, deşi era încă prea devreme. Altcineva nu mai era aşteptat în afară de noi, aşa încît, Nataşa, degeaba ai crezut tu că acolo are loc în seara aceasta o sindrofie. Te-au informat greşit...

— Haide, Alioşa, n-o mai lungi atîta, spune-ne, te rog, ce-ai vorbit cu Katia !

Norocul meu a fost că am rămas aproape două ceasuri singur cu ea. Şi i-am spus deschis că deşi ai noştri ţin să ne luăm, căsătoria asta nu e posibilă ; că am pentru ea multă simpatie şi că numai ea m-ar putea salva. Iar o dată ajuns aici, i-am mărturisit tot adevărul. închipuie-ţi, nu ştiuse nimic de povestea noastră ; despre mine şi tine, Nataşa ! Dacă ai fi văzut cît de mişcată a fost; dintîi se cam speriase. O paloare bruscă îi învălui chipul. I-am depănat povestea noastră de la început pînă la sfîrşit: cum ţi-ai părăsit casa părintească pentru mine, cum am stat amîndoi, singuri, cum suferim acum şi ne temem de orice, aşa încît de aceea şi numai de aceea apelăm la ea (vorbeam şi în numele tău, Nataşa) ca s-o fac să treacă de partea noastră

113

şi să-i spună mamei sale vitrege că nu vrea să se mărite cu mine. I-am subliniat că salvarea noastră, a amîndorura, depinde de înţelegerea ei şi că din altă parte nu mai avem de aşteptat nici un ajutor, de nicăieri. M-a ascultat cu multă luafe-aminte şi simpatie. Ce ochi avea în clipa aceea, ce ochi ! Părea că tot sufletul i se oglindeşte în priviri. jgre nişte ochi albaştricabojto-Xfirtffscă- Mi-a mulţumit că n-am avut îndoieli în ceea ce o priveşte şi mi-a făgăduit să facă tot ce-i va sta în putinţă ca să ne ajute. Apoi m-a întrebat despre tine, spunîndu-mi că ar vrea să te cunoască ; m-a rugat să-ţi spun că te iubeşte de pe acum ca pe o soră a ei şi că s-ar bucura să ţii şi tu la dînsa tot ca la o soră ; iar cînd, după aceea, a aflat că de cinci zile nu te-am mai văzut, a stăruit ca să mă duc imediat la tine... Nataşa părea mişcată.

— Şi ai putut să-mi îndrugi atîtea şi atîtea, despre isprăvile tale pe la o

oarecare prinţesă surdă, cînd aveai să-mi spui un lucru atît de important! Vai, Alioşa ! făcu ea, privindu-l cu mustrare. Şi Katia ? Era veselă, fericită, cînd te-a trimis la mine ?

— Da, era fericită pentru fapta ei nobilă, dar a şi plîns ţ totodată. Pentru că doar şi ea mă iubeşte, Nataşa ! Mi-a t mărturisit că începuse a mă îndrăgi, că nu prea vede în jurul ei oameni şi că i-am plăcut de mult; mi-a spus cum I dintr-o dată m-a deosebit dintre ceilalţi, fiindcă în jurul ei nu vede decît minciună şi viclenie, pe cîtă vreme în mine îa găsit un suflet cinstit şi sincer. Pe urmă s-a ridicat şi a spus : „Atunci, Dumnezeu să te ocrotească, Alexei Petrovici, iar eu îmi închipuisem..." Dar n-a mai sfîrşit, ochii i s-au umplut de lacrimi şi s-a retras. A rămas hotărît ca ea să-i spună chiar mîine mamei sale vitrege că nu vrea să se mărite cu mine, iar eu, tot mîine, să-i aduc la cunoştinţă tatălui meu totul, cu hotărîre şi curaj. Katia mi-a şi reproşat de ce nu i-am spus asta mai demult: „Un om cinstit nu trebuie să se teamă de nimic !" Are un suflet atît de nobil... Nici dînsa nu-l poate suferi pe tatăl meu ; zice că e viclean şi lacom de bani. Am căutat să-l apăr, dar nu m-a crezut. Iar dacă eu nu voi izbuti mîine să-l conving (Katia este sigură că n-am să izbutesc), atunci a căzut şi ea de acord să recurgă la protecţia prinţesei K. Pentru că, în cazul acesta, nici unul dintre ei nu va îndrăzni să i se împotri-

vească. Ne-am făgăduit să rămînem între noi ca frate şi soră. O, dacă ai cunoaşte şi viaţa ei, cît e de nefericită, cu cît dezgust priveşte traiul pe care-l duce la mama sa vitregă şi la tot ce e în jurul său... Nu mi-a spus deschis, de parcă se temea şi de mine, dar am ghicit-o, după unele cuvinte ale ei. Nataşa, iubita mea ! Ce mult te-ar admira Katia, dacă te-ar vedea ! De ai şti ce inimă bună are ! Alături de dînsa, te simţi atît de uşor ! Voi două parcă aţi fost făcute una pentru alta, să fiţi surori şi să vă iubiţi. Tot timpul nu m-am gîndit decît la asta. Şi, zău, tare aş vrea să vă fac cunoştinţă, să vă pot vedea împreună, iar eu să stau lîngă voi, să mă uit şi să vă admir. Să nu-ţi închipui însă ceva rău, Nataşecika. Dă-mi voie să-ţi vorbesc despre ea, uite, simt nevoia să vorbesc despre ea tocmai cu tine, iar despre tine — cu ea. Tu ştii doar că pe tine te iubesc mai mult decît pe oricine, mai mult decît pe ea... Pentru mine, tu eşti totul, totul!

Nataşa îl asculta tăcută şi îl privea blînd, dar cu ochii plini de tristeţe. Cuvintele lui păreau s-o mîngîie, dar s-o şi rănească totodată.

— Mai de mult încă, de acum două săptămîni, am început s-o preţuiesc cu adevărat pe Katia, continuă el. Mă duceam doar pe acolo în fiecare seară... Şi cînd mă întorceam acasă, mă gîndeam tot timpul la voi amîndouă, la tine şi la ea, comparîndu-vă.

— Şi... care din noi îţi părea mai bine ? întrebă surîzînd Nataşa.

— Uneori tu, alteori ea. însă pînă la sfîrşit, tot tu erai aceea care-mi stăpîneai gîndul din urmă ! De cîte ori stăm de vorbă cu Katia, mă simţeam parcă mai deştept, mai nobil. Dar mîine, mîine se va hotărî totul!

— Şi nu-ţi pare rău de dînsa ? Că doar te iubeşte ; tu însuţi ai spus că ai observat acest lucru !

— îmi pare rău, Nataşa. Dar o să ne iubim tustrei, şi atunci...

— Şi atunci, adio ! murmură aproape în şoaptă Nataşa, ca şi cum ar fi vorbit gîndurilor ei. Alioşa o privi nedumerit.

Dar conversaţia noastră fu curmată brusc, în chipul cel mai neaşteptat. La bucătărie — căci bucătăria servea în acelaşi timp şi de antreu — se auzi un zgomot uşor, de parcă ar fi intrat cineva. Peste o clipă, Mavra deschise în-

cetinel uşa, facîndu-i pe furiş semn din cap îui Alioşa, să iasă afară. Ne întoarserăm cu toţii spre ea.

— întreabă cineva de tine, hai vino, şopti Mavra cu un glas oarecum misterios.

— Cine poate fi ? se miră Alioşa, privindu-ne. Să văd... La bucătărie îl aştepta valetul tatălui său, care îi spuse că la întoarcere prinţul şi-a oprit careta în dreptul locuinţei Nataşei şi l-a trimis să afle dacă nu cumva Alioşa este la dînsa. După aceste cîteva cuvinte, valetul se înclină şi ieşi numaidecît.

— Ciudat! E nemaipomenit, zise Alioşa, uitîndu-se neliniştit la noi, ce-o fi vrînd să însemne şi asta ?

Nataşa îl privea îngrijorată. Deodată, Mavra deschise din nou uşa.

— Vine dumnealui, prinţul! şopti ea repede şi într-o clipă dispăru.

Nataşa se ridică, palidă. Ochii ei se aprinseră dintr-o dată. Rămase astfel în picioare, proptindu-se uşor de masă şi privind tulburată către uşa prin care trebuia să intre oaspetele neaşteptat.

— Să nu-ţi fie teamă, Nataşa, atîta timp cît eşti cu mine ! N-am să îngădui să te jignească, murmură Alioşa cam tulburat, dar fără a-şi pierde cumpătul.

Uşa se deschise larg şi-n prag apăru prinţul Valkovski. în persoană.

CAPITOLUL II

Ne cuprinse într-o privire fugară, scrutătoare. Din acea privire nu se putea ghici dacă vine ca prieten ori ca duşman. Dar să-i descriu detailat înfăţişarea. în seara aceea, mai ales, prinţul mi-a produs o impresie cu totul deosebită.

îl mai văzusem şi înainte. Era un bărbat de vreo patruzeci şi cinci de ani, cred, nu mai mult, cu trăsături regulate şi foarte frumoase, cu expresia feţei schimbătoare, după împrejurări. Schimbările acestea se produceau instantaneu, cu o iuţeală uluitoare, uneori trecînd brusc de la expresia cea mai agreabilă pînă la cea mai urîcioasă ori nemulţumită,

ca prin declanşarea scurtă a unui resort nevăzut. Ovalul clasic al feţei sale, întrucîtva smeadă, dinţii superbi, buzele-i destul de subţki, armonios conturate, nasul drept, poate puţin prea lung, fruntea înaltă, pe care nu se vedea urmă de zbîrcitură, apoi ochii destul de mari, cenuşii — toate alcătuiau un chip de bărbat frumos; şi totuşi faţa lui nu producea o impresie plăcută. Dimpotrivă, te respingea parcă tocmai prin expresia aceea convenţională, calculată, care părea să nu fie a lui, ci una de împrumut, încît rămîneai cu o convingere nestrămutată că niciodată nu vei reuşi să afli expresia ei cea adevărată. Cercetînd-o mai atent, începeai să tănui sub masca aceasta permanentă multă răutate, viclenie şi o fire extrem de egoistă. Atrăgeau îndeosebi luarea-aminte ochii săi, încîntători la prima vedere, nişte ochi mari, cenuşii, singurii care păreau că nu reuşesc să i se supună cu desăvîrşire. Poate că omul ar fi vrut să privească cu mai multă bunătate şi blîndeţe, dar săgeţile căutăturii sale se dedublau, şi printre undele blînde ori mîn-gîioase răzbăteau sclipiri reci, iscoditoare şi pline de răutate... Era destul de înalt, zvelt, poate puţin prea slab, părînd însă mult mai tînăr decît în realitate. Păru-i moale, de un blond-închis, aproape că nici nu începuse să încărunţească. Contururile urechilor, mîinile şi conformaţia picioarelor sale erau superbe. Incontestabil, te aflai în faţa unei frumuseţi de rasă. Ştia să se îmbrace cu o eleganţă distinsă, cu mult bun-gust şi în pas cu cerinţele modei, ceea ce vădea oarecari înclinaţii de întinerire şi asta-l prindea foarte bine. Părea un frate mai mare al lui Alioşa. în orice caz, nimeni n-ar fi spus că este tatăl unui fiu atît de vîrstnic.

Intrînd, el merse direct la Nataşa şi-i spuse, privind-o cu fermitate :

— Vizita mea la dumneata, la această oră, fără a mă fi anunţat, e cam ciudată şi, desigur, contrară oricăror reguli de bună-cuviinţă, totuşi am speranţa că-mi vei da crezare, dacă îţi voi spune că sînt în măsură să-mi dau seama de excentricitatea purtării mele. Cunosc, de asemenea, cu cine am de-a face; ştiu că eşti înzestrată cu multă perspicacitate şi mărinimie. Acordă-mi doar zece minute, şi sper că voi reuşi să mă fac înţeles şi că mă vei scuza.

Rosti toate acestea foarte politicos, dar cu fermitate şi hotărîre.

— Luaţi loc, îl îndemnă Nataşa, care nu izbutise încă să se smulgă unui simţămînt de stinghereală amestecat cu oarecare teamă, ce pusese din primele clipe stăpînire pe ea. Prinţul se înclină uşor şi se aşeză.

— înainte de toate, începu el, arătînd către fiul său, cer îngăduinţă să-i adresez cîteva cuvinte lui Alioşa. De-abia plecaseşi, fără să mă aştepţi pe mine şi fără a-ţi lua rămas bun de la noi toţi, care ne găseam acolo, cînd i s-a adus la cunoştinţă contesei că fiica ei, Katerina Feodorovna, se simte rău. Contesa tocmai se repezise spre odaia Katerinei Feodorovna, în clipa cînd aceasta apăru cu faţa descompusă, pradă unei adînci tulburări. Ea declară categoric că nu-ţi va putea fi soţie ; că se va retrage la mănăstire şi că tu însuţi i-ai cerut ajutorul, mărturisindu-i dragostea pe care i-o porţi Nataliei Nikolaevna. Destăinuirea aceasta surprinzătoare a Katerinei Feodorovna, într-un moment cînd nimeni nu s-ar fi aşteptat la aşa ceva, era, fireşte, rezultatul explicaţiei extrem de ciudate pe care ai avut-o cu dînsa. Aproape că îşi ieşise din fire. înţelegi, de asemenea, ce uluit şi speriat am fost eu însumi. Trecînd prin faţa locuinţei dumitale, am văzut ferestrele luminate, continuă el, adresîndu-se de data aceasta Nataşei. Şi atunci, un gînd care mă urmărise de mult a pus deplină stăpînire pe voinţa mea, încît, nemai-putîndu-mă opune forţei care mă îndemna, am hotărît să intru la dumneata. Pentru ce ? Voi arăta îndată, dar pînă atunci te rog să nu te miri de brutalitatea explicaţiei mele. Toate acestea au survenit atît de neaşteptat...

— Nădăjduiesc să pot înţelege şi să apreciez aşa cum se cuvine tot ceea ce veţi spune, ezită oarecum Nataşa.

Prinţul o privea atent, ca şi cum s-ar fi grăbit, în răstimpul celor cîteva clipe, s-o *studieze* amănunţit.

— Şi eu îmi pun nădejdea tocmai în perspicacitatea dumitale, îşi urmă el firul, iar dacă mi-am permis a trece acum pe la dumneata, e numai pentru că am ştiut cu cine am de-a face. Te cunosc de mult, deşi într-o vreme am fost atît de nedrept şi de vinovat faţă de dumneata. Ascultă-mă, dar : dumneata ştii că între mine şi tatăl dumitale există nişte vechi neînţelegeri. Nu vreau să mă justific aici; poate că, într-adevăr, sînt mult mai culpabil în faţa lui decît crezusem pînă acum, şi aceasta, numai pentru că eu însumi, la rîndul meu, am fost indus în eroare. Sînt bănuitor din

fire, ţi-o mărturisesc. Sînt înclinat să văd înainte de toate răul, trăsătură deplorabilă a inimilor aspre. Dar nu-mi stă în obicei să-mi ascund defectele. Am dat crezare tuturor şoaptelor neroade şi cînd dumneata ţi-ai părăsit părinţii, m-am îngrozit, gîndindu-mă la soarta lui Alioşa. Pe atunci însă eu nu te cunoşteam. Informaţiile pe care le-am cules între timp mi-au dat curaj. Am urmărit atent, am studiat situaţia sub toate aspectele şi, în cele din urmă, m-am convins că

bănuielile mele n-aveau temei. Mai apoi, am aflat că dumneata te-ai certat cu familia ; ştiu de asemenea că tatăl dumitale este categoric împotriva căsătoriei dintre dumneata şi fiul meu. Şi chiar faptul că dumneata, care ai o influenţă atît de puternică asupra lui Alioşa, n-ai profitat pînă acum de netăgăduita dumitale putere şi nu l-ai silit să te ia în căsătorie, este de ajuns ca să te recomande în ochii mei într-o lumină extrem de favorabilă. Totuşi, pe atunci, o mărturisesc cu toată sinceritatea înaintea dumitale, vrerea mea a fost să mă opun cu hotărîre acestei căsătorii şi să fac tot ce-mi va sta în putinţă pentru a o împiedica. Ştiu, mă exprim cu o francheţă cam brutală, dar socot că în clipa de faţă sinceritatea din partea mea este absolut necesară discuţiei; vreau să cred că şi dumneata o să te declari de acord cu mine, în această privinţă, că vei avea răbdare să asculţi pînă la sfîrşit ceea ce vreau să-ţi spun. Curînd după ce ţi-ai părăsit casa părintească, a trebuit să plec din Petersburg ; plecam însă liniştit, fără a-mi fi teamă de soarta lui Alioşa. îmi puneam nădejdea în mîndria sufletului dumitale nobil, mă bizuiam pe dumneata. înţelesesem că nici dumneata nu doreai să te căsătoreşti mai înainte de a fi luat sfîrşit neplăcerile noastre familiale ; că te-ai ferit să tulburi armonia dintre mine şi Alioşa, pentru că eu nu i-aş fi iertat niciodată căsătoria cu dumneata ; totodată, ai evitat să dai lumii prilejul de a spune că dumneata ai umblat să prinzi în mreje un prinţ, urmărind să pătrunzi astfel în familia mea. Dimpotrivă, mi-ai arătat chiar că mă desconsideri şi poate că ai aşteptat clipa cînd o să vin eu însumi să te rog să-i acorzi mîna fiului meu. Totuşi continuam să-ţi rămîn ostil. N-am să caut a mă justifica, totuşi pricinile, motivele mele, pe acelea nu ţi le voi ascunde. Iată-le : dumneata nu eşti nici nobilă, nici bogată. Eu, pe de altă parte, deşi am o avere considerabilă, simt totuşi

nevoia de mai mult. Familia noastră este pe cale să decadă. Avem nevoie de relaţii şi de bani. Fiica vitregă a contesei Zinaida Feodorovna, deşi nici ea nu se bucură de cine ştie ce relaţii, este totuşi o fată bogată. Cea mai mică întîrziere din partea mea — şi ar fi apărut alţi candidaţi, care ne-ar fi luat-o înainte ; o asemenea ocazie nu era deci de pierdut şi, cu toate că Alioşa este încă prea tînăr, m-am hotărît să-l însor. Vezi, prin urmare, că nu-ţi ascund nimic. Poţi să-l tratezi cu dispreţ pe tatăl care recunoaşte singur că şi-a îndemnat fiul, din motive venale şi dintr-o serie de prejudecăţi, la o faptă rea ; "pentru că a părăsi o fată mărini-moasă, care şi-a jertfit totul pentru el şi în faţa căreia el este vinovat, ar fi fost — doar n-o să mă contrazici — o faptă rea. Totuşi, nu voi căuta să mă justific. Un alt motiv, după aceea, care mă mai îndemna să doresc căsătoria lui Alioşa cu fiica vitregă a contesei Zinaida Feodorovna, era faptul că fata aceasta merită în cel mai înalt grad de a fi iubită şi stimată. Are o educaţie aleasă, un

caracter admirabil care îi dă distincţie, este frumoasă şi sclipitor de inteligentă, deşi, în fond, nu este încă decît o copilă. Alioşa e un om slab din fire, lipsit de voinţă ; uşuratic, nechibzuit, la vîrsta de douăzeci şi doi de ani se poartă copilăros şi nu se remarcă, poate, decît printr-o singură calitate: are o inimă bună ; e o însuşire demnă de relevat, dar care, în prezenţa atîtor defecte, poate deveni de-a dreptul primejdioasă. Am observat mai de mult că încep să pierd influenţa asupra lui ; înflăcărarea şi elanul tineresc îşi spun cuvîntul, ba capătă chiar întîietate faţă de adevăratele obligaţiuni şi îndatoriri. Îl iubesc... Poate că-l iubesc prea mult şi, pe zi ce trece, mă conving tot mai mult că îndrumarea mea nu-i este de ajuns. Or, el trebuie să se afle neapărat sub permanenta şi binefăcătoarea influenţă a cuiva. Are o fire înclinată să se supună voinţei altora, o fire slabă şi drăgăstoasă care preferă să iubească şi să asculte decît să fio ascultat. Şi aşa o să rămînă toată viaţa. Poţi prin urmare să-ţi închipui cît de mult m-am bucurat văzînd în Katerina Feodorovna idealul de fată pe care aş fi dorit s-o aibă de soţie fiul meu. Dar bucuria mea venise prea tîrziu: se răsfrînsese asupră-i de mai înainte, puternic şi dominant, influenţa unei alte persoane — a dumitale. L-am observat atent, îndelung şi cu multă grijă, acum o lună, după reîn-

120

toarcerea mea la Petersburg şi am remarcat ia ei cu surprindere o schimbare vădită în mai bine. Superficialitatea, naivităţile lui au rămas desigur aceleaşi, dar văd la el şi unele îndemnuri nobile : nu-l mai interesează doar nimicurile, rîvneşte spre lucruri înalte, alese, demne. Ideile lui sînt ciudate, şovăielnice, absurde uneori, dar pornirile, dorinţele, inima sa au aevenit mai generoase şi constituie o temelie pentru dezvoltarea celorlalte însuşiri. Iar tot ce am găsit la el schimbat în mai bine vine, fără îndoială, de la dumneata. Dumneata eşti aceea care l-ai redat lui însuşi, încît m-am gîndit că, poate, mai lesne decît oricine dumneata ai fi în stare să-l faci fericit. Dar am alungat repede acest gînd, n-am vrut să mi-l ascult. Trebuia să-l îndepărtez cu orice preţ de dumneata, asta vroiam; de aceea am şi început să acţionez în acest sens şi aproape ajunsesem a crede că mi-am atins ţelul. Chiar acum o oră eram convins că izbînda e de partea mea. Dar întîmplarea din casa contesei mi-a răsturnat dintr-o dată toate planurile şi, în primul rînd, m-a uimit un fapt cu totul neaşteptat: seriozitatea lui Alioşa, constanţa şi îndărătnicia sa, puterea ataşamentului său faţă de dumneata. Repet, dumneata l-ai redat lui însuşi, l-ai înălţat. Mai mult, mi-am dat seama că schimbarea de care-ţi vorbesc este la el mult mai adîncă decît crezusem. Astăzi Alioşa a dat dovadă de multă iniţiativă şi de o inteligenţă pe care nu i-o bănuisem, dar în acelaşi timp şi de o cu totul neobişnuită putere, de comprehensiune şi extraordinară fineţe a intuiţiei. Astăzi

el a izbutit să aleagă drumul cel mai sigur pentru a ieşi dintr-o situaţie ce părea fără ieşire. A ştiut să trezească şi să-şi alieze calităţile cele mai nobile ale sufletului omenesc : capacitatea de a ierta, sporită cu mărinimia răsplătirii prin bine a unui rău suferit. El s-a lăsat cu desăvîrşire în voia fiinţei pe care o obidise, implorînd-o să-l înţeleagă şi să-l ajute. A ştiut să folosească toată mîndria unei femei care-l iubea, mărturisindu-i deschis că ea are o rivală, smul-gîndu-i în acelaşi timp simpatia tocmai pentru acea rivală, iar el obţinînd pentru sine iertarea şi făgăduiala de a rămîne prieteni dezinteresaţi. A risca o asemenea explicaţie, fără jigniri şi fără obidă, n-ar fi în stare s-o facă mai cu succes nici cei mai înţelepţi dintre înţelepţii lumii; în schimb, sînt capabile de aşa ceva inimile curate, neprihănite şi bine îndrumate de sincerele lor porniri, aşa cum s-a întîmplat cu

121

Alioşa. Sînt convins, Natalia Nikolaevna, ca n-ai fost părtaşa nici cu vorba, nici cu sfatul la întîmplarea de azi. Poate că n-ai aflat nici dumneata decît acum cele întîmplate. Aşa-i că nu mă înşel ?

— Nu vă înşelaţi, e adevărat, îl încredinţa Nataşa, aprinsă la faţă şi cu ochi strălucitori, stranii, aproape transfigurată. Era clar că dialectica prinţului începuse să-şi producă efectul. De cinci zile nu-l mai văzusem pe Alioşa, adăugă ea. Toate acestea le-a conceput şi le-a înfăptuit singur, din proprie iniţiativă.

— Negreşit, e aşa cum spui, încuviinţă prinţul, şi totuşi atît agerimea cît şi hotărîrea lui, atît conştiinţa datoriei cît şi, în sfîrşit, fermitatea lui demnă de toată lauda, toate acestea sînt, incontestabil, urmările înrîuririi pe care dumneata ai avut-o asupra lui. Mi-am dat seama de asta imediat şi chibzuind, pe cînd mă întorceam acasă, am găsit în mine puterea necesară de a lua o hotărîre definitivă. Proiectele de înrudire cu familia contesei s-au spulberat, în privinţa asta nu se mai poate face nimic ; şi chiar de s-ar mai fi putut reveni, totuşi nu e cazul. Sînt pe deplin convins că numai dumneata îl poţi face fericit, că numai dumneata eşti în stare să-i îndrumi paşii pe calea cea bună şi că în această privinţă ai şi pus temelia viitoarei lui fericiri! Nu ţi-am ascuns nimic, după cum nu-ţi voi ascunde nici faptul că ţin mult la carieră, la bani, la titluri de nobleţe, chiar la ranguri ; sînt conştient că, în bună parte, toate acestea sînt prejudecăţi, dar ţin la ele şi, fără îndoială, n-aş vrea să-mi lipsească. Sînt însă în viaţă împrejurări în care e mai bine să laşi loc altor consideraţiuni, împrejurări în care precumpănesc alte criterii... Afară de aceasta, eu îl iubesc mult pe Alioşa. într-tm cuvînt, am ajuns la concluzia că nu e nicidecum potrivit ca el să se despartă de dumneata, pentru că fără dumneata Alioşa va fi un om pierdut. Să-ţi mai fac şi o altă mărturisire ? Toate astea le hotărîsem poate cu vreo lună în urmă, dar abia

în momentul de faţă mi-am dat perfect de bine seama că hotărîrea mea a fost cu totul îndreptăţită. Fireşte, puteam să vin şi mîine ca să ţi le spun toate acestea, să nu te deranjez la o oră atît de tîrzie. Am convingerea însă că graba o să aibă poate darul să-ţi arate cu cîtă căldură şi mai ales cu cîtă sinceritate sînt hotărît să-mi duc pînă la capăt gîndul. Nu-s un băieţandru ; nu mi-ar fi îngăduit, la vîrsta mea, să întreprind un singur

pas necugetat. în momentul în care intram la dumneata, totul fusese dinainte hotărît şi îndelung chibzuit. Simt însă că va trebui să mai treacă mult pînă să te pot încredinţa de sinceritatea mea. Dar să lăsăm asta deocamdată! Ştiţi de ce am venit în seara aceasta ? Ca să-mi împlinesc datoria faţă de dumneata, Natalia Nikolaevna. Şi să te rog solemn, cu un nemărginit respect, să-mi faci fiul fericit, acordîndu-i mîna dumitale. O, să nu te gîndeşti că apar aici cu aerul unui tată aspru, care, călcîndu-şi pe inimă, s-a decis în sfîrşit să-şi ierte copiii şi să-şi dea binevoitorul consimţămînt la realizarea fericirii acestora. Nicidecum. M-aş simţi înjosit dacă m-ai bănui de asemenea gînduri. Şi nici să nu-ţi închipui cumva că am venit dinainte convins de consimţămîntul dumitale, plecînd de la importanţa sacrificiului pe care dumneata l-ai făcut pentru fiul meu ; o, nu ! Voi recunoaşte cel dintîi, în auzul tuturor, că de fapt Alioşa e nevrednic de dumneata... (el e bun şi are inima curată), ţi-o va confirma şi singur. Dar nu numai atît, m-am grăbit mai ales să intru la ora aceasta destul de tîrzie şi dintr-un alt motiv. Am venit aici (şi cu multă cuviinţă, amestecată cu oarecare solemnitate, prinţul se ridică de pe scaun), am venit aici pentru că vreau să-ţi devin prieten ! Ştiu, n-am nici un drept să-ţi solicit prietenia. Dimpotrivă ! Dar îţi cer îngăduinţa de a nădăjdui că voi merita odată acest drept!

înclinîndu-se adînc în faţa Nataşei, el aştepta răspuns. Tot timpul cît vorbise, îl urmărisem cu atenţia încordată — lucru pe care-l băgase de seamă şi prinţul.

Cuvîntarea şi-a rostit-o rece, cu oarecari pretenţii de dialectică, iar pe alocuri chiar cu multă dezinvoltură. Atîta doar că tonul său nu corespundea uneori elanului care-l îndemnase să vină — era prima lui vizită — la o oră atît de nepotrivită şi mai ales raporturilor de pînă atunci dintre ei. Unele din expresiile sale erau vădit căutate, iar pe alocuri ciudat de lun-ga-i cuvîntare trăda dorinţa de a părea un tip original care caută să-şi ascundă un simţămînt puternic sub o mască de nepăsare, de umor şi predispoziţie pentru glumă. Despre toate acestea însă nici eu nu mi-am dat seama decît abia mai tîr-ziu ; cîtă vreme îl ascultasem, m-am aflat sub puterea unei alte impresii. Mai ales că ultimele cuvinte le rostise cu atîta căldură şi emoţionantă simţire, cu un respect atît de sincer faţă de Nataşa, încît ne cucerise pe toţi. Pînă şi pe genele lui

tremura un bob de lacrimă. Inima nobilă a Nataşei fusese cu desăvîrşire cîştigată. Ridicîndu-se de pe scaun o dată cu prinţul, îi întinse mîna în tăcere, adînc mişcată. El îi luă afectuos mîna şi-o sărută cu multă căldură. Alioşa era nebun de fericire.

— Ce ţi-am spus, Nataşa ? Ei, ce ţi-am spus eu ?... strigă el, şi n-ai vrut să crezi! Nu mă credeai că tata este omul cel mai nobil din lume. Şi ai văzut, te-ai convins acum ?...

Alergă spre tatăl său şi-l îmbrăţişa cu efuziune ! îi răspunse şi prinţul cu o îmbrăţişare tot atît de caldă, grăbin-du-se totuşi să scurteze această scenă duioasă, ruşinat parcă de a-şi manifesta pe faţă sentimentele.

— Ajunge, urmă dînsul luîndu-şi pălăria, trebuie să plec. Ţi-am cerut, Natalia Nikolaevna, să-mi acorzi numai zece minute, şi văd că am stat o oră întreagă, adăugă surîzînd. Mă retrag însă cu o arzătoare dorinţă de a te revedea pe cît se poate mai curînd. îmi îngădui să te vizitez mai des ?

— O, da, desigur ! răspunse Nataşa, cît vreţi, cît se poate de des ! Eu aş vrea cît mai repede... să ajung cît mai repede... să vă îndrăgesc... sfîrşi ea încurcată.

— Ce suflet sincer şî curat! exclamă prinţul, zîmbind la auzul acestor vorbe. Dumneata nu vrei să admiţi nici măcar un pic de convenienţă politicoasă. însă sinceritatea care te caracterizează e mai de preţ decît orice politeţe ipocrită, într-adevăr, îmi dau seama că va trebui să treacă mult timp încă, pînă ce voi ajunge să merit dragostea dumitale !

— O, lăsaţi, nu mă mai lăudaţi atîta... ajunge! şopti stingherită Nataşa. Dar cît de fermecătoare era în clipa aceea !

— Fie! hotărî prinţul. Dar aş vrea să nu uit încă două-trei cuvinte în chestiunea care ne interesează. Nici nu vă puteţi închipui cît de nefericit mă simt! Pentru că nici mîine, şi nici poimîine n-am să mă pot abate pe la voi. Astă-seară am primit o scrisoare de o importanţă deosebită pentru mine (o scrisoare care cere neapărat prezenţa mea în legătură cu nişte afaceri), încît n-aş putea evita în nici un caz această plecare. Mîine dis-de-dimineaţă trebuie să o pornesc din Petersburg. Te rog însă să nu-ţi închipui cumva că am venit la dumneata tocmai pentru că, întîmplîndu-se să plec, mîine ori poimîine n-aş mai fi putut s-o fac. Fără îndoială, dumitale nici n-o să-ţi treacă prin cap aşa ceva ; ca să vezi numai halul meu de susceptibilitate, despre care ţi-am mai

vorbit! Totuşi, de ce mi s-o fi năzărit că dumneata, negreşit, •ar fi trebuit să-ţi închipui aşa ceva ? Da, într-adevăr, mult mi-a mai stricat această nefericită meteahnă a firii mele. De fapt, poate că toate neînţelegerile mele cu familia dumitale nu sînt decît urmările păcătoasei mele firi. Azi e marţi. Miercuri, joi şi

vineri voi lipsi din Petersburg. Sîmbătă, în schimb, sper să mă întorc neapărat şi tot sîmbătă voi căuta să fiu aici. Spune-mi, aş putea rămîne toată seara ?

— Negreşit, negreşit! strigă Nataşa, sîmbătă seara vă aştept! Vă aştept cu nerăbdare !

— Ei bine, în cazul acesta, nici nu ştii cît de fericit mă simt! Am să te cunosc astfel din ce în ce mai bine ! Dar acum... plec ! Totuşi, n-aş vrea să vă părăsesc fără a avea plăcerea de a-ţi strînge mîna, continuă el, adresîndu-mi-se deodată mie. Iartă-mă ! Acum toţi vorbim cam incoherent. Am avut de vreo cîteva ori plăcerea să te întîlnesc, ba o dată am şi fost prezentaţi unul altuia. Nu m-aş retrage însă, fără să-mi fac eu însumi imputări, dacă nu ţi-aş spune cît de plăcută mi-ar fi reînnoirea cunoştinţei cu dumneata.

— Da, ne-am mai întîlnit, într-adevăr, răspunsei strîn-gîndu-i mîna, îmi pare rău însă că nu-mi amintesc precis cînd şi unde ne-am cunoscut.

— La prinţul R., anul trecut.

— Ah, da ! Iartă-mă, uitasem. Te încredinţez însă că de data aceasta memoria nu mă va mai înşela. Pentru mine, e o seară cu totul memorabilă.

— Ai dreptate, nici eu n-am s-o uit vreodată. Ştiam de mult că eşti un bun şi sincer prieten al Nataliei Nikolaevna şi al fiului meu. Sper să fiu între voi cel de al patrulea. Nu-i aşa ? ceru el încuviinţarea Nataşei.

— Da. Vanea este prietenul nostru bun şi trebuie să fim cu toţii mereu împreună ! grăi ea tulburată. Sărmana ! Era atît de fericită, văzînd că prinţul nu uitase să-mi adreseze şi mie cîteva vorbe... Ce mult ţinea la mine !

— Mi-a fost dat să întîlnesc mulţi admiratori ai talentului dumitale, continuă prinţul, şi cunosc chiar două dintre cele mai sincere admiratoare ale dumitale. Ele vor fi bucuroase să te cunoască personal. Mă refer la contesă, cea mai bună prietenă a mea şi la fiica ei vitregă, Katerina Feodo-rovna Filimonova. îngăduie-mi să sper că nu-mi vei refuza plăcerea de a te prezenta acestor două doamne,

125

— Mă simt măgulit de propunere, deşi momentan duc o viaţă foarte retrasă...

— Sper totuşi că o să-mi dai adresa dumitale ! Unde stai ? Aş dori să am plăcerea...

— Nu primesc pe nimeni acasă, cel puţin deocamdată.

— Deşi n-am dreptul să pretind ca faţă de mine să faci această excepţie, totuşi...

— Mă rog, dacă insişti dumneata, şi mie îmi va face plăcere. Locuiesc în stradela N... casa Klugen.

— In casa Klugen ? strigă el surprins parcă. Ei, cum aşa ? De mult... locuieşti acolo ?

— Nu. Chiar foarte de curînd, răspunsei, observîndu-l însă mai atent. Ocup locuinţa numărul patruzeci şi patru.

— Patruzeci şi patru ? Şi stai... singur ?

— Absolut singur !

— Mda ! Am întrebat... ştii, pentru că... pare-mi-se, cunosc această casă. în sfîrşit, cu atît mai bine... Voi trece neapărat pe la dumneata ! Am avea multe de vorbit şi mă aştept ca din conversaţia noastră să capăt lămuriri în multe privinţe, îţi voi rămîne, pentru aceasta, foarte îndatorat. Poftim ! După cum vezi, chiar de la început vin a-ţi formula o cerere. Şi acum, la revedere ! încă o dată, mîna dumitale !

Ne strînse manile, mie şi lui Alioşa, sărută încă o dată mînuţa Nataşei şi ieşi, fără a-l invita pe Alioşa să-l urmeze.

Am rămas tustrei aproape perplecşi. Totul se petrecuse atît de brusc, atît de neaşteptat! Ne dădeam cu toţii seama că într-o clipită s-a schimbat totul şi că începe ceva absolut nou, încă necunoscut. Alioşa se aşeză tăcut lingă Nataşa şi-i sărută duios mîna. Din cînd în cînd, ridica spre ea capul, căutîndu-i privirea : aştepta parcă să audă ce spune.

— Alioşa, dragul meu, chiar mîine să te duci pe la Ka-terina Feodorovna, rosti ea în cele din urmă.

— Mă gîndisem şi eu la asta, răspunse el, am să mă duc negreşit.

— Dar poate că o să-i vină greu să te vadă... ce-i de făcut ?

— Nu ştiu, scumpa mea, nu ştiu. Şi la asta m-am gîndit. Am să văd eu... Mal chibzuiesc... Şi, pînă la urmă, voi şti ce am de făcut. Ei, ce zici, Nataşa ? Pare-se că în ceea ce ne priveşte, toate s-au schimbat acum, nu-l rabdă inima pe Alioşa.

Ea surise, învăluindu-i într-o privire nesfîrşit de duioasa.

— Şi ce delicat a fost... A văzut şi el ce locuinţă sărăcăcioasă ai, dar n-a spus un cuvînt...

— Cum, adică ?

— Să fi spus, adică, să-ţi schimbi apartamentul... Sau... sau ceva în acest sens, adăugă el roşindu-se.

— Cum se poate, Alioşa ? N-avea nici un rost!

— De-aia zic, tocmai de-aia, că a fost foarte delicat. Şi ce te-a mai lăudat! Ţi-am spus eu doar... Să ştii că e în stare să înţeleagă şi să simtă totul! Cît despre mine, a vorbit ca despre un copil: toţi mă consideră aşa. Ei, dar ce să mai vorbim ! Poate că şi sînt...

— Eşti un copil, dar mai clarvăzător decît noi toţi. Ce bun eşti tu, Alioşa !

— L-ai auzit însă, l-ai auzit ce-a spus că din pricina inimii mele bune mă aleg

numai cu răul. Cum vine asta ? Nu pricep ! Ştii ceva, Nataşa, n-ar fi mai bine să mă duc la el chiar acuma ? Mîine, dis-de-dimineaţă, mă întorc la tine.

— Du-te, dragul meu, du-te! Bine te-ai gîndit. Caută neapărat să vă vedeţi! Iar mîine dimineaţă, întoarce-te cît mai devreme. Acum n-ai să mai dispari de lîngă mine cîte cinci zile în şir ? adăugă ea şăgalnic, mîngîindu-l din ochi. Eram cu toţii cuprinşi de o bucurie molcomă, dar deplină.

— Vii cu mine, Vanea ? îmi strigă Alioşa ieşind.

— Ba nu, el rămîne ! Noi mai stăm puţin de vorbă. Să nu uiţi, Alioşa, mîine dis-de-dimineaţă !

— Dis-de-dimineaţă, sigur ! Rămîi cu bine, Mavra. Mavra era tare emoţionată. Auzise tot ce spusese prinţul,

ascultînd la uşă, deşi nu înţelesese chiar tot. Ar fi vrut să afle şi să întrebe mai cu de-amănuntul. Dar deocamdată sta gravă şi privea cu un aer de mîndrie. îşi dăduse şi ea seama că multe schimbări se petrecuseră în seara aceasta.

Ramaserăm singuri. Nataşa îmi luă mîna şi o bucată de vreme nu scoase nici un cuvînt, căutînd parcă să vadă ce-ar putea să spună.

— Mă simt obosită, îmi destăinui ea în cele din urmă, cu o voce slabă. Ascultă, Vanea, ai să te duci mîine pe la ai mei, nu-i aşa ?

— Neapărat!

— Mamei să-i spui, *lui* însă nu.

*— Chiar şi fără să-mi atragi atenţia, cu eî nu vorbesc niciodată despre tine.

— Te rog să nu-i spui. Va afla el şi aşa. Şi să fii atent la ce-ai să auzi că zice el şi cum primeşte vestea. Doamne, Dumnezeule ! Crezi tu, Vanea, că într-adevăr tata are să mă blesteme pentru căsătoria asta ? Mie nu-mi vine a crede !

— Astea toate trebuie să le aranjeze prinţul, răspunsei grăbit. El are datoria să se împace cu orice chip, şi după aceea toate au să se aranjeze.

— O, Doamne! Dacă ar fi aşa... dacă ar fi! exclamă aproape rugătoare Nataşa.

— N-ai nici o grijă, Nataşa, toate au să se aranjeze. E limpede că spre asta merg lucrurile.

Ea mă privi ţintă.

— Vanea ! spune-mi drept, ce părere ai tu despre prinţ ?

— Dacă a vorbit sincer, cred că e un om admirabil.

— Dacă a vorbit sincer ? Ce vrei să spui cu asta ? Cum se poate să nu fi fost sincer ?...

— Şi mie mi se pare că nu se poate, răspunsei. „Va să zică o munceşte un gînd, îmi zisei eu. Ciudat!"

— Tu l-ai privit într-una... foarte atent...

— Da. Fiindcă mi s-a părut puţin cam ciudat.

— Şi mie. Prea vorbeşte nu ştiu cum... Mă simt tare obosită, dragul meu. Ştii ceva ? Du-te şi tu acasă. Iar mîine vino cît mai devreme, după ce treci pe la ei. Dar, mai întîi, spune-mi: nu l-am jignit spunîndu-i că aş vrea să-ncep a-l îndrăgi cît mai repede ?

— Nu... Ce vezi tu jignitor în asta ?

— Şi... nu arătam, vorbindu-i astfel, ca o proastă ? Pentru că asta a însemnat că deocamdată nu mi-e drag, nu-i aşa ?

— Dimpotrivă, Nataşa. Ai spus-o atît de frumos, de spontan şi de naiv ! Şi erai atît de fermecătoare în clipa aceea... Ar fi un neghiob, dacă n-ar înţelege asta aşa cum trebuie, orbit de convenţionalismul vieţii.

— Mie îmi face impresia, nu ştiu de ce, că eşti cam pornit împotriva lui, Vanea ; vai, ce rea, ce bănuitoare şi vanitoasă sînt! Nu rîde, dar m-am obişnuit să nu ascund nimic faţă de tine. Ah, Vanea, prietenul meu drag şi bun ! Ştiu că dacă ar fi să mă încerce din nou nefericirea, ori să mă năpăs-tuiască amărăciunile, tu ai fi iarăşi aici, alături de mine ;

1

poate că numai tu singur, dintre ei toţi! Cum să-ţi mulţumesc pentru toate acestea ? Tu să nu mă blestemi niciodată, Vanea !...

Ajungînd acasă, mă grăbii să mă dezbrac şi să mă culc. In cameră era frig şi întuneric beznă, ca într-o pivniţă. Multe gînduri ciudate şi simţăminte tulburi mă frămîntau, încît n-am putut să adorm decît într-un tîrziu.

Cu cîtă poftă rîdea, probabil, în acele clipe un anumit domn, înainte de a-l fura somnul în patul lui confortabil, şi asta numai dacă a găsit că merită osteneala să ne onoreze măcar cu un surîs batjocoritor ! Cred însă că nici favoarea aceasta nu ne-a acordat-o...

CAPITOLUL III

A doua zi, pe la zece dimineaţa, tocmai cînd ieşeam din casă, grăbit să ajung pe Vasilievski Ostrov la Ihmenevi, pentru ca de acolo s-o pornesc cît mai repede către casa Nataşei, m-am ciocnit chiar în uşă cu vizitatoarea mea de aseară, mica nepoată a lui Smith. Venise la mine. N-aş putea spune de ce, dar ţin minte că m-am bucurat mult, văzînd-o. N-apucasem în ajun s-o văd prea bine, aşa încît acum, la lumina zilei, m-a mirat şi mai mult înfăţişarea ei. De altfel, ar fi fost şi greu să întîlneşti o fiinţă mai ciudată şi mai originală, mai ales în ce priveşte înfăţişarea. Micuţă, cu ochi negri, scîn-teietori, de o tăietură care n-avea în ea nimic rusesc, dogorind sub fruntea încununată cu o claie de păr tot negru, des şi răvăşit, cu privirea ei enigmatică, mută şi stăruitoare, ar fi oprit locului pe oricare trecător. Mai cu osebire atrăgea luarea-aminte uitătura sa în care sclipirile de inteligenţă se amestecau cu scăpărări de neîncredere, şi chiar de

suspiciune pînditoare. Rochiţa ei veche şi murdară, acum, la lumina zilei, semăna şi mai mult cu o zdreanţă. Părea că suferă de o boală lentă, îndărătnică şi pentru totdeauna cuibărită în ea, nristuindu-i încet, dar neîndurător, făptura plăpîndă. Faţa-i oacheşă şi suptă avea o paloare nefirească, gălbuie, ca turta

de ceară. Şi totuşi, în pofida acestor semne hidoase ale mizeriei şi bolii arăta destul de drăguţă. Avea sprîncenele subţiri, frumos arcuite, fruntea superbă, înaltă şi nu prea boltită, buzele admirabil conturate purtînd pecetea mîndriei şi îndrăznelii, dar palide cu o nuanţă de roz abia perceptibilă.

— Aaa, tu eşti ? exclamai. Eram sigur că ai să vii. Hai, intră !

Păşind încet peste prag, la fel ca în ajun şi rotindu-şi neîncrezătoare privirile în jur, copila intră. Odată aflată înăuntru, s-a uitat atentă prin camera în care locuise bunicul ei, ca şi cum ar fi vrut să-şi dea seama cît de mult se schimbase, ocupată acum de un alt chiriaş. „Cum a fost bunicul, aşa e şi nepoata, mi-am zis. N-o fi cumva nebună ?" Copila continua să tacă ; eu aşteptam.

— Am venit să-mi iau cărţile ! şopti în cele din urmă, cu ochii în pămînt.

— A, da ! Cărţile tale, aşa e ; uite-le, poftim, ia-le ! Le-am păstrat anume.

Se uită cu oarecare curiozitate la mine, cu o strîmbă-tură bizară a gurii, de parcă ar fi încercat să schiţeze, neîncrezătoare, un zîmbet. Dar licărul surîsului se stinse tot atît de brusc şi pe faţa ei reveni expresia severă şi enigmatică de mai înainte.

— Cum, bunicul v-a vorbit despre mine ? întrebă mă-surîndu-mă ironic de sus pînă jos.

— Despre tine nu, nu mi-a vorbit nimic, dar...

— Dar de unde aţi ştiut, atunci, că am să vin ? Cine v-a spus ? se interesă, întrerupîndu-mă repede.

— Mi-am închipuit că nu se putea ca bunicul tău să fi rămas singur pe lume, părăsit de toţi. Era atît de bătrîn şi de neputincios ; şi mi-am zis că tot trebuie să fie cineva care venea şi pe la dînsul. Poftim, aşadar, ia-ţi cărţile. înveţi cumva după ele ?

— Nu.

— Atunci, la ce-ţi fac trebuinţă ?

— Bunicul mă punea uneori să învăţ din ele cînd veneam pe la dînsul.

— Şi pe urmă n-ai mai venit pe la bunicul ?

— Pe urmă n-am mai venit. Mă îmbolnăvisem, adăugă ea dezvinovăţindu-se parcă.

— Dar tu, cu cine stai ? Ai familie, mamă, tată ? Copila îşi încruntă deodată sprîncenele şi mă privi aproape

speriată. Apoi îşi lăsă capul în piept, se întoarse şi, fără nici o vorbă, dădu să iasă încetişor din cameră, întocmai cum o făcuse şi ieri. O urmăream mirat la culme... în prag însă se opri.

— Dar de ce a murit ? întrebă ea scurt, întorcînd puţin doar capul spre mine. Repeta aidoma gestul şi mişcarea din ajun, cînd, oprindu-se tot aşa, în uşă, mă întrebase despre Azorka.

Mă apropiai de dînsa şi începui să-i povestesc pe scurt cele întîmplate. Mă asculta tăcută şi atentă, cu fruntea plecată, dar tot cu spatele la mine. N-am omis a-i aminti nici că bătrînul, înainte de moarte, pomenise despre strada a şasea. „Şi atunci mi-am dat seama, adăugai eu, că pe-acolo stă, probabil, cineva scump inimii lui, din care pricină am şi aşteptat să apară acel cineva, care să se intereseze de el. Se vede că ţinea mult la tine, de vreme ce nu te-a uitat nici în ultimele clipe."

— Nu, şopti parcă fără Să vrea, nu ţinea la mine.

Era tare emoţionată. în timp ce-i povesteam, m-am aplecat de cîteva ori să-i văd mai bine faţa. Se străduia din răsputeri să-şi biruie tulburarea, parcă din mîndrie. Tot sîngele îi fugise din obraz şi de încordare îşi înfipsese dinţii în buza de jos. Ceea ce m-a uluit însă erau bătăile inimii ei. Se succedau puternice, tot mai puternice, încît la un moment dat se puteau auzi de la doi-trei paşi, ca la cei cu anevrisme. Am crezut atunci că va izbucni în plîns, cum o făcuse şi cu o zi înainte... dar nu, de data aceasta a reuşit să se stăpî-nească.

— Şi unde-i gardul ?

— Gardul ? Care gard ?

— Gardul sub care a murit el.

— A... am să ţi-l arăt... cînd ieşim. Dar ia spune-mi, cum te cheamă ?

— Nu trebuie...

— Ce nu trebuie ?

— Nu trebuie nimic... Nu mă cheamă nicicum, termină ea scurt şi cam răstit, dînd să iasă. Am oprit-o.

9*

131

— Aşteaptă, copil ciudat ce-mi eşti! Eu nu-ţi doresc decît binele ; m-a cuprins mila de tine încă de ieri, de cînd te opriseşi pe scară, în colţ, şi plîngeai. Pe mine mă doare cînd îmi aduc aminte cum îţi curgeau lacrimile. Bunicul tău a murit doar în braţele mele şi poate că de tine îşi adusese el aminte, cînd mi-a vorbit de strada a şasea ; e ca şi cînd te-ar fi lăsat în grija mea. îl văd uneori în vis... uite, ţi-am păstrat şi cărţile ; şi, cînd colo, tu fugi de mine ca o sălbatică, de

parcă te-ai teme de mine. Trebuie să fii tare săracă, poate şi orfană, cine ştie unde vei fi stînd, prin străini, nu-i aşa ?

îmi dădeam silinţa să fiu cît mai convingător ; nu ştiu prin ce anume, copila mă atrăgea ; simţămîntul pe care-l încercam însă nu era numai milă. N-aş putea spune dacă împrejurările misterioase în care se petreceau toate acestea, sau impresia pe care mi-o produsese moartea lui Smith, sau, poate, propria mea stare de spirit neobişnuită erau de vină ; e cert însă că o forţă inexplicabilă mă atrăgea către ea. Se pare că vorbele mele izbutiseră s-o mişte ; mă privi oarecum nefiresc, dar nu tot aşa de aspru ca mai înainte, ci mai blînd şi îndelung, pentru ca pe urmă să-şi plece uşor capul, gîndi-toare.

— Elena, şopti apoi pe neaşteptate şi aproape nedesluşit.

— Elena te cheamă ?

— Da...

— Şi-mi promiţi că ai să mai vii pe la mine ?

— Nu se poate... Nu ştiu... Am să vin, îngăimă frămîntată, într-un murmur amestecat de nehotărîre şi gînduri. în clipa aceea răsunară undeva bătăile unui orologiu. Fetiţa tresări şi privindu-mă cu durere mută, mă întrebă în şoaptă : Cît să fie ora ?

— Probabil zece şi jumătate. Un ţipăt izbucni din pieptul ei.

— Doamne ! rosti speriată şi-n aceeaşi clipă o rupse la fugă. Am oprit-o însă pentru a doua oară în antreu.

— Stai, n-am să-ţi dau drumul chiar atît de uşor. De ce ţi-e frică ? Ai întîrziat ?

— Da, da, am plecat pe ascuns ! Lăsaţi-mă, vă rog ! Altfel, dînsa o să mă bată ! strigă ea, lăsînd să-i scape aceste vorbe şi smucindu-se din mîinile mele.

132

- Stai, ascultă-mă întîi, nu te mai smuci aşa : tu trebuie să mergi pe Vasilievski, tocmai acolo am şi eu treabă, pe strada a treisprezecea. Şi fiindcă sînt în întîrziere, iau o birjă. Vii cu mine ? Te duc pînă aproape de casă. Tot ajungem mai repede decît pe jos...

— Pînă la mine nu se poate, nu se poate să veniţi, strigă ea şi mai speriată, iar faţa i se schimonosi la gîndul că aş putea afla unde stă.

— îţi spun că vreau să ajung cît mai repede în strada a treisprezecea, căci acolo am treabă, nu la tine ! N-am să mă iau pe urmele tale. Doar atît că ajungem mai repede cu birja. Şi acum, să mergem !

Am coborît în fugă scara şi am luat primul birjar întîlnit, cu o droşcă hodorogită. Se vede că Elena era tare zorită, de vreme ce a primit să meargă în birjă cu mine. Mai ciudat era însă faptul că nici nu îndrăzneam s-o mai întreb ceva... Iar cînd am încercat totuşi să aflu de cine se teme atîta, fata dădu

înspăimîntată din mîini şi era cît pe-aci să sară din trăsură. „Ce mister o fi la mijloc ?" mă gîndeam.

Trăsurica era foarte incomodă. La orice zdruncinătură, ca să nu cadă, copilita se agăţa de pulpana paltonului meu cu mînuţa ei stîngă, murdară, plină de bubuliţe. Cu dreapta strîngea la piept cărţile ; se vedea că-i sînt tare scumpe. Pe drum, căutînd să se aşeze mai bine, lăsă la un moment dat să i se vadă piciorul şi spre mirarea mea am constatat că n-avea ciorapi şi era încălţată cu nişte ghete găurite. Cu toate că mă hotărîsem să n-o mai întreb nimic, nu m-am putut stăpîni:

— Cum, n-ai nici măcar ciorapi ? Se poate să umbli cu picioarele goale în ghete, pe o vreme ca asta, umedă şi rece ?

Răspunsul veni scurt:

— N-am.

— Ah, Dumnezeule, doar stai într-o casă de oameni! De ce n-ai cerut să-ţi dea careva din ei o pereche de ciorapi, cînd a fost să pleci.

— Aşa vreau eu.

— Păi... te îmbolnăveşti şi mori...

— Las-să mor.

133

Era limpede că nu vrea să-mi răspundă şi că întrebările mele o sîcîiau.

— Uite, colo a murit el, îi arătai casa lîngă care murise bătrînul.

Ea se uită cu multă luare-aminte în direcţia arătătorului meu şi deodată se întoarse rugătoare către mine :

— Dar vă rog, pentru Dumnezeu, nu veniţi după mine. Am să trec eu pe la dumneavoastră, am să vin, vă făgăduiesc ! îndată ce pot, vin, sigur că am să vin !

— Bine, ţi-am spus că n-am să merg să văd unde stai. De ce te temi aşa ? Trebuie să fii tare nenorocită I Mă doare inima, cînd te văd aşa...

— Nu, nu mă tem de nimeni, răspunse ea, cu o vădită iritare în glas.

— Păi, n-ai spus chiar tu adineauri că... „dînsa are să mă bată !"

— Da, las-să mă bată ! Las-să mă bată ! repetă ea amarnic şi buza de jos i se ridică puţin dispreţuitoare, însă cuprinsă de tremur.

în sfîrşit, ajunserăm pe Vasilievski Ostrov. Ea opri birjarul la capătul străzii 6 şi sări iute, scrutînd neliniştită împrejurimile.

— Plecaţi! am să vin eu, vă spun că am să vin... mă încredinţa, rugîndu-se

febrilă de mine să n-o urmăresc. Hai, plecaţi, plecaţi, vă rog, mai repede !

Am îndemnat birjarul să mîie mai departe. După ce am mai mers puţin pe chei, i-am dat drumul, şi am luat-o pe jos. La capătul străzii a şasea m-am oprit şi am trecut repede pe cealaltă parte a străzii.

Cu toată sprinteneala ei, nu apucase să se depărteze prea mult; am văzut-o cum mergea grăbită, uitîndu-se mereu înapoi; o dată s-a oprit pentru o clipă, să vadă mai bine • nu cumva o urmăresc ? Eu însă m-am ascuns într-un gang, aşa că nu m-a văzut. Iar după ce a pornit mai departe, m-am luat pe urmele ei şi am traversat strada.

Curiozitatea îmi crescuse la culme. Deşi eram hotărît să nu intru după ea, am vrut totuşi să aflu casa unde locuieşte, asta pentru orice eventualitate. Mă apăsa o impresie grea şi ciudată, asemănătoare aceleia pe care mi-o produsese la cafeneaua nemţească bunicul fetiţei cînd murise Azorka...

134

CAPITOLUL IV

Am mers aşa, în urma ei, multă vreme pînă aproape de Bulevardul Malîi. Ea doar că n-alerga, aşa de grăbită era ; apoi deodată intră într-o prăvălioară. Mă oprii, s-aştept. „Nu cred să locuiască într-o prăvălie", mi-am zis

Şi într-adevăr, după cîteva clipe ieşi, dar fără cărţi. în locul lor ţinea în mînă un castronaş de lut. După ce merse încă puţin, dispăru după poarta unei case prea puţin arătoase. Era o clădire cu etaj, veche, dar de zid, zugrăvită într-un galben-murdar. La una din cele trei ferestre ale primului cat sta expus un mic sicriu, vopsit în roşu — firma unui meşter dricar. Ferestrele catului de sus erau mici şi pătrate. Prin geamurile verzui, năclăite şi crăpate, se zăreau anevoie nişte perdeluţe de stambă roz. Trecui strada şi apro-piindu-mă de casă, citii pe tăblia de la poartă : „Casa tîr-goveţei Bubnova".

De-abia apucai să descifrez inscripţia, cînd deodată din curtea Bubnovei răsună un ţipăt strident, un glas de femeie, urmat de-un potop de ocări. Mă uitai prin portiţa întredeschisă ; pe treptele de lemn de la intrare ale uneia dintre locuinţe stătea o femeie grasă, îmbrăcată ca o tîrgoveaţă, cu o scufie pe cap şi cu un şal verde pe umeri. Avea faţa hidoasă, roşie-vînătă; ochii mici, înfundaţi în grăsime, acum injectaţi de mînie, îi sclipeau de răutate. Se vedea cît colo că băuse, deşi era încă înainte de amiază. Ţipa la biata Elena, care încremenise în faţa ei, cu castronaşul în mînă. Pe scară, în spatele femeii grase, se zărea o altă făptură femeiască cu obrajii fardaţi ţipător şi cu părul vîlvoi. în clipa aceea se deschise şi uşa scării ce ducea la subsol, iar de acolo răsări, atrasă, probabil, de larma din curte, o a treia femeie, sărăcăcios îmbrăcată, cam între două vîrste şi cu o înfăţişare modestă, dar îngrijită. Prin crăpătura uşii se zăreau capetele unor locatari ai subsolului — un bătrîn şi o fată. Un vlăjgan mătăhălos, probabil

rîndaşul, se oprise în mijlocul curţii, cu o mătură în mînă şi urmărea nepăsător toată scena.

— Blestemato ! Puturoaso ! Păduche ce eşti! zbiera muierea, dînd drumul unui potop de ocări, fără virgule, fără puncte, pe nerăsuflate ; asta ţi-i recunoştinţa pentru grija ce ţi-o port, dezmăţato ? ! Am trimis-o după castraveţi şi, atîta

135

i-a trebuit, că a şi luat-o din loc ! Simţisem eu de cînd am vrut s-o trimit că are s-o apuce razna. Îmi spunea mie inima, mi-o spunea ! Aseară i-am mai tras o păruială tot pentru aşa ceva şi, na, că astăzi iar mi-a fugit! Unde-mi tot umbli, stri-cato, unde umbli mereu ? La cine te duci, idol afurisit, jivină bulbucată, otravă ce-mi eşti, la cine ? Vorbeşte, putoare, că de nu, te sugrum aici!

împroşcînd-o cu toate aceste vorbe, huiduma de muiere, înfuriată la culme, se repezi la biata fetiţă; dînd însă cu ochii de femeia între două vîrste de la catul de jos, se opri deodată şi întorcîndu-se spre ea, se apucă să zbiere şi mai tare, dînd din mîini, ca şi cum ar fi luat-o martoră la monstruoasa crimă a bietei sale victime.

— Maică-sa a crăpat! Că doar ştiţi şi voi, oameni buni, rămăsese singură pe lume ca un ciuhurez. Am văzut-o pe la voi, oameni săraci, povară tuturora, că nici voi singuri n-aveţi ce mînca, şi ce mi-am zis atunci ? Să mă ostenesc în cinstea sfîntului Nicolae, făcătorul de minuni, s-o iau sub aripa mea pe biata orfană. Ei, şi am luat-o, da, am luat-o. Şi ce credeţi, oameni buni ? Uite, de două luni, de cînd stă la mine, o hrănesc pe degeaba şi mi-a supt tot sîngele, îmi topeşte trupul meu alb ! Lipitoarea dracului! Balaur fioros ! Diavol încăpăţînat ! Tace mîlc, o vedeţi ? Poţi s-o zvînţi în bătaie, că ea tot tace, de parc-ar avea apă-n gură, o vorbă nu scoate ! Mie mi se sfîşie inima, şi ea tace ! Dar cine crezi că eşti tu, şarpe veninos, maimuţă verde ? Păi, dacă nu eram eu, fă, crăpai de foame în stradă. Şi picioarele ar trebui să mi le speli, şi apa din lighean s-o bei, dihanie, sabie neagră franţuzească. De nu eram eu, crăpai în drum !

— La ce te-i fi necăjind aşa, Anna Trifonovna ? Ce ţi-a făcut ? o întrebă cuviincios femeia căreia îi vorbise meghera

zgîlţîită de furii.

— Cum, ce mi-a făcut, soro dragă, cum, ce mi-a făcut ? Nu pot răbda să-mi iasă din voie ! Nu-mi trebuie să-mi faci ceea ce ai bun de făcut, să faci ce-ţi cer eu, chiar dacă e rău, aşa să ştii... Păi, era cît pe-aci să mă bage azi în mormînt, cît pe-aci! Am trimis-o la prăvălie, după nişte castraveţi, şi poftim, de-abia după trei ceasuri îmi vine acasă ! Mi-a spus mie biata mea inimă, cînd am mînat-o ; că mă rodea, mă rodea, mă rodea, mă rodea ! Unde ai fost ? Pe unde mi-ai umblat ? Ce oblăduitor ţi-ai găsit ? Nu i-am fost eu binefă-

cătoarea ? Nu i-am iertat eu, păcătoasei de maică-sa, o datorie de paisprezece ruble şi n-am îngropat-o pe cheltuiala mea ?... şi nu i-am luat plodul să-l cresc, pe stîrpitura, pe jivina asta ? Că doar ai văzut şi dumneata ! Păi, după toate astea să n-am nici un drept asupra ei ? în loc să se simtă şi să-mi fie recunoscătoare, se ridică împotriva mea ! Eu îi doresc fericirea. Am vrut s-o îmbrac în rochiţe de muselină, lepădătura dracului, şi i-am cumpărat ghetuţe la Gostinîi Dvor, am împodobit-o ca pe o păunită, de să-ţi fie mai mare dragul, privind-o. Şi ce credeţi, oameni buni ? în două zile şi-a făcut rochia ferfeniţă, a rupt-o bucăţele şi acum umblă aşa cum o vedeţi! înadins a făcut-o, nu vă mint, am văzut-o eu, cu ochii mei, că adică : în zdrenţe vreau să umblu, nu în rochii de muselină ! Ei, şi mi ţi-am scărmănat-o atunci în voie, de-a trebuit să chem doftorul pe urmă, să-i dau şi lui bani. Ar trebui să te strivesc de-a binelea, păduche ce-mi eşti, că doar n-o să mi se cuvină pentru tine cine ştie ce pedeapsă — cel mult o săptămînă de post, şi gata ! Am pus-o, drept pedeapsă, să frece duşumelele. Ei, şi ce credeţi ? Freacă, afurisita ! Freacă, putoarea dracului, freacă ! îmi zgîndăreşte inima, freacă ! Să ştii, îmi zic : o s-o ia razna de la mine ! Şi-ntocmai cum vă spun, mi-a fugit şi aseară ! Aţi auzit şi dumneavoastră, oameni buni, ce bătaie i-am tras aseară, că mă dureau pe mine mîinile ; i-am luat ciorapii şi ghetele, că n-o fi nebună să plece în picioarele goale ; cînd colo, iar a spălat putina ! Unde ai fost ? Vorbeşte-mi! Unde te-ai dus să te plîngi, sămînţă de urzică ce-mi eşti, la cine m-ai pîrît ? Vorbeşte, ţiganco, mască franţuzească, dar vorbeşte odată !

Turbată de furie, bolovănoasa se năpusti asupra fetiţei pierită de spaimă, o înhaţă năprasnic de păr şi o izbi cu toată puterea de pămînt. Castronaşul cu castraveţi zbură cît colo, şi se făcu ţăndări, ceea ce mări şi mai mult furia megherei cherchelite... îşi lovea victima şi peste obraji, şi în cap ; dar Elena tăcea cu îndărătnicie fără să scoată un sunet, un strigăt, un geamăt. M-am repezit atunci în curte şi nemaipu-tindu-mi înfrîna revolta, am strigat la muierea beată.

— Ce faci ? Cum îţi permiţi să te porţi aşa cu o biată orfană ? şi am apucat-o de mînă.

— Ce vrei?! Cine eşti tu?! urlă ea, lăsînd-o pe Elena şi proţăpindu-se în faţa mea, cu mîinile în şolduri. Ce te amesteci nepoftit ? Ce cauţi în casa mea ?

137

— Ce caut ? De ce mă amestec ? Pentru că eşti o femeie fără suflet! strigai la ea. Cum poţi să-ţi baţi joc în halul ăsta de un biet copil ? ! Nici măcar nu-i copilul dumitale ; te-am auzit cînd spuneai că e orfană şi că ai luat-o la dumneata...

— Doamne, Dumnezeule ! se dezlănţui din nou furia. Dar cine eşti tu de-ţi bagi nasul unde nu-ţi fierbe oala ? Nu cumva îi fi venit cu dînsa ? Acum mă reped pînă la pristav. Păi pe mine mă cunoaşte şi mă cinsteşte ca pe o nobilă Andron Timofeici în persoană. Nu cumva la tine aleargă ea mereu ? Cine eşti, mă ? Ai venit în casă străină să faci scandal ? Săriţi, ajutor !

Şi se repezi la mine cu pumnii ridicaţi. Dar în aceeaşi clipă un ţipăt strident, neomenesc, străpunse aerul. Elena, care împietrise locului, scoase deodată un strigăt nefiresc, căzu la pămînt şi începu să se zbată în convulsii groaznice. Faţa i se schimonosi. Era un acces de epilepsie. Fata cea cu părul dezmăţat şi boită peste măsură şi femeia între două vîrste de la subsol alergară la dînsa, o ridicară şi o duseră repede în

casă.

— Poţi să crapi, blestemata ! zbieră în urma ei muierea cea grasă. E pentru a treia oară în luna asta că o apucă... Afară, samsarule ! se repezi ea din nou la mine.

— Ce stai, rîndaşule ! Tu pentru ce primeşti simbrie ?

— Hai, cară-te! Cară-te! Aştepţi cumva să-ţi netezesc gulerul, mă îndemnă domol, cu o voce groasă, mai mult de mîntuială, paznicul. Unde se ceartă doi; al treilea să nu se bage. Fă cale-ntoarsă şi pe-aci ţi-e drumul!

N-am avut încotro : am ieşit pe poartă, dîndu-mi seama că intervenţia mea a fost absolut inutilă. ţClwofoejimjiejn-dignare, M-am oprit pe trotuar, în faţa porţii, continuînd să privesc prin portiţa rămasă deschisă. Văzînd că am ieşit în stradă, muierea se repezi sus, iar rîndaşul, după ce-şi făcu astfel datoria, dispăru şi el. Peste cîteva clipe, femeia care ajutase s-o ducă pe Elena înăuntru coborî din cerdac şi se îndreptă spre locuinţa ei. Zărindu-mă, se opri şi mă privi curioasă. Faţa ei blîndă îmi dădu curaj. Am intrat din nou în curte şi, ducîndu-mă de-a dreptul la ea, am spus :

— Dă-mi voie să te întreb. Ce-i cu fetiţa asta aici, de ce se poartă aşa cu ea muierea asta ticăloasă ? Să nu-ţi închipui, cumva, că întreb aşa, numai ca să mă aflu în treabă. Am mai

avut prilejul s-o întîlnesc pe copila asta, şi, din anumite motive, ea mă interesează în mod deosebit.

— Păi, dacă te interesează, mai bine ai lua-o la dumneata, ori i-ai găsi vreun loc pe undeva, decît să se prăpădească aici, spuse femeia ezitînd oarecum şi dădu să plece.

— Bine, dar dacă n-ai să-mi spui ce trebuie să fac, cum s-o pot ajuta ? Repet doar : nu ştiu nimic despre ea. Femeia aceasta o fi Bubnova, stăpîna casei ?

— Da, chiar dînsa e, proprietăreasa.

— Şi cum de-a nimerit fetiţa asta nefericită la ea ? Mama ei a murit aici ?

— Uite aşa, a nimerit... şi gata ! Asta nu-i treaba noastră să ştim... Şi dădu iar să plece.

— Dar, te rog, fii bună şi spune-mi, că mă interesează foarte mult. Poate că aş putea să fac ceva pentru ea. Cine-i ? De unde-i ? Cine a fost mamă-sa, dumneata ştii, nu-i aşa ?

— O străină, mi se pare, mamă-sa, venită de prin alte părţi; locuia la noi, jos ; era bolnavă rău ; a murit de oftică...

— Va să zică era tare săracă, de vreme ce stătea într-un ungher la subsol ?

— Săracă lipită pămîntului! Mi se rupea inima numai privind-o. Şi noi de-abia o scoatem la rapăt, dar ne-a rămas datoare şi nouă şase ruble în cele cinci luni cît am găzduit-o. Tot noi am şi îngropat-o ; bărbatul meu i-a făcut sicriul.

— Păi... o auzeam adineauri pe Bubnova spunînd că ea a îngropat-o ?

— Da de unde !...

— Şi cum o chema ?

— Nici n-aş şti cum să spun, domnule ; un nume cam încîlcit, nemţesc parcă.

— Smith ?

— Nu, nu chiar aşa. Şi atunci Anna Trifonovna a luat-o pe orfană la dînsa, ca s-o crească, zice-se... Dar nu-i bine de loc să stea copila la dînsa.

— Nu cumva a luat-o numai cu un anumit scop urît ?

— Se cam ţine de treburi murdare, răspunse femeia încet, nehotărîtă : să spună, ori să nu spună. Ei, dar nu-i treaba noastră să ne amestecăm.

— Ia mai tacă-ţi fleanca ! se auzi în spatele nostru o voce de bărbat. Era un om în vîrstă, în halat, îmbrăcat pe deasupra cu un caftan şi avînd o înfăţişare de tîrgoveţ sau de meseriaş ;

după cîte am înţeles numaidecît, era bărbatul femeii cu care vorbeam.

— N-are ea de ce să stea de vorbă cu dumneata ; nu-i treaba noastră... sublinie el, uitîndu-se chiorîş la mine. Tu du-te-n casă ! Bună ziua, domnule ; noi sîntem meşteri dricari. Dacă aveţi nevoie de ceva, poftim, vă servim cu dragă inimă... Cît despre alte cele, n-avem ce vorbi...

Am ieşit în stradă, adînc îngîndurat şi nespus de tulburat. Nu putusem fi de folos cu nimic. Simţeam totuşi că nu trebuie să las lucrurile aşa. Mai ales unele cuvinte ale soţiei meşterului dricar îmi provocaseră o profundă revoltă. Presimţeam că aici se ascundea o afacere urîtă.

Şi cum mergeam aşa, cu capul în piept, îngîndurat, aud deodată pe cineva

strigîndu-mă pe nume cu o voce pătrunzătoare. Ridic capul: în faţa mea stătea, clătinîndu-se uşor pe picioare, un om cam băut, îmbrăcat destul de curăţel, însă cu mantaua destul de ponosită, iar pe cap cu o şapcă slinoasă. Faţa lui mi se păru cunoscută. încercai să-mi aduc aminte. Omul îmi fă?u cu ochiul şi zîmbi ironic :

— Nu mă recunoşti ?

CAPITOLUL V

— Ia te uită ! Masloboev, tu eşti, băiatule ? exclamai eu, recunoscîndu-mi deodată un vechi coleg de şcoală, de pe timpul cînd învăţam amîndoi la liceul gubernial, phiii... ce întîlnire !

— Ei, ce întîlnire ! De vreo şase ani nu ne-am mai văzut. Adică, la drept vorbind, ne-am mai izbit noi unul de altul, dar excelenţa-voastră n-a catadicsit niciodată să mă onoreze măcar cu o privire. Că de, voi generalii ăştia, adică generalii din literatură, vreau să zic, de... (şi toate acestea le spuse cu ochii plini de un surîs ironic).

— Uite ce-i, Masloboev, în privinţa asta te înşeli amarnic, îl întrerupsei eu... în primul rînd, pentru că generalii, cum spui tu, fie chiar şi cei din literatură, nu prea arată ca mine ; iar în al doilea rînd, dă-mi voie să-ţi spun că-mi aduc şi eu aminte cum te-am întîlnit pe stradă, însă te-ai cam ferit să dai ochii cu mine. Ce era să fac atunci ? Ce rost avea să

încerc a-ţi vorbi, de vreme ce tu cautai să mă ocoleşti. De altfel, ca să fiu sincer, cred că nici acum nu m-ai fi strigat, dacă nu se întîmpla să te nimeresc cu chef. Ce zici, am sau nu am dreptate ? Ei, hai să trăieşti! Nici nu ştii ce bine îmi pare că te văd...

— Să fie oare adevărat ce-aud ? Nu cumva te compromit... *cu înfăţişarea mea netrebnică ?* Şi, la urma urmei, de ce te-oi mai fi întrebînd, că doar n-are nici o importanţă ! Eu, măi Vanea, n-am să uit niciodată ce băiat de treabă ai fost. Ţi-aduci aminte cum te-au bătut cu nuiaua din pricina mea ? Şi ai tăcut mîlc, nu m-ai trădat, iar eu, în loc de mulţumire, mi-am bătut joc de tine o săptămînă încheiată. Suflet neprihănit ce eşti! Să trăieşti, frăţioare, să-mi trăieşti! (Ne îmbrăţişarăm.) Uite, de atîta amar de ani rătăcesc răzleţ pri lume, timpul zboară, dar anii pe care i-am petrecut noi împreună n-am să-i uit niciodată. Şi tu ? Tu ce mai faci ?

— Păi... ce să fac ? Mă canonesc şi eu de unul singur... Masloboev mă privi lung, înduioşat, ca omul cu sufletul

muiat de băutură. De altfel, a fost întotdeauna un om tare bun la inimă.

— A ! nu, Vanea, tu nu eşti ca mine, zise el în cele din urmă, pe un ton tragic. Am citit doar ; te-am citit, Vanea, te-am citit... Dar, ia ascultă, hai să

stăm puţintel de vorbă mai pe îndelete ! Te grăbeşti ?

— Da, sînt cam grăbit; ba trebuie să-ţi spun că am şi un mic necaz. Mai bine dă-mi adresa ta.

— Ţi-o dau. Dar să ştii că, aşa cum spui tu, nu-i de loc mai bine ; vrei să ştii cum e mai bine ?

— Ei, cum e mai bine ? Spune.

— Uite cum e mai bine : Vezi colo ? şi-mi arătă spre o firmă, la vreo zece paşi de locul unde ne opriserăm. Acolo unde scrie cafenea şi restaurant, de fapt e numai restaurant. Dar să ştii că e un local pe cinste. Te asigur eu că e pe cinste ; cît priveşte votca, să n-ai nici o grijă ! Sosită pe jos de-a dreptul de la Kiev ! Am trecut de mai multe ori pe aici; de altfel, mie nici n-ar îndrăzni să-mi dea de băut ceva de proastă calitate. Mă cunoaşte toată lumea aici, toţi ştiu cine-i Filipp Filippîci. Că aşa mi se spune : Filipp Filippîci! Ce ? Ai început să strîmbi din nas ? Lasă-mă numai să-ţi spun : acum e unsprezece şi un sfert, ştiu eu, m-am uitat chiar adineauri 3a ceas; ai cuvîntul meu de onoare că exact la unspre-

141

zece şi treizeci şi cinci de minute îţi dau drumul. Intre timp, îi tragem cîte o duşcă. Douăzeci de minute, numai douăzeci, cred că ai putea să sacrifici pentru un vechi prieten, ce zici ?

— Dacă-i vorba numai de douăzeci, mă-nvoiesc ; crede-mă, dragul meu, am o chestiune urgentă.

— Bine, bine, aşa să fie, n-am să te reţin. Dar aş vrea mai întîi să auzi două vorbuliţe de la mine : nu-mi place de fel cum arăţi, ai o faţă... nici nu-ţi mai spun cum ! Pun rămăşag că te-a necăjit cineva chiar adineauri, şi te-a necăjit tare de tot. Este ?

— Exact.

— Păi, vezi că te-am ghicit pe moment ? Mă pasionează acum fizionomistica. Straşnică îndeletnicire ! Să mergem, aşadar, să*mai stanTnîţeluş de vorbă. In douăzeci de minute, am tot timpul să iau mai întîi contact cu amiralul Ceainski[20], apoi dau pe gît o *beriozovka,* apoi o *zornaia,* apoi o *pomeranţe-vaia*[21]*,* apoi un *parfait-amour* şi pe urmă... he, o să văd eu ce se mai poate lua... Asta-i frate, beau! Numai în zilele de sărbătoare, pînă-n liturghie ce mai stau treaz. Tu, dacă nu vrei, nu bea. Sînt mulţumit şi cu atîta : să pot sta de vorbă cu tine. Iar dacă mai iei şi tu cu mine un păhărel, o să-mi facă mare cinste şi plăcere. Haidem! Schimbăm un cuvînt, două din toată inima, şi ne despărţim iar pentru vreo zece anişori. Ce mai, Vanea, nu-s eu de tine.

— Ia nu mai trăncăni, ci calcă mai repede ! Cele douăzeci de minute sînt ale tale, după aia îmi dai drumul să plec.

Ca să ajungem în localul care se găsea la al doilea cat, trebuia să luăm în

piept o scară de lemn cu o platformă la mijloc. Pe trepte ne-am întîlnit cu doi domni băuţi în toată legea, care, văzîndu-ne, s-au dat la o parte, clătinîndu-se.

Unul din ei era tînăr, cu o mutră de prostănac, căruia de-abia începuse a-i miji mustaţa; era îmbrăcat ferche ş cu pretenţii de-o eleganţă ridicolă ; aveai impresia că luase pe el haine străine ; o mulţime de inele îi înzorzonau degetele, afişa un ac de cravată cu piatră scumpă şi o pieptănătură caraghioasă, terminată cu un coc tîmpit. Zîmbea ori se hlizea prosteşte tot timpul. însoţitorul lui arăta de vreo cincizeci de ani; era gras, burtos, îmbrăcat destul de neglijent, dar şi el cu un ac mare la cravată. Altminteri, aproape complet chel, cu o faţă puhavă şi ciupită de vărsat, şi cu nişte ochelari pe un nas cît nasturele... Judecînd după faţă, era un om rău şi

142

senzual. Iar ochii, nişte ochi antipatici, răi şi bănuitori, i se cuibăriseră în grăsime şi priveau de acolo ca prin nişte crăpături. Se vedea cît de colo că amîndoi îl cunoşteau pe Masloboev, dar burtosul, de cum ne zări, schiţă o grimasă de nemulţumire, în timp ce tînărul luă o înfăţişare prevenitoare, dulceagă, cu Un zîmbet silit. Se descoperi, luîndu-şi într-o mînă şapca.

— Să ne fie cu iertare, Filipp Filippîci, bolborosi el, pri-vindu-l înduioşat pe Masloboev.

— Ce se întîmplă ?

— Scuzaţi... noi am cam luat-o... (şi-şi dădu un bobîrnac peste guler). E Mitroşka dincolo. Află că-i un ticălos...

— Dar ce s-a întîmplat ?

— Nimic. Uite aşa... Să vezi, din cauza lui Mitroşka ăsta, dumnealui (şi arătă din cap spre însoţitorul său), dumnealui, săptămîna trecută, într-un local deocheat, i-a cam mînjit botul cu smîntînă... îhi-hî!

Cel mai în vîrstă, înciudat, îi făcu un semn cu cotul.

— Nici nu ştii, Filipp Filippîci, ce chef aş mai avea să luăm cu toţii o baterie la Dussot, dar ştii... o baterie cu tot dichisul ei. Fă-mi, te rog, plăcerea...

— Acum nu se poate, nenişorule, refuză Masloboev. Acum am treabă.

— Hî-hî! Şi eu aş avea să-ţi propun ceva... Dar din nou prietenul îl înghionti cu cotul.

— îmi spui pe urmă, acum nu pot!

Masloboev părea să caute dinadins a nu-i băga în seamă, însă după ce intrarăm în prima încăpere, unde, pe toată lungimea unui perete, se întindea un bufet destul de îngrijit şi rînduit cu fel de fel de gustări, pateuri, plăcinte, piroşti etc, garafe cu lichioruri de toate culorile, Masloboev mă trase repede într-un colţ şi mă lămuri:

— Tînărul e feciorul cunoscutului negustor de făină Sizo-briuhov. I-a rămas

moştenire de la tătîne-său o jumătate de milion de ruble şi de atunci se ţine numai de chefuri şi dandanale. A fost şi pe la Paris. Ce de bănet a mai cheltuit şi pe-acolo ! Ba poate că risipea totul, pînă la ultima leţcaie, dar i-a mai picat o moştenire şi de la unchiu-său. S-a întors de la Paris şi acum se căzneşte să toace şi ce i-a mai rămas din averea asta. Peste vreun an cred că ajunge cerşetor. E prost de dă în gropi: zi şi noapte umblă prin localuri de lux,

143

prin cîrciumi, prin taverne, pe la tot felul de actriţe ; i-a căşunat să se facă husar, a şi înaintat o cerere. Celuilalt, mai bătrîn, îi zice Arhipov, e un fel de negustor şi el, sau poate administrator pe undeva, care a fost şi otcupciu ; e o bestie, o canalie nemaipomenită, actualmente tovarăşul de petreceri al lui Sizobriuhov ; un Iuda altoit cu Falstaff — asta e! A dat pînă acum de două ori faliment, şi e o dihanie libidinoasă, cu fel de fel de apucături scîrnave. A fost încurcat şi într-o afacere penală tare murdară, dar mi se pare că a reuşit să scape, într-o privinţă, îmi pare bine că l-am întîlnit aici; mă aşteptam să-l văd prin locurile astea. Arhipov, bineînţeles, îl fură din gros pe Sizobriuhov. El cunoaşte toate locurile deocheate de prin oraş, din care pricină se bucură de mare trecere la toţi fecioraşii ăştia de bani gata. De mult îl pasc eu, doar-doar mi-o cădea în mînă. Nu-l prea are la inimă nici Mitroşka, flăcăul ăla chipeş cu podiovcă, uite cel de colo, de lîngă fereastră, cu faţa de ţigan. E gearnbaş de meserie şi-i cunoaşte pe toţi husarii de pe aici. Un şmecher fără pereche ; în faţa ta, îţi fabrică o bancnotă falsă pe care, cu toate că ai văzut cu ochii tăi, i-o schimbi, aşa de bine ştie să te ducă. Nu te uita că umblă în podiovcă; e drept că-i de catifea şi că-i dă puţin un aer de slavofil (de altfel, am impresia că-l prinde de minune), dar şi într-un frac elegant dacă l-ai îmbrăca şi l-ai prezenta la clubul englez drept conte, să zicem, drept contele Barabanov, nimeni nu s-ar îndoi o clipă de identitatea lui: poate face şi o partidă de wist, cînd vrea ştie să se poarte ca un conte — şi pe toţi îi păcăleşte. Nu-l prea văd să termine bine. Mitroşka are pică pe Arhipov, pentru că i l-a suflat pe Sizobriuhov, şi asta tocmai acum, cînd afacerile-i merg cam prost şi înainte de a fi apucat să-l jumulească bine pe fecioraş. Dacă-i vedem pe tustrei adunaţi aci, în locantă, înseamnă că s-a petrecut ceva neobişnuit din cale afară. Cam bănuiesc eu ce poate fi, ba chiar îmi vine a crede că Mitroşka este acela care m-a înştiinţat cum că Arhipov şi Sizobriuhov vor fi aici, fiindcă umblă amîndoi după nişte treburi murdare. Iar eu, măi frăţioare, vreau să profit de această ură a lui Mitroşka faţă de Arhipov, căci am şi eu socotelile mele ; de altfel, pentru aceasta am şi venit încoace. Dar nu vreau ca el să ştie ce m-aduce, aşa că te rog şi pe tine să te faci că nu-l vezi. Iar la plecare, sînt sigur că Mitroşka mă va opri singur ca să-mi spună ceea ce mă interesează. Deocamdată, hai să

trecem, Vanea, uite, în camera aceea. Stepane, continuă el, adresîndu-se ospătarului, ai înţeles cam ce vreau eu de la tine ?

— înţeles.

— Şi ai să mă serveşti după tabietul meu ?

— Vă servesc.

— Ei, atunci dă-i drumul cît mai repede ! Ia loc, Vanea, uite aici. De ce te uiţi aşa la mine ? Văd că mă priveşti cam mirat. Să nu te mire nimic. Cîte nu i se întîmplă omului în viaţă ! Uneori chiar şi ceea ce nici prin gînd nu i-a trecut vreodată, dar mai ales într-o vreme ca... hai, să zicem, chiar ca în zilele acelea cînd toceam împreună din Cornelius Nepos! Un lucru însă te rog să mă crezi, Vanea dragă: în pieptul lui Masloboev, chiar dacă omul şi-a greşit drumul, continuă să bată aceeaşi inimă — doar împrejurările s-au schimbat. Chiar dacă m-oi fi mînjit niţeluş, nu-s cu nimic mai rău decît toţi ceilalţi. Am urmat şi medicina, am vrut să fiu şi profesor de literatură rusă, am scris şi un articol despre Gogol, am vrut să ajung şi proprietarul unei mine de aur, şi să mă însor am vrut; că de, doar sînt şi eu om din carne şi oase, iar *ea* primise, cu toate că în casă la mine era atîta belşug, de n-aveai cu ce ademeni o pisică pînă afară. Mă pregătisem chiar şi de ceremonia nupţială, împrumutasem de la cineva o pereche de cizme mai tefere, deoarece ale mele de mai bine de un an şi jumătate erau numai cute şi găuri. Dar la căsătorie n-am mai ajuns. Fata s-a măritat cu un învăţător, iar eu m-am angajat funcţionar la un birou ; nu era un birou comercial, ci pur şi simplu un birou. De aci încolo însă lucrurile au mers mai altfel. S-au scurs ani şi ani şi, cu toate că n-am nici un serviciu, cîştig frumuşel, fără prea multă bătaie de cap ; iau şperţ şi lupt pentru dreptate; viteaz faţă de nevolnici, nevolnic în faţa celor viteji. Am şi principii: ştiu, de pildă, că unde-i unul nu-i putere şi mă ţin serios de treabă. Meseria mea priveşte mai mult viaţa particulară, intimă a oamenilor, adică dedesubturile ei... pricepi ?

— Nu cumva eşti detectiv ?

— Chiar detectiv nu sînt, dar de unele treburi de acest soi mă ocup şi oficial, şi din proprie iniţiativă, adică din pasiune. Să-ţi spun drept, Vanea : îmi place băutura, asta-i. In-trucît n-ajung însă niciodată să-mi tulbur minţile, aş putea spune că-mi şi cunosc viitorul. S-a dus vremea mea, iubitule !

145

geaba ai mai încerca să faci din coadă de cîine sită de mătase. Un lucru pot să-ţi spun, Vanea : dacă nu m-aş fi simţit încă om, nu te-aş mai fi strigat astăzi pe stradă. Este adevărat ceea ce spuneai adineauri, te-am mai întîlnit şi altădată, ba chiar de mai multe ori, şi am vrut să te opresc, dar n-am îndrăznit şi am tot amînat. Nu merit eu să stai de vorbă cu mine. Dar tot pe atît de adevărat este că dacă nu eram cu chef, nu

intram nici acum în vorbă cu tine. Toate astea însă nu-s decît prostii şi aş zice să isprăvim cu simandicoasa mea persoană. Mai bine, hai să vorbim despre tine. Ei, da, să ştii că pe scumpul meu prieten l-am citit! Ca să vezi, pînă şi eu ţi-am citit cartea ! Vorbesc, amice, despre progenitura ta, despre întîiul tău născut. Iar după ce am terminat de citit, măi frate, cît p-aci să mă fac om de treabă! Cît p-aci, spun, fiindcă după ce am mai chibzuit niţeluş, am preferat să ră-rriîn aşa cum sînt şi să nu mă mai fac om de treabă. Asta-i...

Şi tot aşa, cîte şi mai cîte nu mi-a mai spus Masloboev... Băutura pornise să i se urce la cap şi-l înduioşase nemaipo-I menit, aproape pînă la lacrimi. îl ştiam dintotdeauna că era *j* un băiat bun, care totodată ştia el ce vrea şi evoluat cam prea peste măsură ; altminteri şiret, descurcăreţ şi şmecher încă de pe băncile şcolii; în fond însă, era un om de inimă, un ratat, de altfel. întîlneşti mulţi oameni din aceştia printre ruşi. Oameni adesea foarte înzestraţi, dar nu ştiu cum se face că toate la ei se încîlcesc, se amestecă într-o harababură nemaipomenită ; unde mai pui că de multe ori sînt în stare să acţioneze în mod deliberat împotriva propriei lor conştiinţe dintr-o implacabilă slăbiciune în anumite privinţe, şi nu numai că merg inevitabil la pieire, dar îşi dau seama şi ei înşişi, dinainte, că se duc la pierzanie. De altfel, Masloboev a sfîrşît prin a se îneca în băutură.

— Acum, prietene, încă o vorbă, se întoarse el. Am auzit la început de răsunetul gloriei tale, mi-au căzut apoi în mînă fel de fel de critici despre tine (zău că le-am citit, să nu-ţi închipui că eu nu mai citesc de loc) ; te-am văzut însă, după aceea, umblînd prin noroi, în nişte cizme scîlciate, fără galoşi, cu o pălărie uzată şi m-am dumirit eu îndată cum devine cazul. Acum faci publicistică, pare-mi-se ?

— Aşa este, Masloboev.

146

— înseamnă că eşti în situaţia de mîrţoagă la căruţa poştei.

— Cam aşa ceva...

— Păi, dacă-i aşa, ascultă ce-ţi spun : e mai bine să bei ! Uite, eu, de pildă, mă îmbăt turtă, mă întind pe divan (am un divan fain, pe arcuri) şi-mi închipui că sînt... că sînt, să zicem, un Homer sau un Dante, sau chiar un Frederic Barbarosa, orice-şi poate închipui omul, nu-i aşa ? Pe cînd tu n-ai cum să-ţi închipui că eşti Dante, nici Barbarosa, în primul rînd pentru că vrei să fii tu însuţi, iar în al doilea rînd, pentru că orice vrere personală îţi este interzisă, tu nefiind altceva decît un cal de poştă. La mine e vorba de închipuire, la tine — de realitate. Fii, aşadar, sincer şi spune-mi-o ca unui frate {altminteri pentru zece ani de aci încolo m-ai jigni şi m-ai umili) : n-ai cumva nevoie de bani ? Să ştii că eu am bani. Lasă, lasă fasoanele. Ia de la mine, lichidează cu antreprenorii tăi, scapă de căpăstru, asigură-ţi un an de viaţă independentă şi apucă-te de scrie cu adevărat, scrie-ţi opera ta cea mare. Ai ? Ce zici ? *""" "*"-......"-"—

— Ascultă, Masloboev. Preţuiesc mult propunerea ta frăţească, căreia n-aş putea acum să-i răspund cu nimic; de ce ? asta mi-ar cere ceva timp de povestit. Aşa e situaţia însă. Dar îţi promit să-ţi istorisesc altă dată totul, ca unui frate. Iar pentru generoasa ta ofertă îţi mulţumesc şi-ţi făgăduiesc, de altfel, să vin cît mai des pe la tine. Şi acum, în altă ordine de idei, ai fost sincer cu mine şi asta-mi dă curajul să-ţi cer un sfat, mai ales că tu, pe cît se pare, te pricepi în astfel de afaceri; eşti, cum s-ar zice, un specialist.

I-am relatat de-a fir-a-păr toată întîmplarea cu Smith şi cu nepoata lui, începînd din momentul cînd îl yăzusem intrînd la cafeneaua aceea nemţească. Lucru curios, pe cînd îi vorbeam, mi s-a părut deodată, după expresia ochilor lui, că nu i-ar fi necunoscută istoria asta. Ca să mă verific, l-am întrebat.

— Nu, mi-a răspuns el, e altceva. Nu-ţi ascund, am mai auzit eu ceva despre un bătrîn cu numele de Smith, care ar fi murit într-o cafenea. Cît despre madam Bubnova, de ea aş putea spune că ştiu precis unele lucruri. De la cucoana asta am ciupit acum două luni un şperţ. *Je* prends *mon bien ou je le trouve* [22], în această privinţă semăn cu Moliere, dar numai într-asta. De altfel, cu toate că i-am stors un sutar, chiar

10*

147

atunci, pe loc, mi-am dat cuvîntul s-o mai oftic o dată şi nu numai cu o sută de ruble, ci cu cinci. Ticăloasă muiere ! Se ţine de afaceri nepermise. Şi asta n-ar fi cine ştie ce grav, dacă uneori n-ar întrece măsura. Să nu-ţi închipui, te rog, de mine, că-l fac pe Don Quijote. De fapt, s-ar putea în-tîmpla să am şi neplăceri, iată tocmai de ce eram aşa de bucuros cînd m-am brodit adineauri nas în nas cu Sizobriuhov. Pe cît se pare, el a fost ademenit anume încoace şi l-a adus, fireşte, burduhănosul; ştiind însă ce treburi învîrteşte acesta, îmi închipui că... Dar las-că-l prind eu cu ocaua mică! îmi pare foarte bine că am aflat din gura ta despre fetiţa asta ; pasămite, am mai dat de-o urmă. Trebuie să-ţi spun, frăţi-oare, că mă ocup cu fel de fel de comisioane şi cunosc nişte persoane destul de simandicoase ! Mai zilele trecute, am tre-pădat să lămuresc o chestie a unui prinţ, dar să vezi, măi frate, ce chestie, ti-i-i! Nici nu-ţi trece prin gînd aşa ceva despre un prinţ... sau poate preferi să-ţi spun o istorioară nostimă despre o femeie măritată ? Vino, treci pe la mine, frăţioare, te servesc eu cu nişte subiecte pe care, dacă le descrii, nici nu te crede nimeni.

— Cum ziceai că-l cheamă pe prinţul acela ? l-am întrebat eu, îndemnat de o vagă presimţire.

— De ce te interesează ?! poftim : Valkovski îl cheamă.

— Piotr ?

— Da... îl cunoşti ?

— Foarte puţin. Ei bine, Masloboev, să ştii că în privinţa acestui domn am să te mai deranjez şi eu şi poate nu o singură dată, îi spusei ridicîndu-mă de la masă. Ceea ce mi-ai pomenit mă interesează grozav.

— Aşa, dragul meu. Vino oricînd ! Am să-ţi răstorn ca în palmă fel de fel de întîmplări; bineînţeles, pînă la o anumită limită — pricepi ? Altminteri, e în joc propriul meu credit, ca om de afaceri, probitatea mea profesională şi... şi aşa mai

departe.

— Bine, fireşte că numai atît cît îţi va îngădui cinstea ta
profesională.

M-am simţit tulburat şi lui nu i-a scăpat acest lucru.

— Şi acum, te rog să-mi spui ce părere ai despre întîm-plarea pe care ţi-am relatat-o adineauri. Te-ai mai gîndit ?

— Despre întîmplarea aceea ? Aşteaptă-mă numai cîteva clipe, să fac plata.

148

Masloboev porni spre bufet şi, ca din întîmplare, se pomeni lîngă flăcăul îmbrăcat în podiovcă, pe care-l chema simplu : Mitroşka. îmi făcu impresia că-l cunoaşte chiar mult mai intim decît avusese aerul să-mi dea a înţelege. Se vedea, în orice caz, că nu pentru întîia oară se întîlneau acolo. Mitroşka avea o înfăţişare destul de originală. îmbrăcat cu podiovcă şi cu o cămaşă de mătase roşie, faţa lui scotea în relief trăsături accentuate, dar plăcute şi era încă destul de tînăr, oacheş, cu privirea îndrăzneaţă şi scînteietoare, ca să producă o impresie plăcută şi să atragă atenţia. Gesturile lui trădau siguranţa unui om foarte activ şi în momentul acela se silea parcă să-şi dea aere de om preocupat de nişte afaceri foarte importante.

— Uite ce este, Vanea, îmi spuse Masloboev întorcîndu-se, treci pe la mine diseară la şapte, se prea poate că voi fi în măsură să-ţi dau cîteva informaţii. Personal, nu prea am cine ştie ce trecere, altădată aveam, dar acum nu-s decît un beţivan, care s-a lăsat pe tînjală. Totuşi mi-am păstrat vechile relaţii şi aş putea să aflu ceva, după ce mai stau de vorbă cu anumite persoane care sînt la curent cu de-alde astea ; numai aşa mai reuşesc să fac faţă ; e drept, că o fac în orele libere, adică atunci cînd nu-s beat, înţelegi, mai mişc şi eu cîte ceva, dar tot prin alţii... şi mai mult pentru a strînge informaţii... Ei, dar ce să mai vorbim... Uite, ţine adresa mea, mă cauţi în strada Şestilavoşnaia. Pentru că, asta e, acuma sînt fleşcăit. Mă duc să mai trag o duşcă şi pe urmă o şterg acasă, să m-aştern pe un pui de somn. Să vii la mine, îţi fac cunoştinţă cu Alexandra Semionovna, iar dacă vom mai avea timp, vorbim şi despre poezie.

— Dar despre...

— Poate şi despre asta.

— Dacă-i aşa, vin. Vin sigur...

CAPITOLUL VI

Anna Andreevna mă aştepta de mult. Ceea ce-i spusesem seara trecută despre bileţelul Nataşei îi aţîţase curiozitatea la culme şi nădăjduise să mă vadă în ziua aceea mult mai de-

149

vreme, cel mai tîrziu pe la zece dimineaţa. Cînd am apărut abia la două după-amiază, chinurile aşteptării ajunseseră la limita puterilor sărmanei bătrîne.

Iar pe deasupra, ardea de dorinţa să-mi împărtăşească noile ei speranţe, care o cuprin-seseră încă din ajun, precum şi cîte ceva despre Nikolai Ser-gheici, care de aseară nu prea se simţise bine, era mai ursuz şi în acelaşi timp deosebit de duios faţă de dînsa. La început, bătrînica m-a primit încruntată, cu un aer de nemulţumire şi răceală, abia lăsînd să-i scape printre dinţi cîteva vorbe şi fără să manifeste nici un fel de interes, ca şi cum ar fi vrut să-mi spună : „Ei, şi ce-ai mai venit acum ? Te-ai înnădit să răsări la uşă aproape în fiecare zi." Era supărată, pentru că venisem aşa de tîrziu. Eu însă eram grăbit şi de aceea, fără prea multă zăbavă, i--am povestit toată scena petrecută aseară la Nataşa. De cum auzi de vizita prinţului şi de cererea lui solemnă, bătrînica lepădă îndată masca de nemulţumire, pe care şi-o impusese. Greu s-ar putea găsi cuvintele care să descrie cît de bucuroasă era ; aproape că nici nu mai ştia ce să facă : se închina, plîngea, se lăsa în genunchi şi bătea mătănii în faţa icoanei; în cele din urmă, mă îmbrăţişa şi dădu să se repeadă la Nikolai Sergheici în odaie, ca să-i împărtăşească şi lui bucuria cea mare.

— Crede-mă, Vanea, că numai de-atîta umilinţă şi obidă îşi face el gînduri negre ; ia să afle acum că Nataşa a primit deplină satisfacţie, şi ai să vezi cum îşi uită omul de toate necazurile.

De-abia am reuşit s-o conving să nu-i sufle bătrînului nici o vorbă. Biata de ea, cu toate că trăiseră împreună aproape douăzeci şi cinci de ani, n-ajunsese încă să-l cunoască bine. Ar fi vrut, de asemenea, să meargă îndată, împreună cu mine, la Nataşa. Mă străduii s-o conving că Nikolai Sergheici n-are să încuviinţeze un asemenea pas şi nu este exclus că, în felul acesta, în loc să dregem, mai mult am strica lucrurile. în sfîrşit, se răzgîndi, dar mă mai ţinu aşa vreo jumătate de oră, ca să-şi descarce sufletul. „Cu cine rămîn eu acum, se jelui ea ; cu atîta bucurie în suflet, să mă învîrtesc singurică între patru pereţi ?" în cele din urmă, am convins-o totuşi să mă lase să plec, spunîndu-i că Nataşa mă aşteaptă cu sufletul la gură. Bătrînica mă binecuvîntă cu semnul crucii de mai multe ori, şi mă însărcina anume să-i transmit Nataşei binecuvîntarea ei; era cît pe-aci să izbucnească în lacrimi, cînd am refuzat

150

categoric să-i promit că o să mai trec în seara aceea pe la ei, bineînţeles," în afară de cazul cînd Nataşei i s-ar întîmpla ceva neobişnuit. Pe Nikolai Sergheici nu l-am mai văzut de data aceasta ; nu închisese ochii toată noaptea, se plîngea de dureri de cap, de frisoane şi acum dormea în biroul lui.

Nataşa mă aşteptase şi ea toată dimineaţa. Am găsit-o ca de obicei, plimbîndu-se prin cameră, cu mîinile încrucişate, cufundată în gînduri. Chiar şi astăzi, cînd îmi aduc aminte de ea, nici nu mi-o închipui altfel decît aşa : mereu singură, în cămăruţa aceea sărăcăcioasă, mereu îngîndurată, părăsită, într-o

veşnică aşteptare, cu mîinile cruce la piept, cu ochii în pămînt, umblînd de colo pînă colo prin cameră, fără încetare şi fără nici un rost.

Mă întrebă încet, fără să-şi întrerupă mersul, de ce am întîrziat. I-am însăilat pe scurt toate peripeţiile mele, dar mi-am dat seama că ea aproape nici nu mă ascultă. Era vizibil preocupată de gînduri neliniştitoare. „Ce mai e nou ?" întrebai eu. „Nimic nou", răspunse, dar după expresia feţei ei mi-am dat seama că, de fapt, are noutăţi şi doar atîta aşteptase, să vin eu cît mai repede, ca să mi le împărtăşească ; însă, după cum îi era obiceiul, n-avea s-o facă decît înainte de plecarea mea. întotdeauna cam aşa se petreceau lucrurile între noi. Mă obişnuisem şi de aceea aşteptam.

Discuţia noastră se concentra, bineînţeles, în primul rînd asupra celor petrecute în ajun. M-a surprins îndeosebi faptul că impresiile noastre despre prinţ coincideau întru totul; categoric, prinţul îi displăcuse şi impresia aceasta, după trecerea unei nopţi încheiate, i se întărise şi mai mult. Iar după ce analizarăm amănunţit vizita lui, Nataşa îmi spuse :

— Ascultă, Vanea, mi se pare că de obicei cam aşa se în-tîmplă : dacă un om nu-ţi place de la început, e aproape sigur că o să-ţi placă neapărat mai tîrziu. Cel puţin cu mine cam aşa a fost întotdeauna.

— Deie Domnul, Nataşa. Acum însă aş vrea să-ţi spun şi părerea mea definitivă ; am chibzuit bine şi am ajuns la concluzia că, admiţînd chiar că, în general, prinţul e cam făţarnic, totuşi nu încape îndoială că de data aceasta el acceptă cu

devărat şi consimte cu toată seriozitatea la căsătoria voastră. Nataşa se opri în mijlocul camerei şi mă privi încruntată, schimbă brusc la faţă, pînă şi buzele îi tresăriră uşor.

151

— Dar cum ar fi putut el, într-un caz ca *acesta,* să umble cu viclenii şi minciuni ? întrebă ea cu o nedumerire trufaşă.

— Asta zic şi eu, mă grăbii să-i întăresc gîndul.

— Fireşte că n-a minţit. Cred că nici nu poate fi vorba de aşa ceva. N-ar avea motiv nici pentru cel mai mic vicleşug. Şi apoi, cum ar trebui să mă considere ca să-şi bată joc de mine în halul ăsta? E cu putinţă oare ca un om să fie capabil de asemenea jigniri ?

— Fireşte că nu ! mă grăbii s-o aprob iarăşi, zicîndu-mi în sinea mea : „Mi se pare că tocmai asta gîndeşti tu acum, în timp ce te plimbi prin cameră, sărmana mea, şi poate că mai mult chiar decît mine te frămîntă şi pe tine îndoiala".

— Ah, cît de mult aş vrea ca el să se întoarcă mai repede ! adăugă ea. Zicea că ar dori să stea la mine o seară întreagă şi atunci... O fi avînd chestiuni foarte importante, dacă a trebuit să plece într-un moment ca acesta. Ştii cumva despre

ce este vorba? Ţi-a ajuns la ureche, în privinţa asta, ceva, Vanea ?

— Dumnezeu ştie... Aleargă mereu să cîştige bani. Am auzit că acum se dă în vînt după o antrepriză, aici, la Pe-tersburg. Ce ştim noi, Nataşa, ce sînt afacerile?

— Nu ne pricepem, aşa e. Alioşa amintea aseară despre nu ştiu ce scrisoare...

— Se poate ; vreo comunicare. Alioşa a trecut pe la tine ?

— Da...

— De dimineaţă ?

— Pe la douăsprezece ; ştii, îi place să doarmă mult dimineaţa. A stat puţin şi l-am trimis la Katerina Feodorovna ; nu se poate aşa, Vanea, trebuie să se ducă.

— Altfel, n-avea de gînd să treacă pe acolo ?

— Ba da, şi el era hotărît să meargă...

Vru să mai adauge ceva, dar se opri. O priveam, aşteptînd să aud ce mai spune. Părea abătută. Aş mai fi întrebat-o, poate, ceva, dar ştiam că uneori nu-i place să fie descusută.

— Ce băiat ciudat, rosti ea în cele din urmă, încreţind uşor colţul gurii şi ferindu-şi privirile de mine.

— Dar de ce? S-a întîmplat ceva între voi?

— Nu, nu s-a întîmplat nimic ; zic şi eu, aşa... De altfel, a fost foarte drăguţ... numai că...

— Ei, acum toate grijile şi necazurile lui au luat sfîrşit, spusei eu.

152

Nataşa mă privi atentă, iscoditoare. Ar fi vrut poate să-mi răspundă chiar ea: „Lasă, că nu prea a avut el cine ştie ce griji ori necazuri nici pînă acum" ; dar întrucît i s-a părut probabil că desluşeşte în vorbele mele acelaşi gînd, se bosumflă.

Curînd însă deveni iarăşi prietenoasă şi amabilă. De data aceasta ea mi s-a părut mult mai blîndă şi potolită. Am zăbovit la ea mai bine de o oră. Era evident că o frămîntă un gînd. Prinţul o speria. După unele din întrebările ei, am înţeles că ar fi vrut să ştie sigur ce impresie îi făcuse ea prinţului în ajun. Dacă avusese sau nu o ţinută potrivită ? Dacă nu cumva îşi manifestase prea vizibil bucuria ? Sau, poate, fusese prea rigidă ? Sau, dimpotrivă, prea îngăduitoare ? Ce şi-o fi închipuind el despre dînsa ? N-o fi luat-o în rîs cumva ? N-o dispreţuia ?... La gîndul acesta, obrajii i se aprinseră ca focul.

— Dar cum se poate să te frămînţi atîta, numai pentru că un om rău ar putea gîndi despre tine într-un fel sau altul ? Lasă-l să gîndească ce vrea ! zisei eu.

— Dar de ce spui că e rău ? mă întrebă.

Nataşa era sinceră şi cinstită, dar avea o fire bănuitoare. Bănuielile ei proveneau dintr-o sursă curată. Era mîndră şi nobleţea acelei mîndrii nu i-ar fi permis să treacă uşor peste batjocorirea a ceea ce pentru dînsa era mai presus de orice. Dispreţul unui om josnic nu s-ar fi izbit la ea, desigur, decît tot de dispreţ ; r fi durut-o însă orice batjocură pentru cele socotite de ea lucruri sfinte, indiferent din partea cui ar fi venit batjocurai Şi nu din pricină că inima ei n-ar fi avut suficiente resurse de tărie, ci numai pentru că nu cunoştea îndeajuns lumea şi nu era deprinsă cu societatea, numai pentru că era prea izolată în colţişorul ei. Stătuse izolată aproape toată viaţa, nu-şi părăsise niciodată colţul. Şi, în sfîrşit, însuşirea oamenilor buni la inimă, moştenită, poate, de la tată-său, de a socoti mereu pe fiecare mult mai cumsecade decît este în realitate, de a-i exagera calităţile, de a se înflăcăra în aprecierea lor — însuşirea aceasta se resimţea la dînsa în cel mai înalt gradjcît de greu le vine unor astfel de oameni să suporte mai tîrziu deziluziile ! Dar şi mai greu le este cînd îşi dau seama că ei înşişi sînt vinovaţi. De ce, la urma urmelor, ai aşteptat de la oameni mai mult decît sînt ei în stare să-ţi dea ? Nu-i de mirare, aşadar, că ase-

153

menea făpturi suferă decepţii la fiece pas. Mult mai bine le-ar prii să stea liniştite prin colţurile lor şi să nu apară niciodată în societate; am observat chiar că ţin realmente la ungherele prin care s-au cuibărit şi că nu le displace să se izoleze în ele pînă într-atîta, încît aproape că ajung să se sălbăticească. De altfel, Nataşa avusese de suferit multe nenorociri şi ofense. Aş fi putut spune că am în faţa mea o fiinţă aproape bolnavă, cu toate că nu i se putea face nici o vină din asta, dacă în cuvintele mele s-ar întrezări cumva o umbră de învinuire.

Eram grăbit şi de aceea m-am ridicat, cu intenţia să plec. Nataşa s-a mirat mult, şi era gata să izbucnească în plîns, deşi tot timpul cît stătusem cu dînsa nu-mi acordase nici un fel de atenţie deosebită ; dimpotrivă, fusese poate chiar mai rece decît de obicei; totuşi, în clipa aceea mă sărută afectuos şi privindu-mă îndelung drept în ochi, îmi spuse:

— Ştii, Alioşa a fost atît de caraghios astăzi, încît am rămas foarte mirată. Era drăguţ, părea foarte fericit, dar a trecut pe aici ca un fluturaş, ca un filfizon, se învîrtea mereu prin faţa oglinzii. A început să se poarte, nu ştiu cum, parcă nu se mai sinchiseşte de nimic... şi n-a stat aproape de loc la mine. închipuie-ţi: mi-a adus bomboane.

— Bomboane ? Ei, şi! chiar dacă e un gest oarecum naiv, totuşi e foarte drăguţ din partea lui. Vai, ce oameni mai sînteţi şi voi amîndoi! V-aţi şi apucat să vă suspectaţi, să vă spionaţi, să vă studiaţi expresiile feţei pentru a descifra cine ştie ce gînduri tăinuite (cînd, de fapt, nici unul, nici celălalt nu sînteţi în stare să

pricepeţi nimic din ele !). Hai să zicem că la el mai merge. Este copilăros şi fluşturatic, aşa cum a fost întotdeauna. Dar tu, tu !

Ori de cîte ori se întîmpla ca Nataşa să-şi schimbe tonul obişnuit şi să vină lîngă mine, fie plîngîndu-se de Alioşa, fie pentru ca să-i dezleg cine ştie ce nedumeriri complicate, fie numai să-mi spună vreun secret sau vreo dorinţă, pe care vroia să i-o ghicesc după cîteva aluzii, mi-aduc aminte că întotdeauna mă privea răsfrîngîndu-şi buzele şi dezvăluin-du-şi dinţişorii, cerîndu-mi parcă să-i dau o soluţie neîn-tîrziată, să-i iau odată greutatea de pe inimă. Mi-aduc de asemenea aminte că în astfel de cazuri adoptam şi eu de obicei un ton aspru şi tăios, ca şi cum aş fi admonestat pe cineva, şi asta, nu ştiu cum, *îmi reuşea* întotdeauna. Gravi-

154

tatea şi asprimea mea erau, pare-se, necesare, şi impuneau mai mult, pentru că, nu ştiu de ce, omul simte adeseori nevoia imperioasă de a fi admonestat. Cel puţin, în privinţa Nataşei, aş putea spune că metoda aceasta reuşea de obicei s-o liniştească.

— Să vezi, Vanea, continuă ea lăsîndu-şi mîna pe umărul meu, iar cu cealaltă strîngîndu-mi-o pe a mea, în timp ce ochii mă priveau rugători, să vezi, mi s-a părut că Alioşa era prea puţin pătruns de... adică arăta ca un adevărat *mari* * ; ştii, semăna cu un om căsătorit de cel puţin zece ani, dar care continuă încă să fie amabil cu nevastă-sa. Nu crezi că îşi ia prea devreme aerul acesta ?... A rîs, s-a învîrtit pe aici, dar am avut impresia că toate nu erau decît în parte pentru mine şi nu ca înainte... se grăbea parcă să plece la Katerina Feodorovna... Eu îi vorbeam, dar el nu prea mă asculta sau aducea vorba despre cu totul altceva, ştii, după obiceiul urît al celor din societatea aleasă, de care noi amîndoi ne-am străduit atîta să-l dezvăţăm. într-un cuvînt, mi s-a părut aşa... aproape indiferent... Dar ce spun eu ! Poftim, iar am luat-o razna ! Ah, cît de pretenţioşi sîntem noi, Vanea, ce despoţi năzuroşi! Abia acum îmi dau seama ! Nu sîntem în stare să iertăm omului fie şi cea mai mică schimbare în expresia feţei, indiferent din ce cauză s-ar produce schimbarea ! Ai avut dreptate, Vanea, să mă cerţi adineauri! Numai eu sînt de vină de toate acestea ! Noi înşine ne scornim amărăciuni şi apoi tot noi ne văicărim... Mulţumesc, Vanea, că m-ai consolat. Ah, dacă ar veni el azi! Da de unde ! Te pomeneşti că s-a şi supărat pentru cele întîmplate adineauri...

— Nu cumva v-aţi şi certat ? strigai eu mirat.

— Nici pomeneală ! Atîta doar, că eu am fost puţin cam tristă, şi asta l-a făcut şi pe el să rămînă îngîndurat şi mi s-a părut cam rece cînd şi-a luat rămas bun. Dar nu-i nimic, o trimit pe Mavra să-l cheme... Vino şi tu, Vanea, diseară.

— Vin neapărat, dacă n-are să mă împiedice o anumită afacere.

— Ei asta-i! Ce afacere mai ai şi tu ?

— Uite că mi-am găsit şi eu una ! Totuşi, cred că am să vin negreşit.

*** Soţ (fr.).**

155

CAPITOLUL VII

La şapte fix eram la Masloboev. Locuia într-o aripă a unei case din strada Şestilavoşnaia, unde ocupa un apartament compus din trei camere, nu prea curat ţinute, dar destul de frumos mobilate. Se ghicea chiar o oarecare îndestulare, dar totodată şi lipsa unei mîini gospodăreşti. Uşa mi-a deschis-o o fată tare drăguţă, ca de vreo nouăsprezece ani, îmbrăcată modest dar cu destul gust, cu o înfăţişare foarte îngrijită şi cu privirea, blîndă, plină de voioşie. Mi-am dat imediat seama că nu putea fi altcineva decît acea Alexandra Semionovna, despre care-mi amintise în treacăt prietenul meu, poftindu-mă s-o cunosc. Fata mă întrebă cine sînt şi auzindu-mi numele, îmi spuse că Masloboev mă aşteaptă, dar că deocamdată s-a culcat în odaia lui, aşa că mă conduse acolo. Masloboev dormea pe un divan confortabil, acoperit cu mantaua lui murdară, cu capul rezemat pe o pernă de piele slinoasă. Avea, se vede, un somn uşor, fiindcă de îndată ce am intrat m-a şi strigat pe nume.

— A ! tu eşti ? Te-aşteptam. Tocmai te vedeam în vis că intri şi mă trezeşti. înseamnă că e timpul. Să mergem !

— încotro ?

— La cucoana aceea.

— Care cucoană, omule ? Pentru ce ?

— La madam Bubnova, ca să-i venim de hac cum se cuvine. De-ai şti ce frumuseţe ! spuse adresîndu-i-se Alexandrei Semionovna şi sărutîndu-şi vîrful degetelor, la imaginea Bubnovei.

— Ei, gata, ţi-ai şi dat drumul să născoceşti! bombăni Alexandra Semionovna, socotind că e de rigoare să se cam supere puţin.

— Nu vă cunoaşteţi ? Faceţi cunoştinţă, frăţioare : Alexandra Semionovna, poftim, ţi-l recomand pe acest general din literatură ; gratis nu-l poţi vedea decît o singură dată pe an, restul timpului — pe bani.

— Ei, asta-i, mă crezi chiar aşa de proastă ? Să nu-l asculţi, te rog, domnule, aşa-i place lui să mă necăjească. Ce fel de general e dumnealui ?

— Păi, tocmai asta ţi-o spun şi eu ; e un general mai aparte. Iar ţie, excelenţă, să nu ţi se năzare cumva că sîntem cam

156

sărăcuţi cu duhul, căci zace-n noi mai multă deşteptăciune decît s-ar părea la prima vedere.

— Nu-l asculta ! Uite, aşa mă face mereu de rîs în faţa oamenilor de treabă,

neruşinatul... Şi barem de m-ar duce odată la teatru...

— Ba să-ţi iubeşti, Alexandra Semionovna, pe ai casei... n-ai uitat ce anume trebuia să iubeşti ? Mai ţii minte cuvîntul ? Ştii. cuvîntul acela care te învăţasem eu...

— îl ţiu, vezi bine. Dar cine ştie ce prostie o fi însemnînd.

— Ei, haide, spune, ce cuvînt ?

— Cum să nu, să mă fac şi de ruşine în faţa oaspetelui! Poate că-i ceva de ruşine. Nu-l spun, nici în ruptul capului!

— Asta înseamnă că l-ai uitat, aşa-i ?

— Uite că nu l-am uitat de loc : penaţi! Iubeşte-i pe ai casei penaţi... Ca să vezi ce i-a trăsnit prin cap ! Poate că nici nu există aşa ceva : penaţi; şi pentru ce să-i iubeşti ? Gărgăuni de-ai lui, da-da !

— în schimb, la madam Bubnova...

— Ia mai slăbeşte-mă cu Bubnova ta ! şi Alexandra Semionovna, indignată la culme, fugi din odaie.

— E timpul! Să mergem şi noi! Adio, Alexandra Semionovna !

Am ieşit.

— Prin urmare, Vanea, vom lua în primul rînd această trăsură. Aşa... în al doilea rînd, află că dimineaţa, după ce mi-am luat rămas bun de la tine, am mai aflat cîte ceva, dar nu aşa, pe dibuite, ci lucruri absolut precise. Am întîrziat atunci pe Vasilievski Ostrov încă o oră în cap. Burtosul acela e un mare ticălos, o stîrpitură, o canalie gata să se dedea la tot felul de scîrnăvii şi cu gusturi dintre cele mai perverse. Iar Bubnovei de mult i-a mers faima că se ţine de nişte treburi de acelaşi soi. Zilele trecute, era cît p-aci să cadă în manile poliţiei cu o fetiţă dintr-o casă onorabilă. Rochiţele de muselină cu care o îmbrăca pe nenorocita aceea de orfană (despre care$_o$ mi-ai povestit tu dimineaţa), nu mi-au ieşit din cap tot timpul, pentru că şi înainte mai auzisem eu cîte ceva despre asta. Acum am mai aflat însă şi alte lucruri, e drept, cu totul întîmplător, dar mi se pare că-s absolut sigure. Cîţi ani spui că are fetiţa aceea ?

— Arată cam de vreo treisprezece...

157

— Dar e micşoară de statură. Tocmai ce-i trebuie Bubno-vei: poate s-o dea şi drept una de unsprezece, şi drept una de cincisprezece. După caz... Şi deoarece bietul copil n-are nici familie, nici apărare, ce şi-o fi zis...

— Cum ? Crezi că ar fi în stare ?

— Ba bine că nu! îţi închipui cumva că madam Bubnova numai din milă a oploşit-o pe biata orfană pe lîngă dînsa ? Dacă şi burtosul s-a înnădit să vină pe la ea, înseamnă că nici nu poate fi altfel. Ştiu precis că dimineaţa a fost la ea. Iar dobitocului de Sizobriuhov i s-a făgăduit pentru azi o femeie frumoasă,

căsătorită, nevastă de ofiţer superior. Odraslele negustoreşti petrecăreţe sînt mari amatori de aşa ceva şi au slăbiciunea gradelor şi cinurilor. Ştii, exact ca la gramatica latină, îţi mai aminteşti, Vanea ? sensul primează, terminaţia vine în al doilea rînd. De altfel, trebuie să ştii că eu încă nu mi-am revenit deplin şi mai am în mine băutura de dimineaţă. Dar n-am s-o las pe Bubnova să se ocupe cu astfel de treburi. Ea caută să înşele poliţia, însă n-o să-i meargă! Mai întîi şi întîi, am s-o fac să tragă un pui de spaimă, mai ales că ea mă cunoaşte încă de pe cînd... he-hei, şi aşa mai departe, înţelegi ?

Am rămas uluit. Cele spuse de el m-au tulburat profund, începuse să-mi fie teamă că o să venim prea tîrziu şi îndemnam într-una birjarul să mîie cît mai repede.

— N-ai nici o grijă; mi-am luat eu toate măsurile, mă linişti Masloboev. Mitroşka e acolo. Sizobriuhov o să-i plătească în bani, dar burtosul nemernic în natură. Aşa Sra luat hotă-rîrea încă de dimineaţă. Pe Bubnova o iau eu în primire... Ca să se-nveţe minte şi să nu mai îndrăznească...

Ne oprirăm în faţa restaurantului: dar tînărul care răspundea la numele de Mitroşka nu se vedea. Poruncirăm birjarului să ne aştepte în faţa localului şi o pornirăm spre casa Bubnovei. Mitroşka era acolo şi ne aştepta la poartă. Ferestrele erau scăldate în lumină şi din dosul lor răzbătea rîsu}: gălăgios, de om beat, al lui Sizobriuhov.

— De un sfert de oră sînt cu toţii înăuntru, ne spuse Mitroşka, cred că e tocmai timpul.

— Dar cum intrăm ? îl întrebai.

— Intrăm ca musafiri, spuse Masloboev. Meştereasa asta mă cunoaşte; îl cunoaşte şi pe Mitroşka. E drept că uşile sînt încuiate, dar nu şi pentru noi.

158

Masloboev ciocăni încet la poartă şi poarta se deschise cît ai clipi. Rîndaşul schimbă cîteva priviri pline de înţeles cu Mitroşka. Am pătruns în casă fără să ne audă nimeni. Rîndaşul ne conduse pe scară şi bătu la uşă. La întrebarea cuiva dinlăuntru răspunse că era singur şi că „musai să deschidă". Uşa se deschise şi în aceeaşi clipă năvălirăm cu toţii înăuntru. Rîndaşul o ştерse pe scări în jos.

— Aoleu, cine-i? strigă Bubnova beată, cu părul în dezordine şi cu o luminare în mînă, barîndu-ne intrarea într-un mic antreu.

— Cum, cine? sări Masloboev. Păi, se poate, stimată Anna Trifonovna, să nu-ţi recunoşti musafirii ? Cine altul decît noi, Filipp Filippîci ? !

— Ah, Filipp Filippîci! Dumneata adică eşti... Ce oaspeţi dragi... Dar cum se face... Eu... adică nu, nimic... Poftiţi încoace !

Muierea se zăpăcise de-a binelea.

— Unde ? Păi aici e o despărţitură. Aaa, nu merge aşa, dacă ne primeşti,

atunci primeşte-ne cum se cuvine. Vrem să bem şi noi la dumneata ceva rece, poate că ai şi niscai fetiţe drăguţe ?

Stăpîna casei prinse pe dată curaj :

— Pentru nişte oaspeţi dragi ca dumneavoastră găsesc eu, chiar de-ar fi să le comand din împărăţia Chitailor.

— Numai două vorbe, scumpă Anna Trifonovna : Sizobriuhov e aici ?

— A... aici.

— Păi, tocmai de el am nevoie. Cum a îndrăznit, ticălosul, să se aştearnă la chef fără mine ?

— Eu aşa cred că nu te-a uitat nici pe dumneata. Vedeam eu că tot aşteaptă pe cineva, pesemne că pe dumneata !

Masloboev împinse uşa şi ne trezirăm într-o cameră nu prea mare, privind în noapte prin două ferestre cu muşcate la geam şi avînd nişte scaune vieneze şi un pian hodorogit, pe scurt, cam tot ce trebuia în asemenea ocazii. înainte de a intra noi acolo însă, pe cînd încă mai discutam în antreu, Mitroşka se şi făcuse nevăzut. Mai tîrziu, am aflat că el nici nu intrase cu noi, ci rămăsese de pază la uşă. Lui avea cine să-i deschidă mai pe urmă. Femeia sulemenită şi cu părul răvăşit, pe care în dimineaţa aceea o zărisem în spatele Bubnovei, îi era cumătră.

159

Pe Sizobriuhov l-am găsit tolănit pe o canapeluţă, lucrată dintr-o imitaţie de mahon, în faţa unei mese rotunde, acoperite cu o faţă de masă, pe care tronau două sticle de şampanie aproape caldă, o sticlă de rom de calitate proastă, mai multe farfurii cu bomboane şi prăjituri de cofetărie, cu nuci şi cu alune. în faţa lui Sizobriuhov, şedea la masă o făptură dezgustătoare, ca de vreo patruzeci de ani, ciupită de vărsat, într-o rochie neagră de tafta, cu brăţări şi broşe false ; era aşa-zisa ofiţerească, evident falsă şi ea. Sizobriuhov era beat şi plin de mulţumire. însoţitorul lui, burtosul, lipsea.

— Păi, treabă-i asta ! zbieră dintr-o dată Masloboev. Şi cînd te gîndeşti că mă invitai la Dussot!

— Filipp Filippîci, ce fericire ! bolborosi Sizobriuhov cu o mutră radioasă, ridicîndu-se de pe locul lui.

— Şi... chefuieşti, ai ?

— Scuzaţi...

— Nu te mai scuza, ci ff-ţi datoria şi pofteşte-ţi oaspeţii la masă. Am venit să petrecem împreună. Uite, ţi-am mai adus un musafir; e un bun prieten de-al meu ! şi Masloboev arătă spre mine.

— Bucuros, adică... mă simt onorat... fericit... Hî-hî !

— Şi asta se cheamă şampanie la tine ? Poşircă ! E ca o zeamă de varză acră.

— Ne ofensaţi.

— Se vede că n-ai nas să te arăţi pe la Dussot! Ce tot *îi* dădeai zor cu invitaţia ? !

— Mi-a povestit chiar acum că a călătorit pe la Paris, se amestecă ofiţerească, dar cred că-s gogoşi.

— Fedosia Titîşna, mă ofensaţi... Am fost, aşa să ştiţi... Am călătorit.

— Un ţărănoi ca dumneata, la Paris ?

— Dacă am fost! uite, na, că s-a putut... Şi ce isprăvi n-an» făcut eu pe-acolo cu Karp Vasilici, o-ho ! Pe Karp Vasilici îî cunoaşteţi ?

— Da ce nevoie am eu să-l cunosc pe Karp Vasilici al du-mitale ?

— Păi, uite aşa... Din politică. Cu el împreună, în tîrgul Parisului, la *madame* Joubert, am spart o oglindă englezească...

— Ce-aţi spart ?

160

— O oglindă... englezească... acoperea tot peretele, pînă-n tavan ; Karp Vasilici se îmbătase rău de tot şi începuse a vorbi cu *madame* Joubert pe ruseşte. Şi tot bodogănindu-i aşa, se sprijini de oglinda aceea. Joubertoaia strigă atunci la el pe limba ei, adică : „Şapte sute de franci costă, vezi să n-o spargi!" Karp Vasilici se holbă la mine, care stăteam în faţa lui, pe canapea, cu o damă alături, nu o pocitanie ca asta, ci o păpuşică. într-un cuvînt, îmi strigă : „Stepan Terentici, auzi tu, Stepan Terentici! Ce zici, merge pe din două ?" „Merge !" zic. Atunci el — poc ! odată cu pumnul în oglinda aia şi... zang ! Numai ţăndări s-a făcut... Măi, şi cînd a ţipat odată Joubertoaia, să-nnebuneşti, nu alta, şi cînd a sărit să-şi înfigă ghearele în obrajii lui: „Ce faci, tîlharule, zice, unde crezi că te afli ?" (adică, pe limba ei). Iar el, de colo : *„Madame* Joubert, zice, fă bine şi ia-ţi banii, uite-i, dar lasă-mă să-mi fac damblaua". Şi pe loc îi şi numără şase sute cincizeci de franci. Căci după puţină tocmeală a mai lăsat ea cincizeci de franci.

Ultimele cuvinte fură acoperite de un ţipăt înspăimîntător care veni deodată de.undeva, de după uşi, din adîncul odăilor. Tresării, şi la rîndul meu scosei un ţipăt. Recunoscusem glasul Elenei. îndată după acel ţipăt jalnic se auziră şi alte strigăte, un potop de înjurături, zgomotul unei încăierări şi, în sfîrşit, ecoul clar al unor palme plesnite peste obraz. Intervenise, probabil, Mitroşka şi acţiona potrivit misiunii lui. Uşa se deschise şi palidă, cu priviri tulburi, îmbrăcată cu o rochie albă de muselină, acum toată mototolită şi sfîşiată, cu părul dichisit, dar vădind semnele hărţuielii, Elena pătrunse în cameră. Eram în dreptul uşii şi fata alergă drept la mine, cu-prinzîndu-mă cu braţele. Toţi săriră în picioare, agitaţi. La apariţia Elenei se auziră răcnete şi ţipete. în urma ei se ivi în uşă şi Mitroşka, tîrîndu-l de păr pe burduhănosul său duşman, care arăta într-un hal fără hal. îl trase astfel pînă în prag, apoi, dintr-un brînci, îl aduse în mijlocul odăii.

— Iată-l! Luaţi-l, spuse Mitroşka cu un aer de supremă satisfacţie.

— Ascultă ! mi se adresă Masloboev calm, lovindu-mă peste umăr, ia fetiţa de aici, urcă-te în birja noastră şi du-o la tine acasă ; tu nu mai ai ce căuta aici. Mîine aranjăm noi şi toate celelalte.

N-am mai aşteptat să mi se spună a doua oară. Am luat-o de mînă pe Elena şi am scos-o din această speluncă. Ce s-a mai întîmplat acolo după aceea, nu ştiu. Pe noi nu ne-a oprit nimeni ; gazda era speriată peste măsură. Totul se petrecuse atît de repede, încît nici n-a fost în stare să schiţeze o singură mişcare. Birjarul ne aştepta şi peste douăzeci de minute am ajuns la locuinţa mea.

Pe Elena am adus-o acasă aproape în nesimţire. I-am desfăcut copcile de la rochiţă, am stropit-o cu apă şi am culcat-o pe divan. Avea febră şi aiura. Mă uitam la faţa ei palidă, la buzele decolorate, la părul negru strîns într-o pieptănătură complicată, pomădat, însă acum răvăşit, mă uitam la întreaga ei toaletă, la funduliţele roz care-i mai atîrnau ici-colo agăţate de rochie, şi mi-am dat seama atunci de toată mîrşăvia acestei istorii îngrozitoare. Sărmana de ea ! Se simţea din ce în ce mai rău. Am rămas tot timpul lîngă dînsa, hotărît să nu mă mai duc în seara aceea la Nataşa. Uneori o vedeam ridicînd genele lungi şi privindu-mă stăruitor, cu încordare, ca şi cînd m-ar fi recunoscut. Adormi tîrziu de tot, abia pe la unu noaptea. Am adormit şi eu lîngă dînsa, jos, pe duşumea.

CAPITOLUL VIII

M-am sculat dis-de-dimineaţă. Toată noaptea, aproape din jumătate în jumătate de oră, mă duceam la căpătîiul nefericitei mele musafire şi-i cercetam îngrijorat chipul. Avea febră şi accese de uşor delir. Spre ziuă se mai linişti parcă şi putu să adoarmă. Semn bun, mă gîndii. Trezindu-mă însă dimineaţa, hotărîi să mă reped încă înainte de a se trezi ea şi să chem un doctor. Cunoşteam unul prin apropiere, un bătrînel bun şi săritor, care se stabilise mai demult în cartier şi ducea o viaţă singuratică de holtei în căsuţa lui gospodărită de o menajeră nemţoaică. Doctorul îmi făgădui să treacă pe la mine pe la ora zece. Cînd m-am dus la el, nu era încă opt. Tare aş fi vrut să mă abat în drum şi pe la Masloboev, dar mă răz-gîndii îndată ; după cele întîmplate, probabil că mai dormea încă; în afară de aceasta, nu era exclus ca Elena să se fi trezit şi văzîndu-se singură în locuinţa mea, putea să-şi închi-

puie cine ştie ce şi să se sperie. Bolnavă cum era, nu şi-ar fi dat seama cum şi în ce împrejurări ajunsese acolo.

Ea se trezi chiar în clipa cînd intram în cameră. Mă apro-piai de pat şi o întrebai cu grijă cum se simte. Nu-mi răspunse, dar mă privi lung cu ochii ei

negri şi expresivi. Din privirile sale ghicii că înţelege totul şi-şi dă seama de tot ce se în-tîmplă. Iar faptul că nu-mi răspunde se putea explica prin firea ei nu prea comunicativă. Şi ieri, şi alaltăieri, cînd fusese la mine, îoT"ăşa, nu-nîîTtspunsese nici un cuvînt la unele din întrebările pe care i le pusesem, ci doar se uitase la mine fix, cu nişte ochi a căror privire — vădind întrucîtva nedumerire şi o curiozitate nestăpînită — lăsa totodată să răzbată afară scînteierile unei stranii mîmirii Acum însă, observai în uitătura ei oarecare asprime, ba şi neîncredere. îi pusei mîna pe frunte, ca să văd dacă mai are febră ; cu o mişcare blîndă, dar hotărîtă, ea îmi îndepărtă palma cu mînuţa ei slabă şi se întoarse la perete. Mă retrasei încet, ca să nu-i mai tulbur liniştea.

Aveam pe vremea aceea un ceainic mare de aramă. Mă obişnuisem să-l folosesc în loc de samovar şi-mi fierbeam în el apă. Aveam în odaie lemne ; mi le căra o dată pentru cinci zile rîndaşul. Aprinsei focul în sobă, adusei apă şi pusei ceainicul pe foc. Iar pe masă pregătii cele trebuincioase pentru ceai. Elena se întoarse cu faţa la mine, urmărindu-mi intrigată mişcările. Am întrebat-o dacă nu vrea ceva, dar la auzul vorbelor mele, se întoarse iarăşi la perete şi iarăşi nu-mi răspunse nimic.

„Dar pe mine de ce s-o fi supărînd ?" mă întrebam nedumerit. „Ce copil ciudat!"

Bătrînul doctor sosi, după cum promisese, la zece. El examina bolnava cu o meticulozitate curat nemţească şi mă încredinţa că, deşi are puţină febră, nu vede nici o primejdie şi că starea pacientei nu este gravă. Mai adăugă apoi că nu este exclus ca fetiţa să sufere de o altă boală, congenitală, deoarece se pare că inima nu-i funcţionează normal, dar că „acest punct cere observaţii speciale, încolo ea este în afara oricărei primejdii". Prescrise o mixtură şi nişte prafuri, mai mult pentru că aşa se obişnuieşte în asemenea împrejurări şi se interesă cum a ajuns fetiţa la mine. Totodată îmi examina cu mirare locuinţa. Bătrînelul era tare vorbăreţ.

Elena îl uluise; cînd încercase să-i ia pulsul îşi smulsese mîna şi refuzase să-i arate limba. Se încăpăţînă apoi să nu răspundă nici un cuvînt la întrebările lui şi tot timpul nu-şi luă ochii de pe ordinul Stanislav ce atîrna enorm la gîtul doctorului. „Probabil că o doare tare capul, observă bătrîne-lul ; dar ce privire ciudată are !" N-am socotit cu cale să-i povestesc toate cele întîmplate, motivînd că ar fi prea mult de istorisit.

— Să-mi dai totuşi de ştire, dacă va fi nevoie, mă sfătui el la plecare. Acum însă e în afară de orice pericol.

Hotărîi să rămîn în casă lîngă patul ei toată ziua şi, pe cît se va putea, s-o

las cît mai puţin timp singură, pînă se va restabili complet. Ştiind însă că Nataşa şi Anna Andreevna mă aşteaptă nerăbdătoare, mă gîndii să-i comunic Nataşei prin poştă că azi nu mai vin la ea. Annei Andreevna n-aveam cum să-i scriu. Mă rugase o dată pentru totdeauna să nu-i trimit scrisori prin poştă, după ce se întîmplase cîndva s-o înştiinţez astfel despre boala Nataşei. „De altfel şi bătrînul se cam încruntă, cînd vine vreo scrisoare de la tine, îmi atrăsese ea atenţia atunci, căci vrea să ştie şi el, sărmanul, ce scrie în scrisoare, dar nu-l lasă inima să se încumete a mă întreba, iar asta-l indispune pentru toată ziua. Iar pe deasupra, măicuţă, scrisorile tale nu mă pot mulţumi. Ce pot afla eu, din cele cîteva rînduri ? ! Vreau să te întreb cît mai multe, şi n-am cum, fiindcă lipseşti." De aceea îi scrisei numai Nataşei şi cînd m-am dus cu reţeta la farmacie, am pus şi scrisoarea la cutie.

între timp, Elena adormi iar. Gemea şi tresărea mereu prin somn. Doctorul ghicise întocmai : o durea tare capul. Uneori scotea cîte un ţipăt de groază şi se trezea. Mi se păru că mă priveşte cu necaz, ca şi cum i-ar fi venit greu să vadă că mă ocup de ea. Trebuie să mărturisesc că acest lucru m-a durut.

Pe la ora unsprezece a picat Masloboev. Avea un aer preocupat şi părea cam distrat; venise numai pentru cîteva minute şi se grăbea să plece cît mai repede.

— Să-ţi spun drept, măi frate, mi-am cam închipuit eu că nu stai cine ştie ce grozav, remarcă el cercetîndu-mi încăperea ; dar te rog să mă crezi că nu m-am aşteptat să te găsesc într-o ladă ca asta. Cred că eşti de acord, că seamănă mai mult a ladă decît a locuinţă omenească. Ei, dar să lăsăm asta, nenorocirea e că toate grijile care s-au abătut peste tine or să

te sustragă de la lucru. Şi aseară m-am gîndit la asta, în timp ce birja ne ducea la Bubnova. Aşa sînt eu : prin firea mea şi prin situaţia mea socială fac parte din categoria oamenilor care, deşi ei înşişi nu-s capabili să facă ceva ca lumea, se dovedesc totuşi mari meşteri de dat sfaturi altora, cum şi ce au de făcut. Şi acum, ascultă-mă : poate că am să mai trec mîine sau poimîine pe la tine, dar tu vino neapărat duminică dimineaţa la mine. Pînă atunci, cred că problema acestei fetiţe se va lămuri complet; tot atunci am de gînd să stau de vorbă cu tine mai serios, deoarece văd că trebuie să mă ocup puţin şi de tine. Nu se mai poate să trăieşti în halul ăsta de acum încolo. Ieri am aruncat doar o aluzie, dar azi am să-ţi demonstrez cu argumente imbatabile că nu mai merge. La urma urmei, ia să-mi spui, te rog : socoti cu adevărat o mare dezonoare să te împrumuţi cu ceva bani de la mine ?

— Ei, lasă, nu mă mai certa ! îl întrerupsei. Spune-mi mai bine cum s-a terminat aseară acolo, la voi ?

— Păi, cum era să se termine ? Cum nu se poate mai bine ; scopul, în

definitiv, ni l-am atins, înţelegi ? Acum însă, nu mai am timp. Am trecut pentru o clipă, ca să-ţi spun că n-am timp să stau prea mult de vorbă cu tine, şi să aflu totodată ce ai de gînd să faci cu fata. O aranjezi undeva sau o ţii la tine ? Pentru că şi la asta trebuie să ne gîndim şi să facem totul cum e mai bine.

—• Drept să-ţi spun, încă n-am luat nici o hotărîre şi, mărturisesc, te aşteptam pe tine, ca să ne sfătuim împreună. Cu ce drept, de pildă, aş putea-o ţine la mine ?

— Ei, asta-i acum, poţi s-o ţii, să zicem, ca pe un fel de slujnică...

— Te rog, ai grijă, vorbeşte mai încet. Cu toate că-i bolnavă, e pe deplin conştientă şi am observat că a şi tresărit parcă, adineauri, cînd te-a văzut intrînd. înseamnă că şi-a adus aminte de întîmplarea de aseară...

I-am povestit în cîteva cuvinte tot ce observasem cu privire la caracterul ei. Cuvintele mele stîrniră interesul lui Masloboev. Am adăugat că poate reuşesc s-o aranjez la nişte buni cunoscuţi ai mei şi i-am povestit despre bătrînii Ih-menev. Spre surprinderea mea, el cunoştea întrucîtva şi cazul Nataşei, şi cînd îl întrebai de unde ştie toate astea, îmi răspunse :

165

— Uite aşa, mi s-a întîmplat mai demult, cu prilejul unei afaceri, să aud cîte ceva despre toate astea. Ţi-am spus. doar că-l cunosc pe prinţul Valkovski. Mi se pare că e foarte nimerit s-o trimiţi la bătrînii aceia. Altminteri, vei avea prea multă bătaie de cap cu dînsa. Şi încă ceva : copila are nevoie de un act de identitate, dar să n-ai nici o grijă, treaba asta o iau asupra mea. Ei, rămîi aşadar cu bine, să vii pe la noi cit mai des. Ce face fata acum, doarme ?

— Mi se pare că doarme.

. Dar îndată ce se închise uşa în urma lui, Elena mă şi

strigă :

— Cine-i ăsta ? întrebă ea. Vocea îi tremura, dar se uita la mine cu aceeaşi privire insistentă şi oarecum sfidătoare. Nu reuşesc s-o calific altfel.

I-am spus cum îl cheamă pe Masloboev şi am adăugat că el mă ajutase s-o smulg din ghearele Bubnovei şi că Bubnova tare se teme de dînsul. Obrăjorii i se aprinseră deodată, probabil din cauza vreunor amintiri.

— Şi de acum încolo ea n-are să vină niciodată aici? mă mai întrebă Elena privindu-mă cercetător.

Mă grăbii s-o asigur că nu, n-o să mai vină niciodată. Tăcu, îmi prinse pentru o clipă mîna cu degetele ei fierbinţi, dar mi-o respinse îndată, reluîndu-şi atitudinea de mai înainte. „Şi totuşi, nu se poate să simtă într-adevăr o repulsie faţă de mine, mi-am spus. E poate felul ei de a fi sau... de unde a avut de suferit sărmana de ea atîtea în viaţă, nu mai are încredere în nimeni."

La ora fixată m-am dus să iau doctoria şi am trecut totodată pe la un birt

din apropiere, unde luam uneori masa şi unde mă bucuram de credit. De data aceasta, luasem cu mine şi sufertaşul şi am adus acasă o porţie de supă de găină. Dar Elena n-a vrut să mănînce şi supa a rămas neatinsă în cuptor.

După ce i-am dat doctoria, m-am aşezat la masa de lucru. Crezusem că doarme, dar aruncîndu-mi întîmplător privirea spre ea, văzui că-şi ridicase capul şi mă urmărea atentă cum scriu. Mă prefăcui că n-o observasem.

într-un tîrziu adormi şi, spre marea mea mulţumire, dormi liniştită de data aceasta, fără delir şi fără gemete. Pe mine mă covîrşiră gîndurile. Neştiind ce mă reţinuse, Nataşa putea nu numai să se supere pe mine că nu trecusem toată

166

ziua pe la ea, dar şi să-şi închipuie, sărmana, pe bună dreptate, că o neglijez tocmai în momentele cînd avea mai mult ca oricînd nevoie de mine. N-ar fi fost exclus ca între timp să aibă nevoie de ajutorul meu şi, cînd colo, tocmai acuma întarziam de a mă duce s-o văd.

Cît despre Anna Andreevna, nici nu ştiam cum voi reuşi să mă justific a doua zi faţă de ea. Chibzuind puţin, mă hotă-rîi atunci să mă reped şi pînă la Nataşa, şi pînă la bătrîni. Lipsa mea de acasă nu putea dura mai mult de două ore. Elena dormea şi n-avea să ştie că am plecat. Mă ridicai în grabă de pe scaun, îmi luai paltonul pe umeri, îndesai şapca pe cap, dar tocmai cînd eram gata să ies, o auzii că mă strigă. Am rămas surprins : se putea oare să se fi prefăcut numai că doarme ?

Aici aş vrea să adaug că Elena, deşi părea că nu vrea să-mi vorbească, totuşi prin repetatele chemări pe care mi le adresa, prin nevoia pe care o simţea de a-mi împărtăşi nedumeririle ei, îmi demonstra contrariul şi, mărturisesc, îmi făcea chiar o anumită plăcere.

— Unde, cui vrei să mă dai ? întrebă ea, cînd mă apropiai. în general, întrebările şi le formula nu ştiu cum brusc şi de-o manieră cu totul surprinzătoare pentru mine. De data aceasta, aproape că nici n-o înţelesei din primul moment.

— Adineauri ai vorbit cu prietenul dumitale că vrei să mă dai în casa unor cunoscuţi. Eu nu vreau să mă duc nicăieri.

Mă aplecai asupra ei, avea iarăşi febră ; era vizibil că se afla în preajma unei crize. încercai s-o liniştesc, asigurînd-o că dacă vrea să rămînă la mine, n-am s-o dau nicăieri. Spu-nînd toate astea, mi-am scos paltonul şi şapca, căci nu puteam s-o las singură în starea în care se afla.

— Ba nu, du-te ! făcu numaidecît, observînd că intenţionez să rămîn. Tot vreau eu să dorm ; om să adorm pe dată.

— Dar poţi să rămîi singură ? exclamai nedumerit. De altfel nici n-aveam de gînd să stau acolo mai mult de două ore.

— Atunci, du-te. Ce, dacă eu am să zac un an întreg bolnavă, dumneata să

nu ieşi un an întreg din casă din pricina mea ? şi schiţă un zîmbet, privindu-mă într-un fel ciudat, ca şi cum în sufletul ei s-ar fi dat o luptă cu nu ştiu ce sentiment bun ce i se trezise deodată. Sărmana de ea ! Inimioara ei bună

167

şi gingaşă se revela în ciuda înverşunatei sale străduinţe de a se zăvorî cu străşnicie.

Mă dusei întîi la Anna Andreevna. Mă aştepta cu o nerăbdare febrilă şi, bineînţeles, mă întîmpină cu o ploaie de reproşuri. Era tare neliniştită ; Nikolai Sergheici plecase de acasă îndată după-masă, fără să-i spună unde. Am ghicit că pe bă-te-înă n-o răbdase inima şi-i povestise totul, ca de obicei, prin *aluzii.* De altfel, aproape că-mi mărturisi pe loc ea singură, recunoscînd că nu putuse rezista dorinţei de a-i împărtăşi şi lui bucuria, dar că Nikolai Sergheici, după cum se exprima ea, se făcuse mai întunecat la faţă decît un nor aducător de furtună, fără să scoată însă o singură vorbă. „Tăcea şi nu-mi răspundea nimic la nici una din întrebările mele." Apoi, deodată, după-prînz, dispăru de acasă. Povestindu-mi toate astea, Anna Andreevna aproape tremura de frică şi mă implora să aştept cu ea reîntoarcerea lui Nikolai Sergheici. Am refuzat însă categoric, vestind-o că poate nici mîine n-am să pot veni şi că tocmai de aceea trecusem în grabă pe la ei, ca să-i previn. De data aceasta era cît pe-aci să ne certăm cu adevărat. Bă-trîna izbucni în plîns, îmi reproşa că-s crud şi numai în clipa cînd dădui să ies pe uşă, se repezi deodată să mă îmbrăţişeze şi mă rugă să nu mă supăr pe ea, „părăsita", şi să nu-i iau în nume de rău vorbele pe care mi le spusese.

Pe Nataşa, contrar aşteptărilor mele, am găsit-o iarăşi singură şi, ceea ce era mai ciudat, am avut impresia că nu prea era bucuroasă să mă vadă, ca în ajun sau în alte rînduri. Ca şi cum venirea mea i-ar fi provocat încurcături sau vreun necaz, întrebînd-o dacă în ziua aceea fusese Alioşa pe la dînsa, îmi răspunse că... bineînţeles, dar că nu stătuse mult. „Mi-a promis să vină diseară", adăugă ea cam îngîndurată.

— Dar ieri l-ai văzut ?

— Nnnu. A fost reţinut de ceva, adăugă ea repede. Ei, dar spune-mi, Vanea, ţie cum îţi merg treburile ?

Mi-am dat seama că vrea să schimbe subiectul şi să vorbim despre altceva. Atunci m-am uitat la ea mai atent: pricepui pe dată că e indispusă. De altfel, băgînd de seamă că o privesc stăruitor, îmi aruncă o căutătură mînioasă, care mă săgeta. „Are iar necazuri, îmi spusei, dar nu vrea să mi le împărtăşească."

Ca să răspund la întrebarea ce mi-o pusese, i-am povestit toată întîmplarea cu Elena, cu de-amănuntul. Povestirea păru să o intereseze mult şi o pasiona.

— Doamne ! Şi cum ai putut s-o laşi singură, aşa bolnavă cum este ? strigă ea.

îi explicai că la început mă gîndisem să nu trec de loc pe la dînsa, dar închipuindu-mi că are să se supere sau că putea să aibă nevoie de mine, venisem.

— E adevărat, murmură ea pentru sine, dar tot îngîndurată, aş avea multă nevoie de tine, Vanea, dar să lăsăm asta pentru altădată. Ai mai fost pe la ai mei ?

I-am povestit şi despre vizita la bătrîni.

— Aşa e, cine ştie cum va primi tata veştile astea... De altfel, cred că nici nu prea

are ce să primească...

— Cum aşa ? o întrebai eu, ce-i schimbarea asta ?

— De... Unde s-o fi dus iar ? Data trecută, tu şi cu mama aţi crezut că a venit la mine. Am să te rog, Vanea, dacă poţi, să treci mîine pe aici. Poate că am să-ţi spun ceva... Mi-e ruşine să te tot deranjez ; acum însă du-te repede la musafira ta. îmi închipui că au şi trecut două ore, de cînd eşti plecat de acasă.

— Aşa e, au trecut. Rămîi cu bine, Nataşa. Cum spui că s-a purtat azi Alioşa ?

— Bine, cum să se poarte... Mă surprinde curiozitatea ta,

— La revedere, prietena mea dragă.

— Mergi cu bine. îmi întinse oarecum neglijent mîna, fe-rindu-şi ochii de privirea mea de bun rămas. Am plecat de la Nataşa cam nedumerit. „Şi ce m-oi fi mirînd atîta, gîndii eu, parcă n-ar avea şi ea de ce să se frămînte ? Doar nu-i glumă. Mîine o să-mi spună poate singură ce are pe suflet."

M-am întors acasă trist şi am fost tare surprins de starea în care am găsit-o pe Elena. Afară se întunecase. Elena şedea pe divan, cu capul în piept, într-o adîncă îngîndurare. Nici nu mă privi cînd am intrat, parcă nici nu mă auzise. Mă apropiai de ea şi o auzii că-şi şopteşte ceva. „N-o fi deli-rînd cumva ?" mă gîndii.

— Elena, draga mea, ce-i cu tine ? o întrebai, aşezîndu-mă lîngă ea şi cuprinzîndu-i umerii cu braţul.

169

— Vreau să plec de aici... Mă duc mai bine la ea, murmură fără să-şi ridice capul.

— Unde ? La cine ? întrebai uluit.

— La ea, la Bubnova... Tot spune că-i datorez mulţi bani, că a înmormîntat-o pe mămica cu banii ei. Nu vreau s-o vorbească de rău pe mămica mea... Vreau să lucrez la dînsa şi cu tot ce-am să cîştig eu să-i plătesc datoria... După aceea plec singură. Acum însă, vreau să mă întorc la ea.

— Linişteşte-te, Eleno, acum nu se poate să te duci, îi spusei eu. Are să te chinuiască îngrozitor, are să te nenorocească...

— Ce dacă mă chinuieşte ? Las-să mă nenorocească, strigă ea ca scoasă din fire, n-am să fiu eu cea dintîi; sînt alţii şi mai buni ca mine, şi tot se chinuiesc. Asta mi-a spus-o pe stradă o cerşetoare. Eu sînt săracă şi vreau să rămîn săracă. Toată viaţa mea am să rămîn săracă ; aşa mi-a spus mama, înainte de a muri. Şi-am să muncesc... Nu vreau să port rochia asta.

— Mîine îţi cumpăr altă rochie... Iţi aduc şi cărţile tale. Ai să stai aici, la mine. N-am să te dau nimănui, dacă nu vrei j linişteşte-te.

— Am să mă angajez slujnică...

— Bine, bine ! Linişteşte-te numai, culcă-te şi dormi! Biata fetiţă izbucni în plîns. Şi treptat-treptat, lacrimile ei

se transformară în hohote nestăpînite. Nu ştiam ce să fac. I-am dat apă, i-

am udat tîmplele, capul. In cele din urmă, se prăbuşi pe divan complet istovită şi fu cuprinsă din nou de frisoane. Am învelit-o cu ce am avut la îndemînă şi într-un tîrziu a cuprins-o un somn agitat, cu tresăriri şi zvîcnete care-o deşteptau într-una. Deşi în ziua aceea nu umblasem cine ştie ce mult, m-am simţit tare obosit şi am hotărît să mă culc mai devreme. Griji chinuitoare îmi roiau prin cap. Presimţeam că voi avea mult de furcă cu fetiţa asta. Mai abitir însă mă îngrijora Nataşa cu starea ei de acum. în general, mi-aduc aminte şi astăzi, rareori mi se întîmplase să mă aflu într-o dispoziţie atît de apăsătoare ca în seara aceea.

170

CAPITOLUL IX

M-am trezit tîrziu, cam pe la zece dimineaţa. Mă durea capul îngrozitor şi simţeam cum îmi vin mereu ameţeli. Mă uitai spre patul Elenei, era gol. în acelaşi timp, din odăiţa de alături auzii nişte zgomote, ca şi cum cineva ar fi hîrşîit cu o mătură pe duşumele. Mă dusei să văd ; Elena mătura pe jos, ferindu-şi cu o mînă rochiţa de muselină, pe care încă n-o scosese de pe ea din seara aceea memorabilă. Lemnele pregătite pentru sobă erau aranjate frumos în colţ; pe masă — toate puse în ordine, ceainicul strălucea ; într-un cuvînt, Elena făcea pe gospodina...

— Ascultă, Eleno, strigai, cine te-a pus, copila mea, să mături pe jos ? Eu nu-ţi dau voie, tu eşti bolnavă ; ce crezi, ai venit la mine să-mi fii slujnică ?

— Dar cine are să măture duşumeaua ? răspunse ea, îndreptîndu-se de şale şi privindu-mă drept în ochi. Nu mai sînt bolnavă.

— Păi, crezi că eu te-am luat ca să-mi lucrezi ? încep să presupun că te temi ca nu cumva să-ţi reproşez şi eu, ca Bubnova, că stai la mine de pomană. Şi de unde-i fi luat mătura asta prăpădită ? Ştiu că n-am avut nici o mătură, adăugai privind-o cu mirare.

— Ea mea... Eu am adus-o aici... Că tot eu îi măturam şi bunicului podelele. O pusesem uite aici, în firida sobei.

M-am întors în odaia mea îngîndurat. Păcătuiesc poate, dar nu ştiu de ce aveam sentimentul că ospitalitatea mea o cam apasă şi că fata încearcă să-mi dovedească într-un anumit fel că nu stă la mine degeaba. „Dacă e aşa, mi-am zis, înseamnă că e o fire tare înrăită." Peste cîteva clipe, Elena intră şi se aşeză tăcută pe locul ei de pe divan, urmărindu-mi iscoditoare mişcările. între timp, am pus ceainicul să fiarbă, am pregătit ceaiul, i-am turnat şi ei o ceaşcă şi i-am oferit-o împreuna cu o felie de pîine albă. Primi în tăcere, fără să se împotrivească. Nu mîncase nimic de 24 de ore.

— Uite, ţi-ai murdărit şi rochiţa cea frumoasă cu mătura, îi arătai, observînd o dungă murdară pe poala rochiei.

Ea se examina şi deodată, spre nemărginita mea surprindere, puse încetişor

ceaşca pe masă, apucă după aceea cu amîndouă mînuţele rochiţa de sus, de la gît şi cu o mişcare

171

violentă — hîrşt! o sfîşie în două, de sus pînă jos. Făcînd asta, îşi aţinti în ochii mei privirea scînteind de înverşunare. Era mai palidă ca oricînd.

— Ce faci. Elena ? strigai eu, convins că am în faţa mea o nebună.

— E o rochie murdară, bolborosi ea aproape înecată de emoţie, murdară... De ce spui că-i frumoasă ? Nu vreau s-o port! îmi strigă sărind de la locul ei. Am s-o fac ferfeniţă. N-am rugat-o să mă îmbrace cu ea. Ea singură s-a apucat, cu de-a sila, să mă gătească. Am mai sfîşiat eu o rochie ca asta. O sfîşii şi pe asta ; da, da, o sfîşii, o sfîşii!...

Şi se năpusti furioasă asupra sărmanei rochiţe. într-o clipă o făcu bucăţele, coarde şi aţe. După ce-şi vărsă năduful se făcu albă ca varul şi de-abia se mai ţinea pe picioare. îi urmăream stupefiat clocotul acela de răzbunare. Ea mă înfrunta sfidătoare, ca şi cum aş fi fost şi eu vinovat cu ceva. Pentru mine însă era clar ; ştiam de acum înainte ce aveam de făcut.

Hotărîi să-i cumpăr chiar în dimineaţa aceea, fără nici o amînare, o rochiţă nouă. Această făptură sălbăticită, în care ţipa înverşunarea cu fiecare gest, trebuia îmblînzită prin bunătate. Ea privea la lumea toată, ca şi cum niciodată în viaţă nu i-ar fi fost dat să vadă şi oameni de inimă. Dacă nu-i lipsise curajul, cu toată aspra pedeapsă ce avea s-o aştepte, să-şi sfîşie în bucăţi, şi mai înainte, o rochie la fel cu asta, apoi cu cîtă ură trebuie să fi privit ea rochia asta nouă, care-i amintea îngrozitoarele clipe prin care trecuse.

La tîrgul de vechituri se putea cumpăra destul de ieftin o rochiţă simplă şi drăguţă. Nenorocirea era că tocmai atunci n-aveam de loc bani. îmi spusesem însă din ajun, înainte de a aţipi, să mă reped de cu zori pînă într-un loc unde aveam speranţa să capăt ceva bani şi locul acela era tocmai în direcţia tîrgului de vechituri. îmi luai deci pălăria. Elena mă urmărea cu o privire iscoditoare.

— Iar ai să mă încui aici ? mi se adresă ea, cînd pusei mîna pe cheie să încui uşa după mine, aşa cum procedasem în ultimele două zile.

— Drăguţa mea, rostii eu apropiindu-mă de dînsa, nu te supăra pentru asta. Eu te încui, ca să nu vină cineva în lipse mea. Cum eşti tu bolnavă, te poţi speria. Şi-apoi, mai ştii

172

cine poate pica ? te pomeneşti că îi trăsneşte Bubnovei prin cap să te caute pe aici...

Despre Bubnova îi spusesem înadins. De fapt, o încuiam pentru că n-aveam încredere într-însa. Mi se părea că i-ar putea veni în gînd să plece de la mine. De aceea mă hotărî-sem să procedez deocamdată mai prudent. Elena tăcu, iar eu încuiai uşa şi de data aceasta.

Cunoşteam un editor care se apucase de vreo trei ani să publice un uvragiu în mai multe volume. Mi se întîmplase de mai multe ori să găsesc la el cîte ceva de lucru, cînd aveam neapărată nevoie de bani. Plătea corect. M-am dus la dînsul şi, obligîndu-mă să

mă întorc peste o săptămînă cu un articol înjghebat din material de compilaţie, am primit drept avans douăzeci şi cinci de ruble. Speram în schimb să recuperez timpul, lucrînd mai intens la romanul meu. Aşa procedam de cîte ori ajungeam la ananghie.

Cu banii primiţi m-am dus la tîrgul de vechituri. Acolo am dat de o băbuţă cunoscută, care vindea fel de fel de articole de îmbrăcăminte. I-am spus cam ce vîrstă şi statură are Elena, iar bătrînica mi-a ales o rochiţă de stambă în culori deschise, aproape nouă, spălată o singură dată, la un preţ foarte convenabil. I-am cumpărat şi un fular. Iar în timp ce achitam, m-am gîndit că trebuia să-i fi luat şi un paltonaş sau o jacheţică ori altceva în genul ăsta. "Vremea era rece şi fetiţa n-avea de loc ce îmbrăca. Am amînat însă cumpărătura asta pentru altă dată. Prea era mîndră şi susceptibilă. Numai Dumnezeu ştie cum avea să primească şi rochiţa ce i-o luasem, deşi am căutat anume să-i aleg ceva simplu de tot. Totuşi, nu m-am putut opri să nu-i cumpăr şi două perechi de ciorapi de bumbac, pe lîngă o pereche de lînă. Ciorapii, puteam s-o conving să-i primească pe motiv că e bolnavă şi că odaia mea e friguroasă. îi trebuia şi ceva rufărie, dar toate astea le-am amînat pentru mai tîrziu, cînd aveam să ne împrietenim mai bine. în schimb, am tîrguit nişte perdeluţe vechi pentru pat, lucru care, credeam eu, are s-o bucure pe Elena.

M-am întors cu toate lucrurile astea în braţe, cam pe la amiază. Uşa de la intrarea mea se deschidea aproape fără zgomot, de aceea Elena nici nu mă auzi intrînd. Am surprins-o lîngă masa mea de lucru, răsfoindu-mi cărţile şi hîrtiile. Auzindu-mi însă paşii, ea închise repede cartea pe

173

care tocmai o citea şi se depărta de masă, roşind pînă la urechi. Mi-am aruncat ochii să văd anume ce carte citea ; era primul meu roman, publicat într-un volumaş separat şi purtînd pe prima pagină numele meu.

— în lipsa dumitale a bătut cineva la uşă, mi-aruncă ea pe un ton care voia parcă să mă zgîndăre ; cu alte cuvinte : ai văzut, adică, dacă te-ai apucat să încui uşa ?

— Să fi fost cumva doctorul ? Nu l-ai strigat ?

— Nu...

N-am mai spus nimic, am desfăcut legăturica şi am scos rochiţa cumpărată.

— Uite, dragă Elena, începui eu apropiindu-mă de dînsa. în zdrenţele astea care-s pe tine acum nu mai poţi umbla. Aşa că m-am gîndit să-ţi cumpăr o rochiţă simplă, ieftină de tot, de toate zilele ; să nu-ţi faci din asta sînge rău sau vreo închipuire, că nu costă decît o rublă şi douăzeci de copeici. S-o porţi sănătoasă !

Şi am pus rochia lîngă dînsa. Ea se aprinse la faţă şi mă privi un timp cu ochii larg deschişi.

Se vedea că e tare mirată şi avui totodată impresia că-i era nespus de ruşine. Ceva gingaş şi cald licări însă între genele ei. Văzînd-o că tace, m-am întors la masă. Gestul meu se vede că o uimise. Dar cu un efort grozav se stăpîni

şi rămase aşa, cu ochii plecaţi.

Capul mă durea şi parcă tot mai mult se învîrtea odaia cu mine. Aerul curat nu-mi folosise la nimic. Şi era şi timpul să mă duc la Nataşa. Neliniştea mea în privinţa ei crescuse. Deodată însă mi se păru că Elena mă strigă. Mă întorsei.

— Cînd pleci, poţi să nu mai încui, îmi vorbi ea ferindu-şi privirile şi răsucind pe degete franjurile cuverturii de pe divan, de parcă ar fi fost cine ştie ce preocupată de această treabă. N-am să plec nicăieri de la dumneata.

— Bine, Elena, sînt de acord. Dar dacă vine cineva străin, ce te faci ? Poate veni cine ştie cine !

— Atunci lasă-mi mie cheia şi mă încui eu pe dinăuntru. Dacă bate cineva la uşă, spun că nu eşti acasă. Şi mă privi şireată, ca şi cum ar fi vrut să adauge : „Poftim, ai văzut ce simplu e!"

— Cine-ţi spală rufele? mă întrebă apoi, deodată, mai înainte de a fi apucat să-i răspund ceva.

— E o femeie aici în casă care-mi spală.

174 i

— Ştiu şi eu să spăl rufe. Dar mîncarea de ieri de unde ai luat-o ?

— De la birt.

— Mă pricep şi eu la gătit. Am să-ţi fac eu mîncare.

— Lasă, Elena ! Ce mîncare ştii tu să faci ? Lasă, drăguţă, nu-i nevoie de asta...

Ea tăcu şi-şi plecă fruntea. Se vede treaba că vorbele mele o întristaseră. Se scurseră aşa cam vreo zece minute în tăcere.

— Supă, izbucni ea deodată, fără să ridice capul.

— Cum supă ? Care supă ? întrebai eu mirat.

— Ştiu să gătesc supă. Cînd mama era bolnavă, i-am pregătit supă. Mă duceam şi la piaţă.

— Ei vezi, Elena, vezi cît eşti de mîndră ? spusei eu venind lîngă ea şi aşezîndu-mă alături, pe divan. Eu mă port cu tine aşa cum mă îndeamnă inima. Acum eşti singură, fără rude şi căzută în nenorocire. Aş vrea să te ajut. Tot aşa m-ai ajuta şi tu, dacă mi s-ar întîmpla o nenorocire. Tu însă nu vrei să judeci la fel şi uite, de aceea îţi vine greu să primeşti de la mine chiar şi cel mai mic şi mai simplu dar. Ţii morţiş să-mi plăteşti pe loc sau să-mi lucrezi în vreun fel, pentru tot ce fac eu pentru tine, de parcă aş fi Bubnova, care-ţi scotea ochii că-i mănînci pîinea de pomană. Dacă-i aşa cum spun, e mai mare ruşinea, Elena.

Tăcea. Buzele-i tremurau. Părea că vrea să-mi răspundă ceva, dar se stăpînea, şi continua să tacă. Mă ridicai să plec la Nataşa. îi lăsai de data aceasta cheia, rugînd-o ca, dacă bate cineva la uşă, să întrebe cine e. Eram convins că Nataşei i se întîmplase ceva foarte neplăcut şi că deocamdată ea-mi ascundea

adevărul, aşa cum a mai făcut şi în alte daţi. în orice caz, eram hotărît să trec pe la dînsa măcar pentru un minut, fără să risc a o indispune cu insistenţa mea.

Exact aşa s-a şi întîmpla t. Nataşa mă întîmpină iarăşi cu o privire nemulţumită, aspră. Poate că ar fi trebuit să mă retrag imediat, dar simţeam că nu mă mai ţin picioarele.

— Am trecut pe la tine doar pentru o clipă, Nataşa, începui nesigur, să mă sfătuieşti şi tu ce pot face cu mica mea protejată. Şi mă grăbii iarăşi să-i spun totul despre Elena. Nataşa mă asculta în tăcere.

— Nu ştiu ce sfat aş putea să-ţi dau, Vanea, îmi răspunse în cele din urmă. Pe cît se pare, e o fiinţă cam ciudată.

175

Poate că a fost grozav de obidită şi speriată pînă acum. Las-o deocamdată să-şi revină şi să se facă bine. Ai de gînd s-o duci la ai noştri ?

— Ea îmi spune mereu că nu vrea să plece nicăieri, de la mine. Şi-apoi, ce să mai zic şi eu, mă întreb cum au s-o primească acolo ; încît, vezi, nici nu mai ştiu ce să fac. Ei, dar cu tine, draga mea, ce mai e ? Ieri, cînd te-am văzut, mi s-a părut că nu prea te simţi bine ! o întrebai sfios.

— Da... şi azi mă mai doare capul, îmi răspunse ea cam distrată. Pe ai mei i-ai văzut ?

— Nu, mîine mă abat pe acolo. Că doar mîine-i sîmbătă...

— Şi ce-i dacă e sîmbătă ?

— Păi nu era vorba ca mîine seară să vină prinţul ?

— Ei, şi ce ? N-am uitat.

— Bineînţeles, ziceam numai aşa...

Nataşa se opri în faţa mea şi mă fixă îndelung drept în ochi; privirea ei exprima o hotarîre îndîrjită, ceva febril şi disperat.

— Te-aş ruga ceva, Vanea, îmi spuse ea. Fii bun şi lasă-mă singură, simt nevoia să rămîn singură...

Mă ridicai de pe fotoliu, uitîndu-mă la ea cu o mirare nesfîrşită.

— Nataşa, draga mea ! Spune-mi, ce-i cu tine ? Ce s-a întîmplat ? am strigat, cuprins de teamă.

— Nu s-a întîmplat nimic ! Mîine, mîine ai să afli totul; acum însă vreau să fiu singură. Auzi, Vanea ? Pleacă, uite, chiar acum. Altfel îmi vine greu, nespus de greu să te privesc !

— Dar spune-mi cel puţin...

— Nu. Mîine vei afla totul, mîine ! O, Doamne ! Dar de ce nu pleci odată ?

Am ieşit. Eram atît de uluit, încît nu-mi dădeam seama ce se întîmplă cu mine. Mavra veni repede din urmă, ca să mă ajungă înainte de a ieşi din antreu.

— Ce, e supărată ? mă întrebă ea. Eu barem nici nu îndrăznesc să mă mai

arăt prin cameră.

— Dar ce s-a întîmplat cu ea ?

— Ce să se întîmple ? Al *nostru,* iaca, de trei zile încheiate n-a mai dat pe la noi.

176

— Cum, de trei zile ? întrebai uluit. Păi a fost doar ieri, mi-a spus chiar ea că de dimineaţă Alioşa a fost şi că voia să vină seara iar...

— Care seară ? ! N-a fost nici de diiriineaţă ! Dacă-ţi spun eu : de trei zile n-a mai călcat pe aici... Cum ? Ţi-a spus ea ieri că a fost de dimineaţă pe aici ?

— Sigur că da, aşa mi-a spus.

— Ei, asta-i bună ! făcu Mavra încurcată ; tare a mai durut-o pesemne, de vreme ce se ascunde şi în faţa matale... Halal om, ce să zic !

— Dar ce-o fi însemnînd toate astea ? strigai eu.

— Uite, asta înseamnă, că nici nu ştiu cum s-o mai scot la capăt cu ea, continuă Mavra, desfăcîndu-şi braţele a neputinţă: Ieri mă trimisese la dînsul, dar de două ori m-a întors din drum. Iar azi nici nu vrea să mai stea de vorbă cu mine. Ce-ar fi să încerci dumneata să-l vezi şi să-i vorbeşti. Eu nici nu îndrăznesc s-o mai las singură.

Tulburat la culme, mă repezii pe scară în jos. — Diseară mai vii pe la noi ? încercă, de sus, Mavra să afle.

— O să văd, răspunsei, continuînd să cobor. Poate c-o să trec numai pe la tine, să te întreb ce mai e nou ? Asta, dacă oi mai trăi pînă diseară...

Pentru că simţeam chiar în acea clipă un fel de lovitură drept în plinul inimii.

CAPITOLUL X

Am plecat de-a dreptul la Alioşa. Locuia la tatăl său, pe Malaia Morskaia. Prinţul, deşi stătea singur, ocupa o locuinţă încăpătoare, în care îi rezervase lui Alioşa două camere minunate. Pînă atunci, nu mi se întîmplase să trec decît o singură dată pe la el. în schimb, el venea pe la mine mai des, mai ales la început, cînd de-abia se înfiripa legătura lui cu Nataşa.

Alioşa nu era acasă. Intrai în camera lui şi-i lăsai aceste rînduri:

12

Î77

„Alioşa, am impresia că ai înnebunit. După cum ştii, marţi seara tatăl dumitale a rugat-o pe Nataşa să vă facă onoarea de a accepta să-ţi fie soţie. Iar dumneata, după cîte mi-a fost dat mie să înţeleg, erai fericit. Faţă de toate acestea, cred că ai să fii de acord că purtarea dumitale ulterioară pare destul de ciudată. Iţi dai seama ce faci cu Nataşa ? în orice caz, biletul meu îţi va aduce aminte că o astfel de purtare faţă de viitoarea dumitale soţie este extrem de nedemnă şi de nesocotită. Ştiu foarte bine că nu am nici un drept să-ţi fac

morală, dar în cazul de faţă puţin îmi pasă de asta.

P. S. Nataşa nu ştie nimic despre această scrisoare şi nu de la ea am aflat despre purtarea dumitale."

Am vîrît bileţelul într-un plic şi i l-am lăsat pe masă. Feciorul mi-a spus însă că Alexei Petrovici nu venea mai de loc pe acasă şi că se va întoarce, probabil, abia către ziuă.

De-abia m-am putut tîrî pîna acasă. Capul îmi vîjîia, nu mă mai puteam ţine pe picioare. Am găsit uşa camerei mele deschisă. Venise Nikolai Sergheici Ihmenev şi mă aştepta. în clipa cînd am intrat, l-am găsit stînd tăcut lîngă masă şi ui-tîndu-se nedumerit la Elena, care, nu mai puţin mirată, îl qerceta în tăcere pe acest oaspete neaşteptat. „îmi închipui, gîndii eu, cît de ciudată i s-o fi părut ea."

— Te aştept de aproape un ceas, frăţioare, şi, crede-mă, nu mi-aş fi închipuit de loc... să te găsesc astfel, urmă el rotindu-şi privirea de jur împrejur prin cameră şi făcîndu-mi discret cu ochiul spre Elena. Ochii lui exprimau uimire. Ob-servîndu-l mai atent, băgai de seamă că e trist şi îngrijorat. Avea faţa mult mai trasă ca de obicei.

— Stai jos, spuse el preocupat. Trebuie să-ţi vorbesc într-o chestiune care nu suferă amînare ; dar ce-i cu tine ? Arăţi foarte prost.

— Nu prea mă simt bine. încă de dimineaţă îmi vîjîie capul.

— Ia, bagă de seamă, nu te neglija. Eşti răcit, poate ?

— Nu... Cred că e mai degrabă o criză nervoasă. Mi s-a mai întîmplat... Dar dumneata cum te simţi ?

— Nimic de zis, bine ! M-am înfierbîntat fiindcă mă fră-mîntă o chestiune... Ia şezi.

178

Am tras un scaun şi m-am aşezat în faţa lui, lîngă masă. Bătrînul se aplecă spre mine şi începu aproape în şoaptă.

— Vezi, nu te uita la ea, fă-te că vorbim cu totul despre altceva. Ce-i, măi Vanea, cu fetica asta la tine ?

— Am să-ţi explic pe urmă, Nikolai Sergheici. E o copilă nenorocită, orfană de părinţi, nepoata bătrînului aceluia, Smith, care a locuit aici şi despre care ţi-am spus eu că a murit plecînd de la cafenea.

— A, va să zică avea şi o nepoată ! Ei, ce să zic, frăţioare, e tare ciudată ! Uită-te numai ce căutătură are ! Drept să-ţi spun, dacă mai întîrziai vreo cinci minute, n-aş mai fi răbdat să zăbovesc aici. I-a trebuit mult pînă s-a lăsat convinsă să-mi deschidă şi uite, pînă acuma n-a scos o vorbă ; te sperie, nu altceva, parcă nici n-ar semăna a fiinţă omenească. Dar cum de-a ajuns aici ? A, înţeleg : a venit la bunicul său, fără să ştie că el între timp murise.

— Da. A fost tare nefericită. Bătrînul, înainte de a închide ochii, mi-a vorbit despre dînsa.

— Aşa L Va să zică, nepoţica îi seamănă bunelului... Dar las-că-mi povesteşti totul mai pe urmă. Poate că am putea s-o ajutăm cu ceva, dacă e într-adevăr atît de nenorocită... Acum însă, nu-i cumva chip să-i spunem să plece în altă parte, că aş vrea să discut cu tine unele chestiuni între patru ochi.

— Păi, unde să se ducă ? N-are unde. Locuieşte aici, la mine.

I-am explicat bătrînului Ihmenev cum şi ce-am putut în grabă, subliniind că putem vorbi şi faţă de dînsa, pentru că ea e încă un copil.

— Ei, da... sigur că-i un copil. Numai că să ştii, frăţioare, că m-ai uluit pur şi simplu. Stă aici, cu tine, Dumnezeule ? !

Şi bătrînul o mai privi mirat încă o dată. Elena, simţind că vorbim despre dînsa, şedea tăcută, cu capul plecat şi răsucea pe degete franjurile cuverturii. îşi pusese rochiţa cea nouă, care îi venea bine. Părul şi-l pieptănase mai îngrijit decît de obicei, poate tocmai fiindcă avea o rochie nouă. în general, dacă n-ar fi fost privirea ei sălbatică, ar fi putut trece drept o fetiţă tare drăgălaşă.

— Pe scurt, uite ce este, începu bătrînul, mă aduce la tine o chestiune încurcată şi de mare importanţă...

Nikolai Sergheici sta cu privirile în pămînt, grav şi gîn-ditor, şi cu toată graba ce-l rodea, cu toată dorinţa lui de a fi cît mai scurt şi mai clar, nu ştia cum să înceapă. „Oare ce-o să-mi fie dat să mai aflu acum ?" mă întrebam.

— Am venit, Vanea, la tine cu o mare rugăminte. Dar mai întîi... îmi dau seama acum că trebuie să-ţi explic, ştii unele împrejurări... nişte împrejurări foarte delicate...

El tuşi, privindu-mă pe furiş ; mă privi şi se roşi; se roşi şi se înfurie pe sine însuşi, pentru atîta lipsă de înde-mînare ; se înfurie, şi, în sfîrşit, se hotărî :

— Ei, da ce mai e nevoie de explicaţii! Cred că ai să mă înţelegi. Pur şi simplu, vreau să-l provoc pe prinţ la duel, asta e ! Iar pe tine te rog să aranjezi chestiunea în amănunt şi să-mi fii martor.

M-am tras înapoi uluit, rezemîndu-mă de speteaza scaunului, şi privindu-l aproape năuc.

— Hm, ce te uiţi aşa la mine ? N-ai grijă, n-am înnebunit încă !

— Dar, dă-mi voie, Nikolai Sergheici! Pe ce motiv, cu ce scop ? Şi, la urma urmei, cum se poate aşa ceva ?...

— Motiv ! Scop ! strigă bătrînul, asta-i bună, poftim !

— Bine, bine, ştiu ce-o să-mi spui; dar la ce-ar ajuta gestul dumitale ? Ce rost ar avea un asemenea duel ? Mărturisesc, nu înţeleg nimic.

— Mi-am închipuit eu că n-ai să înţelegi nimic. Ascultă : procesul nostru s-a terminat (adică se va termina zilele astea; au mai rămas doar ceva formalităţi de îndeplinit); sînt condamnat. Trebuie să plătesc vreo zece mii de ruble ; aşa s-a hotărît. Banii ăştia grevează asupra Ihmenevkăi. Prin urmare, omul acesta mîrşav este asigurat de plata banilor, iar eu, pu-nîndu-i la dispoziţie Ihmenevka, înseamnă că m-am achitat, redevin un om liber. Ei, uite, o dată ajuns aici, am dreptul să înalţ capul. Cu alte cuvinte : aşa şi aşa, onorate prinţ, dumneata m-ai jignit timp de doi ani, mi-ai terfelit numele, ai călcat în picioare onoarea familiei mele, iar eu am fost silit să le rabd pe toate ! Atunci n-am avut cum să te provoc la duel. Mi-ai fi spus-o drept în faţă : „A, om viclean ce eşti, vrei să mă omori, ca să nu-mi mai plăteşti banii pe care ştii dinainte că o să trebuiască mai devreme sau mai tîrziu să mi-i plăteşti! Ei, uite că nu merge chiar aşa ; să vedem mai întîi ce hotărăşte judecata şi pe urmă, dacă vrei, provoa-

că-mă." Acum însă, onorate prinţ, procesul s-a isprăvit, dumneata eşti asigurat, nu mai există, prin urmare, nici o piedică, aşa că binevoieşte să accepţi provocarea şi poftim... la în-tîlnire afară din oraş... Asta-i. Ori crezi că eu nu am dreptul să mă răzbun, în sfîrşit, pentru toate cîte le-am îndurat ?

Ochii îi scînteiau. L-am privit mult timp în tăcere. încercam să-i pătrund ascunzişul gîndurilor.

— Nikolai Sergheici, îi răspunsei în cele din urmă, hotărît să rostesc cuvîntul-cheie, fără de care n-ar fi fost chip să ne înţelegem. Poţi să fii cu desăvîrşire sincer faţă de mine ?

— Pot! răspunse el ferm.

— Atunci, spune-mi drept: vrei să-l provoci la duel numai din răzbunare, sau mai urmăreşti şi alt scop ?

— Vanea, răspunse el, ştii foarte bine că n-aş îngădui nimănui să atingă în discuţiile cu mine unele chestiuni delicate ; dar de data aceasta fac o excepţie, pentru că tu, cu mintea ta ageră, ai ghicit îndată ceea ce nu poate fi ocolit: Da, mai urmăresc şi alt scop. Şi anume : vreau să-mi salvez fiica pierdută şi s-o abat de pe drumul primejdios pe care este tîrîtă acum, după ultimele întîmplări.

— Cum vei putea s-o salvezi prin acest duel ?

— împiedicind tot ce se pune acum la cale. Ascultă-mă, să nu crezi că în mine vorbeşte acum ceea ce se cheamă duioşie părintească ori alte asemenea slăbiciuni. Toate astea sînt fleacuri! Nimeni n-are să afle vreodată ce se petrece în adîn-cul inimii mele. N-ai s-o ştii nici tu. Fiică-mea m-a părăsit, a plecat din casa mea cu amantul ei şi eu mi-am smuls-o din inimă pentru totdeauna, de atunci, din seara aceea, ţii tu minte. Dacă m-ai văzut atunci plîngînd în hohote, deasupra portretului ei, apoi să nu-ţi închipui că sînt gata s-o iert. Nu, nici atunci

n-aş fi iertat-o. Am plîns în clipa aceea fericirea pierdută, visul meu spulberat, dar nu pe *ea,* aşa cum o ştiu acum. Poate că mai plîng încă şi azi, da, plîng adeseori, nu mi-e ruşine s-o mărturisesc, după cum nu mi-e ruşine să spun că mi-am iubit înainte vreme copilul mai presus de orice pe lume. Toate astea s-ar părea că sînt în contrazicere cu gestul meu de acum, şi te vei simţi ispitit să mă întrebi: dacă e aşa, dacă nu-ţi pasă de soarta aceleia pe care n-o mai consideri fiica dumitale, atunci de ce te amesteci în tot ce se pune la cale acolo ? Răspund : în primul rînd, pentru că nu vreau să îngădui unui om perfid şi josnic să triumfe deplin ; în al doi-

181

lea rînd, din cel mai simplu sentiment de omenie. Chiar dacă ea nu mai este fiica mea, este totuşi o fiinţă slabă, neajutorată şi înşelată, pe care oamenii răi o amăgesc din ce în ce mai mult, ca s-o ducă la pierzanie. N-am posibilitatea să intervin în această chestiune direct, dar indirect, pe calea duelului, o pot face. Dacă voi fi omorît sau rănit, va fi oare posibil ca ea să treacă peste această oprelişte sau poate chiar peste cadavrul meu şi să meargă la cununie cu fiul ucigaşului meu, aidoma fiicei împăratului (ţi-aduci aminte, am avut noi o cărticică, după care învăţai tu să citeşti, despre o fiică de împărat care a trecut în carul nupţial peste trupul neînsufleţit al tatălui ei) ? Şi afară de toate acestea, dacă vom ajunge la duel, apoi prinţilor noştri cred că n-o să le mai ardă de cununie. Într-un cuvînt, sînt împotriva acestei căsătorii şi voi face tot ce-mi stă în puteri ca ea să nu aibă loc. M-ai înţeles acum ?

— Nu. Pentru că, dacă îi doreşti Nataşei binele, atunci cum de te împotriveşti căsătoriei ei, cum se poate adică să nu doreşti tocmai ceea ce ar putea să-i redea bunul renume ? Căci viaţa ei abia începe, ea mai are mult de trăit şi are nevoie de această reabilitare.

— Puţin îmi pasă, Vanea, de părerea lumii selecte ; tot aşa nu trebuie să-i pese nici ei! Ea trebuie să-şi dea seama că ruşinea cea mare pentru dînsa va fi tocmai căsătoria asta, legătura cu aceşti nemernici, cu lumea lor ticăloasă. iMţîndrie, da, dar plină dejableje— iată răspunsul ei cel maTdemn7 pe care ar trebui să-l dea acestei lumi netrebnice. Atunci poate că şi eu m-aş învoi să-i întind mîna şi să vedem cine o să mai cuteze, pe urmă, să-mi calomnieze copilul!

Acest idealism disperat m-a uimit. Dar mi-am dat îndată seama că bătrînul îşi ieşise cu totul din fire şi era pornit la culme.

— Ceea ce pretinzi acum îmi pare prea ideal, răspunsei, şi deci prea crud. Dumneata, Nikolai Sergheici, îi ceri Nataşei atîta forţă şi hotărîre, cîtă nu i-ai dat poate din leagăn. Consimţind la această căsătorie, crezi că o face numai pentru că ar vrea să devină prinţesă ? Vezi bine că nu, ci pentru că îl iubeşte pe Alioşa ; e dragoste la mijloc, e pasiune ; o fatalitate. Dumneata îi mai pretinzi să se

pătrundă de dispreţ faţă de părerea lumii selecte, în timp ce dumneata însuţi te ploconeşti înaintea aceleiaşi păreri. Prinţul te-a jignit, expri-

182

mîndu-şi în mod public bănuiala care-ţi atribuia josnica intenţie de a te înrudi prin înşelăciune cu familia lui; şi atunci, care-i raţionamentul dumitale : dacă ea respinge acum cererea lor în căsătorie, acum, după ce această cerere a fost făcută formal de însuşi prinţul, refuzul ei va însemna, desigur, cea mai deplină şi categorică dezminţire a afirmaţiei calomnioase anterioare. Iată ce urmăreşti dumneata, fără să-ţi dai seama că prin aceasta te ploconeşti în faţa părerii aceluiaşi prinţ, urmărind a-l sili să-şi recunoască greşeala. Pentru satisfacţia dumitale personală, pentru a-l face de rîs şi a te vedea răzbunat, eşti gata să sacrifici fericirea propriului dumitale copil. Cum se poate numi o asemenea atitudine altfel decît egoism curat ?

Bătrînul rămase posomorît şi încruntat şi mult timp nu scoase o vorbă.

— Eşti nedrept cu mine, Vanea, spuse într-un tîrziu şi o-lacrimă îi străluci pe gene ; îţi jur că eşti nedrept, dar să lăsăm asta ! Nu mă simt în stare să-ţi dezvălui inima mea, continuă el ridicîndu-se şi luîndu-şi pălăria ; am să-ţi spun totuşi un lucru : mi-ai vorbit chiar acum despre fericirea fiicei mele. în mod categoric, eu nu cred în această fericire, fără să mai adaug că, chiar şi fără intervenţia mea, această căsătorie tot nu se va face.

— Cum adică ? De ce spui asta ? Ştii poate ceva în această privinţă ? strigai surprins.

— Nu, de ştiut, nu ştiu nimic deosebit. Dar sînt convins că vulpoiul acela blestemat nu s-ar fi putut hotărî în mod sincer la aşa ceva. Toate astea-s numai amăgiri, tertipuri şi uneltiri de-ale lui. Sînt convins de ceea ce ţi-am spus şi ai să-ţi aduci aminte de vorba mea, căci aşa se va întîmpla cum îţi spun. în al doilea rînd, căsătoria aceasta, chiar dacă ar avea loc, adică în cazul că ticălosul acela ar urmări aici cine ştie ce interes ascuns, nebănuit de nimeni, care l-ar face s-o considere convenabilă, deşi eu unul nu-mi pot imagina ce fel de interes ar fi acesta ; dar şi de-ar avea loc, ziceam, judecă şi tu, apleacă-ţi şi tu puţin urechea la propria ta inimă şi spune-mi: oare tot mai crezi că Nataşa ar putea fi fericită într-o astfel de căsătorie ? Aluzii ofensatoare, umilinţe, soţia unui băieţandru care şi acuma se simte prea împovărat de această dragoste, darămite cînd s-o însura ! Curînd va începe să n-o mai respecte, s-o jignească, s-o umilească ; în acelaşi

183.

timp, pasiunea ei va creşte pe măsură ce a lui va scădea ; vor veni gelozia, suferinţele, iadul, divorţul, poate chiar şi crima... Nu, nu, Vanea dragă ! Dacă voi toţi puneţi aşa ceva la cale, iar tu cauţi chiar să-i ajuţi, apoi ţine minte ce-ţi prezic eu : că vei avea de dat socoteală în faţa lui Dumnezeu, dar va fi prea tîrziu ! Adio ! L-am oprit.

— Ascultă-mă, Nikolai Sergheici, aş zice să mai aşteptăm puţin. Fii convins că nu o singură pereche de ochi urmăreşte această chestiune, care poate că se va rezolva în chipul cel mai favorabil, de la sine, fără nici o intervenţie forţată şi artificială, ca de pildă acest duel. Timpul rezolvă cel mai bine încurcăturile

omeneşti! Şi, la urma urmei, dă-mi voie să-ţi spun că tot proiectul dumitale ar fi irealizabil. Cum ţi-ai putut închipui măcar o singură clipă că Valkovski va accepta provocarea dumitale ?

— Să n-accepte ? Dar ce-i cu tine, măi băiete, vino-ţi în fire !

— Ţi-o jur că n-are să primească şi, crede-mă, va găsi pentru asta un motiv plauzibil; ba o va face cu un aer atît de grav şi impunător, încît de-abia atunci vei rămîne cu adevărat de rîsul lumii...

— Ia stai, frate, cum se poate ! Cu asta chiar că m-ai omorît! Cum adică, să nu-mi primească provocarea ? Nu, Vanea, tu faci din toate astea un fel de poezie ; chiar aşa : tu faci poezie. Adică de ce-ar fi, după tine, inacceptabil pentru prinţ să se bată cu mine în duel ? Nu-i sînt cu nimic mai prejos. Sînt un om bătrîn, un tată ofensat; tu, la rîndul tău, un scriitor rus, deci tot o persoană onorabilă, care poţi fi cu cinste martor şi... şi... eu nu te mai înţeleg, în definitiv, ce-ai mai vrea...

— O să vedem. El o să găsească cine ştie ce pretexte, încît dumneata cel dintîi vei fi de acord că în nici un caz nu-ţi este permis a te bate cu el.

— Hmm... Bine, dragul meu, bine, las-să fie cum spui tu! Am să mai aştept o vreme, să vedem ce are să hotărască şi timpul. Un lucru te rog însă, dragul meu, dă-mi cuvîntul tău de onoare că nici acolo, nici Annei Andreevna, n-ai să-i spui nimic despre ceea ce am vorbit noi astăzi.

— îţi dau cuvîntul meu de onoare.

184

— Şi încă ceva, Vanea, te rog să nu mai aduci niciodată vorba despre ceea ce am discutat.

— Iţi făgăduiesc.

— Şi, în sfîrşit, încă o rugăminte ; ştiu eu bine, dragul meu, că te plictiseşti poate cînd vii pe la noi, dar te rog totuşi, vino mai des, numai dacă poţi, bineînţeles. Biata mea Anna Andreevna ţine aşa de mult la tine şi-i e tare urît, cînd lipseşti cu zilele... Mă înţelegi, Vanea ?

Şi spunînd asta, el îmi strînse cu putere mîna. I-am făgăduit din toată inima.

— Ei, şi acum, Vanea, o ultimă chestiune delicată. Tu ai bani?

— Bani! repetai mirat.

— Da (şi bătrînul roşind îşi plecă ochii); că mă uit, măi frate, la locuinţa asta a ta... cum stai, adică... şi cînd mă gîndesc că poate să ai şi cine ştie ce alte cheltuieli mai urgente (mai ales acum s-ar putea ivi mai multe), te rog, frăţioare, să iei, uite, deocamdată, de la mine o sută cincizeci de ruble...

— O sută cincizeci de ruble! şi încă deocamdată, cînd ştiut este că ai pierdut procesul ?

— Tu, Vanea, văd că nu vrei să mă pricepi de loc ! Poate că va fi nevoie

urgentă, omule, te rog să înţelegi. în unele cazuri, banii ajută omului să-şi păstreze o poziţie independentă a lui, să ia hotărîri libere. Poate că n-ai nevoie chiar acum de ei, dar dacă o să ai nevoie într-un viitor apropiat? în "orice caz, eu ţi-i las aici. E tot ce am putut aduce. Dacă nu-ţi vor face trebuinţă, mi-i dai înapoi. Iar acum, rămîi cu bine! Dumnezeule, da ce palid eşti! Tu eşti bolnav, măi băiete...

Nu m-am mai opus şi am primit banii. Era limpede de tot cu ce scop mi-i lăsa.

— De-abia mă pot ţine pe picioare, îi răspunsei.

— Vezi, nu te neglija, Vanea, flăcăule. Nu te neglija! Să nu te mai duci azi nicăieri. Am să-i spun eu Annei Andreevna în ce hal te-am găsit. N-ar fi nimerit, cumva, să chemi un doctor ? Mîine trec să te văd; în orice caz, voi căuta neapărat să vin, dacă oi mai fi în stare să-mi tîrîi picioarele. Acum însă ar fi bine să te culci, dragul meu... Aşa, rămîi cu bine. Rămîi cu bine, fetiţo ; uite, că a întors

185

capul! Ascultă, dragă Vanea ! Ţine, ia şi aceste cinci ruble pentru ea. De altfel, să nu-i spui că ţi le-am dat eu, chel-tuieşte-le pentru dînsa; vezi şi tu, poate că are nevoie de papucei sau de ceva lenjerie... în sfîrşit, cîte nu-i trebuiesc! Adio, dragul meu...

L-am condus pînă jos. Voiam sări rog pe portar să-mi aducă ceva de mîncare de la vreun birt. Elena nu mîncase încă nimic în ziua aceea...

CAPITOLUL XI

De-abia ajunsei sus, la mine, şi simţii deodată că începe să-mi vîjîie şi să mi se învîrtă capul, apoi mă prăbuşii în mijlocul camerei. Mi-amintesc doar atît că am auzit strigătul Elenei, care plesni din palme şi se repezi să mă susţină cu braţele ei slăbuţe. A fost ultima frîntură din imaginea pe care am mai putut s-o reţin...

Cînd mi-am revenit, eram culcat. Elena mi-a povestit mai tîrziu că împreună cu portarul, care tocmai atunci îmi adusese prînzul, se căzniseră să mă culce pe divan. De două-trei ori am deschis ochii pentru cîteva momente şi de fiecare dată am văzut aplecată asupra-mi faţa îngrijorată şi compătimitoare a Elenei. Dar toate acestea îmi jucau înaintea ochilor ca în vis, ca prin ceaţă, iar chipul drag al sărmanei fetiţe mijea printre genele mele ca o nălucire, ca desprinsă dintr-un tablou; ea îmi dădea de băut, îmi îndrepta perna sau şedea înaintea mea tristă, speriată, mîngîindu-mi părul cu degetele-i firave. Mi-aduc aminte că o dată i-am simţit chiar sărutul sfios pe obraz. Cînd mi-am revenit pentru o clipă în simţiri, am putut întrezări la lumina luminării care ardea alături, pe măsuţa trasă lîngă divan, că Elena îşi înfundase faţa în perna mea şi dormea un somn agitat, cu

buzele palide întredeschise, sprijinindu-şi în palmă obrăjo-rul fierbinte. Mi-am revenit pe deplin abia spre ziuă. Luminarea arsese pînă la capăt; o rază purpurie a zorilor sclipea jucăuşă pe un perete. Elena stătea pe un scaun în faţa mesei, cu căpşorul obosit rezemat pe mîna stingă pe care şi-o întinsese pe masă, furată de un somn greu ; ţin minte

186

că atunci n-am mai putut să-mi iau mult timp ochii de pe chipul ei de copil adormit cu o expresie de tristeţe gravă, de om mare; avea o frumuseţe stranie, bolnăvicioasă; faţa ei palidă, cu gene lungi, ce-i adumbreau obrajii traşi, se desprindea din cadrul părului ei negru ca abanosul, legat într-o cosiţă ce-i alunecase acum neglijent într-o parte. Cealaltă mină sta întinsă pe perna mea. I-am sărutat încet, ca să n-o trezesc, mînuţa subţirică; continua să doarmă şi numai pe buzele-i palide înflori parcă un zîmbet. Am privit-o aşa îndelung, pînă cînd m-a furat un somn liniştit, adînc, regenerator. De data aceasta am dormit pînă la prînz. Cînd m-am trezit, eram aproape vindecat. Numai slăbiciunea şi greutatea pe care o simţeam în mădulare îmi mai aminteau de boala din care ieşisem. Asemenea scurte crize nervoase mi se mai întîmplaseră şi altădată; le cunoşteam bine. De obicei, procesul se consuma aproape cu desăvîrşire în douăzeci şi patru de ore, ceea ce, de altfel, nu împiedica boala să se manifeste în acest interval cu o violenţă necruţătoare.

Era pe la amiază. Primul lucru pe care l-am zărit au fost perdeluţele întinse pe o sforicică, în colţ ; erau cele cumpărate de mine în ajun. Elena făcuse pe gospodina casei şi îşi despărţise un colţ al ei în cameră. Acum stătea în faţa sobei şi prepara ceaiul. Observînd că m-am trezit, îmi zîmbi voioasă şi veni fuga la mine.

—. Copila mea dragă, spusei luînd-o de mînă, toată noaptea ai vegheat la căpătîiul meu. Nici nu-mi închipuiam că eşti atît de bună.

— Dar de unde ştii că am vegheat? Poate că n-am făcut altceva toată noaptea decît să dorm ? întrebă ea privindu-mă blînd şi sfios, dar totodată roşind de şiretlicul acesta.

— Mă trezeam din cînd în cînd şi vedeam totul. N-ai aţipit decît spre ziuă...

— Vrei să-ţi torn ceai ? mă întrerupse stingherită parcă de această conversaţie, cum se întîmplă de obicei, cînd li se adresează laude, cu toţi cei care au inima neprihănită şi pro- fund cinstită.

— Toarnă-mi, răspunsei eu. Dar ia spune-mi, tu ai prîn-zit ieri ?

— N-am prînzit, dar am cinat. A adus portarul ceva. Să ştii că nu ai voie să vorbeşti, trebuie să stai liniştit în pat;

187

încă nu te-ai făcut bine, adăugă ea aducîndu-mi o ceaşcă de ceai şi aşezîndu-se pe

patul meu.

— Liniştit în pat! De unde! Hai să zicem că pînă-n amurg rămîn aşa, în pat, dar după aceea trebuie să plec. Trebuie, Lenocika, înţelegi, neapărat.

— Ei, asta-i, trebuie! Unde vrei să te duci ? Nu cumva la musafirul acela de aseară?

— Nu, la altcineva.

— Ei, uite, atunci e bine că nu te duci la el. Că din cauza lui ţi-a venit rău. Sau poate la fiica lui te-i fi ducînd ?

— Dar de unde ştii şi ce ştii tu despre fiica lui ?

— Aseară am auzit tot ce-aţi vorbit, răspunse ea lăsîn-du-şi ochii în pămînt.

Faţa i se posomori. Sprîncenele i se uniră.

— E un bătrîn rău, o auzii adăugind într-un tîrziu.

— Ba nu, să ştii că nu-l cunoşti bine. Dimpotrivă, este un om tare bun la suflet.

— Nu-i adevărat, este rău; l-am auzit eu, răspunse dînsa pătimaş.

— Şi, mă rog, ce-ai auzit?

— Nu vrea să-şi ierte fiica...

— Dar o iubeşte. Deşi ea e vinovată, el îi poartă totuşi de grijă şi suferă.

— Atunci, de ce n-o iartă ? Şi chiar dacă ar vrea s-o ierte, fata nu trebuie să se mai ducă la el.

— Cum aşa ? De ce ?

— Pentru că el nu merită ca fata lui să-l iubească, răspunse ea cu foc. Mai bine să plece de la dînsul pentru totdeauna... şi mai bine să cerşească pe stradă, ca să vadă şi el că fiică-sa a ajuns cerşetoare şi să se chinuiască din pricina asta.

Ochii îi scînteiau, obrăjorii i se aprinseseră. „N-o fi vorbind ea degeaba aşa", mă gîndii.

— La el ai vrut să mă trimiţi să stau ? mă iscodi după o scurtă tăcere.

— Da, Elena.

— Nu, mai bine mă tocmesc slujnică undeva.

— Vai, cît e de urît tot ceea ce spui tu acum, Lenocika. Ce înseamnă toate prostiile astea ? La cine vrei să te tocmeşti ?

— La oricare ţăran, răspunse ea repezit, îmbufnîndu-se din ce în ce mai mult. Se vedea că e iute la mînie.

— Păi, ţăranii n-au nevoie, copila mea, de o lucrătoare ca tine, spusei zîmbind.

— Ei, atunci, la vreun boier.

— Şi, cu firea ta, vrei să serveşti la boieri ?

— Da, - cu firea mea! Cu cît se enerva mai tare cu atît îmi răspundea mai răstit.

— Păi, n-ai să rezişti.

— Ba am să rezist. Ei au să mă certe, iar eu am să tac înadins. Au să mă bată, eu tot am să tac, tot am să tac, las-să mă bată. N-am să plîng, nici în ruptul capului. Tot ei o să crape de necaz că nu vreau să plîng.

— Dar ce-i cu tine, Elena ? De unde atîta înrăire şi atîta 1 mîndrie la tine ? Se vede

că ai suferit multN ———.

Mă ridicai din pat şi mă dusei la masa de scris. Elena rămase pe divan, uitîndu-se gînditoare în lungul duşumelei şi răsucind franjurile cuverturii. Continua să tacă. „Te pomeneşti că s-o fi supărat pentru cele ce i-am spus !" reflectai.

Stînd în picioare lîngă masă, începui să răsfoiesc mecanic volumele alese de cu seară pentru articolul promis şi, încetul cu încetul, mă lăsai prins de lectură. De multe ori mi se în-tîmplă să mă apropii de masă, să deschid o carte, în care caut ceva la repezeală, ca apoi să rămîn cu ea în mînă, uitînd de tot ce se petrece în jur.

— Ce tot scrii acolo ? mă întrebă Elena, zîmbindu-mi cu sfială şi apropiindu-se încet de masă.

— Scriu şi eu, Lenocika, fel de fel de lucruri. Pentru asta capăt bani...

— Jalbe ?

— Nu, nu jalbe. I-am explicat, pe cît am putut, că scriu felurite întîmplări despre tot felul de oameni, că din de-alde-astea se alcătuiesc volume, care se cheamă nuvele sau romane. Elena mă asculta cu atenţia încordată.

— Şi este adevărat ceea ce scrii dumneata aici ?

— Ba nu, sînt născociri.

— Atunci, de ce scrii lucruri neadevărate?

— Uite, dacă vrei, citeşte cartea asta; te-ai mai uitat o dată prin ea. Cred că ştii să citeşti, aşa e?

— Ştiu.

— Foarte bine : ai să vezi ce scrie acolo. E o carte pe care am scris-o eu.

— Dumneata ? Am s-o citesc...

Ar mai fi vrut să-mi spună ceva, dar se vedea că nu îndrăzneşte şi părea tare tulburată. întrebările ei aveau însă rosturi ascunse, care-mi scăpau deocamdată.

— Şi primeşti mulţi bani pentru astea ? se hotărî să întrebe, în sfîrşit.

— Păi, după cum se întîmplă. Uneori mulţi, alteori de loc. Atunci cînd n-am dispoziţie de lucru... E o treabă grea, Lenocika.

— Va să zică... dumneata nu eşti un om bogat ?

— Nu, nu sînt.

— Atunci, o să lucrez şi eu, ca să te ajut...

îmi aruncă o privire scurtă, se îmbujora toată, îşi lăsă ochii în pămînt şi, făcînd doi paşi spre mine, mă cuprinse deodată cu amîndouă braţele, lipindu-şi strîns faţa de pieptul meu. O priveam uluit.

— Eu te iubesc... Nu sînt mîndră, cum crezi, îngăimă ea. Dumneata ai spus ieri că sînt mîndră. Dar nu e adevărat... Nu sînt aşa cum zici... Eu te iubesc. Dumneata eşti singurul om pe lume care mă iubeşte...

O înecară lacrimile. în clipa următoare plîngea cu hohote, ca în ajun, în timpul crizei. Apoi, căzînd în faţa mea în genunchi, începu să-mi sărute mîinile,

picioarele...

— Dumneata mă iubeşti!... repeta ea, numai dumneata singur dumneata!...

îmi cuprinsese genunchii cu braţele şi-i strîngea convulsiv. Tot ce simţise de atîta vreme răbufnise deodată, într-un elan de nestăpînit. Şi în clipa aceea am înţeles ciudata îndîr-jire a acestei inimi care pînă atunci se ascunsese sfioasă şi de aceea acum, cu atît mai puternic, cu atît mai de nestăvilit, se cerea manifestată, ajungînd în cele din urmă la acea izbucnire tumultoasă, inevitabilă, cînd întreaga făptură simte nevoia de a se abandona unei imperioase cerinţe de dragoste, de recunoştinţă, de lacrimi şi de mîngîieri...

Elena a plîns pînă cînd, în cele din urmă, a trecut 3 a o criză de isterie. Cu greu am izbutit să-i desfac mîinile, care mă înlănţuiseră. Am ridicat-o şi am culcat-o pe divan. A mai suspinat mult timp aşa, cu faţa ascunsă în pernă, ca şi cum

190

i-ar fi fost ruşine să se uite în ochii mei, dar apăsîndu-mi cît putea de tare, cu mînuţa ei, palma lipită de inimă.

încetul cu încetul, se potoli, fără însă să-şi ridice capul din pernă. O dată sau de două ori, totuşi, privirea ei lunecă pe faţa mea, cu o blîndeţe de negrăit şi cu un sentiment sfios, care însă părea că din nou caută să se retragă în ascunzişuri, în sfîrşit, o văzui roşindu-se şi zîmbind.

— Te simţi mai bine ? o întrebai. Eşti prea sensibilă, draga mea Lenocika, fetiţa mea bolnavă.

— Nu, să nu-mi spui Lenocika... şopti ea, continuînd să-şi ascundă faţa.

— Să nu-ţi spun Lenocika ? Şi cum vrei să-ţi spun ?

— Nelli.

— Nelli ? Dar de ce neapărat Nelli ? Bine, dacă vrei tu aşa, e un nume de altfel foarte drăguţ. Da, de azi înainte am să-ţi spun aşa, dacă ţii neapărat.

— Aşa îmi spunea mămica... Şi nimeni nu rai-a mai spus aşa... Nici" n-aş fi îngăduit altcuiva să-mi spună cum îmi spunea mămica mea... Dar pe dumneata te rog să-mi spui Nelli; aşa vreau eu... Şi am să te iubesc totdeauna, totdeauna...

„O inimă mîndră şi iubitoare, gîndii eu, dar cît mi-a trebuit ca să merit, în sfîrşit, ca tu să vrei să devii pentru mine Nelli." Acum ştiam bine că inimioara ei îmi va rămîne veşnic devotată.

— Ascultă, Nelli, o întrebai eu de îndată ce se linişti. Uite, mi-ai spus acum că nu te-a iubit nimeni, în afară de mămica ta. Dar bunicul tău nu te-a iubit şi el ?

— Nu, el nu...

— Păi, doar ai plîns, totuşi, nu ţi-aduci aminte, atunci, pe scară, cînd ai aflat

de moartea lui ?

Nelli rămase o clipă dusă pe gînduri.

— Nu, el nu m-a iubit... Era rău. Şi pe faţa ei se desenă un sentiment dureros.

— Dar ce mai puteai pretinde de la dînsul, Nelli? Se pare că în ultimul timp se scrîntise de tot. Aşa a şi murit. Ţi-am povestit doar cum a sfîrşit-o.

— Da, însă numai în ultima lună ajunsese să fie aşa. Stătea nemişcat toată ziua şî dacă n-aş fi venit eu pe la dînsul, ar fi încremenit aşa, fără să bea şi fără să mănînce zile în şir. Altădată era însă mult mai bine.

191

— Cînd altădată ?

— Cînd mai trăia mămica.

— Va să zică, tu îi aduceai de mîncare ?

— Da, îi aduceam şi eu.

— Şi de unde o luai ? De la Bubnova ?

— Ba nu, n-am luat niciodată nimic de la Bubnova, răspunse ea dîrz cu vocea vibrînd de emoţie.

— Atunci, de unde o luai, că doar tu n-aveai nimic ? Nelli păli şi tăcu un timp : pe urmă se uită lung la mine

şi răspunse :

— Mă duceam pe stradă să cerşesc. Cînd adunam vreo cinci copeici, îi cumpăram pîine şi tabac.

— Şi el îţi dădea voie să faci asta ? Nelli! Nelli!

— La început, m-am dus singură, fără să ştie el. După ce a aflat însă, mă trimitea chiar el la cerşit. Mă opream la capătul podului şi cerşeam de la trecători, iar el se plimba prin apropiere şi aştepta ; cînd băga de seamă că mi se dădea ceva, se repezea la mine şi-mi smulgea din mînă banii, ca şi cum aş fi putut să-i ascund, ca şi cum nu i-aş fi adunat pentru el. O spuse cu un zîmbet cumplit de amar.

— Toate astea au fost de-abia după ce a murit mama, cînd nu mai era în toate minţile, adăugă ea.

— înseamnă că o iubea mult pe mămica ta ? De" ce n-au stat împreună ?

— Nu, nici pe ea n-o iubea... Era rău şi nu vroia s-o ierte... Ca şi bătrînul cel rău de ieri, îngăimă Nelli aproape în şoaptă, pălind din ce în ce mai tare la faţa.

Tresării. Intriga unui roman îmi licări în închipuire. O biată femeie care moare în subsolul unui dricar ; fetiţa ei orfană — care îşi vizitează din cînd în cînd bunicul, după ce el îşi blestemase fiica ; un bătrîn ciudat cu mintea zdruncinată, care moare într-o cafenea, curînd după moartea cîinelui său nedespărţit...

— Ştii că Azorka fusese al mamei, spuse deodată Nelli, ca şi cînd ar fi surîs

unei amintiri. Bunicul, mai înainte, o iubise mult pe mama, iar cînd mămica a plecat de la el, Azorka a rămas cu dînsul. De aceea ţinea el atît de mult la Azorka... Pe mămica n-a vrut s-o ierte; şi cînd Azorka a murit, a murit şi el, adăugă de data aceasta aspru, iar zîmbetul îi dispăru de pe buze.

— Nelli, ce a fost bunicul tău mai înainte ? mă interesai după o pauză.

— Mai înainte a fost un om bogat... Nu ştiu prea bine ce a fost el. Se pare că a avut o fabrică... Am auzit de la mama. Ea credea, la început, că sînt prea mică şi nu-mi spunea totul. Mă lua în braţe, mă săruta şi doar cît repeta : „Lasă că ai să afli tu; vine vremea şi afli totul, sărmana, nefericita mea fetiţă". Din sărmană şi nefericită nu mă scotea. Iar noaptea, cînd credea că dorm (dar nu dormeam, ci mă prefăceam doar că dorm), tot plîngînd o vedeam la căpătîiul meu ; mă săruta şi mă căina mereu: „Sărmana, nefericita mea fetiţă!"

— Dar de ce a murit mămica ta ?

— De oftică ; acum şase săptămîni a murit.

— Şi tu mai ţii minte vremea cînd bunicul era bogat?

— Păi, nici nu mă născusem eu pe atunci. Mămica plecase de la dînsul înainte de a mă naşte eu.

— Cu cine plecase ?

— Asta nu ştiu, răspunse Nelli încet, îngîndurîndu-se din nou. A plecat în străinătate, acolo m-am născut eu.

— In străinătate ? Unde ?

— In Elveţia. Am fost prin multe locuri, şi prin Italia, şi la Paris.

O privii mirat.

— Şi tu, Nelli, ţii minte toate astea ? — Ţin minte multe.

— Dar cum se face că ştii atît de bine ruseşte ?

— Mămica m-a învăţat încă acolo să vorbesc ruseşte. Ea era rusoaică, pentru că şi mama ei fusese rusoaică, iar bunicul era englez, dar era ca şi rus. Cînd ne-am întors aici, mămica şi cu mine, acum un an şi jumătate, am învăţat ruseşte bine de tot. Mămica era însă bolnavă. Iar aici, după ce ne-am întors, am sărăcit rău. Ea plîngea mereu. La început, a tot căutat să-l găsească pe bunicul la Pe-tersburg, şi mereu spunea că e vinovată în faţa lui, şi mereu plîngea... Oh, cum plîngea, Dumnezeule, cum mai plîngea ! Iar cînd a aflat că bunicul sărăcise şi el, lacrimile nu i s-au mai oprit. I-a şi scris deseori, i-a scris foarte multe scrisori, dar el niciodată nu i-a răspuns.

— Şi de ce s-a întors mama ta aici ? Numai ca să-l găsească pe tatăl ei?

— Nu ştiu. Acolo ne-a fost tare bine, şi ochii fetifei Scînteiară. Trăiam

singure, numai mămica şi cu mine. A avut acolo şi un prieten, un om bun ca dumneata... El o cunoştea încă de aici. Dar el a murit pe acolo şi mămica s-a hotărît să se întoarcă...

— Va să zică, din casa bunicului cu el a plecat mămica ta ?

— O! Nu, nu cu el. De la bunicul mămica a plecat cu altcineva, dar acela... vezi, a părăsit-o...

— Şi cu cine a plecat, Nelli ?

Fata mă privi lung, dar nu-mi răspunse. Ştia, probabil, cu cine anume plecase mămica şi cine era tatăl ei, dar pînă şi mie i-a venit greu să-mi spună numele lui...

N-am vrut s-o chinuiesc cu întrebările. Avea o fire ciudată, inegală şi aprinsă, dar ştia să-şi înfrîngă pornirile; o fire plăcută, dar obişnuită să se retragă în sine la adă--,poştil unei mîndrii inaccesibile. Tot timpul cît am cunoscut-o, *m- "iuTlll! "profund", fii-a o dragoste senină, luminoasă, aproape pe măsura sentimentului pe care-l nutrise faţă de măicuţa ei despre care nu putea să-şi aducă aminte fără durere; cu toate acestea, rareori s-a mai întîmplat să fie faţă de mine atît de sinceră ca în ziua aceea şi rareori a mai simţit nevoia de a sta cu mine de vorbă despre trecutul ei; dimpotrivă, căuta mereu să se retragă într-o singurătate a ei, asprăfde nepătruns. Dar în ziua aceea, timp de cîteva ore, prmf?©"Suspinele convulsive din care răzbea suferinţa şi care-i sugrumau vorbele, în ziua aceea îmi mărturisi tot ce o chinuia şi o frămînta mai tare din noianul amintirilor ei; şi n-am să uit niciodată această zguduitoare poveste. Partea principală a povestei urmează de aci înainte...

Era o poveste înspăimîntătoare ; povestea unei femei părăsite, care ajşupravieţuit fericirii sale năruite; bolnavă, istovită de suferinţă şi părăsită de toţi; respinsă pîBă şi de singura fiinţă pe care s-ar mai fi putut sprijini, de tatăl ei, pe care-l jignise cîndva, şi care, la rîndu-i, pierduse harul înţelepciunii în urma suferinţelor şi umilirilor insuportabile pe care le îndurase! Povestea unei femei ajunse la disperare ; a unei mame "rătăcind cu fetiţa ei, pe care o socotea încă un copil, pe străzile reci şi murdare ale Petersbur-gului, cerşind; povestea unei femei care a zăcut apoi luni de

194

zile într-un subsol umed, roasă de o boală necruţătoare şi pe care tatăl ei nu se înduplecase s-o ierte pînă în ultima clipă a vieţii, pentru ca de-abia în acea ultimă clipă, dezmeticit din sminteala lui, să alerge să-i aducă iertarea, dar să nu mai găsească decît trupul neînsufleţit al făpturii pe care o iubise mai mult decît orice pe lume. Povestea ciudată a unor raporturi pline de mister, aproape de neînţeles, dintre un bătrîn cu mintea rătăcită şi micuţa sa nepoată, care începuse să-l înţeleagă, şi care înţelegea, în ciuda vîrstei ei, şi multe lucruri pe care mintea

atîtor altor fiinţe nu izbuteşte să le pătrundă nici după ani îndelungaţi de viaţă tihnită, lipsită de griji. Era o poveste sumbră, una din acele poveşti sumbre şi chinuitoare care se petrec atît de frecvent şi neobservat, aproape în chip tainic, sub cerul apăsător al Petersburgului, în ungherele întunecoase şi ascunse ale acestui imens oraş, în tumultul haotic al vieţii, într-o atmosferă de egoism feroce, de interese ce se ciocnesc la fiece pas, de sinistru dezmăţ şi crime tăinuite, în iadul acesta înspăimîn-tător al unei vieţi absurde şi nefireşti...

Dar istorisirea acestei poveşti e încă mult înaintea noastră...

13*

PARTEA A TREIA

CAPITOLUL I

Amurgul coborîse demult, se aşternuse şi întunericul serii, cînd izbutii, în sfîrşit, să mă dezmeticesc, smulgîndu-mă de sub apăsarea acestui coşmar sinistru ca să revin la realitate.

— Neili, îi vorbii atunci, văd bine că eşti bolnavă şi îndurerată, şi totuşi va trebui să te las singurică, aşa tulburată şi înlăcrimată cum te afli. Scumpa mea! Nu mă învinovăţi, şi caută să pricepi că mai există o altă fiinţă dragă şi lipsită de iertarea celor ce-i sînt apropiaţi, o făptură fără de noroc, părăsită şi cu inima plină de obidă. Ea mă aşteaptă. De altfel, eu însumi, acum, după povestirea ta, simt un îndemn lăuntric atît de puternic, încît mi se pare că n-aş putea îndura să n-o văd chiar acum, în clipa asta...

Nu ştiu cît a înţeles Nelli din tot ce i-am spus. Eram tulburat de povestirea ei şi de recenta-mi boală, şi totuşi am alergat în starea aceea la Nataşa. Era tîrziu, aproape orele nouă, cînd am intrat la ea.

încă de departe am zărit la poarta casei o trăsură care mi s-a părut a fi a prinţului. La Nataşa se intra prin curte. De cum am început să urc scările, am auzit, cu un palier deasupra mea, paşii unui om ce urca treptele pe dibuite, precaut, pentru că, desigur, nu cunoştea topografia locului. Mi-am închipuit că este prinţul; curînd însă, a trebuit să-mi schimb părerea. Necunoscutul de deasupra mea bodogănea

şi blestema urcuşul şi, pe măsură ce înainta, lăsa să-i scape înjurături tot mai energice şi mai violente. Scara era, bineînţeles, îngustă, murdară, aproape pieptişă şi n-avea niciodată lumină, dar înjurături de felul celor ce răsunau de la etajul al doilea cu nici un chip n-aş fi putut să le atribui prinţului, căci individul de deasupra mea înjura ca un birjar. De la etajul al doilea treptele începură să fie luminate, căci la uşa Nataşei ardea un mic lampion. L-am ajuns din urmă pe necunoscut chiar în faţa uşii şi am rămas înmărmurit, recunoscîndu-l pe prinţ. Se

pare că această întîlnire nas în nas .cu mine, neprevăzută şi dezagreabilă, l-a contrariat profund. în prima clipă nu mă recunoscu; deodată însă, se schimbă la faţă. Privirea, la început răutăcioasă şi ostilă, pe care mi-o aruncase, deveni ca prin farmec amabilă şi veselă, şi, cu un fel de bucurie ieşită din comun, prinţul îmi întinse amîndouă mîinile.

— A, dumneata eşti! Cît despre mine, era cît pe-aci să cad în genunchi implorînd cerul să-mi salveze viaţa. Nu mi-ai auzit înjurăturile ?

Şi cu o candoare nemaipomenită se porni pe un hohot de rîs voios, pentru ca apoi, dintr-o dată, să ia o mină serioasă şi grijulie.

— Şi Alioşa, poftim ! şi-a găsit s-o instaleze pe Natalia Nikolaevna tocmai într-o asemenea locuinţă! izbucni el, clă-tinînd din cap. Să ştii că tocmai aceste aşa-numite *nimicuri* caracterizează omul. De aceea Alioşa îmi inspiră grijă. E bun, are o inimă de aur, dar iată pilda : să iubeşti la nebunie şi s-o duci pe aceea pentru care îţi freamătă inima într-o asemenea cocioabă! Ba am auzit că uneori nu aveau nici pîine, adăugă el în şoaptă, bîjbîind după coarda clopoţelului, îmi plesneşte capul de durere, cînd încep să mă gîndesc la viitorul lui şi mai ales la viitorul *Annei* Nikolaevna, după ce-i va deveni soţie...

Fără să-şi dea seama, prinţul îi greşi numele, vădit înciudat că nu poate găsi clopoţelul. Clopoţel însă nici nu exista. Am zgîlţîit uşor de clanţă şi Mavra ne deschise îndată, întîmpinîndu-ne agitată. Prin uşa întredeschisă se vedea că în bucătărie, despărţită de micul antreu printr-un perete subţire de scînduri, se făceau unele pregătiri; totul arăta într-alt fel decît de obicei — îngrijit, şters şi lustruit; în sobă duduia focul; pe masă strălucea o veselă nouă. Era

197

uşor de înţeles că sîntem aşteptaţi. Mavra se repezi să ne scoată paltoanele.

— Alioşa-i aici? o întrebai.

— Nu, n-a mai fost, îmi şopti ea oarecum misterios.

Intrarăm la Nataşa. In camera ei însă n-am avut a remarca nici un fel de pregătiri deosebite; totul se afla, ca şi mai înainte, la locul său. De altfel, în mod obişnuit la ea întotdeauna găseam totul atît de curat şi de plăcut, încît nici de data aceasta, fireşte, nu fusese nevoie de alte dere-ticări. Nataşa ne întîmpină din uşă. Am fost uimit, văzînd-o cît de slăbită pare şi ce culoare bolnăvicioasă, de o extraordinară paloare a luat chipul ei, deşi, pentru o clipă, dar numai pentru o singura clipă, pe obrajii săi stinşi se mai aprinseră parcă petalele unui bujor. Ochii îi străluceau febrili. Fără a scoate un cuvînt, ea-i întinse grăbită prinţului mîna, vădit tulburată, gata-gata să se zăpăcească. La mine însă nici nu se uită. Am rămas deoparte, tăcut şi atent.

— Am venit, după cum ne-a fost înţelegerea! deschise vorba, prietenos şi vesel, prinţul; m-am înapoiat doar de cîteva ore. Cît am lipsit, te-am avut mereu

vie în minte (el îi sărută mîna curtenitor) şi cît de mult m-am gîndit la dumneata! Cîte nu mi-am propus să-ţi spun, să-ţi vorbesc... Ei, dar în sfîrşit, ne vom spune de toate! în primul rînd, fluşturaticul meu, care, după cum văd, încă n-a venit...

— Iertaţi-mă, prinţe, îl întrerupse Nataşa încurcată, roşind pînă la urechi, îngăduiţi-mi să-i spun numai două cuvinte lui Ivan Petrovici. Vino, Vanea, numai două vorbe...

Şi, apucîndu-mă de mînă, mă conduse după paravan.

— Vanea, îmi şopti, tîrîndu-mă în cel mai întunecat ungher, mă vei ierta, sau nu ?

— Lasă asta, Nataşa !

— Nu, nu, Vanea, tu mi-ai trecut-o prea de multe ori cu vederea... mi-ai iertat prea multe ; orice răbdare are şi margini. Ştiu că dragostea ta faţă de mine n-o să înceteze niciodată, însă ai să ajungi să mă crezi o ingrată, căci ieri şi alaltăieri m-am purtat faţă de tine într-adevăr ca o ingrată, am fost crudă şi egoistă...

Lacrimile îi îmbrobonir ochii şi ea se lipi cu faţa de umărul meu.

— Ei, lasă, Nataşa, mă grăbii s-o smulg din starea aceea, lasă, am fost şi eu foarte bolnav toată noaptea ; chiar şi

acum, de-abia mă mai ţin pe picioare, de aceea nici aseară, şi nici astăzi n-am venit să te văd, iar tu crezi că m-aş fi supărat... Buna şi draga mea prietenă, îţi închipui cumva că eu nu ştiu ce se petrece acum în sufletul tău ?

—- Ei, bine... înseamnă că m-ai iertat, ca-ntotdeauna, spuse ea surîzînd printre lacrimi, şi strîngîndu-mi mîna cu putere. Restul, mai pe urmă. Ah! Multe am să-ţi mai spun, Vanea. Acum însă, să mergem la el.

—. Mai repede, Nataşa, că l-am lăsat aşa, deodată, singur.

— Lasă, ai să vezi tu, ai să vezi ce o să fie, îmi mai şopti ea din fugă. Acum ştiu totul, am ghicit totul. El e vinovat de toate. în seara asta multe se vor hotărî. Să mergem!

Nu înţelesesem nimic, dar nu mai era timpul să cer lămuriri. Nataşa reapăru cu faţa senină înaintea prinţului, care încă mai sta cu pălăria în mînă. Plină de voioşie, îi ceru scuze, îi luă pălăria, ba-i apropie şi scaunul şi luarăm loc tustrei în jurul mesuţei.

— Vorbeam despre fluşturaticul meu fiu, reluă firul prinţul; l-am văzut un singur moment, şi asta pe stradă, tocmai cînd se urca într-o birjă sa plece la contesa Ze-naida Feodorovna. Părea grozav de grăbit şi, închipuiţi-vă, nu voia nici măcar să se dea jos din trăsură ca să intre cu mine în casă, după ce de patru zile nu ne văzusem. Şi, pa-re-se, Natalia Nikolaevna, că numai eu sînt vinovat de faptul că pînă acum el încă n-a sosit la dumneata şi că noi ne aflăm aici înaintea

lui; ce să spun, am profitat de ocazie şi dat fiind că singur nu putusem fi astăzi la contesă, i-am dat lui o însărcinare. Dar o să vină numaidecît.

— V-a promis sigur că vine astăzi ? îl întrebă Nataşa, privindu-l cu aerul cel mai nevinovat.

— Ah, Dumnezeule, dar cum ar putea să nu vină ? Mai încape vorbă?! exclamă el vădit surprins, privind-o atent. A, de altfel, înţeleg, eşti supărată pe el. într-adevăr, nu-i prea frumos din partea lui să vină mai tîrziu decît noi ceilalţi. Repet însă că vinovat de asta sînt doar eu. Aşa că su-pără-te numai pe mine. El este un uşuratic, un zăpăcit; nu-l apăr, totuşi, acum anumite împrejurări îi cer nu numai să nu renunţe la vizitele în casa contesei şi la alte cîteva legături cu societatea, ci, dimpotrivă, să apară cît mai des pe acolo. Ei, şi dat fiind că Alioşa e probabil în permanenţă

lîngă dumneata şi a uitat totul pe lumea asta, eu te rog să nu fii necăjită, dacă ţi-l voi răpi din cînd în cînd cîte un ceas-două, nu mai mult, pentru unele treburi ale mele. Sînt convins, bunăoară, că din seara aceea n-a mai dat de loc pe ia contesa K., şi-mi pare rău că n-am avut timp adineauri să-l întreb despre toate acestea !...

Mă uitai la Nataşa. îl asculta pe prinţ cu un surîs uşor ironic. Dar prinţul vorbea atît de deschis, atît de firesc, încît s-ar fi părut că buna lui credinţă e în afara oricăror îndoieli.

— Cum, dumneavoastră n-aţi ştiut într-adevăr că Alioşa n-a mai trecut de loc pe aici în ultimele zile ? întrebă Nataşa cu o voce domoală şi calmă, de parcă ar fi vorbit despre cel mai obişnuit lucru din lume.

— Cum aşa, să nu mai treacă de loc ? Dă-mi voie, oare am auzit bine ? spuse prinţul vădit surprins.

— Dumneavoastră aţi fost la mine marţi seara tîrziu, a doua zi dimineaţă a venit el pentru o jumătate de oră, şi de atunci nu l-am mai văzut nici o singură dată.

— Dar e de necrezut! făcu prinţul din ce în ce mai uimit. îmi închipuiam, dimpotrivă, că el e toată ziua la dumneata. Scuză-ma, e foarte ciudat ceea ce-mi spui, aproape neverosimil...

— Şi cu toate acestea e adevărat. îmi pare atît de rău : vă aşteptasem anume, crezînd că măcar de la dumneavoastră am să aflu pe unde îşi poartă paşii...

— Ah, Dumnezeule! Păi, trebuie să vină din moment în moment. Ceea ce am auzit însă de la dumneata mă uimeşte pînă într-atît, încît... mărturisesc... m-aş fi aşteptat la orice de la el... dar la asta... la una ca asta!

Păreţi atît de surprins! Şi eu îmi închipuisem nu

numai că nu vă veţi mira, dar că dumneavoastră aţi ştiut dinainte cum aveau să se întîmple lucrurile.

— Am ştiut? Eu?! Dar te asigur, Natalia Nikolaevna, că nu l-am văzut decît o clipă, astăzi, şi n-am vorbit cu nimeni despre el; mi se pare ciudat să observ că ai aerul de a nu mă crede, făcu el privindu-ne pe amîndoi.

— Ferească Dumnezeu, afectă Nataşa, sînt pe deplin convinsă că mi-aţi spus adevărul.

Şi din nou zîmbetul de mai înainte îi înflori pe obraz, dar acum părea ca şi cum i-ar fi rîs prinţului în nas, ceea ce îl făcu să se simtă atins.

— Te-aş ruga să te explici, ceru el încurcat.

— Nu-i nimic de explicat aici. Vorbesc cît se poate de simplu. Dumneavoastră doar îl ştiţi cît e de uşuratic şi de uituc. Şi iată că, de îndată ce s-a simţit cu totul liber, s-a lăsat antrenat.

— Dar nu-i este îngăduit să se antreneze asfel; trebuie să fie altceva la mijloc şi de îndată ce va sosi, am să-l oblig să explice totul. Mai mult decît orice mă miră însă că dumneata parcă m-ai învinui şi pe mine de acest lucru, cu toate că zilele acestea nici măcar n-am fost aici. De altfel, Natalia Nikolaevna, văd că eşti foarte supărată pe el, şi asta-i lesne de înţeles! Dumneata ai tot dreptul şi... şi... se înţelege de la sine, eu sînt cel dintîi vinovat, fie şi numai pentru că mi s-a întîmplat să cad cel dintîi pradă mîniei dumitale; oare nu-i ăsta adevărul ? mi se adresă el cu un surîs nervos.

Nataşa roşi ca para focului.

— Dă-mi voie, Natalia Nikolaevna, continuă el cu demnitate, sînt de acord că am o vină, dar numai pe aceea de a fi plecat a doua zi după ce ne-am cunoscut, iar dumneata, cu suspiciunile care te stăpînesc, după cîte am observat, ai şi reuşit să-ţi schimbi părerea despre mine, cu atît mai mult cu cît la asta au contribuit şi împrejurările. Dacă n-aş fi plecat, m-ai fi putut cunoaşte mai bine, iar sub supravegherea mea nici Alioşa n-ar mai fi luat-o razna ; dar ai să auzi chiar azi cîte am să-i spun...

— Cu alte cuvinte, veţi proceda în aşa fel, încît el se va simţi stingherit de prezenţa mea. Cu inteligenţa dumneavoastră, e de presupus că nu puteţi crede cu adevărat că un asemenea mijloc mi-ar ajuta la ceva.

— Nu cumva vrei să insinuezi că aş urmări dinadins să aranjez lucrurile de aşa manieră, încît Alioşa să se simtă stingherit de dumneata ? în cazul acesta mă jigneşti, Natalia Nikolaevna.

— Mă străduiesc a folosi cît mai puţine aluzii, cu oricine aş vorbi, răspunse Nataşa, şi de a căuta, dimpotrivă, întotdeauna într-o discuţie calea cea mai deschisă; iar dumneavoastră veţi avea prilejul să vă convingeţi, poate, chiar

astăzi de acest lucru. Nu e dorinţa mea să vă jignesc, şi ar

200

201

fi, de altminteri, o încercare de-a dreptul inutilă, mai ales că dumneavoastră nu v-aţi putea simţi ofensat de cuvintele mele, orice v-aş spune. De aceasta sînt pe deplin încredinţată, pentru că îmi dau prea bine seama de caracterul relaţiilor noastre, pe care dumneavoastră, nu este aşa ? — nu le puteţi privi cu toată seriozitatea. Dacă însă eu v-am jignit într-adevăr, apoi sînt gata să vă cer scuze, ca să-mi îndeplinesc astfel în faţa dumneavoastră toate obligaţiile... ospitalităţii.

Deşi rostise aceste cuvinte pe un ton lejer, chiar uşor glumeţ, cu zîmbetul pe buze, n-o mai văzusem niciodată pînă atunci pe Nataşa într-un asemenea hal de iritare. De-abia în clipa aceea am înţeles cît de mult îndurase inima ei în cele trei zile. Cuvintele sale enigmatice din care reieşea că ea ştie şi a înţeles totul, mă speriară, mai ales că loveau direct în prinţ. Era evident că Nataşa îşi schimbase părerea despre el şi-l privea ca pe un duşman personal. Se vede treaba că ea atribuia influenţei lui toate dezamăgirile sale în legătură cu Alioşa şi poate că avea în acest sens unele motive. Mi-era însă teamă să nu izbucnească din moment în moment vreo scenă între ei. Tonul ironic al Nata-şei era prea străveziu. Mai ales ultimele cuvinte adresate prinţului, care subliniau că el n-ar putea privi relaţiile lor cu toată seriozitatea, fraza referitoare la scuzele ce era gata să i le prezinte, ameninţarea voalată pe care o strecurase în promisiunea de a-i dovedi, în chiar acea seară, că ea ştie să vorbească şi fără ocolişuri — toate acestea fuseseră rostite atît de nedisimulat şi usturător, încît nu mai era de nădăjduit să-i fi scăpat cumva prinţului vreunul din înţelesuri. Am văzut cum se schimbă la faţă, **dar ştiu** să rămînă stăpîn pe sine. Luînd numaidecît aerul că n-a remarcat înţepăturile şi că n-a înţeles sensul adevărat al cuvintelor, întoarse, cum era de aşteptat, totul în glumă.

— Ferit-a sf întul! Cum o să mă gîndesc a-ţi pretinde scuze ? ripostă el rîzînd. Nu urmăream de loc aşa ceva, fiindcă nici nu-mi stă în obicei să pretind scuze de la o femeie, încă de la prima noastră întîlnire, te-am prevenit în-trucîtva în privinţa caracterului meu şi de aceea probabil că **nici nu** te **vei supăra pe mine pentru o singură observaţie pe** care aş îndrăzni-o, cu atît mai mult cu cît ea se referă în general la toate femeile; şi cred că şi dumneata vei fi de

202

acord cu observaţia mea, continuă el adresîndu-mi-se cu ama* bilitate. Am observat anume că în caracterul femeii pre4 domină înclinarea ca atunci, bunăoară, cînd e vinovată d4 ceva, să dorească mai degrabă a-şi îndrepta greşeala ulterior printr-o mie de drăgălăşenii decît să şi-o recunoască pe locl şi să-şi ceară iertare chiar în momentul în care cele mai zdrobitoare dovezi

pledează împotriva ei. Aşadar, dacă am presupune" numai că am fost jTgnîT"HeHumneata, înadins nu vreau ca acum, în clipa asta, să mi se ceară scuze; le voi prefera mai tîrziu, cînd, recunoscîndu-ţi singură greşeala, vei dori s-o repari faţă de mine... printr-o mie de drăgălăşenii. Şi ştiu că eşti atît de bună, atît de curată, atît de sinceră şi fără ascunzişuri, încît clipa cînd te va cuprinde căinţa (şi asta o presimt) va fi minunată. în loc de scuze însă spune-mi mai bine acum : oare nu pot să-ţi dovedesc prin ceva, chiar astăzi, că sînt mult mai sincer şi mai cinstit cu dumneata decît îţi închipui ?

Nataşei îi năvăli tot sîngele în obraz. Şi mie mi se păru că răspunsul prinţului lăsa să se întrevadă destul de străveziu un ton de superficialitate neglijentă, mergînd chiar pîna la o nuanţă de glumă cam deplasată.

— Doriţi să-mi dovediţi că sînteţi sincer şi cinstit faţă de mine ? îl întrebă Nataşa, privindu-l provocator.

— Da.

•— Dacă este aşa, îndepliniţi-mi o dorinţă.

— îţi dau cuvîntul meu, anticipat.

— Iată dorinţa mea : să nu-l sîcîiţi pe Alioşa cu un cu-vînt măcar şi să nu-i faceţi nici azi, şi nici mîine, vreo aluzie privitoare la mine. Nici un singur reproş, pentru faptul că ni-a uitat; nici cea mai mică dojana. Vreau să ne reîntîlnim ca şi cînd nimic n-ar fi intervenit între noi, fără ca el să observe ceva. Am nevoie de acest lucru. îmi daţi cuvîntul ?

— Cu cea mai mare plăcere, răspunse prinţul, şi îngă-duie-mi să adaug din tot sufletul că rareori mi-a fost dat să întîlnesc la cineva un mod mai înţelept de a trata în asemenea chestiuni... Dar... mi se pare că şi vine Alioşa.

în antreu se auzi într-adevăr zgomot de paşi. Nataşa tresări pregătindu-se parcă să înfrunte ceva. Prinţul arboră o mină gravă şi aştepta ce-o să urmeze. El n-o slăbea din ochi pe Nataşa. în clipa aceea, uşa se deschise şi Alioşa dădu buzna înăuntru.

203

CAPITOLUL II

întocmai: năvăli pe uşă cu faţa strălucind de bucurie, senin şi vesel. Se vedea că petrecuse cele patru zile în desfătări şi fericire. îi citeai pe chip că vrea negreşit să ne comunice ceva.

— Iată-mă, în sf îrşit! exclamă el cu voce tare. Cel care ar fi trebuit să ajungă primul aici. Acum însă veţi afla totul, totul, totul! Mai deunăzi, tată, n-am reuşit să schimbăm nici două cuvinte, deşi aveam multe să-ţi spun. Numai în momentele lui bune îmi permite să-i spun *tu,* se întrerupse el, ca să-mi explice mie tonul pe care-l folosea. Zău! Altminteri, mi-e interzis! Şi ştii ce fel de tactică foloseşte tata ? începe prin a-mi spune el întîi dumneata. începînd însă de astăzi, vreau ca el să aibă întotdeauna momente bune şi mă voi strădui să i le ofer. în general, eu m-am schimbat cu desăvîrşire

în aceste patru zile, m-am schimbat definitiv, definitiv; vă voi povesti totul. Aceasta însă mai pe urmă. Acum însă principalul e altul: iat-o ! Iat-o din nou ! Nataşa, draga mea, bună seara, Nataşa, îngeraşule, îngerul meu, explodă el, aşezîndu-se lîngă ea şi sărutîndu-i cu nesaţ mîna; ce dor mi-a fost de tine în toate aceste zile ! Dar ce vrei, n-am putut! N-a fost chip s-o scot la capăt! Draga mea! Parcă ai şi slăbit puţin şi te-ai făcut aşa... nu ştiu cum... mai

palidă...

El îi acoperea exaltat mîinile cu sărutări, o privea în extaz cu ochii săi minunaţi ca şi cînd nu s-ar mai fi putut sătura. Mi-am întors o clipă ochii către Nataşa şi din expresia chipului ei am ghicit că aveam amîndoi acelaşi gînd : Alioşa era cu totul nevinovat. De altfel, cînd şi cum s-ar fi putut face vinovat acest *nevinovat ?* Bujori vii colorară deodată obrajii palizi ai Nataşei, de parcă tot sîngele adunat în inimă i s-ar fi revărsat acum în cap. Ochii îi scînteiau şi, privindu-l mîndră pe prinţ, îl întrebă pe Alioşa cu voce stăpînită, întretăiată :

— Dar unde... ai fost... atîtea zile? Respira greu şi inegal. Doamne, cît îl mai iubea!

— Vezi tu, în realitate par a fi vinovat faţă de tine ; adică ce zic eu : par a fi vinovat! Fireşte că sînt vinovat, o ştiu bine, îmi dau prea bine seama ! **Katia** îmi spunea **şi** ieri **şi astăzi**

că o femeie nu poate ierta asemenea neglijenţe din partea unui bărbat (fiindcă ea ştie tot ce-a fost marţi, la noi, aici; i-am povestit chiar eu, a doua zi). Am discutat însă cu ea mai îndelung, i-am demonstrat că nu e vorba de o femeie oarecare, ci de aceea care se cheamă *Nataşa,* fiinţa cu care n-ar putea fi asemuită pe lume decît una singură : Katia! Şi pe urmă am venit aci, ştiind, bineînţeles, că în disputa cu Katia eu ieşisem învingător. Parcă un înger ca tine ar fi în stare să nu ierte ? „Da, a fost negreşit ceva care l-a împiedicat, nu înseamnă nicidecum că nu mă iubeşte" — iată cum ştiam că va gîndi Nataşa mea! Şi cum aş putea să nu te mai iubesc ? Parcă aşa ceva e cu putinţă ? Am strîns atîta dor în inimă ! Şi cu toate acestea sînt vinovat. Atunci cînd vei afla însă totul, îmi vei da cea dintîi dreptate ! S-o iau de la început, trebuie să-mi descarc sufletul în faţa voastră, a tuturor ; pentru asta am şi venit. Am vrut astăzi (nu aveam decît o jumătate de minut la dispoziţie) să trec în goană pe la tine, ca să te sărut din zbor, însă am avut iar ghinion ; m-a chemat Katia să mă duc imediat la ea, pentru unele chestiuni extrem de importante. Asta, tăticuţule, era pînă să mă urc în trăsura în care m-ai văzut tu; atunci, mă duceam la Katia în urma unui alt bileţel. La noi aleargă acum curierii toată ziua cu scrisori. Scrisoarea dumitale, de pildă, Ivan Petrovici, n-am reuşit s-o citesc decît ieri noaptea şi din ea mi-am dat seama că ai perfectă dreptate în tot ceea ce ai scris acolo. Dar ce era să fac în faţa unei imposibilităţi fizice ! La asta m-am şi gîndit: mîine seară o să mă justific de toate ; pentru că în seara aceasta mi-ar fi fost imposibil să nu vin la tine, Nataşa.

— Dar despre ce fel de scrisoare e vorba ? întrebă Nataşa.

— Ivan Petrovici m-a căutat pe acasă şi se înţelege că nu m-a găsit. Mi-a lăsat o scrisoare în care mă mustra că nu mai apar pe la tine. Şi are perfectă dreptate. Aceasta **a** fost ieri.

Nataşa îmi aruncă o privire.

— în schimb, aveai destul timp s-o vizitezi de dimineaţă pînă seara pe Katerina Feodorovna... începu prinţul.

— Ştiu, ştiu ce vrei să spui, îl întrerupse Alioşa. Că... „dacă puteai să te duci la Katia, apoi de două ori pe-atîtea motive îţi reclamau prezenţa aici". Sînt cu totul de acord

205

cu tine, ba mai adaug : nu de două ori mai multe motive, ci un milion de motive în plus. Dar, uite că se întîmplă să se ivească în viaţă împrejurări ciudate şi de neprevăzut, care vin să răstoarne totul încîlcind lucrurile. Ei bine, şi cu mine s-a petrecut ceva asemănător. Vă repet, doar, că în aceste zile m-am schimbat cu totul, pînă în măduva oaselor; înseamnă, deci, că au intervenit nişte împrejurări importante!

— Ah, Dumnezeule, dar spune odată ce s-a întîmplat cu tine ! Nu mă chinui, te rog, îi strigă Nataşa, surîzînd totuşi de înflăcărarea lui Alioşa.

într-adevăr, el părea puţin ridicol; se zorea, cuvintele ţîşneau necurmat şi haotic, gonind şi încălecîndu-se în zbor agitat. Era plin de dorinţa arzătoare să vorbească, să ne istorisească tot, tot, tot. Dar, povestindu-ne, nu părăsea o clipă mîna Nataşei, ducînd-o mereu la buze, ca şi cînd nu s-ar mai fi putut sătura sărutîndu-i-o.

— Tocmai în ceea ce s-a întîmplat cu mine e miezul chestiunii, continuă Alioşa. Ah, dragii mei! Cîte mi s-au perindat prin faţa ochilor, cîte n-am avut de făcut, ce fel de oameni n-am întîlnit! Mai întîi pe Katia; ce fiinţă desă-vîrşită este Katia ! N-o cunoşteam de loc, de loc pînă acum. Atunci, marţi seara, Nataşa, cînd îţi vorbeam despre ea, ţi-aminteşti, încă de atunci vorbeam cu mult entuziasm, cînd încă aproape că nici n-o cunoşteam. Ea însăşi se ascunsese şi s-a ascuns de mine mereu, pînă mai de curînd. Acum însă ne-am cunoscut bine amîndoi. Ne tutuim. Dar s-o iau de la început: în primul rînd, Nataşa, de-ai fi auzit numai ce frumos mi-a vorbit despre tine, cînd a doua zi, miercuri, i-am povestit ce se întîmplase aici... A, dar pentru că veni vorba, mi-amintesc ce stupid am fost faţă de tine, cînd am trecut atunci, miercuri dimineaţa, să te văd! Tu mă întîmpini fre-mătînd, întreaga ta fiinţă e pătrunsă de noua întorsătură a vieţii noastre, ţii să stai cu mine de vorbă despre toate astea, eşti tristă şi în acelaşi timp faci pe ştrengăriţă şi glumeşti cu mine, iar eu — nimic; mă încăpăţînez să par grav şi serios ! O, imbecilul, imbecilul de mine! Vroiam să-mi dau importanţă, să mă laud, că de! în curînd voi fi spţ, om cu greutate şi prestanţă, şi-rni găsisem, într-adevăr, înaintea cui să mă laud, înaintea ta ! Ah, cit trebuie să fi rîs tu atunci de mine şi cum mai meritam eu aceasta !

206

Prinţul sta fără să scoată un cuvînt şi-l privea pe Alioşa cu un zîmbet ironic

şi triumfător, ca şi cum ar fi fost bucuros că fiul său se manifestă cu atîta neseriozitate şi e atît de ridicol. întreagă seara l-am urmărit atent pe prinţ şi m-am convins că nu-şi iubeşte de loc fiul, deşi se vorbea prin oraş despre duioasa lui dragoste părintească.

— De la tine, am plecat la Katia, îşi reluă Alioşa istorisirea. V-am spus totuşi, parcă mai adineauri, că noi de-abia azi de dimineaţă ne-am putut cunoaşte perfect unul pe celălalt, şi să vedeţi cît de ciudat a fost... nici nu-mi amintesc desluşit... Cîteva cuvinte înflăcărate; un schimb cald de impresii, cîteva gînduri împărtăşite... şi cu astea ne-am apropiat pe vecie. Tu, Nataşa, trebuie s-o cunoşti negreşit. Cum mi-a explicat ea esenţa firii tale, cum te-a descifrat! Şi cum mi-a arătat ce comoară eşti tu pentru mine ! încetul cu încetul, mi-a pus în lumină toate ideile ei şi întreaga ei concepţie asupra vieţii; este o fată atît de serioasă, atît de entuziastă ! Mi-a vorbit despre datorie, despre misiunea noastră, despre necesitatea de a sluji cu toţii omenirea şi, pentru că ne înţeleseserăm deplin în numai cinci-şase ore de conversaţie, am terminat prin a ne jura unul altuia prietenie eternă, făgăduindu-ne că de-a lungul întregii noastre vieţi nu vom înfăptui nimic unul fără ştirea celuilalt.

— Dar ce să înfăptuiţi ? întrebă mirat prinţul.

— Tată, eu m-am schimbat într-atîta, încît toate acestea, desigur, ar putea să te mire ; prevăd chiar de pe acum toate obiecţiile tale, răspunse Alioşa solemn. Voi toţi sînteţi nişte oameni practici, aveţi atîtea principii verificate, severe, riguroase ; voi priviţi cu ironie, cu neîncredere, cu duşmănie, orice suflu proaspăt, tot ce este nou, tot ce este tînăr. Eu însă nu mai sînt acelaşi pe care-l ştiai tu cu cîteva zile în urmă. Sînt un altul; pot privi curajos în ochii tuturor şi la orice pe lumea asta. JDacă ştiu că am dreptate în convingerea mea, o voi urma pînă la ultima ei consecinţă ; şi dacă nu mă voi abate nicîo3ata""de pe drumul meu, mă voi socoti un om onest. iCe vreţi mai mult ? Puteţi spune despre asta orice doriţi, eu am încredere în mine.

— Oho! făcu prinţul ironic.

Nataşa ne privi cu nelinişte. Se temea pentru Alioşa. Ştia că i se întîmplă adeseori să se avînte în discuţii care îl deza-

vantajau, şi n-ar fi vrut ca el să apară într-o postură caraghioasă faţă de noi, dar mai ales faţă de tatăl său.

— Dar ce-i cu tine, Alioşa?! Am impresia că te-ai apucat să filozofezi, interveni ea. Ţi-o fi băgat careva în cap asemenea idei... mai bine ne-ai povesti aşa cum începuseşi.

— Păi, eu ce fac, nu vă povestesc?! strigă Alioşa. Să vedeţi, Katia are nişte rude îndepărtate. Doi verişori: Lio-vinka şi Borinka. Unul e student, celălalt — un

tînăr fără ocupaţie. Ea se întîlneşte cu dînşii; sînt nişte oameni extraordinari ! Aproape că nu calcă pe la contesă, din principiu, în cursul conversaţiei mele cu Katia despre misiunea omului, despre vocaţie şi despre cîte şi mai cîte, ea mi-a vorbit despre ei şi mi-a dat tot atunci o scrisoare către cei doi veri; iar eu am alergat cît ai clipi la dînşii ca să-i cunosc. Chiar din prima seară mi-am dat seama că ideile noastre se potrivesc de minune. Am întîlnit acolo vreo douăsprezece persoane — tot oameni diferiţi: studenţi, ofiţeri, pictori; a fost şi un scriitor... te cunosc cu toţii, Ivan Petrovici, adică vreau să spun că ţi-au citit scrierile şi aşteaptă încă multe de la dumneata pe viitor. Aşa i-am auzit vorbind. Le-am spus că te cunosc şi am promis să le fac şi lor cunoştinţă cu dumneata. M-au întîmpinat cu toţii frăţeşte, cu braţele deschise. Eu nu le-am ascuns, de la început, că în curînd voi fi un om căsătorit. Şi m-au luat drept atare. Locuiesc undeva la etajul al patrulea, sub acoperiş; se adună cît se poate de des, mai ales miercurea, la Liovinka şi Borinka. Toţi sînt nişte tineri entuziaşti şi nutresc o dragoste înflăcărată pentru întreaga omenire ; am discutat despre prezentul nostru, despre viitor, despre ştiinţe, despre literatură şi ne-am împărtăşit gîn-durile atît de frumos, deschis, simplu... Mai vine pe acolo din cînd în cînd şi un licean. O, ce frumoase sînt relaţiile dintre ei, ce limbaj ales folosesc şi ce suflet nobil au! N-am mai întîlnit pînă acum asemenea oameni! De fapt, unde m-am dus eu pînă azi ? Ce-am văzut ? în ce idei am crescut ? Numai tu singură, Nataşa, numai tu mi-ai vorbit uneori cîte ceva în genul acesta. Ah, Nataşa, trebuie să faci negreşit cunoştinţă cu dînşii; Katia îi cunoaşte de mult. Să-i auzi vorbind despre ea... Vorbesc aproape cu veneraţie ; Katia a promis lui Liovinka şi Borinka să doneze imediat ce intră în drepturile sale un milion din averea ei, spre a fi cheltuiţi în interes obştesc.

208

— Iar administratorii acelui milion vor fi Liovinka şi Bo-rînka, desigur, cu întreaga lor companie? interveni prinţul.

— Nu-i adevărat, nu-i adevărat; e ruşine, tată, să vorbeşti astfel! strigă Alioşa înfierbîntat, bănuiesc eu la ce te gîndeşti! Cu privire la acel milion, noi am stat într-adevăr mult de vorbă şi am chibzuit îndelung în ce fel să fie folosit ! Şi, în cele din urmă, am convenit că, în primul rînd, el trebuie cheltuit pentru instrucţiunea publică.

— Ai dreptate, pînă în prezent n-am cunoscut-o destul pe Katerina Feodorovna, observă ca pentru sine prinţul, arborînd acelaşi surîs ironic. De altfel, mă aşteptam la multe de la dînsa, dar chiar la una ca asta...

— Cum, chiar la una ca asta ! sări Alioşa, ce ţi se pare atît de ciudat ? Pentru că e vorba de ceva ce iese întrucîtva din cadrul rînduielilor cu care v-aţi obişnuit ? Pentru că pînă acum nimeni n-a donat încă un milion, iar ea o să-l

doneze ? Asta ai în vedere ? Şi ce-i dacă ea nu vrea să trăiască pe socoteala altora. Pentru că a trăi din aceste milioane nu înseamnă altceva decît a trăi pe socoteala altora (abia acum am aflat acest lucru). Katia vrea să fie de folos patriei şi tuturor oamenilor şi să-şi aducă obolul la binele obştesc. Despre obol învăţăm încă din abecedare, dar de cum începe să miroasă a milioane, apoi, adio, nu mai e obol va să zică ? Şi pe ce se sprijină, mă rog, această mult trîmbiţată înţelepciune, în care am crezut atît pînă acum ? De ce te uiţi aşa la mine, tată ? Ca şi cînd ai vedea în faţa ta un măscărici ori un nătărău ! Ei şi ce-i dacă sînt un nătărău ? De-ai fi auzit tu, Nataşa, ce spunea Katia despre asta : l»Nu inteligenţajjste""principalul, ci caracterul, sufletul, însuşirile nobile, educaţia şi cultura care o dirijează" ! Dar revelaţia cea mai extraordinară în această privinţa ă fost expresia genială a lui Bezmîghin. Bez-mîghin este un cunoscut de-al celor doi veri ai Katiei şi, fie vorba între noi, un cap... într-adevăr, un cap genial! Nu mai departe decît ieri, în timpul unei conversaţii, a spus : „Un prost care şi-a dat seama că e prost, încetează de a mai fi prost!" Ce adevăr ! Aruncă la tot pasul asemenea maxime. Bezmîghin e un torent de aforisme.

— Hm... într-adevăr genial, bombăni prinţul.

— Iarăşi rîzi, tată. Dar de la tine n-am auzit niciodată nimic în genul acesta ; n-am auzit aşa ceva nici de la întreaga voastră societate. La voi, dimpotrivă, toate acestea-s lucruri

oarecum ascunse, vă tupilaţi cu toţii cît mai aproape de pă-mînt, ca să vă potriviţi negreşit statura şi nasul unor măsurători şi norme prestabilite şi imuabile, ca şi cînd aşa ceva ar fi cu putinţă. Ca şi cum acest lucru n-ar fi de o mie de ori mai absurd decît ceea ce discutăm, şi decît ceea ce gîndim noi, cei pe care ne consideraţi utopici! Să-i fi auzit tu cum îmi vorbeau ieri...

— Dar despre ce discutaţi şi ce vă preocupă? Povesteş-te-ne, Alioşa, că pînă acum aproape că n-am înţeles nimic, făcu Nataşa.

— Despre ce ? în general, despre tot ce duce la progres, la umanitate, la iubire ; toate acestea sînt puse în legătură cu problemele contemporane. Vorbim despre publicitate, despre reformele în curs, despre dragostea faţă de omenire, despre militanţii zilelor noastre; analizăm, citim, disecăm. Ceea ce contează, însă, e că noi ne-am făgăduit reciproc să fim cu totul sinceri între noi şi să ne spunem unii altora deschis totul, fără sfială, despre noi înşine. Numai sinceritatea, numai francheţea ne vor ajuta să ne atingem ţelul. Asupra acestui lucru insistă cu deosebire Bezmîghin. Eu i-am povestit Katiei despre asta şi ea

este întru totul de acord cu Bezmîghin. Iată de ce noi toţi, sub conducerea lui Bezmîghin, ne-am dat cu-vîntul de onoare să acţionăm corect şi fără nici un fel de ascunzişuri toată viaţa şi indiferent de ceea ce s-ar vorbi despre noi, ori de modul în care am fi judecaţi, să nu ne descurajăm şi să nu ne abată nimic din drumul nostru, să nu ne ruşinăm-nici de elanurile, de pasiunile noastre, nici de erorile noastre şi să mergem drept înaintejDacă vrei să fii respectat, în primul rînd — şi aceasta este "principalul — respectă-te pe tine însuţi; numai astfel, numai prin respectul faţă de tine însuţi îi obligi şi pe alţii să te respecte. fAsta o spune Bezmîghin, şi Katia este întru totul de acord cu el. în general, convingerile noastre ale tuturora se află acum la unison şi ne-am propus să ne studiem fiecare pe sine însuşi, iar cînd ne reîntîlnim să ne explicăm între noi şi să ne spunem părerea unii despre

alţii.

— Ce aberaţii! exclamă prinţul alarmat, cine-o mai fi şi acest Bezmîghin ? Nu, asta nu poate să rămînă aşa...

— Ce nu poate să rămînă ? interveni grăbit Alioşa. Dar ascultă, tată, de ce spun toate acestea acum şi anume în prezenţa ta. Pentru că vreau să sper să te introduc şi pe tine în

210

cercul nostru. Mi-am şi dat cuvîntul, în numele tău. Tu rîzi, da, ştiam eu că vei rîde ! Dar ascultă-mă ! Eşti un om bun, nobil, şi vei pricepe. Deocamdată doar nu-i cunoşti, nu i-ai văzut niciodată, nu i-ai auzit expuriîndu-şi ideile. Este adevărat că tu le ştii toate astea pentru că eşti grozav de învăţat: şi totuşi, întrucît încă nu i-ai văzut cum sînt şi n-ai stat de vorbă cu dînşii, cred că nici n-ai putea să-i judeci cum se cuvine ! Tu doar îţi închipui că ştii ceva despre ei, de fapt, însă, nu ştii nimic ; du-te la ei, ascultă-i şi pe urmă, pe urmă îţi garantez că vei fi alături de noi! Esenţialul este că vreau să folosesc toate mijloacele ca să te pot salva de la pieire smul-gîndu-te din societatea ta, de care tu te-ai lipit atîta, din men ghinea convingerilor tale.

Prinţul ascultă tirada lui Alioşa fără să spună un singur «uvînt, dar cu un aer de batjocură veninoasă. Pe faţa lui se putea citi răutatea. Nataşa îl urmărea cu un dezgust făţiş. Nu se putea ca prinţul să nu vadă acest lucru, deşi se prefăcea a nu observa nimic. Dar de îndată ce Alioşa sfîrşi, prinţul izbucni într-un hohot de rîs nestăpînit. Ba se lăsă chiar pe speteaza scaunului, ca şi cînd n-ar mai fi avut putere să se reţină. Categoric însă, era un rîs prefăcut: rîdea numai şi numai cu intenţia de a-şi ofensa fiul, de a-l înjosi cît mai •mult. într-adevăr, Alioşa se indispuse ; o adîncă amărăciune i se întipări pe faţă. Aşteptă însă răbdător ca veselia tatălui .său să ia sfîrşit.

— Tată, începu Alioşa mîhnit, de ce rîzi de mine ? Am venit înaintea ta

cinstit şi sincer. Dacă socoti că spun prostii, îndreaptă-mă, dar nu rîde de mine. Fiindcă, în felul acesta, îţi baţi joc de ceea ce a devenit pentru mine o cauză sfîntă şi nobilă. Să presupunem că am apucat pe un drum greşit, :ă toate ideile mele calcă pe-alături de adevăr, că sînt eronate, ori că eu nu sînt decît un imbecil, aşa cum mi-aî spus-o de atîtea ori; şi chiar dacă am o rătăcire, de ce să nu cugeti că rătăcirea mea este sinceră, cinstită ? Eu nu mi-am pierdut onestitatea. Toate aceste idei înalte şi generoase mă entuziasmează. Să admitem că ar fi eronate, dar temelia lor -este sacră. Ţi-am spus, de altminteri, că tu şi toţi ai voştri nu mi-aţi vorbit niciodată nimic interesant, care să-mi arate un drum, să-mi stîrnească interesul, să mă preocupe. Contestă părerile lor, spune-mi ceva mai de temei decît spun

14*

dînşii şi te voi urma ; dar nu rîde de mine, pentru că asta mă amărăşte profund.

Alioşa rosti toate acestea cu multă distincţie şi cu o demnitate sobră, aproape severă. Nataşa îl învăluise tot timpul într-o privire încărcată de simpatie. Iar prinţul îl ascultă cu uimire şi-şi schimbă numaidecît tonul.

— N-am vrut cîtuşi de puţin să te ofensez, dragul meu, dimpotrivă, te compătimesc. Tu te pregăteşti pentru un pas atît de important în viaţă, încît ar fi timpul să încetezi de a mai fi un copil uşuratic. Acesta mi-i gîndul. Am rîs fără să vreau şi n-am avut de loc intenţia să te jignesc.

— Atunci, de ce mi s-a părut totuşi că ai vrut să-ţi baţi joc de mine ? continuă Alioşa cu amărăciune. Şi de ce încă de mult mi se pare că tu mă priveşti cu duşmănie, că ai mereu faţă de mine o atitudine de un rece sarcasm, adică altfel decît s-ar cădea să fie un tată cu fiul său ? De ce am mereu impresia că, dacă eram în locul tău, nu-mi zeflemiseam atît de necruţător fiul, cum ai făcut-o tu acum cu mine ? Te rog să mă asculţi, să ne explicăm cu tot curajul, sincer, o dată pentru totdeauna, în aşa fel, ca pe viitor să nu mai existe nici un fel de neînţelegere între noi. Şi... eu vreau să-ţi spun tot adevărul: cînd am intrat adineauri, mi s-a părut că şi aici a intervenit o oarecare neînţelegere; nu v-am găsit aşa cum m-aş fi aşteptat eu să vă întîlnesc laolaltă. Aşa este, ori ba ? Dacă este aşa, atunci nu-i oare mai bine ca fiecare să-şi exprime sentimentele adevărate ? Cît rău nu se poate îndrepta prin sinceritate!

— Vorbeşte, vorbeşte, Alioşa! îl îndemnă prinţul. Ceea ce ne recomanzi tu este foarte inteligent. Poate că, de fapt, cu asta ar fi trebuit să şi începem, adăugă el aruncînd o privire spre Nataşa.

— Să nu te superi, prin urmare, că am să fiu cît se poate de sincer, începu Alioşa. O ceri chiar tu şi singur ai provocat-o. Aşadar, ascultă-mă. Ţi-ai dat consimţămantul la căsătoria mea cu Nataşa; ne-ai îngăduit această fericire şi ca

s-o faci, te-ai biruit pe tine însuţi. Ai fost mărinimos şi ţi-am apreciat cu toţii nobleţea gestului. Atunci, de ce insinuezi continuu şi nu fără o anumită bucurie, că eu încă nu sînt decît un copil ridicol şi necopt pentru căsătorie; ba mai mult, te porţi ca şi cînd ai dori să mă ridiculizezi, să mă înjoseşti, chiar să mă ponegreşti în faţa Nataşei. Tu eşti totdeauna

foarte mulţumit cînd mă poţi prezenta sub un aspect caraghios ; n-am observat-o numai acum, ci de mai multă vreme. Parcă ai căuta înadins să ne demonstrezi, nu ştiu de ce, că mult visata noastră căsătorie e ridicolă, absurdă şi că Nataşa şi cu mine nu ne potrivim. Zău, parcă n-ai crede nici tu în ceea ce ne hărăzeşti; parcă ai lua toate lucrurile acestea în glumă, parcă le-ai privi ca pe o născocire amuzantă, ca pe un vodevil vrednic de a stîrni doar hazul... Şi asta n-o deduc numai din cuvintele tale de astăzi, nu. în aceeaşi seară în care ne-am mai întîlnit aici pentru întîia oară, adică marţi seara, îndată după ce ne-am întors de aici la tine, te-am auzit spunînd cîteva lucruri ciudate, care m-au uimit, ba chiar mi-au încărcat sufletul de mîhnire. Iar miercuri, la plecare, ai făcut de asemenea cîteva aluzii cu privire la situaţia noastră actuală, ai aruncat şi unele vorbe la adresa ei — nu ceva insultător, dimpotrivă, dar oarecum nu aşa cum aş fi dorit eu să aud de la tine ; era, în termenii folosiţi, ceva prea uşor, prea lipsit de dragoste şi de respect faţă de ea... Aşa ceva ar fi greu de redat, dar sensul mi-e clar : inima simte, aude. Spune-mi că greşesc. Fă-mă să-mi schimb părerea ; încurajează-mă şi... încurajeaz-o şi pe ea, pentru că şi pe ea ai mîhnit-o... Am ghicit asta din prima privire, de cum am intrat aici...

Alioşa îşi descarcă sufletul cu foc şi fermitate. Cu un aer solemn şi, tulburată toată, Nataşa îl asculta, aprinsă la faţă, iar în vreo două rînduri o auzii rostind ca pentru ea : „Da, da, aşa este ?" Prinţul se fîstîci.

— Dragul meu, răspunse el, desigur, nu-mi pot reaminti totul; e ciudat însă că tu ai atribuit spuselor mele sensul acesta bizar. Sînt gata să te fac să-ţi schimbi părerea prin tot ce-mi stă în putinţă. Iar dacă adineauri am rîs, apoi şi această atitudine este explicabilă. îţi voi mărturisi, de altfel, că prin rîsul meu am dorit să-mi acopăr un sentiment amar. Cînd mi te imaginez acum pregătindu-te să devii mîine-poi-mîine soţ, mi se pare ceva de-a dreptul absurd, irealizabil, scuză-mă, aproape comic. îmi reproşezi că am rîs, iar eu susţin că am făcut-o numai din cauza ta. Am şi eu o vină aici; se prea poate ca în ultimul timp să nu te fi supravegheat îndeajuns, de vreme ce abia acum, în seara asta, am aflat de ce poţi fi capabil. Mă cutremur gîndindu-mă la viitorul tău cu Natalia Nikolaevna ; îmi dau seama că m-am grăbit,

că în realitate sînteţi foarte nepotriviţi unul pentru altul. Orice iubire trece,

nepotrivirea însă rămîne pentru totdeauna. Nu mai vorbesc de soarta ta, dar gîndeşte-te singur (fireşte — numai dacă ai intenţii cinstite) că o dată cu tine o distrugi şi pe Natalia Nikolaevna, o distrugi categoric ! Ai vorbit pînă acum o oră încheiată despre dragoste faţă de omenire, despre nobleţea unor convingeri, despre nu mai ştiu ce oameni capabili şi demni pe care i-ai fi cunoscut, şi aşa mai departe ; întreabă-l însă **pe** Ivan Petrovici ce i-am spus eu mai adineauri, cînd urcam la etajul al treilea, pe scara aceasta oribilă ce duce pînă aici, şi cînd ne-am oprit amîndoi la uşă mulţumind lui Dumnezeu că am scăpat teferi dimpreună cu picioarele noastre ? Ştii tu ce gînd mi-a venit atunci, pe dată, fără să vreau ? M-a cuprins mirarea întrebîndu-mă cum de ai putut, cu toată marea ta dragoste pentru Natalia Nikolaevna, să accepţi ca ea să stea într-o locuinţă ca asta ? Cum nu ţi-o fi trecut prin minte că, dacă n-ai mijloace, dacă n-ai posibilitatea de a-ţi îngădui nişte obligaţii elementare, nu ai nici dreptul de a fi soţ şi nici de-a-ţi asuma îndatoriri ? Dragostea singură nu ajunge ; ea se dovedeşte prin fapte ; iar tu judeci aşa : IChiar dacă suferi lîngă mine, vreau să rămîi cu mine" — ceea ce nu mai e uman, şi nici nobil! A vorbi despfe dragostea universală, a te entuziasma de problemele întregii umanităţi, dar în acelaşi timp a comite o crimă împotriva iubirii şi a-ţi trece cu vederea propria ta crimă — este ceva de neînţeles ! Nu mă întrerupe, Natalia Nikolaevna, lasă-mă să termin; mi-e sufletul prea îndurerat ca să nu mi-l deschid. Tu, Alioşa, spuneai că te-ai lăsat furat zilele acestea de tot ce este nobil, frumos, cinstit, mi-ai reproşat mie că în societatea noastră nu există preocupări pentru asemenea probleme, ci doar o cuminţenie rigidă. Dar judecă singur : pe de **o** parte, entuziasm pentru lucrurile înălţătoare şi frumoase, pe de altă parte, după cele ce s-au întîmplat aici marţi seara, cum ai putut s-o neglijezi patru zile la rînd pe fiinţa care s-ar părea că trebuie să-ţi fie mai scumpă decît orice pe lume ? Ai recunoscut chiar în discuţia avută cu Katerina Feodorovna că Natalia Nikolaevna te iubeşte atît de mult şi este atît de generoasă, încît te va ierta. Dar cu ce drept te bizui pe o asemenea iertare şi mergi pînă la a paria în legătură cu un asemenea lucru ? Cu ce drept? Oare nu te-ai gîndit nici o clipă cîte gînduri negre,

cîte îndoieli, cîte bănuieli i-ai pricinuit Nataliei Nikolaevna în cursul acestor din urmă zile ? Oare era de ajuns faptul că pe tine te-au atras acolo nişte idei noi, ca să ai latitudinea de a-ţi neglija principala obligaţie ? Iartă-mă, Natalia Nikolaevna, că mi-am călcat cuvîntul. Dar chestiunea de acum este mai serioasă decît cuvîntul dat; dumneata mă vei înţelege, desigur... Ştii tu oare, Alioşa, că pe Natalia Nikolaevna am găsit-o într-un asemenea hal de suferinţă, încît e lesne de înţeles ce infern au fost pentru ea aceste patru zile, care, dimpotrivă, ar fi trebuit să fie cele mai minunate din viaţa ei ? Pe de o parte asemenea comportare, iar pe de alta — vorbe, vorbe şi iar vorbe... oare n-am dreptate ? Şi după toate acestea, vii să mă acuzi pe mine, cînd de fapt eşti unicul vinovat. Prinţul sfîrşi. Se lăsase furat de propria-i elocinţă şi nu-şi putea ascunde de noi satisfacţia triumfului. Auzind de suferinţele Nataşei, Alioşa o privi copleşit de durere, dar hotă-rîrea ei fusese luată dinainte.

— Lasă, Alioşa, nu te mai necăji. Sînt alţii mai vinovaţi decît tine. Ia loc şi ascultă ceea ce-i voi spune acum tatălui tău. E timpul să terminăm!

— Explică-te, Natalia Nikolaevna, interveni prinţul, te rog stăruitor! Sînt aproape două ore de cînd tot ascult nu ştiu ce enigme. Astea-s de nesuportat, şi, mărturisesc, nu mă aşteptam la o asemenea primire.

— Se prea poate ; pentru că v-aţi gîndit, probabil, că, fermecaţi de cuvintele dumneavoastră, nu vom observa intenţiile dumneavoastră ascunse. Ce să vă mai explic! Ştiţi şi singur şi înţelegeţi prea bine despre ce este vorba. Aiioşa are dreptate. Cea mai arzătoare dorinţă a dumneavoastră este de a ne despărţi. Ştiaţi dinainte aproape tot ce se va **în-**tîmpla aici în zilele ce aveau să urmeze acelei seri de marţi şi aţi calculat cu sînge rece şi cu de-amănuntul toate consecinţele. V-am mai spus chiar adineauri că dumneavoastră priviţi fără pic de seriozitate atît relaţiile dintre mine şi dumneavoastră cît şi proiectul de logodnă pe care l-aţi imaginat. Glumiţi cu noi; jucaţi teatru şi urmăriţi un scop premeditat. Jocul dumneavoastră merge la sigur. Alioşa avea dreptate, reproşîndu-vă că pentru dumneavoastră toate acestea sînt **un** fel de vodevil. în loc să-l mustraţi pe Alioşa, ar fi trebuit, dimpotrivă, să vă crească inima de bucurie, **de-**

215

oarece, fără a bănui nimic, v-a îndeplinit întru totul planul şi aşteptările; ba poate chiar mai mult.

încremenisem de uimire. Presimţisem că în seara aceea avea să se întîmple o catastrofă. Dar sinceritatea atît de tăioasă a Nataşei precum şi tonul dispreţuitor nedisimulat al cuvintelor ei m-au uimit peste măsură. Aşadar, ea ştia într-adevăr ceva, reflectai eu, şi iat-o că s-a decis, fără şovăire, la ruptură. Probabil că îl aşteptase cu nerăbdare pe prinţ, ca să-i spună dintr-o dată totul pe faţă. Prinţul păli uşor. Chipul lui Alioşa exprima o teamă naivă şi o chinuitoare

aşteptare.

— Aminteşte-ţi de ce m-ai învinuit acum! sublinie răspicat prinţul, şi cîntăreşte-ţi măcar puţin cuvintele... nu

mai înţeleg nimic.

— A! Prin urmare, deocamdată nu vreţi să înţelegeţi din două cuvinte, făcu Nataşa. Pînă şi el, iată, pînă şi Alioşa v-a înţeles la fel ca şi mine, iar noi doi n-aveam cum să ne înţelegem, deoarece nici nu ne-am văzut. Totuşi, chiar şi lui is-a părut că dumneavoastră jucaţi cu noi o comedie, un joc nedemn şi jignitor, iar Alioşa vă iubeşte, crede în dumneavoastră, vă divinizează. Dumneavoastră n-aţi considerat necesar, cel puţin faţă de el, să încercaţi a fi ceva mai prudent, ceva mai dibaci, scontînd faptul că Alioşa va fi lipsit de suficienta perspicacitate pentru a vă pricepe. Cum însă el are o inimă simţitoare, delicată, şi e foarte impresionabil, cuvintele dumneavoastră, tonul lor, după cum spune el, i-au rămas la inimă...

— Nu înţeleg nimic, absolut nimic! repetă prinţul încer-cînd să pară profund consternat şi adresîndu-mi-se de data aceasta mie, ca şi cum m-ar fi luat de martor. Era însă surescitat şi clocotea tot. Dumneata eşti bănuitoare şi alarmată,

continuă apoi adresîndu-se Nataşei, adică nu, eşti pur şi simplu geloasă pe Katerina Feodorovna, de aceea pari gata să acuzi întreaga lume (şi în primul rînd pe ruine) şi... şi permite-mi să-ţi spun totul; află că despre caracterul dumitale oricine ar putea să-şi facă o părere destul de ciudată... în ceea ce mă priveşte, nu sînt de loc obişnuit cu asemenea scene şi n-aş mai întîrzia un singur moment aici, după toate aceste demonstraţii, dacă n-ar fi în joc interesele fiului meu... Totuşi mai aştept încă; vei avea oare bunăvoinţa să te explici ?

216

— Va să zică dumneavoastră, chiar şi în urma celor auzite vă încăpăţînaţi a nu înţelege din două cuvinte ceea ce, de fapt, ştiaţi prea bine ? Doriţi neapărat să spun totul, fără înconjur ?

— Nu-ţi cer nimic altceva.

— Fie... Ascultaţi atunci, strigă Nataşa cu ochii scăpărînd de mînie, vă voi spune totul deschis, totul pe faţă !

CAPITOLUL IU

Ea se ridică şi începu să vorbească stînd în picioare, ne-dîndu-şi seama de asta din pricina tulburării ce-o cuprinsese. Prinţul ascultă cît ascultă, apoi se ridică şi el. Scena devenea mult prea solemnă.

— Reîmprospătaţi-vă cuvintele dumneavoastră de marţi, începu Nataşa. Aţi spus cam aşa : am nevoie de bani, de căi netede, fără riscuri, de un nume de vază în societatea înaltă, vă amintiţi ?

— Da, îmi amintesc.

— Tocmai pentru a putea obţine aceşti bani şi toate aceste succese, care altminteri v-ar fi scăpat din mînă, tocmai pentru aceste motive aţi şi venit aici marţi seara, născocind logodna şi calculînd totul în aşa fel, ca să puteţi prinde cu ajutorul acestei glume prada ce vi se strecura printre degete.

— Nataşa, strigai eu, gîndeşte-te ce spui!

— Glumă ! Calcul! Eu ? repeta prinţul cu un aer profund jignit.

Zdrobit de durere, Alioşa privea aproape buimac.

— Da, da, nu mă întrerupeţi, am jurat că voi spune tot ce am pe inimă, continuă Nataşa iritată. Dumneavoastră n-aţi uitat, desigur, că Alioşa refuzase să vă asculte. O jumătate de an v-aţi tot trudit în zadar cu el, încercînd să-l îndepărtaţi de mine. Nu i-aţi obţinut însă supunerea. Apoi, dintr-o dată, intervine un moment critic, în care nimic nu mai e de amînat. A scăpa acest moment însemna a pierde printre degete şi logodnica, şi banii, dar mai ales banii, trei milioane în cap... Mai rămînea un singur lucru : ca Alioşa să ajungă a o îndrăgi pe aceea asupra căreia dumneavoastră v-aţi oprit alegerea.

21?

V-aţi făcut bine socoteala : dacă s-ar îndrăgosti de ea, s-ar putea să mă părăsească pe mine...

— Nataşa, Nataşa, exclamă Alioşa copleşit de durere. Ce

spui, ce tot spui tu ?

— Iar după aceea dumneavoastră aţi procedat în consecinţă, continuă ea fără a se sinchisi de lamentarea lui Alioşa ; dar s-a mai repetat o dată aceeaşi istorie ! Totul ar fi mers ca pe roate, dar eu — iarăşi eu — vă stau în cale ! O singură speranţă vă mai rămăsese : experimentat şi viclean cum sînteţi, aţi observat, pare-se, încă de pe atunci, că Alioşa lăsa uneori să se vadă că-l împovărează oarecum vechea lui legătură, îl cam stînjenesc sentimentele lui faţă de mine. Fireşte, dumneavoastră n-aţi fi putut să nu observaţi că a început să mă cam neglijeze, să se plictisească, să nu mai dea pe aici cîte cinci zile în şir. Vă veţi fi spus, poate, că într-o bună zi se va plictisi definitiv şi. mă va părăsi, cînd, dintr-o dată, marţi, maniera francă de a proceda a lui Alioşa v-a lovit ca un trăsnet din senin. Ce vă mai rămînea de făcut ? !...

— Dă-mi voie, strigă prinţul, dimpotrivă! Dimpotrivă,

acest fapt...

— Ziceam, îl întrerupse dîrz Nataşa, că în acea seară dumneavoastră v-aţi pus imediat unica întrebare : „Ce e de făcut acum?" şi v-aţi hotărît să-i îngăduiţi căsătoria cu mine, dar nu faptic, ci doar aşa, de *formă...* numai ca să-l potoliţi. Data oficierii căsătoriei — gîndeaţi în sinea dumneavoastră — poate fi amînată la nesfîrşit; între timp, înmugureşte o dragoste nouă ; nu v-a scăpat lucrul acesta. Şi iată, tocmai pe acel mugure de dragoste nouă v-aţi şi propus să clădiţi totul.

— Romane, romane, rosti prinţul cu jumătate de glas, ca pentru sine ; consecinţe ale solitudinii, ale reveriilor, ale ro-I manelor citite !

— Da, tocmai pe această nouă iubire v-aţi propus să clădiţi totul, repetă Nataşa, fără să audă ori să acorde vreo atenţie cuvintelor prinţului, în aceeaşi stare de emoţie incandescentă. Şi încă ce şanse pentru noua dragoste înfiripată în sufletul lui Alioşa ! Ea s-a zămislit chiar înainte ca el să fi cunoscut prea multe din virtuţile acelei fete ! încă din clipa în care Alioşa se hotărîse să-i destăinuie că n-o poate iubi, deoarece îl opresc simţul datoriei şi o altă iubire, fata, dintr-o dată, prin înţelegerea ei, ştiuse să reverse atîta nobleţe şi atîta simpatie faţă de el şi de rivala sa ! Şi o făcuse cu o

218

atît de caldă putere de iertare, încît Alioşa, chiar dacă şi pînă atunci crezuse în frumuseţea ei sufletească, nu-şi închipuise niciodată că ar putea fi chiar atît de frumoasă ! El a venit atunci şi pe la mine, e adevărat, dar nu mi-a vorbit decît numai şi numai de dînsa; findcă îl uimise, îl uluise. Negreşit, după o asemenea scenă, chiar de a doua zi trebuia să simtă dorinţa neînfrînată de a o vedea încă o dată pe fiinţa aceea sublimă ce-l impresionase în-tr-atîta, chiar dacă n-ar fi fost decît dintr-un îndemn de simplă recunoştinţă. De ce, prin urmare, nu s-ar fi dus la dînsa ? De ce, cînd bine ştia că vechea lui iubită nu mai suferă, soarta ei fiind lămurită; doar acesteia, ca soţ, el i se dăruia pentru totdeauna, iar cu noua lui dragoste nu zăbovea decît o clipă oarecare din viaţă... Şi cît de ingrată ar fi fost Nataşa, dacă s-ar fi arătat geloasă pe o fărîmă dintr-o viaţă întreagă... Deşi, în realitate, astfel i se răpeşte pe neobservate acestei Nataşe în loc de o clipă — o zi, două, trei... între timp, fiinţa aceea admirabilă îi oferă atîta inedit, îi apare într-o lumină nouă atît de neaşteptată, împrăştie din plin atîta nobil entuziasm şi totodată atîta naivitate copilărească — apropiindu-se aci de felul lui de a fi. Şi-şi jură unul altuia

prietenie, frăţietate, jură să nu se mai despartă cît vor trăi. „în numai vreo cinci-şase ore de conversaţie" sufletul lui se deschide pe de-a-ntregul unor noi simţăminte, inima lui i se dăruie ei toată... Va sosi în cele din urmă timpul, v-aţi gîndit şi dumneavoastră, cînd el însuşi va compara noile şi proaspetele sale emoţii şi simţăminte cu iubirea de mai înainte ; acolo totul este cunoscut, obişnuit; acolo îl aşteaptă scene de gelozie, reproşuri, lacrimi... Acolo, chiar dacă iubita lui se joacă ori glumeşte cu el, parcă n-o face totuşi ca de la egal la egal, ci-l tratează ca pe un copil... şi mai ales tot ce-i acolo e atît de cunoscut, totul este o cărare bătăto-

i. pe cînd dincoace!...

O sugrumau lacrimile şi un nod de amară durere, dar Nataşa făcu o sforţare şi se stăpîni cîteva clipe.

— Şi după aceea ? Ei, mai departe, timpul îşi va face datoria ; că doar nu pentru acum, imediat, e fixată căsătoria cu Nataşa. între timp, ar putea interveni multe schimbări... Pe de altă parte — cuvintele dumneavoastră, aluziile, interpretările, elocinţa... Ba s-ar putea strecura pe nesimţite şi ceva clevetiri pe socoteala acestei nesuferite Nataşa; ar putea fi

219

înfăţişată într-o lumină atît de nefavorabilă şi... cum se vor mai rezolva toate acestea — nu se ştie, dar victoria va fi de partea dumneavoastră ! Alioşa, dragul meu, nu mă învinui! Să nu-mi spui că nu ţi-am înţeles dragostea sau că n-o preţuiesc de ajuns. Ştiu că tu mă mai iubeşti şi acum şi că în clipa asta poate că nici nu pricepi rostul destăinuirilor mele. Mai ştiu că am făcut foarte, foarte rău, spunînd toate acestea. Dar ce pot face, dacă le înţeleg prea bine şi dacă te iubesc din ce în ce mai mult... nesfîrşit... pînă la nebunie! Ea îşi acoperi faţa cu mîinile, se prăbuşi în fotoliu şi izbucni într-un plîns disperat ca un copil. Cu un strigăt de durere, Alioşa alergă la ea. Nu era în stare să îndure fără lacrimi lacrimile ei.

Dar hohotele de plîns ale Nataşei i-au fost, pare-se, de mare ajutor prinţului. Toată pornirea pătimaşă cu care vorbise ea în timpul acestei explicaţii lungi, toate ieşirile aspre împotriva lui, de care prinţul, fie şi numai în virtutea unei elementare bune-cuviinţe, ar fi trebuit să se simtă grav ofensat, toate acestea acum, evident, puteau fi atribuite unui ne-stăpînit acces de gelozie, unei iubiri rănite, ba chiar unei stări maladive. Ba se şi cuvenea să manifeste o înţelegătoare compasiune...

— Linişteşte-te, calmează-te, Natalia Nikolaevna, o consolă prinţul, folosind prilejul, toate acestea sînt rezultatul exaltării dumitale, al viselor şi singurătăţii în care te-ai zbătut... Te-a tulburat atît de mult purtarea uşuratică a lui Alioşa... Asta nu-i însă decît o condamnabilă neprevedere din partea lui. Dar lucrul cel mai important, asupra căruia dumneata ai insistat în chip deosebit, rămîne întîmplarea de marţi seara, care se cădea să-ţi demonstreze mai curînd întregul

şi neţărmuritul lui ataşament faţă de dumneata, în timp ce — dumneata ai crezut, dimpotrivă, că...

— O, nu-mi mai vorbiţi, nu mă mai chinuiţi, măcar în clipa asta, vă rog, vă rog! îl întrerupse Nataşa plîngînd amarnic ; mie inima mi-a spus de mult totul, de mult! Credeţi oare că eu nu înţeleg că iubirea de altădată a lui Alioşa s-a dus iremediabil?... Aici, în această cameră, singură... ori de cîte ori mă lăsa să-l aştept, ori de cîte ori mă uita... le-am trăit toate acestea... şi la toate am reflectat. Dar ce aveam de făcut ? ! Nu te învinuiesc, Alioşa... Dar de ce dumneavoastră căutaţi să mă înşelaţi? Vă închipuiţi cumva că

I

n-am încercat să mă amăgesc singură ?... O, de cîte ori, de cîte ori! Parcă nu m-am căznit să pătrund fiecare vibraţie a vocii lui ? Parcă n-am învăţat să citesc pe chipul şi în ochii lui ? Totul, totul s-a dus, totul e înmormîntat... Oh, nefericita de mine...

Alioşa, în genunchi în faţa ei, plîngea.

— Da, da, numai eu sînt vinovat. Totul porneşte de la mine ! repeta el printre lacrimi.

— Nu, pe tine nu te învinui, Alioşa... între noi sînt alţii... sînt duşmanii noştri! Da, ei... ei!

— Te rog, la urma urmei, se agită prinţul impacientat, pe ce bază îmi atribui dumneata toate aceste... crime ? Căci tot ce spui nu sînt decît presupuneri, cu nimic dovedite...

— A, dovezi! strigă Nataşa, ridicîndu-se repede din fotoliu, doriţi dovezi, om perfid ce sînteţi! N-aţi fi putut, n-aţi fi avut cum să acţionaţi altfel decît venind aici cu propunerea dumneavoastră! Trebuia să-l împăcaţi cumva pe fiul dumneavoastră cu el însuşi, să-i adormiţi remuşcările, pentru ca să se dăruiască mai uşor, mai fără griji, pe de-a-ntregul Katiei. Altminteri, s-ar fi gîndit mereu la mine şi nu s-ar fi lăsat înrîurit de dumneavoastră, pentru că v-aţi cam plictisit tot aşteptînd. Sau poate vreţi să spuneţi că nu-i adevărat ?

— Mărturisesc, răspunse cu un zîmbet sarcastic prinţul, că dacă aş fi vrut să te înşel, într-adevăr, calculam aşa cum presupui dumneata. Eşti foarte... ingenioasă, dar toate acestea se cuvin a fi dovedite mai întîi, înainte de a arunca în obrazul cuiva asemenea insulte.

— Vreţi dovezi ? Dar întreaga dumneavoastră comportare anterioară,

încercările de a-l îndepărta de mine nu sînt oare tot atîtea dovezi ? Părintele care îşi învaţă fiul să neglijeze şi să batjocorească astfel de obligaţii, scontînd tot felul de avantagii mondene şi bani, îşi perverteşte copilul. Ce tot vorbeaţi mai adineauri de scară şi de mizera mea locuinţă ? Cine altul dacă nu tot dumneavoastră aţi refuzat să-i mai daţi bani de cheltuială, pentru a ne sili astfel să ne despărţim, constrînşi de lipsuri şi de foame ? Mulţumită dumneavoastră ne aflăm în această locuinţă, la care se ajunge pe scara pe care aţi urcat; aşadar, de ce-i atribuiţi acum tot lui o vină inexistentă, om făţarnic ce sînteţi? Şi

221

de unde vor fi venit, cum de v-a năpădit dintr-o dată, atunci;, în acea seară, o asemenea înflăcărare şi nişte convingeri atît de nepotrivite firii dumneavoastră ? Ce v-a făcut să aveţi-atîta nevoie de mine ? în răstimpul acestor patru zile am măsurat mereu, în lung şi în lat camera pe care o vedeţi; am chibzuit totul, am cîntărit fiecare cuvînt al dumneavoastră, m-am gîndit la expresia feţei cu care aţi venit în seara aceea şi m-am convins că toate acestea n-au fost decît prefăcătorie,, farsă, o comedie jignitoare, josnică şi nedemnă... Căci vă cunosc doar mai de mult, cum să nu vă cunosc! De fiecare dată cînd Alioşa se întorcea de la dumneavoastră îi ghiceam pe chip tot ceea ce i-aţi vorbit, aţi căutat să-i strecuraţi în suflet ; am studiat cu atenţie toate semnele înrîuririi pe care aţi avut-o asupra lui! Nu, nu mă mai puteţi înşela! Poate că mai aveţi şi alte calcule, pe care nu le-aţi pus încă în aplicare — nimic .nu este exclus; poate că nici nu v-am spus încă lucrul principal, dar astea nu mai au acum nici o importanţă ! Important este că tot timpul acesta dumneavoastră aţi urmărit să rnă înşelaţi, iată adevărul! Şi acest adevăr trebuia să vi se spună în faţă !

— Atîta tot ? Astea sînt toate dovezile dumitale ? Dar gîndeşte-te, femeie apucată, că prin această prefăcătorie[1] (cum numeşti dumneata propunerea mea de marţi) eu mă angajam prea tare. Un asemenea demers, dacă ar fi fost vorba de un calcul oarecare, ar fi însemnat o prea mare imprudenţă din partea mea.

— V-aţi fi angajat prea mult ? Cum şi prin ce v-aţi legat dumneavoastră ? Ce v-ar fi împiedicat, adică, să mă înşelaţi ? Ce contează pentru dumneavoastră obijduirea unei fete! Mai ales cînd este o biată fugară, repudiată de părintele ei;, lipsită de orice apărare, *care şi-a pătat cinstea,* adică o *imorală l* Merită oare să mai ţii cont de dînsa, cînd o asemenea farsă poate aduce un profit oarecare, fie el cît de mic ?

— Dar în ce situaţie te pui, pe dumneata însăţi, Natalia Nikolaevna, gîndeşte-te numai! Văd că susţii cu tot dinadinsul cum că ţi-aş fi adus o ofensă. Dar ofensa e atît de gravă, atît de umilitoare, încît nici nu concep cum de a fost posibil să ţi-o imaginezi măcar şi, cu atît mai mult, să stărui atît asupra ei. Trebuie să fii prea obişnuită cu fel de fel de situaţii echivoce, pentru a putea

admite cu atîta uşurinţă acest lucru, iartă-mă că trebuie să ţi-o spun. Mă simt

222

însă îndreptăţit să-ţi fac atare reproşuri, pentru că dumneata îl înverşunezi pe propriul meu fiu împotriva mea ; şi chiar *dacă el nu s-a ridicat încă împotrivă-mi, în apărarea dumitale, inima lui mi-e ostilă...

— Nu, tată, nu ! strigă Alioşa. Nu m-am ridicat împotriva ta, pentru că nu te cred în stare să ofensezi şi nici ;nu-mi pot închipui că s-ar putea aduce cuiva asemenea ofense.

— Ai auzit ? ! strigă prinţul.

— Nataşa, numai eu sînt vinovat de toate, nu-l învinui pe el. E păcat, e îngrozitor !

— Auzi, Vanea ? Acum şi el e împotriva mea ! strigă Nataşa.

— Destul, zise prinţul, trebuie să punem capăt acestei .scene penibile. Stupidul şi furibundul dumitale acces de gelozie, prelungit dincolo de orice limite, îţi dezvăluie caracterul într-o lumină cu totul nouă pentru mine. Sînt, în sfîrşit, sprevenit. Ne-am pripit, într-adevăr, ne-am pripit. Dumneata tnici nu-ţi dai seama cum m-ai jignit; pentru dumneata, asta nu-i mare lucru. Ne-am pripit... ne-am pripit... fireşte, cuîn-tul dat trebuie să fie sfînt, dar... sînt tată şi trebuie să veghez la fericirea fiului meu...

— Va să zică, vă retrageţi cuvîntul ? strigă Nataşa indignată. N-aţi aşteptat decît un prilej ! Bine, dar ţin să ştiţi că, încă înainte de asta, acum două zile, stînd uitată aici, mă hotărîsem eu însămi să-l eliberez pe fiul dumneavoastră de orice obligaţie, iar acum v-o confirm tuturor celor de faţă. Eu sînt aceea care renunţ!

— Cu alte cuvinte, dumneata încerci, poate, să reînvii în «1 toată frămîntarea de mai înainte, sentimentul datoriei, toate „mustrările de conştiinţă pentru obligaţiile asumate" (după cum te-ai exprimat singură mai adineauri), pentru ca astfel să ţi-l apropii la fel ca mai înainte. E o concluzie care se impune chiar după propria dumitale teorie ; de aceea îţi şi vorbesc astfel; dar, în sfîrşit, ajunge ; timpul va hotărî totul. Am să aştept un moment mai calm ca să mă explic cu dumneata. Sper că nu ne vom întrerupe definitiv relaţiile. De asemenea, trag nădejde că vei învăţa să mă apreciezi mai bine. Astăzi voiam tocmai să-ţi destăinui proiectul meu în legătură cu părinţii dumitale, din care ai fi văzut... dar ajunge! Ivan Petrovici! adăugă el, apropiindu-se de mine,

223

acum, mai mult decît oricînd, mi-e de mare preţ a te cunoaşte îndeaproape, ca să nu-ţi mai spun şi cît de veche e dorinţa aceasta a mea. Sper că mă vei înţelege... Zilele acestea am să te vizitez; îmi permiţi ?

Eu m-am înclinat. Mi se părea şi mie că acum nu mai puteam evita intenţia

lui de a ne cunoaşte. Prinţul îmi strînse mîna, o salută fără cuvinte pe Nataşa, apoi ieşi cu aerul demnităţii jignite.

CAPITOLUL IV

Cîteva momente nimeni n-a scos o vorbă. Pe Nataşa o frămîntau gîndurile, apăsătoare şi triste, şi sta frîntă de durere, întreaga ei energie o părăsise dintr-o dată. Cu privirea pierdută, părea cu totul absentă. Ţinea încă între degetele ei mîna lui Alioşa ; acesta îşi plîngea încet durerea, uitîndu-se la ea din cînd în cînd cu teamă şi curiozitate.

în sfîrşit, începu s-o consoleze cu sfială, căutînd s-o liniştească. O implora să nu se supere, se învinuia pe sine, dar ghiceai că ţine foarte mult să-l disculpe pe taică-său şi că asta îi preocupa cu deosebire. în cîteva rînduri aduse vorba despre asta, dar nu se încumetă să se exprime clar, de teamă să nu redeştepte mînia Nataşei. îi jura dragoste eternă, nestrămutată şi se străduia cu înflăcărare să-şi justifice ataşamentul faţă de Katia; repeta fără încetare că o iubeşte pe Katia numai ca pe o soră, ca pe o soră dragă şi bună, pe care însă n-ar putea-o părăsi de tot, că aşa ceva ar fi şi brutal, şi crud din partea sa şi repeta mereu că din clipa în care Nataşa o va cunoaşte pe Katia, ele se vor împrieteni pentru totdeauna şi vor rămîne nedespărţite, şi astfel vor dispărea cu desăvîrşire toate neînţelegerile. Această idee îl încînta cu deosebire. Bietul băiat nu minţea de loc. Temerile Nataşei erau străine înţelegerii lui, după cum în general nu pricepuse bine cam ce-i spusese ea mai înainte lui taică-său. înţelesese doar atît : că ei se certaseră şi aceasta îl apăsa ca o piatră pe inimă. V

— Tu mă învinuieşti pentru tatăl tău ? îl întrebă Nataşa.

— Cum aş putea să te învinuiesc pe tine, răspunse cu mîhnire în glas Alioşa, cînd eu însumi sînt vinovat de toate ? Eu sînt cel ce te-a împins la o asemenea mînie, iar tu în supărare l-ai învinuit şi pe el, pentru că voiai să mă dezvinovăţeşti pe mine : tu-mi dai totdeauna dreptate, deşi nu merit aceasta. Trebuia căutat vinovatul şi — poftim! te-ai gîndit la el. Cu toate că, într-adevăr, într-adevăr el nu e vinovat ! exclamă Alioşa, reînsufleţindu-se. Parcă pentru asta a venit el aici ? ! Asta oare aştepta el ? !

Văzînd însă că Nataşa îl priveşte cu tristeţe şi mustrare în ochi, îşi pierdu dintr-o dată curajul.

— Bine, bine, nu mai insist, la ce să mai insist ? iartă-mă, rosti el. Numai eu sînt vinovat de toate!

— Da, Alioşa, rosti Nataşa cu o sfîrşeală în glas. El a trecut acuma printre noi şi ne-a distrus întreaga linişte, pentru tot restul vieţii noastre. Tu ai crezut întotdeauna în mine mai mult decît în toţi; dar de azi înainte el ţi-a strecurat în inimă o anumită bănuială în ceea ce mă priveşte, o anumită neîncredere, ai ajuns să mă învinuieşti şi asta înseamnă că tatăl tău mi-a răpit jumătate din inima ta.

O *umbră* a trecut printre noi.

— Nu vorbi aşa, Nataşa. De ce spui: *„o umbră".* Expresia aceasta îl indispuse pe Alioşa.

— El te-a atras, simulînd bunătatea, o falsă mărinimie, continuă Nataşa, şi, de acum încolo, te va monta din ce în ce mai mult împotriva mea.

— îţi jur că nu ! o asigură Alioşa cu şi mai mare ardoare. Era supărat, desigur, tata, cînd a spus acel „ne-am pripit", dar te vei convinge şi singură, chiar mîine sau zilele acestea, că-şi va reveni; iar dacă el s-a supărat pînă într-atîta încît să se opună căsătoriei noastre, îşi jur că n-am să-l ascult. Poate că voi avea puterea s-o fac. Şi ştii cine ne va ajuta ? exclamă Alioşa entuziasmat de propria sa idee, Katia ne va ajuta ! Ai să vezi ce fiinţă minunată e ea ! Ai să vezi tu că ea nu vrea să-ţi fie rivală şi să ne despartă ! O, cît de nedreaptă ai fost mai adineauri, cînd spuneai că eu sînt dintre cei care pot să-şi piardă dragostea chiar a doua zi după nuntă! O, cît m-au durut aceste cuvinte ! Nu, să ştii că nu sînt cum ai crezut, iar dacă o vizitam adeseori pe Katia...

— Ajunge, Alioşa, te rog, poţi s-o vizitezi cît doreşti şi cînd doreşti. Nu despre asta a fost vorba adineauri, n-ai în-

ţeles bine. Fii fericit cu cine-ţi place. Doar nu pot pretinde inimii tale mai mult decît îmi poate da.

Intră Mavra.

— Ce fac, vă servesc ceaiul, ori ba ? Auzi, de două ore clocoteşte samovarul! Ceasul e unsprezece.

Vorbise pe un ton pornit şi grosolan, ceea ce lăsa să se priceapă cît de colo ce supărată-i, bineînţeles, mai întîi şi-n-tîi pe Nataşa. In ultimele zile, începînd adică de marţi, Mavra plutise de bucurie într-al nouălea cer că domnişoara ei (pe care o iubea foarte mult) se mărită şi trăncănise despre asta peste tot, printre locatarii imobilului, prin cartier, şi la prăvălie, î şoptiseşi portarului. Mavra se lăudase şi povestise triumfătoare în stînga şi-n dreapta că prinţul este un om cu vază, că e şi general, şi grozav de bogat, că venise el însuşi .să ceară consimţămîntul domnişoarei ei şi că dînsa, Mavra, auzise totul cu urechile ei... pentru ca acum praful să se aleagă de toate. Prinţul plecase supărat, ceaiul nu fusese servit şi, se înţelege de la sine, că numai domnişoara era vinovată. Doar o auzise Mavra cum îi vorbise ea prinţului, fără pic de respect.

— Bine... Serveşte-l! răspunse Nataşa.

— Dar cu gustarea, ce fac, s-o servesc ori nu ?

— Serveşte şi gustarea, răspunse Nataşa încurcată.

— Bine că ne-arn pregătit şi ne-am tot pregătit! bombăni Mavra, de ieri nici nu-mi mai simt picioarele. Am alergat după vin tocmai la Nevski, cînd colo... Şi ieşi furioasă trîntind uşa.

Nataşa roşi, jenată, şi-mi căută privirea. între timp s-a servit ceaiul, iar o dată cu el gustarea : vînat, peşte şi două sticle cu vin excelent, de la Eliseev[23] „Şi la ce toate aceste pregătiri?" mă gîndeam.

— Vezi, Vanea, aşa sînt eu, spusa Nataşa apropiindu-se de masă, jenată chiar şi faţă de mine. Presimţisem doar că toate se vor petrece aşa cum s-au petrecut, dar îmi ziceam că ar fi posibil şi altfel. Că Alioşa o să vină, că o să caute să ne împăcăm, că ne vom împăca şi că toate bănuielile mele se vor dovedi neîntemeiate, că-mi voi schimba părerea şi... pentru orice eventualitate, vezi, de aceea am pregătit această gustare. Ce vrei, crezusem că o să stămnai mult de vorbă, că vom mai întîrzia şi noi...

226

Sărmana Nataşa ! Cît de tare se îmbujorase spunîndu-mî toate acestea! Alioşa se entuziasma.

— Ei vezi, Nataşa! strigă el, n-ai crezut nici tu că se va întîmpla aşa ; acum două ore nu dădeai crezare bănuielilor tale ! Nu, acestea toate trebuie îndreptate; eu sînt singurul vinovat, cauza tuturor relelor, dar voi îndrepta totul, totul. Permite-mi numai, Nataşa, să merg chiar acum la tata ! Trebuie să-l văd. El se consideră jignit; trebuie consolat. îi voi spune eu totul, totul, ca de la mine, numai ca din partea mea ; n-o să fii amestecată aici cu nimic. Şi am să aranjez aşa cum trebuie... Nu te supăra pe mine că stărui atît de mult să merg la el şi că vreau să te las. E cu totul altceva la mijloc : mi-e milă de dînsul; o să vină o clipă cînd se va disculpa în faţa ta; ai să vezi... Mîine dis-de-dimineaţă voi fi iar la tine şi voi rămîne toată ziua aici; la Katia n-am să mă duc.

Nataşa nu-l opri, ba îl sfătui chiar să meargă. îi era grozav de teamă ca nu cumva Alioşa să stea de acum încolo la dînsa *în silă, zile* întregi, plictisindu-se astfel de ea. îl rugă doar ca să nu vorbească nimic în numele ei şi căută să-i zîmbească mai cu voioşie la despărţire. Alioşa se pregătise să plece, cînd deodată se apropie de ea, îi luă amîndouă mîinile într-ale lui şi se aşeză lîngă dînsa. O privea cu negrăită duioşie.

— Nataşa, draga mea, îngerul meu, nu te supăra pe mine şi să nu ne certăm niciodată. Făgăduieşte-mi că întotdeauna vei crede tot ce-ţi spun, iar eu te voi crede pe tine. Uite, îngerul meu, ce-ţi voi istorisi acum : o dată am fost noi doi certaţi, nu-mi mai amintesc de ce; vinovat eram eu. N-am mai vorbit unul cu altul. N-am vrut să cer eu cel dintîi iertare, deşi mi-era sufletul cătrănit. Umblam prin oraş, hoinăream peste tot, mă duceam pe la prieteni, dar mi-era atît de greu, ah ! atît de greu... Şi atunci mi-a venit un gînd îngrozitor : ce s-ar fi

întîmplat, dacă tu, de pildă, te-ai fi îmbolnăvit din cine ştie ce motiv şi ai fi murit ? O, cînd mi-am închipuit una ca asta, m-a cuprins deodată o disperare atît de adîncă, de parcă te-aş fi pierdut în realitate şi pentru vecie. Gîndurile mi se învălmăşeau, tot mai apăsătoare şi mai întunecate. Şi atunci, încetul cu încetul, am început să-mi imaginez că venisem la mormîntul tău, că m-am prăbuşit peste el în neştire, că l-am îmbrăţişat şi am încremenit acolo,

15*

22?

doborît de durere. îmi imaginam cum aş fi sărutat acel mormînt, cum te-aş fi strigat din adîncurile lui să apari măcar pentru o clipă, cum i-aş fi cerşit lui Dumnezeu o minune, ca să te învie cel puţin pentru o clipă în faţa ochilor mei. Mă vedeam aruncîndu-mă să te îmbrăţişez, strîngîndu-te la piept, o ! cum te-aş fi sărutat şi aş fi vrut, mi se pare, să mor acolo de fericire; eram înnebunit că am putut încă o dată să te îmbrăţişez la fel ca mai înainte fie şi pentru o singură clipă. Iar în timp ce-mi năvăleau în minte toate aceste gînduri, m-am pomenit deodată zicîndu-mi: te-aş cere lui Dumnezeu pentru o clipă, cînd tu de fapt ai fost lîngă mine şase luni în sir, şase luni în care de atîtea ori ne certaserăm şi atîtea zile nu vorbisem unul cu altul! Au fost zile întregi cînd stătuserăm îmbufnaţi şi în care dădusem cu piciorul fericirii, iar acum, în închipuirea mea, vream să te strig sa reapari din mormînt pentru o singură clipă, în schimbul căreia aş fi fost gata să-mi dau şi viaţa!... De îndată ce am cugetat la toate acestea, nemaiputînd suporta, am alergat repede la tine, am venit aici; tu mă aşteptai şi cînd ne-am îmbrăţişat, după cearta aceea, îmi amintesc bine că te-am strîns atît de tare la pieptul meu, ca şi cînd într-adevăr eram pe cale să te pierd. Să nu ne mai certăm, Nataşa, niciodată! Sufăr atît de mult... Şi cum poţi, Doamne! cum poţi tu să te gîndeşti că eu aş fi în stare să te las!

Nataşa plîngea. S-au îmbrăţişat afectuos şi Alioşa i-a jurat iarăşi că nu o va părăsi niciodată. După aceea alergă la taică-său. Era ferm convins că va aranja şi va împăca lucrurile cum e mai bine.

— S-a terminat! Totul e pierdut! murmură Nataşa, strîngîndu-mi spasmodic mîna. El mă iubeşte şi poate că nu mă va uita niciodată; dar o iubeşte şi pe Katia şi după un timp oarecare pe ea o va iubi mai mult decît pe mine. Iar vipera asta, prinţul, nu doarme, şi atunci...

— Nataşa! Şi eu cred că prinţul nu procedează tocmai corect, dar...

— Cum! Te mai îndoieşti de ceva din toate cîte i le-am spus ? Aşa mi s-a părut după chipul tău schimbat. Dar aşteaptă puţin şi o să-ţi dai singur seama dacă am avut sau nu dreptate! Şi încă am vorbit numai în general, dar Dumnezeu ştie cîte nu mai are de gînd! E un om groaznic! Cît

m-am zbuciumat, în aceste patru zile, umblînd prin cameră, şi toate mi s-au limpezit în minte. Lui nu-i trebuie decît un mijloc prin care să-l elibereze pe Alioşa, să-i uşureze inima de o tristeţe ce l-ar împiedica să trăiască şi de obligaţiile dragostei lui faţă de mine. A născocit această căsătorie şi ca sa se insinueze între noi cu influenţa lui nefastă, şi ca să-l farmece pe Alioşa cu mărinimia şi nobleţea sufletească de care e în stare. Acesta-i, Vanea, adevărul adevărat! Alioşa oferă din acest punct de vedere un caracter potrivit. Alioşa s-ar fi liniştit în privinţa mea. îngrijorarea pentru mine i-ar fi trecut. S-ar fi gîndit, probabil: acum, Nataşa mi-e soţie, e a mea pe veci şi, fără să vrea, şi-ar fi îndreptat mai mult atenţia către Katia. Prinţul a studiat-o, desigur, foarte bine pe această Katia — a mirosit că ea-i poate fi o pereche nimerită şi că-l poate atrage mai mult decît mine. Ah, Vanea! Toată speranţa de acum încolo mi-o îndrept către tine; din anumite motive, prinţul vrea să-ţi devină prieten. Nu-l respinge şi caută, dragul meu, pentru Dumnezeu, să nimereşti cît mai curînd la contesă. Fă cunoştinţa acestei Katia şi spune-mi ce este ea în fond ? Am nevoie să pătrund acolo cu ochiul tău. Nimeni nu mă poate înţelege ca tine, iar tu ştii de ce am eu nevoie. Caută să afli, de asemenea, în ce măsură s-au împrietenit, ce este între ei, despre ce vorbesc, ce-şi spun ! Dar mai ales, da, mai ales, caută s-o cunoşti mai bine pe Katia... Dovedeşte-mi iarăşi, şi de astă dată, dragul meu, scumpul meu Vanea, întreaga ta prietenie! Căci de acum înainte tu eşti singura mea nădejde !...

Cînd m-am înapoiat acasă era aproape unu noaptea. Nelli mi-a deschis uşa cu faţa somnoroasă. A zîmbit şi m-a privit cu ochi luminoşi. Era tare necăjită, sărmana, că o furase somnul. Ar fi vrut să mă aştepte. Mi-a spus că trecuse cineva care întrebase de mine, că stătuse cu ea de vorbă şi-mi lăsase un bileţel. Bileţelul era de la Masloboev. Mă ruga să trec pe la el a doua zi, între orele douăsprezece şi unu. Aş fi vrut s-o mai întreb despre multe, dar am amînat pentru a doua zi, stăruind ca ea să se ducă neapărat la culcare; sărmana şi aşa obosise destul aşteptîndu-mă, căci adormise numai cu o jumătate de oră înaintea sosirii mele.

229

CAPITOLUL V

Dimineaţa, Nelli mi-a povestit mai pe larg despre vizita din ajun şi astfel mi-a fost dat să aflu lucruri destul de ciudate. De altfel, ciudat era însuşi faptul că Masloboev s-a gîndit să se abată în acea seară pe la mine; doar ştia sigur că nu voi fi acasă, deoarece îl preveniseră chiar eu, cu ocazia ultimei noastre întîlniri, după cum îmi aduceam foarte bine aminte. Nelli mi-a spus că la început, de frică, nu voise să deschidă; bătuse de opt seara. El însă a rugat-o de dincolo de uşă, asigurînd-o că, dacă nu-mi va lăsa biletul chiar în acea seară, a doua zi, din nu

ştiu ce motive, va fi foarte rău pentru mine. Cînd fata i-a dat drumul, el a şi aşternut pe dată acel bilet, apoi s-a apropiat de ea şi s-a aşezat alături pe divan. „Eu m-am ridicat şi n-am vrut să stau de vorbă cu dînsul, îmi spuse Nelli, mi-era tare teamă; dar el a început să-mi vorbească de Bubnova, cît e de mî-nioasă, că nu mai îndrăzneşte acum să mă ia de aici şi apoi s-a pornit să te laude pe dumneata; zicea că sînteţi buni prieteni şi că te cunoaşte de cînd erai copil. Abia atunci i-am răspuns şi eu. Pe urmă a scos bomboane şi m-a rugat să iau şi eu ; n-am vrut; atunci a început să-mi spună că dînsu-i om bun, că ştie cîntece şi dansuri, a sărit şi s-a pus pe joc. Pe mine m-a pufnit rîsul. Apoi a zis că nu va mai sta decît puţin — «să-l aştept pe Vanea, poate că se întoarce» şi m-a rugat mult să nu-mi fie teamă şi să stau lîngă el. M-am aşezat; dar de vorbit, n-am vrut să-i vorbesc nimic. Atunci mi-a spus că o cunoştea pe mama şi pe bunicul meu şi... aci am început din nou să-i răspund. Iar el, pe urmă, a mai stat mult."

— Şi despre ce aţi vorbit ?

— Despre mama... despre Bubnova... despre bunicul... A stat cu mine cam vreo două ore.

Nelli parcă n-avea chef să-mi destăinuie ce anume vorbiseră. Nici eu n-am întrebat-o, sperînd să aflu totul de la Masloboev. Numai că în sinea mea mi se păru că Masloboev venise dinadins în lipsa mea ca s-o găsească pe Nelli singură. „Dar de ce i-o fi trebuind lui asta ?" mă întrebai.

Ea îmi arătă trei bomboane, pe care i le dăduse el. Erau caramele, în hîrtiuţe verzi şi roşii, foarte proaste şi probabil

cumpărate de la vreo dugheană cu zarzavaturi şi dulciuri. Arătîndu-mi-le, fata începu să rîdă.

— Şi de ce nu le-ai mîncat ? o întrebai.

— Nu vreau, îmi răspunse cu un aer grav, încruntîndu-şi sprîncenele. Nici nu le-am luat de la dînsul; le-a pus singur pe divan...

Aveam de făcut multe drumuri în ziua aceea, aşa că-mi luai rămas bun de la Nelli.

— Te plictiseşti singură ? o întrebai cînd eram gata să plec.

— Şi da, şi nu. Mă plictisesc cînd lipseşti prea mult. Şi mă privi cu atîta dragoste, rostind aceste cuvinte. Mă

privise toată dimineaţa cu aceeaşi duioşie şi păruse atît de vioaie, atît de gingaşă şi nu ştiu ce suavă pudoare şi sfiiciune îi învăluiau întreaga fiinţă, de parcă i-ar fi fost teamă să nu mă supere cu ceva, lipsindu-se astfel de ataşamentul meu... Dar desciframa totodată la ea şi grija de a nu-şi da prea mult în vileag simţămintele, ca şi cînd s-ar fi ruşinat de ele.

— Şi... prin ce anume nu te plictiseşti ? o întrebai zîm-bindu-i fără să vreau,

căci îmi devenise nepreţuită şi scumpă. Deoarece aşa am înţeles că... şi te plictiseşti, şi nu te plictiseşti.

— Ştiu şi eu prin ce... îmi răspunse cu un sur îs ghiduş şi n-am înţeles pentru care motiv se ruşina din nou. Vorbeam din pragul uşii deschise. Nelli stătea înaintea mea cu ochişorii în pămînt, ţinîndu-se cu o mînă de umărul meu, cu cealaltă ciupindu-mi mîneca hainei.

— Cum aşa, ceea ce te întreb eu e o... taină ?

— Nu... eu am... am început să citesc din cartea dumitale cînd lipseai, rosti ea cu jumătate de glas şi mă învălui din nou într-o privire caldă, adîncă, îmbujorîndu-se toată.

— Mi-ai citit cartea ? Ei, şi ţi-a plăcut ? Simţeam tulburarea unui autor pe care l-a elogiat cineva în faţă, însă Dumnezeu ştie ce n-aş fi dat în clipa aceea ca s-o sărut. Totuşi, cum să spun, nu se cădea s-o sărut. Nelli tăcu.

— De ce, de ce a murit el ? mă întrebă cu adîncă tristeţe, dar nu mai înainte de a-mi fi aruncat o privire fugară; apoi, torusc, îşi lăsă ochii în jos.

— Cine să moară ?

— Cum ! Păi, tînărul acela ofticos... din carte ?

— Deh !... Ce să-i faci, a trebuit să moară, Nelli.

231

— Ba nu trebuia de loc, răspunse ea aproape în şoaptă, oarecum brusc, aproape tăios, indignată, bosumflîndu-şi bu-zişoarele şi înţepenindu-şi privirea în podea, cu o şi mai încăpăţînată stăruinţă.

Mai trecu un minut.

— Dar ea... adică nu, ei... fetiţa şi bătrînelul, şopti din nou, ciupindu-mi şi mai avan mîneca, se înţelege că vor trăi la un loc ? N-au să fie săraci ?

— Nu, Nelli, fata va pleca departe; se va mărita cu un moşier, iar el va rămîne singur, răspunsei eu pradă unei compătimiri adînci, parcă regretînd într-adevăr că nu-i pot spune altceva mai liniştitor.

— Vai... aşa! Uf, cum eşti!... Nu, de aici încolo nici nu mai vreau să citesc !

Şi-mi împinse supărată mîna, se întoarse repede, se apropie de masă, iar acolo se opri cu faţa spre ungher şi încremeni cu ochii în pămînt. Tot sîngele îi năvălise în obraji, respira greu; părea să sufere groaznic.

— Ei, lasă, Nelli, te-ai supărat degeaba! Mă apropiai de ea. Toate acestea doar nu sînt adevărate, ceea ce se scrie e născocire; de ce să te superi dintr-atîta ! Ce fată sentimentală !

— Nu mă supăr, rosti ea sfioasă, ridicînd spre mine ochii luminoşi, plini de dragoste; apoi, dintr-o dată, îmi apucă mîna, îşi lipi faţa de pieptul meu şi, fără să-mi explic de ce, o podidi plînsul.

în clipa următoare, începu să rîdă: plîngea şi rîdea totodată, îmi venea şi

mie să rîd şi mi-era oarecum şi plăcut. Nelli însă nu voia pentru nimic în lume să-şi ridice capul, să se uite la mine, şi cînd am încercat să-i desprind faţa de umărul meu, ea se lipi şi mai strîns, şi mai tare, şi se porni pe un rîs din ce în ce mai puternic.

în sfîrşit, această scenă afectuoasă se termină. Ne-am luat rămas bun, căci mă grăbeam. Nelli, îmbujorată toată şi parcă ruşinată încă, dar cu ochişorii licărind ca două steluţe, ieşi în fugă după mine pînă la scară şi mă rugă să mă înapoiez cît mai curînd. I-am promis să mă întorc neapărat acasă la ora prînzului, iar dacă seva putea, chiar şi mai devreme.

Am pornit-o mai întîi spre bătrînii Ihmenev. I-am găsit pe amîndoi bolnavi. Anna Andreevna era cu totul sfîr-

232

sită. Pe Nikolai Sergheici însă l-am găsit în biroul său. Mă auzise intrînd, dar ştiam că, potrivit obiceiului, nu va veni să mă vadă mai devreme de un sfert de oră, lăsîndu-ne astfel să vorbim în voie. Mă feream s-o mîhnesc prea tare pe Anna Andreevna şi de aceea mai îndulceam pe ici pe colo, după cum se nimerea, relatarea întîmplărilor de aseară, însă de spus, i-am spus adevărul; spre surprinderea mea, chiar dacă a fost îndurerată, bătrînica primi oarecum fără mirare ştirea despre o eventuală ruptură.

— Crede-mă, nici nu m-am încumetat să-mi închipui că va fi altfel, spuse ea. Cînd am rămas atunci singură, după plecarea dumitale, m-am tot gîndit, şi am chibzuit şi mi-am zis în sinea mea că asta nu e cu putinţă. N-om fi meritat noi aşa ceva de la Dumnezeu, dar şi omul ăsta e tare hain; parcă te poţi aştepta la ceva bun de la el ? Auzi dumneata : să se lăcomească la zece mii de la noi, pe degeaba, şi doar ştie bine că pe degeaba, dar uite-l că se lăcomeşte totuşi... Ne ia ultima bucăţică de pîine; IhmenevicavajEiscoasă la mezat. Iar Nataşecika are dreptate şi este cuminte din partea ei că nu i-a crezut. Dar să vezi că nici nu ştii, continua dînsa, coborînd vocea, omul ăsta al meu nici nu vrea să audă de căsătorie. A început să mai scape cîte o vorbă; nu vreau, zice! La început, am crezut că-l face pe mofturosul... da de unde, e de-adevăratelea. Ce-o să se întîmple atunci cu ea, cu scumpa noastră ? Că are s-o blesteme atunci, fără doar şi poate. Dar dînsul, Alioşa, ce spune ?

Şi m-a tot descusut aşa oftînd şi tînguindu-se potrivit obiceiului său, la fiecare răspuns al meu. Mi-am dat seama îndeobşte că în ultima vreme se pierduse aproape de tot cu firea. O zguduia orice noutate. Cît despre chinurile din pricina soartei hărăzite Nataşei, acestea îi sfîşiau inima şi îi ruinau sănătatea.

La un moment dat, intră şi bătrînul, în halat şi papuci. Se plînse de febră ; îşi privi însă drăgăstos soţia şi o dădăci tot timpul, căutîndu-i privirea cu o sfială stranie. în ochii lui strălucea o dulce şi nesfîrşită duioşie. Boala ei îl speriase ;

simţea că dacă o pierde şi pe ea, va pierde totul în viaţă.

Am stat la dînşii cam vreo oră. Cînd m-am ridicat să plec, Nikolai Sergheici mă urmă în antreu şi aduse vorba despre Nelli. Bătrînul se gîndea în chip serios s-o ia la ei în casă, ca

233

pe-o fiică a lor. îmi ceru sfatul cum s-o înduplece şi pe Anna Andreevna să-şi dea consimţămîntul. Apoi, mînat de curiozitate, încercă să afle de la mine cit mai multe detalii despre Nelli şi dacă n-am mai aflat cumva ceva nou de la ea. I-am povestit totul în grabă şi relatarea mea l-a impresionat adînc. — Vom mai vorbi despre asta, spuse el hotărît, deocamdată să... de altfel, nu-i nevoie, trec eu pe la tine de îndată ce mă restabilesc puţin şi atunci vom vedea ce-i de făcut. La ora douăsprezece fix eram la Masloboev. Spre marea mea surprindere, primul om peste care am dat intrînd la el a fost prinţul. îşi punea tocmai paltonul în antreu, iar Masloboev îl ajuta foarte prevenitor, întinzîndu-i totodată şi bastonul. E adevărat că Masloboev îmi vorbise chiar din prima zi despre cunoştinţa sa cu prinţul şi totuşi întîlnirea aceasta mă surprinse extraordinar.

Văzîndu-mă, prinţul păru oarecum jenat. — A, dumneata ! exclamă înflăcărat din cale afară. Ca să vezi, ce întîlnire ! De altfel, am aflat chiar acum de la domnul Masloboev că vă cunoaşteţi. Sînt bucuros, foarte bucuros, tocmai doream să te văd şi sper, cît de curînd, să-ţi fac o vizită ; îmi permiţi ? Am însă o rugăminte, ajută-mă, lămureşte-mă : care-i situaţia noastră în momentul de faţă ? îţi închipui, probabil, că mă refer la întîmplările de aseară... Dumneata eşti considerat acolo prieten, doar ai urmărit cum au decurs lucrurile; cuvîntul dumitale contează... Ah, îmi pare grozav de rău că nu pot chiar acum, împreună cu dumneata... Dar mă aşteaptă treburile !... Peste cîteva zile, poate chiar mai curînd, voi avea plăcerea să trec să te văd. Şi

acum...

îmi strînse mîna cam prea tare, schimbă priviri cu Masloboev şi ieşi.

— Spune-mi, pentru Dumnezeu... începui intrînd în

cameră.

— Nu-ţi spun absolut nimic, mi-o luă înainte Masloboev, epucînd grăbit chipiul şi îndreptîndu-se spre antreu. Am şi eu treburi! Şi eu, frăţioare, sînt nevoit să fug, am întîrziat!...

— Dar nu mi-ai scris chiar tu că la ora douăsprezece...

— Şi ce-i dacă ţi-am scris ? Ieri ţi-am scris eu ţie, iar astăzi mi-au scris alţii mie, ba încă în aşa fel, că mau găsit toţi dracii... Ce să-i faci ? Treburile ! Sînt aşteptat. Scuză-mă, Vanea. Tot ce pot să-ţi ofer drept satisfacţie, este să mă sno-

peşti în bătaie pentru că te-am deranjat degeaba. Dacă vrei satisfacţie, trage-mi o bătaie zdravănă, dar, pentru Dumnezeu, fă-o mai repede, nu mă reţine, că am treburi, sînt aşteptat...

— Bine, dar de ce să te bat ? Dacă ai treburi, gră-beşte-te ! Oricui i se poate întîmpla ceva neprevăzut. Numai că...

— Gata, nici vorbă, despre *numai că* am să-ţi spun eu altădată, mi-o reteză el, repezindu-se în antreu şi punîndu-şi grăbit mantaua. (în urma lui începui şi eu să mă îmbrac.) Am ceva şi cu tine ; o chestiune foarte importantă, de aceea te-am şi chemat; e un lucru care te priveşte direct pe tine şi interesele tale. întrucît însă acum, pe moment, n-aş putea să-ţi spun, făgăduieşte-mi, te rog, dă-mi cuvîntul că ai să vii la mine diseară, la ora şapte precis, nici mai devreme, nici mai tîrziu. Am să fiu acasă.

— Cum! chiar astăzi ? făcui ezitînd, păi bine, frate, diseară aş avea...

— Du-te, drăguţule, acuşica, acolo unde aveai de gînd să mergi diseară, iar seara să vii la mine. Pentru că, Vanea, nici nu-ţi trece prin minte ce lucruri am să-ţi spun.

— Bine, bine ! Am să vin ; dar ce-ar putea să fie ? Mărturisesc, m-ai făcut tare curios.

între timp, am ajuns jos, în faţa casei, pe trotuar.

— Prin urmare, vii ? insistă el.

— Ţi-am spus că da, ce mai vrei ?

— Nu aşa, dă-mi cuvîntul tău de onoare !

— Măi, ce om ! Bine, uite, îţi dau şi cuvîntul...

— Frumos şi onorabil din partea ta. Acum, spune-mi încotro o iei.

— încoace, răspunsei arătînd la dreapta.

— Iar eu încolo, spuse Masloboev, arătîndu-mi la stînga. Adio, Vanea. Şi nu uita : ora şapte !

„Ciudat", reflectai, uitîndu-mă în urma lui.

în seara aceea voiam să fiu la Nataşa. Făgăduindu-i însă acum lui Masloboev să-l văd, mă gîndii să trec imediat pe la ea. Eram sigur că acolo o să dau de Alioşa. Şi într-adevăr, era la Nataşa. S-a bucurat mult cînd am intrat.

Era curtenitor şi foarte delicat cu Nataşa, iar venirea mea îl înveseli. La rîndul ei, Nataşa voia să pară şi ea veselă, dar înfăţişarea ei trăda îngrijorare. Era palidă, de o paloare bol-

năvicioasă; dormise prost noaptea. Şi totuşi cu Alioşa era deosebit de duioasă.

Alioşa, deşi vorbea mult, vrute şi nevrute, cu dorinţa evidentă s-o mai-înveselească şi să smulgă măcar un zîmbet de pe buzele ei strînse într-o cută

amară, avea totuşi grijă să evite a pomeni ceva de Katia ori de tatăl său. încercarea lui de reconciliere se dovedise probabil zadarnică.

— Ştii, Vanea, îl simt că-i tare nerăbdător să plece de la mine acum, îmi şopti grăbită Nataşa, cînd Alioşa ieşi la un moment dat din cameră pentru a-i spune ceva Mavrei; dar se teme. Nici eu nu îndrăznesc să-i spun să plece, pentru că te pomeneşti că tocmai de aceea o să se încăpăţîneze să nu mă lase singură ; dar mai mult mă îngrozeşte gîndul că dacă rămîne, o să se plictisească de moarte, şi asta o să-l îndepărteze de mine ! Sf ătuieşte-mă : ce să fac ?

— Doamne, în ce situaţie vă puneţi singuri! Ce bănuitori sînteţi şi cum vă mai. observaţi unul pe altul! N-ar fi mai simplu dacă v-aţi spune fără ocol gîndurile ? îmi vine a crede că tocmai din caviza acestei situaţii ar putea Alioşa să se plictisească.

— Şi ce mă povăţuieşti să fac ? mă întrebă ea speriată.

— Lasă că aranjez eu totul... şi mă furişai în bucătărie, pretextînd că vreau s-o rog pe Mavra să-mi spele un galoş plin de noroi.

— Fii cu băgare de seamă, Vanea ! îmi strigă ea din

urmă.

De cum am intrat la Mavra, Alioşa s-a repezit spre mine,

ca şi cum m-ar fi aşteptat.

— Ivan Petrovici, dragul meu, spune-mi: ce-i de făcut ? Sfătuieşte-mă ; aseară mi-am dat cuvîntul să fiu astăzi, chiar la ora asta, la Katia. Cum aş putea să nu mă ţin de cuvînt şi s-o neglijez ? ! O iubesc pe Nataşa, nici nu ştiu cum să-ţi spun, aş fi gata să mă arunc în foc pentru ea, dar gîndeşte-te şi dumneata, nici pe cei de acolo nu pot să-i neglijez cu totul.

— Nimic mai simplu, Alioşa! Ia-ţi rămas bun şi du-te...

— Dar cum s-o las pe ea, pe Nataşa ? O să fie mîhnită. Te rog, Ivan Petrovici, ajută-mă cumva...

— Socot că e mai bine să pleci. Doar ştii cît de mult te iubeşte ; altminteri, o să i se pară că te plictiseşti cu ea şi că rămîi aici împotriva vrerii dumitale. Ar fi mult mai bine

să procedaţi deschis. De altfel, aş putea să te ajut, să mergem dincolo.

— Dragă Ivan Petrovici, ce bun eşti ! Intrarăm ; peste cîteva clipe mă adresai lui:

— Ştii că l-am văzut adineauri pe tatăl dumitale ?

— Unde ? tresări el speriat.

— întîmplător... pe stradă. S-a oprit şi a stat cîteva minute de vorbă cu mine, a repetat stăruitor că ar vrea să ne cunoaştem mai bine. A întrebat şi de dumneata : dacă nu ştiu cumva unde te poate găsi. Voia să te vadă ca să-ţi

spună ceva.

— Ah, Alioşa, du-te la el, reluă firul Nataşa, care înţelesese unde vreau să ajung.

— Dar... dar unde aş putea să-l găsesc acum ? O fi acasă ?

— Ba nu, mi-a spus, mi se pare, că se duce la contesă.

— Atunci... ce să fac ? se bîlbîi naiv Alioşa, privind întristat către Nataşa.

— Cum, ce să faci, Alioşa ? răspunse ea. Nu cumva îi fi avînd într-adevăr de gînd să renunţi la aceste cunoştinţe, numai pentru ca să nu mă nelinişteşti pe mine ?... Ar fi o copilărie. în primul rînd, pentru că aşa ceva este inadmisibil; în al doilea rînd, pentru că ar fi pur şi simplu o purtare nedemnă faţă de Katia. Sînteţi doar prieteni; cum să rupi atît de grosolan asemenea legături ? Unde mai pui că mă şi jigneşti, dacă-ţi închipui că aş putea fi atît de geloasă. Du-te, pleacă numaidecît, te rog eu ! Şi tatăl tău are să fie liniştit.

— Nataşa, eşti un înger şi nu sînt vrednic de tine ! strigă Alioşa entuziasmat şi cuprins de căinţă. Vai, eşti atît de bună, iar eu... eu... ei bine, află, aşadar, că chiar adineauri l-am rugat acolo, la bucătărie, pe Ivan Petrovici să mă ajute să plec de la tine. Să ştii că toate acestea el le-a născocit. Dar să nu mi-o iei în nume de rău, Nataşa, îngerul meu ! Nu-s chiar atît de vinovat şi te iubesc de o mie de ori mai mult, decît orice pe lume ; de aceea, m-am şi gîndit să-i mărturisesc Katiei totul şi să-i arăt cinstit situaţia noastră, să-i spun tot ce s-a întîmplat aseară. Sînt sigur că ea va găsi o cale de salvare pentru noi, că doar ţine la noi din tot sufletul.

— Du-te, dar, îl îndemnă Nataşa zîmbind. Şi nu uita, dragul meu, tare aş vrea să fac şi eu cunoştinţă cu Katia. Cum s-ar putea oare ?

B37

Alioşa se înflăcăra la culme. Se şi apucă să facă fel de fel de planuri ca să aranjeze această întîlnire. îşi imagina că totul va decurge foarte uşor ; Katia, spera dînsul, va găsi negreşit o soluţie. îşi dezvoltă această idee cu multă convingere şi înflăcărare şi sfîrşi prin a promite că peste două ore, chiar în aceeaşi zi, va aduce răspunsul şi va rămîne apoi toată seara la Nataşa.

— Vii sigur ? îl întrebă Nataşa conducîndu-l.

— Se poate să te mai îndoieşti ? Adio, Nataşa, adio, iubita mea, dragostea mea de totdeauna ! Adio, Vanea ! Ah, Dumnezeule, din greşeală ţi-am spus Vanea ; ascultă, Ivan Petrovici, te iubesc atît de mult, de ce oare nu sîntem încă per *tu* ? Hai să ne spunem de azi înainte *tu.*

— Bine, să ne spunem *tu.*

— în sfîrşit! De o mie de ori mi-am dorit asta, dar nu ştiu cum... n-am îndrăznit să ţi-o spun dumitale. Poftim, şi acuma tot *dumneata* ţi-am spus. Şi cînd te gîndeşti, totuşi, că e aşa de greu să-i spui altuia *tu...* La Tolstoi mi se

pare că există undeva un astfel de moment foarte bine zugrăvit: doi inşi au luat hotărîrea şi şi-au dat cuvîntul să-şi spună tu, dar nereuşind nici unu], nici altul, caută amîndoi să evite frazele cu pronume personale. Ah, Nataşa ! Trebuie să recitim o dată Copilăria şi *adolescenţa*[2i]; e atît de frumos !

— Hai, du-te, du-te ! îl îndemnă Nataşa rîzînd, de bucurie nici nu mai ştii ce spui...

— Adio, peste două ore sînt înapoi! îi sărută mîna şi ieşi grăbit.

— Ai văzut, ai văzut, Vanea ? îngînă Nataşa izbucnind în plîns.

Am stat cu ea vreo două ore, încercînd s-o consolez, şi, în cele din urmă, am reuşit să-i readuc liniştea. Fireşte, Nataşa avea perfectă dreptate în toate temerile ei. Inima mi se strîngea de durere cînd mă gîndeam la situaţia în care se afla şi mi-era teamă pentru ea. Dar ce puteam face ?

Pe de altă parte, şi Alioşa mi se părea ciudat; el o iubea ca şi înainte, poate chiar mai mult, mai chinuitor, cu remuşcări şi cu recunoştinţă. Dar în acelaşi timp dragostea cea nouă îi cuprindea tot mai mult inima. Era greu de prevăzut cum aveau să se termine toate astea. La rîndul meu, eram tare curios s-o văd pe Katia. De aceea i-am promis încă o dată Nataşei că voi încerca s-o cunosc.

238

în cele din urmă, parcă s-a mai înveselit puţin. Am antrenat-o, între altele, înşirîndu-i peripeţiile cu Nelli, cu Maslo-boev, cu Bubnova, i-am vorbit despre întîlnirea avută în dimineaţa aceea, la Masloboev, cu prinţul şi despre cealaltă întîlnire, care-mi fusese fixată pentru diseară la ora şapte. Le ascultă cu mult interes. Despre bătrîni însă nu i-am spus prea multe, iar vizita lui Ihmenev am trecut-o deocamdată sub tăcere ; duelul plănuit de Nikolai Sergheici ar fi putut s-o sperie. Dar am văzut că şi ei i s-au părut ciudate, foarte ciudate relaţiile dintre prinţ şi Masloboev şi mai ales stărui-toarea dorinţă a celui dintîi de a mă cunoaşte mai îndeaproape, deşi toate acestea îşi puteau găsi o explicaţie în situaţia intervenită între ea şi Alioşa în momentul de faţă...

Am ajuns acasă pe la trei. Nelli mă întîmpină senină.

CAPITOLUL VI

Seara, la ora hotărîtă, eram la Masloboev, care mă primi cu efuziuni zgomotoase, cu braţele larg deschise. Bineînţeles, era cam afumat. Dar ceea ce m-a surprins au fost pregătirile care se făcuseră în aşteptarea vizitei mele. Pe o măsuţă rotundă, acoperită cu o ţesătură scumpă, aburea un samovar elegant. Cristalurile, argintăria şi porţelanurile serviciului de ceai străluceau de-ţi luau ochii. Pe o altă masă, acoperită cu o faţă de masă tot atît de scumpă, erau o mulţime de farfurii şi platouri cu bomboane de cea mai bună calitate, cu dulceţuri de Kiev bine sau mai puţin legate, cu marmelăzi,, pistil, jeleuri, dulceţuri franţuzeşti, portocale, mere, nuci şi alune de trei sau patru feluri — într-un

cuvînt, o întreagă prăvălie de fructe. Pe o a treia roasă, acoperită cu o faţă albă ca zăpada, erau rînduite tot felul de gustări: icre, brînzeturi, pateu, salamuri, jambon afumat, pescărie şi o baterie întreagă de garafe dintr-un cristal excelent, cu rachiuri de toate felurile şi de cele mai încîntătoare culori — verzi, rubinii, roşietice, cu sclipiri aurii. în sfîrşit, mai la o parte, pe o mescioară acoperită şi ea cu o faţă de masă albă tronau două frapiere cu şampanie. în faţa divanului se mai afla o masă pe care străluceau trei sticle : Sauterne, Lafitte şi Cognac —

239

tot licori de preţ, de la Eliseev. îmbrăcată simplu, dar cu mult gust, la măsuţa de ceai şedea Alexandra Semionovna. Se cunoştea dintr-o dată că îşi dă seama cît de bine o prinde toaleta şi e mîndră de asta ; la intrarea mea, ea se ridică să mă întîmpine oarecum ceremonios. Chipul fraged îi radia de plăcere şi citeai pe el multă voie bună. Masloboev, cu picioarele vîrîte în nişte papuci chinezeşti de toată frumuseţea, gătit cu un halat de zile mari, şi cu o cămaşă ultraelegantă dedesubt, şedea într-un fotoliu. De cămaşă erau agăţate la întîmplare o puzderie de butoni şi de năsturei la modă. Părul îl avea pieptănat cu grijă, pomădat şi cu cărare într-o parte, după ultima modă.

Am rămas ţintuit locului în mijlocul camerei şi priveam cu gura căscată, cînd la Masloboev, cînd la Alexandra Semionovna, pe care o vedeam că nu mai putea de mulţumire.

— Păi bine, Masloboev, ce-i asta ? Ai cumva vreo recepţie, frate ? mă arătai eu îngrijorat.

— Da de unde... Nu te aşteptăm decît pe tine, îmi răspunse el grav.

— Dar ce înseamnă toate acestea (arătai spre masa cu gustări), ar putea să se sature un regiment întreg.

— Să se şi îmbete, nu numai să se sature. Ai uitat esenţialul ; să se şi îmbete ! întregi Masloboev.

— Vrei să spui că toate pregătirile astea sînt, adică... numai pentru mine ?

— Nu, şi pentru Alexandra Semionovna. Dumneaei a pus totul la cale.

— Ei, asta-i! ştiam eu că are să spună aşa ceva... strigă Alexandra Semionovna roşind pînă-n vîrful urechilor, dar fără să i se şteargă mulţumirea întipărită pe faţă. Vrei şi tu să primeşti cum se cuvine un oaspete şi, poftim, te mai scoate şi vinovată !

— Dis-de-dimineaţă, închipuie-ţi şi tu, mă lămuri el, dis-dc-dimineaţă, de cum i-a fost dat să afle că vii diseară, a şi început să se vînzolească; se zbătea ca-n chinurile facerii...

— Iar minţi! Şi mai întîi că nu de dimineaţă, ci de aseară. De aseară, de cînd ai venit şi mi-ai spus că dumnealui va fi oaspetele nostru pentru toată seara asta...

— Ţi s-a părut.

— Ba nu mi s-a părut de loc, ci chiar aşa a fost. Eu nu mint niciodată. Adică de ce n-am primi şi noi un oaspete cum

se cuvine ? Stăm aici singuri-singurei, nimeni nu ne calcă pragul, cu toate că. avem de toate. Cel puţin să vadă oamenii care ţin la noi că ştim şi noi să trăim ca lumea.

— Şi mai ales să afle ce straşnică gospodină eşti dumneata, o-nţepă Masloboev. Dai* ia spune-mi, te rog, prietene, de ce a trebuit să sufăr eu în toată chestia asta ? M-a îmbrăcat în olandă, mi-a agăţat la cămaşă butoni, a fost musai să-mi iau papucii, să-mi pun halatul ăsta chinezesc, apoi ea cu mînuţa ei mi-a ticluit cărarea şi mi-a dat pe păr cu briantină Bergamot; a vrut să mă şi parfumeze cu Creme-brulee ; hei, la aia n-am mai rezistat şi m-am răzvrătit făcînd uz de autoritatea mea de soţ...

— Ba nu-i de loc Bergamot, uite-aşa ! uite-aşa ! ci e cea mai bună briantină franţuzească, dintr-un borcănaş de faianţă cu floricele ! spuse, îmbujorîndu-se toată, Alexandra Semionovna. Judecă şl dumneata, Ivan Petrovici, nici tu teatru, nici tu dans, nicăieri nu mă lasă, atîta doar că-mi dăruieşte mereu alte rochii, la ce mi-or fi folosind atîtea rochii ? Mă îmbrac şi umblu singurică prin casă. Mai deunăzi l-am convins şi eram aproape gata să plecăm la teatru ; dar într-o clipă, cît am zăbovit să-mi prind o broşa, el s-a şi strecurat la bufet; a dat pe gît un păhărel, încă unul, şi s-a afumat. Şi n-am mai plecat la teatru. Nimeni, nimeni, dar absolut nimeni nu ne intră în casă ; numai dimineaţa se perindă pe la dînsul fel de fel de oameni, dar cînd apar şi eu, mă alungă, să nu fiu de faţă. Şi cînd te gîndeşti că doar avem şi samovare, şi servicii, şi ceşti frumoase — ce vrei şi ce pofteşti, toate primite în dar. Ni se aduc şi de-ale mîncării, noi numai atîta trebuie să cumpărăm : ceva vin, niscai dulciuri, cît priveşte gustările astea — pateu, şuncă, bomboane le-am cumpărat pentru dumneata... Barem de-ar veni cineva să ne vadă cum trăim ! Un an întreg am tot aşteptat; poate că se-ndură să vină şi pe la noi un musafir mai de seamă, ca să-i arătăm ce avem, să-l ospătăm ; şi dacă el are să fie mulţumit, o să ne facă nouă plăcere ; parcă merita el, prostul, să-i dau cu briantină pe păr ? De-ar fi după el, zău că ar umbla murdar toată ziua. Vezi halatul ăsta ? E cadou ; crezi că merită aşa ceva ? Nu aşteaptă decît să se îmbete. Uite, ai să vezi că-ţi oferă votcă înainte de ceai.

— Că bine zici! Ia, să luăm, Vanea, cîte un păhărel din acesta auriu, apoi din cel argintiu şi după aceea, cu sufletul înviorat, am putea trece lesne şi la alte întăritoare.

— Aha, ştiam eu că aşa ai să faci!

— Nu te necăji, Saşenka, pe noi; vom bea şi ceai cu coniac în sănătatea dumitale.

— Da, ca să vezi! strigă ea împreunîndu-şi mîinile. E un ceai grozav, costă şase ruble. Acum cîteva zile ni l-a dat un negustor, şi uită-te dumneata la el, că vrea să-l bea cu coniac. Nu-l asculta, Ivan Petrovici, îţi torn eu îndată... Ai să vezi, ai să vezi ce fel de ceai!

Şi începu să se foiască în jurul samovarului.

Era limpede că oamenii intenţionau să mă reţină pentru toată seara. De un an întreg, Alexandra Semionovna aştepta musafiri şi acum se pregătise să-şi răcorească odată sufletul, ospătîndu-mă pe mine. Deşi toate astea îmi cam încurcau socotelile.

— Ascultă, Masîoboev, spusei aşezîndu-mă, doar n-am venit la tine ca oaspete ; ci după treburi, frate ; tu însuţi mă invitaseşi să-mi comunici ceva...

— Bineînţeles, vine şi rîndul treburilor, dar putem să mai stăm puţin şi la taifas, aşa, prieteneşte.

— Nu, dragă prietene, nu conta pe mine. La opt şi jumătate trebuie să plec. Am obligaţii; mi-am dat cuvîntul...

— A, nici nu vreau să ştiu nimic... Cum aşa, te-ai gîndit în ce situaţie mă pui pe mine ? Dar la Alexandra Semionovna te-ai gîndit ? Uită-te numai la ea : a rămas stană de piatră. Cum îţi închipui, degeaba mi-a dat cu briantină ? Notează bine : cu briantină Bergamot! Aşa că... ia seama.

— îţi arde de glumă, Masîoboev. îi promit Alexandrei Semionovna solemn, mă jur dacă vrei, că săptămîna viitoare, hai să zicem pe vineri, vin să iau masa cu voi; acum însă, frăţioare, mi-am dat cuvîntul, sau, mai bine zis, trebuie să mă duc neapărat într-un loc. Aşa că mai bine explică-mi, ce-ai vrut să-mi spui!

— Vai, numai pînă la opt şi jumătate ! îngînă Alexandra Semionovna cu voce sfioasă şi tînguită, de-abia stăpînindu-şi lacrimile şi întinzîndu-mi o ceaşcă de ceai minunat.

— N-ai nici o grijă, Saşenka, toate astea-s prostii, interveni Masîoboev. Ai să vezi tu că rămîne ; aiurează eî. Spune-mi mai bine, Vanea, ce tot alergi atîta ? Unde-mi

242

tot umbli ? Aş putea să ştiu şi eu ? Te văd că pleci, că dispari zilnic... umbli nu se ştie pe unde ; nu lucrezi...

— Ce nevoie ai avea să ştii ? Totuşi, poate că am să-ţi spun odată, mai tîrziu. Viei să mă lămureşti însă de ce ai venit ieri la mine, cînd doar îţi spusesem, ţii minte, că n-am să fiu acasă ?

— Pe urmă mi-am adus aminte şi eu, vezi... ieri însă uitasem. Vream să discut cu tine o chestiune, dar mai ales s-o liniştesc pe Alexandra Semionovna.

„Uite, mi-a zis, ai şi tu un cunoscut, un om de treabă, ţi-e prieten, pentru ce nu-l inviţi la noi ?" Şi de patru zile mă sîcîie şi mă tot sîcîie. Bineînţeles, pentru Bergamotul ăsta, or să mi se ierte cel puţin patruzeci de păcate pe lumea cealaltă. M-am gîndit totuşi: de ce n-am petrece o seară împreună, aşa, prieteneşte ? Ei, şi atunci, am recurs şi eu la o stratagemă ; ţi-am scris că adicătelea am o treabă urgentă şi că, dacă nu vii, ni se vor îneca toate corăbiile.

L-am rugat să renunţe pe viitor la asemenea procedee şi altă dată să mă anunţe dinainte cu exactitate despre ce este vorba. De altminteri, explicaţia lui nu mi-a căzut bine de loc.

— Şi rîndul trecut ce te-a făcut să fugi de mine ? îl întrebai.

— Rîndul trecut ? Păi, într-adevăr, eram tare ocupat, nu te mint, zău că nu.

— Poate ceva în legătură cu prinţul ?

— îţi p]ace ceaiul nostru ? mă întrebă cu glas dulce Alexandra Semionovna.

De cinci minute mă tot aştepta să-i laud ceaiul, iar eu nu mă dumiream.

— O, e un ceai minunat, Alexandra Semionovna, ce să spun : excelent! N-am mai băut un ceai atît de bun.

Alexandra Semionovna se împurpura de plăcere şi se grăbi să-mi toarne încă o ceaşcă.

— Prinţul! strigă atunci Masîoboev. Prinţul ăsta, măi frate, e un coţcar, un potlogar cum nici nu-ţi închipui tu... Ţi-aş mai spune eu, frăţioare, una şi bună : oi fi şi eu un potlogar, nu zic ba, dar mi-ar fi ruşine să umblu în pielea lui! Atîta deocamdată. Hai să nu mai vorbim ! Nu-mi cere să-ţi spun altceva despre el.

— Iar eu venisem la tine ca să te întreb şi în privinţa lui, printre altele. Dar să lăsăm asta pentru mai tîrziu. Acuma

aş mai vrea să ştiu ce ţi-a venit aseară să-i aduci Elenei mele acadele şi să dansezi înaintea ei ? Şi ce aţi avut de vorbit timp de aproape o oră şi jumătate ? !

— Elena-i copila ceea de vreo doisprezece sau unsprezece ani care stă deocamdată la Ivan Petrovici, îi lămuri el Alexandrei Semionovna. O vezi, Vanea, ai văzut-o, continuă după aceea, arătîndu-mi cu degetul spre dînsa, cum s-a aprins toată la faţă, numai ce a auzit că i-am dus unei fetişcane necunoscute cîteva acadele ? A roşit ca para focului şi s-a înfiorat din creştet pînă-n tălpi, de parcă am fi tras amîndoi deodată cîte un foc de armă... Priveşte cum îi scînteiază ochii, ca nişte tăciuni încinşi! Ei, haide, nu te mai ascunde, Alexandra Semionovna, la ce te mai ascunzi ? Eşti geloasă, ce mai încoace-încolo. De n-aş asigura-o că e vorba de o fetiţă de unsprezece ani, ar fi vai de frizura mea, nici Berga-rnotul nu mi-ar ajuta la nimic !

— Şi aşa crezi că o să-ţi ajute ?

Spunînd acestea, Alexandra Semionovna ajunse dintr-o săritură de lîngă măsuţa ei de ceai în faţa noastră şi, mai înainte ca Masloboev să-şi poată feri capul, ea-şi înfipse degetele în chica lui, zgîlţîindu-l destul de tărişor.

— Na, poftim ! Să nu-ţi mai permiţi să spui faţă de un musafir că sînt geloasă, să nu-ţi mai permiţi, să nu-ţi permiţi, să nu-ţi permiţi!

Faţa îi dogorea şi, deşi rîdea, cred că Masloboev a încasat-o binişor.

— N-are pic de ruşine ! adăugă pe un ton serios Alexandra Semionovna adresîndu-mi-se mie.

— Ei, Vanea, te-ai convins ce fel de viaţă duc ? Acum am tot dreptul să ard un răchiuaş ! hotărî Masloboev, nete-zindu-şi părul şi zorindu-se spre măsuţa cu garafe. însă Alexandra Semionovna i-o luă înainte; într-o clipită fu lîngă măsuţă, turnă un păhărel şi i-l oferi ca de la dînsa, mîngîindu-l duios pe obraz. Masloboev, mîndru, îmi făcu cu ochiul, plescăi şi, oarecum ceremonios, îl dădu de duşcă.

— în ceea ce priveşte acadelele, ce-aş putea să spun, începu el aşezîndu-se lîngă mine pe divan. Le-am cumpărat de alaltăieri, fiind beat, dintr-o dugheană de zarzavaturi. Nici nu ştiu pentru ce. Se prea poate că, pentru a contribui la dezvoltarea comerţului şi industriei naţionale, precis nu-mi amintesc ; atîta ţin minte, că mergînd pe stradă beat, am

căzut în noroi; îmi smulgeam părul din cap şi plîngeam că nu-s în stare de nimic. Acadelele, bineînţeles, le-am uitat în buzunar şi n-am dat peste ele decît ieri, cînd m-am aşezat la tine pe divan şi le-am simţit în haină. Cu dansul, dacă am dansat, de vină-i tot starea aceea de aseară, eram cam pişcat, iar cînd sînt pişcat şi mă simt foarte mulţumit de ce mi-a hărăzit soarta, îmi vine uneori să joc. Asta-i, pe scurt; ţi-aş mai spune, poate, că tare mi s-a făcut milă de orfana asta ; de altfel, ea nici n-a vrut să stea de vorbă cu mine, parcă era supărată şi, ca s-o mai veselesc, am zis şi eu s-o tratez cu acadelele acelea şi să-i fac o demonstraţie de dans.

— Nu cumva ai vrut s-o cîştigi în felul acesta, ca să afli ceva de la ea ? Te rog să-mi spui sincer ; nu-i aşa că ai venit înadins la mine, ştiind că n-am să fiu acasă, să vorbeşti cu ea între patru ochi şi s-o descoşi ? Am eu dreptate, Masloboev, sau nu ? Ştiu că ai stat mai bine de o oră şi jumătate şi ai asigurat-o că o cunoşteai pe răposata ei mamă, încercînd s-o iscodeşti.

Masloboev îşi îngustă pleoapele şi zîmbi şiret.

— De, ideea n-ar fi fost rea, spuse. însă nu, Vanea, nu-i asta. Adică, de ce n-aş întreba-o, dacă ar fi cazul ? Dar nu-i asta. Ascultă-mă, vechiul meu prieten, deşi acum, ca de obicei, sînt destul de criţă, un lucru află de la mine : cu *gînd rău* Filipp niciodată n-o să te înşele, da, cu *gînd rău...*

— Şi fără gînd rău ?

— Deh... Nici fără gînd rău. Dar să lăsăm asta, să bem şi să trecem la ceea ce ne interesează ! Chestiunea e simplă, continuă el, dînd pe gît încă un păhărel. Bubnova nu are asupra fetiţei nici un drept ca s-o poată reţine; am aflat totul. Nici n-a înfiat-o, şi nici alt fel de drepturi nu are. Mama fetiţei îi datora nişte bani şi pentru asta Bubnova a luat fetiţa la dînsa. Bubnova asta cu toate că-i o păcătoasă, o canalie, a rămas pînă la urmă tot o muiere proastă, cum sînt toate muierile. Răposata avea acte în regulă. Prin urmare, totul e limpede şi curat. Elena poate sta la tine, deşi era mult mai bine dacă reuşeai s-o dai într-o familie de oameni de treabă, care s-o crească. Deocamdată însă, ţine-o la tine. N-ai nici o grijă, aranjez eu totul; n-are să îndrăznească Bubnova să spună nici pîs. Cît despre răposata ei mamă, n-am reuşit să aflu aproape nimic precis. E văduva unuia pe care-l chema Salzmann.

244

245

— Exact; şi Nelli mi-a spus la fel.

— în cazul acesta, totul e limpede. Acu... Vanea, începu el oarecum solemn, am să-ţi fac o rugăminte. Iar tu să mi-o împlineşti. Explică-mi, cît se poate mai cu de-amănuntul, ce fel de treburi te preocupă, unde-mi tot umbli, pe unde stai zile întregi ? Am auzit şi eu cîte ceva, dar aş vrea să ştiu precis de la tine.

Aerul lui grav m-a surprins şi m-a neliniştit chiar.

— De ce vrei să ştii ? Ce-ţi trebuie să ştii ? Mă întrebi cu un aer atît de solemn...

— Ascultă, Vanea, fără multă vorbă, uite ce e ; vreau să-ţi fac un serviciu. Gîndeşte-te, prietene dragă, că dacă mi-era mie să umblu cu şiretlicuri te-aş fi descusut eu şi fără aerul ăsta solemn. Mă bănuieşti că umblu cu şiretlicuri; degeaba ai pomenit adineauri despre acadelele acelea ; crezi că n-am priceput ? Dacă te-am întrebat solemn, înseamnă că nu în interesul meu te-am întrebat, ci e vorba de interesul tău. Aşadar, să n-ai nici o bănuială şi mie să-mi spui fără ascunzişuri adevărul adevărat...

— Dar despre ce serviciu vorbeşti ? Ascultă, Masloboev, de ce nu vrei să scoţi o vorbă despre prinţ ? Trebuie să aflu neapărat unele lucruri despre el. Îmi vei face un serviciu.

— Despre prinţ ! hm... Bine, să-ţi spun atunci fără ocol: ceea ce te întreb acum e în legătură cu prinţul.

— Cum aşa ?

— Uite cum : am observat, măi frate, că el s-a cam amestecat în treburile tale ; de altfel, m-a şi întrebat despre tine. Cum a aflat el că noi doi ne cunoaştem asta e altă poveste. Reţin însă că tu trebuie să te fereşti de el. E un adevărat Iuda, un trădător, ba poate şi mai mult. De aceea, cînd am văzut că

afacerile lui se încrucişează cu necazurile tale, m-a cuprins teama. Asta pentru tine. De fapt, nu ştiu nimic ; şi tocmai de aceea te rog să-mi povesteşti ca să pot judeca mai bine... Iată, ca să ştii de ce te-am chemat azi la mine. Asta-i problema cea importantă despre care am vrut să-ţi vorbesc.

— Dar să-mi spui barem de ce anume trebuie să mă feresc de prinţ ?

— Fie... Eu, măi frate, după cum ştii, mă ocup cu unele chestiuni particulare şi intime ale oamenilor. Judecă şi tu : nu-i aşa că dacă vin să-mi încredinţeze secretele lor, o fac tocmai pentru că ştiu să-mi ţin gura ? Păi atunci, cum vrei,

omule, să-ţi spun ţie ce nu spun la nimeni ? Nu, nu te supăra,, dar n-am să-ţi pomenesc decît în linii generale cîte ceva, pentru ca să vezi şi tu de ce este prinţul un nemernic. Prin. urmare, întîi să-mi spui tu ce te preocupă.

M-am socotit că n-aş avea nimic de ascuns faţă de Masloboev. Cazul Nataşei nu era de loc o taină ; iar pe deasupra, mi-am zis, Masloboev ar fi putut să-i fie întrucîtva şi de folos. Bineînţeles, povestindu-i, m-am ferit să-i dezvălui unele lucruri. Masloboev m-a ascultat cu foarte multă atenţie, mai ales cînd mă refeream la prinţ ; de cîteva ori m-a oprit ca să-mi ceară amănunte, încît, pînă la urmă, mi-am dat seama că-i spusesem totul, destul de amănunţit. Destăinuirea mea a ţinut cam o jumătate de oră.

— Bravo ! Deşteaptă fată, hotărî Masloboev. Chiar dacă nu i-a ghicit pînă în străfunduri toate intenţiile, e bine cel puţin că şi-a dat seama din capul locului cu cine are de-a face şi a rupt legăturile cu acest prinţ. Bravo, Natalia Ni-kolaevna ! Beau în sănătatea ei! (Şi bău.) Aci nu-i de ajuns să scormoneşti numai cu mintea, trebuie să simţi şi cu inima, ca să nu te laşi dus. Şi uite că inima ei n-a înşelat-o. Fireşte, cauza sa e pierdută ; prinţul va şti să-şi atingă ţelul şi Alioşa o va părăsi. îmi pare rău numai de bietul Ihmenev că va trebui să achite zece mii de ruble acestui nemernic ! Dar pe cine-o fi avut apărător în proces ? Probabil că s-a apărat singur ! Eh ! Aşa păţesc toţi cei ca el, oameni cinstiţi şi iuţi din fire. Oamenii ăştia nu-s buni de nimic. împotriva prinţului trebuia altfel procedat. I-aş fi recomandat lui Ih-menev un avocatei de mai mare dragul, eeeeh ! şi Masloboev izbi necăjit cu pumnul în masă.

— Ei, şi acum, spune-mi: ce ştii tu despre prinţ ?

— Tot la prinţ ţi-e gîndul ? Păi, ce să-ţi spun despre el ? Aproape că-mi pare rău de promisiunea pe care ţi-am făcut-o. De fapt, Vanea, n-am vrut decît să te previn că trebuie să te păzeşti de escrocul acesta, ca să zic aşa... să te feresc de influenţa lui. Oricine are de-a face cu el se află în mare primejdie. Aşa că te sfătuiesc să fii cu băgare de seamă, atîta tot. Iar tu ţi-ai închipuit, probabil, că am să te pun pe urma cine ştie căror mistere ale Parisului. Se vede cît de colo că eşti romancier. Ce poţi spune despre un ticălos ? Ticălosul e ticălos — şi atît...

Hai să-ţi povestesc, de pildă, despre o afacere de-a lui, bineînţeles n-am să pomenesc nici locuri,

247

nici oraşe, nici nume, adică n-am să dau o precizie calendaristică. Ai auzit, poate, că în tinereţe, cînd era nevoit să se limiteze la leafa lui de slujbaş, prinţul s-a căsătorit cu o fată de negustor bogat. Nu s-a purtat prea frumos cu ea ; de altfel, nu-i vorba de ea acum; vreau să-ţi spun însă, dragă Vanea, că toată viaţa lui nu s-a complăcut decît în asemenea afaceri. Sau, uite, un alt caz. A plecat în străinătate. Acolo...

— Ia stai, Masloboev, despre ce călătorii vorbeşti ? în ce an?

— Exact acum nouăzeci şi nouă de ani şi trei luni. Ei, şi acolo a sedus pe fiica unui tată şi a dus-o cu el la Paris. Dacă ai şti în ce fel a procedat! Tatăl fetei era proprietarul unei fabrici sau era numai părtaş la această întreprindere. Nu ştiu exact. Pentru că şi ceea ce-ţi îndrug eu acum e prin deducţie din alte serii de date. Prinţul a reuşit, nu ştiu cum, să intre pe sub pielea tatălui fetei, hotărîndu-l să-l ia părtaş la întreprindere. Apoi s-a împrumutat de la el cu nişte bani. Pentru banii daţi cu împrumut bătrînul avea acte. Prinţul însă şi-a pus în gînd să ia banii în aşa fel, încît să nu-i mai restituie, sau, cum se spune pe la noi — pur şi simplu să-l jefuiască. Bătrînul avea, auzi? o fată foarte frumoasă, iar fetei îi făcea curte un om de treabă, un poet, frate cu Schiller şi totodată şi negustor, un tînăr cu vise, pe scurt, ceea ce se cheamă un neamţ sadea; Pfefferkuchen mi se pare că-l chema.

— Aşa-l chema, Pfefferkuchen ?

— Poate că nici nu era Pfefferkuchen, naiba să-l ia, n-are nici o importanţă. Fapt e că prinţul a reuşit să intre în graţiile fetei şi s-o facă să se îndrăgostească nebuneşte de el. După aceea, şi-a propus să obţină două lucruri: în primul rînd, fata, iar în al doilea rînd, actele pe care le avea bătrînul drept dovadă a banilor împrumutaţi. Cheile de la sertarele bătrînului erau în păstrarea fetei. Bătrînul îşi iubea grozav fata, nici nu voia s-o mărite. Serios îţi spun. Era gelos pe orice peţitor. Şi nu-i dădea pace gîndul că într-o zi va trebui să se despartă de odrasla lui. De aceea i-a făcut vînt neamţului, lui Pfefferkuchen; un englez ciudat, bătrînul...

— Englez zici ? Da unde se petreceau toate acestea ?

— Ei, am spus aşa, într-o doară, că era englez, pentru a face o comparaţie ; tu eşti gata să crezi că a fost într-ade-

248

văr englez. Iar de petrecut se petrecură toate astea în oraşul Santa-Fe de Bogota, ba poate chiai la Cracovia, mai mult ca sigur însă că în *Fiirstentum* * -ui Nassau, uite tocmai cum scrie aici, pe sticla asta de apă minerală, exact la

Nassau, eşti mulţumit acum ? Aşadar, prinţul prinde fata în mreje şi o răpeşte din casa bătrînului, iar la insistenţele lui, fata ia cu dînsa şi o serie de acte. Ca să vezi ce dragoste se întîmplă să fie şi pe lumea asta, măi Vanea ! Şi cînd te gîndeşti, frate, că era o fată cinstită, virtuoasă, un suflet nobil. Admit că poate nu prea se pricepea la acte. Singura ei grijă era să n-o blesteme tată-său. Dar prinţul s-a priceput să-i adoarmă neliniştile, amăgind-o cu o promisiune formală, în scris, că se va căsători cu ea după lege. A reuşit astfel s-o convingă că mai întîi vor face o călătorie pentru un timp oarecare, şi că, de îndată ce mînia tatălui său se va mai potoli, au să se întoarcă şi ei acasă, cununaţi şi vor trăi fericiţi tustrei laolaltă, în linişte şi pace pînă la sfîrşitul vieţii. După fuga fetei, însă, bătrînul a dat faliment şi a afurisit-o. Pe urmele lor a plecat la Paris şi Frauenmilch, lăsînd baltă şi negoţ, şi bruma de afaceri ce-i mai rămăseseră ; era îndrăgostit nebun.

— Ia stai! Care Frauenmilch ?

— Păi, ăla, curn îi zice ! Feuerbach ăla... Ptiu! blestematul : Pfefferkuchen vreau să zic ! Ei, dar prinţului, bineînţeles, nu-i prea convenea o asemenea căsătorie; ce-ar fi spus contesa Hlestova sau ce părere ar fi avut baronul Pomoikin ? Şi atunci nu era decît o singură soluţie : s-o tragă pe sfoară. Şi a tras-o pe sfoară urît de tot! Mai întîi şi întîi, pare-se că o ţinea în bătăi; în al doilea rînd, îl pofti la el pe Pfefferkuchen, care venea în casă ca prieten şi rămînea cu dînsa serile, ascultîndu-i văicărelile şi lamentările şi plîngîn-du-şi împreună nenorocirile; suflete neprihănite, ce să le faci! Prinţul însă ticlui totul de aşa fel, încît să-i găsească într-o seară tîrziu singuri pe amîndoi şi să născocească o istorie întreagă; cum că adică a surprins cu propriii lui ochi semnele unei legături de dragoste între ei. Şi i-a dat binişor afară, iar el a şters-o la Londra. Femeia era în ultima lună, încît îndată ce a fost alungată născu o fată... Adică nu o fată, ci un băiat, exact un băiat. L-au botezat Volodka, iar Pfefferkuchen i-a fost naş. Şi uite aşa a rămas ea cu Pfefferkuchen.

*** Ducat (germ.).**

Acesta avea ceva bănişori, cu care călătoriră prin Elveţia, prin Italia... umblară prin toate acele locuri poetice, aşa cum scrie la carte. Femeia plîngea mereu, iar Pfefferkuchen se smiorcăia şi el alături de dînsa şi astfel trecură ani, pînă ce fetiţa se făcu măricică. Toate astea prinţului îi conveniră de minune, afară de un singur lucru : că angajamentul lui de căsătorie, făcut şi în scris, rămăsese la dînsa. „Om josnic ce eşti, îi spusese ea la despărţire, m-ai jefuit, m-ai necinstit, şi acum mă părăseşti. Adio ! Dar angajamentul scris nu ţi-l dau. Nu pentru că aş vrea să mă mărit cu tine, ci numai pentru că ştiu că ţi-e frică de acest document. De aceea am să-l păstrez la mine." Cu alte cuvinte, şi-a cam

ieşit femeia din fire, dar asta nu l-a împiedicat pe prinţ să doarmă liniştit, în general, toţi ticăloşii de teapa lui preferă să aibă de-a face cu asemenea fiinţe superioare, cu sufletul atît de cinstit, încît e foarte uşor să le înşeli... iar pe de altă parte răspunsul lor la orice ticăloşie ia întotdeauna forma unui nobil dispreţ, în care dînsele preferă să se complacă, în loc să recurgă la drepturile pe care]e au prin lege, chiar atunci cînd ar putea face uz de ea. Să luăm. bunăoară, pilda acestei mame : ea s-a mulţumit să-l sfideze, cu toate că şi-a păstrat documentul. Prinţul ştia bine că ea mai curînd s-ar omorî decît să facă uz de hîrtia pe care o avea la mînă ; aşa că, pînă una, alta, nu s-a prea sinchisit. Iar femeia, deşi îl scuipase pe ticălos în obraz, a rămas cu Volodka în braţe şi nici n-a mai gîndit ce-o să se întîmple cu copilul, dacă ea moare. Pe de altă parte, nici Bruderschaft n-a prea judecat chestiunea prin prisma aceasta şi s-a mulţumit numai s-o mîngîie şi s-o consoleze ; astfel au continuat amîndoi să-l tot citească pe Schil-ler, pînă cînd, în cele din urmă, Bruderschaft, nu se ştie cum şi de ce, se amărî şi dădu ortul popii...

— Vrei să zici Pfefferkuchen ?

— Aşa să fie, dracul să-l ia! Iar dumneaei...

— Ia stai! Cîţi ani zici că au călătorit ?

— Exact două sute în cap. Şi uite aşa se face că ea s-a întors la Cracovia. Tată-său n-a vrut s-o primească, ci a blestemat-o; apoi ea muri, iar prinţul îşi făcu cruce de bucurie. Ei, şi încălecai pe-o şa şi-ţi spusei povestea aşa... Acum, să bem ceva, măi Vanea !

— Bănuiesc, îi spusei, că tocmai în chestiunea asta umbli să afli cîte ceva, Masloboev.

— Vrei neapărat să fie aşa ?

— Nu înţeleg însă ce rost ai tu în toată afacerea asta?

— Păi, să vezi, cînd ea s-a întors la Madrid, după o lipsă de zece ani, sub un alt nume, prinţul a căutat să afle şi despre Bruderschaft, şi despre bătrîn, şi dacă e adevărat că ea s-a întors, şi despre pui, şi dacă ea mai trăieşte sau nu, şi dacă nu cumva a rămas vreun document şi aşa mai departe, la nesfîrşit. Ii mai poftea lui inima să afle şi altceva. E un om rău şi mîrşav, măi Vanea, să te fereşti de el, îţi spun; iar despre Masloboev ţine minte un lucru : nu va merita niciodată să spui despre el că e un ticălos ! Şi dacă e ticălos (după părerea mea, nu există om pe lume care să nu fie ticălos), în orice caz nu-ţi va fi niciodată vrăjmaş. M-am cher-chelit eu, e adevărat, dar ascultă-mă ce-ţi spun : dacă se va întîmpla vreodată, acum sau mai tîrziu, aici sau în altă parte, să crezi că Masloboev te-a dus pe tine (şi te rog să nu uiţi acest cuvînt: tf-a *aus),* apoi să ştii că a fost în stare să facă aşa ceva, dar fără nici un gînd rău. Masloboev veghează asupra ta. De aceea, lasă dracului orice bănuieli şi vino mai bine la Masloboev, spune-i tot

ce ai pe suflet, deschis, frăţeşte. Şi acum, ce părere ai, bem ceva ?

— Nu.

— O gustărică iei ?

— Nu frate, iartă-mă, dar...

— Atunci, cară-te, e opt, şi patruzeci şi cinci de minute şi eşti cam fudul. E vremea să pleci.

— Ce ? Cum adică ? Te-ai îmbătat şi-ţi alungi musafirul ? Uite, totdeauna faci aşa ! Vai, ce neruşinat eşti! îi strigă aproape cu lacrimi în ochi Alexandra Semionovna.

— Cel ce merge călare nu-i bun tovarăş de drum pentru cel care umblă pe jos. Aşa că, Alexandra Semionovna, vom rămîne iar singuri-singurei şi n-o să ne mai săturam pri-vindu-ne. Că ăsta, nu-l vezi ? e un general! Nu, Vanea, mint, nu eşti general, eu sînt un nemernic ! Uită-te la mine, în ce hal arăt! Ce sînt eu pe lîngă tine ? Iartă-mă, Vanea şi nu mi-o lua în nume de rău, lasă-mă să-mi descarc sufletul...

Masloboev mă îmbrăţişa şi izbucni în plîns. Mă pregătii să plec.

— Ah, Doamne, Dumnezeule! Avem şi cina pregătită ! spuse Alexandra Semionovna disperată. Dar vineri cel puţin ai să vii la noi ?

— Am să vin, Alexandra Semionovna, îţi dau cuvîntul meu de onoare !

— Poate că nu-ţi face plăcere să-l vezi aşa... beat. Dar nu-l judeca aspru, Ivan Petrovici, că e un om bun, tare bun la inimă şi ţine mult la dumneata! Zi şi noapte, mereu îmi vorbeşte numai de dumneata. Mi-a cumpărat şi cărţile pe care le-ai scris, ca să le am; n-am apucat încă să le citesc ; dar de mîine, încep. Şi de-ai şti ce bine m-aş simţi dacă ai veni la noi! Eu nu văd pe nimeni cu anii, nimeni nu ne calcă pragul. Avem de toate, dar sîntem mereu singuri. Uite acuma, stăteam aşa şi ascultam, vă ascultam cum vorbiţi şi mă simţeam atît de bine... Aşadar, pe vineri...

CAPITOLUL VII

Zoream spre casă, să ajung cît mai repede ; cele auzite de la Masloboev mă zguduiseră. Mi se învălmăşeau în cap fel de fel de gînduri... şi, ca un făcut, acasă mă aştepta o altă întîmplare, care mă zgudui ca un şoc al unei maşini electrice.

La poartă, în faţa casei unde locuiam, străjuia un felinar. Cînd dădui să intru pe poartă, se desprinse deodată de lîngă stîlpul felinarului o siluetă ciudată şi se repezi atît de neaşteptat spre mine, încît nici nu-mi putui opri un strigăt de mirare ; o fiinţă speriată la culme, aproape înnebunită de spaimă, ţipînd şi tremurînd se agăţă de mîinile mele. Mă îngrozii: era Nelli!

— Nelli ? Ce-i cu tine ? exclamai. Ce cauţi aici ?

— Acolo, sus... e el... la noi...

— Cine el ? Să mergem, draga mea ; vino cu mine.

— Nu vreau, nu vreau ; o să aştept pînă pleacă... aştept în antreu... Nu vreau.

Am urcat scările cu o presimţire stranie şi, deschizînd uşa, l-am văzut pe prinţ. Şedea pe un scaun lîngă masă şi-mi citea romanul. în orice caz avea cartea deschisă în faţă.

— Ivan Petrovici! mă întîmpină el bucuros ridicîndu-se de pe scaun. Sînt atît de fericit că în sfîrşit te-ai întors. Eram aproape gata să plec. Te aştept de o oră. Promisesem, la cererea insistentă a contesei, să trec pe la dînsa în seara asta

împreună cu dumneata. M-a rugat mult să i te prezint. Or, bazîndu-mă pe promisiunea dumitale, m-am gîndit să trec pe la dumneata mai devreme, pînă nu pleci de acasă şi să te invit să mergem împreună. închipuie-ţi dezamăgirea mea : sosesc, şi slujnica dumitale îmi spune ca nu eşti acasă. Ce să fac ? îmi dădusem cuvîntul că vin cu dumneata ; iată de ce m-am hotărît să te aştept un sfert de oră. Dar sfertul de oră a trecut demult, aproape neobservat, deoarece, deschizînd cartea dumitale, am fost captivat. Ivan Petrovici, dar e o capodoperă ! Dumnealor pur şi simplu nu sînt capabili să te înţeleagă ! Cartea aceasta mi-a smuls lacrimi. Am plîns, de ce să-ţi ascund ? Şi trebuie să ştii că plîng foarte rar...

— Ai vrea, prin urmare, să te însoţesc ? Crede-mă însă că acum... deşi n-aş avea nimic împotrivă, dar...

— Te rog să nu mă refuzi, vino cu mine ! Cum oare aş putea să mă arăt acolo fără dumneata ? Unde mai pui că te-am aşteptat aproape o oră şi jumătate ! Afară de aceasta, ar trebui să mai stăm de vorbă şi despre alte lucruri, înţelegi despre ce ? Dumneata cunoşti mai îndeaproape toată povestea... Poate că ajungem să luăm o hotărîre, să găsim împreună o soluţie, mai gîndeşte-te ! Şi te rog foarte mult să nu mă refuzi.

Chibzuii că odată şi odată tot trebuia să merg. E drept că o ştiam pe Nataşa singură şi înţelegeam că are nevoie de prezenţa mea. Dar îmi adusei aminte că şi ea îmi ceruse să caut un prilej de a o cunoaşte cît mai curînd pe Katia. Pe de altă parte, nu era exclus să-l găsesc şi pe Alioşa acolo... Şi pe lîngă toate acestea, îmi dădeam seama că Nataşa n-avea să se liniştească pînă nu-i aduc ştiri despre Katia, ceea ce mă făcu să accept invitaţia prinţului. Nu ştiam însă cum să procedez cu Nelli.

— Aşteaptă-mă o clipă, îi cerui prinţului, ieşind repede pe scară. Pe Nelli o găsii ghemuită într-un colţ întunecos.

— De ce nu vrei să vii înăuntru, Nelli ? Ce ţi-a făcut el ? Ce ţi-a spus ?

— Nu, nimic... nu vreau, nu vreau... repetă copila, mi-e frică...

Şi cu toate insistenţele mele, Nelli refuză cu încăpăţî-nare să intre în casă. Ne-am înţeles, în cele din urmă, că, de îndată ce voi ieşi cu prinţul, ea va intra şi va încuia uşa.

253

— Dar să nu mai dai drumul la nimeni înăuntru, Nelli, oricît ar stărui.

— Şi... dumneata pleci cu el ?

— Da, cu el.

Ea tresări şi-mi încleşta mîinile, ca şi cum ar fi vrut să mă roage să nu plec, dar nu scoase o vorbă. Hotărîi s-o întreb mai amănunţit a doua zi ce-a vrut să spună.

Cerîndu-i prinţului să mă scuze, începui să mă îmbrac. El încercă să mă convingă că nu era nevoie de o ţinută anume, „îţi pui o haină mai curăţică, şi atîta tot! adăugă, măsurîn-du-mă de sus pîna jos cu o privire de inchizitor ; apoi îşi sfîrşi gîndul — ştii, convenienţele astea mondene... Ce să-i faci, n-ai cum să te dispensezi cu totul de ele. Perfecţiunea aceasta în lumea noastră nu vei găsi-o încă mult timp", încheie, constatînd cu plăcere că am frac.

Am ieşit. L-am lăsat pentru cîteva clipe pe scară, am reintrat repede în cameră, unde se strecurase Nelli şi mi-am luat încă o dată rămas bun de la ea. Era tare tulburată. Se învineţise la faţă. Mă temeam pentru ea şi mi-era tare greu s-o las singură.

— Ai o slujnicuţă cam ciudată, îmi spuse prinţul, pe cînd coboram scările. Fetiţa aceea e slujnica dumitale, nu-i aşa ?

— Nu... stă aşa... e provizoriu la mine.

— Curioasă fiinţă ! Sînt convins că e nebună. închipuie-ţi, la început mi-a răspuns ca lumea ; pe urmă m-a cercetat un timp cu privirea, apoi, deodată, scoase un ţipăt, se repezi la mine, tremurînd toată, îşi înfipse degetele în haina mea... voia parcă să spună ceva, dar nu reuşi să scoată o vorbă. Ţi-o mărturisesc, mi se cam făcuse frică şi am vrut s-o şterg, dar, slavă Domnului! a luat-o ea la fugă înaintea mea. Am rămas uluit. Cum poţi s-o ţii în casă ?

— E epileptică, răspunsei.

— Ahaaa ! Atunci, nu-i de mirare...

Mi-a trecut prin gînd, nu ştiu de ce, că vizita de ieri a lui Masloboev la mine, la o oră cînd ştia foarte bine că nu sînt acasă, vizita mea de astăzi la Masloboev, cele ce-mi povestise tot astăzi el (oarecum fără să vrea, fiind cam afumat), după aceea, invitaţia lui pentru ora şapte la dînsul, ca şi toate asigurările lui cum că nu mi-ar ascunde nimic, în sfîrşit, această vizită a prinţului care mă aşteptase timp de o oră şi jumătate, ştiind poate că sînt la Masloboev, precum şi fuga lui Nelli

din casă din pricina vizitei lui — toate acestea au oarecare legătură între ele... Erau lucruri care-mi dădeau de gîndit.

în faţa porţii ne aştepta caleaşca prinţului. Ne urcarăm şi pornirăm spre locuinţa contesei.

CAPITOLUL VIII

Pînă la Torgovîi most nu era departe. Un timp tăcurăm amîndoi. Eram curios să văd cum va angaja conversaţia. Mă aşteptam să înceapă a mă iscodi tatonînd şi căutînd să mă tragă de limbă. însă prinţul trecu de-a dreptul, fără ocolişuri, la obiect.

— în clipa de faţă mă preocupă în mod deosebit un lucru, Ivan Petrovici, începu el; un lucru despre care aş vrea să-ţi vorbesc în primul rînd şi să-ţi cer sfatul; am hotărît mai demult să renunţ la procesul în care avusesem cîştig de cauză şi să cedez lui Ihmenev cele zece mii de ruble în litigiu. Ce mă sf ătuieşti, cum să procedez ?

„Nu se poate să nu ştii tu ce ai de făcut, mă gîndii eu. Vrei să-ţi baţi joc de mine ?"

—• Nu ştiu, prinţe, i-am răspuns cu un aer cît se poate de naiv ; în orice altă chestiune, ce ar privi-o, de pildă, pe Na-talia Nikolaevna, îţi stau la dispoziţie în tot ce ţi-ar putea folosi şi dumitale şi nouă tuturora. Dar în cealaltă problemă dumneata cunoşti, desigur, mai bine situaţia.

—• O, nu, dimpotrivă, te asigur că nu. Dumneata îl cunoşti bine pe Ihmenev; şi apoi, cred că Natalia Nikolaevna ţi-a împărtăşit părerea ei în această chestiune, ceea ce mi-ar putea servi drept criteriu de orientare. Dumneata m-ai putea ajuta foarte mult; e o chestiune foarte delicată. Sînt gata să fac concesii; m-am hotărît neapărat să cedez, indiferent de întorsătura pe care o vor lua toate celelalte — pricepi ce vreau să spun ? Dar cum anume, sub ce formă aş putea s-o fac, nu ştiu. Bătrînul e mîndru, e încăpăţînat; n-ar fi exclus să mă expun astfel la jigniri, pentru că el ar fi în stare, nesocotind bunăvoinţa mea, să-mi arunce banii în obraz...

— Permite-mi să te întreb, banii aceştia cum îi consideri: că sînt ai dumitale sau ai lui ?

— Procesul a fost cîştigat de mine, deci sînt ai mei.

— Dar lăsînd procesul deoparte, conştiinţa dumitale ce-ţi spune ?

— Fireşte că-i consider ai mei, răspunse prinţul, întru-cîtva şocat de francheţea mea, mi se pare însă că dumneata nu cunoşti fondul procesului. Nu-l acuz pe bătrîn de înşelăciune intenţionată ; şi-ţi mărturisesc că niciodată nu-mi trecuse prin gînd aşa ceva. Ce vină am dacă el a găsit cu cale să se simtă jignit ? A fost vinovat de neglijenţă şi de lipsă de prevedere în treburile pe care i le-am

încredinţat, iar potrivit înţelegerii existente între noi, pentru unele din acele treburi urma să răspundă. La drept vorbind, n-a fost nici asta propriu-zis adevărata cauză a procesului; procesul este urmarea ofenselor reciproce pe care ni le-am adus ; într-un cuvînt, consecinţa amorului propriu lezat al fiecăruia dintre noi. De fapt, poate că n-aş fi dat atunci nici o atenţie acestor nenorocite zece mii de ruble ; dar dumneata ştii bine cum şi din ce cauză s-a iscat procesul. Sînt de acord că am fost prea bănuitor, poate chiar şi nedrept (vreau să spun : atunci), dar nu-mi dădeam seama de acest lucru şi, în toiul supărării, jignit de grosolăniile lui, n-am vrut să scap prilejul şi-am dat curs procesului. E foarte posibil să ţi se pară că o asemenea atitudine nu prea cadra cu demnitatea mea. N-am să caut justificări ; aş vrea doar să-ţi spun că mînia şi mai ales amorul propriu nu înseamnă şi lipsă de nobleţe sufletească ; nu, ele ţin de firea omului, şi-ţi fac din nou mărturisirea că de fapt eu nici nu l-am cunoscut cum trebuie pe Ihmenev, fiind pe deplin încredinţat că zvonurile cu privire la Alioşa şi la fata lui sînt adevărate, putînd ca atare să cred că tot pe atît de adevărată ar fi şi intenţionata însuşire a banilor... Dar să lăsăm asta. Important este să ştiu ce am de făcut de aci înainte. Să renunţ la bani ? Dar, dacă voi continua să susţin că acţiunea mea e justă, va însemna că banii aceştia i-i dăruiesc. Mai ales ţinînd totodată seama şi de situaţia delicată în legătură cu Natalia Nikolaevna... nici vorbă că Ihmenev îmi va zvîrli aceşti bani în faţă...

— Observ că dumneata spui: *îmi va zvîrli;* prin urmare, îl consideri un om cinstit şi deci poţi fi pe deplin convins că nu ţi-a furat bani. Iar dacă este aşa, de ce nu te-ai duce să i-o spui fără înconjur : că ai ajuns la convingerea netemeiniciei acţiunii îndreptate împotriva lui ? Ar fi şi un gest nobil

din partea dumitale, şi atunci poate că nici Ihmenev n-ar ezita să-şi ia înapoi banii săi.

— Hm... banii *săi* ; păi, aici e buba. în ce situaţie mă pui ? Ar însemna să mă duc să-i declar că recunosc netemeinicia acţiunii mele. Atunci de ce am mai pornit judecata, dacă ştiam că plîngerea mea este nefondată ? Oricine mi-ar putea-o spune în faţă. Eu însă nu socot că aş merita o asemenea situaţie, pentru că, de fapt, pretenţiile mele au fost drepte; nicicînd şi nicăieri n-am scris negru pa alb că el m-a furat; că a fost însă neglijent şi nechibzuit în ceea ce priveşte interesele mele şi averea mea, de asta sînt convins şi acum. Banii aceştia, deci, sînt incontestabil ai mei; iată de ce mi-ar fi greu să iau o asemenea vină asupră-mi, cînd la urma urmei — repet — bătrînul şi-a născocit singur această obidă. Iar dumneata vii să mă obligi ca, în numele ofensei imaginare pe care i-aş fi adus-o, să merg să-i cer iertare ; ei, află că-mi pretinzi prea mult.

— Mi se pare că dacă doi oameni vor cu adevărat să se împace...

— E uşor s-o facă, nu-i aşa ?

— Da.

— Ba de loc ; uneori e foarte greu, cu atît mai mult...

— Cu atît mai mult, cu cît sînt la mijloc şi alte considerente. Aici, prinţe, sînt de acord cu dumneata. Chestiunea Nataliei Nikolaevna şi a lui Alioşa trebuie să fie rezolvată de dumneata în toate punctele care depind de dumneata, ba încă rezolvată cu totul satisfăcător pentru Ihmenevi. Numai atunci vei putea avea o explicaţie absolut sinceră cu bătrînul asupra procesului. Acum însă, cînd nu este încă nimic hotărît, nu-ţi rămîne decît o singură cale : să recunoşti netemeinicia plîngerii dumitale şi să-i mărturiseşti lucrul acesta franc, şi, dacă va fi nevoie, chiar şi public, iată părerea mea ; ţi-o spun fără ocol, pentru că aşa mi-ai cerut, ceea ce mă face să cred că doreai să fiu sincer. Aceasta îmi dă la rîndul meu dreptul să te întreb : de ce te preocupă atîta problema restituirii banilor lui Ihmenev ? Dacă dumneata consideri că fondul procesului a fost drept, de ce să-i dai lui Ihmenev banii înapoi ? Iartă-mi curiozitatea, dar chestiunea aceasta are o strînsă legătură cu altele...

— Dumneata ce părere ai ? mă întrebă deodată, ca şi cum nu mi-ar fi auzit întrebarea, crezi că bătrînul Ihmenev mi-ar

refuza cele zece mii de ruble chiar dacă i le-aş înmîna fără nici un fel de rezerve... şi fără nici un fel de atenuări de acest fel?

— Fireşte că i-ar refuza !

Tot sîngele îmi năvăli în obraz şi tremuram de indignare. Această întrebare, sceptică pînă la impertinenţă, a avut asupra mea efectul unui scuipat primit drept în ochi. La insulta pe care mi-a adus-o se mai adăuga maniera grosolană de om din lumea mare, de a nu-mi răspunde la întrebare, ca şi cum n-ar fi auzit-o, şi de a mă întrerupe cu o altă întrebare, a lui, pentru a-mi da a înţelege că m-am cam întrecut cu măsura şi am devenit prea familiar cu dînsul îndrăznind să-i pun asemenea întrebări. Nu puteam să sufăr, ba chiar uram această manevră proprie oamenilor de lume şi depusesem destule eforturi mai înainte pentru a-l dezbăra pe Alioşa de asemenea deprinderi.

— Hm... eşti prea înflăcărat, dar pe lumea asta unele afaceri nu se pot rezolva chiar aşa cum îţi închipui, observă prinţul calm, drept răspuns la exclamaţia mea. De altfel, cred că în această privinţă ar putea decide într-o măsură Natalia Nikolaevna ; transmite-i acest lucru. Ea mi-ar putea da un sfat.

— Nici vorbă, răspunsei grosolan. Dumneata n-ai binevoit să asculţi ceea ce începusem adineauri şi m-ai întrerupt. Natalia Nikolaevna va interpreta că dacă dumneata vrei să restitui banii dintr-o pornire nesinceră şi fără nici un fel de *atenuări,* cum ai binevoit să spui, înseamnă că aceşti bani reprezintă plata făcută

tatălui pentru fiică, iar fiicei pentru Alioşa, cu alte cuvinte, o despăgubire bănească...

— Hm... Va să zică aşa mă înţelegi, bunul meu Ivan Pe-trovici, şi prinţul rîse. De ce o fi rîs oare ? Şi totuşi, continuă el, am avea încă atîtea de vorbit ! Acum însă timpul nu ne mai îngăduie. Te-aş ruga numai să înţelegi *un lucru :* chestiunea aceasta se referă direct la Natalia Nikolaevna, iar viitorul ei şi în general totul depinde în bună parte de felul în care vom rezolva noi această chestiune şi de ceea ce vom hotărî. Intervenţia dumitale este absolut necesară, ai să-ţi dai seama şi dumneata de ce. Iar dacă mai ţii la Natalia Nikolaevna, nu-mi vei putea refuza o explicaţie, oricît de puţin m-ai simpatiza. Dar iată că am ajuns... *A-bientot* .*

♦ Pe curînd ! (fr.)

CAPITOLUL IX

Contesa avea o locuinţă admirabilă. Deşi cîtuşi de puţin luxos, mobilierul sugera confortul şi gustul. Totul însă purta pecetea vizibilă a unui provizorat; era de fapt o locuinţă acceptabilă în care se stă numai vremelnic, nu una din acele case în care o familie bogată se instalează pentru totdeauna, etalîndu-şi într-însa toate semnele ei de boierie, cu toate dichisurile socotite drept necesităţi. Se spunea că pentru vara ce urma, contesa pleacă la moşia sa (ruinată şi ipotecată de mai multe ori), în gubernia Simbirsk, unde ar însoţi-o şi prinţul. Auzisem despre acest lucru şi mă gîndeam cu inima strînsă ce va face oare Alioşa, cînd Katia va trebui să plece cu contesa ? Nataşei m-am ferit deocamdată să-i aduc această ştire ; după unele semne însă, aveam motive să cred că zvonurile ajunseseră şi la urechile ei. Dar Nataşa nu deschidea vorba asupra acestei chestiuni şi suferea în tăcere.

Contesa m-a primit foarte amabil, mi-a întins zîmbitoare mîna şi mi-a confirmat că într-adevăr de mult dorea să mă vadă la dînsa. frurna«.ceai singură, dintr-un superb samovar de argint, în jffnjjjcăruia ne aşezaserăm eu, prinţul şi încă un domn din lumea mare, destul de în vîrstă, cu o decoraţie pe piept, ţeapăn şi cu alură de diplomat. Oaspetele acela, pe cît se pare, se bucura în casă de o consideraţie deosebită. Abia întoarsă din străinătate, contesa nu avusese în iarna aceea cînd să-şi facă la Petersburg cine ştie ce legături şi să-şi creeze o poziţie aşa cum ar fi dorit şi s-ar fi aşteptat ea, de altfel. Aşa încît, afară de acel oaspete, n-au mai fost alţi musafiri, şi toată seara n-a mai venit nimeni. O căutam cu privirea pe Ekaterina Feodorovna ; era în camera de alături, cu Alioşa, dar, aflînd de sosirea noastră, apăru şi ea de îndată. Prinţul îi sărută amabil mîna, iar contesa îi arătă cu capul către mine. Prinţul făcu îndată prezentările. Cu o nerăbdătoare atenţie căutai s-o cercetez cît mai amănunţit; era o blondă de

constituţie delicată, fragilă, îmbrăcată într-o rochie albă, o fată potrivită de statură, cu un chip care împrăştia blîndeţea şi calmul, cu ochii de un albastru pur, aşa cum ne spusese şi Alioşa, de o frumuseţe şi o prospeţime tinerească, dar atîta tot. Mă aşteptasem să întîlnesc o frumuseţe desăvîrşită, însă nu putea fi vorba de aşa ceva. Un oval fru-

mos conturat, gingaş, o faţă cu trăsături armonioase, părul bogat, într-adevăr un păr minunat, dar strîns într-o pieptănătură de toate zilele, o privire blajină, dar concentrată ; dacă aş fi întîlnit-o altundeva, probabil că aş fi trecut pe lîngă ea fără să-mi atragă în mod deosebit atenţia ; dar nu era decît o impresie de moment, căci abia mai tîrziu reuşii s-o cunosc mai bine în seara aceea. Atîta doar că, la început, felul cum mi-a întins mîna, cu o atenţie naiv încordată, pri-vindu-mă drept în ochi, fără a-mi spune însă nici un cuvînt, felul acela puţin obişnuit mă surprinse şi, fără să vreau, i-am zîmbit. Poate că simţisem imediat înaintea mea o fiinţă cu sufletul curat. Contesa o supraveghea, n-o slăbea o clipă din ochi. După ce îmi strînse mîna, Katia se depărta oarecum grăbită de mine şi trecu tocmai în capătul opus al încăperii, lîngă Alioşa. Iar Alioşa, cînd dădui mîna cu el, îmi şopti : „Nu mai rămîn aici decît cîteva clipe, plec *dincolo".*

„Diplomatul" — nu-i cunosc numele, de aceea am să-l numesc astfel — pentru a spune totuşi ceva, vorbea rar şi grav, dezvoltînd o idee oarecare. Contesa îl asculta cu interes. Prinţul îl aproba din cap cu un surîs linguşitor ; vorbitorul i se adresa deseori lui, socotindu-l probabil un ascultător demn de atenţie. Mi s-a oferit ceai şi am fost lăsat în pace, ceea ce m-a bucurat foarte mult. Intre timp, căutai s-o examinez mai bine pe contesă. Recunosc că, la început, fără să vreau, mi-a plăcut destul de mult. Poate că în realitate nu era chiar aşa de tînără, dar mie mi s-a părut că n-are mai mult de douăzeci şi opt de ani. Avea o faţă fragedă, care cîndva, în prima tinereţe, trebuie să fi fost şi foarte frumoasă. Părul ei castaniu era încă destul de bogat; privirea extrem de blîndă avea sclipiri de cochetărie uşuratică şi era în răstimpuri jucăuşă şi ironică. Se cunoştea însă că se lupta să pară mai reţinută. Căutătura ei exprima de asemenea şi agerimea minţii, dar mai ales multă bunătate şi veselie. Mi s-a părut că trăsătura dominantă a firii sale trebuie să fie o oarecare frivolitate, setea de plăceri şi un fel de egoism blajin, poate chiar destul de pronunţat. Se vedea că e subordonată personalităţii prinţului, care avea o mare influenţă asupra ei. Ştiam că există înfere ei vechi relaţii de ordin sentimental şi că prinţul nu fusese chiar un amant prea gelos în timpul şederii lor în străinătate ; am avut însă impresia — de **altfel,** am păstrat aceeaşi impresie pînă astăzi — că dincolo de acea veche le-

260

gătură dintre ei, îi mai apropie şi altceva, oarecum misterios, ceva de natura unor obligaţii reciproce, bazate pe anumite calcule... într-un cuvînt, era la mijloc ceva de acest gen. Mai ştiam că, în momentul de faţă, prinţul se plictisise de ea, fără ca totuşi relaţiile dintre ei să se întrerupă. Nu este exclus ca pe atunci să-i fi legat mai ales planul pe care şi-l făceau cu privire la Katia, plan care se datora, fireşte, iniţiativei prinţului. A fost probabil şi motivul pentru care prinţul a căutat să evite căsătoria cu contesa care-şi făcuse unele socoteli în această privinţă, convingînd-o în schimb, în cele din urmă, să ajute la realizarea căsătoriei dintre Alioşa şi fiica ei vitregă. Acestea le-am dedus pe baza celor ce mi le spusese mai înainte, în sinceritatea lui, Alioşa, care, oricum, era totuşi în stare să observe cîte ceva în această privinţă. Am avut de asemenea impresia, în parte sub influenţa aceloraşi mărturisiri ale lui Alioşa, că, deşi contesa era cu desă-vîrşire subordonată prinţului, acesta avea motive serioase să se teamă de ea. Pînă şi Alioşa observase acest **lucru.** Am aflat mai tîrziu că prinţul tare ar fi vrut s-o mărite pe contesă cu altcineva şi că în acest scop o şi trimitea în gubernia Simbirsk, în speranţa că va descoperi acolo, în provincie, un soţ potrivit.

Stăteam şi ascultam, neştiind cum să fac ca să pot sta de vorbă între patru ochi cu Katerina Feodorovna. Diplomatul răspundea la o întrebare a contesei asupra situaţiei actuale, asupra reformelor în curs de înfăptuire[25] şi dacă trebuie sau nu să le fie teamă de aceste reforme. Vorbea îndelung, degajat şi calm, cu siguranţa omului ce deţine puterea. îşi dezvolta ideea inteligent şi cu pricepere, ideea lui însă era respingătoare. Căuta să demonstreze că spiritul acesta de reforme şi îndreptări va aduce în curînd anumite roade ; că văzîndu-se acele roade, oamenilor le vor veni minţile la cap şi nu numai că din societate (bineînţeles, dintr-o anumită pătură a societăţii) va dispărea acest spirit nou, dar că din experienţă se vor vedea greşelile şi atunci, cu o energie îndoită, toţi vor începe să pledeze pentru rînduielile de altădată. Iar experienţa aceea, chiar şi aşa tristă cum va fi, va avea totuşi avantajul că va servi de învăţătură prin datele necesare pe care le va furniza cum trebuie menţinută această veche rînduială salvatoare; de aceea este cazul să dorim chiar să se ajungă mai repede pînă la ultimul grad al impru-

261

denţei. „Fără *noi* nu se poate, conchise el, fără noi nici o societate n-a putut exista. Noi nu vom avea de pierdut, ci dimpotrivă vom avea numai de cîştigat; vom ieşi la suprafaţă, în orice caz, şi deviza noastră în clipa de faţă trebuie să fie : *„Pire* ca *va, mieux* ca *est" *.* Prinţul îi zîmbi cu o simpatie dezgustătoare. Vorbitorul se simţea pe deplin mulţumit de sine. Era cît pe-aci să fac prostia de a interveni. Clocoteam. Mă opri însă privirea veninoasă a prinţului ; privirea aceea

piezişă mă făcu să înţeleg instantaneu că prinţul atîta aştepta din partea mea : o ieşire năstruşnică, juvenilă, ba poate că ar fi vrut chiar să se producă o atare scenă, pentru a avea astfel plăcerea de a mă vedea compromiţîndu-mă. Totodată eram ferm convins că, fără îndoială, diplomatul s-ar fi făcut că nu observă obiecţiunea mea şi, poate, că nu mă observă nici pe mine. Mi se făcu scîrbă să mai stau lîngă ei, cînd în ajutorul meu veni Alioşa.

El se apropie încet, îmi puse mîna pe umăr şi mă chemă mai la o parte ca să-mi spună două cuvinte. Am înţeles că era o solie din partea Katiei. Nu mă înşelasem. Peste cîteva clipe, şedeam alături de ea. La început, mă cîntări din ochi cu atenţie, de sus pînă jos, în acelaşi timp spunîndu-şi parcă : „Va să zică, aşa arăţi". însă nici eu, nici ea nu prea găseam cuvinte pentru a încropi o conversaţie. Eram totuşi convins că va fi de ajuns ca ea să-şi dezlege limba, ca să nu ne mai oprim pînă la ziuă. Cele „vreo cinci-şase ore de conversaţie r după cum se exprimase Alioşa, îmi reveniră în minte. El era lîngă noi, aşteptînd cu nerăbdare spargerea gheţii.

— De ce tăceţi ? făcu, uitîndu-se zîmbitor la noi. V-aţi

întîlnit şi tăceţi.

— Ah, Alioşa, vezi cum eşti!... Aşteaptă puţin, răspunse Katia. Doar avem să ne spunem atît de multe, Ivan Petro-vici, încît nici nu ştiu de unde să încep. Socot că ne-am cunoscut cu prea multă întarziere ; era cazul s-o facem mai demult, deşi, la drept vorbind, aş putea spune că te cunosc de multă vreme. Şi doream grozav să te văd. M-am gîndit. chiar, la un moment dat, să-ţi scriu o scrisoare...

— Despre ce? întrebai eu, zîmbind fără să vreau.

— Cîte nu se pot cuprinde într-o scrisoare, îmi răspunse ea grav. Uite, de pildă, ţi-aş fi scris ca să te întreb dacă este

*** Cu cit merge mai rău cu atît e mai bine (fr.).**

adevărat ceea ce spune el despre Natalia Nikolaevna, cum că ea nu se supără cînd el o lasă singură în astfel de clipe ? Oare e admisibil ceea ce face el ? Spune-mi, te rog, de ce te afli aici la ora asta ? se întoarse ea către Alioşa.

— Of, Doamne, plec îndată ! Ţi-am spus doar că nu rămîn aici decît cîteva clipe, să vă văd cum staţi de vorbă împreună şi pe urmă plec într-acolo.

— Păi ce ai de văzut ? Uite, acum sîntem împreună, ai văzut ? Poftim, aşa face totdeauna, adăugă ea, roşindu-se puţin şi arătînd cu degeţelul către Alioşa. „Cîteva clipe, zice, numai cîteva clipe", şi, cînd colo, îl vezi că stă pînă la miezul nopţii, cînd e prea tîrziu ca să se mai ducă. „Nataşa, zice el, nu se supără, că-i tare bună", ca să-l vezi cum judecă ! Spune şi dumneata, dacă e bine şi-frumos să se poarte astfel ?

— Am să plec, fireşte, răspunse pe un ton tînguitor Alioşa, numai că tare aş fi vrut să mai stau puţin cu voi...

— Ce nevoie ai să stai cu noi ? Dimpotrivă, noi am vrea să rămînem singuri, ca să putem vorbi. Te rog să nu te superi. Aşa trebuie, pricepi ?

— Dacă aşa trebuie, plec îndată... De ce să mă supăr ? Trec numai pentru un minut pe la Liovinka şi de acolo alerg la dînsa. Uite ce este, Ivan Petrovici, continuă el, luîndu-şi pălăria, dumneata ai aflat că tata vrea să renunţe la banii pe care i-a cîştigat în procesul cu Ihmenev ?

— Am aflat; mi-a spus şi mie.

— Ce frumos din partea lui... Katia însă nu crede că ceea ce face el e frumos. Vorbeşte cu dînsa, te rog, despre asta. La revedere, Katia, şi să nu te îndoieşti că o iubesc pe Nataşa. Parcă v-aţi înţeles cu toţii să-mi puneţi condiţii, să mă dojeniţi, să mă urmăriţi ce fac, ce spun, ca şi cînd aş fi sub supravegherea voastră ! Ea ştie cît de mult o iubesc şi are încredere în mine, sînt convins că nu se îndoieşte de dragostea mea. O iubesc fără nici un fel de condiţii şi obligaţii. Nu ştiu pentru ce o iubesc. Pur şi simplu o iubesc. De aceea n-are nici un rost să fiu mereu descusut ca un vinovat. Uite, întreabă-l pe Ivan Petrovici, că e aici şi are să-ţi confirme că Nataşa este geloasă şi cu toate că mă iubeşte mult, în dragostea ei e şi destul egoism, pentru că nu vrea să facă nici un sacrificiu pentru mine.

— Cum vine asta ? îl întrebai eu mirat; nu-mi venea să-mi cred urechilor.

— Ce spui Alioşa ? strigă şi Katia, plesnind din palme.

— Ei, da; ce vă miraţi ? Ivan Petrovici ştie. Ea tot îmi cere să stau cu dînsa. Chiar dacă nu mi-o cere, se vede cît de colo că asta vrea.

— Cum de nu ţi-e ruşine ? se revoltă Katia aprinsă de mînie.

— De ce să-mi fie ruşine ? Vezi cum eşti şi tu, zău, Katia ! Păi, eu o iubesc mai mult chiar decît îşi închipuie ea, dar dacă m-ar iubi şi ea cu adevărat, aşa cum o iubesc eu, nici vorbă că ar renunţa la plăcerea de a mă avea mereu lîngă dînsa. E drept că ea mă lasă să plec întotdeauna, uneori mă îndeamnă chiar, dar îi citesc pe faţă că-i vine greu, iar asta pentru mine **e** totuna ca şi cînd n-ar vrea să-mi dea drumul.

— Să ştii că **e** ceva la mijloc ! strigă Katia, adresîndu-mi-se mie şi apoi, cu o privire plină de mînie, către el: Spune drept, Alioşa, mărturiseşte-ne îndată, toate astea ţi le-a vîrît în cap tatăl tău ? Cînd ? Astăzi te-a dăscălit ? Te rog, nu încerca să-mi ascunzi nimic, deoarece eu am să aflu totul, pe loc ! Este aşa cum presupun, da, sau nu ?

— Da, el mi-a vorbit, răspunse încurcat Alioşa, dar ce importanţă are ? Mi-a vorbit azi cu atîta bunătate şi prietenie, iar pe Nataşa mereu o lăuda, încît am rămas chiar surprins : după ce ea l-a jignit atît de grav, el s-o laude !

— Iar dumneata, dumneata l-ai şi crezut, intervenii eu, dumneata, pentru care Nataşa a sacrificat totul, dumneata, căruia i-a dat tot ce i-ar fi putut da, ba chiar şi acum, chiar şi azi toată grija şi neliniştea ei a fost ca dumneata să nu te plictiseşti, să nu te împiedice ea cumva s-o vezi pe Katerina Feodorovna ! Mi-a spus-o doar singură. Iar dumneata dai crezare acestor vorbe perfide ! Mă mir că nu ţi-e ruşine...

— Ingratule ! Dar **ce** să mai lungim vorba, lui de nimic nu-i e niciodată ruşine ! întări Katia, dînd din mînă a lehamite, ca şi cînd ar fi fost vorba de un om pierdut cu desă-

vîrşire.

— Dar nu-nţeleg ce v-a apucat! bîigui Alioşa cu glas tîn guitor. Tu, Katia, aşa eşti întotdeauna ! Nu vezi la mine decît tot ce-i rău... Ce să mai spun despre Ivan Petrovici! Credeţi voi că eu n-o iubesc pe Nataşa? N-am vrut să spun că ea este egoistă. Am vrut să spun numai că mă iubeşte prea mult, peste măsură de mult şi din cauza asta ne vine greu şi mie, şi ei. Tata însă n-are să mă ducă de nas, oricît ar vrea el, că

nu mă las eu aşa cu una, cu două. De fapt, el nici n-a spus că este egoistă în sensul rău al cuvîntului; am înţeles eu foarte bine ce-a vrut. A spus-o exact aşa cum v-am relatat eu acum : că, adică, mă iubeşte atît de mult, peste măsură de mult, încît dragostea ei pare egoism; încît şi mie, şi ei, din pricina aceasta, ne vine greu, iar mai tîrziu, desigur, îmi va fi şi mai greu. Nu-i nimic rău în asta, că doar n-a spus decît un adevăr şi mi l-a spus din dragoste; de aici nu trebuie dedus nicidecum că el ar obijdui-o pe Nataşa ; dimpotrivă, el consideră că **ea** mă iubeşte mult, peste măsură de mult, pînă dincolo de limitele posibile...

Aici însă Katia îl opri categoric şi nu-l mai lăsă să termine. Aproape clocotind, **ea** începu să-l dăscălească, să-i demonstreze că tatăl lui o laudă pe Nataşa şi îmbracă masca unei aparente bunătăţi ca să-l orbească, că adevăratul lui ţel este să-i despartă şi pe nesimţite să-l aţîţe pe Alioşa împotriva ei. Cu multă ardoare şi subtilitate Katia îi demonstra că Nataşa îl iubeşte nemărginit şi că nici un fel de dragoste din lume nu scuză modul de a se purta, adevăratul egoist fiind chiar el, Alioşa. încetul cu încetul, Katia stîrni într-însul re-muşcări amare ; Alioşa stătea lîngă noi, cu ochii în pămînt, fără să răspundă ; părea tare nenorocit. Dar Katia era de neînduplecat. O priveam cuprins de o curiozitate extremă. Aş fi vrut să descifrez cît mai repede firea acestei fete neobişnuite. Era aproape un copil, dar un astfel de copil, un copil *convins,* cu principii bine conturate şi cu o

pasionată dragoste, înnăscută parcă, pentru înţelegerea binelui şi **a** dreptăţii. Dacă într-adevăr se putea spune că-i încă un copil, apoi aparţine categoriei aceleia de copii *gînditori,* atît de numeroşi în familiile noastre. Se vedea că are o viaţă interioară. Aş fi dat mult să pot pătrunde cu privirea în căpşorul ei frămîntat de gînduri, să văd cum se amestecau acolo idei şi noţiuni pur copilăreşti cu impresii şi observaţii serioase din viaţă (pentru că era clar : Katia intrase deja în contact cu viaţa) şi totodată cu alte idei, încă nelămurite de ea, **dar** care îşi făcuseră loc în mintea ei, **venind din cărţi sau din cunoaşterea abstractă a oamenilor, idei ce păreau a fi foarte multe şi-i lăsau impresia că i-ar aparţine de drept, ca rezultate ale propriei sale** experienţe de viaţă, în seara aceea, la care s-au mai adăugat ulterior şi alte prilejuri de a-i fi în preajmă, cred că am izbutit s-o cunosc destul

265

de bine. Avea o inimă înflăcărată şi simţitoare. Uneori părea că nu-şi mai dă silinţa să se stăpînească, luptînd în primul rînd pentru adevăr şi orice înfrînare în raporturile de toate zilele cu societatea socotind-o convenţională, lucru cu care, pare-se, se mîndrea chiar, ceea ce li se întîmplă multor oameni prea expansivi, chiar la o vîrstă mai înaintată. Dar tocmai asta o făcea să fie şi deosebit de fermecătoare. îi plăcea să gîn-dească şi să caute adevărul, dar toate acestea le făcea fără nici o pedanterie şi atît de copilăros, încît o îndrăgeai pe dată, aşa cum era, cu toate curiozităţile ei. Mi-am adus aminte de Liovinka şi de Borinka şi mi s-a părut că tot ce aflasem despre ei şi despre Katia era în firea lucrurilor. Şi încă ceva : chipul ei, care la prima vedere nu-mi făcuse o impresie deosebită, chiar în seara aceea dobîndi pentru mine un farmec şi-o frumuseţe care-mi scăpaseră la început. Dedublarea aceasta: naivă, copil şi femeie rezonabilă, setea ei inocentă, pe deplin sinceră, pentru adevăr şi dreptate, alături de o nezdruncinată credinţă în propriile-i năzuinţe, toate acestea îi învăluiau chipul într-o aureolă luminoasă — aceea a francheţei, dublată , de un spirit ales, încît abia atunci observai cît de greu era de înţeles şi de pătruns întreaga semnificaţie a acestei frumuseţi care nu se lăsa surprinsă dintr-o dată de un ochi superficial, rece. Şi atunci mi-am spus că ar fi fost imposibil ca Alioşa să nu se ataşeze de ea cu toată pasiunea. Cum nu era în stare să cugete şi să judece singur, el îndrăgea pe acei care cugetau pentru el şi chiar doreau acest lucru ; or, Katia îl şi luase sub tutela ei. Inima cinstită şi înflăcărată a lui Alioşa se simţea irezistibil subjugată de tot ce era nobil şi frumos, iar Katia îi dezvăluise îndeajuns sufletul său cu toată sinceritatea sa de copil şi cu toată simpatia pe care i-o purta. El n-avea nici un pic de voinţă ; ea, în schimb, dovedea o voinţă puternică, dîrză şi înflăcărată. în mod firesc, Alioşa nu putea să se ataşeze decît de cineva care-l putea domina, ba-i putea chiar porunci. Aşa se explică în parte faptul că Nataşa izbutise la

începutul legăturii lor să-l apropie pe Alioşa de ea. Katia însă era avantajată în comparaţie cu Nataşa prin aceea că era ea însăşi un copil şi, pe cît se pare, avea să rămînă încă mult timp aşa. Copilăroasă, înzestrată cu o minte limpede şi sclipitoare, observai la ea în acelaşi timp o anume insuficienţă de judecată matură — şi toate acestea erau mult mai aproape de Alioşa, mai pe potriva lui. Simţise asta şi de aceea Katia îl atrăgea

din ce în ce mai mult. Sînt convins că atunci cînd vorbeau între patru ochi, în discursurile serioase, „propagandistice", pe care i le ţinea Katia, se întreţesea şi hîrjoana, căci ajungeau — cred — şi la joacă. Şi deşi Katia, probabil, îl dojenea de multe ori, neslăbindu-şi autoritatea asupra lui, totuşi, pe cît se pare, Alioşa se simţea mult mai bine cu dînsa decît alături de Nataşa. într-un cuvînt, erau mult mai *potriviţi* unul cu altul — şi aceasta era esenţialul.

— Ei bine, Katia, bine, ajunge; totdeauna se dovedeşte că pînă la urmă ai tu dreptate. Pentru că sufletul tău e mai curat decît al meu, conchise el, ridicîndu-se şi întinzîndu-i mîna, să-şi ia rămas bun. Plec la ea îndată, nu mă mai duc nici la Liovinka...

— Nici n-ai ce căuta la Liovinka ; şi e foarte drăguţ din partea ta că ne-ai ascultat şi pleci chiar acuma la Nataşa.

— Iar tu eşti de o mie de ori mai drăguţă decît toată lumea, o răsplăti Alioşa, continuînd să fie trist; Ivan Petrovici, îmi zise apoi, aş vrea să-ţi spun două vorbe.

Ne-am depărtat la cîţiva paşi.

— M-am purtat astăzi revoltător, îmi şopti el, m-am purtat ca un mizerabil, sînt vinovat faţă de toţi, dar mai ales faţă de Katia şi de Nataşa. în după-amiaza acestei zile tata mi-a făcut cunoştinţă cu Alexandrina (o franţuzoaică), o femeie încîntătoare ! M-a fermecat şi... ei, ce să mai vorbim, nu sînt demn să stau lîngă nici una din ele... Adio, Ivan Petrovici!

— El e bun şi are un suflet nobil, începu repede Katia, după ce mă aşezai din nou lîngă dînsa, dar despre Alioşa avem de vorbit multe, mai pe urmă ; acum trebuie să cădem de acord : ce părere ai despre prinţ ?

— îl consider un om foarte rău.

— Şi eu la fel. Prin urmare, în această privinţă sîntem de acord, de aceea o să ne fie mai uşor a aprecia situaţia. Şi acum, despre Natalia Nikolaevna... Ştii, Ivan Petrovici, deocamdată eu bîjbîi ca prin întuneric şi te-am aşteptat ca pe o rază de lumină. Explică-mi dumneata totul, pentru că, în ce priveşte fondul problemei, eu n-am posibilitatea să judec decît după cele ce-mi spune Alioşa.

Alte surse îmi lipsesc. Spune-mi, aşadar, în primul rînd (de altminteri, acesta-i esenţialul) ce crezi: vor fi Alioşa şi Nataşa fericiţi împreună, sau nu ? Trebuie să aflu precis, ca să iau o hotărîre definitivă, să ştiu ce-mi rămîne de făcut.

267

— Cine s-ar putea pronunţa cu precizie într-o chestiune
ca aceasta ?

— Fireşte, nu neapărat precizia o cer, mă întrerupse ea, dar care este impresia, părerea dumitale ? Pentru că dumneata eşti un om foarte deştept.

— Părerea mea este că nu pot fi fericiţi.

— Da de ce ? !

— Fiindcă nu se potrivesc.

— Şi eu am gîndit la fel! şi Katia îşi împreună minutele ca într-o durere profundă. Povesteşte-mi mai amănunţit. Ascultă, tare vreau s-o văd pe Nataşa, pentru că aş avea multe să-i spun şi sînt încredinţată că am putea hotărî totul împreună. Acum însă mi-o închipui cam aşa : probabil foarte deşteaptă, serioasă, cu un suflet cinstit şi drept şi tare frumoasă. Aşa e ?

— întocmai.

— Eram convinsă. Dar dacă e aşa, cum de a putut să-l îndrăgească pe Alioşa, un copilandru cum e el ? Explică-mi! M-am gîndit de multe ori la asta.

— Nu se pot explica toate, Katerina Feodorovna ; e greu să-ţi închipui cum şi pentru ce poate fi iubit un om. Ai dreptate, el este încă un copil. Dar oare ştii dumneata cum poate fi iubit un copil ? (Mă înduioşai privind-o pe ea şi privindu-i ochii aţintiţi cu o gravă, profundă şi nerăbdătoare atenţie asupra mea.) Şi cu cît Nataşa este mai puţin copil, continuai eu, cu cît e mai serioasă, cu atît mai mult s-a putut îndrăgosti de el. Alioşa e cinstit, sincer, foarte naiv, ba uneori adorabil de naiv. Nu este exclus să-l fi îndrăgit — cum să spun ?... din-tr-un fel de milă pentru dînsul. O inimă generoasă poate iubi şi din milă... De altfel, simt că n-am să fiu în stare să-ţi explic nimic, în schimb am să te întreb : dumneata îl iubeşti, sau nu ?

li pusesem întrebarea hotărît, simţind că bruscheţea n-ar putea să tulbure puritatea nemărginită şi copilărească a acestui
suflet neîntinat.

— încă nu ştiu, răspunse Katia încet, cu o căutătură senină, şi totuşi mi se pare că-l iubesc mult...

— Ei, vezi ! Dar ai putea să-mi explici pentru ce-l iubeşti ?

— El nu ştie ce-i aia minciună, răspunse dînsa după ce se gîndi puţin, şi cînd mă priveşte drept în ochi şi-mi vorbeşte, îmi place mult... Ascultă, Ivan Petrovici, uite eu, o fată, îţi vorbesc despre asta dumitale, bărbat; oare e bine ceea Ce fac ?

— Dar ce poate fi rău în asta ?

— Fireşte, ce poate fi rău în asta? Ei însă (şi mă arătă din cap spre grupul din jurul samovarului), sînt convinsă, ei mi-ar fi spus că nu fac bine. Au dreptate, sau nu ?

— Nu ! Fiindcă dumneata, în inima dumitale, nu simţi că faci ceva rău, deci...

— Exact aşa procedez întotdeauna, mă întrerupse Katia grăbindu-se probabil să mi se destăinuie cît mai mult, cînd am vreo îndoială, îmi cercetez numaidecît inima, mi-o întreb şi dacă inima mi-e liniştită, rămîn şi eu liniştită. Cred că aşa trebuie să faci întotdeauna. Discut acum cu dumneata atît de deschis, de parcă aş vorbi numai cu mine însămi, în primul rînd pentru că pe dumneata te cred un om minunat şi cunosc sentimentele pe care le-ai avut pentru Nataşa, înainte de a fi apărut Alioşa ; am plîns mult, cînd mi s-a vorbit despre asta.

— Dar cine ţi-a vorbit ?

— Alioşa, cine altul ? Plîngea şi el, cînd îmi povestea; era frumos din partea sa şi mi-a plăcut mult. Am impresia că el ţine la dumneata mai mult decît ţii dumneata la el, Ivan Petrovici şi uite, lucrurile astea îmi plac la el. Ei, şi în al doilea rînd, ţi-am vorbit deschis, aşa cum mi-aş fi vorbit mie însămi, pentru că dumneata eşti un om foarte inteligent şi ai putea să-mi dai sfaturi şi să mă înveţi.

— Şi de ce-ţi închipui că-s atît de inteligent, încît aş putea să te învăţ ?

— Ei, asta-i acum ! Cum poţi să mă întrebi aşa ceva ? Apoi adăugă gînditoare : Mi-a venit să ţi-o spun aşa, fără nici un gînd anume ; să discutăm mai bine despre ceea ce ne interesează, învaţă-mă ceva, Ivan Petrovici; uite, mă simt ca şi cum aş fi rivala Nataşei, îmi dau seama de asta, dar ce aş putea, ce-ar trebui să fac ? De aceea te-am şi întrebat, dacă vor fi ei fericiţi împreună. Zi şi noapte mă gîndesc numai la asta. Situaţia Nataşei este îngrozitoare ! Alioşa a încetat s-o mai iubească, iar pe mine mă iubeşte tot mai mult şi mai mult. Nu ţi se pare şi dumitale ?

— Cred că da.

— Şi totuşi n-o înşală. El încă nu-şi dă seama că n-o mai iubeşte ; Nataşa însă probabil că o simte. îmi închipui cît trebuie să sufere.

269

— Şi ce ai de gînd să faci, Katerina Feodorovna ?

— Mă frămîntă o mulţime de planuri, răspunse ea grav, dar nu ştiu la care din ele să mă opresc. De ace*ea te-am aşteptat cu atîta nerăbdare, ca să-mi rezolvi toate astea. Dumneata cunoşti mai bine situaţia. Ştii cum eşti acum

pentru mine ? Ca un Dumnezeu. Să vezi, întîi am judecat aşa : dacă ei se iubesc, trebuie neapărat să fie fericiţi şi atunci urmează ca eu să mă sacrific şi să-i ajut. Nu ?

— După cîte ştiu, aşa ai şi procedat.

— Da, m-am sacrificat; dar pe urmă, cînd el a început să vină din ce în ce mai des pe la noi şi să-mi arate din ce în ce mai multă dragoste, am început să mă îndoiesc de mine şi să mă întreb : e cazul să mă jertfesc, sau nu ? Şi-i rău ceea ce fac, nu-i aşa, Ivan Petrovici ?

— Ba e foarte firesc, răspunsei eu ; normal era să fie aşa...

dumneata nu ai nici o vină.

— Nu cred asta ; o spui numai pentru că eşti prea bun. Aş crede mai degrabă că inima mea nu-i chiar neprihănită. De-ar fi neprihănită, aş şti ce am de făcut. Dar să lăsăm asta ! Pe urmă am aflat ceva mai mult despre raporturile lor, de la prinţ, de la *viaman,* de la Alioşa şi mi-am dat seama chiar şi eu că nu se potrivesc unul cu altul; iar dumneata vii acum să-mi confirmi asta. Şi atunci, iar am căzut pe gîn-duri: ce să fac acum ? îmi spuneam : dacă e vorba să fie nefericiţi, poate-i mai bine să se despartă ; şi, în sfîrşit, m-am decis să te întreb pe dumneata cît mai amănunţit despre toate şi să mă duc la Nataşa, pentru ca, împreună cu dînsa, să ho-

tărîm totul.

— Hm... aici e miezul problemei, cum să hotărîţi ?

— Am să-i spun aşa : „Dumneata îl iubeşti mai mult decît orice pe lume, deci trebuie să ţii mai mult la fericirea lui decît la fericirea dumitale ; prin urmare, trebuie să te desparţi de el".

— Da, dar cum se va simţi ea la auzul acestor cuvinte ? Şi chiar de-ar fi de acord cu dumneata, o să aibă oare destulă

putere s-o facă ?

— Uite, tocmai asta mă frămîntă zi şi noapte şi... şi...

Katia izbucni în plîns.

— Nici n-ai să mă crezi, dacă ţi-aş spune ce rău îmi pare de Nataşa, şopti ea cu buzele tremurătoare, printre suspine.

Ce mai puteam adăuga la aceasta? Tăceam, simţind cum mă încearcă şi pe mine lacrimile numai privind-o ; poate şi de

dragul ei. Ce copil încîntător ! N-am mai întrebat-o de ce credea că ar fi capabilă să-l facă pe Alioşa fericit.

— îmi închipui că-ţi place muzica ? mă întrebă într-un tîrziu, după ce se mai linişti puţin, dar tot pe gînduri sub păienjenişul lacrimilor de adineauri.

— îmi place, răspunsei oarecum mirat.

• — Dacă am mai avea timp, ţi-aş cînta concertul al treilea de Beethoven. îl studiez acum. Numai acolo mai simţi toate astea... Exact aşa cum le simt eu acum. Cel puţin aşa mi se pare mie. Dar şi despre asta vom vorbi altă dată ; deocamdată să vedem ce facem.

Am discutat cum ar putea să se întîlnească cu Nataşa şi cum ar fi mai bine de aranjat totul. Mi-a spus că este supravegheată şi, deşi mama ei vitregă e foarte bună şi o iubeşte, totuşi crede că n-are să-i dea voie să facă cunoştinţă cu Nata-lia Nikolaevna ; de aceea e hotărîtă să recurgă la un şiretlic. Dimineaţa iese uneori la plimbare, însă mai întotdeauna împreună cu contesa. Cîteodată totuşi contesa n-o mai însoţeşte, ci o lasă să plece cu franţuzoaica ; acum însă, franţuzoaica e bolnavă. Aceasta se întîmplă cînd contesa are nevralgie ; de aceea, urmează să aştepte momentul cînd o apucă durerile de cap. între timp se va căzni s-o convingă pe franţuzoaică (o bătrînică rămasă în casa lor drept damă de companie) şi crede că are să reuşească, deoarece franţuzoaica are o inimă de aur. Din toate spusele Katiei reieşea că în nici un caz nu se putea stabili dinainte ziua vizitei sale la Nataşa.

— N-are să-ţi pară de loc rău că ai să faci cunoştinţă cu Nataşa, îi spusei eu. Căci şi ea vrea să te cunoască. Şi apoi ar mai fi nevoie de asta fie chiar şi pentru ca Nataşa să ştie în mîinile cui îl lasă pe Alioşa. Iar în ceea ce priveşte fondul, chestiunii, nu trebuie să te frămînţi prea mult. Timpul, şi fără voi, va hotărî totul. Doar dumneata pleci la ţară...

— Da, în curînd, poate chiar peste o lună, îmi răspunse. Ştiu că prinţul insistă foarte mult asupra acestui proiect.

— Crezi că va pleca şi Alioşa cu voi ?

— La asta m-am gîndit şi eu ! îmi mărturisi dînsa, uitîn-du-se ţintă în ochii mei. Să ştii că are să plece !

— O să plece, desigur.

— Doamne Dumnezeule, ce-o să iasă din toate acestea, nu ştiu. Ascultă, Ivan Petrovici, am de gînd să-ţi scriu despre

toate, am să-ţi scriu mult, mult şi cu regularitate. Precum vezi, am şi început să te chinui. Ai să vii mai des pe la noi ?

— Nu ştiu, Katerina Feodorovna, depinde de împrejurări. Poate că n-am să mai vin de loc.

— Dar de ce ?

— Depinde de multe, dar mai ales de felul cum vor evolua

raporturile dintre mine şi prinţ.

— Prinţul este un om necinstit, afirmă categoric Katia. Ştii ceva, Ivan Petrovici, ce-ar fi dacă aş veni eu la dumneata ? Ar fi bine, sau rău ?

— Dumneata ce crezi ?

— Eu cred că ar fi bine. Aş veni să-ţi fac o vizită... adăugă ea zîmbind. Spun asta pentru că, în afară de faptul că te stimez mult, te şi iubesc... Şi aş putea să învăţ multe de la dumneata. Te iubesc... Nu este ruşine, nu-i aşa, să-ţi spun toate astea ?

— De ce să fie ruşine? Şi dumneata îmi eşti tare dragă.

— N-ai vrea să fim prieteni ?

— O, ba da, ba da ! răspunsei eu.

— Fireşte, ei ar fi spus neapărat că ceea ce fac eu este ruşinos şi că o fată tînără nu trebuie să procedeze astfel, remarcă ea, arătîndu-mi-i din nou cu privirea pe cei din jurul mesei. E de notat aci că, pe cît se pare, prinţul ne lăsase în-tr-adins singuri, ca să stăm de vorbă în voie.

— înţeleg prea bine, adăugă ea, că prinţul vrea să pună mîna pe banii mei. Ei îşi închipuie despre mine că sînt un copil cu totul nepriceput, ba nu se sfiesc să mi-o şi spună în faţă. Eu sînt de altă părere. Am încetat de a mai fi copil. Ce oameni curioşi... nici nu văd că, de fapt, ei sînt ca nişte copii. De ce s-or fi zbătînd atîta ?

— Katerina Feodorovna, am uitat să te întreb : cine sînt Liovinka şi Borinka la care se duce atît de des Alioşa ?

— Nişte rude de departe ale mele. Sînt foarte inteligenţi şi de o cinste rară, dar le cam place să vorbească vrute şi nevrute... îi cunosc.

Şi zîmbi.

— Este adevărat că dumneata intenţionezi să le donezi cîndva un milion ?

— Uite, chiar şi cu milionul acesta, ce rost are să trăncănească atîta despre el, de ţi se face şi silă ? Eu, fireşte, l-aş dărui bucuroasă pentru un scop folositor, la ce-mi trebuie

atîţia bani, nu ? Dar cînd o să se întîmple asta... iar ei se şi apucă de pe acum să-l împartă, şi discută, şi strigă, şi se ceartă, fiecare arătînd cum să fie folosit cît mai raţional, ba uneori se înfierbîntă pînă ajung să se supere, încît începe să-mi pară oarecum ciudat. Prea se grăbesc. Şi totuşi, totuşi sînt cinstiţi în cugetul lor şi-s... băieţi deştepţi. Toţi studiază, ceea ce e mai bine decît aşa cum trăiesc alţii. N-am dreptate ?

Şi despre multe altele am mai discutat noi. Ea mi-a povestit aproape toată viaţa ei şi a ascultat la rîndu-i, cu nesaţ, istorisirile mele. Mereu insista să-i spun cît mai multe despre Na-taşa şi Alioşa. Bătuse miezul nopţii, cînd prinţul veni lîngă noi şi-mi dădu a înţelege că e timpul să plecăm. Mi-am luat rămas bun de la Katia. Ea îmi strînse mîna cu multă căldură şi mă privi cu înţeles. Contesa mă

invită să mai vin; apoi ieşii împreună cu prinţul.

Nu mă pot opri de a nota un lucru, deşi poate nu are vreo legătură cu povestirea mea. Din convorbirea de aproape trei ore cu Katia m-am ales, între altele, cu convingerea oarecum ciudată, dar absolut neîndoielnică în acelaşi timp, că ea este încă atît de copilăroasă, încît nu cunoaşte întreaga taină a rasj porturilor dintre bărbat şi fgrneiel Ceea ce făcea ca unele din judecăţile şi raţionamentele sale, precum şi tonul grav cu care vorbea despre atîtea lucruri foarte importante să pară nespus de comice...

CAPITOLUL X

— Ce-ar fi, îmi propuse prinţul, aşezîndu-se alături de mine în caleaşca, dacă am merge acum să luăm undeva masa împreună ? Ce zici, ai ceva împotrivă ?

— Ştiu şi eu, prinţe ? ezitai eu, nu prea obişnuiesc să iau masa seara...

— Lasă, lasă, o dată merge ! *Vom putea sta şi de vorbă* mai pe îndelete, adăugă el, uitîndu-se şiret drept în ochii mei.

Era clar ! „Vrea să-mi spună totul, mă gîndii, iar eu nu aştept decît asta." Aşadar, consimţii.

— E în regulă. Du-ne pe Bolşaia Morskaia, la B., porunci surugiului.

— Cum, la restaurant ? întrebai oarecum încurcat.

îs

— Şi de ce nu ? De obicei, nu prea cinez acasă. Cred că-mi dai voie să te invit ?

— Am spus doar că seara nu obişnuiesc să mănînc.

— Hai, ce importanţă are o singură dată ! Şi apoi, eşti invitatul meu...

Asta însemna că vrea să plătească pentru mine ; sînt convins că adăugase ultimele cuvinte înadins. îi îngăduii să mă ducă la restaurant, dar eram hotărît să-mi plătesc singur consumaţia. Sosirăm. Prinţul ceru un separeu şi comandă, alegînd cu multă pricepere, două-trei feluri de mîncare. Aveau să fie scumpe, ca şi sticla de vin select de masă pe care a cerut-o. Nimic nu era pe potriva pungii mele. Cercetai deci, la rîndul meu, lista de bucate şi cerui o jumătate de sitar şi un pahar de Lafitte. Prinţul protestă.

— Văd că refuzi să fii invitatul meu ! Dar e ridicol... *Pardon, mon ami *,* eşti de o susceptibilitate întrucîtva revoltătoare. E o ambiţie nelalocul ei. Am impresia că aici s-au amestecat anumite prejudecăţi de castă şi mă tem că nu greşesc. Te rog să mă crezi că toate astea sînt de natură să mă jignească. N

Am rămas totuşi ferm în hotărîrea mea.

— In sfîrşit, cum vrei, atunci, completă el. Eu nu te silesc... Spune-mi, Ivan

Petrovici, îţi pot vorbi prieteneşte ?

— Te rog chiar.

— Ei, uite, părerea mea este că o astfel de susceptibilitate[1] mai mult îţi strică. Tot aşa cum le strică tuturor celor de profesia dumitale. Eşti scriitor, ai nevoie să cunoşti lumea mare, şi totuşi fugi de ea. Nu e vorba aici de sitari, dar am impresia că eşti gata să refuzi orice contact cu cercul nostru şi asta, ţi-o spun categoric, nu e bine. în afară de faptul că ai mult de pierdut, te asigur, căci faptul acesta îţi periclitează cariera, în afară de asta, zic, dumneata ai nevoie să cunoşti personal ceea ce descrii, căci în povestirile voastre aveţi şi conţi, şi prinţi, şi buduare... Dar ce spun eu ? în operele voastre de acum nu găseşti decît mizerie, decît mantale pierdute, revizori, ofiţeri încrezuţi, funcţionari, vremuri apuse şi viaţă de rascolnici; vă cunosc, cunosc această literatură[28].

— Greşeşti, prinţe; nu frecventez „cercul înalt" cum îi spui dumneata, pentru că, în primul rînd, e tare plictisitor ;

•» Iartă-mă, amice (fr.).

iar în al doilea rînd, pentru că n-aş avea ce vedea acolo ! De altfel, mi se-ntîmplă din cînd în cînd să merg totuşi şi în mediul acesta...

—. Ştiu, la prinţul R., o dată pe an; acolo mi se pare că te-am şi cunoscut. în restul anului, voi vă complăceţi într-o atitudine de superioritate democratică şi preferaţi să vă ofiliţi într-o mîndră izolare prin mansarde, deşi nu toţi confraţii dumitale procedează astfel. Există printre voi şi nişte specimene de aventurieri care pînă şi mie îmi provoacă greaţă...

— Aş prefera, prinţe, să schimbăm subiectul şi să lăsăm mansardele noastre în pace.

— Ah ! Doamne, uite că te-ai şi ofensat. De altfel, parcă dumneata însuţi îmi permiseseşi să-ţi vorbesc deschis, prieteneşte. Dar e adevărat, nu ţi-am meritat încă întru nimic prietenia. Vinul este destul de bun. Gustă-l.

Mi-a turnat o jumătate de pahar din sticla lui.

— Fireşte, dragul meu Ivan Petrovici, îmi dau foarte bine seama că e cam insolent din partea mea să te asaltez cu pretenţiile mele de prietenie. Dar nu sîntem chiar toţi grosolani şi impertinenţi cu voi, cum vă place să vă închipuiţi; înţeleg de asemenea foarte bine că dumneata stai în momentul acesta la o masă cu mine nu pentru că asta te-ar încînta, ci numai pentru că ţi-am promis *să stăm de vorbă.* Nu-i aşa ?

Şi izbucni în rîs.

— Şi întrucît dumneata veghezi asupra intereselor unei anumite persoane, e firesc să vrei să auzi ceea ce am să spun. Aşa-i ? completă el, zîmbind maliţios.

— N-ai greşit de loc, îl întrerupsei nerăbdător (mi-am dat seama că făcea

parte din acea categorie de indivizi, care vă-zîndu-l pe om cît de cît în mrejele puterii lor, îl fac s-o simtă neîntîrziat. Or, în clipa aceea eu eram la cheremul lui; nu puteam pleca fără să aud tot ceea ce intenţiona să-mi spună şi el ştia bine acest lucru ; de aceea tonul i se schimbase brusc, căpătînd o nuanţă din ce în ce mai impertinent familiară şi mai ironică). N-ai greşit de loc, prinţe, repetai; n-am venit aici decît pentru asta, căci altminteri, crede-mă, n-aş fi stat...

atît de tîrziu.

îmi venea să-i spun : altminteri n-aş fi stat în nici un caz cu dumneata ; dar nu i-am spus-o şi am întors vorba nu din teamă, ci din blestemata mea sfiiciune şi delicateţe. într-adevăr, cum să-i arunci omului o grosolănie drept în faţă, cu

toate că o merita şi cu toate că dorinţa mea ar fi fost tocmai de a-i spune o astfel de grosolănie ? Pare-mi-se că şi prinţul observase, după expresia ochilor mei, acest lucru, căci mă măsură ironic tot timpul cît rostii cuvintele de mai sus, satisfăcut parcă de stinghereala mea şi zădărîndu-mă cu privirile lui, care păreau a spune : „Vezi că n-ai îndrăznit şi că ai înghiţit-o ? Aşa, frăţioare !" Nu m-am înşelat, cred, deoarece de îndată ce terminai, el izbucni într-un rîs cu hohote şi cu un gest protector mă bătu pe genunchi.

„Mă faci să rîd, frăţioare", desluşii în ochii lui. „Stai că-ţi arăt eu !" mă îndîrjii la rîndu-mi.

— Astăzi sînt foarte bine dispus ! strigă prinţul, şi nici nu înţeleg de ce. Da, da, dragul meu, da ! tocmai despre persoana la care ne gîndim amîndoi am vrut să-ţi vorbesc. Trebuie să ne pronunţăm o dată pentru totdeauna, să găsim o soluţie şi nădăjduiesc că de data aceasta dumneata ai să mă înţelegi pe deplin. Adineauri am adus vorba despre banii aceia şi despre acel tată nerod, despre copilul acela sexagenar... Ei, dar acum ce să mai pomenim de asta ! Am spus-o aşa... într-o doară ! Ha, ha, ha... dumneata, ca scriitor, trebuia să ghiceşti... Mă uitam la el uluit. Părea totuşi că nu era încă beat. — Cît despre fata asta, drept să-ţi spun, o respect, o iubesc chiar, te asigur ; e puţin capricioasă, dar „nu există trandafir fără ghimpi", după cum se spunea cu cincizeci de ani în urmă şi pe bună dreptate ; ghimpii te înţeapă, este adevărat, dar tocmai aceasta mi se pare mai ispititor ; şi cu toate că Alexei al meu e un prost, în bună parte l-am şi iertat, fiindcă totuşi are gust. Pe scurt, fetele de felul ei îmi plac şi aş avea în privinţa ei (el îşi strînse buzele semnificativ) chiar anumite intenţii speciale, dar despre asta ceva mai pe urmă, dragul meu...

— Ascultă, prinţe, strigai eu, nu pot înţelege această schimbare atît de subită pe care o văd la dumneata, dar... te poftesc să trecem la alt subiect.

— Iar te enervezi! Ei bine, bine... să schimbăm subiectul! Un lucru însă aş

vrea să te întreb, bunul meu amic: o stimezi mult ?

— Fireşte, răspunsei cu o nerăbdare brutală.

— Şi... şi o iubeşti chiar ? rînji el dezgustător, îngustîn-

du-şi ochii.

- Văd că te cam întreci cu gluma ! izbucnii furios.

276

— Bine, bine, atunci încetez ! Domoleşte-te ! Sînt într-o dispoziţie extraordinară astăzi. Mai vesel ca niciodată. Ce-ar fi să bem cîte un pahar de şampanie ? ! Ai ceva împotrivă, dragul meu poet ?

— N-am să beau nimic, nu vreau !

— Ei, nu admit aşa ceva ! Dumneata trebuie să-mi ţii astăzi neapărat tovărăşie. Mă simt admirabil şi deoarece sînt un om bun pînă la sentimentalism, nu pot fi fericit, de unul sin-

gurj Cirîefîîe7poate că ajungem sa" Bem la" sfîrşit şi *Bru-"aerschaft,* ha, ha, ha ! Dumneata, tînărul meu amic, dumneata încă nu mă cunoşti! Sînt sigur însă că, cu timpul, vei începe să mă iubeşti. Vreau ca dumneata să-mi împărtăşeşti astăzi şi durerea, şi bucuria, şi veselia, şi lacrimile, deşi sper cel puţin că nu eu voi fi acela care o să plîngă. Hm, ce zici, Ivan Pe-trovici ? îţi închipui, desigur, că dacă nu mi se va împlini dorinţa, atunci toată inspiraţia mea din acest moment o să dispară, o să se evapore, şi dumneata n-ai să mai auzi nimic de la mine ; dar pe cît mi-e dat să pricep, dumneata numai pentru asta ai venit: să poţi afla măcar ceva de la mine. Nu-i aşa ? se asigură el, făcîndu-mi din nou, insolent, semn cu ochiul; aşadar, alege !

Ameninţarea era serioasă. Consimţii. „Nu cumva vrea să mă îmbete ?" mă gîndii. Aş vrea, fiindcă e locul potrivit, să amintesc aici despre nişte zvonuri care circulau pe seama prinţului şi care de mult îmi ajunseseră şi mie la ureche. Se spunea că lui, care în societate este atît de decent şi de distins, îi place uneori să chefuiască noaptea şi că se îmbată criţă şi se dedă la un desfrîu respingător... Auzisem despre el lucruri îngrozitoare... Alioşa ştia pare-se că tatăl său obişnuia să bea uneori, dar căuta să ascundă acest lucru, mai ales faţă de Nataşa. Mi-aduc aminte că într-o zi începuse să-mi spună ceva în această privinţă, dar a schimbat repede vorba şi a refuzat să răspundă la întrebările mele. De altfel, nu auzisem asta de la el şi, mărturisesc, la început nici nu-mi venise să cred ; acum însă aşteptam să văd ce-o să se întîmple.

Se servi şampania ; prinţul umplu două cupe, pe-a lui şi pe-a mea.

— O fetişcană foarte drăguţă şi nostimă, cu toate că s-a cam oţărît la mine ! continuă, savurîndu-şi vinul, dar asemenea fiinţe drăgălaşe tocmai în clipele acelea şi tocmai prin îndîrjirile şi mîniile lor sînt deosebit de atrăgătoare... Numai

cînd mă gîndesc, de pildă, că ea probabil îşi închipuie că m-a dat gata, ştii, în seara aceea, cînd m-a făcut cu ou şi cu oţet! Ha, ha, ha ! Şi ce bine-i stă îmbujorată ! Dumneata te pricepi la femei ? Uneori o roşeaţă de-asta bruscă este încîntă-toare pe nişte obraji palizi, ai observat? Ah, Dumnezeule! am impresia că dumitale iar îţi sare muştarul...

— Da, sînt foarte revoltat! strigai fără să mă stăpînesc, şi nu vreau să te aud vorbind acum despre Natalia Ni-kolaevna... vreau să spun, să nu te aud vorbind pe tonul acesta. Căci... eu nu admit aşa ceva !

— Oho ! Ei bine, poftim, îţi fac plăcerea asta, schimb subiectul. După cum vezi, sînt conciliant şi maleabil ca aluatul. Să vorbim despre dumneata. îmi eşti simpatic, Ivan Petrovici şi dacă ai şti ce mult te apreciez, ca pe un adevărat prieten!...

— Prinţe, n-ar fi mai bine să revenim la chestiune, îl

invitai eu.

— Adică la *chestiunea* noastră, vrei să spui. Te-nţeleg dintr-un singur cuvînt, *mon ami,* dar nici nu bănuieşti cît de aproape sîntem de chestiunea noastră, discutînd despre dumneata ; dacă, bineînţeles, n-ai să mă întrerupi. Aşadar, să-mi continuu firul; am vrut să-ţi spun, scumpul meu Ivan Petrovici, că a duce o asemenea viaţă cum duci dumneata înseamnă pur şi simplu să te distrugi. Dă-mi voie, te rog, să ating această problemă delicată; n-o fac decît din prietenie. Eşti sărac, iei de la editorul dumitale avansuri din care plăteşti datoriile, iar cu restul te ţii o jumătate de an hrănin-du-te doar cu ceai şi tremurînd în mansarda dumitale, în aşteptarea romanului care urmează să-ţi apară în revista aceluiaşi editor ; aşa e ?

— Să zicem că ar fi aşa, totuşi...

— Totuşi e mai onorabil decît să furi, decît să te ploconeşti, să iei mită, să faci intrigi etc, etc. Ştiu, ştiu ce vrei să spui; despre toate acestea s-a scris de mult.

— Ceea ce înseamnă că n-are nici un rost să-mi vorbeşti despre treburile mele. Nu cumva ar fi cazul să-ţi dau lecţii de delicateţe, prinţe ?

— Fireşte că nu dumneata. Dar ce-i de făcut, dacă sîntem nevoiţi să atingem tocmai această latură delicată ? N-o mai putem evita. Dar bine, hai să lăsăm mansardele în pace. Nici mie nu-mi prea plac, decît poate în anumite cazuri (şi

rîse dezgustător). Ceea ce mă surprinde, însă, este faptul că te poţi împăca să joci rolul unui personaj secundar. Fireşte, careva dintre scriitorii voştri, după cîte mi-aduc aminte, a şi spus-o undeva că poate isprava cea mai formidabilă a unui om este de a şti să se mulţumească în viaţă cu rolul de personaj

secundar...[27] Sau cam aşa ceva, mi se pare ! în privinţa aceasta am mai auzit şi altundeva o discuţie asemănătoare. Gîndeşte-te : Alioşa ţi-a suflat logodnica, doar o ştiu prea bine, iar dumneata ca un fel de Schiller te omori pentru ei, îi serveşti, eşti un fel de om de alergătură... Te rog să mă ierţi, dragul meu, dar am impresia că aci e vorba de un joc dezgustător de-a mărinimia... Cum de nu te plictiseşte asta, zău aşa ? ! E de-a dreptul ruşinos. Eu, în locul dumitale, aş muri de necaz ; dar mai ales e ruşinos, ruşinos !

— Prinţe ! încep să cred că dumneata m-ai poftit aici anume ca să mă jigneşti! strigai eu în culmea indignării.

— O ! nu, dragul meu, nici gînd de aşa ceva ; în momentul de faţă, eu nu sînt decît un om de afaceri şi nu-ţi doresc decît binele. într-un cuvînt, vreau să limpezesc toată chestiunea asta. Dar să lăsăm pentru o clipă *chestiunea propriu-zisă;* te rog să asculţi pînă la sfîrşit, caută să nu te mai aprinzi măcar următoarele cîteva minute. Ce-ai zice dacă ţi-aş propune să te însori ? După cum vezi, acum vorbesc *despre cu totul altceva;* de ce te uiţi la mine atît de mirat ?

— Aştept să văd unde vrei să ajungi, răspunsei privin-du-l într-adevăr cu mirare.

— Păi nici nu prea am cine ştie ce mult de spus. Am vrut să văd ce-ai zice, dacă dintre prietenii dumitale careva care-ţi doreşte o fericire adevărată, trainică şi nu o fericire efemeră, ţi-ar propune o fată tînără, drăguţă, care... e drept... a trebuit să treacă prin oarecare experienţă în viaţă ; încerc să vorbesc alegoric, dar dumneata ai să mă înţelegi. O fată, să zicem, ca Natalia Nikolaevna, bineînţeles cu o remuneraţie consistentă... (observi, am abordat o cu totul altă chestiune, nu mai e vorba de chestiunea noastră); ei, ce-ai zice de asta ?

— Ţi-aş spune că dumneata... ai înnebunit.

— Ha, ha, ha ! Domol, domol! Mi se pare că eşti gata să mă iei la bătaie ?

într-adevăr, eram gata să sar la el. Mai mult nu mai puteam rezista. îmi făcea impresia unei lighioane dezgustătoare, a unui păianjen imens, pe care aveam o poftă nebună să-l

279

strivesc cu piciorul. Ii făcea o plăcere nespusă să-şi bată joc de mine, îl vedeam; mă juca aşa cum se joacă pisica cu şoarecele, socotind că sînt cu totul la discreţia lui. Aveam impresia (asta o înţelegeam eu) că simte plăcere, o adevărată voluptate chiar de a se arăta atît de josnic şi de impertinent, atît de cinic, apărînd în sfîrşit în faţa mea despuiat de orice mască. Vroia să guste din plin imensa satisfacţie de a mă vedea uluit, îngrozit. Mă dispreţuia profund şi-şi bătea joc

de mine. *

De la început încă, am avut presentimentul că toate acestea le face

precugetat şi cu un anumit scop; dar eram într-o situaţie care îmi impunea să-l ascult pînă la capăt, cu orice preţ. O cereau interesele Nataşei şi trebuia să fiu gata să îndur orice, pentru că in clipele acelea se rezolva poate întreaga chestiune. Dar cum puteam să-i îndur ieşirile atît de cinice şi de murdare pe seama ei, cum îi puteam suporta cu sînge rece toate necuviinţele ? ! Unde mai pui că şi el înţelegea prea bine că, neavînd încotro, trebuia să rabd pînă la capăt, ceea ce făcea obida şi mai insuportabilă. „Totuşi, are şi el nevoie de mine", mi-am zis, şi am început să-i răspund brutal şi arţăgos. Prinţul pricepu asta.

— Uite ce este, tînărul meu prieten, reluă el privindu-mă grav, n-are nici un rost să mai continuăm aşa, de aceea să ne înţelegem. De fapt, îmi propusesem să-ţi spun unele lucruri, iar dumneata trebuie să fii amabil şi să accepţi a le asculta, indiferent de ceea ce îţi va fi dat să auzi. Intenţionez să vorbesc aşa cum vreau, cum îmi place şi, de fapt, aşa şi trebuie. Ei, ce zici, tînărul meu amic, o să ai răbdare să mă

asculţi ?

Hotărîi să mă stăpînesc şi nu-i răspunsei nimic, cu toate că el mă privea cu o ironie atît de usturătoare, de parcă ar fi vrut să trezească în mine cel mai violent protest. Totuşi a înţeles că am acceptat să rămîn mai departe şi de aceea a

continuat:

— Nu te supăra pe mine, dragul meu. Pentru că, la drept vorbind, ce anume te-a iritat pînă acum ? O simplă aparenţă, nu-i aşa ? De fapt, în ce priveşte chestiunea noastră, nici dumneata nu te aşteptaseşi la altceva de la mine, oricum aş fi căutat să-ţi vorbesc, fie cu o politeţe parfumată, fie aşa cum ai văzut. Deci, oricum aş fi procedat, sensul rămînea acelaşi. Dumneata mă dispreţuieşti, nu-i aşa ? Ca să vezi

numai cu cîtă simplitate drăgălaşă, cu cîtă sinceritate, cu cîtă *bonomie* îţi vorbesc. îţi voi mărturisi totul despre mine, am să-ţi pomenesc chiar şi despre capriciile mele de copil. Da, *mon cher,* da, mai multă *bonomie* şi din partea dumitale, şi cred că vom reuşi să aranjăm lucrurile, să fim întru totul de acord, şi, în cele din urmă, ne vom înţelege definitiv. De mine să nu te miri: m-am plictisit pînă într-atîta de toate aceste nevinovăţii, de toate pastoralele acestea ale lui Alioşa, de toată atmosfera schilleriană, de toate sentimentele acestea sublime pe care le văd în legătura lui afurisită cu această Nataşa (care, de altfel, e o fetiţă foarte nostimă), încît, fără voia mea, ca să zic aşa, sînt bucuros de orice ocazie ca să-mi bat joc de ele. Şi iată, ocazia s-a ivit. Iar pe deasupra, am vrut pur şi simplu să-mi descarc sufletul în faţa dumitale. Ha, ha, ha !

— Mă uimeşti, prinţe, aproape că nu te recunosc. Tonul dumitale mă face să

mă gîndesc la *Polichinelle;* ce confidenţe neaşteptate...

— Ha, ha, ha ! să ştii că în bună parte n-ai greşit! E o comparaţie tare drăguţă ! Ha, ha, ha! Eu *chefuiesc,* dragul meu, *chefuiesc,* sînt fericit şi-s mulţumit, iar dumneata, dragă poete, trebuie să-mi arăţi toată îngăduinţa dumitale. Dar hai mai bine să bem, hotărî el într-adevăr pe deplin mulţumit de sine, umplîndu-şi cupa. Uite ce este, dragul meu, dacă luăm numai seara aceea idioată de la Nataşa, ţii minte, seara aceea a fost de ajuns ca să mă dea gata definitiv. E drept că fata a fost atunci extrem de drăgălaşă, eu însă am plecat de acolo înfuriat la culme şi asta n-aş vrea s-o uit. Nici să uit, nici să ţi-o ascund. Fireşte, va veni şi vremea noastră, ba poate că nici nu-i prea departe, dar deocamdată să lăsăm asta. De altminteri, n-am vrut decît să-ţi explic o trăsătură a firii mele, pe care dumneata n-aveai de unde s-o cunoşti; urăsc toate naivităţile şi pastoralele neroade, iar unul dintre deliciile mele a fost totdeauna să mă prefac, să adopt tonul respectiv, să-l încurajez şi să-i cînt în strună vreunui Schil-leraş d-ăsta veşnic june şi pe urmă, dintr-o dată, să-l las cu gura căscată ; să-mi smulg deodată masca extatică în faţa lui şi să-l uluiesc cu o strîmbătură, să-i arăt limba exact în clipa în care s-ar fi putut aştepta mai puţin ca oricînd la aşa ceva. Cum ? Vrei să spui că dumneata nu înţelegi, că ţi se pare josnic, absurd, oribil ? Asta vrei să spui ?

231

— Fireşte.

— Eşti sincer. Ei, dar ce să fac, dacă şi pe mine mă chinuiesc alţii! E o tîmpenie, dar sînt şi eu sincer, aşa mi-i firea. De altfel, aş vrea să mă opresc puţin asupra unor momente din viaţa mea. Dumneata m-ai putea înţelege mai bine ; de altfel, socot că vei găsi în ele lucruri interesante. într-adevăr, astăzi poate că semăn întrucîtva cu un Polichi-nelle ; dar acest personaj a fost sincer, nu-i aşa ?

— Ascultă, prinţe, e tîrziu şi, zău...

— Cum ? Dumnezeule, cîtă intoleranţă! De ce te grăbeşti? Hai să stăm, să discutăm prieteneşte, deschis, ştii, ca la un pahar de vin, ca doi buni prieteni. Dumneata crezi •că sînt beat; nu-i nimic. E mai bine aşa. Ha, ha, ha! Nu, zău, aceste întîlniri amicale rămîn pe urmă mult timp în memorie şi-ţi face o mare plăcere să ţi le aminteşti. Eşti un om rău, Ivan Petrovici! N-ai nici un pic de sensibilitate, de vibraţie sentimentală. Ce te costă să pierzi o oră pentru un prieten ca mine, ai ? Unde mai pui că şi asta are o legătură cu chestiunea noastră... Cum de nu înţelegi ? Şi încă mai spui că eşti scriitor ; ar fi trebuit, dimpotrivă, să-mi fii recunoscător că-ţi ofer un asemenea prilej. Ai putea să creionezi, după mine, un tip în scrierile dumitale, ha, ha, ha ! Doamne, ce înduioşător de sincer sînt astăzi !

Desigur, prinţul era din ce în ce mai beat. Expresia feţei i se schimbă şi deveni răutăcioasă. Era limpede că avea poftă să muşte, să înţepe, să batjocorească. „Dîntr-un punct de vedere e mai bine chiar că s-a îmbătat, îmi zisei în gînd, omul beat e mai slobod la gură." Mă înşelam însă ; ştia ce face.

— Amice dragă, începu el, vădit încîntat de sine ; ţi-am făcut acum o destăinuire nelalocul ei, poate, cum că am o dorinţă nestăpînită, în anumite cazuri, să scot limba la cîte cineva. Pentru această sinceritate a mea, naivă şi nevinovată, ai binevoit să mă compari cu Polichinelle, ceea ce m-a amuzat grozav. Dar dacă ai de gînd să-mi reproşezi sau să te miri că am devenit brutal, ba poate şi necuviincios, ca un ţărănoi, într-un cuvînt, că am întors dintr-o dată foaia, cred că eşti nedrept. în primul rînd, fiindcă aşa îmi place, în al doilea — fiindcă nu sînt la mine acasă, ci cu *dumneata...* Cu alte cuvinte, vreau să spun, că acum *chefuim,* ca doi buni prieteni, iar în al treilea rînd — pentru că îmi plac grozav ca-

282

priciile. Ştii dumneata, că odată, dintr-un capriciu numai, am fost chiar metafizician şi filantrop şi aproape ajunsesem să mă scald în aceleaşi sfere de idei ca şi dumneata ? De altfel, asta a fost tare demult, în zilele de aur ale tinereţii mele. Mi-aduc aminte că pe atunci sosisem la moşia mea cu capul plin de aspiraţii umanitare şi, fireşte, m-am plictisit groaznic ; nici n-ai să mă crezi cînd îţi voi spune ce mi s-a întîmplat. De plictiseală, am căutat să cunosc nişte fetişcane drăguţe... Nu cumva ai început să strîmbi iar din nas ? O, tînărul meu prieten ! Sîntem doar la o reuniune prietenească, frate... Nici nu se poate un prilej mai bun să stăm amîndoi la un pahar de vin şi să ne destăinuim ca doi prieteni! Oricum, eu am o fire de rus autentic, de patriot, îmi place să-mi deschid sufletul şi, afară de asta, trebuie să ştii să nu pierzi o clipă şi să guşti viaţa din plin. Mîine-poimîine o să murim, şi cu ce ne alegem ? Şi, uite, ziceam, m-am apucat atunci de berbantlîcuri. Mi-aduc aminte că o adorabilă păstoriţă avea un bărbat tînăr şi chipeş. L-am pedepsit crunt şi am vrut să-l trimit la armată (ale vieţii valuri, dragă poete !). Dar nu l-am mai trimis. A murit în spitalul meu... Trebuie să ştii că înfiinţasem în satul meu un spital cu vreo douăsprezece paturi ; excelent utilat, parchet, curăţenie ideală. Da. De altfel, l-am desfiinţat demult. Pe atunci însă mă mîndream cu el; eram filantrop ; şi uite, pe ţăranul acela tînăr mai-mai să-l omor în bătaie, nu altceva, din pricina neveste-si... Iar începi să te strîmbi! Ţi-e silă s-asculţi ? Sentimentele dumitale nobile se revoltă, da ? Ei, bine, bine, linişteşte-te ! Acum. toate astea aparţin trecutului. Le-am făcut pe cînd eram încă romantic, pe cînd voiam să fiu un binefăcător al omenirii, să fondez o societate de binefacere... Aşa îmi căşunase mie pe atunci. Şi tot pe

atunci îi snopeam pe ţărani în bătăi. Acum n-aş mai face aşa ceva ; ţacumj3majyrebuie să joace teatru j, acum, noi toţi nici mf*faicemaltcev"a"»-decît să jucăm teatru, aşa-s timpurile... Ei, dar cine mă face să mă prăpădesc de rîs... e prostufacela de Ihmenev. Sînt convins că el cunoştea bine cazul cela cu ţăranul cel tînăr... Dar ce crezi ? în bunătatea sufletului său mălăieţ şi, dat fiind că pe atunci Ihmenev mă admira grozav, fiindcă îşi vîrîse în cap că aş fi un om de structură superioară, s-a hotărît să nu creadă nimic rău în privinţa mea, şi nici n-a crezut; adică nici faptelor vii n-a vrut să le dea crezare, şi, timp de doisprezece ani,

283

mi-a fost devotat cu trup şi suflet, pînă cînd mi l-am atins

şi pe el unde-l doare. Ha, ha, ha! Ei, dar toate astea sînt

fleacuri! Să bem, tînărul meu amic. Ascultă, îţi plac femeile ?

N-am răspuns. Mă mulţumeam să-l ascult. începuse o a

doua sticlă.

— La masă, simt o plăcere grozavă să vorbesc despre femei. Ţi-aş face cunoştinţă, după cină, cu una, *mademoiselle* Philiberte, ai ? Ce zici ? Dar ce-i cu dumneata ? Nici nu vrei să te uiţi măcar la mine... Hm !

Rămase cîteva clipe pe gînduri. Deodată înălţă capul, mă privi cu înţeles şi continuă...

— Uite ce este, dragul meu poet, aş vrea să-ţi dezvălui

0 taină a naturii, care, pe cît se pare, dumitale îţi este cu desăvîrşire necunoscută. Sînt convins că în clipa asta dumneata mă socoti un păcătos, poate chiar un nemernic, un monstru al desfrîului şi al viciului. Dar ascultă ! Dacă s-ar putea (ceea ce, din pricina firii omului, e cu neputinţă), dacă s-ar putea ca fiecare dintre noi să-şi descrie toate dedesubturile şi intimităţile, dar în aşa fel, încît să nu-i fie teamă a farăta nu numai ceea ce s-ar fi ferit să spună şi n-ar fi spus în ruptul capului faţă de oameni, nu numai ceea ce s-ar fi f ferit a mărturisi chiar şi celor mai buni prieteni, dar şi ceea ce de multe ori se sfieşte să-şi mărturisească lui însuşi, s-ar

1 stîrni, cred, în lumea asta o duhoare, de ne-am sufoca cu Ijflţii- Iată de ce, vorbind în paranteză, sînt atit de bune con-k venienţele noastre sociale. Ele îşi au o raţiune a lor, o raţiune adîncă, n-aş spune morală, ci pur şi simplu profilactică,

} preventivă, de comoditate, ceea ce fireşte e şi mai bine, pentru I că morala nu este altceva decît tot un fel de comoditate, adică a fost, vreau sa spun, inventată numai şi numai pentru comoditate. Dar să lăsăm convenienţele pentru mai tîrziu ; am impresia că mă cam încurc, să-mi aduci aminte de ele mai pe urmă. Iată, aşadar, concluzia mea : dumneata mă acuzi de vicii, de desfrîu,

de imoralitate, iar eu în realitate nu sînt vinovat acum poate decît de faptul că sînt mai *sincer* decît alţii, şi asta-i tot; că nu ascund ceea ce alţii se străduiesc să ascundă chiar de ei înşişi, cum spuneam adineauri... Rău fac, ştiu, dar aşa vreau eu în clipa asta. De altfel, n-ai nici o grijă, adăugă el cu un zîmbet batjocoritor, chiar dacă I m-am recunoscut *vinovat* nu înseamnă de loc că am de gînd .... să-ţi cer iertare. Si mai notează ceva : eu nu încerc să te pun

în încurcătură şi nu te întreb dacă nu cumva ai şi dumneata vreo taină dintr-asta, încît, prin secretele dumitale, să caut II a mă justifica pe mine... După cum vezi, procedez absolut Cuviincios şi onorabil. In general, procedez întotdeauna onorabil...

— Dumneata nu ştii ce vorbeşti, îi spusei privindu-l cu dispreţ.

— Nu ştiu ce vorbesc ? Ha, ha, ha! Vrei să-ţi spun la ce te gîndeşti dumneata acum ? Dumneata te întrebi acum ce mi-o fi venit să te aduc aici şi, nitam-nisam, să mă apuc a-mi da drumul, dezvăluindu-mă în faţa dumitale cu atîta sinceritate. Aşa e ?

— Da.

— Ei bine, asta ai s-o afli mai pe urmă.

— Adevărul este că, pînă una-alta, ai băut aproape două sticle de vin şi... te-ai cam afumat.

— Zi-i mai bine că m-am îmbătat. Se prea poate să fie şi aşa. „Te-ai cam afumat!" este ceva mai delicat, decît să spui: „Te-ai îmbătat". O, întruchipare a delicateţii! Dar... am impresia că iar începem să ne dondănim, şi totuşi ne apucaserăm a vorbi despre o chestiune atît de interesantă... Da, dragul meu poet, dacăjntr-adevăr mai există ceva cu adevărat agreabil pe lumea aceasta, apoi asta sînt femeile,

— Ştii, prinţe, eu totuşi nu pot pricepe, ce ţi-a venit să mă alegi neapărat pe mine drept confident al secretelor şi predilecţiilor dumitale... amoroase.

— Hm... Păi, ţi-am mai spus că vei afla mai pe urmă. N-avea grijă ; deşi, poate am făcut-o aşa, fără nici un motiv; dunineata ca poet, ai să mă înţelegi; de altfel, ţi-am şi vorbit "spreasTaTTExîsTanTvoIuptate cu totul aparte în această smulgere neaşteptată a măştii, în acest cinism cu care omul începe deodată să se înfăţişeze înaintea altuia în posturi care îl dispensează de orice jenă sau ruşine faţă de omul acela. Să-ţi povestesc un caz : trăia la Paris un funcţionar nebun ; mai tîrziu, l-au închis într-un ospiciu, după ce s-au convins că e într-adevăr nebun. Şi funcţionarul acela, cînd îl apucau pandaliile, ce crezi că născocise ca să-şi facă plăcere ? Sa dezbrăca la el acasă în pielea goală, rămînea numai în costuJ; mul lui Adam, dar îşi păstra încălţămintea ; apoi se învăluia! într-o pelerină largă şi lungă, lungă pînă la pămînt, şi cu! 1111 aer maiestuos ieşea în stradă. Dacă te uitai aşa la el, din-

tr-o parte, era un om ca toţi oamenii cărora le face plăcere să se plimbe în pelerină. De cum însă i se întîmpla să întîlnească undeva, într-un loc mai singuratic, vreun trecător, se îndrepta către el cu o mină foarte gravă şi preocupată, apoi se oprea în faţa lui, îşi desfăcea pelerina şi se expunea în deplină... • sinceritate. Totul nu dura decît un minut, apoi se înfăşură din nou şi, fără să scoată o vorbă, fără să-i tresară măcar un muşchi al feţei, trecea pe lîngă spectatorul său uluit, trecea grav, maiestuos ca umbra din „Hamlet". Aşa proceda cu oricine se întîmpla — fie bărbat, fie femeie sau COpil şi într-asta consta toată plăcerea lui. Uite, o părticică dintr-o astfel de plăcere s-ar putea să guste omul, uluindu-l pe neaşteptate pe vreunul din Schiller-ii aceia despre care ţi-am vorbit şi scoţîndu-şi limba la el tocmai în momentul cînd acela se aşteaptă mai puţin ca oricînd la aşa ceva. „Uluindu-l" — ce zici de vorba asta ? Am citit-o undeva, într-o carte de literatură contemporană de-a voastră.

— Bine, dar acela era nebun, pe cînd dumneata...

— Un om care ştie ce vrea ?

r- Da.

Prinţul rîse cu hohote.

— Judeci sănătos, dragul meu, adăugă el cu mina cea
mai impertinentă.

— Prinţe, spusei întărîtat de atîta obrăznicie, dumneata mă urăşti şi pe mine alături de ceilalţi şi acum te răzbuni pe mine pentru toţi şi pentru toate. Şi o faci dintr-un orgoliu de cea mai josnică factură. Eşti rău, rău pînă la meschinărie, pînă la abjecţie. Noi te-am înfuriat şi poate că nu greşesc cînd afirm că eşti furios mai ales pentru seara aceea. Se-nţelege că n-ai fi putut să-mi răspunzi cu nimic mai bine decît cu acest dispreţ total cu care te-ai manifestat faţă de mine ; de data aceasta, te-ai dispensat chiar de cea mai elementară şi obligatorie politeţe, pe care ne-o datorăm cu toţii unii altora. Vrei să-mi arăţi fără nici o jenă că nu-mi acorzi nici măcar onoarea de a te ruşina de mine, smulgîndu-ţi atît de făţiş şi pe neaşteptate de pe chip dezgustătoarea mască pe care o porţi, expunîndu-te cu atîta cinism moral...

— Pentru ce mi le spui toate astea ? întrebă el, brutaL. privindu-mă cu răutate. Pentru a-mi demonstra perspicacitatea dumitale ?

— Ca să-ţi arăt că te înţeleg prea bine şi ţi-o declar că te înţeleg.

— *Quelle idee, mon cher!* *, urmă el schimbînd deodată tonul şi trecînd din nou]a conversaţia amabilă, veselă şi flecară de mai înainte. N-ai reuşit decît să mă abaţi de la subiectul nostru. *Buvons, mon ami!* **, dă-mi voie să-ţi torn. Şi cînd te gîndeşti că tocmai voisem să-ţi povestesc o aventură încîntătoare şi

deosebit de interesantă... Dar să ţi-o spun în linii generale. Am cunoscut odată o cuconiţă ; nu mai era la prima tinereţe, să tot fi avut vreo douăzeci şi şapte-douăzeci şi opt de ani, o frumuseţe cum rar întîlneşti: ce bust, ce ţinută, ce mers ! Cu o privire pătrunzătoare ca o acvilă, mereu severă şi gravă ; avea o prestanţă maiestuoasă şi era inaccesibilă. Avea reputaţia de femeie rece, rece ca gerul Bobotezei. Ii speria pe toţi prin aerul ei distant, prin austeritatea şi virtuţile ei strivitoare. Exact aşa, ăsta-i cu-vîntul: strivitoare. Nu exista în tot cercul ei alt judecător mai neîndurător ca dînsa. Condamna nu numai viciile, dar şi cel mai mic semn de slăbiciune la alte femei, şi condamna irevocabil, fără drept de apel. Inlăuntrul grupului său, avea o influenţă enormă. Cele mai trufaşe, cele mai virtuoase bătrîne o respectau şi ţineau cont de părerea ei. Se uita la toţi cu o asprime impasibilă, ca stareţa unei mănăstiri medievale. Femeile tinere tremurau sub privirea ei, de teama judecăţii sale. O singură observaţie, o singură aluzie de-a ei ar fi fost de ajuns ca o reputaţie să fie iremediabil compromisă — aşa se impusese în societate ; se temeau de ea pînă şi bărbaţii. în cele din urmă, coniţa se afundă într-un fel de misticism contemplativ, de altfel tot atît de calm şi distant... Şi, ce crezi ? N-a existat o desfrînată mai desfrînată decît acea femeie, iar eu am fost cel care am avut fericirea să-i cîştig încrederea. într-un cuvînt, am fost amantul ei tainic şi misterios. întîlnirile noastre erau aranjate cu atîta abilitate şi iscusinţă, încît nimeni din casa ei n-ar fi putut avea nici pic de bănuială ; numai camerista, o franţuzoaică delicioasă, îi cunoştea toate tainele, dar pe această cameristă ne puteam bizui deplin, deoarece lua şi ea parte la combinaţie, în ce fel ? Acum am să trec peste asta. Cuconiţa mea era

* Ce Idee, dragul meu ! (Fr.) ** Să bem, dragă prietene ! (Fr.)

atît de senzuală, incit însuşi marchizul de Sade ar fi avut ce învăţa de la dînsa[28]. Dar voluptatea cea mai mare, cea mai puternică şi mai răscolitoare se datora caracterului misterios şi cinic al înşelăciunii. Această bătaie de joc la adresa a tot ce profesa contesa public în societate ca fiind sublim, inefabil, intangibil şi inviolabil, în sfîrşit, acel diabolic rîs lăuntric şi acea voită călcare în picioare a tot ce nu era îngăduit să fie terfelit — toate acestea, fără nici o reţinere, toate împinse pînă la ultima limită a excesului, pînă acolo unde nici cea mai aprinsă şi bolnăvicioasă imaginaţie n-ar fi putut ajunge, erau de fapt caracteristica esenţială şi cea mai surprinzătoare a acestei supreme voluptăţi. Da, da lllntr-ade-văr, femeia era un diavol încarnat, dar un diavol aeo irezistibilă seducţie-îict*"a"sfazl nu-mi pot aduce aminte de ea fără să mă entuziasmez. în focul celor mai arzătoare voluptăţi, deodată izbucnea într-un hohot nebun şi eu o înţelegeam, înţelegeam foarte bine acel hohot al ei şi la rîndul meu hohoteam

nebun... Pînă şi acum mi se taie răsuflarea, numai cînd îmi aduc aminte de toate astea, deşi au trecut de atunci mulţi ani. Peste un an însă m-a schimbat cu altul. Şi chiar dacă aş fi vrut, nu i-aş fi putut face nici un rău. într-adevăr, cine, dar cine m-ar fi crezut ? Ei, ce zici despre un asemenea caracter, dragul meu prieten ?

— Ce josnicie ! răspunsei ascultîndu-i cu greaţă mărturisirea.

— N-ai fi fost tînărul meu prieten, dacă îmi răspundeai într-alt fel! Nici nu mă îndoiam că ai să-mi răspunzi aşa, ha, ha, ha! Dar mai aşteaptă puţin, roon *arai,* vei mai trăi şi vei înţelege; deocamdată însă mai ai nevoie de ceva turtă dulce. La naiba, ce fel de poet mai eşti după asta ! Femeia aceea, într-adevăr, înţelegea viaţa şi ştia s-o trăiască.

— Dar ce nevoie era să ajungă la asemenea bestialitate ?

— Care bestialitate ?

— La care a ajuns femeia aceea cu dumneata împreună.

— Aaa, dumneata numeşti asta bestialitate ? E un semn ca n-ai ieşit încă de sub tutelă. Admit, fireşte, că independenţa se poate manifesta şi într-o direcţie absolut contrarie, dar... ca să vorbim mai simplu, *mon ami...* recunoaşte că aşa ceva ar fi o absurditate.

- Şi ce nu este absurditate după dumneata ?

208

— Nu este absurditate numai propria mea personalitate, eu însumi. Totul e făcut pentru mine şi lumea toată există numai pentru mine. Auzi, prietene, mai cred că pe lumea asta s-ar putea duce o viaţă frumoasă. Şi este cea mai frumoasă credinţă, pentru că fără ea nu s-ar putea trăi nicicum, nici chiar prost de tot; altminteri, nu i-ar rămîne omului decît să se otrăvească. Se zice că un imbecil a şi făcut-o. Tot filozofînd, a ajuns să nege totul, totul, pînă şi legitimitatea tuturor îndatoririlor normale şi fireşti ale omului şi a mers pînă acolo, încît a desfiinţat totul; constatînd însă că în ultimă instanţă nu s-a ales decît cu un zero, nu i-a mai rămas nimic altceva de făcut decît să proclame că în viaţă lucrul cel mai bun este acidul cianhidric. Ai să-mi spui poate că în cazul de faţă este vorba de un Hamlet, de o cumplită deznădejde, într-un cuvînt, ceva atît de magnific, încît nouă nici prin vis nu ne-ar trece; dumneata eşti însă poet, iar eu nu sînt decît un muritor de rînd. Iată de ce îţi voi spune că lucrurile trebuie privite dintr-un punct de vedere simplu şi practic. Eu, de pildă, de mult am reuşit să mă eliberez de orice lanţuri şi chiar îndatoriri. Nu mă socot obligat decît atunci cînd asta mi-aduce un folos. Voi, bineînţeles, nu puteţi privi lucrurile astfel; aveţi picioarele împiedicate şi gustul deformat. Tînjiţi după idealuri, după virtuţi. Dar, dragul meu prieten, şi eu sînt gata să recunosc tot ce ai să-mi spui dumneata : ce să fac însă, dacă sînt dinainte convins că la baza tuturor-virtuţilor omeneşti

zace egoismul cel mai feroce ! Şi cu cît o faptă pare a implica mai multe virtuţi, cu atît mai mult egoism se ascunde într-însa. Iubeşte-te pe tine însuţi, iată o maximă pe care o accept. Viaţa este o afacere negustorească; să nu arunci banii pe fereastră, dar poţi să plăteşti — asta o admit — pentru serviciile care ţi se aduc şi prin asta, omule, ţi-ai îndeplinit toate îndatoririle faţă de aproapele tău, iată morala mea, dacă socoti că trebuie să existe neapărat una ; deşi, ţi-o mărturisesc din experienţă, socot că este chiar mult mai bine să nu-i plăteşti nimic aproapelui tău, ci să ştii să-l sileşti ca el să te servească gratuit. Nu am nici un fel de idealuri şi nici nu vreau să le am; n-am simţit niciodată nevoia de a le avea. în lumea înaltă se poate trăi atît de vesel, atît de plăcut şi fără nici

un fel de idealuri... şi *en somme* *, sînt extrem de fericit că pot să mă descurc şi fără otravă. Mă gîndesc că dacă eram ceva *mai virtuos,* poate că nici n-aş fi reuşit să mă dispensez de ea, ca gugumanul ăla de filozof (vreun neamţ, fără îndoială). Nu, nu! viaţa poate să-i ofere omului încă atîtea lucruri frumoase ! îmi plac onorurile, rangurile, palatele, o miză mare la cărţi (grozave delicii îmi dă jocul de cărţi!). Dar mai ales, mai ales îmi plac femeile... Femeile în toate chipurile ; îmi place chiar şi un pic de desfrînare mai discretă, mai pe ascuns, dar cît mai picantă, cît mai excentrică, chiar şi cu puţină perversiune, pentru variaţie... ha,ha,ha! Mă uit la faţa dumitale : cu cît dispreţ mă priveşti în clipa asta.

— Ai dreptate, răspunsei.

— Să zicem că ai şi dumneata dreptate; în orice caz, mai bine puţintică perversiune decît acid cianhidric — nu

eşti de părere ?

— Oricum, acidul cianhidric e de preferat.

— Te-am întrebat înadins : „Nu eşti de părere ?" ca să mă desfăt cu răspunsul dumitale ; îl cunoşteam dinainte. Ba nu, prietene, dacă doreşti cu adevărat binele semenilor, atunci urează-le tuturor oamenilor deştepţi un gust ca al meu, fie chiar şi ceva mai pervers; altminteri, omul deştept n-ar mai avea în curînd ce căuta pe lumea asta şi n-ar mai rămîne, oriunde te-ai întoarce, decît proşti. Ce noroc pe ei! De altfel, există şi acum o zicală: prost să fii, noroc să ai; şi trebuie să ştii, că nu poate fi nimic mai comod decît să trăieşti cu proştii şi să zici ca ei — e mai convenabil! Nu te uita că ţin la prejudecăţi şi respect anumite convenienţe, caut să-mi creez şi eu o situaţie ; doar îmi dau seama că trăiesc într-o societate de netrebnici; dar atîta timp cît mă simt bine în sînul ei, am tot interesul să spun cum spun ceilalţi, să mă arăt că o apăr, dar la o adică voi fi cel dintîi care o va părăsi. Cunosc eu toate ideile voastre cele noi, deşi niciodată n-

am avut de suferit din pricina lor, de altminteri, nici din vreun alt motiv ! N-am avut niciodată mustrări de conştiinţă. Sînt de acord cu orice, numai să-mi fie mie bine, şi de-alde noi sînt puzderie. Şi într-adevăr ne simţim bine. Totul poate pieri pe lumea asta, numai noi n-o să pierim niciodată. Existăm de cînd lumea. Lumea întreagă ar putea să se prăbuşească, noi

* în general (fir,),

însă o să ieşim deasupra ca untdelemnul pe apă. De altfel, să te uiţi numai cîtă vitalitate e în oamenii de soiul meu. Noi, într-adevăr, sîntem de o vitalitate fenomenală; nu te-a mirat niciodată acest lucru ? Va să zică, natura însăşi ne favorizează, he, he, he ! Eu ţin neapărat să trăiesc pînă la nouăzeci de ani. Nu-mi place moartea şi mă tem de ea. Dracu mai ştie cum va trebui să mor! Dar ce să mai vorbim despre asta ! M-a influenţat, poftim, gîndul la filozoful acela care s-a otrăvit. La naiba cu filozofia ! *Buvons, mon cher!* începusem parcă să vorbim despre fete drăguţe... Stai, încotro ?

— Plec, de altfel, şi dumneata trebuie să pleci...

— Ei, asta e ! Eu, ca să zic aşa, mi-am deschis sufletul în faţa dumitale, iar dumneata nu vrei să arăţi nici un pic de înţelegere pentru această grăitoare dovadă de prietenie ; he, he, he ! Nu prea observ porniri şi afecţiuni la dumneata, dragă poete. Mai stai, aş mai cere o sticlă...

— A treia ? v

— Da, a treia. în ce priveşte virtutea, tînărul meu discipol (îmi dai voie să-ţi spun acest termen dulce ; de, cine ştie, poate că preceptele mele îţi vor fi cîndva de folos)... aşadar, în ce priveşte virtutea, dragul meu discipol, ţi-am mai spus : „cu cît virtutea este mai virtuoasă, cu atît mai mult egoism se ascunde într-însa". Aş vrea să-ţi povestesc în acest sens. o anecdotă delicioasă : am iubit odată o fată şi am iubit-o aproape sincer. Ea a făcut multe sacrificii pentru mine...

— E poate fata aceea pe care ai jefuit-o ? îl întrerupsei brutal, nevoind să mă mai stăpînesc.

Prinţul tresări, se schimbă brusc la faţă şi-şi aţinti ochii injectaţi asupra mea; privirea lui trăda nedumerire şi furie.

— Ia stai, îngăimă el ca pentru sine, stai, dă-mi voie să mă dumiresc. într-adevăr, sînt beat şi-mi vine greu să înţeleg...

Tăcu şi continuă să mă înfrunte cu o privire iscoditoare plină de răutate, ţinîndu-mă de mînă, ca şi cum s-ar fi temut să nu plec. Eram convins că în clipa aceea căuta să-şi dea seama de unde cunosc eu această istorie, nu prea cunoscută altora, şi dacă n-o să rezulte din asta vreo primejdie pentru el ? A stat aşa cam un minut; apoi, repede, se schimbă la faţă şi-i reapăru expresia ironică şi voioşia cheflie. Izbucni într-un hohot de rîs.

291
290
— Ha, ha, ha! Zi-i Talleyrand, şi pace ! Ei da, stăteam în faţa ei, de parcă m-ar fi scuipat, cînd mi-a trîntit drept în ochi că am jefuit-o ! Şi ce mai ţipa, ce mai ocăra . Era o femeie turbată rău şi... fără nici un frîu. Judecă şi dumneata : în primul rînd, că n-am jefuit-o, cum ai binevoit să te exprimi. Mi-a dat singură banii ei, aşa că banii au devenit ai mei. Să zicem, de pildă, că dumneata îmi faci cadou fracul dumi-tale cel mai bun (cu aceste vorbe el se uită la fracul meu, singurul pe care-l aveam şi care arăta destul de rău, şi pe care îl cususem cu vreo trei ani în urmă la croitorul Ivan Skorneaghin); eu îţi sînt nespus de recunoscător şi-l iau la purtat; deodată, peste un an, te cerţi cu mine şi-mi ceri fracul înapoi, după ce l-am rupt purtîndu-l. Nu-i prea frumos ; de ce a mai fost nevoie să mi-l dăruieşti ? în al doilea rînd, cu toate că banii erau ai mei, i-aş fi restituit negreşit, dar trebuie să fii de acord şi dumneata : de unde puteam să scot peste noapte o asemenea sumă ? Şi, mai cu seamă, nu pot suferi pastoralele şi schillerismele, ţi-am mai spus-o; ei! uite, toate astea au fost pricina celor ce s-au întîmplat. Nici n-ai să mă crezi dacă ţi-aş spune ce poză, ce aere îşi luase ea strigînd că mi-i face cadou (de altfel, banii erau demult ai mei). Chiar mă apucase furia, dar mi-am revenit la timp şi am ştiut să judec cu destul calm, pentru că prezenţa de spirit niciodată nu mă părăseşte, raţionînd astfel: dacă-i dau banii, poate că o fac iremediabil nefericită. AşfiligsUjpde plăcerea de a rămîne profund nefericită din cHWfimea şi de a mă blestema pentru asta tot restul vieţii. Crede-mă, dragă prietene, că nenorocirile de acest soi ascund în ele un fel de plăcere supremă de a fi pe deplin conştient că ai absolută dreptate, că eşti mărinimos şi că ai tot dreptul să arunci în obrazul celui ce te-a nedreptăţit cuvîntul de ticălos. Această voluptate a urii o găsim, de bună seamă, la cei cu firi schilleriene ; poate că ulterior femeia aceasta nu a avut ce mînca, în schimb, sînt convins, a fost fericită. N-am vrut s-o

- oi trimis banii. Aşadar,

mînca, în schimb, smt convins, a mat J.c* lipsesc de această fericire şi nu i-am mai trimis banii. Aşadar, principiul meu s-a justificat pe deplin: cu cît este mai mare şi mai izbitoare mărinimia omului, cu atît mai dezgustător este egoismul pe care îl ascunde... Nu se poate ca dumneata să nu înţelegi asta! Dar... am impresia că ai vrut să mă înţepi, ha, ha, ha ! Ei, recunoaşte c-ai vrut să mă înţepi, nu-i aşa ? O, Talleyrand !

292

— Adio ! spusei ridicîndu-mă.

— O clipă ! Două cuvinte în încheiere, strigă el, schirn-bîndu-şi tonul respingător şi luînd o expresie gravă. Ascultă ce-am să-ţi spun la urmă ; din toate cîte ţi le-am spus aici, rezultă limpede şi neîndoios (cred că şi dumneata ai observat acest lucru), că eu nu las niciodată, pentru nimeni şi pentru nimic în lume, să-mi scape vreun prilej de a trage foloase... îmi plac banii şi am nevoie de cît mai mulţi. Katerina Feodo-rovna are mulţi bani; timp de zece ani tatăl ei a ţinut concesia băuturilor. Dispune de trei milioane şi aceste trei milioane îmi vor fi de mare folos. Alioşa şi Katia sînt o pereche potrivită ; amîndoi sînt de o prostie crasă, ceea ce-mi convine de minune. Iată de ce vreau neapărat să-i căsătoresc, şi cît mai degrabă. Peste vreo două-trei săptămîni, contesa şi Katia pleacă la ţară. Alioşa trebuie să le însoţească. Pregăteşte-o pe Natalia Nikolaevna, ca să nu avem nici un fel de pastorale, nici un fel de schillerisme şi să nu încerce a mă înfrunta. Sînt răzbunător şi rău ; ştiu să-mi apăr interesele. De ea nu mă tem ; totul, bineînţeles, se va face după cum vreau eu şi de aceea, dacă-ţi încredinţez acest avertisment, o fac numai şi numai spre binele ei. Ai grijă, dar, să nu intervină nici un soi de nerozii, iar ea să se poarte rezonabil. Altminteri, va fi rău, foarte rău de Natalia Nikolaevna. Ar trebui, de fapt, să-mi fie chiar recunoscătoare că n-am procedat faţă de dînsa cum ar fi trebuit după lege. Să ştii, dragă poete, că legile apără liniştea familiei; ele îi asigură tatălui ascultarea fiului şi acei care îndeamnă copiii să se abată de la îndatoririle lor sfinte faţă de părinţi, aceia nu-s de loc menajaţi de lege. Trebuie să mai ştii, în sfîrşit, că eu am relaţii, pe cînd ea nu le are şi... cum de nu înţelegi ce i-aş putea face ? Dar n-am făcut-o, pentru că pînă în momentul de faţă s-a purtat cuminte. N-aveţi nici o grijă, în ultima jumătate de an, clipă de clipă, orice mişcare a lor a fost supravegheată de ochi atenţi, iar eu ştiam totul, pînă la cel mai mic amănunt. Iată de ce am aşteptat calm pînă cînd Alioşa o va părăsi singur, ceea ce aproape că s-a şi întîmplat; între timp, el a avut un divertisment plăcut. Pe de altă parte, el mă consideră un tată plin de omenie, adică tocmai ceea ce am şi urmărit — ha, ha, ha ! Cînd mi-aduc aminte că mă apucasem să-i fac chiar şi complimente, atunci, în seara aceea, precum că ea a fost atît de mărinimoasă şi de dezinteresată,

nevrînd să se mărite cu el... dar aş fi vrut să văd, cum putea să se mărite ! în ce priveşte vizita mea de atunci, toate acestea le-am făcut pentru că era timpul să se pună capăt legăturii lor. Dar voiam să mă conving personal, la faţa locului... Ei, acum eşti mulţumit ? Sau ai mai vrea să ştii şi altceva ? Poate că ai mai vrea să ştii pentru ce te-am adus aici, de ce m-am izmenit atîta înaintea dumitale şi ţi-am dat reprezentaţia aceasta cu destăinuirile mele, cînd aş fi putut să-ţi spun totul pe şleau, fără destăinuiri, poate că vrei asta — da ?

— Da. Mi-am luat inima în dinţi şi l-am ascultat cu nesaţ. N-aş mai fi avut ce să-i răspund.

— Numai dintr-un singur motiv, dragă prietene; am observat la dumneata ceva mai multă înţelepciune şi o vedere mai clară asupra lucrurilor decît la cei doi neghiobi ai noştri. S-ar putea să-ţi fi format dinainte o părere despre mine, ghicind sau presupunînd cine sînt; dar am vrut să te scutesc de această osteneală hotărîndu-mă să-ţi arăt concret *cu cine* ai de-a face. Mare lucru e să te poţi convinge personal! înţelege-mă dar, mon *ami.* Acum ştii cu cine ai de-a face, dumneata o iubeşti şi, de aceea, sper că ai să faci uz de toată influenţa dumitale (căci ai asupra ei o mare influenţă), ca s-o scuteşti de *unele* neplăceri. Altminteri, te asigur, s-ar putea să aibă neplăceri şi te asigur, iarăşi, că e vorba de neplăceri destul de serioase. Şi, în sfîrşit, un al treilea motiv al sincerităţilor mele faţă de dumneata a fost... (dumneata ai ghicit-o foarte bine, dragul meu), da, că într-adevăr am vrut să-mi bat joc niţeluş de toată afacerea asta, şi chiar în faţa dumitale...

— Şi ţi-ai atins scopul, rostii tremurînd de indignare. Sînt de acord că nu ţi-ai fi putut exprima mai bine întreaga ură, tot dispreţul faţă de mine şi faţă de noi toţi, decît făcînd aceste confidenţe. Pe dumneata nu numai că nu te-a încercat nici o teamă la gîndul că destăinuirile acestea te-ar putea compromite în ochii *mei,* dar nici măcar nu ţi-a fost ruşine de mine... într-adevăr, semeni aidoma cu nebunul în pelerină. Nici măcar nu m-ai socotit om.

— Ai ghicit, tînărul meu prieten, spuse el sculîndu-se, ai ghicit totul, nu degeaba eşti scriitor. Sper să ne despărţim prieteneşte. *Bruderschajt,* fireşte, n-o să mai bem ?

— Eşti beat şi acesta e singurul motiv pentru care nu-ţi răspund aşa cum ai merita...

— Iarăşi o figură de stil eliptică, ai evitat să spui totul aşa cum ar fi trebuit — ha, ha, ha ! După cum am înţeles, nu-mi permiţi să achit consumaţia şi pentru dumneata...

— Nici o grijă, mi-o achit eu.

— Nici nu mă îndoiesc. Şi pare-se că nici nu avem de mers în aceeaşi direcţie.

— Nu merg cu dumneata.

— Adio, dragul meu poet. Sper că m-ai înţeles... Prinţul ieşi, cu paşi oarecum nesiguri şi fără a-şi mai

întoarce capul spre mine. Lacheul îl urcă în caleaşca, iar eu pornii pe drumul meu spre casă. Trecuse de ora două. Ploua şi era întuneric beznă...

PARTEA A PATRA

CAPITOLUL 1

Nu voi încerca să descriu aici exasperarea mea. Deşi mă puteam aştepta la orice, totuşi am fost uluit; ca şi cum prinţul mi s-ar fi înfăţişat cu totul pe neaşteptate în toată monstruozitatea sa. De altfel, ţin minte că simţămintele mele erau confuze, de parcă aş fi fost izbit, strivit şi o presimţire sumbră, tot mai apăsătoare, îmi rodea inima : mi-era teamă pentru Nataşa. îmi dădeam seama că o aşteaptă multe suferinţe şi căutam un mijloc să le abat pe cît posibil din calea ei, uşurîndu-i cît de cît ultimele clipe dinaintea deznodămîn-tului. Cu privire la deznodămînt nu mai aveam nici o îndoială. Se apropia şi nu era greu de ghicit cum va fi el!

Nici nu mi-am dat seama cum am ajuns acasă, deşi mă plouase tot drumul. Era pe la trei dimineaţa. De-abia am bătut la uşă, că se auzi îndată un geamăt şi uşa se deschise fulgerător, ca şi cum Nelli nu s-ar fi culcat nici o clipă, ci ar fi stat tot timpul lîngă prag pîndind venirea mea. Luminarea era aprinsă. M-am uitat la chipul fetei şi m-am îngrozit ; era de nerecunoscut: ochii ei, cu văpăi bolnăvicioase, mă priveau aiuriţi, ca şi cum m-ar fi văzut pentru întîia oară.

Avea febră mare.

— Nelli, ce-i cu tine, eşti bolnavă ? o întrebai aplecîndu-mă

spre ea şi îmbrăţişînd-o.

Ea mi se cuibări înfrigurată la piept, ca şi cum i-ar fi fost frică, şi începu să vorbească repede, dar cu vocea între-

29G

tăiată, de parcă numai atîta aşteptase — să-mi poată povesti. Dar vorbele ei îmi părură stranii şi fără şir ; n-am înţeles nimic. Delira.

M-am grăbit s-o culc în pat. Dar ea se smulgea mereu pentru a se arunca iar la pieptul meu, înfricoşată, ca şi cum m-ar fi implorat s-o apăr de cineva nevăzut; şi chiar după ce am culcat-o în aşternut, îmi ţinu mîna strîns, de-ai fi zis că se teme să nu plec cumva iarăşi. Eram atît de impresionat şi aveam nervii atît de zdruncinaţi, încît, văzînd-o în halul acesta, am izbucnit în plîns. Eu însumi eram bolnav. Zărin-du-mi lacrimile, mă fixă lung cu o privire încordată, fără să se mişte, silindu-se, probabil, să priceapă, să-şi dea seama de ceva. Se vedea însă că-i trebuie un mare efort pentru asta. în cele din urmă, faţa i se lumină de un gînd nou ; de obicei, după o criză puternică de epilepsie, un timp oarecare nu reuşea să-şi adune gîndurile şi să pronunţe cuvintele clar. La fel se întîmplă şi acum ; căznindu-se să-mi spună ceva şi dîndu-şi seama că n-o înţeleg, îşi întinse mînuţa şi începu să-mi şteargă lacrimile, apoi mă cuprinse pe după gît, mă atrase spre ea şi mă sărută.

Era limpede : în lipsa mea avusese un nou acces de epilepsie şi aceasta se întîmplase chiar în timp ce stătea lîngă uşă. După criză, n-a putut probabil să-şi

revină mult timp. în asemenea clipe, realitatea se confundă cu delirul şi i s-o fi năzărit ceva groaznic, înspăimîntător. în acelaşi timp, ea simţea vag în subconştientul său că trebuie să mă întorc din clipă în clipă şi că voi bate în uşă ; iată de ce, întinsă chiar lîngă pragul uşii, îmi aşteptase reîntoarcerea inconştient, dar cu o sensibilitate crescută, şi la prima bătaie se ridicase de jos.

„Dar de ce s-o fi dus pînă la uşă ?" m-am întrebat eu şi abia atunci am constatat surprins că era îmbrăcată în scurtei-cuţă (de curînd îi cumpărasem o scurteicuţă de la vechea mea cunoştină, băbuţa aceea precupeaţă, care-mi dădea uneori marfă pe datorie şi care venise anume pentru asta la mine acasă) ; prin urmare, se pregătise să iasă şi probabil că tocmai în momentul cînd da să deschidă uşa o surprinsese accesul de epilepsie. Unde vroia să se ducă oare ? Nu cumva se afla şi atunci în delir ?

Febra nu ceda, aşa că în curînd îşi pierdu iar cunoştinţa şi începu să delireze. De cînd se afla la mine, i se întîm-

plase de două ori să aibă asemenea crize, dar de fiecare dată ele se terminaseră cu bine ; acum însă părea să aibă congestie. Am stat la căpătîiul ei cam o jumătate de oră, apoi am tras lîngă divanul ei cîteva scaune şi m-am întins pe ele, aşa îmbrăcat cum eram, ca să mă pot trezi mai repede în cazul cînd m-ar chema. Luminarea am lăsat-o să ardă. Şi de multe ori am tot privit-o pe Nelli înainte de a reuşi în cele din urmă să adorm. Era palidă, buzele i se răsfrîngeau arse de febră şi însîngerate, se lovise probabil în cădere, iar expresia de spaimă şi de chin dăinuia pe feţişoara ei chiar şi în timpul somnului. Hotărîi ca a doua zi să chem cît mai devreme doctorul, dacă starea ei n-avea să se schimbe înspre bine. Mi-era teamă să nu fie congestie.

„Să ştii că a speriat-o prinţul !" îmi fulgeră prin minte şi mă cutremurai, aducîndu-mi aminte de ceea ce-mi povestise el despre femeia care-i zvîrlise în obraz propriii ei bani.

CAPITOLUL 11

...Trecură două săptămîni. Nelli începu să se întremeze. Nu avusese congestie, totuşi starea ei era încă destul de îngrijorătoare. A putut părăsi patul abia pe la sfîrşitul lui aprilie, într-o zi însorită şi caldă. Era în Săptămîna Patimilor.

Sărmana făptură ! Nu mă simt în stare să-mi continuu povestirea în ordinea în care mi-o propusesem. A trecut mult timp de atunci pînă în momentul cînd încep să notez întîm-plările acestea din trecut, dar simt o dureroasă strîngere de inimă ori de cîte ori îmi amintesc de faţa ei palidă, trasă, de căutătura stăruitoare şi adîncă a ochilor ei negri cînd se întîmpla să rămînem numai noi doi ; Nelli mă privea lung din patul ei de suferinţă, ca şi cum m-ar fi îmbiat să ghicesc ce-i în

cugetul ei; văzînd însă că nu-i descifram gîndurile şi rătăceam în aceeaşi nedumerire, schiţa încet, ca pentru sine, un zîmbet anume şi-şi întindea blînd mînuţa fierbinte, cu degetele firave, către mine. Acum toate aparţin trecutului, îmi sînt prea binecunoscute şi totuşi nici pînă astăzi n-aş putea spune că am dezlegat întreaga taină a acelei micuţe inimi bolnave, chinuite şi istovite de umilinţe.

298

Simt că am să mă abat de la firul povestirii mele, dar în clipa aceasta n-aş vrea să mă gîndesc decît la micuţa Nelli. Ciudat: acum, cînd zac singur pe patul acesta de spital, părăsit de toţi acei pe care i-am iubit cîndva atît de mult, acum, cînd uneori cîte o trăsătură aproape neînsemnată de pe acea vreme, trăsătură ce pe atunci trecea cu totul neobservată şi pe care o dădeam repede uitării, îmi revine în minte, ea capătă pe neaşteptate pentru cugetul meu o cu totul altă semnificaţie, o semnificaţie de ansamblu şi care îmi explică azi ceea ce pînă mai adineauri nu reuşisem să înţeleg.

în următoarele patru zile eu şi cu doctorul am fost tare îngrijoraţi, dar în cea de-a cincea zi el m-a tras deoparte şi mi-a spus că n-avem de ce să ne temem, fiindcă negreşit Nelli se va face bine. Era acelaşi doctor, bătrînul holtei, vechea mea cunoştinţă, omul acela bun şi cam caraghios pe care îl chemasem şi cu prilejul primei îmbolnăviri a fetiţei şi care o impresionase atît de mult cu ordinul Stanislaw, uriaş, atîr-nat de gît.

— Prin urmare, n-are de ce să ne mai fie teamă ! izbucnii eu fericit.

— Da, acum se va însănătoşi, dar pe urmă, foarte curînd, fata o să moară.

— Cum ? O să moară ?! De ce ?! strigai, uluit de verdictul său categoric.

— Da, va muri negreşit, ba încă foarte curînd. Pacienta are endocardită şi orice condiţii nefavorabile o vor doborî din nou. Poate că şi atunci se va însănătoşi, dar după aceea iar se va îmbolnăvi şi în cele din urmă o s-o pierdem.

— Şi nu există nici o posibilitate de salvare ? Nu, nu se poate !

— Totuşi, aşa se va întîmpla. Numai dacă ar fi să se evite aceste condiţii nefavorabile, numai dacă ar avea asigurată o viaţă tihnită şi fără supărări, asigurîndu-i-se cît mai multe bucurii, numai aşa pacienta ar putea fi ferită un timp oarecare de deznodămîntul fatal ce-o aşteaptă ; ba s-au întîmplat chiar şi cazuri... cu totul excepţionale, desigur, neprevăzute... anormale, ciudate... ce mai ! într-un cuvînt, pacienta ar putea fi chiar salvată pentru o vreme mai îndelungată, să zicem, prin intervenţia unui concurs foarte favorabil de împrejurări binefăcătoare, însă ca să existe o salvare sigură, definitivă, o însănătoşire radicală — asta niciodată.

299

— Dumnezeule mare, ce-i de făcut atunci ?

— Urmaţi-mi întocmai prescripţiile, asiguraţi-i o viaţă liniştită şi respectaţi cu stricteţe tratamentul cu prafurile pe care le-am prescris. Am observat că tînăra este capricioasă, are o fire schimbăcioasă, inegală, e chiar ironică; nu-i place de loc să înghită cu regularitate prafurile ; uite, chiar adineauri, iar m-a refuzat categoric.

— Ai dreptate, doctore. Este, într-adevăr, cam ciudată. Mie mi se pare însă că toate acestea se datorează nervozităţii pe care i-o provoacă boala. Ieri, de pildă, a fost foarte cuminte şi ascultătoare ; în schimb, astăzi, cînd i-am dat doctoria, a împins ca din greşeală lingura, şi doctoria s-a vărsat. Iar cînd am vrut să dizolv un nou praf, mi-a smuls cutia din mînă, a trîntit-o jos şi a izbucnit în lacrimi... Mi se pare însă că a plîns nu din cauză că era silită să înghită doctoria,

adăugai îngîndurat.

— Hm ! Ce grad de surescitare ! Nenorocirile şi suferinţele prin care a trecut (îi povestisem doctorului deschis multe din povestea Nelliei, care-l impresionaseră puternic) au lăsat urme adînci şi de aci i se trage boala. Deocamdată, singurul mijloc este să ia regulat prafurile şi ea trebuie să facă asta. Mă duc să încerc din nou, poate o conving că e datoare să se supună prescripţiilor medicale... adică, îndeobşte... să ia aceste

prafuri.

Am ieşit amîndoi din bucătărie (unde avusese loc discuţia) şi doctorul s-a apropiat din nou de patul suferindei. Separe însă că Nelli auzise conversaţia noastră, căci băgai de seamă că sta cu capul ridicat, trăgînd cu urechea la noi. Am observat acest lucru prin uşa întredeschisă, fiindcă de îndată ce ne-am apropiat de dînsa, ştrengăriţă s-a ascuns din nou sub plapumă, privindu-ne cu un zîmbet ironic. Biata fetiţă slăbise mult în cele patru zile; ochii i se înfundaseră în orbite, iar febra se menţinea. Cu atît mai stranii păreau zîm-betul ei şăgalnic şi privirea jucăuşă a ochilor strălucitori care îl mirau într-atîta pe doctor, neamţul cel mai bun la inimă dintre toţi nemţii Petersburgului.

Grav, dar încercînd să-i vorbească blînd, cît mai blînd, pe un ton aproape dezmierdător şi cald, el îi explică necesitatea şi efectul binefăcător al prafurilor, deci şi obligaţia fiecărui bolnav de a le înghiţi. Nelli ridicase capul de pe pernă, dar brusc, pasămite printr-o mişcare aparent cu totul invo-

.300

luntară a mîinii, atinse lingura şi doctoria se vărsă iar pe duşumea. Eram însă convins că o făcuse dinadins.

— Este o imprudenţă regretabilă, rosti calm bătrînelul, deşi bănui că ai făcut-o dinadins, ceea ce nu este de loc lăudabil- Dar... greşeala se poate repara, vom dizolva un alt praf.

Nelli îi rîse drept în nas. Doctorul clătină dojenitor din cap.

— Nu-i frumos, spuse el, dizolvînd un nou praf, nu-i de loc frumos.

— Să nu vă supăraţi pe mine, răspunse Nelli încercînd zadarnic să-şi stăpînească rîsul, am să le iau negreşit... Dumneavoastră mă iubiţi ?

— Dacă o să te porţi frumos, am să te iubesc mult.

— Mult ?

— Mult.

— Dar acum nu mă iubiţi ?

— Ba te iubesc şi acum.

— Şi o să mă sărutaţi, dacă o să vreau şi eu să vă sărut ?

— Da, numai dacă ai să meriţi.

Aci Nelli iarăşi nu se putu stăpîni şi din nou rîse.

— Pacienta are o fire veselă, acum însă toate astea nu-s decît nervi şi capricii, îmi şopti doctorul cu un aer grav.

— Bine, dacă vreţi, am să înghit şi prafurile, făgădui deodată Nelli cu glăsciorul ei slab, dar cînd am să cresc mare... o să mă luaţi de nevastă ?

Se pare că noua ei ştrengărie o încînta nespus, căci avea ochi de jăratic, iar buzele-i tremurau de rîs în aşteptarea răspunsului pe care i-l va da doctorul, rămas oarecum surprins.

— Te iau... răspunse el, zîmbind la rîndu-i fără să vrea, la auzul noului capriciu, te iau, dacă ai să fii o fată bună şi binecrescută, dacă ai să fii ascultătoare şi ai să...

— ...şi am să înghit prafuri ? îi sfîrşi gîndul Nelli.

— Oho ! Desigur, dacă ai să iei prafuri. Are o inimă bună, îmi şopti el iarăşi. E o fată de treabă şi deşteaptă, dar totuşi... măritiş... hm, ciudat capriciu...

El îi pregăti şi-i dădu iarăşi un praf. De data aceasta însă, fata nu mai încercă să recurgă la vreun şiretlic, ci pur şi simplu împinse de jos în sus lingura şi doctoria se vărsă drept pe faţa şi pe plastronul bietului bătrîn. Nelli rîse zgomotos, dar nu mai era rîsul naiv şi zglobiu de mai înainte.

301

Faţa ei avea acum o crispare crudă şi rea. în tot timpul acesta, se ferise parcă de privirea mea, uitîndu-se numai la doctor, cu o expresie ironică, prin care răzbătea totuşi oarecare nelinişte, aşteptînd să vadă ce va face acum acest bătrînel „caraghios".

— Ei, iarăşi... Ce nenorocire ! Bine... putem dizolva alt praf, hotărî domol bătrînul ştergîndu-şi cu batista faţa şi plastronul.

Gestul acesta însă o uimi pe Nelli. Se aşteptase la mînia noastră, crezuse că va fi certată, dojenită şi poate, în mod inconştient, nici nu căutase în clipa aceea altceva decît un motiv de a izbucni în plîns, ca într-un acces de isterie şi de a

arunca iarăşi prafurile pe jos, aşa cum o mai făcuse adineauri, ba chiar să spargă ceva de necaz şi astfel să-şi potolească inimioara capricioasă şi chinuită. Asemenea capricii se în-tîmplă să le aibă nu numai bolnavii şi nu numai cei în situaţia lui Nelli. De cîte ori nu mă plimbasem eu însumi încolo şi încoace prin odaie, cu dorinţa inconştientă ca să răsară cineva cît mai repede şi să mă jignească, ori să-mi spună barem o vorbă care să poată fi socotită drept jignire, pentru ca să-mi descarc mai repede inimaFemeile însă, cînd îşi descarcă inima astfel, încep să plîngă cu lacrimi sincere, iar cele mai sensibile dintre ele ajung pînă la crize""dTeîst8rieJE-un lucru obişnuit şi foarte frecvent, mai ales cînd ifflma omului e încercată de o durere pe care nimeni n-o cunoaşte şi pe care el ar vrea — dar nu e cu putinţă — s-o poată împărtăşi cuiva.

Dezarmată de bunătatea îngerească a bătrînelului pe ca-re-l jignise şi de răbdarea cu care el se apucase să dizolve un al treilea praf, fără să-i fi adresat măcar o vorbă de dojana, Nelli se cuminţi. Surîsul ei ironic dispăru, obrajii i se împurpurară, ochii i se umeziră ; mă privi o clipă pe furiş, apoi îşi întoarse repede capul. Doctorul îi întinse medicamentul. Cuminte şi sfioasă, bău doctoria, apoi apucă mîna roşie şi durdulie a doctorului şi i se uită drept în ochi.

— Sînteţi... supărat... că sînt aşa de rea... începu ea, dar nu-şi sfîrşi gîndul, ci se vîrî repede sub plapumă, se acoperi pînă peste cap şi izbucni într-un plîns isteric.

— O ! copila mea, nu plînge... lasă, nu-i nimic... Nervii sînt de vină ; bea mai bine puţină apă.

Dar Nelli nu-l asculta.

,— Linişteşte-te... hai, nu te mai necăji, continuă el, gata să kbucnească la rîndul lui în plîns, deoarece era o fire foarte sensibilă ; te iert şi am să te iau şi de nevastă, dacă ai să fii cuminte, dacă o să te porţi ca o fată de treabă... şi ai să...

— înghiţi la prafuri! se auzi de sub plapumă, o dată cu o cascadă de rîs zglobiu, ca un clinchet de clopoţel, nervos, întrerupt de sughiţuri, un rîs pe care-l cunoşteam atît de bine.

— Ce copil bun şi recunoscător, rosti doctorul, solemn, aproape cu lacrimi în ochi. Sărmană fată !

Din ziua aceea, între doctor şi Nelli se statornici o simpatie curioasă şi neobişnuită ; în schimb, cu mine ea deveni mai rezervată, mai nervoasă şi mai irascibilă. Nu ştiam cum să-mi explic această schimbare, cu atît mai mult cu cît intervenise oarecum brusc. în primele zile ale bolii fusese foarte apropiată şi duioasă faţă de mine; părea că nu se mai satură să mă privească, nu mă lăsa o clipă să plec de lîngă dînsa, îmi strîngea mereu mîna cu mînuţa ei fierbinte şi mă silea să stau lîngă dînsa, iar dacă băga de seamă că sînt posomorît şi neliniştit,

încerca să mă distreze, glumea, se lua cu mine la joacă şi-mi zîmbea învingîndu-şi propriile ei suferinţe. Nu-mi îngăduia să lucrez noaptea sau să stau de veghe lîngă ea şi se întrista ori de cîte ori nu voiam s-o ascult. O găseam cîteodată foarte îngrijorată ; în asemenea clipe, se apuca să mă întrebe şi să mă descoasă căutînd să afle pricina întristării mele şi să ştie la ce anume mă gîndesc ; lucru ciudat însă, de cîte ori venea vorba despre Nataşa, amuţea îndată sau schimba vorba. Părea că evită să vorbească despre ea şi acest lucru mă uimea profund. Se bucura mult cînd mă întorceam acasă. Cînd însă îmi luam pălăria pregătindu-mă să plec, privirea ei redevenea tristă şi oarecum stranie şi mă petrecea cu un fel de mustrare în ochi.

în a patra zi a bolii ei petrecusem toată seara, pînă după miezul nopţii, la Nataşa. Aveam multe să ne spunem. Plecînd însă de acasă, îi promisesem Nelliei să mă întorc repede, după cum de altfel chiar avusesem de gînd. Trebuind să rămîn la Nataşa în chip aproape neprevăzut, atît de tîrziu, eram totuşi liniştit în ceea ce o privea pe Nelli, deoarece n-o lăsasem singură. Rămăsese cu ea Alexandra Semionovna, care aflase de la Masloboev — fiindcă Masloboev trecuse pentru o clipă pe la mine — că Nelli era bolnavă şi că mă descurc cu greu

2nAo-

singur. Doamne şi ce se mai agită buna Alexandra Semî novna! *f*

— Va să zică n-o să mai vină la noi la masă!... Of, cerule ! Şi e singur-singurel, sărmanul. Uite, acum e momentul să-i dovedim cîtţinem la dînsul. Un prilej rar, pe care nu trebuie să-l pierdem.

Nu trecu mult, că se şi înfiinţa la mine, aducînd cu dînsa, într-o birjă, o boccea doldora de lucruri. De cum intră în casă, îmi declară că ea nu mai pleacă de la mine şi că a venit să mă ajute. îşi dezlegă bocceaua, scoase din ea tot felul de siropuri şi dulceţuri pentru bolnavă, apoi pui fripţi şi o găină pentru eventualitatea în care avea să-i meargă mai bine, apoi mere pentru copt, portocale şi dulceţuri scăzute de Kiev (dacă doctorul o să-i permită), în sfîrşit, rufărie, cearceafuri, şerveţele, cămăşi de damă, pansamente şi comprese ca pentru un spital întreg.

— Avem de toate, îmi spuse ea pe fugă, repede-repede, de parcă ar fi fost grăbită să plece undeva; că dumneata... eşti holtei. Nu prea ai cine ştie ce lucruri. Aşa că dă-mi voie mie... De altfel, şi Filipp Filippîci mi-a poruncit să vin. Ei, ce facem acum ?... Da, iute-iute ! Va să zică, ce-avem de făcut ? Fata cum se simte ? Nu aiurează ? Uite, nu e bine de loc aşa, trebuie să-i îndrept perna, ca să stea cu capul mai jos; ştii ceva... n-ar fi mai bine să-i dăm o pernă de piele ? Perna de piele e mai răcoroasă. Vai, da ce proastă sînt! Nu mi-a trecut prin cap să aduc una de-acasă. Mă duc eu acum s-c aduc... N-ar trebui să fac focul ?

Lasă, ţi-o trimit pe bătrînica mea. O cunoscută de-a mea. Mi se pare că n-ai nici femeie care să te servească... Ei, ce-ar mai fi de făcut ? Astea ce sînt ? Buruieni... Doctorul le-a prescris ? Probabil că pentru ceai pectoral. Fac, fac îndată şi focul.

Am căutat s-o liniştesc şi a rămas foarte surprinsă, ba chiar întristată, că nu prea avea cine ştie ce multă treabă la mine. Cu toate astea, nu se prea descurajă. Pe dată se şi împrieteni cu Nelli şi mi-a fost de mare ajutor în tot timpul bolii fetiţei; venea pe la noi aproape zilnic şi apărea totdeauna cu o mină de parcă, nu ştiu cum, dispăruse ceva şi trebuia găsit cît mai repede. Şi nu uita niciodată să adauge că aşa i-a poruncit chiar Filipp Filippîci. Lui Nelli i-a plăcut mult Alexandra Semionovna. S-au îndrăgit ca două surori şi cred că nu greşesc cînd spun că în multe privinţe Alexan-

dra Semionovna era şi ea un copil, ca şi Nelli. îi povestea fel ie fel de istorioare, o făcea să rîdă, încît, după plecarea ei, Nelli se plictisea. Cînd a apărut pentru întîia oară la noi, bolnava a rămas oarecum surprinsă : ghicind însă de îndată cu ce scop venise musafira aceasta nepoftită, ca de obicei, se încruntă, devenind tăcută şi rezervată.

— De ce a venit la noi ? mă întrebă apoi cu o mutrişoară nemulţumită, după ce Alexandra Semionovna plecă acasă.

— Ca să te ajute, Nelli, şi să aibă grijă de tine.

— Păi, cum aşa, pentru ce? Doar nu i-am făcut nici un bine...

— Oamenii buni la inimă nu aşteaptă să li se facă mai întîi lor binele, Nelli. Le place să-l facă ei şi să ajute celor care au nevoie de ajutor. Crede-mă, Nelli, pe lume sînt foarte mulţi oameni buni la inimă. Nenorocirea ta e că nu ţi-a fost dat să întîlneşti asemenea făpturi, mai ales cînd ai fi avut cea mai mare nevoie de sprijinul lor.

Nelli tăcu; mă depărtai puţin de ea. Cam după un sfert de oră însă, mă chemă cu vocea slăbuţă, îmi eeru să-i dau apă şi deodată mă îmbrăţişa tare, ghemuindu-se la pieptul meu, pentru ca mult timp să mă ţină aşa şi să mă strîngă în braţe. A doua zi, cînd veni Alexandra Semionovna, ea o în-tîmpină cu un zîmbet voios şi cald, dar ruşinîndu-se parcă şi rămînînd sfioasă în prezenţa ei.

CAPITOLUL IU

Zăbovisem la Nataşa toată seara. M-am întors acasă tîr-ziu. Nelli dormea. Alexandra Semionovna ar fi vrut şi ea să se culce, dar nu se îndurase s-o lase pe bolnavă singură şi aşteptase venirea mea. îndată ce mă ivii, începu să-mi povestească în şoapte grăbite, că la început Nelli a fost foarte veselă şi a rîs mult, dar mai pe urmă s-a întristat şi, văzînd că nu mă mai întorc, a stat tăcută şi îngîndurată. „Apoi începu să se plîngă de dureri de cap, după care izbucni în

hohote de plîns, încît nici nu ştiam ce să mă fac cu ea, adăugă Alexandra Semionovna. A început la o vreme să mă iscodească despre Natalia Nikolaevna, dar n-am ştiut ce să-i

20

305

spun; după aceea nu m-a mai întrebat nimic, ci a tot plîns, pînă cînd a adormit istovită. Ei, rămîi cu bine, Ivan Petro-vici; am observat totuşi că şi-a mai revenit, acum trebuie *s* mă întorc şi eu acasă, că aşa mi-a poruncit Filipp FilippîcL Trebuie să-ţi mărturisesc că de data asta mi-a dat drumul numai pentru două ore, dar eu, chibzuindu-mă, mi-am zis să rămîn mai mult. Dar nu face nimic, nu-mi duce grija; n-are să îndrăznească el să se mînie... Afară dacă... ah, Doamne, Dumnezeule, dragă Ivan Petrovici, ce să mă fac ? mereu vine acasă beat în ultimul timp. E tare ocupat cu nu ştiu ce treburi; nici nu vorbeşte cu mine, se frămîntă, îşi bate capul cu o treabă foarte importantă; îmi dau bine seama de asta; dar serile tot beat vine... Cînd mă gîndesc, uite, că s-o fi întors acuma acasă şi că n-are cine să-l ajute să se culce în pat, nu ştiu cum îmi vine... Şi acum, plec, plec. Rămîi cu bine! Adio, Ivan Petrovici. M-am uitat aici prin cărţile du-mitale; o, cîte cărţi ai şi-mi închipui că în toate sînt lucruri înţelepte; cînd mă gîndesc că eu, proasta de mine, n-am citit niciodată o carte... Ei, şi acum, pe mîine..."

A doua zi însă Nelli se trezi tristă şi posomorîtă şi aproape că nici nu voi să-mi răspundă. Nu-mi adresă nici un cuvînt, nici o întrebare, ca şi cum ar fi fost supărată pe mine. I-am surprins numai cîteva priviri, pe care mi le arunca pe furiş ; privirile acelea ascundeau parcă o durere tăinuită şi totuşi lăsau să răzbată prin păienjenişul lor un fel de gingăşie pe care n-o observam atunci cînd mă privea drept în faţă. Era tocmai ziua cînd se petrecuse scena cu doctoria şi cu bătrînul doctor ; nu mai ştiam ce să cred.

Faţă de mine, Nelli se schimbase cu desăvîrşire. Ciudăţeniile ei, capriciile, ba uneori aproape ura faţă de mine, toate acestea continuară pînă în ziua cînd copila plecă din casa mea, pînă la catastrofa care a fost deznodămîntul întregii noastre legături. Dar despre asta voi vorbi mai tîrziu. Se întîmpla totuşi uneori ca ea să fie iarăşi prietenoasă, dar aceasta nu dura decît cel mult o oră. în acele clipe ai fi zis că gingăşiile-i sporesc ; de cele mai multe ori, însă, în asemenea clipe, plîngea amarnic. Dar şi orele acelea treceau repede, o înlănţuiau iarăşi tristeţile, mă privea din nou cu duşmănie sau se apuca să facă nazuri şi să aibă năstruşnicii ca atunci, faţă de doctor; ori deodată, observînd că

nu-mi place vreo ştrengărie de-a ei, se pornea pe hohote de rîs, pentru ca,

pînă la urmă, s-o termine tot în lacrimi.

O dată s-a certat chiar şi cu Alexandra Semionovna, spunînd că nu mai vrea să primească nimic de la dînsa. Iar cînd am început s-o dojenesc faţă de Alexandra Semionovna, ea se aprinse, şi timp de două zile nu-mi vorbi de loc, refuză medicamentele, ba nu vroi nici măcar să bea ori să mănînce şi numai bătrînul doctor izbuti cu mare greutate s-o convingă şi s-o potolească.

Am spus mai înainte că între ea şi doctor, din ziua aceea memorabilă cu doctoria, se statornicise o simpatie surprinzătoare. Nelli se ataşase foarte mult de dînsul şi totdeauna îl întîmpina cu un zîmbet vesel, oricît de tristă ar fi fost înainte de venirea lui. La rîndul său, bătrînelul începu să ne viziteze zilnic, ba uneori şi de cîte două ori pe zi, chiar şi după ce Nelli s-a dat jos din pat şi a început să-şi recapete puterile văzînd cu ochii. Părea că-l vrăjise într-atît, încît rnoşneguţul nu mai era în stare să trăiască o singură zi fără s-o vadă şi fără să-i audă rîsul, glumele, de multe ori extrem de amuzante, pe care şi le permitea faţă de dînsul. El îi aducea cărţi cu poze, bineînţeles, foarte instructive, într-o zi, i-a adus o carte anume cumpărată pentru ea. O copleşea cu dulciuri şi bomboane, în cutiuţe frumoase. în astfel de cazuri, el îşi făcea de obicei intrarea cu un aer solemn, încît Nelli ghicea îndată că iar vine cu daruri. Doctorul însă nu-i arăta cadoul, ci doar zîmbea şiret, aşezîn-du-se lîngă Nelli, şi se pornea pe aluzii, spunînd că dacă o anumită tînără a ştiut să se poarte bine şi să-şi merite în lipsa lui toată stima, acelei tinere domnişoare i se cuvine o răsplată frumoasă. înşirînd toate acestea, el o privea cu atîta sinceră şi naivă bunătate, încît Nelli, deşi făcea haz de vorbele bătrînelului, radia totuşi de o profundă şi caldă afecţiune. în cele din urmă, doctorul se ridica solemn de pe scaun, scotea cutia cu bomboane şi i-o înmîna, adăugind negreşit: „Scumpei mele viitoare soţii". Cred că în acele clipe el se simţea chiar mai fericit decît Nelli.

Apoi începeau conversaţiile obişnuite; de fiecare dată, cu toată gravitatea şi puterea lui de convingere, o povăţuia să-şi păzească sănătatea, dîndu-i fel de fel de sfaturi medicale.

— Grija cea mai mare trebuie s-o ai pentru sănătatea ta, o dădăcea el pe un ton dăscălitor, asta în primul rînd şi mai

20*

307

ales pentru ca să trăieşti mult, iar, în al doilea rînd, pentru ca să fii întotdeauna sănătoasă, ajungînd astfel fericită în viaţă. Dacă ai cumva, draga mea copilă, supărări, uită-le sau mai bine caută să nu te gîndeşti la ele. Iar dacă n-ai nici un fel de supărări, atunci... cu atît mai mult, lasă-le păcatelor şi caută de te gmdeşte numai la lucruri plăcute... la ceva mai vesel şi mai distractiv...

— Dar la ce anume vesel şi distractiv să mă gîndesc ? îl întreba atunci Nelli.

Aci doctorul nu mai ştia ce să răspundă.

— Să zicem... la vreo joacă nevinovată, potrivită vîrstei dumitale sau la altceva... bunăoară... aşa ceva... să zicem...

— Dar eu nu vreau să mă joc; nu-mi place să mă joc, răspundea Nelli. Mai degrabă îmi place să port rochii noi.

— Rochii noi! Hm... Ei, asta începe să nu mai fie prea bine. Omul trebuie să se mulţumească în toate cu o viaţă modestă. Totuşi... poate că... ţi-ar fi îngăduit să-ţi placă şi rochiile noi.

— Ai să-mi faci multe rochii noi, cînd o să mă mărit cu dumneata ?

— Ce idee ! exclamă doctorul, încruntîndu-se fără să vrea. Nelli zîmbea şiret, ba o dată, uitînd de rezerva ce şi-o impusese, mă privi chiar şi pe mine zîmbind. La urma urmei... am să-ţi fac o rochie, dacă ai să te porţi cum trebuie şi ai s-o meriţi, adăugă doctorul.

— Dar şi după ce mă mărit cu dumneata va trebui să iau în fiecare zi prafuri ?

— Ei bine, atunci s-ar putea să nu mai fie nevoie să iei prafuri chiar în fiecare zi, se îndură doctorul, începînd iarăşi să zîmbească.

Nelli rîdea în hohote. Bătrînul rîdea şi el şi mai încîntat de atîta drăgălăşenie şi voie bună.

— E foarte isteaţă! spunea apoi către mine. Se observă totuşi la ea oarecari înclinări spre capricii şi apoi nervii aceştia aşa de nestatornici...

Doctorul avea dreptate. Nu puteam să-mi dau seama ce se petrece cu ea. Aproape că nici nu mai vroia să-mi vorbească, de parcă aş fi fost vinovat cu ceva. Asta mă durea. Ba la un moment dat m-am şi supărat şi o zi întreagă n-am mai vorbit cu ea ; a doua zi însă, mi s-a făcut ruşine. Nelli plîngea des,

308

iar eu nu ştiam cum s-o liniştesc. Totuşi într-o zi ea şi-a întrerupt tăcerea.

Mă întorsesem acasă pe înserat şi, intrînd pe uşă, observai că ascunde repede sub pernă o carte. Era romanul meu, pe care-l luase în lipsa mea de pe masă, ca să-l citească. „Dar de ce l-o fi ascunzînd ? Parcă s-ar ruşina", gîndii eu, prefă-cîndu-mă a nu fi observat nimic. După un sfert de oră, profi-tînd de faptul că ieşisem pentru ceva în bucătărie, ea sări repede din pat şi puse cartea la locul ei; întorcîndu-mă, am găsit cartea pe masă. Cîteva clipe mai tîrziu, Nelli mă strigă ; vocea ei trăda emoţie. De patru zile nu-mi vorbise nimic.

— Azi ai să te duci... iar la Nataşa? mă întrebă cu vocea sugrumată.

— Da, Nelli; trebuie s-o văd neapărat azi. Ea tăcu un timp.

— O iubeşti... mult? mă întrebă apoi iarăşi cu vocea stinsă.

— Da, Nelli, mult.

— Şi eu o iubesc, adăugă încet. Apoi se aşternu iar tăcerea.

— Vreau să mă duc la ea, să stau la dînsa, reluă Nelli uitîndu-se sfioasă la mine.

-— Asta nu se poate, Nelli, răspunsei eu, oarecum mirat. Nu te simţi bine la mine ?

— Dar de ce să nu se poată ? şi se aprinse la faţă. Mă îndemni doar să mă duc să stau la tatăl ei, dar acolo nu vreau eu să mă duc. Nataşa... are servitoare ?

— Fireşte.

— Să-i dea drumul servitoarei, am s-o servesc eu. Fac toate treburile şi nu-i cer să-

mi plătească. Am s-o iubesc mult şi am să-i gătesc mîncare, să-i spui aşa, cînd te duci diseară la dînsa.

— De unde le mai scorneşti şi tu toate astea, Nelli? Păi cum îţi închipui tu că Nataşa ar accepta să te ia ca bucătăreasă ? Ea te-ar putea lua la dînsa ca pe o egală, ca pe o soră mai mică.

— Nu, aşa nu vreau, ca pe-o egală. Nu vreau...

— Dar de ce?

Tăcea. Buzele-i tremurau; era gata să izbucnească în plîns.

309

— Acela pe care-l iubeşte ea are s-o părăsească şi are să plece, nu-i aşa? mă descusu apoi.

— Dar de unde ştii tu asta, Nelli ? întrebai mirat.

— Chiar dumneata mi-ai spus-o; şi apoi, alaltăieri, cînd a venit pe la noi soţul Alexandrei Semionovna, l-am întrebat şi pe el şi mi-a spus tot.

— Zici că Masloboev a fost alaltăieri dimineaţă pe aici ?

— A fost, răspunse ea, plecîndu-şi privirea.

— Şi de ce nu mi-ai spus că a trecut pe la noi ?

— Aşa...

Reflectai un minut. Dumnezeu ştie ce mai caută aici şi Masloboev ăsta, cu misterele lui. Ce-o fi însemnînd toate astea? Ar fi trebuit să stau puţin de vorbă cu el.

— Dar ce-ţi pasă ţie, Nelli, dacă are s-o părăsească ?

— Păi, dumneata o iubeşti mult, răspunse. Nelli cu ochii în pămînt. Şi dacă o iubeşti, înseamnă că ai să te însori cu ea, cînd celălalt o să plece.

— Nu, Nelli, ea nu mă iubeşte aşa cum o iubesc eu şi, de altfel, eu... Nu, Nelli, asta nu se va întîmpla niciodată.

— V-aş fi servit pe amîndoi ca o slujnică, iar voi aţi fi trăit fericiţi, şopti ea fără să se uite la mine.

„Ce-i cu ea, Dumnezeule, ce-o fi cu ea?!" mă întrebai, profund zguduit. Nelli tăcu şi toată seara nu mai scoase o vorbă. Iar după ce am plecat, izbucni în plîns şi a plîns, după cum mi-a povestit Alexandra Semionovna, pînă tîrziu, adormind în lacrimi. Iar noaptea avu un somn agitat.

Incepînd din ziua aceea, Nelli se posomori şi mai mult, devenind şi mai tăcută; nu-mi mai adresa nici un cuvînt. Este adevărat că o surprinsesem de două-trei ori aruncîn-du-mi pe furiş priviri pline de duioşie. Dar asta ţinea tot atît de puţin ca şi clipele care provocau acele momente de duioşie; şi ca o reacţie la ele, pe zi ce trecea, Nelli era tot mai posacă, chiar şi faţă de doctor, mirat de schimbarea care intervenise în firea ei. între timp, ea se întremase aproape complet şi doctorul îi permisese în sfîrşit să facă scurte plimbări în aer liber.

Afară era cald şi frumos. Eram în Săptă-mîna Patimilor care anul acela se nimerise să cadă foarte tîrziu. Am plecat de acasă dis-de-dimineaţă. Trebuia să mă duc neapărat la Nataşa, dar îmi propusesem în schimb să mă întorc mai devreme, ca s-o iau pe Nelli la plimbare. Deocamdată însă o lăsasem singură.

310

Cum aş putea să redau lovitura grea care avea să mă aştepte la întoarcere? Mă grăbeam să fiu cît mai repede acasă. Ajung în faţa uşii şi văd cheia vîrîtă în broască, dar pe dinafară. Intru : nimeni! Rămăsei înmărmurit. Pe masă, o hîrtiuţă pe care erau scrise cu creionul, cu litere mari, neregulate, aceste rînduri

„Am plecat de la dumneata şi nu mă mai întorc niciodată. Dar te iubesc mult.

A dumitale credincioasă, Nelli."

Am scos un strigăt de groază şi m-am repezit afară în stradă.

CAPITOLUL IV

Nici n-am ajuns bine în stradă, nici n-am apucat să-mi adun gîndurile ca să-mi dau seama de ceea ce aveam de făcut, cînd văd oprind deodată în faţa porţii noastre o trăsură din care coboară Alexandra Semionovna, ţinînd-o strîns de mînă pe Nelli, ca şi cum s-ar fi temut să n-o ia din nou la fugă. Am alergat într-acolo.

— Nelli, ce-i cu tine ? strigai, unde ai fost şi pentru ce?!

— Stai, stai, nu te grăbi, Ivan Petrovici; să mergem mai repede în casă şi acolo o să afli totul, ciripi Alexandra Semionovna. Ce-am să-ţi povestesc eu, Ivan Petrovici, îmi şopti ea pe drum, abia trăgîndu-şi sufletul, o să pici din pod, nu altceva... Dar să mergem mai repede sus şi o să afli tot.

I se cunoştea pe faţă că avea noutăţi foarte importante.

— Du-te, Nelli, tu du-te şi culcă-te puţin, o îndemnă ea după ce intrarăm în casă, că eşti tare obosită; nu e de glumă să alergi atîta, slăbită cum eşti după boală; hai, culcă-te, drăguţo, culcă-te! Iar noi o să trecem niţeluş dincolo, la bucătărie, s-o lăsăm să adoarmă liniştită. Şi Alexandra Semionovna îmi făcu un semn cu ochiul s-o urmez în bucătărie.

Nelli însă nu se culcă. Se aşeză pe divan şi-şi acoperi faţa cu mainile.

311

Am trecut în bucătărie şi Alexandra Semionovna mi-a povestit pe scurt ce se întîmplase; mai tîrziu am aflat şi mai multe amănunte. Iată cum se petrecuseră lucrurile :

Plecînd de la mine cu vreo două ore înainte de a mă reîntoarce şi lăsîndu-mi un bileţel, Nelli se dusese în fugă, mai întîi la bătrînul doctor, a cărui adresă o aflase de mai înainte. Doctorul mi-a povestit că rămăsese înlemnit cînd a văzut-o intrînd la dînsul şi că nici nu-i venea să-şi creadă ochilor cît timp ea a stat acolo.

„De fapt, nici acum nu-mi vine a crede, adăugă el în-cheindu-şi povestirea ; şi n-am să cred niciodată." Şi totuşi, Nelli fusese la dînsul. Omul stătea liniştit în cabinetul său, pe fotoliu, în halat şi-şi sorbea cafeaua de dimineaţă. Deodată, se pomeni cu ea în cameră, sărindu-i de gît, înainte ca el să-şi fi dat seama ce se întîmplă. Plîngea, îl îmbrăţişa şi-l săruta, îi săruta mîinile şi-i spunea vorbe fără şir, aproape de neînţeles, prin care părea că-l roagă s-o ia la dînsul; îi spunea că nu vrea şi nu poate să mai stea la mine, că de aceea a şi plecat; că-i vine greu ; că de azi înainte ea n-o să mai rîdă niciodată de el şi n-o să-i mai vorbească despre rochii noi, că are să se poarte bine şi are să înveţe, are să înveţe „să-i spele şi să-i calce plastroanele" (probabil că tot discursul acesta şi-l pregătise pe drum, sau poate chiar mai înainte) şi că, în sfîrşit, va fi ascultătoare şi va înghiţi în fiecare zi orice fel de prafuri. Iar dacă a spus atunci că vrea să se mărite cu el, de fapt ea a glumit fiindcă nici nu se gîn-deşte la aşa ceva. Bătrînul neamţ fusese atît de uluit, încît rămăsese pînă la urmă cu gura căscată, iar ţigara de foi, uitată în mîna ridicată, se stinsese cu totul.

— *Mademoiselle,* bolborosi el într-un tîrziu, recăpătîn-du-şi anevoie graiul. *Mademoiselle,* după cîte am înţeles, dumneata îmi ceri să-ţi acord azil la mine. Dar asta e cu neputinţă! Vezi doar că duc o viaţă modestă, că n-am cine ştie ce venituri... Şi apoi, aşa, deodată, fără să fi chibzuit... E îngrozitor! De altfel, după cum văd, ai fugit de-acasă. Ceea ce, poftim ! nu e deloc frumos şi nici permis. în afară de asta, după cum bine ştii, eu ţi-am dat voie să te plimbi numai cîte puţin, în zile senine, şi sub supravegherea binefăcătorului dumitale ; cînd colo, dumneata îl părăseşti şi alergi la mine, în loc să ai grijă şi... şi... să iei doctorii. Ei, şi la urma urmei... la urma urmei, nu mai înţeleg nimic...

Nelli însă nu l-a lăsat să termine. A început din nou să plîngă şi să se roage de el, totuşi asta nu-i ajută la nimic. Bătrînul se mira din ce în ce mai mult şi înţelegea din ce în ce mai puţin. în cele din urmă, Nelli l-a scutit de orice strădanie. „O, doamne!" strigă ea şi fugi din cameră. „Am fost bolnav toată ziua aceea, mai spuse doctorul, închein-du-şi povestirea, şi pentru noapte -am luat un decoct..."

De la doctor, Nelli alergase la Masloboievi. Se înarmase şi cu adresa lor ; deşi cu multă greutate, totuşi nimeri şi la ei. Masloboev era acasă. Alexandra Semionovna îşi plesni uluită mîinile cînd auzi că Nelli îi roagă s-o primească la dînşii. La întrebările lor de ce vrea să plece şi de ce nu-i mai place la mine, Nelli nu răspunse nimic. Se prăbuşi plîngînd pe un scaun. „Of! cum mai plîngea, plîngea şi se zbuciuma atît de amarnic, îmi povesti Alexandra Semionovna, încît mi-am închipuit că o să se prăpădească!" Nelli îi ruga s-o ia fată în casă sau măcar bucătăreasă, spunîndu-le că o să măture pe jos şi o să înveţe să spele rufe. (Punea foarte multe speranţe, pare-se, în ştiinţa aceasta a spălatului

rufelor, consi-derînd-o probabil argumentul cel mai atrăgător pentru a-i convinge s-o primească.) Alexandra Semionovna fusese de părere s-o primească pînă cînd se vor lămuri lucrurile şi îmi vor da şi mie de ştire. Dar Filipp Filipîci se împotrivise cu îndărătnicie şi-i poruncise să plece numaidecît cu fugara la mine. Pe drum, Alexandra Semionovna a îmbrăţişat-o, a sărutat-o şi a mîngîiat-o, ceea ce-i stîrnise şi mai avan lacrimile. Văzînd-o în halul acela de frămîntare, o podidise şi pe Alexandra Semionovna plînsul. Şi uite aşa, plînseseră amîndouă tot drumul.

— Dar spune-mi, Nelli, de ce, de ce nu vrei să stai la el ? Se poartă rău cu tine ? o întreba Alexandra Semionovna printre lacrimi.

— Nu, nu se poartă rău...

— Atunci, de ce ?

— Aşa, nu vreau să stau la el... nu pot... Sînt rea cu el tot timpul. Iar el e bun... iar la voi n-am să fiu rea, am să lucrez, îngînă ea printre suspine.

— Dar de ce eşti atît de rea cu el ?...

— Aşa...

— Şi atîta am putut scoate de la dînsa tot drumul. Un singur cuvînt: „aşa", încheie Alexandra Semionovna, şter-

gîndu-şi lacrimile. Ce-o fi avînd, sărmana? Boala copiilor să fie? Dumneata ce crezi, Ivan Petrovici?

Am intrat din nou în odaie. Am găsit-o pe Nelli culcată cu faţa îngropată în pernă şi plîngînd. M-am lăsat în genunchi lîngă ea, i-ara luat mîinile şi am început să i le sărut. Ea şi le smulse şi se porni să plîngă şi mai amar, cu sughiţuri. Nu ştiam ce să fac şi ce să-i spun. în clipa aceea intră

bătrînul Ihmenev.

— Am venit la tine, Ivan, cu o treabă. Bună ziua! spuse el, uitîndu-se la noi, mirat că mă vede în genunchi. Bătrînul fusese cam bolnav în ultima vreme. Arăta slăbit şi palid, dar vrînd să dea celor din jur impresia că puţin îi pasă sau, poate, sfidînd pe cine ştie cine, încerca să-şi desconsidere cu totul boala, nu asculta nici de îndemnurile Annei Andreevna, nu rămînea la pat, ci continua să umble după treburile lui.

— Vă zic la revedere deocamdată, spuse Alexandra Se-mionovna, după ce îl privi ţintă pe bătrîn, Filipp Filippîci mi-a poruncit să mă întorc cît mai repede acasă. Avem şi noi niţică treabă. Iar mai pe seară am să vin iarăşi să stau un

ceas-două cu voi.

— Cine-i femeia asta ? mă întrebă şoptit bătrînul, deşi se vedea cît de colo că-i era gîndul în altă parte. L-am lămurit.

— Km... Am venit la tine, Ivan, cu o chestiune...

Ştiam de ce venise. Şi chiar mă aşteptam la vizita lui. Venea să vorbească cu mine şi cu Nelli şi să-mi ceară să le-o dau lor. Anna Andreevna se învoise în cele din urmă s-o

primească pe biata orfană. Schimbarea aceasta intervenise la ea în urma conversaţiilor noastre tainice; izbutisem s-o conving, arătîndu-i că prezenţa acestei orfane, a cărei mamă fusese de asemenea blestemată de tatăl ei, avea, poate, să-I influenţeze pe bătrîn şi să reuşească a-i schimba gîndurile. îi înfăţişasem planul meu în culori atît de vii, încît, de la un timp, începuse să stăruie chiar ea pe lîngă Ihmenev ca s-o aducă în casă pe orfană. Iar bătrînul se apucase zelos de treaba asta ; mai întîi, pentru că vroia să-i facă o plăcere Annei Andreevna şi în al doilea rînd, fiindcă mai avea şi el socotelile lui nemărturisite... Dar toate astea le voi explica amănunţit mai tîrziu...

V-am spus mai înainte că încă de la prima lui vizită, Nelli era departe de a-l îndrăgi. Pe urmă mai observasem chiar şi un fel de ură în ochii ei, ori de cîte ori auzea despre

Ihmenev. De cum intră, bătrînul vorbi fără ocol. Merse de-a dreptul la Nelli, care rămăsese culcată în pat, cu faţa ascunsă în perne, şi, luîndu-i mîna, o întrebă dacă n-ar vrea să vină la ei, să stea cu dînşii şi să le fie ca o fiică.

— Am avut o fată la care am ţinut ca la ochii din cap, încheie bătrînul, dar acum ea nu mai e lîngă mine. A murit. N-ai vrea tu să-i iei locul în casa mea şi... în inima mea ?

în ochii lui secătuiţi de febră sclipiră lacrimile.

— Nu, nu vreau, răspunse Nelli fără să-şi ridice capul.

— Dar de ce, copila mea ? Că doar n-ai pe nimeni şi Ivan nu te poate ţine mereu lîngă dînsul, pe cîtă vreme la noi ai să te simţi ca la tine acasă.

— Nu vreau, fiindcă dumneata eşti rău. Da, rău, rău ! adăugă înălţîndu-şi capul şi aşezîndu-se în faţa bătrînului pe pat. Şi eu oi fi rea, mai rea decît ceilalţi, dar dumneata eşti mai rău decît mine!... Spunînd asta, Nelli se îngălbeni, ochii îi sclipiră, pînă şi buzele tremurînde îi păliră, crispîndu-se ca sub puterea unei emoţii zguduitoare. Bătrînul o privea nedumerit.

— Da, mai rău decît mine, pentru că nu vrei să-ţi ierţi fiica, ci vrei mai degrabă s-o uiţi de tot, iar pentru asta chemi în casa dumitale alt copil; cum ar putea cineva să-şi uite de copilul lui ? Parcă ce... dumneata ai să mă iubeşti ? De îndată ce ai să te uiţi la mine ai să-ţi aduci aminte că sînt o fetiţă străină şi că dumneata ai avut o fată pe care ai uitat-o, fiindcă eşti crud. Iar eu nu vreau să stau la nişte oameni cruzi, nu vreau, nu vreau!... Nelli îşi înghiţi lacrimile şi mă privi pe furiş.

— Poimîine e învierea Domnului, toţi se sărută şi se îmbrăţişează, toţi se împacă, toţi îşi iartă unii altora greşelile... Eu ştiu asta... Numai dumneata, singur dumneata... Uuuu, om crud ce eşti! Du-te ! Pleacă de aici!

Nelli izbucni în plîns. Se pare că tot discursul acesta şi-l pregătise de mult şi-l învăţase anume pentru cazul în care bătrînul i-ar cere să meargă la dînşii. Ihmenev rămase uluit şi alb ca varul la faţă, cu o expresie de adîncă suferinţă.

— Şi de ce, mă rog, pentru ce toată lumea îşi bate atîta capul cu mine ? Nu vreau, nu vreau ! strigă deodată Nelli, aţîţată la culme, mai bine mă duc să cerşesc !

— Nelli, ce-i cu tine ? Nelli, drăguţa mea! rostii fără să vreau, însă cu asta înteţii şi mai tare focul.

— Da, mai bine umblu pe străzi şi cerşesc decît să rămîn aici, strigă ea printre sughiţuri de plîns. Şi mămica mea a cerşit, iar înainte de moarte mi-a spus chiar ea : „Rămîi săracă şi mai bine să cerşeşti decît..." Nu-i ruşine să cerşeşti, că nu cerşesc de la un singur om, ci de la toţi, iar toţi nu sînt unul singur; de la un singur om ar fi ruşinos, dar de la toţi nu e ; aşa mi-a spus mie o cerşetoare ; că doar sînt mică, n-am de unde să iau. Am să cer de la toţi. Aici însă nu mai vreau, nu vreau, nu vreau; sînt mai rea decît toţi; uitaţi-va cît de rea sînt!

Şi Nelli apucă deodată ceaşca de pe masă şi o trînti de podea.

— Uite că s-a spart! adăugă apoi cu un aer victorios şi sfidător, înfruntîndu-mă. Şi nu-s decît două ceşti, am s-o sparg şi pe cealaltă... Să vedem atunci din ce o să mai bei ceai ?

Era ca turbată şi parcă-i citeai pe faţă plăcerea de a fi astfel; îşi dădea parcă seama că este ruşinos şi urît ceea ce face, dar în acelaşi timp căuta să se întărite singură, pornită spre gesturi şi mai urîte.

— Ai grijă, e bolnavă rău, Vanea, să ştii de la mine, îmi vorbi bătrînul, sau... nu mai înţeleg nici eu ce-i cu copila asta. Rămîi cu bine... Adio !

îşi luă şapca şi-mi strînse mîna în tăcere. Era zdrobit; Nelli îl jignise adînc ; mă cuprinse indignarea.

— Cum ai putut să fii atît de crudă cu el, Nelli? i-am strigat, după ce ramaserăm singuri. Cum de nu ţi-a fost ruşine ?! Acum văd şi eu, într-adevăr, că ai o inimă rea, eşti rea, Nelli! Şi aşa cum eram, cu capul gol, alergai după bătrîn. Voiam să-l conduc barem pînă la poartă şi să-i spun cîteva cuvinte de mîngîiere. Dar coborînd scările, aveam mereu înaintea ochilor faţa Nelliei, care pălise groaznic din pricina mustrărilor mele.

Curînd îl ajunsei din urmă pe bătrîn.

— Sărmana copilă a fost prea mult umilită şi-şi are durerile ei, crede-mă, Ivan; rău am făcut că m-am apucat să-i vorbesc despre ceea ce mă doare pe mine, clătină el din cap, cu un zîmbet amar. I-am zgîndărit doar rana. Se spune că sătulul nu-l crede pe cel flămînd; eu aş mai zice, măi Va-

nea, că nici flămîndul nu-i crede întotdeauna pe alţi flă-mînzi. Aşadar, dragul meu, adio.

Am mai încercat să aduc vorba şi despre alte lucruri, dar bătrînul a dat din mînă deznădăjduit.

— Lasă, nu mai căuta să mă consolezi; vezi, ai grijă mai bine ca fetiţa să nu fugă de la tine; mi se pare că doar atîta aşteaptă, adăugă dînsul cu un fel de resentiment şi se depărta cu paşi grăbiţi, izbind cu bastonul în pavaj.

Nici nu bănuise cît de profetice aveau să-i fie vorbele.

Vă închipuiţi starea mea sufletească, la întoarcere, cînd iarăşi n-am găsit-o

acasă pe Nelli! Am căutat-o în antreu, pe scară, am strigat-o, am bătut şi pe la vecini întrebînd de ea ; nu-mi venea să cred şi nu puteam să-mi închipui că fugise iarăşi. Cum ar fi putut s-o facă ? Nu exista decît o singură poartă, iar ca să iasă ar fi trebuit să treacă pe lîngă noi, în timp ce discutam cu bătrînul. Curînd însă, spre dezolarea mea, îmi dădui seama că se putuse ascunde undeva pe scară şi aşteptase acolo pînă am trecut eu înapoi în casă, pentru ca după aceea să plece neobservată. în orice caz, n-avea cum să fie prea departe.

îngrijorat la culme, am ieşit iarăşi în grabă, ca s-o caut, lăsînd pentru orice eventualitate uşa descuiată.

M-am dus mai intîi la Masloboev. Dar nu erau acasă nici el, nici Alexandra Semionovna. Le-am lăsat un bileţel, prin «are îi anunţam despre noua nenorocire întîmplată şi-i rugam să-mi comunice îndată dacă Nelli vine cumva la ei; apoi m-am dus la doctor. Dar nici doctorul nu era acasă ; slujnica lui mi-a spus totuşi, că afară de prima oară, Nelli nu mai trecuse pe acolo. Ce era să fac ? M-am dus la Bubnova şi am aflat de la nevasta meşterului dricar că gazda ei fusese reţinută încă din ajun la poliţie şi că pe Nelli *de atunci* n-a mai văzut-o nimeni pe acolo. Frînt de oboseală, am alergat din nou la Masloboev. Aceeaşi situaţie. Nu se întorseseră încă. Bileţelul meu îi aştepta pe masă. Nu ştiam ce să mai fac.

Cu inima zdrobită mă întorceam spre casă, seara tîrziu. Ar fi trebuit să fiu în seara aceea la Nataşa ; mă chemase încă de dimineaţă. Nu mîncasem nimic toată ziua; gîndul la purtarea Nelliei mă umplea de revoltă şi de mîhnire. „Ce să însemne asta ? mă întrebam. Vreo complicaţie a bolii de care suferă ? O fi cumva nebună sau pe cale să înnebunească?

316

317

Ah, Dumnezeule, dar unde poate fi acum şi cum s-o mai găsesc?"

în aceeaşi clipă o zăresc la cîţiva paşi de mine, pe podul V. Stătea lipită de un felinar şi nu mă vedea. Primul gînd mi-a fost să alerg spre ea, dar apoi rămăsei locului. „Ce-o fi căuiînd aici?" mă întrebam nedumerit încredinţat că de data aceasta n-am s-o mai pierd din ochi, căci eram hotărît să aştept şi să observ totul. Trecură vreo zece minute ; ea continua să stea lipită de felinar, uitîndu-se după trecători. In cele din urmă, se ivi un bătrînel bine îmbrăcat şi Nelli se apropie de el; fără să se oprească, bătrînelul scoase ceva din buzunar şi-i întinse. Ea se înclină, mulţumin-du-i. E greu de redat ce-am simţit în clipa aceea. Inima mi se strînse de durere, ca şi cum deodată ceva scump şi drag mie, ceva ce-am alintat şi dezmierdat, fusese acoperit de ruşine şi pîngărit sub propriii mei ochi, în clipa aceea. Mă podidiră lacrimile.

Da, o plîngeam pe Nelli, pe biata Nelli, deşi totodată eram indignat la culme. Nu se dusese să cerşească pentru că ar fi fost împinsă de nevoie; nu fusese nici

părăsită, nici aruncată în voia întîmplării; nu pentru că fusese nevoită să fugă de nişte oameni răi, care ar fi persecutat-o, ci fugea de prietenii ei care o iubeau şi o răsfăţau. Ca şi cum ar fi vrut să uluiască sau să sperie pe cineva cu faptele sale; ca şi cum ar fi ţinut să se laude în faţa cuiva cu ieşirile ei! Ceva misterios se plămădea în sufletul ei... Da, bătrînul Ihmenev avusese dreptate ; ea purta în suflet adînci umilinţe, rănile nu i se cicatrizaseră şi căuta parcă înadins să şi le zgîndăre şi mai mult prin purtarea ei enigmatică, prin neîncrederea ei faţă de noi toţi; parcă simţea plăcere să-şi scormonească durerile — era un soi anume de egoism *al suferinţeyjiacă* i se poate spune astfel. Răscolirea"SeSs1a a proprmbr cninuri. voluptatea pe care o procură o înţelegeam foarte bine! Era voluptatea atîtor umiliţi şi obidiţi, a atîtor prigoniţi ai soar-tei care-şi dau seama de nedreptatea ei. Dar de ce fel de nedreptate s-ar fi putut plînge Nelli din partea noastră? Dimpotrivă, ea parcă ar fi vrut sa ne uimească şi să ne sperie prin capriciile şi absurdităţile sale, de ai fi zis că, fără doar şi poate, ţine să se laude cu ele în faţa noastră... Dar nu! Iată, acum, bunăoară, ea e sigură că nimeni dintre noi n-o vede cerşind. Era posibil oare să găsească vreo voluptate

în starea asta ? Pentru ce ar avea altminteri nevoie să cerşească, pentru ce i-ar trebui ei bani ?

Primind mila bătrînului, copila părăsi podul şi se apropie de ferestrele puternic luminate ale unui magazin. Acolo îşi numără cîştigul; stăteam la vreo zece paşi de ea. Avea destui bani în pumn; se vede că cerşise încă de dimineaţă. Cu banii strînşi în mînă, trecu strada şi intră într-o prăvălie de mărunţişuri. M-am luat după dînsa şi, apropiindu-mă, m-am uitat prin uşa deschisă a prăvăliei; ce avea de gînd ?

Am văzut cum a pus banii pe tejghea şi negustorul i-a întins o ceaşcă, o ceaşcă simplă de ceai, care semăna mult cu aceea pe care o spărsese acasă, chipurile, ca să ne demonstreze mie şi lui Ihmenev cît e dînsa de rea. Ceaşca costa, hai să zicem, vreo cincisprezece copeici, poate chiar mai puţin. Negustorul o înveli într-o hîrtiuţă, o legă cu o sfoară şi i-o întinse Nelliei, care ieşi repede din prăvălie, cu un aer mulţumit.

— Nelli! o strigai eu cînd ajunse în dreptul meu, Nelli! Tresări, întoarse capul spre mine, scăpă pachetul şi ceaşca

se sparse. Era palidă ; dar cercetîndu-mă, se încredinţa că văzusem şi ştiu totul, ceea ce o făcu să roşească; roşeaţa aceea trăda o ruşine chinuitoare, de nesuportat. Am luat-o de mînă şi am dus-o acasă; nu ne aflam departe. Pe drum, n-am rostit nici unul o vorbă. Ajungînd acasă, m-am aşezat pa scaun; Nelli rămăsese în picioare, în faţa mea, palidă, sfioasă, tăcută, cu ochii, plecaţi. Nu mai avea putere să se uite la mine. .

— Nelli, ai cerşit ?

— Da! şopti ea lăsîndu-şi capul şi mai jos.

— Ai vrut să aduni bani ca să cumperi ceaşca spartă de dimineaţă ?

— Da...

— Păi, ţi-am spus eu ceva pentru ceaşca aia, te-am certat eu în vreun fel ? Nu-ţi dai seama tu, Nelli, cîtă răutate, cît egoism ascunde fapta ta? Crezi că e frumos ceea ce ai făcut? Nu simţi de loc ruşine? Se poate să...

— Ba mi-e ruşine... spuse ea în şoaptă şi o lacrimă i se prelinse pe obraz.

— Ţi-e ruşine... repetai după dînsa. Nelli, dragul meu copil, dacă am greşit cu ceva faţă de tine, iartă-mă şi hai să ne împăcăm.

319

Ea mă privi în ochi, izbucni în lacrimi şi mi se aruncă la piept. în clipa aceea intră, ca o furtună, Alexandra Se-mionovna.

— Ce?! S-a întors? Iar? Ah, Nelli, Nelli, ce-i cu tine? în sfîrşit, bine cel puţin că eşti acasă... Unde ai găsit-o, Ivan Petrovici ?

I-am făcut semn cu ochiul să nu mă mai întrebe nimic şi ea a înţeles îndată. Apoi mi-am luat cu duioşie rămas bun de la Nelli, care continua să plîngă şi am rugat-o pe buna Alexandra Semionovna s-o vegheze, pînă cînd mă întorc eu; după aceea am alergat la Nataşa. întîrziasem şi eram grăbit.

în seara aceea se hotăra soarta noastră ; aveam multe de discutat, şi totuşi am găsit timp să aduc vorba şi despre Nelli, înşirîndu-i Nataşei cele cîte se petrecuseră, fără să omit nici un amănunt. Povestirea mea o impresiona profund.

— Ştii ce cred eu, Vanea, spuse ea după un timp, mi se pare că fata te iubeşte.

— Ce ? cum ai spus ?! întrebai cu surprindere.

— Da, ăsta este un început de dragoste, de dragoste de femeie...

— Ce spui tu, Nataşa, cum se poate?! Dar e un copil încă!

— Un copil care împlineşte însă curînd paisprezece ani. înverşunarea asta a ei vine de acolo că tu nu-i înţelegi dragostea. De altfel, poate că ea însăşi nu-şi dă prea bine seama ce se petrece cu dînsa ; o înverşunare, e adevărat, foarte copilărească, dar în acelaşi timp reală şi chinuitoare. Principalul e că este geloasă pe mine. Tu mă iubeşti atît, încît probabil că şi acasă eşti preocupat, vorbeşti şi te gîndeşti numai la mine, şi din pricina asta îi acorzi ei prea puţină atenţie. Şi-a dat seama de asta şi o doare. Poate că ar vrea să stea de vorbă cu tine, simte nevoia să-şi deschidă inima, dar nu ştie cum, se ruşinează, nu înţelege nici ea ce se întîmplă cu dînsa, tot aşteaptă un prilej ; tu însă, în loc să te grăbeşti a-i oferi acel prilej, te depărtezi de dînsa. Alergi la mine, dispari şi, chiar cînd era bolnavă, o lăsai zile întregi singură. De aceea plînge ; îi lipseşti tu şi, ceea ce e mai dureros pentru dînsa, nici nu observi toate astea. Uite şi acum, într-o clipă ca

asta, ai lăsat-o singură, ca să vii la mine. O să vezi că mîine iar va fi bolnavă. Cum de ai putut s-o laşi singură ? întoarce-te la ea cît mai repede...

— N-aş fi lăsat-o singură, dar...

— E adevărat, chiar eu te-am rugat să vii. însă acum du-te.

— Mă duc, bineînţeles, dar nu cred nimic din toate cîte mi-ai spus.

— Pentru că nu seamănă cu ceea ce li se întîmplă altora. Gîndeşte-te la toată istoria ei, mai gîndeşte-te puţin şi ai să mă crezi atunci. N-a crescut ca toţi copiii, ca noi, de pildă...

M-am întors, totuşi, destul de tîrziu. Alexandra Semionovna mi-a spus că în seara aceea Nelli iarăşi plînsese mult şi „iarăşi a adormit plîngînd", ca data trecută. „Acum însă eu am să plec, Ivan Petrovici, că aşa mi-a poruncit Filipp Filippîci. M-aşteaptă sărăcuţul de el."

I-am mulţumit şi m-am aşezat la căpătîiul Nelliei. Simţeam o apăsare grea la gîndul că am putut s-o las singură în asemenea clipe. Şi mult timp, pînă tîrziu noaptea, am stat astfel lîngă dînsa, copleşit de gînduri...

Au fost zile de grea cumpănă.

Dar să vă povestesc mai întîi ce s-a întîmplat în acele două săptămîni.

CAPITOLUL V

După seara aceea de pomină pentru mine, pe care am petrecut-o cu prinţul la restaurantul B., cîteva zile la rînd m-a stăpînit continuu teama pentru Nataşa. „Ce să însemne ameninţările afurisitului ăsta de prinţ şi cum o fi vrînd să se răzbune?" mă tot întrebam, făcînd fel de fel de presupuneri, în cele din urmă, am ajuns la concluzia că ameninţările lui nu erau o nimica toată şi nici fanfaronadă şi că, într-adevăr, atîta timp cît Nataşa mai era cu Alioşa, prinţul i-ar putea pricinui multe neplăceri. E meschin, răzbunător, rău şi calculat, mă gîndeam. Era greu de închipuit că ar putea uita jignirea care i s-a adus şi că n-o să folosească vreun prilej de răzbunare. în orice caz, el îmi indicase un punct precis de orientare, exprimîndu-se destul de limpede asupra lui; pretindea categoric o ruptură între cei doi şi aştepta ca eu s-o pregătesc pe Nataşa pentru o despărţire

apropiată, dar să acţionez în aşa fel, încît să se evite orice „scene, pastorale şi schillerisme". Fireşte, ceea ce-l preocupa mai ales era ca Alioşa să fie mulţumit de dînsul şi să continue a-l considera un tată iubitor; îi trebuia asta, îndeosebi pentru ca mai tîrziu să poată pune mîna mai uşor pe averea Katiei. Aşadar, urma ca eu s-o pregătesc sufleteşte pe Nataşa în vederea despărţirii apropiate. Am observat însă la dînsa o schimbare neobişnuită; nu mai era sinceră faţă de mine ca altădată; ba mai mult, părea că uneori o încearcă chiar neîncrederea.

Consolările mele mai mult o chinuiau; iar întrebările aveau darul de a o sîcîi din ce în ce mai mult şi chiar o supărau. Stăteam uneori la ea şi o priveam. Se plimba cu mîinile încrucişate la piept prin cameră, de la un capăt la altul, posomorîtă, palidă, ca într-o uitare, de parcă nici n-aş fi fost de faţă. Iar de se întîmpla să-mi arunce, cînd şi cînd, vreo privire (de cele mai multe ori se ferea chiar şi de privirile mele), faţa ei exprima nerăbdare şi necaz şi-şi întorcea repede capul. îmi dădeam seama că poate, în acele clipe, meditează asupra vreunui plan al ei de despărţire, într-un viitor apropiat, şi oare era cu putinţă să se gîndească la asta fără durere şi fără amărăciune ? De altfel, eram convins că ea se şi hotărîse la o ruptură cu Alioşa. Şi totuşi adînca ei disperare mă chinuia şi mă speria. Uneori, nemaiavînd curajul de a-i vorbi şi de a o îmbărbăta, aşteptam înfricoşat deznodămîntul.

Cît priveşte atitudinea ei aspră şi distantă faţă de mine, fireşte că mă îngrijora şi mă chinuia, totuşi eram sigur de inima Nataşei mele : vedeam că-i este greu şi că suferă mult. Aşa că orice intervenţie dinafară n-o putea decît enerva şi nemulţumi. In asemenea împrejurări, mai ales intervenţiile celor mai apropiaţi, ale prietenilor care ne cunosc tainele, ni se par deosebit de inoportune. Mai ştiam însă că, în cele din urmă, Nataşa va veni din nou la mine şi va căuta să-şi afle în inima mea alinare.

Bineînţeles că despre convorbirea mea cu prinţul nu-i spusesem nimic ; ar fi însemnat să-i provoc alte frămîntări şi necazuri. I-am pomenit doar în treacăt că fusesem cu el la contesă şi mă încredinţasem că e un mare ticălos. Şi nici ea nu m-a mai întrebat nimic altceva, ceea ce mi-a convenit, fireşte ; în schimb, a ascultat cu nesaţ tot ce i-am povestit despre întrevederea mea cu Katia. Dar după ce am terminat,

322

iarăşi n-a spus nimic nici despre Katia ; doar s-a îmbujorat la faţă şi aproape toată ziua a fost deosebit de emoţionată. Nu i-am ascuns nimic din constatările mele despre Katia şi i-am mărturisit pe faţă că şi asupra mea a produs o impresie excelentă. De altminteri, ce rost ar fi avut să i-o ascund ? Ar fi ghicit ea şi aşa totul, şi, desigur, s-ar fi supărat pe mine din pricina asta. De aceea am căutat înadins să-i povestesc totul cît mai amănunţit, anticipînd oricare dintre eventualele ei întrebări, cu atît mai mult, cu cît, în situal.ia în care se afla, i-ar fi venit foarte greu să mă descoasă; într-adevăr, oare e uşor ca, sub masca indiferenţei, să cauţi a afla calităţile rivalei tale ?

Presupuneam că e străină de faptul că Alioşa, din porunca şi hotărîrea prinţului, trebuia să le însoţească pe contesă şi pe Katia la ţară şi nu ştiam cum să i-o spun mai pe ocolite, ca să îndulcesc efectul unei lovituri atît de dure. De aceea, am fost surprins la culme, cînd de la primele mele cuvinte Nataşa mă

opri, prevenindu-mă că n-am de ce să încerc *a o consola,* deoarece de cinci zile ea ştie totul.

— Doamne ! exclamai eu, cine ţi-a spus ?

— Alioşa.

— Cum?! Ţi-a şi spus-o?

— Da. Şi m-am hotărît definitiv, Vanea, adăugă ea cu un aer de nerăbdare care mă avertiza limpede să nu mai continuu această discuţie.

Alioşa o vizita destul de des pe Nataşa, dar de fiecare dată nu sta mai mult de cîteva clipe; o singură dată a zăbovit cîteva ore; asta însă a fost în lipsa mea. Intra de obicei trist, o privea sfielnic şi duios, iar Nataşa îl întîmpina cu atîta drăgălăşenie şi gingăşie, încît de îndată îl făcea să uite totul şi să se înveselească. De altfel, începuse să vină foarte des şi pe la mine, apărea aproape zilnic. Este adevărat că se chinuia mult, dar n-ar fi fost nici un moment în stare să rămînă singur, cu durerea lui, ci mereu alerga să-şi caute alinarea la mine.

Dar ce-aş fi putut să-i spun ? îmi reproşa că sînt rece, indiferent, ba chiar că sînt îndîrjit împotriva lui; se căina, suspina şi pe urma pleca la Katia, unde, fără îndoială, îşi găsea alinarea.

Chiar în ziua în care Nataşa îmi spusese că ştie totul despre plecarea lui (era cam la o săptămînă după discuţia mea

cu prinţul), Alioşa sosi în fugă la mine; mă îmbrăţişa, disperat, îşi lipi capul de pieptul meu şi izbucni în plîns ca un copil. Tăceam şi aşteptam să-mi spună ceva.

— Sînt un nemernic, un ticălos, Vanea, începu el într-un tîrziu, scapă-mă de mine însumi! Nu plîng pentru că sînt josnic şi ticălos, ci pentru că din pricina mea Nataşa va fi nefericită. Pentru că o las pradă nefericirii... Vanea, dragul meu, spune-mi, hotărăşte tu pentru mine, pe cine iubesc mai mult: pe Katia sau pe Nataşa ?

— Aşa ceva n-aş putea să hotărăsc, Alioşa, îi răspunsei. Tu trebuie să ştii mai bine decît mine...

— Nu-i vorba de asta, Vanea, nu asta vreau să spun ; că doar nu-s atît de prost să-ţi cer aşa ceva; adevărul este că nici eu însumi nu pot să-mi dau seama. Mă întreb şi nu sînt în stare să-mi răspund. Pe cînd tu vezi lucrurile mai obiectiv şi poate că înţelegi mai mult decît mine... Să admitem că nu înţelegi, dar spune-mi cel puţin cum ţi se pare ?

— Impresia mea este că tu o iubeşti mai mult pe Katia.

— Aşa ţi se pare ? Nu, nu este adevărat! N-ai ghicit! O iubesc nespus pe Nataşa. Şi n-aş putea s-o părăsesc niciodată, pentru nimic în lume; am spus-o şi

Katiei şi ea este cu totul de acord cu mine. De ce taci? Uite, văd că zîmbeşti. Oh, Vanea, tu n-ai vrut niciodată să-mi alini suferinţa, ori de cîte ori mi-a fost greu, aşa cum mi-e acum... Adio !

Şi tot în fugă, aşa cum intrase, ieşi din cameră, spre surprinderea Nelliei, pe care o impresiona nemaipomenit convorbirea noastră, ascultată de ea în tăcere. încă bolnavă pe atunci, Nelli nu părăsise patul şi mai lua doctorii. Alioşa nu i-a adresat niciodată un singur cuvînt şi în timpul vizitelor sale aproape că nici nu-i da atenţie.

Peste două ore el reapăru şi am rămas mirat, văzînd expresia de fericire de pe chipul său. Se repezi iarăşi la mine, îmbrăţişîndu-mă :

— Gata! strigă el, am rezolvat toate nedumeririle. De la dumneata m-am dus de-a dreptul la Nataşa ; eram amărît şi simţeam nevoia să fiu lîngă dînsa. Intrînd la ea, am căzut în genunchi, sărutîndu-i picioarele ; simţeam nevoia să fac asta; dacă n-o făceam, aş fi murit de durere. Ea m-a îmbrăţişat fără să scoată o vorbă şi a izbucnit în lacrimi. Atunci i-am spus deschis că pe Katia o iubesc mai mult decît pe dînsa...

— Şi ce ţi-a răspuns ?

— N-a răspuns nimic, dar nu înceta să mă mîngîie şi să mă consoleze, pe mine, cel care i-o spusesem! Ea ştie să consoleze, Ivan Petrovici! O, de data asta i-am destăinuit toată durerea, toată amărăciunea mea, nu i-am ascuns nimic. I-am spus drept că pe Katia o iubesc mult, dar oricît aş iubi-o şi pe oricine aş iubi, n-aş putea să exist, aş muri fără dînsa, fără Nataşa. Da, Vanea, nici o zi n-aş putea trăi fără ea, asta o simt, da, da! Şi de aceea ne-am hotărît să ne cununăm imediat; întrucît însă pînă la plecarea mea acest lucru nu e cu putinţă, deoarece sîntem în postul mare şi n-o să ne cunune nimeni, a rămas s-o facem după întoarcerea mea, pe la întîi iunie. Tata are să consimtă, nici nu mă îndoiesc. Cît despre Katia, ce să-i faci! Că doar nu pot trăi fără Nataşa... Ne cununăm şi plecăm amîndoi acolo unde e Katia...

Sărmana Nataşa ! Cum s-o fi simţit ea în timp ce alina suspinele acestui băieţaş, nevoită să-i asculte mărturisirile şi să născocească pentru acest egoist naiv, pentru tihna lui sufletească, o poveste cu apropiata lor căsătorie. într-adevăr, pentru cîteva zile Alioşa se linişti. De altfel, alerga la Nataşa, tocmai fiindcă inima lui nevolnică nu era destul de tare ca să îndure singură durerea. Şi totuşi, cînd se apropie sorocul despărţirii, neliniştile îi reînviară, începu iarăşi să se căineze şi să alerge din nou la mine, ca să-şi plîngă durerea. In ultima vreme se ataşase atît de mult de Nataşa, încît nu era în stare s-o lase singură nici măcar o zi, necum o lună şi jumătate. Era pe deplin convins, pînă în ultima clipă, că, de fapt, n-o părăseşte decît pentru o lună şi jumătate şi că după întoarcerea lui se vor căsători. Nataşa însă îşi dădea prea bine seama că soarta ei se va

schimba radical, că Alioşa nu se va mai întoarce niciodată la dînsa şi că aşa trebuie să se întîmple.

Iată că sosi, în sfîrşit, şi ziua despărţirii. Nataşa era bolnavă ; palidă, cu privirea înfrigurată, cu buzele arse, vorbea din cînd în cînd singură, îmi arunca din cînd în cînd cîte o privire scurtă şi pătrunzătoare, nu plîngea, nu-mi răspundea la întrebări, ci doar tresărea ca frunza pe ram cînd auzea vocea sonoră a lui Alioşa care venea s-o vadă. Atunci se îmbujora toată şi se grăbea să-i iasă în întîmpinare; îl îmbrăţişa febril, îl săruta, rîdea... Alioşa o privea încordat,

324

325

uneori o întreba neliniştit dacă e sănătoasă şi încerca s-o liniştească, încredinţînd-o că nu pleacă pentru mult timp şi că la întoarcerea lui se vor căsători. Nataşa se străduia din răsputeri să se stăpînească şi să-şi înăbuşe lacrimile. în

faţa lui nu plîngea.

într-o zi, Alioşa îi spuse că ar trebui sa-i lase nişte bani pentru timpul cît el va lipsi şi că în privinţa asta să nu aibă nici o grijă, deoarece tatăl lui, prinţul, i-a promis mulţi bani de drum. Nataşa se încruntă. Dar după ce am rămas singuri, eu i-am spus că are la mine o *sută cincizeci de ruble* pentru orice eventualitate. Nu m-a întrebat de unde. Asta a fost cu două zile înainte de plecarea lui Alioşa şi în ajunul celei dintîi, dar totodată a unicei şi ultimei întîlniri dintre Nataşa şi Katia. Aceasta din urmă îi trimisese prin Alioşa un bileţel, prin care o ruga să-i îngăduie s-o viziteze a doua zi; îmi scrisese totodată şi mie, stăruind să fiu de faţă la

întîlnirea lor.

Hotărîsem să fiu negreşit pe la douăsprezece (ora fixată de Katia) la Nataşa, neţinînd seama de nici o piedică; căci piedici şi griji aveam destule. Fără să mai vorbesc de Nelli, în ultimul timp aveam multă bătaie de cap şi cu Ihmenevii. Grijile acestea începuseră cu vreo săptămînă în urmă. Anna Andreevna trimisese într-o dimineaţă după mine, in-sistînd să las totul la o parte şi să vin neîntîrziat pînă la ea, pentru o chestiune foarte importantă, care nu îngăduie amînare. Am găsit-o singură; umbla prin cameră, cuprinsă de nelinişte şi frică, aşteptînd cu înfrigurare reîntoarcerea lui Nikolai Sergheici. Ca de obicei, la început n-am reuşit să aflu despre ce e vorba şi de ce era atît de speriată, cu toate că orice clipă, se înţelege, era acum preţioasă. în sfîr-şit, după multe mustrări amare, cu totul nepotrivite momentului, că „de ce nu vin pe la ei şi-i las singuri în nenorocirea lor", încît „numai Dumnezeu ştie ce se mai petrece fără mine", ea îmi mărturisi că în ultimele trei zile Nikolai Sergheici era atît de tulburat, încît „nici nu-i chip să-ţi spun". — Nu-l mai recunosc de fel, îngînă ea, parcă-i în friguri ; noaptea, pe

furiş, se roagă în genunchi la icoană, vorbeşte prin somn, iar cînd e treaz parcă-i cu minţile aiurea; ieri, la masă, cînd să mîncăm ciorba, nu găsea lingura de lîngă farfurie; de-l întrebi ceva, îţi răspunde anapoda. Dispare mereu „cică după treburi, se duce", „trebuie să stau

de vorbă cu avocatul", îmi spune; chiar astăzi, s-a încuiat de dimineaţă în birou: „trebuie, zice, să scriu o hîrtie importantă în legătură cu procesul". Ce hîrtie o mai fi şi aia, mi-am zis, pe care îi fi vrînd s-o scrii, cînd nici lingura din faţa ta n-o vezi ? M-am uitat totuşi pe gaura cheii; stătea la birou, scria ceva, iar din ochi îi şiroiau lacrimile. Ce fel de hîrtie o fi aia ? mă perpeleam eu; că doar hîrtiile de afaceri nu se scriu aşa! Sau poate că i se sfîşie inima după Ihmenevka; va să zică, s-a dus Ihmenevka noastră! Fră-mîntîndu-mi astfel mintea, deodată îl văd că sare în sus şi izbeşte cu condeiul în masă; roşu la faţă, cu fulgere în ochi, îşi ia şapca şi vine la mine. „Mă-ntorc îndată, Anna Andreevna." De cum l-am văzut plecat, m-am şi dus la masa lui de scris; e plină de hîrtii în legătură cu procesul nostru şi nu-mi dă voie nici să mă ating de ele. L-am rugat de atîtea ori „Lasă-mă să ridic măcar o dată hîrtiile astea, ca să şterg praful". Da de unde, ţipă, strigă ; s-a făcut tare nervos aici, la Petersburg, şi se supără din te miri ce. Şi cum îţi spuneam, m-am apropiat de masă să caut foaia pe care scrisese el adineauri, căci ştiam bine că n-a luat-o cu dînsul, ci a vîrît-o sub alte hîrtii cînd s-a ridicat de la masă. Ei, poftim, dragă Ivan Petrovici, uite ce am găsit, citeşte şi dumneata !

îmi întinse o foaie de hîrtie de corespondenţă, scrisă numai pe jumătate, dar cu atîtea ştersături, încît pe alocuri nici nu era chip de desluşit ceva.

Bietul bătrîn! Chiar de la primele rînduri, ghiceai lesne ce şi cui scria. Se adresa Nataşei, scumpei lui Nataşa. începutul era cald şi duios; îi scria că o iartă şi o cheamă să se întoarcă acasă. Scrisoarea era greu de descifrat în întregime, fiind scrisă sub impulsul unei emoţii puternice, cu numeroase ştersături. Se cunoştea însă că sentimentul cald care-l determinase să pună mîna pe condei şi să aştearnă primele rînduri pline de duioşie cedase curînd locul unei alte porniri, deoarece, puţin mai departe, bătrînul o dojenea, îi descria necruţător crima pe care o săvîrşise, îi imputa mînios încă-păţînarea, o învinuia că e neîndurătoare, că nici măcar o singură dată nu s-a gîndit la vina ei faţă de părinţi. Iar, pentru mîndria sa, o ameninţa că o va pedepsi blestemînd-o, şi încheia cerîndu-i să se întoarcă numaidecît supusă acasă, şi atunci, numai atunci, după o viaţă nouă, pilduitoare şi

326

327

plină de ascultare „în sînul familiei" poate „ne vom hotărî să te iertăm", scria el. Pasămite pornirea lui, mărinimoasă iniţial, o socotise după cele cîteva rînduri

de la început drept un semn de slăbiciune, se ruşina de ea şi, în sfîrşit, simţind chinurile mîndriei jignite, bătrînul ajunsese la o răbufnire a mîniei şi la ameninţări. Anna Andreevna rămăsese în faţa mea cu mîinile împreunate şi aştepta temătoare ce am să-i spun după citirea scrisorii.

I-am împărtăşit tot ce înţelesesem din scrisoare, anume că bătrînul nu mai putea trăi fără Nataşa şi că un lucru reieşea limpede : că trebuie să se ajungă neapărat la împăcarea lor, dar că totul depinde încă de împrejurări. Am mai adăugat totodată că, după părerea mea, rezultatul nefavorabil al procesului l-a mîhnit şi l-a zguduit profund, fără a mai vorbi de amorul lui propriu profund rănit prin faptul că triumfase prinţul şi de indignarea pe care o simţise la aflarea sentinţei date în procesul său. De obicei, în astfel de clipe, sufletul omului are nevoie de compătimire şi era firesc să-i fugă şi lui gîndul acum la făptura cea mai dragă de pe lume. în sfîrşit, îl impresionase din cale afară şi faptul, pe care-l aflase probabil (deoarece urmăreşte atent şi ştie totul despre Nataşa) că Alioşa urmează s-o părăsească în curînd. Putea să-şi dea seama cît de greu îi era Nataşei şi, judecind după propria-i stare sufletească, desigur, ghicise cît de mult îi lipsea acum mîngîierea. Şi totuşi, nu reuşise să se învingă, socotindu-se jignit şi umilit de propria lui copilă. Socotise, probabil, că ar fi trebuit să vină ea la dînsul, ori că nici nu se gîndeşte la părinţi şi nici nu simte nevoia împăcării cu ei. Cred că aşa judecase el, am încheiat eu, şi tocmai de aceea abandonase scrisoarea; nu este exclus ca din toate acestea să mai rezulte şi alte jigniri ce se vor resimţi, poate, mai dureros decît primele şi cine ştie dacă însăşi împăcarea nu se va amîna pentru mult timp de aci încolo... Bătrîna plîngea, ascultîndu-mă. Şi abia după ce i-am amintit că trebuie să mă duc la Nataşa şi că am întîrziat, îşi reveni, spunîndu-mi că a uitat să-mi vorbească tocmai de lucrul *cel mai important*: pe cînd încercase să tragă scrisoarea de sub teancul celorlalte hîrtii, răsturnase din nebăgare de seamă călimara plină peste ea. într-adevăr, un colţ al scrisorii era pătat şi bătrînica se temea grozav ca, după semnul petei aceleia, Nikolai Sergheici să nu afle că în lipsa

lui i-a cotrobăit cineva prin hîrtii şi că Anna Andreevna a citit scrisoarea. Teama ei era întemeiată — numai faptul că noi îi cunoşteam taina l-ar fi putut face, de necaz şi de ruşine, să rămînă mai departe înverşunat împotriva Nataşei şi să se încăpăţîneze din mîndrie a n-o ierta.

Cumpănind însă bine, am convins-o pe bătrînă să nu fie îngrijorată. Ihmenev se sculase de la masa de scris atît de tulburat, încît, fără îndoială, nici nu mai ţine minte amănuntele ; o să creadă, probabil, că a pătat singur scrisoarea, într-o clipă de care uitase. Reuşind să-i potolesc astfel zbuciumul, aşezarăm cu grijă scrisoarea la locul ei şi totodată mă hotărîi ca la plecare să-i vorbesc Annei Andreevna mai serios despre Nelli. Mă gîndeam la sărmana

orfană, a cărei mamă fusese şi ea blestemată de tatăl ei, şi speram că Nikolai Sergheici, aflînd povestea tristă, tragică a vieţii şi a morţii acestei fiinţe, se va înduioşa şi în inima lui se vor deştepta sentimente mărmimoase. Totul era propice, sufletul lui era pregătit pentru asta; dorul de fiică-sa biruia mîndria şi amorul propriu jignit. Nu era nevoie decît de un impuls, de un ultim prilej favorabil şi prilejul acesta putea fi oferit de Nelli. Bătrîna m-a ascultat cu multă luare-aminte, şi faţa ei s-a însufleţit de speranţă şi bucurie. Se şi apucă să mă dojenească pentru că nu-i spusesem asta mai demult. Şi începu să ma întrebe nerăbdătoare despre Nelli, sfîrşind prin a făgădui solemn că de data aceasta chiar ea se va ruga de bătrîn s-o ia la ei pe orfană. O îndrăgise sincer pe Nelli, regreta că fetiţa e bolnavă, voia să ştie cît mai multe despre dînsa şi mă sili să-i duc un borcan de dulceaţă, pe care se şi grăbi să-l aducă din cămară ; veni şi cu cinci ruble, cre-zînd că poate nu am bani de doctor, iar cînd îi refuzai, de-a-bia se potoli, mîngîindu-se cu gîndul că Nelli, de bună seamă, are nevoie de ceva rochiţe şi rufărie, aşa că i-ar putea fi de folos barem cu asta ; drept urmare, se apucă să scotocească fără zăbavă prin scrin, scoţînd de acolo toate rochiile ei şi alegîndu-le pe acelea pe care le-ar fi putut dărui „orfanei".

Apoi m-am dus la Nataşa. Urcînd ultimele trepte, care, după cum am mai spus, erau în spirală, am desluşit la uşa sa un om, care tocmai se pregătise parcă să bată, dar auzin-du-mi paşii, se opri. în sfîrşit, după oarecari ezitări, necunoscutul renunţă cu desăvîrşire la intenţia sa şi începu să

coboare scara. Pe penultima platformă, ne pomenirăm faţă în faţă şi închipuiţi-vă mirarea mea, cînd l-am recunoscut pe bătrînul Ihmenev! Pe scara aceea era întuneric şi ziua. Nikolai Sergheici se lipi de perete, ca să mă lase să trec şi am reţinut lucirea ciudată a ochilor care rnă examinau atent. Mi se păru că roşise cumplit; în orice caz, părea grozav de stingherit şi de încurcat.

— Ia te uită, tu eşti, Vanea ! exclamă el cu un glas nesigur, am fost la un conţopist... ştii, tot cu procesul meu... cică s-ar fi mutat nu demult... pe aici, pe undeva... dar mi se pare că am greşit eu. Pe cît se vede, nu stă în casa asta. Cu bine ! şi coborî repede.

Mă hotărîi să nu-i spun deocamdată nimic Nataşei despre această întîlnire, dar să-i povestesc neapărat totul, după ce va rămîne singură, după plecarea lui Alioşa. Acum era prea necăjită, încît chiar dacă ar fi reuşit să înţeleagă şi să pătrundă sensul adînc al întîmplării, n-ar fi fost în stare s-o simtă şi să-i acorde aceeaşi importanţă ca mai tîrziu, în ceasul de supremă durere şi deznădejde. în orice caz, acum nu era de loc momentul potrivit unei asemenea destăinuiri.

De fapt, aş fi putut să trec în ziua aceea pe la Ihmenevi, ba la un moment

dat m-am şi simţit îndemnat s-o fac, dar am renunţat totuşi. Socoteam că bătrînului îi va veni greu să mă vadă; ba şi-ar fi putut închipui că mă grăbisem să-î vizitez în urma întîlnirii noastre. Nu m-am dus la Ihmenevi decît a treia zi; l-am găsit pe bătrîn abătut, cu toate acestea m-a întîmpinat cu destulă dezinvoltură, cel puţin în aparenţă, şi nu mi-a vorbit decît despre treburi.

— Unde urcai, întrebă deodată, cînd te-am întîlnit, ţi-a-duci aminte, acolo, sus; ia stai, cînd a fost asta, acum trei zile, nu-i aşa ? Exact. Şi luă un aer oarecum indiferent, fe-rindu-şi în acelaşi timp privirile.

— Am un prieten în casa aceea, îi răspunsei, ferindu-mi, la rîndui meu, privirea.

— Aha! Şi eu îl căutam pe conţopistul meu, pe Astafiev; mi s-a spus că stă acolo... dar trebuie să fi fost o greşeală la mijloc... Ei, şi uite aşa, cum îţi spuneam, în procesul meu, cei de la senat au hotărît... etc, etc.

îl vedeam cum se face roşu la faţă, începînd să-mi vorbească despre *proces.*

330

i-am destăinuit totul, chiar în ziua aceea, Annei Andre-evna, ca să se bucure, dar am rugat-o, printre altele, să nu se uite cu înţeles în ochii lui, nici să nu ofteze ori să facă vreo aluzie şi, într-un cuvînt, să nu lase în nici un caz a se înţe-lega că ea ştie despre acest ultim gest al bătrînului. Sărmana era atît de mirată şi de fericită, încît la început nici nu-i veni să-şi creadă urechilor. La rîndui ei, îmi istorisi că i-a făcut unele aluzii lui Nikolai Sergheici privitor la orfană, dar că el n-a răspuns nimic, deşi altădată se rugase singur de ea s-o primească. Hotărîrăm pe loc amîndoi ca în ziua următoare să-i ceară direct, fără nici un fel de ocolişuri sau aluzii, consimţămîntul pentru aducerea fetei. A doua zi însă trecurăm prin clipe de mare spaimă şi emoţie.

în dimineaţa aceea Ihmenev se întîlnise cu funcţionarul care se ocupa de procesul lui. Funcţionarul i-a spus că-l văzuse pe prinţ şi că acesta, deşi consideră că Ihmenevka a trecut în proprietatea lui, totuşi, „dat *jiind unele împrejurări de ordin familial",* se hotărîse să-l recompenseze pe bătrîn, dîn-du-i o sumă de zece mii de ruble. De la funcţionar bătrînul veni aproape în fugă la mine, revoltat ia culme. Ochii îi scăpărau de furiş. Mă rugă, nu ştiu de ce, să ies, ca să stăm de vorbă pe scară şi-mi ceru insistent să mă duc neîntîrziat la prinţ şi să-i transmit provocarea sa la duel. Eram atît de uluit, încît un timp n-am fost în stare să articulez un cuvînt. Am încercat apoi să-l determin să renunţe la acest gînd. Bătrînul însă se înfurie şi mai tare şi i se făcu rău. M-am repezit în casă, ca să-i aduc un pahar cu apă, dar cînd m-am întors nu l-am mai găsit. Plecase.

A doua zi m-am dus la el, dar nu l-am găsit acasă ; plecase iarăşi; a lipsit trei zile de-a rîndui.

Abia a treia zi am aflat totul. De la mine, Nikolai Sergheici pornise direct la

prinţ şi, negăsindu-l acasă, îi lăsase un bileţel, în care îi scria că aflase intenţiile prinţului de la acel funcţionar, că se consideră jignit de moarte, că pe prinţ îl socoate un mizerabil şi, ca atare, îl provoacă la duel, prevenindu-l totodată să nu încerce a se eschiva, căci altminteri va fi expus oprobriului public.

Anna Andreevna mi-a istorisit că bătrînul s-a întors acasă extrem de tulburat şi atît de zdruncinat, încît a căzut la pat. Faţă de dînsa se arătă blînd şi duios, dar mereu zgîrcit şi scurt în răspunsuri; se vedea că tot timpul se afla într-o aş-

teptare înfrigurată. In dimineaţa următoare, sosi prin poştă o scrisoare; citind-o, bătrînul scoase un strigăt şi-şi puse xnîinile în cap. Anna Andreevna înlemni de groază. El îşi înşfacă pălăria şi bastonul şi plecă valvîrtej de acasă.

Scrisoarea era de la prinţ. în fraze scurte, reci şi politicoase, îi comunica lui Ihmenev că nu e obligat să dea nimănui socoteală pentru nişte vorbe aruncate unui funcţionar. Că el, deşi îi pare rău de Ihmenev pentru pierderea procesului, cu tot regretul, nu crede că partea care a pierdut ar avea dreptul de a-şi provoca din răzbunare adversarul la duel. Cît priveşte „oprobriul public" cu care este ameninţat, prinţul îl ruga pe Ihmenev să nu aibă nici o grijă : nu poate şi nici n-ar putea primi nici un fel de insultă publică, deoarece scrisoarea lui va fi înaintată imediat forurilor în drept, iar poliţia, prevenită, desigur, va fi în stare să ia măsurile cuvenite pentru asigurarea ordinii şi liniştii.

Cu scrisoarea în mînă, Ihmenev pornise glonţ la prinţ. Nu-l găsi însă nici de astă dată acasă, totuşi reuşi să afle de la un servitor că s-ar putea să fie la ora aceea la contele N. Fără a sta prea mult pe gînduri, el alergă la conte. Portarul de la intrare l-a oprit abia în momentul cînd urca scara. Peste măsură de furios, bătrînul l-a lovit cu bastonul. A fost îndată înhăţat, scos afară şi predat poliţiştilor care l-au condus la comisariat. Despre toate cele întîmplate i se raportă contelui. Prinţul, care era de faţă, îi explică libidinosului bă-trîn că e vorba de Ihmenev, tatăl acelei Natalia Nikolaevna despre care-i mai vorbise el *(în treburi de-astea* prinţul îl mai servise de vreo cîteva ori pe conte); bătrînul potentat făcu mare haz şi schimbînd mînia în iertare, dădu dispoziţie ca Ihmenev să fie eliberat; nu i s-a dat însă drumul decît a treia zi, punîndu-i-se totodată în vedere (probabil, tot din porunca prinţului) că fusese iertat de conte numai la rugămintea prinţului.

Bătrînul Ihmenev ajunse acasă aproape ieşit din minţi, se prăbuşi pe pat şi timp de o oră zăcu înţepenit; apoi îşi reveni şi, spre groaza Annei Andreevna, declară solemn că îşi blestemă fiica pentru *totdeauna* şi-i refuză binecuvîntarea părintească.

Anna Andreevna era îngrozită; totuşi trebuia să-l ajute; aproape fără să înţeleagă ce se petrece cu dînsa, l-a îngrijit toată ziua şi toată noaptea, punîndu-i

pe frunte comprese de

332

oţet şi pungi cu gheaţă. Bătrînul avea febră şi aiura. Am plecat de la ei abia pe la ora trei după miezul nopţii. Dar în dimineaţa următoare Ihmenev se ridică din pat şi chiar în aceeaşi zi veni la mine ca s-o ia pe Nelli la ei pentru totdeauna. Dar despre scena dintre el şi Nelli v-am povestit ceva mai înainte ; această scenă l-a zguduit profund. întor-cîndu-se acasă, Nikolai Sergheici căzu bolnav la pat. Toate acestea se petrecură în Vinerea Patimilor, în ziua pentru care fusese fixată întrevederea dintre Katia şi Nataşa, adică în ajunul plecării Katiei şi a lui Alioşa din Petersburg. Am fost şi eu de faţă la întîlnirea aceea ; a avut loc dimineaţa, înainte de vizita bătrînului la mine şi înainte de întîia încercare a Nelliei de a fugi de la mine.

CAPITOLUL VI

Alioşa sosi cu o oră înainte de întîlnire, ca s-o prevină pe Nataşa. Eu am ajuns acolo exact în clipa cînd trăsura Katiei oprise la poartă. Pe Katia o însoţea bătrîna ei guvernantă franţuzoaică; după nenumărate rugăminţi şi nesfîrşite ezitări, guvernanta consimţise în cele din urmă s-o însoţească, ba chiar s-o lase să urce la Nataşa, fără ea, dar neapărat însoţită de Alioşa, dînsa urmînd s-o aştepte în trăsură. Vă-zîndu-mă, Katia mă strigă şi, fără a coborî, mă rugă să-l chem pe Alioşa. Am găsit-o pe Nataşa în lacrimi ; plîngeau amîndoi — şi Alioşa, şi ea. Aflînd de venirea Katiei, Nataşa se ridică de pe scaun, îşi şterse lacrimile şi, adînc emoţionată, se opri în faţa uşii. în dimineaţa aceea era îmbrăcată în alb. Se pieptănase lins, legîndu-şi părul castaniu într-un coc strîns la ceafă. Totdeauna mi-a plăcut s-o văd pieptănată astfel. Văzîndu-mă că am rămas cu dînsa, mă rugă să ies şi eu în întîmpinarea oaspeţilor.

— N-am reuşit să vin pînă acuma la Nataşa, îmi spunea Katia în timp ce urcam. Eram mereu supravegheată şi a trebuit să mă rog două săptămîni încheiate de *madame* Albert, ca s-o înduplec. Dar nici dumneata, Ivan Petrovici, n-ai mai trecut pe la mine ! Eu n-am putut să-ţi scriu, îmi lipsea şi

333

dispoziţia pentru asta, pentru că într-o scrisoare nu poţi spune prea multe lucruri. Şi totuşi, simţeam nevoia să te văd... Doamne, cum îmi bate inima...

— Scara e cam înaltă, explicai eu.

Da... şi scara... Ce zici, Nataşa n-o să fie supărată

pe mine ?

— Cum îţi închipui aşa ceva, de ce să fie supărată ?

— Da... fireşte, pentru ce s-ar supăra ? Ei, dar o să văd îndată ; de ce mai întreb şi eu ?...

O sprijineam de braţ, Pălise şi părea chiar speriată. La ultima cotitură a

scării, se opri să răsufle, mă privi, apoi urcă hotărîtă ultimele trepte.

În faţa uşii se opri din nou şi-mi spuse în şoaptă : „Gata, intru şi-i spun că am atîta încredere în ea, încît m-am hotărît să vin la dînsa fără nici o teamă... De altfel, de ce-oi fi vorbind atîta, doar sînt convinsă că Nataşa e o fiinţă dintre cele mai nobile. Nu-i aşa ?"

Păşi înăuntru sfioasă, ca o vinovată, şi privi ţintă la Nataşa, care-i zîmbi în aceeaşi clipă. Văzîndu-i zîmbetul, Katia merse repede la dînsa, îi cuprinse mîinile şi-o sărută pe buze. Apoi, fără să-i fi adresat o vorbă, cu un aer grav, aproape sever, se întoarse spre Alioşa şi-l rugă să ne lase singuri pentru o jumătate de oră.

— Nu te supăra, Alioşa, adăugă dînsa, dar am de discutat mai mult cu Nataşa în legătură cu o chestiune serioasă de mare importanţă; sînt lucruri pe care tu nu trebuie să le auzi. Aşadar, fii cuminte şi du-te. Iar dumneata, Ivan Petro-vici, rămîi. Trebuie să auzi tot ce-o să ne spunem.

— Să stăm jos, o rugă ea pe Nataşa, după ce Alioşa ieşi ; uite, eu am să mă aşez aici, în faţa dumitale. Aş vrea mai întîi să te privesc puţin.

Katia luă loc în faţa Nataşei şi, cîteva clipe, o privi cu luare-aminte. Fără să vrea, Nataşa zîmbi din nou.

— Te-am mai văzut în fotografie, spuse Katia, mi-a arătat Alioşa o poză.

— Şi, semăn cu cea din fotografie ?

— Eşti mai bine, răspunse Katia, convinsă şi gravă. De altfel, mi-am închipuit eu că în realitate eşti mult mai bine.

— Adevărat ? Iar eu nu pot să mă satur privindu-te. Cît eşti de drăguţă !

334

— Vai! Nici n-aş îndrăzni să mă compar... scumpa mea ! spuse Katia apucînd cu mîna ei tremurătoare mîna Nataşei şi amîndouă tăcură iar, privindu-se reciproc cu priviri cercetătoare. Uite ce-i, îngerul meu, reluă Katia, n-avem la dispoziţie decît o jumătate de oră ; *madame* Albert cu greu s-a învoit şi pentru atît, iar noi avem multe de discutat... Eu vreau... trebuie... dar mai bine să te întreb de-a dreptul: îl iubeşti mult pe Alioşa ?

— Mult.

— Dacă e aşa... dacă-l iubeşti mult-mult pe Alioşa... atunci... înseamnă că ţii şi la fericirea lui... şopti ea sfioasă.

— Da, vreau să fie fericit...

— Adevărat... dar uite care este întrebarea : îl pot eu oare face fericit ? Oare am dreptul să mă întreb astfel, de vreme ce ţi-l iau... Dar dacă ţi se pare — şi asta o vom hotărî noi acum — că alături de dumneata ar fi mai fericit, atunci... atunci...

— Lucrul acesta e hotărît, draga mea Katia, doar vezi şi dumneata că totul e

hotărît, răspunse Nataşa, rostind încet aceste cuvinte şi lăsîndu-şi capul în piept. Se vedea că-i vine greu să continue discuţia.

Katia se pregătise, pare-se, pentru o explicaţie lungă, pentru a lămuri care din ele îl va face mai fericit pe Alioşa şi deci care din ele trebuie să cedeze. Dar din răspunsul Nataşei înţelese îndată că totul fusese de mult hotărît şi nu mai aveau despre ce să discute. Cu buzele ei drăgălaşe întredeschise, sta acum nedumerită şi tristă şi, continuînd să-i ţină mîna într-a ei, o privea pe Nataşa.

— Dar dumneata... îl iubeşti mult ? o întrebă Nataşa deodată.

— Mult; uite, şi am mai vrut să te întreb ceva, şi mai ales pentru asta am venit; spune-mi de ce anume îl iubeşti.

— Nu ştiu, răspunse Nataşa, dar în răspunsul ei vibra o nerăbdare amară.

— îl crezi deştept ? mai întrebă Katia.

— Nu, îl iubesc aşa, fără să ştiu de ce...

— Şi eu la fel ! Şi parcă mi-e şi puţin milă de el.

— Şi mie la fel, răspunse Nataşa.

— Ce-i de făcut acum cu el ? Cum de-a putut să te părăsească pentru mine, nu-nţeleg, zău ! exclamă Katia. Uite, acum, după ce te-am văzut, îţi spun drept că nu mai înţe-

335

leg ! Nataşa nu răspunse, ţinîndu-şi mai departe ochii plecaţi. Mai tăcu şi Katia un răstimp, apoi, deodată, se ridică de pe scaun şi o îmbrăţişa. Şi aşa îmbrăţişate izbucniră în plîns. Katia se aşeză pe braţul fotoliului Nataşei, continuînd s-o ţină îmbrăţişată şi începu să-i sărute mîinile.

— Dacă ai şti cît de mult te iubesc ! îngînă ea printre lacrimi. Să ne iubim ca nişte surori, să ne scriem mereu... iar eu am să te iubesc totdeauna... Am să te iubesc mult, mult, mult de tot am să te iubesc...

— Alioşa ţi-a vorbit ceva despre cununia noastră, care ar

fi în iunie ? întrebă Nataşa.

— Mi-a pomenit. Spunea că şi dumneata eşti de acord. Asta probabil numai aşa, ca să-l consolezi, nu ?

— Fireşte.

— Aşa mi-am închipuit şi eu : am să-l iubesc mult, Nataşa, şi am să-ţi scriu totul despre noi. Se pare că în curînd o să devină soţul meu; cam către asta merg lucrurile. Şi ei toţi îmi spun la fel. Nataşecika, draga mea, cred că acum... ai să te întorci acasă, la părinţi, nu-i aşa ?

Nataşa nu-i răspunse, dar o sărută în tăcere.

— Fiţi fericiţi! le ură ea...

— Şi... şi... dumneata... şi dumneata la fel, îngăimă Katia, In aceeaşi clipă uşa se deschise şi intră Alioşa. Nu mai putea, nu se mai simţise în stare să

aştepte o jumătate de oră, dar găsindu-le îmbrăţişate şi plînse, istovit de suferinţă, chinuit, se prăbuşi în genunchi la picioarele lor.

— Dar tu de ce plîngi ? făcu Nataşa. Pentru că te desparţi de mine ? Păi doar nu pentru mult timp ! în iunie ten-

torci, nu-i aşa ?

— Şi o să vă cununaţi atunci, se grăbi să adauge Katia,

tot spre a-l mîngîia pe Alioşa.

— Dar nu pot, nu pot să te las nici pentru o singură zi, Nataşa. Am să mor fără tine... Nici nu ştii, cît de scumpă mi-ai devenit acum ! Mai ales acum !...

— Atunci, uite ce să faci, găsi Nataşa soluţia, înviorîn-du-se deodată. Pe cît am înţeles, contesa vrea să rămînă cîteva zile la Moscova, nu-i aşa ?

— întocmai, aproape o săptămînă, se grăbi Katia.

— O săptămînă ! O, atunci e foarte bine ; mîine tu le însoţeşti pînă la Moscova, pentru asta nu-ţi trebuie mai mult de o zi, şi imediat te întorci aici. Cînd va veni vremea **ple-**

336

•carii lor din Moscova, ne luăm rămas bun pentru o lună întreagă şi tu te întorci la Moscova să le însoţeşti mai departe.

— Minunat!... strigă încîntată Katia, schimbînd priviri pline de înţeles cu Nataşa. Şi o să fiţi împreună patru zile în plus...

Cum aş putea descrie încîntarea lui Alioşa, la auzul acelui proiect ? Se potoli dintr-o dată, ca prin farmec. Faţa-i radia de bucurie ; o îmbrăţişa pe Nataşa, săruta mîinile Katiei, mă cuprindea pe mine pe după umeri. Nataşa îl învălui într-un zîmbet trist, dar Katia nu mai putu rezista. îmi aruncă o privire aprinsă, scînteietoare, o îmbrăţişa pe Nataşa şi se ridică de pe scaun ca să plece. în aceeaşi clipă, ca un făcut, intră feciorul trimis de guvernantă, s-o roage să termine vizita mai repede, întrucît jumătatea de oră trecuse.

Nataşa se ridică în picioare. Stăteau faţă în faţă ţinîndu-se •de mîini şi silindu-se parcă să-şi spună din priviri tot ce aveau pe suflet.

— Probabil că n-o să ne mai vedem niciodată, rosti Katia.

— Niciodată, Katia, răspunse Nataşa.

— Să ne luăm rămas bun, aşadar. Se îmbrăţişară. Şi să nu mă blestemi, şopti grăbită Katia, cît despre mine... totdeauna... te rog să fii sigură... că el va fi fericit... Să mergem, Alioşa, condu-mă! spuse după aceea repede, apucîndu-l de nună.

— Vanea ! îmi vorbi Nataşa tulburată şi istovită, după plecarea lor. Du-te şi tu cu ei... şi să nu te întorci! Alioşa va mai sta cu mine pînă diseară, la ora opt, cînd va trebui să

! plece. Pe urmă am să rămîn singură, poţi veni pe la nouă. Te rog, vino !

Seara pe la nouă am lăsat-o pe Nelli (era după întamplarea cu ceaşca spartă) cu Alexandra Semionovna şi m-am dus la Nataşa. Era singură şi mă aştepta nerăbdătoare. Mavra aduse samovarul, Nataşa îmi turnă ceai, se aşeză pe divan şi mă rugă să stau lîngă dînsa.

— Acum totul s-a sfîrşit, rosti ea privindu-mă ţintă. N-am să uit niciodată privirea aceea.

— Iată că s-a terminat şi cu dragostea noastră... Şase luni de viaţă ! Tot ce mi-a fost dat pentru o viaţă întreagă, adăugă •ea strîngîndu-mi mîna cu putere. Mîna-i ardea. Am rugat-o să se îmbrace mai gros şi să stea culcată pe pat.

22

337

— îndată, Vanea, îndată, bunul meu prieten. Lasă-mă să-ţi mai vorbesc, să-mi mai aduc aminte cîte puţin... mă simt zdrobită... Mîine pe la zece îl văd pentru ultima oară... uî-

— Nataşa, cred că ai febră, curînd o să înceapă **frisoanele** ; ar fi mai bine să te cruţi...

— Nu-i nimic. Şi uite aşa, te aşteptam acum, Vanea, în jumătatea asta de oră de cînd a plecat el şi, ce crezi, la ce gîndeam, ce mă întrebam ? M-am întrebat aşa : oare l-am. iubit cu adevărat, sau nu, şi ce a însemnat dragostea aceasta a noastră ? îţi vine să rîzi, probabil, Vanea, că abia acum. îmi pun o asemenea întrebare !

— Nu te frămînta atîta, Nataşa...

— Şi să mai vezi ceva, Vanea, am ajuns la concluzia că nu l-am iubit niciodată ca pe un egal, aşa cum în mod obişnuit iubeşte femeia un bărbat. Ci l-am iubit ca... aproape ca o mamă. De fapt, mi se pare chiar că nici nu există pe lume o dragoste în care amîndoi să se iubească de la egal la egaîB

tu ce crezi ?

O priveam îngrijorat, de teamă să nu fi intrat în delir. Părea că o putere nevăzută pune stăpînire pe ea ; simţea o nevoie imperioasă de a vorbi; cuvintele ei păreau uneori fără nici o legătură între ele, ba nici nu erau cîteodată pronunţate ca lumea. Mă cuprinse teama.

— El a fost al meu, continuă ea. Aproape de la prima **întalnire** cu dînsul am avut dorinţa nestăvilită să-mi aparţină, să fie *al meu,* cît mai repede posibil *al meu,* să nu se uite la nimeni, să nu ştie de nimeni, de nimeni în afară de mine, numai de mine... Bine a spus Katia adineauri: îl iubeam, ca şi cum mereu mi-ar fi fost milă de el... Simţeam întotdeauna o dorinţă de neînfrînt, mistuitoare, cînd rămaneam numai eu singură, să-l ştiu tare fericit întotdeauna. Ori de cîte ori **ii** priveam (tu doar îi cunoşti expresia feţei, Vanea) mă simţeam adînc răscolită ; o asemenea expresie a feţei *nu are nimeni,* iar rîsul lui îmi da fiori... Crede-mă !...

— Ascultă, Nataşa...

— Uite, toată lumea spunea, mă întrerupse ea, şi mi-ai spus-o şi tu, că e lipsit de caracter şi... şi că nici nu-i prea deştept, e ca un copil. Ei, tocmai asta îmi plăcea la el mai mult decît orice... Mă crezi ? Nu ştiu, ce-i drept, dacă l-am iubit chiar numai pentru atît ; l-am iubit pur şi simplu aşa

338

cum era, în întregime, ba poate că nici nu l-aş fi iubit aşa, dacă ar fi fost altfel, mai deştept, ori dacă ar fi avut un caracter mai format. Ştii, Vanea, îţi mărturisesc un lucru: ţi-aduci aminte că mă certasem cu el acum vreo trei luni, cînd se dusese la aia pe care o chema Minna mi se pare... Am aflat, l-am urmărit şi... vrei să mă crezi ? m-a durut grozav, dar în acelaşi timp parcă mi-a şi plăcut... nu ştiu de :a... poate numai gîndul că şi el, ca un om *matur,* la fel ca şi alţi oameni *maturi* care se duc la femei frumoase, s-a dus la Minna ! Ah... ce plăcere mi-a făcut atunci să mă cert cu el şi pe urmă să-l iert... O, dragul de el!

Mă privi în ochi şi rîse într-un fel straniu. Apoi căzu iar pe gînduri, copleşită de amintiri. Şi multă vreme rămase aşa, cu. zîmbetul acela pe buze, retrăindu-şi parcă trecutul.

— îmi plăcea grozav să-l iert, Vanea, continuă ea, ştii, cînd mă lăsa singură, umblam prin cameră, mă zbuciumam, plîngeam şi totuşi uneori mă gîndeam că... cu cît este el mai vinovat faţă de mine, poate, cu atît e mai bine... Da ! Ştii, mereu mi se părea că am de-a face cu un băieţaş care-şi pune capul pe genunchii mei şi adoarme, iar eu îl dezmierd, îi dezmierd părul... mi-l închipuiam aşa întotdeauna cînd nu era cu mine... Ascultă, Vanea, adăugă deodată, ce fiinţă încîntă-toare e Katia !

Am avut impresia că ea caută înadins să-şi zgîndăre rana, simţind parcă nevoia de-a face asta, nevoia de a fi disperată, chinuită... Acest lucru se întîmplă deseori inimilor care au suferit o pierdere dureroasă !

— Mi se pare că ea l-ar putea face fericit, adăugă. Katia e o fată cu caracter şi vorbeşte cu multă convingere, iar faţă de el este atît de gravă şi de serioasă, şi nu discută decît despre lucruri înţelepte, ca un om cu adevărat matur. Şi cînd te uiţi la dînsa, e încă o copilă ! Draga de ea !... O... Lasă-i să fie fericiţi! Lasă... lasă... lasă ! Deodată, strunele frămîn-tatului ei suflet plesniră, şi un val de lacrimi şi de hohote de plîns o înecară. Aproape o jumătate de oră nu izbuti să-şi revină, să se calmeze cît de cît...

O, Nataşa, înger scump ! Chiar în seara aceea, cu toată durerea ei, a găsit într-însa destule puteri să se intereseze şi de necazurile mele, după ce eu — văzînd-o puţin mai liniştită, sau, mai bine zis, obosită, dorind s-o mai distrez — i-am povestit despre Nelli... Ne-am despărţit tîrziu de tot. Am aş-

teptat pînă cînd a furat-o somnul şi la plecare am rugat-o pe Mavra să vegheze toată noaptea la căpătîiul stăpînei sale bolnave.

— Ah, de s-ar termina, de s-ar termina odată ! îmi ziceam întorcîndu-mă acasă, de s-ar termina mai repede toate fră-mîntările astea ! Oricum, dar să se termine odată !

A doua zi, exact la ora zece, eram la ea. O dată cu mine sosi şi Alioşa... ca să-şi ia rămas bun. N-am să povestesc şi nici n-aş vrea să-mi aduc aminte de scena aceea. Nataşa parcă-şi jurase să braveze, să pară mai veselă şi mai nepăsătoare, însă nu reuşi. îl îmbrăţişa febril, pătimaş. Vorbi cu el puţin, dar îl privea fără să-şi ia ochii de la el ; era o privire sfîşie-toare, aproape înnebunită. Sorbea cu nesaţ orice cuvînt rostit de el, deşi părea că nu înţelege nimic din ceea ce îi spunea. Mi-aduc aminte că Alioşa o ruga să-l ierte, să-i ierte şi dragostea şi toate supărările pe care i le pricinuise cît timp fuseseră împreună, să treacă peste trădările sale, peste dragostea lui pentru Katia, peste plecarea aceasta... Vorbea fără-şir, înecîndu-se în lacrimi. Din cînd în cînd, încerca s-o consoleze, spunîndu-i că pleacă numai pentru o lună sau cel mult pentru cinci săptămîni, că la vară o să se întoarcă, şi atunci se vor cununa, că tatăl lui o să-şi dea şi el consimţămîntul şi, în sfîrşit — ceea ce era mai important — că, bineînţeles, poimîine el se va întoarce de la Moscova şi vor petrece atunci împreună patru zile încheiate, aşa că, de fapt, nu se despart decît pentru o zi...

Ciudat însă, părea într-adevăr convins de ceea ce spune şi că poimîine va fi neapărat înapoi de la Moscova... Atunci de plîngea şi se chinuia atît ?

în sfîrşit, bătu ora unsprezece. Cu greu am reuşit să-l conving că trebuie să plece. Trenul de Moscova pleca exact la douăsprezece. Nu mai avea decît o oră. Nataşa mi-a povestit pe urmă că ea nici nu-şi poate aduce aminte cum l-a privit pentru ultima oară. îmi amintesc că, petrecîndu-l, l-a binecu-vîntat cu semnul crucii, l-a sărutat şi, acoperindu-şi faţa cu mîinile, a fugit după aceea înapoi în cameră. A trebuit să-l însoţesc pe Alioşa pînă la trăsură, căci altminteri negreşit s-ar fi întors şi n-ar mai fi coborît nici în ruptul capului.

— Toată speranţa mea e în tine, îmi spuse el în timp ce coboram scara. Vanea, dragă prietene, sînt vinovat faţă de tine şi niciodată n-am putut să-ţi merit cu adevărat dragostea,

dar te rog să-mi fii pînă la capăt ca un frate ; să o iubeşti, să n-o părăseşti, scrie-mi totul, scrie-mi cît mai amănunţit şi cu litere mărunte, cît mai mărunte, ca să încapă mult. Poimîine sînt înapoi, asta negreşit, negreşit! Dar pe urmă, după ce plec, să-mi scrii !

L-am urcat în trăsură.

— La revedere, pe poimîine ! îmi strigă depărtîndu-se. Asta negreşit!

M-am întors sus cu inima strînsă. Nataşa stătea în mijlocul camerei, cu mîinile încrucişate la piept ; mă privi cu nedumerire, ca şi cum nu m-ar fi recunoscut. Părul îi alunecase într-o parte ; privirea îi era tulbure şi rătăcită. Mavra sta ca pierdută în prag, privind-o îngrozită.

Ochii Nataşei scînteiară :

— A ! tu eşti! Tu ! strigă ea la mine. Numai tu singur ai rămas acum. Tu, care l-ai urît! Tu, care niciodată n-ai putut să-i ierţi că mi-era drag... Şi acum, iată-te, eşti iar cu mine ! Ce vrei ? Ai venit iar să mă *consolezi ?* Să mă îndemni iar să mă întorc la tata, care m-a părăsit şi m-a blestemat ? Bănuiam asta încă de ieri, încă de acum două luni!... Nu vreau, nu vreau ! îi blestem şi eu pe ei!... Pleacă, nu pot să te mai văd ! Pleacă!

Mi-am dat seama că era surescitată la culme şi că prezenţa mea trezeşte în ea o mînie vecină cu nebunia, mi-am dat seama, de asemenea, că aşa trebuie să fie şi am socotit că e mai bine să ies. M-am aşezat pe scară, pe treapta cea mai de sus şi am aşteptat acolo. Din cînd în cînd mă ridicam, deschideam uşa, o strigam pe Mavra şi întrebam ce face Nataşa ; Mavra plîngea.

Trecu astfel vreo oră şi jumătate. E greu de redat prin ce am trecut în acele clipe. Inima mi se chircea, zvîrcolin-du-se într-o durere fără margini. Deodată uşa se deschise şi Nataşa năvăli spre scară, îmbrăcată cu pelerina şi cu pălăria pe cap. Se mişca în neştire, iar mai tîrziu mi-a mărturisit că nici nu-şi dădea seama ce face şi cu ce gînd ieşise.

N-am mai apucat să mă ascund undeva. Zărindu-mă, ea se opri locului, înpremenită. „Mi-am adus aminte deodată, îmi spunea ea mai tîrziu, că fusesem în stare, nebună cum eram atunci, să te alung cu atîta cruzime, pe tine, prietenul meu, fratele meu, salvatorul meu. Şi cînd am văzut că tu, sărmanul de tine, după ce te jignisem, veghezi pe scara mea, că n-ai

plecat şi aştepţi să te chem la rnine, o ! Doamne, dacă ai şti, Vanea, ce-am simţit atunci! Parcă m-a lovit cineva cu un

cuţit în inimă..."

— Vanea ! Vanea ! murmură ea, întinzîndu-mi mîinile,

eşti aici!... şi căzu în braţele mele.

Am dus-o pe sus în cameră. Leşinase. „Ce să fac ? mă întrebam. Va urma negreşit o criză !"

Luai hotărîrea să mă reped după doctor. Boala trebuia prevenită. Cu trăsura, aş fi putut ajunge repede ; bătrînul neamţ stătea de obicei pînă pe la două acasă. Am rugat-o pe Mavra să n-o slăbească a clipă din ochi şi să n-o lase să plece nicăieri, iar eu m-am repezit după doctor. Dumnezeu m-a ajutat : dacă

mai întîrziam puţin, nu-l mai găseam pe bătrîn. Am dat de el jos, în stradă, tocmai cînd ieşea din casă. L-am urcat, spre uimirea lui, în trăsura mea şi-am zorit spre casa

Nataşei.

Da, Dumnezeu m-a ajutat! în jumătatea de oră cît am lipsit, se petrecuseră la Nataşa lucruri care ar fi putut fără doar şi poate s-o omoare, dacă nu apucam să ajungem la vreme doctorul şi cu mine. Nu trecuse nici un sfert de oră după plecarea mea, cînd apăru prinţul. Şi-i condusese pe ai lui la gară şi venise direct de acolo. Era, probabil, o vizită dinainte plănuită. Nataşa mi-a povestit mai tîrziu că în primele clipe nici nu s-a mirat văzîndu-l. „Mi se tulburase mintea",

adăugă ea.

Prinţul se aşeză în faţa ei, privind-o blînd şi compătimitor. — Drăguţa mea, i se adresă el, oftînd, înţeleg durerea dumitale. Mi-am putut închipui cît de grea îţi va fi această clipă şi de aceea am socotit de datoria mea să trec să te văd. Mîngîie-te, dacă poţi, cel puţin la gîndul că, renunţînd la Alioşa, l-ai făcut totuşi fericit. Dar e limpede că dumneata înţelegi foarte bine acest lucru, de vreme ce te-ai hotărît la un asemenea sacrificiu...

„Stăteam şi ascultam, îmi povestea Nataşa, dar îţi spun drept că la început nici nu-l înţelegeam prea bine. Ţin minte doar că mă uitam ţintă la el. Prinţul îmi luă mîna şi o strînse într-a lui. Părea că asta-i face o deosebită plăcere. Eu eram însă atît de absentă, încît nici nu m-am gîndit să mi-o

retrag."

— Dumneata ai înţeles, urmă el, că, devenind soţia lui Alioşa, s-ar fi putut ca mai tîrziu el să înceapă a te urî şi

ai avut în dumneata destulă nobilă mîndrie, pentru ca, dîn-du-ţi seama de acest lucru, să te hotărăşti... Dar n-am venit acum ca să te laud. Am vrut numai să-ţi spun că niciodată şi nicăieri n-ai să întîlneşti un prieten mai bun decît mine. îmi pare rău de dumneata şi te compătimesc. A trebuit să iau parte, fără să vreau, la toată istoria asta, deşi nu-mi făceam decît datoria. Cu inima dumitale minunată vei înţelege situaţia în care mă aflam şi mă vei ierta... Pentru că, te rog să mă crezi, mie mi-a fost şi mai greu decît dumitale !

— Ajunge, prinţe, îl întrerupse Nataşa, vă rog să mă scutiţi...

— Plec negreşit, plec îndată, răspunse el, dar să ştii că te iubesc ca pe fiica mea şi te rog să-mi dai voie să te vizitez din cînd în cînd. Consideră-mă drept tatăl dumitale şi în-găduie-mi să-ţi fiu de folos.

— N-am nevoie de nimic, lăsaţi-mă, i-o reteză Nataşa.

— Ştiu că eşti mîndră... dar îţi vorbesc sincer şi din adîn-cul inimii. Ce ai de gînd să faci acum, să te împaci cu părinţii ? N-ar fi rău, numai că tatăl dumitale este un om nedrept, mîndru şi despotic ; scuză-mă, dar aşa este. La voi în casă

n-ai să întîmpini acum altceva decît reproşuri şi noi suferinţe... Socot deci că dumneata va trebui să-ţi faci o situaţie independentă ; aşa că e o datorie a mea, o datorie sfîntă, să te am în grijă şi să te ajut. Alioşa m-a implorat să nu te las singură, să-ţi fiu prieten. Dar mai există şi în afară de mine oameni care-ţi sînt profund devotaţi. Poate că ai să-mi îngădui, bunăoară, să ţi-l prezint pe contele N. Are un suflet minunat, e o rudă a noastră, ba chiar aş putea spune unul din binefăcătorii familiei noastre ; el a făcut mult pentru Alioşa, iar Alioşa îl respectă şi îl iubeşte. E un om cu o excelentă situaţie şi cu multă trecere, un bătrînel pe care dumneata, ca domnişoară, ai putea să-l primeşti. Am avut prilejul pînă acum să-i vorbesc despre dumneata. El ar putea aranja să-ţi găsească, dacă vrei, un loc foarte bun pe undeva... la vreuna din rubedeniile sale. I-am explicat eu mai demult, deschis, toată afacerea *noastră* şi a fost atît de cuprins de un nobil sentiment de bunătate, încît chiar el mă roagă acum să-i ofer posibilitatea de a se prezenta cît mai repede dumitale. Omul acesta ştie să aprecieze frumuseţea şi, crede-mă, este un bătrîn darnic şi respectabil, în stare să respecte demnitatea ; nu demult, el a avut o atitudine deosebit de frumoasă faţă de

tatăl dumitale care s-a aflat la un moment dat într-o încurcătură.

Nataşa izbucni ca săgetată. In clipa aceea începu să-l priceapă.

— Lasă-mă, pleacă imediat! strigă ea.

— Nu uita însă, draga mea, un lucru ; contele i-ar putea fi de .folos şi tatălui dumitale...

— Tatăl meu nu va primi niciodată nimic de la voi. Dar ai să mă laşi odată în pace, sau nu ?! îi strigă încă o dată Nataşa.

— Ah, Doamne, cît eşti de nerăbdătoare şi lipsită de încredere ! Prin ce am meritat acest tratament din partea dumitale? rosti prinţul, uitîndu-se cu oarecare nelinişte în jur. în orice caz, ai să-mi dai voie, adăugă el după aceea scoţînd din buzunar un pachet voluminos, ai să-mi dai voie să-ţi încredinţez această mărturie a simpatiei mele şi mai cu seamă a contelui N. care m-a îndemnat prin sfatul său. Aci, în pachet, se află zece mii de ruble. Aşteaptă, sufletul meu, se grăbi el, văzînd-o pe Nataşa că se ridică indignată de pe scaun; ascultă cu răbdare tot ce am să-ţi spun : ştii că tatăl dumitale a pierdut procesul cu mine, încît aceste zece mii de ruble vor servi drept o despăgubire, care...

— Ieşi afară! ţipă Nataşa. Afară cu toţi banii ăştia! Văd acum toate intenţiile dumitale, om josnic, nemernic ce eşti!

Prinţul se ridică palid de furie.

Venise, probabil, cu gîndul să sondeze terenul, sa afle care e situaţia şi sconta, probabil, efectul acelor bani asupra Na-taşei, părăsită de toată lumea şi

lipsită de orice mijloc de existenţă... Josnic şi brutal cum era, nu o singură dată îl servise în treburi de acest soi pe bătrînul şi libidinosul conte N. Pe Nataşa însă o ura şi dîndu-şi seama că planul nu i-a reuşit, schimbă numaidecît tonul, zorindu-se cu o răutăcioasă bucurie s-o jignească, pentru ca cel puţin să nu plece fără nici o satisfacţie personală.

— O, dar ceea ce faci acum, draga mea, nu-i de loc frumos. De ce să te înfurii? rosti el cu vocea tremurîndă, nerăbdător de a savura cît mai repede efectul ofensei pe care i-o pregătise. Da, nu e bine de loc. Eu îţi ofer ocrotire, iar dumneata îţi iei năsucul la purtare... şi nici nu ştii cît trebuie să-mi fii de recunoscătoare ; de mult aş fi putut să te trimit la casa de corecţie, în calitate de tată al tînărului pe care dum-

344

neata l-ai corupt şi l-ai jecmănit, totuşi n-am făcut-o... he, he, he, he !...

Tocmai în clipa aceea intrarăm noi. Auzind din bucătărie voci, l-am oprit pentru o clipă pe doctor şi am ascultat ultima frază a prinţului, urmată apoi de rîsul dezgustător al acestuia şi de strigătul disperat al Nataşei: „O, Doamne, Dumnezeule !" în aceeaşi clipă, am deschis uşa şi m-am repezit la prinţ.

Scuipîndu-l în faţă, l-am lovit din toate puterile mele peste obraz. A vrut să sară la mine, dar văzînd că sîntem doi, a rupt-o la fugă, fără a uita însă să-şi ia de pe masă pachetul cu bani. Da, avusese grijă să nu uite asta ; am văzut-o cu ochii mei. Am aruncat după el cu făcăleţul, pe care pusesem mîna din bucătărie... întorcîndu-mă iute în cameră, îl găsii pe doctor căznindu-se s-o liniştească pe Nataşa, care se zbătea să se smulgă din mîinile lui, pradă unei puternice crize de nervi. A trecut mult pînă s-o putem linişti. într-un tîrziu, izbutirăm s-o aşezăm în pat; avea febră şi aiura.

— Doctore! ce-i cu dînsa ? întrebai tremurînd de teamă.

— Aşteaptă, îmi răspunse, trebuie să o mai ţinem puţin sub observaţie, pe urmă o să ştim... dar, în general, trebuie să-ţi spun că e într-o stare gravă. Mă tem să nu facă congestie cerebrală... în orice caz, o să luăm măsuri...

Atunci lumina unui alt gînd îmi arătă o cale. îl rugai pe doctor să rămînă cu Nataşa vreo două-trei ore, cerîndu-i cu-vîntul că n-are să se clintească de lîngă ea. Mi-a promis, iar eu am alergat acasă.

Nelli şedea într-un colţ, posomorîtă, neliniştită. îmi aruncă o privire ciudată. Probabil că şi eu îi păream tare ciudat.

Am ridicat-o în braţe. M-am aşezat pe divan, am luat-o pe genunchii mei şi am sărutat-o cu căldură. Ea se aprinse la faţă.

— Nelli, îngerul meu ! îi spusei, vrei să fii salvatoarea noastră ? Vrei să ne salvezi pe toţi ?

Mă privea nedumerită.

— Nelli! Acum, toată nădejdea mea e în tine ! Există pe lumea asta un tată ; l-ai văzut şi-l cunoşti; el şi-a blestemat fiica şi a fost ieri aici ca să te roage să vii la el în locul fiicei sale. Acuma Nataşa (pe care tu spuneai că o iubeşti) a fost părăsită de tînărul pentru care plecase de la tatăl ei. El este fiul prinţului care a venit, ţii tu minte, într-o seară la

345

mine şi te-a găsit pe tine singură, iar tu ai fugit de el şi pe urmă ai zăcut bolnavă la pat... îl ştii doar. E un om rău !

— Ştiu, răspunse Nelli tresărind şi sîngele îi pieri din obraji.

— Da, e un om rău. El o ura pe Nataşa pentru că fiul lui, Alioşa, ar fi vrut să se însoare cu ea. Astăzi Alioşa a plecat, iar după plecarea lui, în mai puţin de o oră, tatăl său a venit la Nataşa şi a jignit-o, ameninţînd-o s-o trimeată într-o casă de corecţie; şi-a bătut joc de ea. înţelegi tu ce-ţi spun, Nelli?

Ochii negri ai fetiţei scăpărară, dar imediat ea coborî privirea.

— înţeleg, şopti abia perceptibil.

— Acum Nataşa e singură şi bolnavă ; am lăsat-o în grija doctorului nostru şi am alergat la tine. Ascultă, Nelli, sa mergem la tatăl Nataşei; ştiu că tu nu-l suferi şi că n-ai vrut să te duci la el, dar acum hai să mergem amîndoi la el. O să intrăm la dînsul şi o să-i spun că vrei să stai la ei în locul fiicei lor, în locul Nataşei. Bătrînul zace, cred, pentru că a blestemat-o pe Nataşa şi pentru că tatăl lui Alioşa, sînt cîteva zile de atunci, l-a insultat profund şi pe el. Aşa că nici nu vrea să audă despre fiica lui acum, deşi o iubeşte. Nelli dragă, o iubeşte şi vrea să se împace cu ea ; ştiu bine asta, ştiu totul! Aşa este, cum îţi spun! Mă auzi, Nelli ?

— Aud, îngăimă ea tot în şoaptă, li vorbeam cu lacrimile şiroindu-mi pe obraz. Ea mă privea cu sfiiciune.

— Crezi ceea ce-ţi spun ? »

— Cred.

— Atunci, aşa să facem. Eu am să intru cu tine, am să te aşez pe un scaun şi ei au să te primească cu bucurie, au să te mîngîie şi au să înceapă să te întrebe. Atunci am să aduc vorba în aşa fel, ca să-i fac să te întrebe cum ai trăit tu înainte; adică despre mămica ta şi despre bunicul tău. Să le povesteşti, Nelli, totul, aşa cum mi-ai povestit şi mie. Isto-riseşte-le de-a fir-a-păr, simplu şi deschis, totul, nu le ascunde nimic. Povesteşte-le cum a părăsit-o pe mămica ta omul acela rău, cum era pe moarte în subsolul Bubnovei, cum, împreună cu ea, aţi rătăcit pe străzi cerşind ; ce ţi-a spus şi ce te-a rugat ea înainte de a muri... Spune-le şi despre bunicul tău. Spune-le cum n-a vrut el s-o ierte pe mămica ta şi cum dînsa te-a trimis, simţind că se apropie ceasul morţii, să-l chemi. Cum dorea să vie, ca s-o ierte, dar el n-a

vrut... Şi cum pe urmă mămica ta a murit. Povesteşte-le totul, totul! Cînd ai să le spui toate astea, bătrînul le va simţi pînă-n adîncul inimii. Doar ştie şi el că Alioşa a părăsit-o azi pe Nataşa şi că ea a rămas umilită, batjocorită şi singură, fără nici un ajutor, fără nici o apărare, pradă batjocurii duşmanului ei. Le ştie el toate astea... Nelli! Salveaz-o pe Nataşa ! Vroi să mergi cu mine, da ?

— Da, răspunse ea răsuflînd întretăiat şi privindu-mă stăruitor şi fără să clipească, drept în ochi; era o privire în care se întrezărea parcă o imputare — am simţit-o pînă-n adîncul sufletului meu.

Dar nu puteam renunţa la ideea aceea. îmi pusesem prea multă speranţă într-însa. Am luat-o pe Nelli de mînă şi am ieşit. Trecuse de ora două după-amiază. Se înnoura. în ultimul timp vremea fusese mereu călduroasă şi înăbuşitoare, dar acum — de undeva departe — se auzi bubuitul primului tunet de început de primăvară. Pe străzile prăfuite se porni în iureş vîntul.

Ne urcarăm într-o trăsură. Cît ţinu drumul, Nelli tăcu, măsurîndu-mă din cînd în cînd pe furiş, cu aceeaşi privire stranie şi enigmatică. Pieptu-i era frămîntat de emoţie şi, sprijinind-o în trăsură, îi simţeam în căuşul palmei bătăile inimii, de parcă ar fi vrut să-i spargă pieptul.

CAPITOLUL VII

Drumul mi s-a părut fără sfîrşit. Dar în cele din urmă am ajuns şi am intrat la bătrînii mei, cu inima strînsă. Nu ştiam cum voi ieşi din casa lor, însă ştiam că nu trebuie să ies de acolo decît după ce voi obţine împăcarea lor cu Nataşa şi iertarea Nataşei.

Să fi fost ora trei şi ceva după-amiază. Bătrînii erau singuri, ca de obicei. Deprimat şi bolnav, Nikolai Sergheici stătea lungit în fotoliul lui adînc; era tras la faţă şi palid, legat la cap cu o basma. Alături, Anna Andreevna îi uda din cînd în cînd tîmplele cu oţet, şi-l cerceta mereu cu ochii plini de suferinţă, ca să vadă cum arată, ceea ce se pare că îl ne-

căjea pe bătrîn, ba chiar îl mînia. El continua, să tacă, în-dîrjit, iar dînsa nu cuteza să scoată o vorbă. Sosirea noastră neaşteptată îi miră pe amîndoi. Nu ştiu de ce, dar Anna Andreevna se sperie văzîndu-mă cu Nelli şi, în primele clipe, ne privi în aşa fel, de parcă s-ar fi simţit vinovată cu ceva. — V-am adus-o pe Nelli, le spusei eu intrînd. S-a răz-gîndit şi a cerut ea singură să vie la dumneavoastră. Primiţi-o şi iubiţi-o...

Bătrînul cată bănuitor la mine şi singură privirea aceea a fost de ajuns ca să ghicesc că el ştie totul: că, adică, Na-taşa e acum singură, părăsită, poate chiar la batjocura stricăciunii oamenilor. Vedeam că ar fi vrut să afle cît mai repede taina de care era legată sosirea noastră şi se uita întrebător cînd la mine, cînd la

Nelli. Nelli tremura, strîngîn-du-mi tot mai tare mîna, cu privirea plecată în pămînt; arunca numai din cînd în cînd împrejur cîte o căutătură speriată ca o mică sălbăticiune prinsă în cursă. Curînd însă Anna Andreevna îşi reveni, dumirindu-se ; ea se repezi la Nelli, o sărută, o mîngîie, plînse chiar şi o aşeză cu duioşie lîngă dînsa, ţinîndu-i mînuţa în mîna ei. Nelli ridică spre ea o privire piezişă, mirată, plină de curiozitate.

După aceea, Tbătrma nu mai ştiu însă ce să facă şi, într-o naivă aşteptare, nu-şi mai luă ochii de la mine. Bătrînul încreţi fruntea, ghicind parcă de ce o adusesem pe Nelli. Totuşi, băgînd de seamă că observasem expresia lui de nemulţumire şi încruntarea sa, îşi duse mîna la cap, spunînd

scurt:

— Mă doare capul, Vanea.

Stăteam cu toţii în tăcere, ei*chibzuiam cum să încep. în odaie se întunecase; un nor negru şi gros acoperi treptat cerul şi se auzi iarăşi un tunet îndepărtat.

— A început să tune cam devreme în primăvara asta, zise bătrînul. Uite, în treizeci şi şapte, mi-aduc aminte că prin părţile noastre a tunat şi mai devreme.

Anna Andreevna oftă.

— Să pun samovarul, ce spuneţi ? întrebă ea cu sfială; dar nimeni nu-i răspunse şi bătrîna se întoarse iarăşi către

Nelli.

— Cum te cheamă, drăguţa mea ? o întrebă. Nelli îşi rosti cu vocea stinsă numele, apoi rămase şi mai încurcată. Bătrînul o privi mai atent.

.348

— Elena, va să zică ? interveni înviorîndu-se bătrînica.

— Da, răspunse Nelli şi iar se aşternu tăcerea.

— Sora Praskovia Andreevna avea şi ea o nepoată pe care o chema Elena, îşi aminti Nikolai Sergheici, şi o strigau «tot Nelli. Aşa parcă mi-a rămas mie în minte.

— Şi cum, tu n-ai nici rude, nici tată, nici mamă ? întrebă iarăşi Anna Andreevna.

— N-am, şopti scurt şi speriată Nelli.

— Am auzit, am auzit. Şi demult a murit mămica ta?

— Nu demult.

— Draga de ea, e orfană, o căina bătrîna, privind-o compătimitor. Nikolai Sergheici bătea nervos cu degetele în masă.

— Mămica ta era venită de prin străinătate, nu-i aşa ? Parcă aşa mi-ai spus, Ivan Petrovici? continua să iscodească tiătrînica timid.

Nelli îmi aruncă o privire scurtă, cerîndu-mi parcă ajutorul. Respira greu,

întretăiat.

— Mama ei, Anna Andreevna, începui eu, era fiica unui englez şi a unei rusoaice, încît se poate spune mai curînd că era rusoaică: Nelli însă s-a născut în străinătate.

— Cum aşa, maică-sa a plecat cu soţul ei în străinătate ? Nelli se aprinse toată la faţă. Bătrînica îşi dădu numai-

decît seama că scăpase o vorbă nelalocul ei şi tresări sub privirea mînioasă a bătrînului. El o mai fixă sever cîteva -clipe, apoi îşi întoarse faţa spre fereastră.

— Pe mamă-sa a înşelat-o un om nemernic şi rău, rosti •el, adresîndu-se deodată Annei Andreevna. Femeia a plecat cu el de la tată-său şi i-a dat ibovnicului banii care erau ai tatălui ei; acela însă a pus mîna pe bani prin înşelăciune, a dus-o în străinătate, a jefuit-o şi pe urmă a părăsit-o. S-a găsit un om bun la inimă care n-a lăsat-o să piară şi a ajutat-o pînă la moartea lui. Iar după ce a murit el, acum doi ani, s-a întors din nou la tatăl ei. Parcă aşa îmi spuneai că a fost, Vanea, mi se adresă el răstit.

Nelli, peste măsură de agitată, se sculă de pe scaun şi porni Spre uşă.

— Vino încoace, Nelli, o chemă bătrînul, întinzîndu-i în sfîrşit mîna. Stai aici, lîngă mine, uite aici, hai şezi! Se apleca, o sărută pe frunte şi o mîngîie blînd pe căpşor. Nelli se înfiora toată... dar se stăpîni. înduioşată, Anna Andreevna

349

se uita cu o rază de bucurie în priviri cum Nikolai Sergheics al ei o mîngîie în sfîrşit pe orfană.

— Eu ştiu, Nelli, că pe mămica ta a nenorocit-o un om rău, rău şi fără scrupule, dar mai ştiu că ea şi-a iubit tatăl şi l-a respectat, rosti sugrumat de emoţie bătrînul, continuînd s-o mîngîie pe cap, incapabil de a se stăpîni să nu ne arunce nouă în clipa aceea, astfel, o provocare. O uşoară roşeaţă îi învioră obrajii palizi; dar se străduia să ne ocolească privirile.

— Mămica îl iubea pe bunicul mai mult decît o iubea bunicul pe dînsa, preciza cu sfială, dar cu fermitate Nelli, fe-rindu-şi, la rîndul ei, ochii de noi toţi.

— Dar tu de unde ştii? se răsti bătrînul, iarăşi neputin-du-se stăpîni, aidoma unui copil şi ruşinîndu-se parcă singur de această izbucnire a sa.

— Ştiu, răspunse Nelli scurt, pentru că el n-a vrut s-o primească pe mămica şi... şi a alungat-o...

Am băgat de seamă că Nikolai Sergheici vru să răspundă ceva, să obiecteze, de pildă, că bătrînul nu şi-a mai primit fiica pentru că, de fapt, ea îşi meritase pedeapsa, dar se uită

la noi şi amuţi.

— Şi unde locuiaţi cînd bunicul n-a vrut să vă primească? o descusu Anna Andreevna, care simţi deodată dorinţa îndărătnică de a continua discuţia tocmai

în acest sens.

— Cînd am sosit aici, l-am căutat mult timp pe bunicul, răspunse Nelli, dar nu l-am mai putut găsi. Mămica mi-a spus atunci că bunicul fusese mai înainte tare bogat, că a vrut chiar să facă şi o fabrică, dar că pe urmă a sărăcit, pentru că omul acela cu care plecase mama îi luase toţi banii bunicului şi nu i-i mai dăduse înapoi. Mi-a spus-o chiar

mama.

— Hm... făcu bătrînul.

— Şi mi-a mai spus, adăugă Nelli însuQeţindu-se din ce în ce mai mult şi vrînd parcă să-i răspundă lui Nikolai Sergheici, deşi se adresa Annei Andreevna, mi-a spus că bunicul e tare supărat pe dînsa şi că numai ea e vinovată de toate astea în faţa lui, că nu mai are în lumea întreagă pe nimeni decît pe bunicul. Şi cînd îmi povestea, plîngea tot timpul... „El n-are să mă ierte, o auzeam, cînd ne întorceam noi în ţară, dar poate că, văzîndu-te pe tine, o să te îndrăgească şi pentru tine o să mă ierte şi pe mine." Ea mă iubea mult

şi cînd îmi spunea toate astea, mă îmbrăţişa şi mă săruta, dar se temea să se ducă la bunicul. Pe mine mă învăţa să mă rog pentru dînsul, se ruga şi ea şi mi-a mai povestit mămica multe, multe alte lucruri; cum fusese pe cînd trăise la founicul şi cum ţinuse el la dînsa mai presus decît la orice pe lume. Cum îi cînta ea la pian şi-i citea cărţi seara, iar bunicul o săruta şi-i făcea cadouri... Multe cadouri, încît o dată chiar s-au certat din pricina asta; de o zi a mamei bunicul crezuse că mama nu ştie ce cadou are să-i aducă, dar mama aflase mai demult cei pregătise el. Căci mămica ar fi vrut să aibă cercei, iar bunicul îi spunea mereu că are să-i aducă o broşa, nu cercei; şi i-a adus totuşi cercei; însă cînd a văzut că mămica ştia că în pacheţel sînt cercei, şi nu broşa, s-a supărat, că, adică, de ce a ştiut — şi o jumătate de zi n-a mai vorbit cu mămica; pe urmă însă, tot el a venit la ea s-o sărute şi i-a cerut iertare...

Nelli povesti toate astea cu atîta înflăcărare, încît pînă şi obrajii ei palizi, de bolnavă, se îmbujorară.

Aciuiată în ungherul ei de la subsol, îmbrăţişîndu-şi şi sărutîndu-şi fetiţa (de altfel, singura bucurie care-i mai rămăsese în viaţă), *mămica* ei stătuse, se vede, de multe ori de vorbă cu micuţa Nelli despre fericitele zile de altădată. Şi o plînsese fără a bănui ce răsunet vor stîrni vorbele ei în inima precoce a acestui copil bolnav şi extrem de sensibil.

Aci însă Nelli parcă-şi reveni, se uită bănuitoare în jur şi tăcu. Bătrînul se încruntă şi porni iar să bată darabana cu degetele în masă; Annei Andreevna îi picură din ochi o lacrimă pe care şi-o şterse tăcută cu batista.

— Mămica a sosit aici tare bolnavă, reluă Nelli cu glasul aproape stins. O

durea pieptul. L-am căutat mult timp pe bunicul, fără să-l putem găsi; noi stăteam într-un ungher la subsol.

— într-un ungher, aşa bolnavă cum era ?! strigă Anna Andreevna.

— Da... într-un ungher... întări Nelli. Căci mămica era săracă. Şi-mi spunea, adăugă însufleţindu-se, că nu e păcat să fii sărac, ci-i păcat să fii bogat şi nedrept cu alţii... iar pe ea Dumnezeu o pedepseşte.

— Şi unde stăteaţi voi, pe Vasilievski ? La Bubnova ceea ? o iscodi bătrînul, întorcîndu-se însă către mine, parcă pentru

351

a arăta oarecare nepăsare în întrebarea lui. Iar întrebarea o pusese aşa, ca şi cum s-ar fi simţit jenat să tacă.

— Nu, nu acolo... Mai întîi pe Mesceanskaia, răspunse Nelli. Aveam acolo o încăpere tare întunecoasă şi umedă, urmă după o pauză, şi mămica s-a îmbolnăvit rău, dar pe atunci putea încă să umble. Eu îi spălam rufele şi ea nu mai contenea cu plînsul. Mai stăteau acolo şi o băbuţă, căpităneasa, şi un funcţionar bătrîn, care venea mereu beat şi în fiecare noapte ţipa şi făcea scandal. Mi-era tare frică de el. Mămica mă lua în pat lîngă dînsa, mă îmbrăţişa şi tremura toată, iar funcţionarul zbiera şi înjura. A vrut odată s-o omoare pe căpităneasa, care era tare bătrînă şi călca sprijinită în baston. Iar mamei i s-a făcut milă de ea şi a vrut s-o apere; atunci funcţionarul a lovit-o pe mămica şi eu l-am lovit pe funcţionar...

Nelli se opri. Amintirile o tulburaseră, ochi îi scînteiau..

— Dumnezeule! strigă Arma Andreevna, ascultînd cu; multă luare-aminte povestirea Nelliei, care i se adresa mai

ales ei.

— Atunci mămica a ieşit din casă, continuă Nelli, şi m-a luat şi pe mine cu dînsa. Era încă ziuă. Am cutreierat aşa pe străzi pînă seara, şi mămica tot plîngea, şi mergea du-cîndu-mă de mînă. Obosisem tare ; nici nu mîncasem în ziua aceea. Mămica vorbea singură, iar mie îmi spunea mereu: „Să rămîi săracă, Nelli, iar după ce mor eu, să nu asculţi nimic din ce-o să-ţi spună alţii. Să nu te duci la nimeni j să rămîi singură, săracă şi să munceşti, iar dacă n-ai să găseşti de lucru, mai bine să cerşeşti, dar la ei să nu te duci". Pe înserat, cînd traversam o stradă mare, dintr-o dată mama a început să strige : „Azorka ! Azorka !" şi, ca din pămînt, un cîine mare ogîrjit alergă la mămica scheunînd şi gudurîn-du-se ; ea se sperie, se opri palidă, ţipă deodată şi se aruncă în genunchi la picioarele unui bătrîn înalt, care mergea sprijinit în baston şi privea numai în pămînt. Bătrînul acela înalt era bunicul şi era atît de slab şi de prost îmbrăcat... Atunci l-am văzut eu pentru întîia oară. Şi bunicul s-a speriat grozav, a pălit, văzînd-o pe mămica prăbuşindu-se la

picioarele lui şi îmbrăţişîndu-i-le, dar pe urmă s-a smucit, a împins-o în lături, a izbit cu bastonul în pavaj şi s-a îndepărtat repede de noi. Azorka a mai rămas; scheuna şi o lingea pe mămica pe obraz, pe urmă a fugit şi el după bu-

nicul, l-a apucat de pulpana paltonului şi l-a tras înapoi, însă bunicul l-a lovit cu bastonul. Azorka a alergat din nou la noi; atunci, bunicul l-a strigat, iar cîinele a fugit după el, urlînd. Mămica zăcea jos, ca moartă. în jurul nostru se adunase lume multă, au venit şi poliţişti. Eu ţipam şi încercam s-o ridic. Pe urmă s-a ridicat singură, s-a uitat împrejur şi a venit după mine. Ara dus-o acasă. Oamenii au rămas mult timp uitîndu-se în urma noastră şî clătinînd din cap...

Nelli se opri să răsufle şi să-şi mai adune puterile. Era foarte palidă, dar în privirea ei citeai hotărîre. Se vedea că e decisă, în sfîrşit, să spună *totul.* Căpătase în clipa aceea chiar un aer de sfidare.

— De, observă Nikolai Sergheici cu glasul nesigur şi cu un fel de enervare, de, mămica ta îşi jignise tatăl şi el a respins-o pe drept cuvînt...

— Şi mămica spunea la fel, reluă brusc Nelli, cînd mergeam spre casă ea-mi tot spunea : „Este bunicul tău, Nelli, şi eu sînt vinovată în faţa lui, iar el m-a blestemat pentru asta, de aceea Dumnezeu mă şi pedepseşte". în seara aceea şi-n zilele care urmară ea-mi repeta mereu asta. O spunea ca în neştire...

Bătrînul nu mai rosti nimic.

— Dar pe urmă, cum de v-aţi mutat într-altă locuinţă ? făcu Anna Andreevna, care nu contenea să plîngă încetişor.

— în noaptea aceea mămica s-a îmbolnăvit, iar căpităneasa descoperi pentru noi toţi ungherul de la Bubnova ; a treia zi, împreună cu căpităneasa, ne-am mutat acolo ; iar după ce ne-am mutat, mămica a căzut la pat şi trei săptămîni a eăcut aşa bolnavă, iar eu am îngrijit-o. Bani nu mai aveam de loc, ne ajuta cu cîte ceva căpităneasa şi Ivan Alexandriei.

— Dricarul, gazda lor, spusei eu, lămurindu-i.

— Cînd s-a ridicat din pat şi a început să umble, mămica mi-a povestit şi despre Azorka.

Nelli se opri. Bătrînul era parcă bucuros de faptul că venise vorba despre Azorka.

— Ei, ce ţi-a povestit despre Azorka ? întrebă şi se aplecă şi mai mult în fotoliu, vrînd parcă să-şi ascundă şi mai bine faţa şi să privească în jos.

— îmi tot vorbea despre bunicul, răspunse Nelli, şi cînd era bolnavă, şi cînd aiura, mereu despre el o auzeam pomenind. După ce a început să se însănătoşească, din nou mi-a povestit cum trăise ea mai înainte... şi atunci şi-a

amintit şi despre Azorka ; odată, undeva afară din oraş, lîngă o apă, întîlnise nişte băieţi care-l duceau pe Azorka legat cu funia ca să-l înece; mămica le-a dat bani şi l-a cumpărat de la ei. Bunicul, cînd l-a văzut, a ris grozav de el. Numai că Azorka fugi de la ei. Mămica plîngea, iar bunicul, speriat, a făgăduit că dă o sută de ruble celui care i l-o aduce îndărăt. A treia zi l-au adus, iar bunicul a plătit suta de ruble; de atunci l-a îndrăgit pe Azorka ; mămica însă îl iubea atît de mult, încît îl suia şi în pat. Tot ea mi-a spus că altădată Azorka umblase pe stradă cu nişte comedianţi, ştia să facă frumos, ducea în spinare o maimuţă, se pricepea să ţină între labe puşca şi ştia să facă multe alte lucruri... Iar cînd mămica a plecat de la bunicul, a rămas Azorka în loc ; oriunde se ducea, bunicul îl lua cu dînsul; de aceea, cînd l-a văzut pe Azorka, mămica a înţeles că şi bunicul trebuie să fie pe-aproape...

Probabil că bătrînul se aşteptase să audă cu totul altceva despre Azorka şi iar începu să se încrunte. Nu mai puse nici

o întrebare.

— Şi de atunci nu l-aţi mai văzut niciodată pe bunic ?

întrebă Anna Andreevna.

— Ba da, după ce mămica s-a făcut mai bine, l-am întîlnit eu o dată pe bunic. Mă duceam la prăvălie, după pîine ; cînd numai ce văd un om cu Azorka ; mă uit, şi-l recunosc pe bunicul. M-am dat la o parte şi m-am lipit de un zid. însă bunicul s-a uitat la mine, s-a uitat lung şi era atît de înfricoşător, că m-am speriat de dînsul; apoi a plecat mai departe. Azorka mă ţinuse minte, se vede, pentru că începu să sară în jurul meu şi să-mi lingă mîinile. M-am dus repede acasă, dar uitîndu-mă înapoi, am văzut că bunicul intrase în prăvălie. M-am gîndit atunci că o fi vrînd să întrebe de mine şi m-am speriat şi mai tare; acasă, nu i-am spus mamei nimic, ca să nu se îmbolnăvească iar. A doua zi, nu m-am mai dus la prăvălie, sub cuvînt că mă doare capul, iar a treia zi n-am mai întîlnit pe nimeni, dar mi-a fost atît de frică, încît m-am dus şi m-am întors tot într-o fugă. A patra zi, însă, de-abia cotisem după colţ, că m-am întîlnit drept în faţă cu bunicul; era şi Azorka cu el. Am rupt-o la fugă şi am apucat-o pe altă stradă. Vream să.

354

intru în prăvălie pe cealaltă parte, însă acolo iar am dat de bunicul şi m-am speriat aşa tare, că m-am oprit ţintuită locului. S-a oprit şi bunicul în faţa mea şi iar m-a privit lung ; pe urmă m-a mîngîiat pe cap, m-a luat de mînă şi m-a dus cu el, iar Azorka venea în urma noastră şi dădea din coadă. Atunci am văzut că bunicul nu se mai ţine drept, că, mergînd, se tot sprijină în baston şi că mîinile îi tremură într-una. M-a dus pînă la tarabagiul din colţ care vindea turtă dulce şi mere. Mi-a cumpărat un cocoşel de turtă dulce, şi un peştişor, şi o acadea, şi un

măr, dar pe cînd scotea banii dintr-un portofel de piele, mîinile îi tremurau atît de tare, încît scăpă un pitac şi eu i-l ridicai de pe jos. El îmi dădu mie pitacul şi dulciurile, apoi, după ce mă mîngîie iarăşi pe cap, fără să-mi spună o vorbă, plecă.

Cînd m-am întors acasă, i-am povestit mămichii tot; şi cum la început îmi fusese frică de el, şi cum mă ascunsesem. Mai întîi mămica nu m-a crezut, dar pe urmă s-a bucurat atît de mult, încît toată seara mi-a pus fel de fel de întrebări, m-a sărutat şi a plîns, iar după ce i-am povestit totul, mi-a poruncit o dată pentru totdeauna să nu mă mai tem de el, căci dacă bunicul vine pe aici ca să mă vadă, înseamnă că mă iubeşte. Mi-a spus să fiu drăguţă cu dînsul şi să-i vorbesc. Iar a doua zi m-a trimis de dimineaţă pe stradă de cîteva ori, deşi îi spusesem că bunicul nu trece pe acolo decît pe înserat. Venea şi dînsa în urma mea, ascunzîndu-se după cîte un colţ; aşa a făcut şi-n ziua următoare, dar bunicul n-a venit; în zilele acelea a tot plouat şi mămica a răcit rău, pentru că ieşea să mă petreacă după poartă, aşa că iar căzu la pat.

Bunicul nu s-a mai arătat decît peste o săptămînă şi atunci mi-a cumpărat iar un peştişor, şi un măr, şi iar nu mi-a vorbit nimic. Dar cînd a plecat de lîngă mine, m-am luat tiptit după el, căci mă hotărîsem dinainte să aflu unde stă şi să-i spun mamei. Mergeam la oarecare depărtare în urmă, pe cealaltă parte a străzii, ca să nu mă vadă. Locuia foarte departe, dar nu acolo unde a stat el mai pe urmă şi unde a murit, ci pe strada Gorohovaia, tot într-o casă mare, la etajul al treilea. Am aflat toate astea şi m-am întors acasă tîrziu. Mămica era tare neliniştită, căci nu ştia ce s-a întîmplat cu mine. Cînd i-am povestit însă, s-a bucurat mult şi a vrut să se ducă la bunicul chiar a doua zi, pe urmă însă i-a fost frică să meargă şi aşa nu s-a putut hotărî trei zile în şir şi nu s-a dus. Pe

urmă m-a chemat şi mi-a spus : uite ce e, Nelli, eu sînt acum bolnavă şi nu pot umbla ; i-am scris bunicului tău o scrisoare ; du-te şi dă-i-o. Să iei însă seama, Nelli, ce are să spună şi ce are să facă, după ce o va citi; tu îngenunchează în faţa lui, sărută-l şi roagă-l s-o ierte pe mămica ta... Şi ce-a mai plîns mămica, şi tot mă săruta, şi mă binecuvmta de drum ; s-a închinat şi lui Dumnezeu, şi pe mine m-a pus în genunchi la icoană, şi cu toate că era tare bolnavă, a ieşit şi m-a petrecut pînă la poartă; m-am uitat înapoi de vreo cîteva ori şi am văzut-o tot acolo, uitîndu-se după mine...

Sosind la bunic, am deschis uşa, uşa nu era încuiată. L-am găsit la masă, mînca pîine cu cartofi; Azorka stătea lîngă el, se uita cum mănîncă şi da din coadă. Şi locuinţa aceea avea ferestrele joase, întunecate, iar în cameră nu era decît o masă şi un scaun. Bunicul sta singur. Cînd am intrat, s-a speriat atît de

tare, că i-a pierit sîngele din obraz şi a început să tremure. M-am speriat şi eu şi n-am putut să-i spun nimic, ci doar m-am apropiat şi am pus scrisoarea pe masă. Cînd a văzut-o, s-a înfuriat, s-a ridicat în picioare, a înhăţat bastonul cu o mînă şi a vrut să mă lovească, dar n-a dat, ci numai m-a scos pe uşă afară şi m-a îmbrîncit. înainte de a apuca însă să cobor primele trepte, uşa s-a deschis din nou şi el mi-a aruncat la picioare scrisoarea nedesfăcută. M-am întors acasă şi i-am povestit totul mamei. De atunci, boala a doborît-o şi mai rău pe mama.

CAPITOLUL VIII

In clipa aceea un tunet puternic cutremură văzduhul şi primii stropi mari de ploaie loviră în geam. în cameră se făcu deodată întuneric. Speriată, bătrîna îşi făcu semnul crucii. Ramaserăm cu toţii nemişcaţi şi tăcuţi.

— Trece repede, vesti bătrînul, uitîndu-se înspre ferestre ; apoi se sculă şi se plimbă un timp prin cameră. Nelli îl urmărea cu o privire iscoditoare. Era într-o stare de tulburare bolnăvicioasă. Mi-am dat seama de acest lucru. Ea însă îmi ocolea

privirea.

— Ei, şi mai departe ? se interesă Nikolai Sergheici, reluîn-

du-şi locul în fotoliu.

356

Nelli se uită speriată în jur.

— Şi nu l-ai mai văzut pe urmă de loc pe bunicul tău ?

— Ba da, l-am văzut...

— Atunci, povesteşte-ne, drăguţă, spune-ne, o îndemnă Anna Andreevna.

— După aceea nu l-am mai văzut trei săptămîni, reluă Nelli, pînă a dat iarna şi a căzut zăpada. Cînd l-am întîlnit iarăşi, în acelaşi loc, m-am bucurat mult... deoarece mama era tare amărîtă că el nu mai apare. De cum l-am zărit, am fugit înadins pe cealaltă parte a străzii, ca să vadă că fug de dînsul. Uitîndu-mă însă înapoi, mi-am dat seama că el grăbise pasul după mine, iar mai pe urmă începu «hiar să alerge, strigîndu-mă din urmă: „Nelli, Nelli!" Azorka fugea şi el. Mi s-a făcut milă şi m-am oprit. Bunicul s-a apropiat de mine, m-a luat de mînă şi am pornit cu el; cînd a văzut că plîng, s-a oprit, s-a uitat la mine, s-a aplecat şi m-a sărutat. Atunci i-a sărit în ochi că am ghetele rupte şi m-a întrebat dacă nu mai am altele. I-am spus repede că mămica nu are bani şi că gazda ne dă numai din milă cîte ceva de mîncare. Bunicul n-a zis nimic, dar m-a dus în piaţă, mi-a cumpărat nişte ghete şi m-a pus să le în-ealţ chiar acolo; pe urmă am mers cu el la Gorohovaia, dar înainte de asta a intrat cu mine într-o prăvălioară şi a cumpărat cozonac şi două bomboane, iar cînd am ajuns în camera lui mi-a spus să mănînc cozonacul şi s-a uitat cum mănînc, pe urmă mi-a dat şi bomboanele. Azorka şi-a suit labele pe masă şi a cerut şi el cozonac şi i-am dat şi Ivii, iar pe

bunic l-a apucat rîsul. Pe urmă m-a aşezat lîngă dînsul, m-a mîngîiat pe cap şi m-a întrebat dacă am învăţat carte şî ce anume ştiu ? I-am răspuns, iar el mi-a poruncit ca de îndată ce am să pot, să vin în fiecare zi pe la ora trei la dînsul, că are să mă înveţe el carte. Pe urmă mi-a spus să mă întorc cu spatele şi să mă uit pe fereastră, pînă cînd îmi spune el să mă întorc spre dînsul. Am stat aşa, dar o dată mi-am întors pe furiş capul şi am văzut că-şi desfăcuse perna la un colţ de jos, de unde a scos patru ruble. După ce le-a scos, a venit lîngă mine şi mi le-a dat. „Astea-s numai pentru tine". Am luat banii, dar pe urmă m-am gîndit puţin şi i-am spus : „Dacă sînt numai pentru mine, nu-i iau." Atunci bunicul s-a supărat şi mi-a zis : „Ia-i cum vrei, şi du-te". Am ieşit, dar de data asta nici măcar nu m-a sărutat.

337

Cînd m-am întors acasă, i-am povestit totul mamei. Ea se simţea din ce în ce mai rău. Pe la gazda noastră venea un student ca s-o îngrijească şi i-a spus să ia doctorii. Mă duceam deseori la bunicul: aşa-mi poruncise mămica. Bunicul a cumpărat Noul Testament şi o carte de geografie şi a început să mă înveţe: uneori însă se apuca să-mi povestească de la dînsul ce fel de ţări există pe pămînt, şi ce fel de oameni trăiesc în ele, şi ce fel de mări sînt, şi ce a fost mai înainte vreme, şi cum Hristos ne-a iertat pe toţi. îi plăcea mult cînd îi puneam întrebări: de aceea am început să-l întreb tot mai des şi el îmi povestea, şi despre Dumnezeu mi-a vorbit mult. Alteori, în loc să învăţăm, ne apucam să ne hîrjonim cu Azorka, fiindcă Azorka mă iubea mult; eu l-am învăţat să sară peste baston, şi bunicul făcea mare haz de asta şi mă dezmierda. Numai că bunicul rîdea destul de rar. Uneori vorbea mult, dar pe urmă amuţea deodată şi rămînea aşa, parcă ar fi adormit, însă ochii îi erau deschişi. Şi sta aşa pînă se însera, iar pe înserat se făcea mai bătrîn şi înfricoşător... Uneori, cînd veneam pe la dînsul, se întîmpla să-l găsesc stînd îngîndurat pe scaunul lui, fără să audă ce se petrece în jur. Azorka moţăia şi el„ culcat la picioarele bunicului. Aşteptam aşa cît aşteptam, apoi începeam să tuşesc dar bunicul nici nu întorcea capul. Atunci plecam. Acasă, mămica mă aştepta cu nerăbdare ; ea stătea în pat, iar eu îi povesteam tot, tot, pînă se făcea noapte, îi povesteam într-una, iar ea asculta într-una despre bunicul : ce făcuse el în ziua aceea, şi ce-mi povestise, ce fel de istorioare, şi ce lecţii mi-a dat să învăţ. Iar cînd îi spuneam despre Azorka, precum că l-am învăţat să sară peste băţ şi că bunicul făcuse haz, atunci începea să rîdă şi ea şi rîdea mult timp, şi se bucura, şi iar mă punea să-i mai spun o dată; după aceea începea să se roage. — Şi mie un lucru nu-mi ieşea din cap : cum vine asta că ea îl iubeşte atît de mult pe bunicul, iar el n-o iubeşte de loc ? Şi cînd m-am dus apoi la dînsul, i-am povestit înadins cît de mult îl iubeşte mămica. El m-a ascultat posomorît şi încruntat; m-a ascultat, dar nu a spus nici

o vorbă. Atunci l-am întrebat că de ce mămica îl iubeşte atîta, încît mereu mă întreabă despre el, pe cînd dînsul niciodată nu mă întreabă nimic de ea. Atunci bunicul s-a supărat şi m-a dat afară din cameră : am stat puţin după uşă, pînă cînd el a deschis şi m-a chemat iar

358

înăuntru ; dar a fost tot timpul supărat şi n-a scos o vorbă. Cînd am început mai apoi să citim la religie, iarăşi l-am întrebat, de ce, dacă Isus Hristos a spus : iubiţi-vă unii pe alţii *şi* iertaţi greşelile greşiţilor voştri, el totuşi nu vrea s-o ierte pe mămica ? Atunci deodată a sărit şi a început să ţipe la mine, spunînd că mămica m-a învăţat să-i vorbesc aşa şi xn-a dat iarăşi afară, spunîndu-mi că nici să nu mai îndrăznesc a-i călca pragul. Iar eu i-am răspuns că şi-aşa n-am să mai vin, şi am plecat... A doua zi, bunicul s-a mutat într-o altă locuinţă...

— V-am spus că ploaia o să treacă repede, uite că a şi stat, iese soarele... priveşte, Vanea, zise Nikolai Sergheici cu ochii spre fereastră.

Anna Andreevna îl privi extrem de nedumerită şi deodată ochii acestei bătrîne, supuse şi temătoare pînă atunci, scăpărară de indignare. O prinse în tăcere pe Nelli de mînă şi şi-o aşeză pe genunchi.

— Povesteşte-mi mie, îngeraşul meu, o rugă dînsa, că eu te ascult... Nu-i lua în seamă pe cei cu inima de piatră...

Dar nu isprăvi, căci o podidi plînsul. Nedumerită şi speriată, Nelli mă privi întrebător. Bătrînul înălţă din umeri, *şi,* în aceeaşi clipă, îşi întoarse faţa.

— Spune mai departe, Nelli, o îndemnai.

— Trei zile n-arn mai fost pe la el, continuă ea: în timpul ăsta mama s-a simţit şi mai rău. Toţi banii ni se isprăviseră, nu mai aveam cu ce să cumpărăm doctorii şi nici de mîncare, pentru că şi gazdele noastre nu aveau nimic şi începuseră a ne scoate ochii că trăim pe socoteala lor. Aşa că în dimineaţa celei de-a treia zile m-am sculat şi am început să mă îmbarc. Mămica m-a întrebat unde mă duc. I-am spus: la bunicul, să-i cer bani şi ea s-a bucurat mult, pentru că îi povestisem totul, cum m-a alungat şi-i mai spusesem că de acum înainte nu vreau să mă mai duc la el, deşi plînsese şi mă rugase să mai merg. Cînd am ajuns Ja locuinţa lui, am aflat că se mutase şi m-am dus să-l caut la noua locuinţă. Ajungînd acolo, cînd el se pomeni cu mine înăuntru, sări de pe scaun, se repezi la mine şi bătu din picior furios; i-am spus însă îndată că mămica-i tare bolnavă, că ne trebuie cincizeci de copeici pentru doctorii şi că n-avem nici ce mînca. Bunicul a ţipat la mine, m-a împins pe scară afară şi a încuiat uşa în urmă. Pe cînd mă îrnbrîn-

359

cea însă, i-am spus c-o să mă aşez pe scară şi că n-o să mă mişc de acolo pînă cînd nu-mi dă bani. Aşa am şi făcut. După un timp, el crăpă uşa şi, văzîndu-

mă acolo, o închise iar. A trecut apoi mult, el a deschis iar, m-a văzut şi iar a închis. Şi tot aşa de mai multe ori, deschidea şi se uita la mine. Pînă cînd, în cele din urmă, a ieşit cu Azorka, a încuiat, a trecut pe lîngă mine fără să-mi spună un cuvînt măcar şi s-a dus. Nici eu n-am scos nici o vorbă, ci am rămas aşa şi am stat pe scară pînă s-a întunecat.

— Draga de ea, strigă Anna Andreevna, păi nu ţi-a fost frig să stai acolo pe scară.

— Eram cu şubiţa pe mine, răspunse Nelli.

— Ei şi ce dacă erai cu şubiţa... mititica mea ? Of, cît ai avut de suferit! Ei, şi ce-a mai făcut bunicul tău ?

Buzele fetiţei începură să tremure, dar cu un efort extraordinar ea se stăpîni.

— Bunicul s-a întors după ce se lăsase întunericul nopţii» iar cînd a urcat scara şi a dat de mine, a strigat: „Cine e ?" I-am spus că sînt eu. Mă crezuse, pesemne, de mult plecată. Văzînd însă că tot mai eram acolo, s-a mirat mult şi mult timp a stat nemişcat în faţa mea. Apoi deodată a izbit treptele cu bastonul, s-a repezit la uşă, a descuiat-o şi peste cîteva clipe s-a întors cu nişte bănuţi de aramă, tot de cîte cinci copeici, şi a aruncat cu ele în mine pe scară. „Na, ţine, mi-a strigat, e tot ce mai am şi spune-i maică-ti căv o blestem !" apoi a închis uşa. Părăluţele acelea s-au împrăştiat pe scară. Am început să le adun pe întuneric, dar pasămite bunicul şi-a dat seama că banii se împrăştiaseră care încotro şi că pe întuneric îmi va fi greu să-i adun. Atunci a descuiat uşa, a scos o luminare şi la lumina ei i-ajm putut aduna repede. M-a ajutat şi el, zicînd că trebuie să fie în total şaptezeci de copeici, şi a plecat. Acasă, am dat banii mamei şi i-am povestit totul; i s-a făcut şi mai rău, iar eu am fost bolnavă toată noaptea şi chiar a doua zi am avut fierbinţeală, dar nu mă gîndeam decît la un singur lucru,, pentru că eram tare supărată pe bunicul. Cînd mămica a adormit, am pornit pe stradă, spre locuinţa bunicului şi înainte de a ajunge acolo m-am oprit pe pod. Tocmai atunci a trecut acela...

•IU-

— Arhipov, lămurii eu, despre care v-am mai vorbit, Ni-kolai Sergheici; cel care a venit la Bubnova cu negustorul şi a fost snopit în bătaie. Deci, Nelli atunci îl văzuse pentru prima dată... Continuă tu, Nelli.

— L-am oprit şi i-am cerut bani, i-am cerut o rublă. El s-a uitat la mine şi m-a întrebat: „O rublă ?" „Da", i-am răspuns. Atunci a rîs şi mi-a zis : „Hai cu mine !" Nu ştiam ce să fac, să merg, ori nu, cînd am văzut că se apropie un foătrînel cu ochelari în ramă de aur; mă auzise cum îi cerusem aceluia o rublă; s-a aplecat spre mine şi m-a întrebat de ce vreau atîţia bani. I-am mărturisit că

mămica e bolnavă şi că atîta-mi trebuie pentru doctorii. M-a întrebat unde stau. A notat într-un carnet şi mi-a dat o hîrtie de o rublă. *Acela* însă, cînd l-a zărit pe bătrînelul cu ochelari, s-a grăbit să plece şi nu m-a chemat să vin cu el. Am intrat apoi într-o prăvălioară şi am schimbat rubla în bani de aramă; am înfăşurat treizeci de copeici într-o hîrtiuţă, şi le-am pus deoparte pentru mămica, iar şaptezeci de copeici nu le-am mai înfăşurat în hîrtiuţă, le-am ţinut strîns în mînă şi m-am dus cu ele la bunicul. Cînd am ajuns, am deschis uşa şi i-am zvîrlit din prag toţi bani care se rostogoliră pe duşumea.

— Poftim, ia-ţi banii! i-am spus. Mămichii nu-i trebuie banii matale, pentru că o blestemi; apoi am trîntit uşa şi am fugit.

. Ochii fetiţei scăpărară şi cu un aer naiv provocator îl privi ţintă pe bătrîn.

— Bine i-ai făcut, aprobă Anna Andreevna, fără să se «ite la Nikolai Sergheici şi o strînse la pieptul ei pe Nelli, aşa-i trebuia! Bunicul tău a fost un om rău şi crud...

— Hm ! făcu Nikolai Sergheici.

— Ei şi, mai departe ? întrebă nerăbdătoare Anna Andreevna.

— Nu m-am mai dus de loc la bunicul şi nici el n-a mai trecut pe strada noastră, răspunse Nelli.

— Şi ce-aţi făcut tu şi mămica ta ? Of, sărmanele de voi!

— Mămica se simţea tot mai rău şi rareori mai putea să se dea jos din pat, spuse Nelli. Vocea îi tremură şi se frînse. Iar bani nu mai aveam, aşa că am început să umblu cu căpităneasa. Ea se ducea să cerşească pe la casele oamenilor sau oprea oameni de inimă pe stradă rugîndu-i s-o ajute ; din asta trăia. Mi-a spus că nu este cerşetoare, că are hîrtii în

361

care scrie că e căpitănească şi că a sărăcit. Hîrtiile acelea le arăta oamenilor şi pentru asta era miluită. Pe-atunci mi-a şi spus ea că nu-i ruşine să cerşeşti de la mulţi. Umblam împreună şi trăiam aşa, din cerşit. Curînd a aflat şi mama despre asta, pentru că ceilalţi chiriaşi au început să-i scoată ochii, spunîndu-i că este cerşetoare, iar Bubnova a venit şi i-a spus să mă dea mai bine la dînsa decît să mă lase să cerşesc. Bubnova mai venise şi altădată şi-i oferise bani, dar mămica n-a vrut să-i primească; Bubnova zicea că de ce sîntem aşa de mîndre şi ne trimitea de mîncare. Cînd i-a spus însă despre mine, mămica a început să plîngă şi s-a speriat; Bubnova era beată şi a ocărît-o. I-a zis că eu şi aşa sînt o cerşetoare, că umblu cu căpitănească şi chiar în seara aceea a alungat-o pe căpitănească din casă. Cînd a aflat despre toate astea, mămica a plîns mult, pe urmă s-a dat jos din pat, s-a îmbrăcat, m-a luat de mînă şi am pornit împreună. Ivan Alexandriei a vrut s-o oprească, dar ea nu l-a ascultat şi am plecat. Abia se ţinea pe picioare, mereu se aşeza jos, pe stradă, iar eu o sprijineam, să nu cadă.

Spunea că vrea să se ducă la bunicul şi-mi cerea s-o conduc ; se lăsase noaptea. Deodată, am ajuns într-o stradă mare ; în faţa unei case se opreau cupeuri, ieşea multă lume de acolo, toate ferestrele erau luminate şi se auzea muzică. Mămica s-a oprit, m-a strîns la piept şi mi-a spus : „Nelli, să rămîi săracă toată viaţa, să rămîi săracă, dar să nu te duci la ei, oricine te-ar chema, oricine ar veni. Şi tu ai fi putut să fii acolo, între ei, bogată, cu rochii frumoase, dar nu vreau eu. Ei sînt răi şi cruzi, iar tu să asculţi de porunca mea: rămîi săracă, să munceşti şi să cerşeşti, iar dacă vine careva să te cheme, spune-i: nu vreau să merg la voi!..." Asta mi-a poruncit mămica, pe cînd era bolnavă, iar eu vreau s-o ascult cît oi trăi, adăugă Nelli cu vocea sugrumată de emoţie şi roşie la faţă ca para focului; toată viaţa mea am să slujesc şi am să muncesc ; şi la voi tot pentru a sluji, pentru a munci am venit, nu vreau să stau la

voi ca fiică...

— Ei, haide, haide, drăguţo ! bîlbîi bătrînica îmbrăţişînd-o. Că doar mămica ta era pe atunci bolnavă, cînd te povăţuia

la toate astea.

— Ba era nebună, tăie sourt bătrînul.

362

— Fie şi nebună ! se răsuci Nelli brusc către el; chiar dacă era aşa, ceea ce mi-a poruncit ea voi face toată viaţa. După ce mi-a spus toate astea a şi leşinat acolo, pe stradă.

— Dumnezeule mare ! exclamă Anna Andreevna, aşa bolnavă cum era, şi în stradă iarna ?...

— Au vrut să ne ducă la poliţie, dar un domn ne-a luat apărarea, m-a întrebat unde stăm, mi-a dat zece ruble şi a poruncit vizitiului să o ducă pe mămica pînă acasă cu trăsura lui. După aceea mămica nu s-a mai sculat niciodată din pat, iar peste trei săptămîni a murit...

— Şi tatăl ei... el ce-a făcut ? N-a mai iertat-o ? strigă Anna Andreevna.

— Nu, n-a iertat-o ! răspunse Nelli chinuindu-se să se stă-pînească. Cu o săptămînă înainte de a muri, mă chemă lingă dînsa şi-mi spuse : „Nelli, du-te încă o dată la bunicul tău, pentru ultima oară, şi roagă-l să vie la mine şi să mă ierte ; spune-i că peste cîteva zile am să mor şi că am să te las singură pe lume. Mai spune-i că mi-e greu să mor aşa..." Şi m-am dus. M-am dus, am bătut la uşă, bunicul a deschis, dar cînd m-a văzut a şi vrut să închidă ; numai că eu m-am prins cu amîndouă mîinile de uşă şi i-am strigat: „Mămica e pe moarte, te cheamă, vino !..." El însă m-a îmbrîncit şi mi-a trîntit uşa în nas. M-am întors acasă, m-am culcat lîngă mămica, am îmbrăţişat-o şi nu i-am mai spus nimic... M-a îmbrăţişat şi ea şi nu m-a mai întrebat nimic...

Aci, Nikolai Sergheici se sprijini greoi pe masă, apoi se sculă, dar după ce ne

cuprinse pe noi toţi într-o privire tulbure şi ciudată, se lăsă iarăşi în fotoliu, de parcă l-ar fi părăsit puterile cu desăvîrşire. Anna Andreevna nu se mai uită de loc la el, ci, plîngînd zdrobită, continua s-o strîngă în braţe pe Nelli...

— în ultima zi, înainte să moară, către seară, mămica m-a chemat lîngă dînsa, m-a luat de mînă şi mi-a spus : „Astăzi am să mor, Nelli", a vrut să mai adauge ceva, dar n-a mai putut. Mă uitam la ea, iar dînsa parcă nici nu mă mai vedea, atîta doar că-mi strîngea cu putere mîna. Mi-am tras mîna încetişor şi am ieşit în fugă din casă. Am alergat tot drumul cît mă ţineau picioarele, ca să ajung cît mai repede la bunicul. Cînd m-a văzut, a sărit de pe scaun şi s-a holbat la mine atît de speriat, încît toată faţa i s-a îngălbenit şi tremura tot. L-am apucat de mînă şi i-am spus doar atît: „Moare !" De-

363

odată el începu să caute zăpăcit prin cameră, îşi luă bastonul şi porni în goană după mine ; ieşise fără pălărie, deşi afara era frig. M-am întors şi i-am adus pălăria, i-am pus-o pe cap şi am luat-o amîndoi la fugă. Pe drum îl tot grăbeam şi îi spuneam să ia un birjar, pentru că mămica o să moară din clipă în clipă ; dar bunicul n-avea decît şapte copeici, toţi banii lui. Oprea cîte un birjar, se tocmea, dar birjarii rîdeau de el, şi rîdeau şi de Azorka, fiindcă Azorka fugea şi el după noi. Şi am fugit tot aşa mereu. Bunicul obosise şi răsufla greu. dar încă zorea şi alerga. Deodată căzu jos şi-i alunecă pălăria de pe cap. L-am ridicat, i-am aşezat pălăria pe cap, l-am luat de mînă şi l-am dus aşa după mine ; cînd am ajuns acasă, se înnoptase... iar mămica era moartă. Cînd a văzut-o, bunicul îşi frînse mîinile, începu să tremure, apoi rămase încremenit la căpătîiul ei, fără să scoată o vorbă. M-am apropiat de mămica mea moartă, l-am apucat pe bunic de mînă şi i-am strigat: „Priveşte, om crud şi rău ce eşti, priveşte !... Uită-te la ea !" Atunci bunicul a scos un strigăt şi s-a prăbuşit fără

simţiri...

Nelli sări de la locul ei, se smulse din îmbrăţişarea Annei Andreevna şi rămase în mijlocul odăii, palidă, istovită şi în-spăimîntată. Dar Anna Andreevna se duse repede la ea, "O luă iar în braţe şi, ca într-o exaltare, rosti:

— Eu, eu am să-ţi fiu de acum înainte mamă, Nelli, draga mea, iar tu vei fi ca şi copilul meu ! Da, Nelli, să plecăm, să-i lăsăm pe toţi, pe cei răi şi cruzi! Lasă-i să-şi bată joc de oameni, că Dumnezeu, numai Dumnezeu o să-i socotească... Nor să plecăm amîndouă, Nelli, hai de aici, haide !...

Niciodată mai înainte ori după aceea n-am mai văzut-a într-o asemenea stare şi nici nu mi-aş fi închipuit că ar putea vreodată să se tulbure într-at.îta. Nikolai Sergheici tresări, se îndreptă în fotoliu, apoi se ridică şi, cu vocea sugrumată,.

întrebă :

— încotro, Anna Andreevna ?

— La ea, la fiica mea, la Nataşa! ripostă bătrîna, tră-gînd-o pe Nelli după dînsa, spre uşă.

— Stai, aşteaptă, aşteaptă !...

— N-am ce să mai aştept, om rău şi crud ce eşti! Am. aşteptat destul, a aşteptat şi ea destul, acum, adio !

Spunînd asta, bătrînica se întoarse, îl privi şi-n clipa aceea rămase locului, încremenită : Nikolai Sergheici era lîngă dînsa.

364

cu pălăria pe cap şi încercînd grăbit cu braţele-i slăbite şi tremurătoare să-şi pună paltonul.

— Cum, şi tu ? !... Vii şi tu cu mine ? strigă ea împreunîn-du-şi rugător mîinile şi privindu-l neîncrezătoare, ca şi cum n-ar fi îndrăznit să creadă într-o asemenea fericire.

— Nataşa ! Unde-i Nataşa mea ? Unde-i ? ! Unde-i fata mea ? izbucni în sfîrşit din pieptul bătrînului. Daţi-mi-o înapoi pe Nataşa mea ! Unde-i ? Unde-i ? ! şi apucînd bastonul pe care i-l întinsesem, se repezi spre uşă.

— A iertat-o ! A iertat-o ! exclamă Anna Andreevna. Dar bătrînul nu mai apucă să ajungă pînă în prag. Brusc,

uşa se deschise şi în cameră năvăli Nataşa, palidă, cu ochii scînteietori, ca în febră. Avea rochia mototolită şi udă de ploaie. Basmaua cu care-şi acoperise capul îi alunecase pe ceafă şi în părul ei des sclipeau picături mari de ploaie. Intră, îşi văzu tatăl şi cu un strigăt, întinzînd mîinile către el, se prăbuşi în genunchi la picioarele lui.

CAPITOLUL IX

El însă o şi cuprinsese în braţe !...

Ridicînd-o de jos, ca pe un copil, o duse în braţe şi o aşeză în fotoliul lui. îngenunche în faţa ei şi-i săruta mîinile şi picioarele. O săruta privind-o cu nesaţ, de parcă nu-i venea să .creadă că este iarăşi lîngă el, că o vede şi o aude iarăşi pe ea, pe Nataşa, fata lui! Anna Andreevna, scăldată în lacrimi, o cuprinse şi ea la rîndul ei, strîngîndu-i capul la pieptul său şi rămase aşa nemişcată, incapabilă să rostească un cuvînt.

— Scumpa mea !... Viaţa mea... Bucuria mea !... repeta bătrînul fără şir, ţinînd-o de mîini şi privindu-i ca un îndrăgostit faţa palidă, trasă, însă tot frumoasă, şi ochii înlăcrimaţi. Bucuria mea, copila mea ! repeta el şi iar tăcea, măsurînd-o cu o încîntare de nespus. Cine, cine mi-a spus că a slăbit ? în-găimă el către noi, cu un zîmbet fugar, ca de copil, continuînd să stea în genunchi în faţa ei. E puţin cam trasă la faţă, e drept, puţin cam palidă, dar uitaţi-vă la ea cît e de drăguţă ! E chiar mai frumoasă decît înainte ! adăugă el, oprindu-se

fără să vrea, sugrumat de durere, de acea durere a bucuriei care îţi răscoleşte sufletul.

— Dar scoală-te, tăticule ! Scoală-te odată, îl ruga Nataşa,

că doar şi eu vreau să te sărut...

— O, draga de ea. Auzi, auzi, Annuşka, ce frumos mi-a cerut asta ? şi o îmbrăţişa încă o dată, tremurînd de emoţie.

— Ba nu, Nataşa, eu... eu trebuie să stau la picioarele tale pînă cînd, pînă cînd inima mea va auzi că m-ai iertat, pentru că niciodată, niciodată n-am să merit iertarea ta! Te-am respins, te-am blestemat, auzi Nataşa, te-am blestemat pe tine, şi am putut să fac una ca asta !... Iar tu, tu, Nataşa, ai putut crede că te-am blestemat... doar ai crezut, nu-i aşa că ai crezut ? Nu, n-ar fi trebuit să crezi! Nu trebuia să crezi nimic, să nu fi crezut de loc, inimioară crudă ce eşti! Şi de ce n-ai venit la mine ? Că doar ai ştiut cum am să te primesc !... O, Nataşa, doar ţii minte cît de mult te-am iubit eu înainte ! Iar acum, în tot timpul ăsta, te iubeam de două ori pe atît, de o mie de ori mai mult decît înainte ! Sîngerînd, te-am iubit! Mi-aş fi smuls sufletul, inima mi-aş fi smuls-o din piept, ca să ţi-o arunc la picioare ! O, bucuria mea !

— Dar sărută-mă odată, nemilosule, pe buze, pe obraz, sărută-mă aşa cum mă sărută mama ! bîigui Nataşa cu vocea pierdută, plină de lacrimi de bucurie.

— Şi ochişorii! Şi ochişorii! Ţii minte, ca altădată ? repeta bătrînul, după ce o îmbrăţişa lung. O, Nataşa, ne-ai visat tu vreodată ? Eu te visam aproape în fiecare noapte, şi în fiecare noapte veneai la mine, şi eu te plîngeam, iar o dată tu ai venit aşa cum veneai (ţii minte ?) cînd erai mică. Pe vremea cînd n-aveai decît zece anişori şi abia începuseşi să înveţi la pian, ai venit într-o rochiţă scurtă, cu nişte pantofiori frumoşi şi cu minutele roşii... Annuşka, ţii minte, că avea pe atunci minutele cam roşii ? Da, şi ai venit la mine în vis, mi-ai sărit pe genunchi şi m-ai îmbrăţişat... Şi tu, şi tu, fetiţă rea ce eşti!! Şi tu ai putut crede că te-am blestemat, că n-am să te primesc dacă te întorci la mine... Ascultă, Nataşa ! Eu am fost de multe ori la tine, maică-ta nici nu ştia, şi nimeni n-a ştiut, auzi ? Ba stăteam pe sub ferestrele tale, ba aşteptam ceasuri întregi, undeva pe un trotuar în apropierea porţii tale! Doar-doar ai să ieşi, ca să te văd măcar de departe ! Cîteodată seara, la fereastra ta ardea o luminare ; de cîte ori n-am fost lîngă casa ta, ca să văd măcar luminarea aceea, măcar umbra să

ţi-o zăresc prin fereastră, ca să te binecuvîntez pe timpul nopţii. Dar tu, tu m-ai binecuvîntat vreodată pentru noapte ? La mine te-ai gîndit ? Ţi-a spus inimioara vreodată că mă aflu sub fereastra casei tale ? Şi de cîte ori iarna, tîrziu noaptea, n-am urcat scara şi n-am aşteptat în faţa uşii, să aud cel puţin de acolo

glăsciorul tău, să aud rîsul tău ! Că te-am blestemat ? Păi, nu mai mult decît aseară am urcat pînă la tine, ca să te iert, dar m-am întors pe urmă de la uşă... O, Nataşa! El se sculă, o ridică puţin din fotoliu şi-o strînse cu putere la piept.

— Iat-o iarăşi aici, lîngă inima mea ! strigă copleşit. O, îţi mulţumesc, Doamne, pentru tot, pentru tot, şi pentru mî-nia, şi pentru mila ta !... Şi pentru soarele tău, care-şi revarsă acum, după furtună, lumina asupra noastră ! Pentru toată clipa asta, îţi mulţumesc ! O, las-să fim umiliţi, las-să fim obidiţi, dar acum sîntem iarăşi împreună, şi las-să se bucure acum aceşti oameni haini şi trufaşi care ne-au umilit şi ne-au obidit! Să dea ei cu piatra-n noi! Să nu-ţi fie teamă, I Nataşa... Vom merge mînă-n mînă şi am să le spun : aceasta-i I fiica mea scumpă şi iubită, un suflet nobil şi neprihănit, co- pila mea dragă pe care voi aţi obidit-o şi aţi umilit-o, dar I pe care eu o iubesc şi binecuvîntez în vecii vecilor !...

— Vanea ! Vanea!... îngăimă pierdută Nataşa, întinzîn-du-mi mîna din braţele tatălui ei...

O, n-am să uit niciodată că şi-a adus aminte şi de mine în clipa aceea.

— Dar unde e Nelli ? întrebă bătrînul uitîndu-se împrejur.

— Aşa e, unde o fi ? exclamă bătrînica. Drăguţa de ea! Am uitat de tot de dînsa !

Nelli nu mai era în cameră ; neobservată de nimeni, ea trecuse în dormitor. Ne-am dus cu toţii acolo. Am găsit-o în colţul de după uşă, unde se ascunsese, speriată, de noi.

— Nelli, ce-i cu tine, copila mea ? făcu bătrînul voind s-o îmbrăţişeze. Dar ea se uită la el lung-lung...

— Mămica, unde e mămica mea ? murmură ca de pe altă lume, unde-i, unde-i mămica mea ? strigă încă o dată, întin-zîndu-şi minutele tremurătoare spre noi; şi în clipa următoare scoase un ţipăt îngrozitor, faţa i se crispa şi cuprinsă de-o criză cumplită, Nelli se prăbuşi la pămînt...

EPILOG

ULTIMELE AMINTIRI

Era pe la mijlocul lunii iunie. O zi cu arşiţă şi zăpuşeală. Şederea în oraş devenea insuportabilă : peste tot — numai praf, var, reparaţii, pietre încinse, aer otrăvit... Deodată, ce fericire ! undeva, departe bubui un tunet; treptat, cerul se întunecă, un spulber de vînt se abătu năvalnic gonind înainte-i nori de praf ; stropi răzleţi, mari, grei, căzură pe pămînt; apoi, fără de veste, ca şi cum bagdadiile cerului s-ar fi desfăcut, un potop de ploaie se revărsă deasupra

oraşului. La o jumătate de ceas după aceea, cînd soarele reapăru pe cer, am deschis fereastra odăiţei mele şi am sorbit cu plămînii obosiţi aerul curat şi răcoros de afară. De bucurie, eram gata să las condeiul, să renunţ la toate treburile, cu editor cu tot, şi să alerg cît mai repede la *ai noştri,* pe Vasilievski Ostrov. Oricît de mare însă era ispita, reuşii s-o alung şi cu un fel de înverşunare mă năpustii iarăşi asupra manuscrisului; trebuia să termin neapărat! Editorul îmi cerea lucrarea, altfel nu-mi dădea nici un ban. E drept că *acolo,* pe Vasilievski, eram aşteptat ; în schimb, seara voi fi liber, cu totul liber, ca vîntul; seara aceea urma să mă răsplătească pentru ultimele două zile şi două nopţi în care izbutisem să scriu trei coli şi jumătate de tipar.

Şi, în sfîrşit, iată-mi lucrul terminat; arunc condeiul cît colo şi mă ridic ; simt în spate şi în piept junghiuri, iar la tîmple — vîjîieli. îmi dau seama că în clipa asta am nervii

cu totul zdruncinaţi, iar în urechi parcă-mi răsună ultimele cuvinte ale bătrînului meu doctor : „Hptărît lucru, nici un alt organism nu ar fi fost în stare să suporte o asemenea încordare, pentru că aşa ceva este cu neputinţă !" Şi totuşi, deocamdată, iată că-i cu putinţă ! Capul mi se învîrte ; de-abia mă ţin picioarele; dar o bucurie de nespus îmi năpădeşte inima. Povestirea e terminată şi editorul meu, deşi îi datorez cam mult, îmi va da totuşi ceva, cînd o să aibă prada în mîinile sale ; îmi va da măcar vreo cincizeci de ruble — o sumă cum n-am mai văzut de mult! Libertate şi bani!... Fericit, mi-am pus pălăria pe cap, mi-am luat manuscrisul subsuoară şi am pornit repede ca să-l pot prinde acasă pe scumpul nostru Alexandr Petrovici.

îl găsesc pregătindu-se de plecare. La rîndu-i, de-abia terminase şi el o operaţiune, ce-i drept, neliterară, dar în schimb foarte rentabilă şi, expediind, în sfîrşit, pe un samsaraş negricios, cu care stătuse vreo două ore pînă atunci în cabinetul său, îmi întinde prietenos mîna şi, cu vocea lui obişnuită, simpatică şi groasă, mă întreabă de sănătate. Alexandr Petrovici e un om tare de treabă şi, fără nici o intenţie de a glumi, pot spune că mă simt foarte îndatorat faţă de dînsul. Ce vină are el că în literatură n-a ajuns în viaţă decît *numai* editor ? El a înţeles din capul locului că literatura are nevoie de un editor şi s-a apucat la timp de această îndeletnicire; i se cuvine cinste şi laudă, bineînţeles, ca editor...

Cu un zîmbet afabil, ia act că terminasem povestirea şi că următorul număr al revistei sale este, în felul acesta, asigurat cu material pentru rubrica principală şi se miră că izbutisem totuşi să *isprăvesc* măcar ceva, îngăduindu-şi să facă aici un spirit drăguţ. Apoi merge la casa de fier, ca să-mi dea cele cincizeci de ruble făgăduite, întinzîndu-mi totodată tomul gros al unei reviste din tabăra adversă,

din care îmi indică la rubrica de critică vreo cîteva rînduri, unde se vorbeşte şi despre ultimul meu roman.

Mă uit: este un articol scris de „scriptolog". Nu s-ar putea spune că mă înjura, dar nici laude nu-mi aducea. Aşa că sînt foarte mulţumit. Printre altele numitul „scriptolog" afirma despre scrierile mele că au în genere „un iz de sudoare", vrînd adică să dea a înţelege prin asta că atît de mult lucrez şi transpir la ele, atîta le refac şi le prelucrez, că ţi se face şi greaţă.

363

24

369

Editorul şi cu mine facem mult haz. îi destăinui că ultima mea nuvelă fusese scrisă în două nopţi, iar acum în două zile şi două nopţi aşternusem trei coli şi jumătate de tipar — dacă ar şti asta „scriptologul" care-mi reproşa prea multă migăleală şi moşmondeală !

— Şi totuşi, dumneata eşti singurul vinovat, Ivan Petro-vici. De ce laşi să tărăgăneze treaba atît de mult, încît să fii nevoit pe urmă să lucrezi nopţile ?

Alexandr Petrovici, fireşte, este un om foarte simpatic, deşi are o anume meteahnă a lui; îi place să-şi etaleze părerile literare tocmai în faţa acelora care — după cum cred că bănuieşte şi el — îl cunosc ca pe degete. Eu însă n-am nici un chef să discut cu dînsul probleme de literatură ; îmi iau banii şi pun mîna pe pălărie. Alexandr Petrovici pleacă şi el pe ostroave, la vila lui; auzind că vreau să ajung pe Vasi-lievski, îmi oferă să mă ia în cupeu.

— Ştii că am un cupeu nou ? Nu l-ai văzut încă, nu-i aşa ? E tare drăguţ.

Coborîm spre ieşire. Cupeul, într-adevăr, este foarte drăguţ, iar Alexandr Petrovici, ca proaspăt proprietar, simte o deosebită plăcere, ba chiar şi oarecare nevoie sufletească, *să-şi conducă* cunoscuţii.

Pe drum, Alexandr Petrovici încearcă de cîteva ori să atace iarăşi probleme de literatură contemporană. Nu se sinchiseşte de mine şi repetă imperturbabil fel de fel de idei de împrumut, auzite cu puţin înainte de pe la careva dintre literaţii în cuvîntul cărora are deplină încredere şi ale căror păreri le respectă. I se întîmplă, de altfel, să respecte lucruri uluitoare. Dar i se mai întîmplă uneori să şi denatureze opiniile altora, ori să le plaseze cu totul anapoda, ajungînd în aprecierile sale la adevărate aberaţii. Stau, îl ascult în tăcere şi mă minunez de felurimea şi pretenţio-zitatea pasiunilor omeneşti. „Ca să vezi cum e omul, mă gîndesc : în loc să-şi vadă de treburi şi să se mulţumească a face parale, te trezeşti că mai vrea şi glorie, glorie literară, glorie de eminent editor şi critic." ""
" —• ""*

în clipa de faţă se străduieşte să-mi facă o expunere amănunţită a unei idei literare, pe care cu vreo trei zile înainte o auzise chiar de la mine şi împotriva

căreia se ridicase, pentru ca acum să se dea drept autorul ei. Lui Alexandr Petrovici i se întîmplă însă cam des asemenea scă-

pări de memorie şi toţi cunoscuţii ştiu de această rslăbiciune nevinovată a sa. Ce fericit este acum, pero-rîndu-mi în cupeul *lui*; ce mulţumit e de soarta sa, şi ce încîntat este! Poartă acum o conversaţie savantă în domeniul literaturii şi am impresia că pînă şi basul lui catifelat şi agreabil are o rezonanţă de erudiţie. încetul cu încetul, alunecă pe panta *liberalismului* şi exprimă convingerea inocent sceptică cum că în literatura noastră şi, în general, în toate literaturile, nu poate fi vorba de onestitate şi modestie, ci numai de „bătăi şi păruieli reciproce", mai ales în perioada cînd se fac abonamente la publicaţii. îmi zic în sinea mea că Alexandr Petrovici ar fi dispus să considere pe oricare literat cinstit şi sincer, tocmai pentru cinstea şi sinceritatea lui, dacă nu chiar un imbecil, cel puţin un nă-tăfleţ. Bineînţeles, o asemenea judecată nu putea fi decît rodul extremei inocenţe a lui Alexandr Petrovici.

Eu însă nu-l mai ascult. Cobor din cupeul lui pe Vasi-lievski Ostrov şi mă îndrept grăbit spre ai noştri. Iată, în .sfîrşit, şi strada a treisprezecea, iată şi căsuţa lor! Anna Andreevna, zărindu-mă, îmi face un semn dojenitor cu degetul, dă din mîini şi cu un *ssst!* prelung îmi dă de înţeles că nu trebuie să fac zgomot.

— Nelli, sărăcuţa de ea, abia acum a adormit! îmi şopteşte grăbită, te rog să nu mi-o trezeşti! Tare-i slăbită, sărmana ! Ne temem pentru dînsa. Doctorul zice că deocamdată n-ar fi nici o primejdie. Dar parcă poţi afla ceva ca lumea de la doctorul ăsta *al dumitale!* Şi nu ţi-e ruşine, Ivan Petrovici ? Te-am aşteptat, te-am aşteptat atîta la masă... de două zile n-ai mai dat pe aici!...

— Păi, v-am spus doar, încă de alaltăieri, că două zile n-am să pot veni, îi răspund şi eu în şoaptă Annei Andreevna. Trebuia să termin o lucrare...

— Totuşi, ne f ăgăduiseşi să iei masa astăzi cu noi! De ce n-ai venit? Nelli anume pentru asta s-a sculat din pat, draga de ea. Am aşezat-o noi într-un fotoliu comod şi am adus-o la masă: „Vreau, zice, să-l aştept pe Vanea cu voi împreună", şi cînd colo, Vanea al nostru — ia-l de unde nu-i! Uite, e aproape şase! Unde mi-ai umblat ? încurcă-lume ce-mi eşti! Atîta s-a necăjit, săraca, vai! de nici nu ştiam cum s-o mai împăcăm... Bine că a adormit. Nikolai Sergheici a ieşit în oraş; se întoarce la vremea ceaiului.

Aşa că, uite, mă zbat singură acum... Cică o să capete o slujbă; dar cînd mă gîndesc, Ivan Petrovici, că postul pe care-or să i-l dea e tocmai la Perm, mi se strînge inima...

— Şi Nataşa unde-i?

— E în grădiniţă, odorul mamii, în grădiniţă! Du-te Ia dînsa... Nu prea e nici

ea în apele ei. Nu mai înţeleg nimic... Of, Ivan Petrovici, de-ai şti cît mă doare sufletul / Tot zice că e veselă şi mulţumită, dar nu-mi vine a crede... Du-te la dînsa, Vanea. Şi să-mi spui pe urmă încetişor ce-i cu ea, m-auzi ?

Eu însă n-o mai ascult ce zice şi alerg într-un suflet în grădiniţă. Grădiniţa de lîngă casă n-are decît vreo douăzeci şi cinci de paşi în lungime şi cam tot pe atîta în lăţime, şi-i plină toată de verdeaţă ; se înalţă acolo trei copaci bătrîni şi pletoşi, cîţiva mesteceni tineri, cîteva tufe de liliac şi de caprifoi; e un colţ cu nişte tufe de zmeură, două straturi de căpşuni; două cărărui înguste şi întortocheate şerpuiesc de-a lungul şi de-a latul grădiniţei. Bătrînul e încîntat de ea şi încearcă să ne încredinţeze că în curînd va avea acolo şi ciuperci. Mai preţios mi se părea însă faptul că Nelli îndrăgise această grădiniţă şi că sta ceasuri întregi în mijlocul ei, într-un fotoliu; Nelli e acum idolul casei. Dar iat-o şi pe Nataşa ! Mă întîmpină bucuroasă, în-tinzîndu-mi mîna. Ce trasă şi palidă e la faţă! Şi dînsa de-abia şi-a revenit după boală...

— Ai terminat cu totul, Vanea? mă întreabă Nataşa,.

— Am şi predat-o ! Şi sînt liber toată seara.

— Ei, slavă Domnului! Te-ai grăbit ? Ai stricat multe foi?

— De, fără asta nu se poate ! De altfel, n-a prea fost cazul. în momentele acestea de muncă în tensiune, nervii îmi sînt totdeauna încordaţi la maximum; judec mai limpede, simt mai intens şi mai adînc, pînă şi verbul devine mai docil sub pana mea şi se execută fără şovăieli, încît rezultatul e mult mai bun ori de cîte ori lucrez încordat. Totul merge bine...

— Ah, Vanea, Vanea!

Bag de seamă că în ultima vreme pe Nataşa o preocupă îndeaproape succesele mele literare şi tot ce priveşte re-numele meu de scriitor. Reciteşte tot ce am publicat în ultimul an; mă întreabă mereu despre planurile de viitor, se

372

interesează de orice critică a lucrărilor mele, o necăjesc opiniile unora dintre critici şi ţine cu orice preţ să-mi asigur o poziţie superioară în literatură. Dorinţa aceasta şi-o exprimă atît de hotărît şi de stăruitor, încît mă şi surprinde noua ei preocupare.

— Ai să-ţi iroseşti talentul, Vanea, îmi spune ea, un efort prea mare poate să te extenueze, afară de faptul că-ţi primejduieşti şi sănătatea. Ia exemplu de la S., care nu scrie decît o nuvelă la doi ani, iar N., în zece ani a scos doar un singur roman.[29] în schimb, cît de cizelate şi finisate sînt scrierile lor ! N-ai să întîlneşti la ei nici o neglijenţă.

— Da, ei au existenţa asigurată şi nu se angajează să scrie la termene fixe ; pe cîtă vreme eu... eu sînt o mîrţoagă de poştă! Dar, la urma urmei, toate astea sînt fleacuri! Şă vorbim despre altceva, draga mea. Ce mai e nou?

— Multe noutăţi. Mai întîi şi întîi am primit o scrisoare de la *el*...

— Alta ?

— Alta. Şi-mi întinse ultima scrisoare a lui Alioşa. Era a treia de la despărţirea lor. Prima i-o trimisese încă de la Moscova şi făcea impresia că a fost scrisă într-un fel de delir. O anunţa că împrejurările s-au nimerit în aşa fel, încît e] nu poate în nici un caz să se întoarcă la Petersburg, după cum proiectaseră la despărţire. în cea de a doua, se grăbea să anunţe că va sosi în cîteva zile, ca să se cunune cît mai curînd cu Nataşa, deoarece pentru el acest lucru e hotărît definitiv şi nimic în lume nu-l va împiedica să înfăptuiască ceea ce a hotărît. Totuşi, tonul scrisorii lăsa să se vadă limpede că e disperat, că influenţele străine apasă din plin asupra lui şi că nici el însuşi nu mai crede ceea ce spune. Mai scria, între altele, şi despre Katia, că ea este pentru dînsul o adevărată providenţă, fiind unica făptură care-i mai aduce sprijin şi alinare. Am deschis cu nerăbdare cea de *a treia* scrisoare.

Erau două file, acoperite în grabă cu un scris neciteţ, dezordonat, incoherent, pătate cu lacrimi şi cu cerneală. Alioşa începea prin a spune că se leapădă de Nataşa şi o îndemna să-l uite. Se străduia să-i demonstreze că o căsătorie între ei ar fi imposibilă, influenţele străine, ostile sînt mai tari decît el şi că, în sfîrşit, aşa şi trebuia să se întîmple, deoarece şi el, şi Nataşa ar fi nefericiţi împreună, căci nu se potrivesc unul cu altul. Dar aci nu mai rezista, şi, lăsînd la

o parte toate argumentele şi raţionamentele, fără a fi rupt şi aruncat prima parte a scrisorii, mărturisea în continuare că se simte ca un criminal în faţa Nataşei, că e un om pierdut, incapabil de a se împotrivi voinţei tatălui său, care sosise şi el la ţară. Mai arăta că nu se simte în stare să-i zugrăvească întreaga-i suferinţă; spunea, între altele că se simte în stare s-o facă fericită şi începea deodată să argumenteze cit de potriviţi sînt ei doi; respingea cu înverşunare toate argumentele contrarii ale prinţului; disperat, înfăţişa tabloul fericirii întregii lor vieţi, care i-ar fi aşteptat, dacă el s-ar fi căsătorit cu Nataşa; în sfîrşit, se căina pentru lipsa lui de curaj şi-şi lua rămas bun pentru totdeauna ! Scrisoarea trăda mult zbucium şi o adîncă frămîn-tare; o scrisese, probabil, într-o stare de extremă deznădejde şi tortură sufletească. Mă podidiră lacrimile... Nataşa îmi întinse şi o altă scrisoare, de la Katia. Sosise în acelaşi plic cu a lui Alioşa, dar lipită separat, într-un plic al ei. în cîteva rînduri, pe scurt, Katia o încredinţa că într-adevăr Alioşa suferă, că plînge într-una şi pare deznădăjduit, ba chiar e puţin bolnav, dar că ea veghează mereu lîngă dînsul şi că Alioşa va fi fericit. Totodată încerca s-o prevină pe Nataşa să nu-şi închipuie cumva că Alioşa a putut să se consoleze atît de repede şi că durerea lui n-ar fi adevărată. „Nu te va uita niciodată, adăuga Katia, de altfel, nici n-ar putea să te uite vreodată, căci aşa-i

firea lui; el te iubeşte fără margini şi te va iubi întotdeauna, iar dacă se va întîmpla să înceteze cîndva a te iubi, a-ţi duce dorul atunci cînd amintirea îi va vorbi despre dumneata, voi înceta eu însămi să-l mai iubesc din pricina asta..."

I-am restituit Nataşei cele două scrisori. Ne-am privit îndelung, fără să rostim o vorbă. La fel făcuserăm şi după citirea primelor două scrisori ale lui Alioşa ; de altfel, în general, acum evitam amîndoi să mai vorbim despre trecut, de parcă ne-am fi înţeles. Ea suferea nespus, vedeam asta limpede, dar nu vroia s-o arate nici chiar faţă de mine. După întoarcerea în casa părintească, zăcuse trei săptă-mîni, chinuită de o febră violentă, şi abia acum se mai întremase. Nu prea vorbeam nici despre schimbarea apropiată ce avea să intervină în viaţa noastră, cu toate că ştia foarte bine că bătrînul urmează să capete un post în altă parte şi curînd o să ne despărţim. Cu toate astea, Nataşa era atît de

atentă şi de drăguţă cu mine, se interesa cu atîta grijă de tot ce mă privea, asculta cu atîta atenţie tot ce trebuia să-i povestesc în legătură cu mine, încît, la început, îmi venise destul de greu ; mi se părea că ţine să mă recompenseze oarecum pentru trecut. Curînd însă, stinghereala aceasta îmi dispăru ; am înţeles că era vorba de cu totul altceva, că *pur şi simplu* mă iubea, mă iubea nemărginit, că nu putea trăi fără mine şi fără să-mi poarte de grijă, că de aceea se şi ocupa de tot ceea ce mă privea personal. Şi mai cred că niciodată o soră nu şi-a iubit într-o asemenea măsură fratele, cum m-a iubit pe mine Nataşa. Ştiam foarte bine că apropiata noastră despărţire o apăsa, că suferă; îşi dădea şi ea foarte bine seama că nici eu nu pot trăi fără dînsa ; dar nu vorbeam despre asta, deşi discutam amănunţit despre evenimentele care se apropiau... Am întrebat-o despre Nikolai Sergheici.

— Cred că se întoarce curînd, mi-a răspuns, ne-a promis că la ora ceaiului va fi acasă.

— Tot pentru post umblă ?

— Da. De altfel, postul pare să-i fie asigurat; şi nu prea avea nevoie să meargă neapărat astăzi, adăugă ea îngîndu-rată, putea s-o facă şi mîine.

— Atunci, de ce a plecat?

— Din cauza scrisorii acesteia... E *bolnav* din pricina mea, adăugă Nataşa după un răstimp, încît uneori îmi vine tare greu, Vanea. Am impresia că şi în vis numai pe mine mă vede. Sînt convinsă că afară de gîndul ce s-o fi petre-cînd cu mine, ce m-o fi frămîntînd pe mine, nu-l mai preocupă nimic altceva. Resimte dureros orice umbră de îngîndurare sau de tristeţe pe care o observă la mine. îmi dau seama cu cîtă stîngăcie se căzneşte uneori să se înfrîngă şi să ne facă să credem că nu se necăjeşte din pricina mea ; şi-l vezi atunci cum încearcă să pară vesel, să rîdă şi să ne distreze. Mămica, şi ea, în asemenea clipe, parcă nu-i în toată firea şi doar nici dînsa nu crede în veselia lui, că mereu o aud of-tînd...

Tare-i neîndemînatică, sărmana... Nu cunoaşte ascunzişuri ! adăugă Nataşa rîzînd. Să-ţi spun, cînd a aflat tata că am primit scrisoarea asta, a făcut ce a făcut şi a găsit un pretext să dispară, ca să nu dea ochi cu mine... îl iubesc mai mult decît pe mine însămi, mai mult decît pe oricine pe

374

375

lume, Vanea, adăugă ea plecîndu-şi privirea şi strîngîndu-mi mîna, mai mult chiar decît pe tine...

Am străbătut de două ori grădinţa, pînă cînd Nataşa începu din nou să vorbească.

— Azi a fost Masloboev pe la noi, mai trecuse el şi ieri, spuse ea.

— Da, în ultimul timp vă bate cam des pragul.

— Dar ştii de ce vine ? Mămica are o încredere oarbă în el. Şi-l închipuie atoateştiutor (în privinţa legilor ăstora), încît poate aranja orice afacere. Ştii ce i-a căşunat acuma ? în sinea ei, regretă mult şi o doare că n-am ajuns prinţesă. Gîndul acesta nu-i dă pace şi mi se pare că i I-a mărturisit lui Masloboev. Cu tata se teme să vorbească despre asta şi-şi închipuie că Masloboev ar putea s-o ajute cumva, pe temeiul legii. Mi se pare că Masloboev n-o contrazice, iar ea îl cinsteşte cu vin, adăugă Nataşa surîzînd.

— De la pişicherul ăsta poţi să te aştepţi la orice. Dar de unde ştii că e vorba despre aşa ceva ?

— Păi, mama singură s-a dat de gol... făcînd unele aluzii...

— Şi Nelli cum se simte ? o întrebai.

— Mă şi miram chiar, Vanea, că pînă acum n-ai întrebat nimic despre ea! mă dojeni Nataşa.

Nelli era idolul casei. Nataşa o îndrăgise mult şi Nelli îşi deschisese în sfîrşit inima cu desăvîrşire. Biata copilă! Nici nu se aşteptase să dea cîndva peste asemenea oameni la care să găsească atîta dragoste; vedeam cu bucurie cum inima ei înrăită se îmbuna, iar sufletul i se deschidea pentru noi toţi. Cu o înflăcărare aproape bolnăvicioasă răspunsese la dragostea cu care era înconjurată, lepădîndu-se de neîncrederea, de înverşunarea şi îndîrjirea ce-i umpluseră atîta vreme sufletul. De altfel, mai continuase încă mult timp să-şi ascundă lacrimile de împăcare ce-o podideau pînă cînd, în sfîrşit, ni s-a dăruit fără nici o reţinere. A îndrăgit-o întîi aprig pe Nataşa, apoi pe bătrîn. Iar eu îi devenisem atît de necesar, încît, dacă lipseam mai mult, boala ei se agrava. Ultima dată, cînd ne despărţirăm pentru două zile, ca să-mi pot termina, în cele din urmă, lucrul părăsit, care mă aştepta de atîta timp a trebuit să stau mult ca s-o conving... bineînţeles, pe ocolite. Nelli continua să se ruşineze a-şi manifesta prea făţiş, prea fără rezerve, sentimentele....

Starea sănătăţii ei însă ne îngrijora pe toţi. Printr-o înţelegere tacită, rămăsese hotărît că ea va rămîne pentru totdeauna în casa lui Nikolai Sergheici, or, ziua plecării lor se apropia, şi sănătatea fetei mergea din ce în ce mai prost. Se îmbolnăvise din ziua cînd venisem cu ea în casa bătrî-nilor, din ziua împăcării lor cu Nataşa. De altfel, ce spun eu ? Fusese întotdeauna bolnavă. Şi boala i se agrava mereu, iar acum starea ei se înrăutăţea cu o repeziciune înspăi-mîntătoare. N-aş putea defini exact natura maladiei de care suferea. Crizele de epilepsie se repetară mai des decît înainte, dar mai cu seamă o sleire totală a forţelor şi o istovire a organismului ei aflat într-o continuă stare de febră şi încordare o aduseseră în ultimele zile în asemenea hal, că nici nu mai putea să se scoale din pat. Ciudat, însă, cu cît boala o dobora mai mult cu atît ea devenea mai blîndă, cu sufletul mai deschis şi mai caldă faţă de noi. în urmă cu trei zile, mi-a prins mîna, în timp ce treceam pe lîngă pătucul ei şi m-a atras spre dînsa. Nu mai era nimeni în odaie. Faţa îi dogorea (slăbise groaznic), ochii îi străluceau. S-a ridicat de pe pernă într-un elan nestăpînit spre mine şi cînd m-am aplecat, m-a cuprins febril de gît cu braţele ei slăbuţe şi negricioase şi m-a sărutat tare, apoi mi-a cerut să vie Nataşa; după ce a venit şi Nataşa, a rugat-o să stea puţin pe patul ei şi să se uite la ea...

— Vreau şi eu să te privesc, i-a spus. Te-am visat azi-noapte şi am să te visez şi-n noaptea asta... Că te văd de multe ori în vis... în fiecare noapte...

Se vedea că ar fi vrut să spună ceea ce îi apăsa sufletul şi se cerea mărturisit, dar nici ea probabil nu era lămurită asupra sentimentelor ei, şi de aceea nu ştia cum să şi le exprime...

La Nikolai Sergheici ţinea mai mult decît la toţi, în afară de mine. Trebuie să spun că şi bătrînul o iubea aproape la fel ca şi pe Nataşa. El se pricepea de minune s-o distreze şi s-o facă să rîdă. De cum intra la ea în odaie, se porneau îndată pe şotii şi rîsete. Fetiţa bolnavă se înveselea ca un copilaş, cocheta cu bătrînul, glumea cu el, îi povestea visuri de-ale ei, născocind mereu cîte ceva, îl silea să povestească şi el, şi Nikolai Sergheici era atît de fericit şi de mulţumit uitîn-du-se la „micuţa lui fiică Nelli", încît, pe zi ce trecea, era tot mai încîntat de ea.

377

— Să ştiţi că Dumnezeu ne-a trimis-o, ca pe-o răsplată a suferinţelor noastre, îmi mărturisi el într-o zi, ieşind de la Nelli după ce a binecuvîntat-o, ca de obicei, pentru noapte.

în fiecare seară ne adunam cu toţii (Masloboev apărea şi el mai în toate serile) şi uneori nu lipsea nici bătrînul doctor care se ataşase mult de Ihmenevi; o aduceam între noi şi pe Nelli şi o aşezam într-un fotoliu lingă masa rotundă din

sufragerie. Uşa spre balcon rămînea deschisă. Din odaie se vedea în întregime grădiniţa cea verde şi scăldată în razele amurgului. Mirosul de liliac înflorit şi de verdeaţă proaspătă inunda odaia. Nelli şedea în fotoliul ei, privindu-ne blînd pe toţi şi ascultînd conversaţia noastră. Uneori se înviora şi ea şi, pe nesimţite, spunea cîte ceva... în asemenea clipe însă, o ascultam foarte îngrijoraţi, deoarece în amintirile ei existau multe lucruri care o emoţionau profund. Atît Nataşa şi cu mine, cît şi Ihmenevii simţeam şi ne dădeam seama cît sîn-tem de vinovaţi faţă de ea pentru faptul că în ziua aceea *trebuise,* chinuită şi tremurînd toată, să ne povestească viaţa ei. Mai ales doctorul era întotdeauna împotriva reînvierii acestor amintiri şi de aceea ne căzneam pe cît era cu putinţă să evităm asemenea prilejuri. în atare ocazii, Nelli căuta să nu ne arate că observă străduinţele noastre şi se punea pe giumbuşlucuri cu doctorul sau cu .Nikolai Sergheici.

Totuşi, starea ei se agrava continuu. Era din ce în ce mai impresionabilă. Inima îi bătea alandala. Doctorul îmi spuse chiar că oricînd ne putem aştepta la un deznodămînt fatal.

Nu le-am mai destăinuit acest lucru Ihmenevilor, ca să nu-i alarmez. Nikolai Sergheici era pe deplin încredinţat că Nelli se va face bine pînă la plecarea lor.

— Uite-l şi pe tata că s-a întors, spuse Nataşa auzindu-i glasul. Să mergem, Vanea !

Ca de obicei, de cum păşi pragul, Nikolai Sergheici începu să vorbească tare. Anna Andreevna însă fîlfîi din mîini atît de disperată, încît bătrînul amuţi şi, zărindu-ne pe mine şi pe Nataşa, începu să ne povestească grăbit, în şoaptă, despre rezultatul demersurilor lui; locul pentru care umbla îi era definitiv asigurat şi asta îl făcea să se simtă foarte mulţumit.

— Peste două săptămîni am putea să plecăm, spuse fre-cîndu-şi mîinile şi privind-o pieziş, îngrijorat pe Nataşa. Ea-i răspunse printr-un zîmbet şi-l îmbrăţişa, încît neliniştea lui dispăru pe dată.

378

— Plecăm, plecăm, dragii mei, plecăm ! se învioră el iarăşi. Ne doare însă, Vanea, că va trebui să ne despărţim deţine... (Notez că niciodată bătrînul nu mi-a propus să-i urmez, ceea ce, judecind după firea lui, ar fi făcut-o neapărat.... în alte împrejurări, adică dacă n-ar fi ştiut de dragostea mea pentru Nataşa.)

— Ei, ce să-i faci, iubiţii mei, ce să-i faci! Mă doare asta, Vanea; dar de, schimbarea locului ne va mai înviora pe toţi. Schimbarea locului înseamnă schimbare *în toate!* adăugă el aruncînd încă o privire spre fiica lui.

Era convins de tot ceea ce spunea şi fericit în credinţa lui.

— Dar cu Nelli cum o să fie ? întrebă Anna Andreevna.

— Cu Nelli ? Ce să fie ?... Drăguţa de ea e puţin bolnă-vioară, dar pînă

atunci o să se facă bine, fireşte. Chiar de pe acum se simte mult mai bine. Nu-i aşa, Vanea ? îngăimă speriat parcă şi uitîndu-se îngrijorat la mine, ca şi cum numai eu i-aş fi putut alunga neliniştea.

— Cum se simte copila ? A dormit bine ? Nu i s-a întîm-plat nimic ? Nu cumva am trezit-o eu ? Ştii ceva, Anna Andreevna, să scoatem cît mai repede masa pe terasă, să se aducă samovarul şi cînd vor veni ai noştri, ne aşezăm la masă cu toţii, cu Nelli împreună... Va fi minunat. Nu s-o fi trezit oare ? Să mă duc la ea. Numai să mă uit... N-am s-o trezesc, n-ai nici o grijă! adăugă văzînd că Anna Andreevna încearcă iar să-l oprească.

Dar Nelli se trezise. La un sfert de oră după aceea, ca de obicei, luam cu toţii masa de seară în jurul samovarului.

Nelli fusese adusă în fotoliu. Veni şi doctorul, apoi şi Masloboev. El sosi cu un mare buchet de flori de liliac pentru Nelli, dar părea preocupat şi necăjit de ceva.

Masloboev venea aproape zilnic. Am spus de altminteri că toţi, dar mai ales Anna Andreevna, îl îndrăgiseră mult„ dar niciodată nu fusese amintit între noi şi numele Alexandrei Semionovna; nu vorbea despre ea nici chiar Masloboev. Anna Andreevna, aflînd de la mine că Alexandra Semionovna n-a devenit încă soţia *legitimă* a lui Masloboev, decisese să n-o primească deocamdată în casa lor şi nici să amintească despre ea. Această dorinţă i se respecta de toată lumea, şi aci se vădea destul de limpede firea Annei Andreevna. Totuşi, cred că dacă n-ar fi avut-o pe Nataşa şi mai ales dacă nu

379

s-ar fi întîmplat ceea ce se întîmplase cu dînsa, poate că nici Anna Andreevna n-ar fi fost chiar aşa de exigentă.

In seara aceea Nelli era mai tristă ca de obicei şi chiar îngrijorată. Ca şi cum ar fi visat ceva urît şi s-ar fi gîndit acum numai la arătarea din vis. Darul lui Masloboev însă îi stîrni o mare bucurie şi privea cu multă plăcere florile aşezate în faţa ei, într-o vază.

— Şi zi, îţi plac mult florile, Nelli ? o întrebă bătrînul. Ia stai! adăugă el cu însufleţire, uite, chiar mîine... dar las-că ai să vezi tu mîine!

— îmi plac, răspunse Nelli, şi mi-aduc aminte cum am întîmpinat-o o dată pe mămica mea cu flori. Mămica, o dată, pe cînd eram încă acolo *(acolo* însemna acum în străinătate), a fost foarte bolnavă o lună întreagă. Atunci eu şi cu Hein-rich ne-am înţeles ca de cum se va face sănătoasă şi va ieşi pentru întîia oară din camera sa, pe care n-o părăsise o lună întreagă, să umplem casa cu flori. Aşa am şi făcut. Mămica ne spusese de cu seară că a doua zi va ieşi neapărat să ia micul dejun cu noi. Aşa că eu şi cu Heinrich ne-am sculat devreme de tot. El a adus multe-multe flori şi amîndoi am împodobit toate odăile cu ghirlande şi cu frunze

verzi. Erau şi iedere şi alte frunze aşa, late — nici nu ştiu cum se numesc — şi încă altele, agăţătoare şi care se prind de orice, şi flori albe, mari, şi narcise, care îmi plac mie mai mult decît toate florile, şi trandafiri erau. Nişte trandafiri foarte frumoşi, şi multe-multe alte flori. Le-am agăţat prin ghirlande şi am aşezat glastre peste tot. Mai erau şi nişte flori, cît nişte copaci întregi, în căzi; pe acestea le-am aşezat pe la colţuri şi lîngă fotoliul mamei. Iar cînd mămica a ieşit, s-a minunat şi s-a bucurat nespus. Şi Heinrich a fost fericit... Ţin minte foarte bine...

în seara aceea Nelli părea mai slăbită şi mai agitată decît în alte daţi. Doctorul o privea îngrijorat. Ea însă avea chef de vorbă. Şi mult timp, pînă s-a întunecat de-a binelea, ne-a povestit despre viaţa ei de *acolo;* noi n-am mai întrerupt-o. Acolo, ea împreună cu mămica ei şi cu Heinrich călătoriseră mult, aşa că amintirile îi răsăreau tot mai vii din memorie. Ne-a povestit emoţionată despre cerul albastru, despre munţii înalţi cu zăpadă şi cu gheţari, văzuţi de ea în acele călătorii, despre cascade, apoi despre lacurile şi văile din Italia, despre flori şi copaci, despre ţărani, cu îmbrăcă-

mintea şi feţele lor brune, cu ochii lor negri; ne-a mai povestit despre diferite întîlniri şi întîmplări pe care le avuseseră ei trei. Apoi despre oraşe mari şi despre palate, despre o biserică înaltă, cu turlă, care deodată se lumina toată în focuri multicolore; apoi despre un oraş însorit din sud, cu cerul albastru şi cu marea azurie... Niciodată nu ne mai povestise Nelli amintirile ei cu atîtea amănunte. O ascultam cu atenţia încordată. Cu toţii ştiusem pînă atunci altfel de amintiri din viaţa ei — dintr-un oraş mohorît şi neprietenos, cu atmosfera apăsătoare, înăbuşitoare, cu aerul viciat, cu palate luxoase, dar mereu mînjite de noroi; cu un soare palid şi cu oameni răi, aproape demenţi, din partea cărora avuseseră atîta de suferit ea şi mămica ei. Şi în faţa ochilor mei mai răsărise ca aievea imaginea lor din acel subsol murdar, cînd într-o seară umedă şi sumbră, stînd îmbrăţişate pe patul lor sărăcăcios, îşi amintiseră de trecut, pomenind amîn-două de răposatul Heinrich şi vorbindu-şi de minunile pe care le cunoscuseră în alte ţări... Mi-am închipuit-o pe Nelli aducîndu-şi aminte despre toate acestea, după ce se pomenise singură pe lume, fără mămica ei, cînd Bubnova prin bătăi şi cruzime încerca să-i înfrîngă voinţa şi s-o silească la fapte murdare...

Dar pînă la urmă, în seara aceea, Nelli se simţi rău şi o duserăm în camera ei. Bătrînul se sperie grozav şi se burzului că o lăsaserăm să vorbească atîta. Avu o criză cu leşin. Lucrul se mai repetase de cîteva ori pînă atunci. Cînd se trezi, ceru stăruitor să mă vadă. Voia să-mi spună ceva între patru ochi. S-a rugat atîta, încît de data asta doctorul însuşi insistă . să-i îndeplinesc dorinţa şi toţi

ceilalţi ieşiră din odaie, rămî-nînd numai noi doi.

— Uite ce-i, Vanea, spuse Nelli, ei cred că am să plec cu dînşii; dar eu n-am să plec, pentru că nu pot, ci am să rămîn deocamdată la tine ; asta am vrut să-ţi spun, ca să ştii.

Am încercat s-o conving, spunîndu-i că Ihmenevii o iubesc atît de tare, încît o consideră fiica lor; că toată lumea va regreta; că la mine o s-o ducă greu şi că, deşi o iubesc foarte mult, nu este nimic de făcut, aşa că va trebui să ne despărţim.

— Nu, asta nu se poate! stărui Nelli, pentru că eu o văd deseori în vis pe mămica şi ea-mi spune să nu plec cu ei, ci să rămîn aici; şi-mi mai spune că am făcut un mare păcat,

îăsîndu-l pe bunicul singur, şi plînge într-una, cînd îmi spune asta. Aşa că vreau să rămîn aici, să am grijă de bunicul.

— Bine, dar bunicul tău e mort, Nelli, îi amintii eu surprins.

Ea se gîndi puţin şi mă privi fix.

— Povesteşte-mi, Vanea, încă o dată, cum a murit bunicul. Povesteşte-mi totul, aşa cum s-a petrecut, fără să-ţi scape ceva.

Dorinţa ei m-a mirat foarte, dar cu toate astea am început să-i povestesc amănunţit. Bănuiam că ori aiurează, ori,, în cel mai bun caz, încă nu şi-a revenit cu totul din criză.

Nelli mă asculta atentă. Şi ţin minte că ochii ei negri, cu o strălucire bolnăvicioasă, febrilă, mă urmăreau avizi în. tot timpul povestirii. în cameră se făcuse întuneric.

— Nu, Vanea, el n-a murit! conchise ea hotărît, după ce ascultă totul şi se mai gîndi puţin. Mămica îmi vorbeşte deseori despre bunicul şi aseară, cînd eu i-am spus : „Păi, bunicul doar e mort", ea s-a amărît mult şi a plîns, încredinţîn-du-mă că nu este adevărat; că mie mi s-a spus numai aşa, dar că el de fapt umblă şi acum şi cerşeşte, „aşa cum cerşeam şi noi mai înainte, a adăugat mămica ; bunicul rătăceşte prin locurile acelea pe unde noi, eu şi cu tine, l-am întîlnit prima oară., cînd i-am căzut în genunchi la picioare, iar Azorka s-a bucurat că m-a recunoscut..."

— Dar n-a fost decît un vis, Nelli, un vis din pricina bolii tale, pentru că tu acuma eşti suferindă, îi spusei eu.

— M-am gîndit şi la asta, că nu-i decît un vis, răspunse Nelli, şi de aceea nici n-am mai spus nimănui. Numai ţie am vrut să-ţi povestesc. Dar astăzi, după ce am adormit, cînd tu nu mai veneai, l-am văzut în vis chiar pe bunicul meu. Şedea acolo în casa lui şi mă aştepta, şi era atît de înspăi-mîntător şi de slab şi mi-a spus că de două zile n-a mai mîncat nimic, şi nici lui Azorka nu i-a dat să

mănînce, şi era supărat foc pe mine, că m-a şi dojenit. Mi-a mai spus că nu are de loc tabac şi că fără tabac nici nu poate trăi. Şi este adevărat, Vanea, că o dată, pe cînd trăia — asta era după ce murise mama, iar eu mă duceam pe la dînsul — mi-a vorbit chiar aşa. Pe atunci zăcea de moarte şi aproape că nu mai înţelegea nimic. Auzindu-l astăzi că-mi vorbeşte la fel, mi-am zis în gînd să mă duc la capul podului să cerşesc şi din banii adunaţi din mila trecătorilor să-i cumpăr pîine, cartofi

fierţi şi tabac. Şi se făcea că stau aşa, cerşind, şi văd cum bunicul umblă prin apropiere, că mai aşteaptă ce mai aşteaptă un timp, apoi vine la mine, se uită cîţi bani am adunat, şi mi-i ia. Banii ăştia, zice, sînt pentru pîine, acum adună-mi pentru tabac. Eu adun, apoi el iar vine şi-i ia de la mine. Dacă îi spun că şi aşa eu am să-i dau toţi banii, fără să ascund nimic, îmi zice : „Nu, că tu mă furi ; şi Bubnova mi-a spus că eşti hoaţă, de aceea nici n-am să te iau niciodată la mine. Uite, lipseşte un pitac, unde l-ai pus ?" Mă podidesc lacrimile, că de ce nu mă crede, dar bunicul nu mă ascultă, ci strigă mereu la mine : „Mi-ai furat pitacul I" Şi parcă începe să mă bată chiar acolo, la capul podului, unde mă aflu şi mă bate groaznic. Iar eu plîng mult... De aceea m-am şi gîndit acum, Vanea, că el poate că n-a murit, ci rătăceşte pe undeva şi mă tot aşteaptă la dînsul...

Am încercat s-o liniştesc şi să-i alung negura acelor fantasme şi, în cele din urmă, pare-mi-se, am reuşit. Dar mi-a spus că se teme să adoarmă, ca să nu-i apară iarăşi bunicul în somn. Apoi mă îmbrăţişa tare...

— Şi tot nu te pot părăsi, Vanea ! îmi mărturisi lipindu-şi feţişoara de obrazul meu, chiar dacă nu mai e bunicul, eu tot nu vreau să mă despart de tine.

Toţi ai casei se alarmaseră de ultima ei criză. I-am relatat în şoaptă doctorului toate nălucirile şi visele ei şi i-am cerut să-mi spună deschis ce crede.

— Nu se ştie încă nimic, răspunse el chibzuind. Deocamdată am numai unele presupuneri, observ şi cumpănesc, dar... încă nu se poate spune nimic. în general vorbind, vindecarea «i este exclusă. Va muri. Dar nu vreau să le-o spun, pentru că m-ai rugat dumneata ; îmi pare rău de copila asta şi mîine vreau să-i fac un consult. S-ar putea ca, după consult, boala să ia o altă întorsătură. îmi pare foarte rău de ea, ca de propriul meu copil... Ce fetiţă scumpă şi dragă ! Şi ce inteligenţă vioaie !

Nikolai Sergheici era foarte îngrijorat.

— Uite la ce m-am gîndit eu, Vanea, mi se adresă el, Nelliei îi plac grozav florile. Ştii ce-aş vrea ? Să-i aranjăm pentru mîine, cînd se va trezi, o primire cu flori, aidoma aceleia pe care o aranjase mămichii sale ea împreună cu Heinrich, după cum ne-a povestit astăzi... Era atît de emoţionată, pe cînd ne povestea...

— Păi, tocmai asta-i, că era tare emoţionată, răspunsei. Orice emoţie poate fi primejdioasă pentru ea.

— Bine, dar emoţiile plăcute sînt cu totul altceva ! Cre-de-mă ce-ţi spun, dragul meu, am destulă experienţă, emoţiile plăcute nu fac rău ; dimpotrivă, ele ar putea să aibă un efect binefăcător pentru sănătate...

într-un cuvînt, bătrînul era atît de entuziasmat de ideea sa, încît nu era chip să-l contrazici. M-am sfătuit şi cu doctorul, dar mai înainte ca doctorul să-mi dea un răspuns, bătrînul a şi pus mîna pe şapcă şi a plecat să aranjeze totul.

— Uite ce este, îmi spuse la plecare, pe aici pe aproape există o seră ; o seră bogată. Grădinarii de acolo fac vînzări de flori la preţuri foarte convenabile !... Neobişnuit de convenabile !... Convinge-o pe Anna Andreevna, căci ar fi în stare să se supere că fac o astfel de cheltuială... Prin urmare... Ah, da ! şi încă ceva, prietene, unde vrei să pleci ? Acum, că ai scăpat, că ţi-ai terminat lucrarea, de ce te mai grăbeşti acasă ? Rămîi peste noapte la noi, ai să dormi în odăiţa de sus ; ştii, ca pe vremuri. Şi salteaua e a ta, şi patul — toate sînt la locul lor, neatinse. Ai să dormi împărăteşte. Ei, ce zici ? Rămîi! Mîine ne sculăm cu toţii mai de dimineaţă, o să ne aducă florile, iar pînă la opt împodobim camera toată. O să ne ajute şi Nataşa ; că ea doar are mai mult gust în această privinţă decît noi amîndoi... eşti de acord ? Rămîi la noi peste noapte ?

Hotărîi să rămîn să dorm la ei. Bătrînul aranja totul. Doctorul şi Masloboev îşi luară rămas bun şi plecară. în casa Ihmenevilor toţi se culcau devreme, pe la unsprezece. La plecare, l-am văzut pe Masloboev cam îngîndurat; parcă ar fi vrut să-mi spună ceva, dar amînă pe altă dată. Dar după ce le-am urat noapte bună bătrînilor şi m-am urcat în odăiţa de sus, spre surprinderea mea, l-am găsit acolo. Masloboev mă aştepta aşezat lîngă măsuţă şi răsfoia o carte.

— M-am întors din drum, Vanea, pentru că e mai bine să-ţi spun chiar acum. Şezi. De fapt, toată afacerea asta e atît de stupidă, încît mi-e mai mare ciuda...

— Dar ce s-a întîmplat ?

— Ticălosul ăla de prinţ al tău m-a înfuriat îngrozitor acum două săptămîni şi m-a scos din fire în asemenea hal, că mai sînt furios şi acum.

— Ce-i, ce s-a întîmplat ? Mai ai legături cu el ?

384

— Poftim, ai şi sărit: „Ce-i, ce s-a întîmplat ?", ca şi cum într-adevăr s-ar fi întîmplat cine ştie ce. Tu, măi Vanea, eşti leit Alexandra Semionovna a mea şi îndeobşte toate muierile astea nesuferite... pentru că realmente ele mă scot din sărite !... La primul cîrîit de cioară, le şi vezi sărind : „Ce-i, ce s-a întîmplat ?"

— Dar de ce te superi, omule ?

— Nu că mă supăr, nu mă supăr de loc. Orice treabă însă trebuie s-o

priveşti cum e firesc, fără exagerări... Asta-i.

Masloboev tăcu un minut, continuînd parcă să fie supărat pe mine. Aşteptam să văd ce-o să-mi spună.

— Să vezi, reluă el în sfîrşit, am dat de o urmă... adică, la drept vorbind, nici n-am dat şi nici n-a fost vreo urmă, dar am avut impresia... Vreau să spun că anumite conside-raţiuni m-au făcut să ajung la concluzia că Nelli... poate că... în sfîrşit, că Nelli ar fi copilul legitim al prinţului.

— Ce spui ? !

— Poftim, ai şi început să zbieri : „Ce spui!" Pur şi simplu nu e chip să scoţi o vorbă faţă de oameni ca tine ! făcu el, dînd din mînă a lehamite. Ţi-am spus eu ceva precis, cap nesăbuit ce eşti ? Ţi-am spus eu clar că ea este fiica *legitimă dovedită* a prinţului ? Ţi-am spus eu aşa ceva ?

— Ascultă, dragul meu, îl întrerupsei, adînc tulburat. Te implor, nu striga, ci explică-te limpede şi precis. Te asigur, zău, că am să te înţeleg. îţi dai tu seama cît e de important ceea ce-mi spui şi ce consecinţe...

— Cred şi eu, ce consecinţe ! Dar pe ce bază ? Unde-s probele ? Afacerile nu se fac aşa şi dacă ţi-o spun, nu ţi-o spun acum decît ca pe un secret. Ara să-ţi explic mai pe urmă de ce anume am adus vorba despre asta. Aşa trebuie... Taci şi ascultă-mă şi să ştii că tot ce-ţi voi spune e un mare secret...

Să vezi cum a fost. încă din iarnă, înainte de a fi murit Smith, cînd prinţul de-abia se întorsese de la Varşovia, el a început să dibuie iţele afacerii ăsteia. De fapt, el începuse cu mult mai înainte, încă de anul trecut. Dar pe atunci prinţul căuta un lucru, pe cînd acuma a început să caute cu totul altceva. Important este că omul pierduse la un moment dat firul din mînă. Trecuseră treisprezece ani de cînd se despărţise la Paris de fata lui Smith, părăsind-o, dar în toţi aceşti ani n-o slăbise din vedere, ştiind că trăieşte cu Heinrich, cel

despre care s-a vorbit astăzi, că o are pe Nelli şi că este bolnavă. într-un cuvînt, ştia totul. Deodată însă, i-a scăpat firul printre degete. Asta s-a întîmplat, mi se pare, îndată după moartea lui Heinrich, cînd fata lui Smith a plecat la Petersburg. Bineînţeles că la Petersburg ar fi găsit-o repede, indiferent sub ce nume s-ar fi întors ea în Rusia ; însă din nefericire pentru prinţ, agenţii lui din străinătate l-au înşelat, trimiţîndu-i informaţii greşite şi asigurîndu-l că locuieşte într-un orăşel pierdut din sudul Germaniei ; agenţii greşiseră, de fapt, din cauza neglijenţei lor; o confundaseră cu o altă femeie. Confuzia a continuat cam un an, un an şi ceva. După aceea prinţul a fost cuprins de îndoieli; unele semne îl făcuseră să-şi dea seama că nu era vorba de ea şi atunci, desigur, şi-a pus

întrebarea : unde să fie fata lui Smith? Şi-i trecu prin cap (bagă de seamă, fără nici un indiciu, cît de vag) că s-ar putea să fi ajuns la Petersburg. în timp ce în străinătate culegea informaţii pe o cale, aci a întreprins alte cercetări; dar se vede treaba că nu vroia să recurgă la mijloace oficiale, aşa că mi s-a adresat mie. Mă recomandase cineva să mă ocup de asemenea treburi, ca amator etc, etc...

Şi uite aşa a venit el la mine şi mi-a explicat cum stau lucrurile ; mi-a explicat însă cam confuz, dracu să-l ia, tot prin aluzii şi în doi peri. Mereu greşea, se repeta, faptele le descria cînd într-un fel, cînd într-altul... Dar fireşte, oricît ai încerca să ascunzi adevărul, chiar toate iţele n-ai cum să le ascunzi. Eu, bineînţeles, m-am arătat servil şi naiv, într-un cuvînt, devotat pînă la slugărnicie ; dar după principiul pe care l-am adoptat o dată pentru totdeauna, pe de altă parte şi după legea firii (pentru că aci e vorba de o lege a firii), m-am întrebat mai întîi şi întîi : mi-o fi destăinuit oare adevăratul scop pe care-l urmăreşte acest prinţ ? Iar în al doilea rînd : nu cumva în dosul scopului pe care a vrut el să mi-l arate, se ascunde şi un altul, pe care nu vrea să mi-l mărturisească? Pentru că, în acest din urmă caz, după cum şi tu, nenişorule, poţi pricepe cu capul tău de poet, el — ce mai încolo-încoace — mă fura : fiindcă un anumit scop, să zicem, ar fi putut justifica pretenţii de o rublă pentru informaţia pe care i-aş fi dat-o, în timp ce aceeaşi informaţie folosită în alt scop putea justifica o recompensă de patru ori mai mare ; aş fi fost, aşadar, un netot, dacă i-aş fi furnizat în

386

schimbul unei ruble o informaţie de patru ruble. Şi uite aşa, socotind şi chibzuind mereu, am dibuit, treptat, unele urme ; cîte ceva am reuşit să scot chiar de la el, cîte ceva de la alţii, iar unele lucruri le-am dedus personal. Ai să mă întrebi, desigur, de ce anume am socotit că e cazul să procedez aşa. Iţi răspund : fie chiar şi numai pentru că prinţul mi s-a părut tare speriat şi grăbit să afle ceea ce-mi cerea. Altminteri, după cum îmi prezentase lucrurile, n-ar fi fost cazul să se sperie atîta. Sedusese fata, o răpise de la tatăl ei, ea rămăsese însărcinată, iar el îi dăduse cu piciorul. Ei, şi ce mare lucru ? O nostimă şi plăcută aventură ştrengărească — atîta tot. Un om cum e prinţul nu prea avea de ce să se teamă ! Şi totuşi, se temea... Ei, uite, de aici toată nedumerirea mea. Şi să vezi, măi frate, că am dat de nişte urme foarte interesante, între altele chiar prin Heinrich acela, el — bineînţeles — mort; dar de la o vară a lui (care e acum căsătorită cu un franzelar de aici, din Petersburg), şi care fusese tare îndrăgostită de Heinrich şi a continuat să-l iubească vreo cincisprezece ani în şir, cu toate că reuşise să facă cu acest Vater franzelar gras nici mai mult nici mai puţin decît opt copii; uite, de la vara asta, zic, am izbutit, folosind fel de fel de tertipuri, să aflu

ceva foarte important; Heinrich, după obiceiul lui nemţesc, îi scria verişoară-si scrisori şi ţinea un jurnal intim, iar înainte de moarte i-a trimis franzelăresei o parte din hîrtiile lui. Proastă cum este, ea n-a ştiut să vadă nimic important în ele şi nu a înţeles decît acele locuri unde se vorbea despre lună, despre *mein lieber Augustin* şi despre Wieland, mi se pare. Eu însă am ştiut să culeg dintr-acele hîrtii informaţii preţioase şi, datorită scrisorilor lui, să descopăr o altă urmă. Astfel, am aflat despre existenţa domnului Smith, despre capitalul sfeterisit de la el de fiică-sa şi despre prinţ, care pusese mîna pe capital; iar în cele din urmă, printre fel de fel de exclamaţii, aluzii şi alegorii, mi s-a înfăţişat din acele scrisori şi adevărul cel adevărat: adică, Vanea, să nu mă înţelegi greşit! Nimic pozitiv. Prostul de Heinrich căuta să ascundă adevărul şi nu folosea decît aluziile ; din aluziile astea însă, puse cap la cap şi asociate cu toate cîte le mai ştiam, a prins să-mi sune-n auz o muzică cerească ; prinţul, de fapt, fusese căsătorit cu fata lui Smith ! Unde, cum, cînd anume, în străinătate, sau aici — actele lipsesc. Nu se ştie nimic. îţi închipui, frate Vanea,

că-mi smulgeam părul de necaz şi tot umblam şi căutam, zile şi nopţi de-a rîndul.

în sfîrşit, am dat de Smith. Şi, cînd colo, el moare. Nu apucasem nici măcar să-l văd cum arată la faţă. întîmplarea face apoi să aflu într-o zi, cu prilejul unui caz care mă interesa, că pe Vasilievski Ostrov ar fi murit o femeie suspectă pentru mine. Mă interesez mai bine şi am impresia că dau de o urmă. Mă reped pe Vasilievski şi, ţii minte, tocmai atunci ne-am întîlnit noi. Multe lucruri mi-a fost dat să aflu atunci. într-un cuvînt, m-a ajutat nespus în chestiunea asta şi Nelli...

— Ascultă, îl întrerupsei, crezi tu că Nelli ştie...

— Ce să ştie ?

— Că ea este fiica prinţului?

— Păi şi tu ştii că ea este fiica prinţului, răspunse el privindu-mă cu o dojana răutăcioasă, ce rost mai au asemenea întrebări nelalocul lor, om neserios ce eşti ? Nu asta-i important, ci faptul că ea ştie nu numai că este fiica prinţului, dar şi că este fiica *legitimă* a prinţului, pricepi tu ?

— Nu se poate ! strigai.

— Tot aşa mi-am spus şi eu : „nu se poate", la început; ba uneori şi acuma încerc să-mi spun „nu se poate" ! Adevărul este însă că se poate să fie întocmai şi, după toate probabilităţile, chiar şi *este* aşa.

— Stai, Masloboev, strigai eu, nu te pripi: mi se pare că ai început să cam exagerezi. Nelli nu numai că nu ştie, dar ea realmente este fiica nelegitimă a prinţului. îţi închipui tu cumva, că mama ei, avînd ceva acte la mînă, ar fi putut

suporta o viaţă ca aceea pe care a dus-o la Petersburg, ba pe deasupra să-şi mai lase şi copilul într-un asemenea hal de părăsire şi de mizerie ? Ce tot vorbeşti ? Aşa ceva nu se poate...

— M-am gîndit şi la asta, adică vreau să spun că şi în momentul de faţă stau şi mă gîndesc şi nu mă pot dumeri. Dar nu-i mai puţin adevărat că fata lui Smith, la drept vorbind, era o femeie de o rară nesăbuinţă, o zănatică. O femeie trăsnită rău. Gîndeşte-te şi tu la tot ce ştii despre dînsa şi cîntăreşte: nu este de domeniul romantismului toată chestia asta, cu prostiile cereşti duse la exces, ridicate la proporţii de nebunie ? De n-ar fi decît atît : chiar de la început, ea visează la ceva sublim, la un fel de rai cu îngeri pe pămînt, se îndră-

gosteşte nebună, crede în el ca în Dumnezeu şi sînt convins că şi-a pierdut apoi minţile nu pentru că el încetase de a o mai iubi, nici fiindcă o părăsise, ci pentru că se înşelase în privinţa lui, pentru că prinţul a *fost capabil* s-o înşele şi s-o părăsească ; a înnebunit pentru că îngerul ei se prăbuşise în noroi, o scuipase, o umilise. Sufletul ei bezmetic şi romantic n-a putut rezista acestei mutaţii. Unde mai pui, jignirea pe care a simţit-o ea ; îţi dai tu seama ce jignire ? îngrozită, şi mai cu seamă, plină de mîndrie, s-a îndepărtat de el cu un dispreţ nemărginit. A rupt toate legăturile, a distrus toate actele, a pus cruce banilor, uitînd că nu sînt ai ei, ci ai tatălui ei, şi s-a lepădat de aceşti bani, ca de ceva murdar, pentru a-l umili astfel pe înşelător prin mărinimia ei, socotindu-l pentru totdeauna un fur, furul ei, certificîndu-şi pentru tot restul vieţii dreptul de a-l dispreţui; şi-o fi spus totodată, probabil, că-i nedemn pentru dînsa de a se chema soţia lui. La noi nu există divorţ, dar ei, *de facto,* divorţaseră. Aşadar, n-avea de ce să mai caute la el ajutor ! Adu-ţi aminte ce spunea ea, nebuna, pe patul morţii fetiţei: să nu te duci la ei, munceşte, chiar de o fi să te prăpădeşti nu te duce la ei, oricine *te-ar chema* (cu alte cuvinte, şi în clipele acelea ea încă mai visa că o vor *chema* şi deci va avea prilejul să se mai răzbune o dată pe cel ce va *chema,* aruncîndu-i în faţă tot dispreţul. într-un cuvînt, ea nu se hrănea cu pîine, ci cu visuri de răzbunare.) Multe lucruri am iscodit, măi fră-ţioare, şi de la Nelli, ba chiar şi acum reuşesc uneori să mai aflu cîte ceva. Fireşte, mama ei era bolnavă de oftică ; boala aceasta îl face pe om nervos şi—1 înveninează ; şi totuşi acum ştiu precis, am aflat asta de la o cuscră de-a Bubnovei, că i-a scris prinţului, da, prinţului, chiar prinţului...

— I-a scris ? Şi scrisoarea a ajuns la el ? strigai nerăbdător.

— Uite, tocmai asta încă n-am aflat-o : a ajuns, ori ba. Fata lui Smith se împrietenise cu această cumătră de-a Bubnovei (ţii minte că am dat la Bubnova peste una boită rău, care acum e închisă la corecţie). Uite, prin ea a vrut să trimită scrisoarea ; o scrisese şi i-o şi dăduse, dar pe urmă i-a luat-o înapoi; asta

s-a întîmplat cu vreo trei săptămîni înainte de a muri... E un fapt important. De vreme ce se hotă-rîse s-o trimită, indiferent dacă a luat-o sau nu înapoi, se prea poate să i-o fi trimis totuşi prinţului mai tîrziu, cu vreun

alt prilej. Aşadar, nu ştiu dacă a trimis sau nu scrisoarea; dar există temeiuri să credem că mai curînd nu a trimis-o, pentru că, după cîte ştiu, prinţul a aflat cu *certitudine* că mama Nelliei se află la Petersburg şi unde anume locuieşte abia după moartea acesteia. închipuie-ţi ce bucuros a fost el să afle acest lucru !

— Da, mi-aduc aminte că Alioşa mi-a vorbit despre o scrisoare care l-a bucurat mult, dar asta a fost nu prea demult, acum vreo două luni. Ei, şi spune mai departe, ce-ai

făcut cu prinţul ?

— Ce era să fac ? Pricepe şi tu : în principiu, sînt pe deplin convins şi totuşi n-am nici o dovadă concretă, *nici una,* oricît m-am zbătut să aflu. E o situaţie dintre cele mai idi-oate ! Ar fi trebuit să-mi procur informaţii din străinătate, dar de unde ? Nu se ştie. Mi-am dat seama, bineînţeles, că voi avea de luptat, că l-aş putea doar speria prin aluzii, prefă-cîndu-mă a şti mai mult decît ştiam în realitate...

— Ei, şi ?

— Nu s-a lăsat păcălit. Dar s-a speriat, şi încă atît de tare, încît sînt sigur că şi acum se mai teme. Am avut cîteva în-tîlniri; să-l fi văzut ce frumos se purta cu mine, ca un mieluşel ! O dată, cică din prietenie, s-a apucat să-mi povestească singur. Era cam pe atunci cînd credea că ştiu *totul.* Frumos mi-a mai povestit, sincer, cu mult sentiment şi, bineînţeles, minţind în chipul cel mai neruşinat. Atunci mi-am dat seama în ce măsură se temea de mine. în faţa lui am făcut o bucată de vreme pe prostul, dîndu-i a înţelege totuşi că îl trag pe sfoară. îl speriam, prefăcîndu-mă anume neîndemînatic ; îi spuneam grosolănii, ba începusem chiar să-l ameninţ — toate astea, bineînţeles, ca să mă ia drept un prost şi să lase să-i scape cîte ceva. A priceput însă, nemernicul! O dată m-am prefăcut beat, dar nici aşa n-am reuşit, e şiret foc. Mă înţelegi, Vanea, aveam nevoie în primul rînd să aflu în ce măsură se teme de mine şi, în al doilea rînd, să-i arăt că ştiu mai mult decît ştiam în realitate...

— Ei, bine, şi rezultatul ?

— Egal cu zero. Trebuia să am dovezi, fapte, şi nu le aveam. într-o privinţă, s-a dumirit totuşi: că aş putea să-i provoc un scandal. De fapt, el numai de scandal se temea, pentru că între timp începuse să aibă nişte legături în cercurile înalte. Ai auzit, cred, că vrea să se însoare?

— Nu.-

— La anul! Anul trecut şi-a ales viitoarea logodnică ; una care pe atunci nu avea decît paisprezece ani, acum a împlinit cincisprezece ; mi se pare că poartă încă şorţuleţ, sărăcuţa de ea. Părinţii sînt fericiţi! îţi dai seama cît ar fi vrut el ca nevasta lui să moară ? Logodnica-i fiică de general, o fată cu bani mulţi, zestre mare ! Noi, frate Vanea, eu şi cu tine, niciodată n-o să ne căsătorim în felul ăsta... Un singur lucru însă n-am să-mi iert niciodată, strigă Masloboev izbind cu putere în masă : faptul că el, ticălosul, acum două săptămîni, m-a tras pe sfoară !

— Cum aşa ?

— Uite aşa. Am înţeles că el şi-a dat seama că n-am nici un fel de dovezi *concrete* şi, în sfîrşit, am simţit că cu cît voi tărăgăna mai mult afacerea cu atît îşi va da mai bine seama de neputinţa mea. Ei, şi atunci am acceptat să primesc de la el două mii de ruble.

— Ai luat două mii de ruble ? !

— în monezi de argint, Vanea, e adevărat, scrîşnind din dinţi, dar le-am luat. îţi închipui tu, numai două mii pentru o afacere ca asta ! Şi, pe deasupra, i-ara luat cu umilinţă. Stăteam în faţa lui, ca unul căruia i se scuipase în obraz ; şi el îmi zice: eu, Masloboev, pentru ostenelile dumitale de pînă acum încă nu te-am plătit (de fapt îmi plătise o sută cincizeci de ruble, după cum ne înţelesesem) ; de aceea, uite, fiindcă plec, ai aici două mii de ruble şi prin asta consider *toată afacerea noastră* definitiv lichidată. Bineînţeles, i-am răspuns : „Absolut lichidată, prinţe", dar nici nu m-am încumetat să-mi ridic privirea, ca să-i văd mutra, căci mi-am închipuit ce exprima ea în clipa aceea : „Ei, ce zici, ai căpătat mult ? Numai din bunătatea mea îţi dau banii ăştia, prostă-vane!" Nici nu mai ţin minte cum am plecat de la dînsul!

— Dar e o ticăloşie ceea ce ai făcut, Masloboev ! strigai eu. La Nelli nu te-ai gîndit ?

— E puţin spus ticăloşie, e o crimă, o faptă mîrşavă... E o... o... dar nici nu găsesc cuvinte potrivite !... "

— Dumnezeule ! Păi, el ar fi trebuit cel puţin s-o asigure pe Nelli!

— Ar fi trebuit, fireşte. Dar cum să-l oblig eu ? Să-l sperii ? Nu prea ai cu ce să-l sperii: doar i-am luat banii. Eu însumi m-am dat de gol în faţa lui că toată sperietura pe care

391

i-o pusesem la cale nu valora decît două mii de ruble în piese de argint, căci singur m-am taxat cu atîta ! Cum să-l mai sperii acum ?

— Şi cum, adică, e cu putinţă să fie cu desăvîrşire pierdută cauza Nelliei ? strigai aproape disperat.

— Nicidecum ! strigă cu foc Masloboev, înviorîndu-se iarăşi. Asta n-am să i-o iert! Am să încerc o nouă investigaţie. Vanea, m-am şi hotărît! Şi ce-i dacă am luat două mii de ruble ? Puţin îmi pasă ! I-am luat pentru umilirea mea, deoarece el, nemernicul, m-a tras pe sfoară, adică şi-a bătut joc de mine. M-a păcălit şi şi-a bătut joc ! Dar n-am să mă las batjocorit... Vanea, eu am să reiau acum firul de la început, de la Nelli. Din cîte mi-a fost dat să observ, am ajuns la convingerea că toată dezlegarea depinde de dînsa. Ea ştie *totul, totul...* A aflat de la maică-sa. Căci nu se poate să nu-i fi spus totul în clipele cînd se perpelea de durere. Doar n-avea cui să se plîngă şi în preajma ei nu era nimeni altcineva decît Nelli. aşa că probabil ei trebuie să-i fi spus. Poate că vom avea astfel norocul să dăm şi peste ceva acte, adăugă el încîntat, frecîndu-şi mîinile. Pricepi acuma, Vanea, de ce tot vin mereu pe aici ? în primul rînd, din prietenie faţă de tine, asta se înţelege de la sine ; dar vin mai ales ca s-o observ pe Nelli; şi„ în al treilea rînd, dragă prietene, vrei, nu vrei, va trebui să mă ajuţi, pentru că tu ai o mare înrîurire asupra fetiţei!...

— Te ajut, ţi-o jur, strigai eu, şi sper, Masloboev, că tu ai să te străduieşti în primul rînd pentru Nelli, pentru biata orfană nedreptăţită, nu numai pentru cîştigul tău...

— Ce-are a face pentru cîştigul cui am să mă străduiesc, omul lui Dumnezeu ? Treaba să fie făcută, asta-i important *î* Fireşte, în primul rînd, voi lucra pentru orfană, e şi omeneşte aşa. Tu însă, Vaniuşa, să nu mi-o iei în nume de rău şi să nu mă condamni dacă o să am grijă puţin şi de mine. Sînt un om sărac şi nu-i dau voie să-şi bată joc de cei săraci. M-a lipsit de ceea ce mi se cuvenea, ba încă m-a tras şi pe sfoară, nemernicul. Vrei să spui cumva că trebuie să mă port cu mănuşi cu un asemenea ticălos ? *Morgen jruh !*

Dar serbarea florilor pe care o pusesem noi la cale pentru a doua zi n-a mai avut loc. Nelli s-a simţit mai rău şi n-a mai fost în stare să iasă din cameră.

392

De altfel, nici n-a mai ieşit vreodată.

A murit la vreo două săptămîni după asta. în cele două săptămîni de agonie, nu şi-a mai revenit aproape de loc, **dar** vedeniile ei ciudate n-au părăsit-o nici o clipă. Parcă i se întunecase mintea. Pînă în clipa morţii, a fost ferm convinsă că bunicul o cheamă la dînsul şi e supărat pe ea că întîrzie să vină. Zicea că bate furios din baston în pămînt şi o trimite să cerşească de la oameni buni pentru pîine şi pentru tabac. De multe ori plîngea prin somn şi, deşteptîndu-se, spunea că a văzut-o în vis pe mămica ei.

Din cînd în cînd însă, mintea parcă i se limpezea. într-o zi am rămas singuri, numai noi doi; ea îmi prinse mîna cu mînuţa ei firavă şi încinsă de fierbinţeală.

— Vanea, îmi spuse, cînd am să mor, tu să te căsătoreşti cu Nataşa !

Gîndul acesta, pare-se, o frămînta de mult şi fără încetare. I-am zîmbit în tăcere. Văzîndu-mă zîmbind, îmi zîmbi şi «a şi cu un aer ştrengăresc mă ameninţă cu degetul său subţire, apoi mă sărută.

Cu trei zile înainte de a muri, într-o seară minunată de vară, se rugă să fie ridicate storurile şi să se deschidă fereastra odăiţei sale. Fereastra dădea în grădiniţă ; am văzut-o privind mult timp frunzişul des, soarele în amurg şi deodată i-a rugat pe ceilalţi să fim lăsaţi singuri.

— Vanea, îmi spuse cu o voce atît de slabă, că de-abia o auzeam. Am să mor curînd. Foarte curînd. Şi vreau să-ţi spun să nu mă uiţi. Am să-ţi las amintirea asta (şi-mi arătă un medalion care-i atîrna la gît, împreună cu o cruciuliţă). Mi l-a lăsat mămica mea, înainte de a muri. Cînd am să mor, tu să scoţi medalionul, să-l iei şi să citeşti ce scrie acolo. Am să le spun tuturor astăzi ca să-ţi dea ţie, numai ţie, medalionul. Şi cînd ai să citeşti ce scrie acolo, du-te la el şi spune-i că eu am murit, *dar nu l-am iertat.* Şi mai spune-i că nu demult am citit Evanghelia. Acolo scrie •.„Iertati-i oe rlnşj Şflşta-". Am citit, şi totuşi pe el nu l-am iertat, pentru că ultimul cuvînt pe care l-am auzit de la mămica mea, înainte de moarte, cînd mai putea încă să vorbească, a fost acesta: *„li blestem".* Uite, Vanea, aşa îl *blestem* şi eu ; şi nu pentru mine, ci pentru mămica mea îl blestem... Să-i spui cum a rnurit mămica şi cum am rămas eu singură la Bubnova ; po-vesteşte-i cum m-ai găsit tu la Bubnova, povesteşte-i tot, tot

393

şi spune-i că aş fi vrut mai curînd să rămîn la Bubnova decît să merg la dînsul...

Spunînd astea, Nelli păli, ochii îi luciră şi inima începu să-i bată atît de repede, încît se lăsă istovită pe pernă şi timp de cîteva minute nu mai fu în stare să scoată o vorbă.

— Cheamă-i, Vanea, spuse ea în sfîrşit, cu vocea stinsă, vreau să-mi iau adio de la toţi. Adio, Vanea !...

Şi mă îmbrăţişa tare, pentru ultima oară. Toţi ai casei veniră la patul ei. Bătrînul nu putea să priceapă că Nelli e pe moarte ; nu-i intra în cap aşa ceva. Şi pînă în ultimul moment a tot sperat şi a susţinut că ea se va face bine neapărat. Slăbise de îngrijorare şi rămînea zile şi nopţi întregi la căpătîiul bolnavei. Ultimele nopţi n-a mai închis ochii nici o clipă. Căuta să-i îndeplinească şi cea mai mică, cea mai neînsemnată dorinţă, iar după ce se întorcea la noi, în camera de alături, îl podidea plînsul şi vărsa lacrimi amare. Apoi, nu-maidecît, speranţa îşi revărsa iar apele peste sufletul lui şi iar începea să ne asigure că Nelli se va vindeca. îi umpluse odaia cu flori. într-o zi, îi adusese un buchet imens de trandafiri minunaţi, albi şi roşii, pentru care avusese de umblat mult. Toate acestea pe Nelli o mişcau nespus. Neţărmurita dragoste pe care i-o arăta fiecare dintre noi îi

umplea inima de fericire. în seara aceea, în seara cînd a vrut să-şi ia adio de la toţi, bătrînul a refuzat în ruptul capului să-şi ia adio de la ea. Nelli îi zîmbi şi toată seara se strădui să pară veselă, a glumit cu el şi chiar a rîs... Am plecat fiecare de la dînsa cu speranţe aproape renăscute, dar a doua zi copila nu mai putu să vorbească. Peste alte două zile, se stinse.

Mi-aduc aminte cum îi împodobea bătrînul sicriul cu flori şi cu cîtă disperare îi privea feţişoara trasă, zîmbetul încremenit, minutele încrucişate pe piept. O plîngea ca pe copilul lui. Nataşa şi cu mine şi toţi ceilalţi încercam să-l consolăm pe cît se putea, dar el tot neconsolat rămînea, iar după înmor-mîntarea Nelliei căzu greu bolnav.

Anna Andreevna mi-a încredinţat medalionul pe care-l desprinsese de pe gîtul Nelliei. Acolo, în medalion am găsit scrisoarea mamei Nelliei adresată prinţului. Am citit-o chiar în ziua morţii fetei. Mama ei îl blestema pe prinţ, îi scria că nu poate să-l ierte, îi descria ultimii ani ai vieţii sale şi toate grozăviile care o aşteaptă pe Nelli şi-l implora să facă măcar ceva pentru copil. „Este copilul dumitale, fiica *dumitale* şi

dumneata ştii asta, ştii că este fiica dumitale *adevărată.* I-am spus să meargă la dumneata, după ce voi muri, şi să-ţi înmî-neze această scrisoare. Dacă n-ai s-o respingi de data aceasta pe Nelli, poate că acolo am să te iert şi în ziua judecăţii de apoi am să cad în genunchi în faţa Domnului şi am să-l rog să-ţi ierte păcatele. Nelli cunoaşte conţinutul scrisorii mele ; i-am citit-o ; i-am explicat totul, ea ştie totul, *totul..." .*

Dar Nelli nu îndeplinise testamentul mamei sale ; cu toate că ştia tot, nu se dusese la prinţ şi murise neîmpăcată.

După ce ne-am întors de la înmormîntare, eu şi cu Nataşa ne-am dus în grădină. Era o zi frumoasă, caldă şi scînteietoare. Peste o săptămînă, ei urmau să plece. Nataşa mă învălui într-o privire lungă şi ciudată.

Vanea, spuse ea, Vanea, spune-mi, n-a fost decît un

vis, nu-i aşa ?

— Ce anume ? întrebai eu.

— Totul, totul, răspunse ea, tot ce s-a petrecut în anul acesta din urmă. Ah, Vanea, pentru ce oare ţi-am spulberat fericirea ?

Şi am citit în ochii ei:

„Ce fericiţi puteam fi împreună, toată viaţa !"